

วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์

Journal of MCU. Haripunchai Review

ISSN: 2672-9792 (Online)

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม 2569

Vol.10 No.1 January - March 2026

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยสาขาวิชา ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, สังคมวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, ครุศาสตร์ การบริหารการศึกษา, นิติศาสตร์ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนของนักวิชาการทั้งภายในและภายนอก และเพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ต้องเป็นภาษาไทย จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) 3 ท่านตอบบทความ ทรรศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทรรศนะของความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์

เจ้าของ

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 192 หมู่ที่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053 – 563163 ต่อ 100 Fax ต่อ 105 <http://lpn.mcu.ac.th/lpn/>

กองบรรณาธิการวารสาร

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ ใจสิทธิ์

หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สามารถ บุญรัตน์

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ : ดร.พุทธิพงษ์ กันทะรส

กำหนดเผยแพร่ : ปีละ 4 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม - ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน-ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม)

คณะกรรมการกองบรรณาธิการ

พระครูสิริสุตตานุกต,ดร.รศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูโกวิทธรรมวาทิ,ดร.ผศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ อุเทน ปัญโญ	มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยนันทธรรณ ขาวงาม	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.โชติ บดีรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล เครือแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, สังคมวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, ครุศาสตร์
การบริหารการศึกษา, และนิติศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์,ดร.
พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศาสตราจารย์,ดร.
พระครูโสภณปริยัติสุธี, รองศาสตราจารย์ ดร.
พระครูสิริสุตตานุกต, รองศาสตราจารย์,ดร.
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุษะพรหม
รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง
รองศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช
รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์
รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย สิงอุดม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพรินทร์ ณ วันนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไกรสร แสนวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ มหากันธา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรปรัชญ์ คำพงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาเดช อุปนันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรวิชัย วงษ์สอาด

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

สาขาวิชาศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, สังคมวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, การบริหารการศึกษา, นิติศาสตร์ และสาขาอื่นๆ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ จงแก้ววัฒนา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญลือ เผือกผ่อง

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ สมหมาย เปรมจิตต์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ สิริกร กาญจนสุนทร

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวคนธ์ สุดสวัสดิ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสังธรรม

มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตริทรัพย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงใจ บุญกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชพงษ์ วงษ์เหรียญทอง

มหาวิทยาลัยพายัพเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร. ชะลอ รอดคอย

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ รักดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ เผือกคง

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร.เขตไท ลังการ์พินธุ์

มหาวิทยาลัยพายัพเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร. โชติ บดีรัฐ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระธรรม เนียมน้ำเพชร

มหาวิทยาลัยเนชั่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อธิปัตย์ บุญเหมาะ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล เครือแสง

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ แสนคำ

นักวิชาการอิสระ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติธันต์ ญาณพิสิษฐ์

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกลักษณ์ เพียสา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออก

แห่งสุวรรณภูมิ

ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พิสูจน์อักษร

ดร.นฤพันธ์ สมเจริญ

พระมหาอรรถพล นริสโร,ดร.

ดร.ปิ่นปัทม์ เหลืองพิทักษ์

ดร.จันทร์สม์ ตาปูลิง

ออกแบบปก ภาพ/ศิลปกรรม:

นายกฤษดากรณ์ กองเงิน

สำนักงาน : ศูนย์บัณฑิตศึกษา อาคาร 2 ชั้น 2 วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน 192 หมู่ที่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053 – 563163

จัดพิมพ์โดย : วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัย
สงฆ์ลำพูน (ออนไลน์)

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร. ตรีภูมยชัยปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 10 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - มีนาคม พ.ศ.2569 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการซึ่งเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการและเรื่องดังต่อไปนี้

วิไลลักษณ์ อินตะวงศ์ ไพรินทร์ ณ วันนา และพระครูโกวิทธรรมเวที, ผศ.ดร. Asst. ศึกษาเรื่อง การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรด้วยหลักสาราณียธรรมของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ประการเป็นกรอบแนวคิดที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีอย่างเป็นรูปธรรม โดยประกอบด้วย (1) ทมะ (ความอดทน) ฝึกฝนการอดทนและยอมรับความแตกต่างโดยไม่โกรธเคืองเมื่อต้องเผชิญความขัดแย้ง (2) ขันติ (ความอดกลั้น) อดกลั้นและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างด้วยสติ เพื่อลดความขัดแย้งในองค์กร (3) มุทิตา (ความยินดีในความดีของผู้อื่น) แสดงความชื่นชมและให้กำลังใจ สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและเพิ่มแรงจูงใจ (4) อุเบกขา (ความใจเย็นและเป็นกลาง) รักษาทัศนคติเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ส่งเสริมความยุติธรรมและความไว้วางใจ (5) ความเคารพและให้เกียรติ เป็นพื้นฐานให้สมาชิกองค์กรรู้สึกมีคุณค่า ลดความขัดแย้ง (6) การสื่อสารที่ไพเราะและเปิดเผย ใช้ถ้อยคำสุภาพ เปิดใจสื่อสารอย่างจริงใจ เสริมความเข้าใจและไว้วางใจ

ชนกันท์ ทะนานแก้ว ทศนีย์ บุญมาภิ สังवार วังแจ่ม และสุรศักดิ์ สุทธสิริ ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่า 1) ควรมุ่งเน้นการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียนและนโยบายการศึกษา ผู้บริหารต้องเข้าใจบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อใช้บริหารงานทั้ง 4 ด้าน พร้อมจัดหาและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีให้ทันสมัย 2) ควรสนับสนุน พัฒนาทักษะดิจิทัลครูผ่านการอบรม สัมมนา กิจกรรมเชิงปฏิบัติ และส่งเสริมการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ 3) ควรมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพัฒนาระบบผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล พัฒนาเว็บไซต์โรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ข้อมูล 4) ควรมุ่งเน้นการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล สนับสนุนการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ 5) ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมเปิดกว้างให้ครูและบุคลากรมีแนวคิดใหม่ ๆ ผ่านกิจกรรมระดมสมอง และควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ธวัชชัย พัฒนปาลี พระครูโกวิทธรรมเวที และไพรินทร์ ณ วันนา ศึกษาเรื่อง พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทยอง พบว่า 1) มิติทางนามธรรม ซึ่ง

หมายถึงแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาและจิตวิญญาณที่ยังคงได้รับการรักษาไว้ และ 2) มิติทางรูปธรรม ซึ่งหมายถึงรูปแบบวิถีชีวิต พิธีกรรม และสิ่งก่อสร้างทางวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสมัยใหม่ โดยเฉพาะภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีและกระบวนการพัฒนา

ณัฐพล สุริวงศ์ สุรศักดิ์ สุทธสิริ ทศนีย์ บุญมาภิ และสังวาร์ วังแจ่ม ศึกษาเรื่อง การบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 พบว่า 1) การนิเทศและการติดตามประเมินผลภายในสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและดำเนินการอย่างเป็นระบบ 2) การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนประจำปีของสถานศึกษาควรวางแผนอย่างเป็นระบบ มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการใช้งบประมาณอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ 3) การบริหารทรัพยากรบุคคลภายในสถานศึกษาควรให้ครอบคลุมทั้งการประเมิน การพัฒนา การวางแผนอัตรากำลัง และการรักษาวินัย โดยยึดหลักความเป็นธรรมและความโปร่งใส 4) การบริหารจัดการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมควรมีการวางแผนที่รอบคอบ จัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จัดงบประมาณให้เพียงพอต่อการบำรุงรักษา และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม

พระปลัดสมศักดิ์ ถาวรจิตโต พัลลภ หารุคำจา และพระมหาอินทร์วงศ์ อิสสรภาณี, ดร. ศึกษาเรื่อง ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยง่าตี้ของชุมชนชาติพันธุ์ไตอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ประเพณีปอยง่าตี้เป็นงานบุญใหญ่ทางศาสนาของชาวไต สันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล จัดขึ้นช่วงวันเพ็ญเดือน 6 สืบทอดมาหลายร้อยปี เพื่อบูชาพระพุทธเจ้าและสร้างสิริมงคลแก่ชุมชนในช่วงต้นฤดูเพาะปลูก คนในชุมชนร่วมแรงร่วมใจถวายทาน ฟังธรรม และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงศรัทธากับวิถีชีวิตได้อย่างแนบแน่น แฝงหลักธรรมสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ เมตตา คือ ความปรารถนาดีต่อกัน ทาน คือ การเสียสละทรัพย์และร่างกาย ศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย และกตัญญูกตเวที คือ การระลึกถึงคุณและตอบแทนบุญคุณ ทั้งหมดนี้แสดงถึงการนำหลักธรรมมาใช้จริงในวิถีชีวิตชุมชนได้อย่างสอดคล้องกลมกลืน และแนบแน่น

ศุภกร ทัพพะนิธิ ทศนีย์ บุญมาภิ สังวาร์ วังแจ่ม และสุรศักดิ์ สุทธสิริ ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท พบว่า 1. ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล สถานศึกษาควรมีวิธีการบริหารเพื่อให้บุคลากรสามารถปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นไป 2. ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาควรมีการจัดการสถานศึกษาและจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด 3. ด้านการรู้จักใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล สถานศึกษาควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม 4. ด้านการวางแผนกลยุทธ์ ควรมีนโยบายจุดมุ่งหมายแนวทางปฏิบัติขององค์กรเพื่อให้องค์กรของท่านมุ่งสู่ความเป็นเลิศ 5. ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียน สถานศึกษาควรมีวิธีการให้ผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและไม่หลีกเลี่ยงปัญหา 6. ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน สถานศึกษาควรมีการกำหนด

กระบวนการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน เพื่อเปิดโอกาสในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน

กฤษฎา สิงห์พลงาม ศึกษาเรื่อง แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 6 พบว่า เพศหญิงเห็นด้วยมากกว่าเพศชาย และ ผู้ที่อายุ 41 – 50 ปี เห็นด้วยมากกว่าผู้ที่อายุ ต่ำกว่า 30 ปี ถึง 40 ปี ขณะที่ผู้ที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และ ระดับปริญญาตรี เห็นด้วยมากกว่าผู้จบการศึกษาระดับปริญญาโท ส่วนผู้ที่รายได้ 30,001 – 40,000 บาท และ 40,000 บาทขึ้นไป เห็นด้วยมากกว่าผู้ที่รายได้ 20,001 – 30,000 บาท และและผู้ที่มีภูมิลำเนาที่จราจร 15 ปีขึ้นไปเห็นด้วยกับด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน และด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ประชาชน มากกว่าผู้ที่ภูมิลำเนาที่จราจรไม่ถึง 15 ปี

ศิวกร ปันอ้าย สาโรจน์ แก้วอรุณ สุดา เนตรสว่าง และประเสริฐ ต้นโนนเซียง ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศยืนนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ พบว่า ผู้บริหารควรสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรผ่านการเป็นแบบอย่างที่ดี การให้ขวัญกำลังใจและการชื่นชมความสำเร็จของบุคลากร ควรมุ่งเน้นการสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาตนเอง ควรมุ่งเน้นการสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรตามความต้องการของแต่ละคน ควรเริ่มจากการยึดมั่นในความซื่อสัตย์ โปร่งใส

วรรณันท์ เชิดชูศีลธรรม ไพรินทร์ ณ วันนา และพระครูสิริสุตานุยุต, รศ.ดร. ศึกษาเรื่อง ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยntonหอลมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า หลักธรรมเรื่องการให้ทาน การรักษาศีล การฝึกภาวนา อิทธิบาท 4 ความสามัคคี และหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ประเพณีปอยntonหอลมจึงเป็นศาสนพิธีพื้นบ้านที่แสดงถึงศรัทธาและความร่วมมือของชุมชนไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างยิ่งยวด

นันทุร แซ่เอี้ยว จันทรฉาย ยมสูงเนิน สัจวาร วังแจ่ม และสุรศักดิ์ สุทธิสิริ ศึกษาเรื่อง การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พบว่า 1.ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยส่งเสริมครูประจำชั้น ครูแนะแนว และครูผู้รับผิดชอบ จัดทำระบบ SDQ เพื่อปรับพฤติกรรมการเรียนรู้ 2.ด้านการคัดกรองนักเรียน ทำการวิเคราะห์นักเรียนตามแบบประเมิน SDQ ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก 3.ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ดำเนินการโดยพัฒนาทักษะเทคโนโลยีของครู เพื่อใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างถูกต้องและรวดเร็ว 4.ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา คือ อบรมครูและนักเรียนให้รู้เท่าทันสื่อ ภัยทางสังคม และเสริมทักษะชีวิตในสังคมยุคใหม่ 5.ด้านการส่งต่อ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของครูร่วมกันแก้ปัญหาทุกด้านของนักเรียนทุกคน

วิวัฒน์ พูลสวัสดิ์ ไพรินทร์ ณ วันนา และพัลลภ หารุคำจา ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ประเพณีปอยntonหอลมในเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ชาวชาติพันธุ์ไทใหญ่

ได้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จึงได้นำเอาความพุทธประวัติตอนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แล้วเสด็จลงมายังโลกมนุษย์ เพื่อแสดงถึงความเลื่อมใสจึงได้มีประเพณีขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา โดยอาศัยหลักธรรมการวาระ 6 ได้แก่ 1. สัตถุการวตา ความเคารพในพระศาสดา ข้อนี้บางแห่งเขียนเป็น พุทธการวตา ความเคารพในพระพุทธเจ้า 2. อัมมการวตา ความเคารพในธรรม 3. สังฆการวตา ความเคารพในสงฆ์ 4. สิกขาการวตา ความเคารพในการศึกษา 5. อัปมาทการวตา ความเคารพในความไม่ประมาท 6. ปฏิสันถารการวตา ความเคารพในปฏิสันถาร

ศิริวัฒน์ ขำนาญ จันทรฉาย ยมสูงเนิน ธีระภัทร ประสมสุข และสังวาร์ วังแจ่ม ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ส่งเสริมความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สนับสนุนการใช้ระบบสารสนเทศและโปรแกรมสำเร็จรูปในการประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ด้านการนิเทศการศึกษา ดำเนินการนิเทศแบบกัลยาณมิตรหลากหลายรูปแบบ เช่น การเยี่ยมชั้นเรียน การสังเกต และการสะท้อนผลเพื่อพัฒนาการสอน ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สำรวจปัญหา เสนอของบประมาณ และจัดซื้อสื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน

พระครูอนุสรณ์ทสิทธิ ธวัชชัย ไชยวุฒิ และพัลลภ หารุคำจา ศึกษาเรื่อง บทบาทของวัดกับการอนุรักษ์ศิลปะตองลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหมู่บ้านต่อแพ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า กระบวนการอนุรักษ์ที่สมบูรณ์เริ่มต้นตั้งแต่การเก็บข้อมูล การประเมินสภาพ ไปจนถึงการวางแผนบูรณะและถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นหลัง การประยุกต์ศิลปะตองลายฉลุสังกะสีเข้ากับรูปแบบการออกแบบร่วมสมัยหรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก็จะช่วยให้อัตลักษณ์นี้คงอยู่คู่กับชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต บทบาทของวัดในประเด็นต่างๆ 1) บทบาทในการถ่ายทอดและฟื้นฟู 2) บทบาทด้านการอนุรักษ์รักษา 3) บทบาทดูแลจัดเก็บ 4) บทบาทคุ้มครองป้องกัน 5) บทบาทการใช้ประโยชน์และบริการชุมชน รูปแบบลวดลาย ซึ่งกลายเป็นภูมิปัญญาที่ถูกส่งสมมายาวนาน

ณัฐธิดา แด้มติ่ม สุรัตน์ ศรีตาเดช ธีระภัทร ประสมสุข และสังวาร์ วังแจ่ม ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า สถานศึกษาควรจัดให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาให้มากขึ้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดให้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงแนวทางในการวัดผลและประเมินผล ส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนในให้มากขึ้น

ส่งเสริมครูที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน แต่ละสาขาวิชาจากโรงเรียนขนาดใหญ่ไปช่วยเหลือโรงเรียนขนาดเล็ก มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด

สุรางคณา สิริยะ พระมหาอินทร์วงศ์ อิสสรภานี, ดร. และพัลลภ หารคำจา ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า หลักสารานุกรม 6 ประการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อสร้างความกลมเกลียวในหมู่คณะ สามารถนำมาปรับใช้ในองค์กรภาครัฐ เอกชน และองค์กรศาสนา เพื่อเสริมสร้างความเคารพ ความร่วมมือ การเสียสละ และจริยธรรม โดยสามารถประเมินผลผ่านดัชนีองค์กรแห่งความสุข 8 ด้าน แนวทางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ 1) ส่งเสริมสุขภาพและเมตตาทางกาย 2) สื่อสารอย่างให้เกียรติ 3) สร้างบรรยากาศแห่งรอยยิ้ม 4) ส่งเสริมการแบ่งปัน 5) ปลูกฝังศีลธรรมและความรับผิดชอบ และ 6) เปิดพื้นที่การปรึกษาหารือร่วมกัน

กิตติ บุญเรือง และพศิน แดงจวง ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบมี 3 องค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ การสนับสนุนของผู้บริหารและบริบทของโรงเรียน 2) กระบวนการพัฒนา ตามหลักการของ PLC และวงจร PAR ได้แก่ ประชุมวางแผนร่วมกัน การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำแผนการสอน การสังเกตชั้นเรียนและแลกเปลี่ยนข้อเสนอแนะ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกัน 3) ผลลัพธ์ คือ สมรรถนะของครูที่เพิ่มขึ้นใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ

พลสรรค์ สิริเดชนนท์ ปฏิวธ เสาว์คง ธีระพงษ์ จาตุมา และสุวิน มักได้ ศึกษาเรื่อง พุทธศิลป์สร้างสรรค์: การออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมด้วยวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ของกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ทำงานพุทธศิลป์กรรมจากวัสดุธรรมชาติเหลือใช้ไปใช้ประโยชน์กับเครือข่ายในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเผยแพร่ผลงานประติมากรรมเทวตาประนมหัตถ์จากวัสดุธรรมชาติจำนวน 9 องค์ในวัดพื้นที่วิจัยและกลุ่มเยาวชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะจากเครื่องสักการบูชา พัฒนาจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับวัดและชุมชนนำไปสู่การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ลดมลพิษ สร้างคุณภาพชีวิตและชุมชนที่น่าอยู่ในเชียงใหม่ พร้อมขยายผลสู่พื้นที่อื่นในอนาคต

รัชนิวรรณ สุรินทร์ สาโรจน์ แก้วอรุณ สุตาภรณ์ สืบสุติน และสุดา เนตรสว่าง ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 พบว่า ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร ฝึกอบรมทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง พัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัล และสนับสนุนการสร้างเครือข่ายผู้นำดิจิทัล รวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนาวัฒนธรรมดิจิทัลที่มีคุณค่าควบคู่กับการสร้างแนวคิดเชิงดิจิทัลและส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมในการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษาโดยกำหนดนโยบายดิจิทัลและวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่ยึดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สุชัย สิริวิกุล พูนชัย ปันธิยะ เทพประวิณ จันทรแรง วราลี ตั้งวินิต และกตัญญู เรือนตุน ศึกษาเรื่อง บูรณาการวัสดุศาสตร์เพื่อกลับมาใช้ใหม่ในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรม ล้านนา: กรณีศึกษา วัดดอยพระบาท ตำบลรอบเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า การพัฒนารูปแบบงานพุทธศิลปกรรมล้านนาเพื่อการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานด้วยเทคนิคเชิงวัสดุศาสตร์ ใช้วัสดุสแตนเลสเกรด 304 ที่เหลือใช้มาประยุกต์สร้างมณฑปครอบรอยพระพุทธรูปตามตำราของวัด โดยมี 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านรูปแบบ สอดคล้องกับมณฑปวัดพระธาตุลำปางหลวง ปรับเป็นเรือนยอด 3 ชั้นตามศิลปะล้านนายุคทอง 2) ด้านคติความเชื่อ การตั้งอยู่บนเนินเขาสะท้อนคติพุทธจักรวาลวิทยา สื่อถึงความหมายเรื่องไตรภูมิและการเวียนว่ายตายเกิด 3) ด้านเทคนิค การใช้สแตนเลสแทนวัสดุดั้งเดิมช่วยลดค่าใช้จ่าย น้ำหนักโครงสร้าง และการบำรุงรักษา อีกทั้งยังสามารถผลิตเป็นชิ้นส่วนเพื่อนำมาประกอบได้สะดวก

ภานุพงษ์ อินสาน ประกอบ สารวรรณสังวาร์ วังแจ่ม และสุรศักดิ์ สุทธสิริ ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ควรกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับคุณภาพการศึกษา พัฒนาศักยภาพบุคลากร กำหนดแผนระดมทุนอย่างเป็นระบบร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และชุมชน ใช้เทคโนโลยีในการรับบริจาค ยกย่องและให้รางวัลผู้มีผลงานดี จัดสวัสดิการที่เหมาะสม รับฟังปัญหาและความคิดเห็น วางแผนระดมทรัพยากรโดยตั้งคณะกรรมการบริหาร กำหนดเป้าหมาย ขอบเขต และวิเคราะห์ SWOT เพื่อจัดทำแผนพัฒนา ปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างเป็นธรรม ประเมินโปร่งใส จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสนับสนุนโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานต่าง ๆ โดยนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในโรงเรียน

ปณณวัชร วุฒิลักษณ์มีรักษ์ สารโจน์ แก้วอรุณ สุดา เนตรสว่าง และประเสริฐ ต้นโนนเชียง ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและมีทิศทางที่สามารถนำพาสถานศึกษาสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยการตั้งเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในด้านต่างๆ ควรศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีการศึกษาและเครื่องมือดิจิทัลที่ใช้ในการบริหารและการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์จริง ควรอบรมและสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมการอบรมหรือสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม โดยเน้นที่การพัฒนาคุณธรรมในการตัดสินใจและการปฏิบัติตนในบทบาทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา ควรเรียนรู้วิธีการจัดการกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในองค์กร และสนับสนุนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เคารพความแตกต่าง เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

รังสรรค์ เพ็ญประสานชัย สุรศักดิ์ สุทธสิริ สังวาร์ วังแจ่ม และทัศนีย์ บุญมาภิ ศึกษาเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพ

การศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 พบว่า แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลควรเน้นการมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหารในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะการตั้งเป้าหมายให้สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน วางแผนและจัดสรรทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม เพื่อสนับสนุนคุณภาพการศึกษา การตัดสินใจควรกระจายความรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางของโรงเรียน มีเป้าหมายร่วมกันเพื่อสร้างความสามัคคี ใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีประกอบการประเมินผลอย่างเป็นธรรม ครูควรมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผลเพื่อพัฒนาและตั้งเป้าหมายใหม่ การใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มความแม่นยำและรวดเร็วในการประเมิน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและยกระดับคุณภาพสถานศึกษา

พนา นินรัตน์ ประกอบ สารวรรณ สังวาร์ วังแจ่ม และสุรศักดิ์ สุทธิศรี ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 พบว่า ควรมีการจัดฝึกอบรมให้กับครูและบุคลากรเกี่ยวกับวิธีการสอนและวัดผลวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ ควรมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัลเป็นประจำ และการมีผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายดิจิทัลในฐานะที่ปรึกษา ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน หน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี ควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา มีการสื่อสารกับครู นักเรียนและผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรม การประชุม การสัมมนาในระดับชาติและนานาชาติ การแข่งขันสร้างสรรค์ผลงานด้านเทคโนโลยีหรือการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

กรณิการ์ ธีรภิญโญกุล จันทฉาย ยมสูงเนิน ธีระภัทร์ ประสมสุข และเสกชัย ชมบุญข ศึกษาเรื่อง การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 พบว่า ด้านการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา คือ พัฒนาด้านความรู้ด้านเทคโนโลยี มาวางแผนพัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ภายในสถานศึกษาได้ ด้านการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา คือ พัฒนาวิชาชีพตนเอง นำเทคโนโลยีมาพัฒนาระบบบริหารทุกฝ่ายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการ คือ การสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม ร่วมวางแผนปฏิบัติงานและวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมประกอบอาชีพ คือ การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ สนับสนุนและพิทักษ์สิทธิของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพทางการบริหารอย่างเต็มที่ ด้านการปฏิบัติตนต่อสังคม คือ การสนับสนุน สวัสดิการด้านสุขภาพ และพัฒนาวิชาชีพ ลดภาระงานที่ไม่จำเป็นเพื่อปฏิบัติการสอนได้อย่างเต็มที่

พัชรพร ศรีเมือง ประกอบ สารวรรณ สุรัตน์ ศรีดาเดช และธีระภัทร์ ประสมสุข ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แม่ฮ่องสอน เขต 2 พบว่า 1) ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมแก่บุคลากรและชุมชนเพิ่มมากขึ้น

2)จัดอบรมเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนและบุคลากรได้ทราบและเข้าใจในเรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วม 3)ส่งเสริมให้ชุมชนและบุคลากรตระหนักและมองเห็นถึงความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม 4)ให้ชุมชน หน่วยงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม จะทำให้ทราบถึงโอกาส อุปสรรค ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการทำงาน

สุดารัตน์ โพธิ์นิษฐา เสกชัย ชมกฤษ และธีระภัทร ประสมสุข ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาคณาจารย์อย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านเทคโนโลยีและการทำงานเป็นทีม วางแผนและนิเทศการเรียนรู้ ปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อและกระบวนการ PLC พัฒนาทักษะครู สร้างพื้นที่การเรียนรู้แบบร่วมมือ และประเมินผลด้วยวิธีที่หลากหลาย กำหนดแนวทางการประเมินที่สอดคล้องกับหลักสูตร พร้อมพัฒนาเครื่องมือประเมินตามสภาพจริง ใช้เทคโนโลยีสร้างสถานการณ์ปัญหาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดและแก้ปัญหาของนักเรียนอย่างเป็นระบบ

สุธี โพธิ์นิษฐา สารโจน์ แก้วอรุณ ดา เนตรสว่าง ประเสริฐ ต้นโนนเขียง ศึกษาเรื่อง ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 พบว่า ผู้บริหารควรสร้างปฏิสัมพันธ์กับครูและบุคลากรทุกคนอย่างทั่วถึง ควรเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรม มีการบริหารเชิงรุกและการตัดสินใจอย่างมีวิสัยทัศน์ มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลเพื่อพัฒนาสถานศึกษา ควรตระหนักถึงการใช้นวัตกรรมในการบริหารจัดการโรงเรียนและด้านทักษะการสื่อสารควรประยุกต์การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

นงลักษณ์ มหานิล ประกอบ สารวรรณ สุรัตน์ ศรีตาเดช และธีระภัทร ประสมสุข ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 พบว่า 1)ควรพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตได้ 2) ควรพัฒนาและปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัย หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียนกลุ่มต่างๆ 3) ควรสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์จากสถานการณ์หรือประสบการณ์จริงให้มากขึ้น 4) ควรพัฒนา ปรับปรุงเครื่องมือการวัดผลประเมินผลให้มีมาตรฐานเทียบเท่ากับมาตรฐานของสถานศึกษาอื่น 5) ควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ครู ที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาด้าน เข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะการวิจัย 6) ควรจัดประชุมสัมมนาครูฝ่ายวิชาการภายในเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนภายในเครือข่ายสถานศึกษาเดียวกัน

พงศ์พันธ์ แก้วจันทร์ สุรัตน์ ศรีตาเดช ลิทธิชัย มูลเขียน และสุริย์มาศ สุขกลี ศึกษาเรื่อง การบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ พบว่า ควรมีการอบรมครูและบุคลากรให้เข้าใจ หลักสูตรอย่างถูกต้อง ควรมีการตั้งคณะกรรมการหลักสูตรเพื่อวางโครงสร้างและกำหนดการเรียนการสอน รวมทั้งควรมีการประเมินผลผู้เรียนและผู้สอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องทุกปีรวมทั้งการ ปรับปรุงหลักสูตรหลังสิ้นปีการศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษา ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

อุดร ก้อนศิลา และชาติ ภัคติ ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการ จัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ศูนย์ ส่งเสริมการเรียนรู้ วางแผนนโยบายต่อความต้องการของผู้เรียน วิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ มีการเตรียมทรัพยากร ทั้งบุคคล สื่อ แหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยี เชื่อมโยงกับความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่น อีกทั้งบูรณาการการศึกษานอกระบบทั้งกายภาพและ กลุ่มคนแบบ 360 องศา วิเคราะห์ผลกระทบในเชิงคุณภาพและปริมาณ จัดทำรายงานแล้วนำผลมา ปรับปรุงพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

ทศวรรณ บริหาร สุรศักดิ์ สุทธิศิริ ทศนีย์ บุญมาภิ และสังวาร์วังแจ่ม ศึกษาเรื่อง การ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 พบว่า ด้านการวางแผน กำหนดทิศทางใน การดำเนินงานด้วยการวางแผนนโยบายที่ชัดเจน ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ผู้บริหารควรทำการศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและ ภายนอก ด้านการตรวจสอบ ทบทวนและติดตามการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้ ประเมินผลการใช้ แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ และด้านการสรุป รายงานผลการบริหาร จัดการแหล่งเรียนรู้ ปรับปรุงและแก้ไขการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้

ตฤณพรพร มงคล จันทระฉาย ยมสูงเนิน ธีระภัทร ประสมสุข และเสกชัย ชมภูษ ศึกษา เรื่อง การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพ การศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 พบว่า ด้าน วางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง คือ การนำระบบการบริหารอัตรากำลังข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษา มาใช้วางแผนอัตรากำลังในสถานศึกษา ด้านสรรหา บรรจุ และแต่งตั้ง คือ การนำระบบบริหารทรัพยากรบุคคลสำหรับข้าราชการครู มาจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศ และระบบการ ย้ายครูและบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ด้านอบรมพัฒนาบุคลากรและการเสริมสร้าง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน คือ การพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ และนำเทคโนโลยีมา พัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนสู่ยุคดิจิทัล และด้านธำรงรักษาบุคลากร คือ การ ให้ความรู้ เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูและบุคลากร การได้รับสิทธิประโยชน์ รางวัล ตอบแทน และความภาคภูมิใจ รวมถึงการได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้มีผลงานดีเด่น

ศุภาพิชญ์ ตาคำมา สุรัตน์ ศรีดาเดช ลิทธิชัย มูลเขียน และสุริย์มาศ สุขกลี ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 พบว่า ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยสะท้อนเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและศักยภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสังคมยุคดิจิทัล ควรมีการบริหารจัดการโดยมอบหมายงานตามความสามารถของบุคลากร เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด วางแผน และพัฒนาองค์กร ตลอดจนส่งเสริมการทำงานร่วมกันในบรรยากาศที่สร้างสรรค์ พร้อมทั้งบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติ บุญเรือง และพศิน แดงจวง ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครู ด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบมี 3 องค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ การสนับสนุนของผู้บริหารและบริบทของโรงเรียน 2) กระบวนการพัฒนา ตามหลักการของ PLC และวงจร PAR ได้แก่ ประชุมวางแผนร่วมกัน การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำแผนการสอน การสังเกตชั้นเรียนและแลกเปลี่ยนข้อเสนอแนะ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกัน 3) ผลลัพธ์ คือ สมรรถนะของครูที่เพิ่มขึ้นใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ

พระกิตติศักดิ์ สมแก้ว และพศิน แดงจวง ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลโรงเรียนวัดแม่วิทยา พบว่า 1) ความเข้าใจต่อการใช้เทคโนโลยี 2) ความมั่นใจในการเลือกใช้เครื่องมือเทคโนโลยี และ 3) ทักษะปฏิบัติการในห้องเรียน เกิดชุมชนการเรียนรู้ PLC ได้ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนแนวคิดและประสบการณ์ รวมทั้งบทบาท "ครูพี่เลี้ยง" ที่เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีในทางที่ดีขึ้น

นรชิต แกนุ จันทรฉาย ยมสูงเนิน ธีระภัทร ประสมสุข และสังวาล วังแจ่ม ศึกษาเรื่อง การบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า ด้านการวางแผนงานคุณธรรม คือ ควรมีการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างโรงเรียนในเครือข่ายหรือเขตพื้นที่เดียวกัน ด้านการสร้างกลไกลงมือปฏิบัติ คือ สร้างความตระหนักรู้และทัศนคติที่ดีต่อโครงการให้กับครูและนักเรียน ด้านการนิเทศ ติดตามงาน คือ วางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ ด้านการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงาน คือ สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และกระบวนการประเมิน โดยใช้กระบวนการ PLC

เมรินดา เครือฟัก และไพศาล เครือแสง ศึกษาเรื่อง บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า 1) ด้านผู้นำกลุ่ม เน้นภาวะผู้นำ ความรู้ วิสัยทัศน์ ไม่หวังประโยชน์ส่วนตน มีสัจจะและแบบอย่างที่ดี 2) ด้านสนับสนุนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ การทำงานบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ 3) ด้านกระบวนการดำเนินงานภายในกลุ่ม มีโครงสร้าง

องค์กร เป้าหมาย การวางแผน และกฎระเบียบขององค์กร 4) การให้อิสระในการดำเนินงานแก่สมาชิกอย่างเต็มที่อย่างเท่าเทียม 5) ด้านการส่งเสริมให้สมาชิกพัฒนาตนเองและให้ความรู้แก่สมาชิก ส่งเสริมให้สมาชิกพัฒนาตนเองและให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง 6) ด้านการพัฒนาบุคลากรและการการพุดนำเสนอในที่สาธารณะโดยการพัฒนาบุคลากรและความรู้โดยเฉพาะการพุดต่อที่สาธารณะ 7) ด้านการสนับสนุนอาชีพแก่สมาชิก ส่งเสริมการสร้างอาชีพกลุ่มเพื่อสร้างเศรษฐกิจครัวเรือนพึ่งพาตนเองได้

สุธีรฤทธ ใจแก้วมา ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 พบว่า ด้านปัจจัยเบื้องต้น สถานศึกษาควรมีการกำหนดแนวทาง วางแผนการบริหารจัดการตามสภาพแวดล้อม และให้เหมาะสมกับการดำเนินกิจกรรม ด้านกระบวนการดำเนินงาน สถานศึกษาควรดำเนินการตามแผนที่กำหนด เน้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ค่านิยม 12 ประการ ตามหลักคุณธรรม และด้านผลผลิต สถานศึกษาควรมีการให้รางวัล การยกย่อง ชมเชย หรือการเสริมทางบวกเพื่อกระตุ้นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างแรงจูงใจภายในโดยการให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรม

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ ใจสีหิ)

บรรณาธิการวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

มกราคม – มีนาคม 2569

สารบัญ

วัตถุประสงค์	ก
กองบรรณาธิการ	ข
ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ	ข
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	ค
บทบรรณาธิการ	จ
สารบัญ	ท
บทความวิจัย :	หน้า
การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรด้วยหลักสารานุกรมของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่	1-15
วิไลลักษณ์ อินตะวงศ์ ไพรินทร์ ณ วันนา และพระครูโกวิทธรรมเวที, ผศ.ดร. ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน	16-29
ชนกนันท์ ทะนานแก้ว ทศนีย์ บุญมาภิ สัจจวาร วังแจ่ม และสุรศักดิ์ สุทธิศิริ พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทยของ	30-43
ธวัชชัย พัฒนปาลี พระครูโกวิทธรรมเวที และไพรินทร์ ณ วันนา การบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2	44-56
ณัฐพล สุริวงค์ สุรศักดิ์ สุทธิศิริ ทศนีย์ บุญมาภิ และสัจจวาร วังแจ่ม ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยง่าตีของชุมชนชาติพันธุ์ไทอำเภอขุนยวม จังหวัด แม่ฮ่องสอน	57-70
พระปลัดสมศักดิ์ ถาวรจิตโต พัลลภ หารุคำจา และพระมหาอินทร์วงศ์ อัสสร ภาณี, ดร. การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท	71-84
ศุภกร ทัพพะนิธิ ทศนีย์ บุญมาภิ สัจจวาร วังแจ่ม และสุรศักดิ์ สุทธิศิริ แนวทางแก้ไขปัญหาละเลยการปฏิบัติงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ สังกัด ตำรวจภูธรภาค 6	85-99
กฤษฎา สิงห์พลงาม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศัยนคร สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่	
ศิวกกร ปันอ้าย สาโรจน์ แก้วอรุณ สุดา เนตรสว่าง และประเสริฐ ดันโนน เชียง	100-113

ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยต้งนอหลมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่อำเภอ ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	114-125
วรรณรัตน์ เชิดชูศีลธรรม ไพรินทร์ ณ วันนา และพระครูสิริสุตานุยุต, รศ.ดร. การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา	126-140
นันทุส แซ่เอี้ยว จันทรฉาย ยมสูงเนิน สัจวาร วังแจ่ม และสุรศักดิ์ สุทธสิริ การศึกษาวิเคราะห์ประเพณีปอยแห่ต้นแปกในเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน	141-156
วิวัฒน์ พูลสวัสดิ์ ไพรินทร์ ณ วันนา และพัลลภ หารุคำจา การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมือง แม่ฮ่องสอน	157-170
ศิริวัฒน์ ขำนาญ จันทรฉาย ยมสูงเนิน อีระภัทร ประสมสุข และสัจวาร วังแจ่ม บทบาทของวัดกับการอนุรักษ์ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหมู่บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	171-185
พระครูอนุสารนนทสิทธิ์ ธวัชชัย ไชยวุฒิ และพัลลภ หารุคำจา การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสัน ทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3	186-202
ณัฐธิดา แด้มเต็ม สุรัตน์ ศรีตาเดช อีระภัทร ประสมสุข และสัจวาร วังแจ่ม การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมธรรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน	203-217
สุรางคณา สุริยะ พระมหาอินทร์วงศ์ อิสสรภาณี, ดร. และพัลลภ หารุคำจา การพัฒนาแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุ เคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่	218-232
กิตติ บุญเรือง และพศิน แดงจวง พุทธศิลป์สร้างสรรค์: การออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมด้วยวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ของ กลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่	233-245
พลสรรค์ สิริเดชนนท์ ปฏิวะ เสาร์คง อีระพงษ์ จาตุมา และสุวิน มักได้ ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันป่า ตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4	246-258
รัชนิวรรณ สุรินทร์ สาโรจน์ แก้วอรุณ สุตาภรณ์ สืบสุติน และสุดา เนตรสว่าง บูรณาการวัสดุศาสตร์เพื่อกลับมาใช้ใหม่ในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์กรรมล้านนา: กรณีศึกษา วัดดอยพระบาท ตำบลรอบเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	259-273
สุชัย ลีริวิกุล พูนชัย ปันธิยะ เทพประวิณ จันทรแรง วราลี ตั้งวินิต และกตัญญู เรือนตุ่น	

การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3	274-288
ภาณุพงษ์ อินสาน ประกอบ สารวรรณสังวาร์ วังแจ่ม และสุรศักดิ์ สุทธิสิริ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยาเขต 1	289-302
ปณณวัชร วัฒนลักษณ์รักษ์ สาโรจน์ แก้วอรุณ สุดา เนตรสว่าง และประเสริฐ ต้นโนน เชียงใหม่	
การบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนา คุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4	303-317
รังสรรค์ เพ็ญประสานชัย สุรศักดิ์ สุทธิสิริ สังวาร์ วังแจ่ม และทักษิณี บุญมาภิ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3	318-331
พนา นินรัตน์ ประกอบ สารวรรณ สังวาร์ วังแจ่ม และสุรศักดิ์ สุทธิสิริ การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัด การศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2	332-345
กรรณิการ์ อธิบุญญกุล จันทฉาย ยมสูงเนิน อธิระภัทร์ ประสมสุข และเสกชัย ชมภูนุช	
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่าย พัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แม่ฮ่องสอน เขต 2	346-359
พัชรินทร์ ศรีเมือง ประกอบ สารวรรณ สุรัตน์ ศรีดาเดช และอริระภัทร์ ประสมสุข การบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1	360-374
สุดารัตน์ โพธิ์นิษฐ เสกชัย ชมภูนุช และอริระภัทร์ ประสมสุข ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอ เมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1	375-389
สุธี โพธิ์นิษฐ สาโรจน์ แก้วอรุณ ดา เนตรสว่าง ประเสริฐ ต้นโนนเชียงใหม่ การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1	390-403
นงลักษณ์ มหานิล ประกอบ สารวรรณ สุรัตน์ ศรีดาเดช และอริระภัทร์ ประสมสุข การบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่	404-418
พงศ์พันธ์ แก้วจันทร์ สุรัตน์ ศรีดาเดช สิทธิชัย มูลเขียน และสุรีย์มาศ สุขกลี	

แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่	419-434
อัคร ก้อนศิลา และชาลี ภักดี การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4	435-448
ทศวรรณ บริหาร สุรศักดิ์ สุทธิสิริ ทศนีย์ บุญมาภิ และสังวาร์วังแจ่ม ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษา พิเศษ กลุ่มที่ 6	449-462
ศุภาพิชญ์ ตาคำมา สุรัตน์ ศรีดาเดช สิทธิชัย มูลเขียน และสุริย์มาศ สุขกลี การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพ การศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6	463-476
ตฤณพรพร มงคล จันทรรณาย ยมสูงเนิน อีระภัทร ประสมสุข และเสกชัย ชมภูนุช การพัฒนาแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลโรงเรียนวัดแม่ ริมวิทยา	477-491
พระกิตติศักดิ์ สมแก้ว และพศิน แดงจวง การบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียน เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5	492-504
นรชิต แกนุ จันทรรณาย ยมสูงเนิน อีระภัทร ประสมสุข และสังวาร์ วังแจ่ม บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์	505-518
เมรินดา เครือฟัก และไพศาล เครือแสง การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2	519-532
สุธีร์กฤษ ใจแก้วมา คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	533-544

ประตูท่านาง หรือ กำแพงเมืองท่านาง เป็น 1 ใน 6 ประตูเมืองเก่าแก่ของนครหริภุญชัย และเป็นประตูเมืองโบราณเพียงแห่งเดียวที่ยังเหลืออยู่จนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรในสมัยก่อน ด้วยระบบการวางผังเมืองที่เป็นระเบียบเรียบร้อย มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยแข็งแรง

ลักษณะเป็นกำแพงก่อด้วยอิฐถือปูน มีแนวของคูเมืองขนานไปกับกำแพงเมืองสร้างขนานไปกับแม่น้ำกวัง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่มีความสำคัญอย่างมากในจังหวัดลำพูน เป็นแนวยาวเกือบตลอดทั้ง 4 ด้าน ยกเว้นด้านทิศตะวันออกที่มีแม่น้ำกวังไหลผ่านเป็นปราการทางธรรมชาติ ตัวกำแพงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนฐานสูงประมาณ 3 เมตร ก่อด้วยศิลาแลง ด้านบนก่ออิฐ ทำเป็นรูปใบเสมา

ที่มา : <https://creator.kapook.com/view280772.html>

**การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรด้วยหลักสาราณียธรรมของสำนักงาน
พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่**
**Establishing Positive Organizational Relationships through the Principles of
Saraniyadhamma: A Case Study of the Chiang Mai Provincial Office of Buddhism**

วิไลลักษณ์ อินตะวงศ์ Wilailak Intawong

ไพรินทร์ ณ วันนา Pairin Na Wanna

พระครูโกวิทธรรมเวที Phrakhrukowitattawatee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

tuktik1053@gmail.com

Received 2025/04/07

Revised 2025/07/18

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักสาราณียธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการสร้างสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อวิเคราะห์การสร้างสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรด้วยหลักสาราณียธรรมของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยเชิงคุณภาพนี้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักสาราณียธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า หลักสาราณียธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมความสามัคคีและความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่คณะ การนำไปใช้ในองค์กรช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจ ความไว้วางใจ และความร่วมมือ ลดความไม่เข้าใจกัน นำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ

2) การสร้างสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า หลักสาราณียธรรม 6 เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จ ช่วยพัฒนาและรักษาบรรยากาศการทำงานที่ดีแล้ว ยังเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่ความมั่นคงและความสำเร็จขององค์กร โดยตั้งอยู่บนความเคารพ การให้เกียรติ ความเมตตา การพูดจาไพเราะ การให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3) วิเคราะห์การสร้างสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรด้วยหลักสาราณียธรรมของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1. เมตตากายกรรม ตัวอย่างการปฏิบัติที่เห็นได้ชัด คือการจัดโครงการ “สายสัมพันธ์ฉันท์พี่น้อง สู่ชุมชนรักบ้านเกิด” 2. เมตตาวจีกรรม มีการจัดอบรมเชิง

ปฏิบัติการ “ด้านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์” 3. เมตตามโนกรรม ในทางปฏิบัติสำนักงานจัดโครงการ “เพื่อนช่วยเพื่อน” 4. สาธารณโภคี โดยในสำนักงานจะมีการจัดกิจกรรม “แบ่งปันองค์ความรู้” 5. สีสสามัญญตา การมีวินัยด้วยโครงการ “วันวินัยองค์กร” 6. ทิฏฐิสามัญญตา มีการจัด “เวทีระดมสมอง”

คำสำคัญ : สาราณียธรรม, ความสัมพันธ์, องค์กร.

Abstract

This research article has three primary objectives: 1) to study the principle of Saraniyadhamma (Virtues of Fraternal Living) in Theravada Buddhism; 2) to study the building of good organizational relationships within the Chiang Mai Provincial Office of Buddhism; and 3) to analyze the application of Saraniyadhamma in building good organizational relationships within the Chiang Mai Provincial Office of Buddhism. This qualitative research involved interviewing 12 key informants.

The research findings are as follows:

1) The principle of Saraniyadhamma in Theravada Buddhism: It was found that Saraniyadhamma serves as a vital foundation for promoting harmony and positive relationships within a group. Its application within an organization fosters an atmosphere of understanding, trust, and cooperation, reduces misunderstandings, and leads to operational efficiency.

2) Building good organizational relationships in the Chiang Mai Provincial Office of Buddhism: The Six Saraniyadhamma were found to be key factors for success. Beyond developing and maintaining a positive work environment, they act as a crucial mechanism leading to organizational stability and achievement. This is rooted in mutual respect, honor, kindness, polite communication, and collaborative support.

3) Analysis of building good organizational relationships through Saraniyadhamma in the Chiang Mai Provincial Office of Buddhism: The analysis revealed practical applications in six dimensions 1. Metta-kayakamma (Acts of kindness): Demonstrated through the "Sibling Bonds for the Hometown" project. 2. Metta-vacikamma (Words of kindness): Implemented via "Creative Communication" workshops. 3. Metta-manokamma (Thoughts of kindness): Practiced through the "Friends Helping Friends" project. 4. Sadharana-bhoga (Sharing of gains): Conducted through "Knowledge Sharing" activities. 5. Sila-samannata (Unity in virtue/discipline): Promoted

through the "Organizational Discipline Day" project. 6. Ditthi-samannata (Unity in views): Facilitated through "Brainstorming Forums."

Keywords: Saraniya Dhamma, Relationships, Organization.

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (จักรกฤษ ณ นคร, 2554: 1) การรวมกลุ่มของมนุษย์นำไปสู่การก่อตั้งองค์กร ซึ่งเป็นหน่วยงานทางสังคมที่มีโครงสร้าง วัตถุประสงค์ กระบวนการปฏิบัติงาน และบุคลากรที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ องค์ประกอบสำคัญเหล่านี้ช่วยขับเคลื่อนภารกิจและเป้าหมายร่วมกัน (มาลินี สวยศำข้าว) (27 มิถุนายน 2567) อย่างไรก็ตาม ในบริบทขององค์กรที่ประกอบด้วยบุคลากรหลากหลาย ซึ่งแต่ละบุคคลมีความแตกต่างทั้งด้านทัศนคติ ความรู้ และประสบการณ์ การทำงานร่วมกันย่อมเผชิญกับความท้าทาย หากปราศจาก “กาวใจ” ที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กร

ปัจจุบัน การบริหารจัดการองค์กรมักให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถเฉพาะทางของบุคลากรเป็นหลัก ทว่ามักละเลยมิติของ คุณธรรมในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพและความยั่งยืนของผลงาน การขาดคุณธรรมอาจนำไปสู่ปัญหาด้านวินัย ประสิทธิภาพการทำงานที่ลดลง และความสำเร็จที่ไม่สมบูรณ์ ตรงกันข้าม บุคลากรที่มีคุณธรรมย่อมสะท้อนถึงการบริหารจัดการที่ดีและนำมาซึ่งผลลัพธ์การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลสูง การมีบุคลากรที่มีทั้งความรู้ความสามารถและคุณธรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนความเจริญรุ่งเรืองและประสิทธิภาพของหน่วยงาน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546 : 18)

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการประสานงานระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐ และประชาชน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรเพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตเบื้องต้นพบว่า องค์กรยังคงประสบปัญหาด้านความสัมพันธ์ภายในหลายประการ อาทิ การสื่อสารที่ไม่ชัดเจน การขาดความร่วมมือในการทำงาน การเข้าใจผิดอันเนื่องมาจากทัศนคติที่แตกต่าง การขาดความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน และแรงกดดันจากภาระงานที่ซับซ้อน ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น สร้างบรรยากาศที่ตึงเครียด ขาดความสามัคคี และบั่นทอนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยรวม ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรมที่ใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมและหมู่คณะเรียกว่า “สาราณียธรรม 6” ซึ่งแปลว่าธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความใจรักถึงกัน เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ม.อ. (ไทย) 14/54/59) โดยหลักธรรมเหล่านี้มุ่งเน้นการสร้างความรัก ความเคารพ และความเข้าใจอันดีระหว่างกัน อันจะนำมาซึ่งความสุขและความสงบในการอยู่ร่วมกัน

สารานุกรม 6 คือ 1) เมตตากายกรรม การกระทำดีต่อกัน 2) เมตตาวจีกรรม การสื่อสารด้วยเมตตา 3) เมตตามโนกรรม การคิดดีต่อกัน 4) สาธารณโภคี การแบ่งปันอย่างเป็นธรรม 5) สีลสามัญญตา การรักษาระเบียบวินัยร่วมกัน และ 6) ทิฏฐิสามัญญตา การมีทิฏฐิร่วมกันในทางธรรม (อง.เอกาทศก. (ไทย) 24/50/108)

หลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสรรค์บรรยากาศที่ดีและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในทีมงาน อันจะนำไปสู่คุณภาพการบริหารจัดการและความเจริญในหลายมิติ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “สมคฺคานํ ตโป สุโข” ซึ่งแปลว่า “ความสามัคคีของหมู่คณะเป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2552 : 118) จากปัญหาด้านความสัมพันธ์ภายในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ และเล็งเห็นถึงศักยภาพของหลักสารานุกรม 6 ในการเป็นแนวทางแก้ไข ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรด้วยหลักสารานุกรม โดยมุ่งหวังว่าการนำหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ จะช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความเข้าใจ ความไว้วางใจ และความร่วมมือระหว่างบุคลากร อันจะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เกื้อกูลและยั่งยืนให้แก่องค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักสารานุกรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 2) เพื่อศึกษาการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่
- 3) เพื่อวิเคราะห์การสร้างสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรด้วยหลักสารานุกรมของสำนักงาน

พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) จากเอกสารหลักฐานทางวิชาการ งานวิจัยและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบการดำเนินงานวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสังฆาธิการ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้บริหาร นักวิชาการศาสนาชำนาญการ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ พนักงานจ้างเหมาบริการ และกลุ่มเป้าหมายสำคัญเป็นผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 1) พระสังฆาธิการจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2 รูป 2) ผู้บริหาร จำนวน 3 คน 3) นักวิชาการศาสนาชำนาญการ จำนวน 4 คน 4) นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ จำนวน 4 คน และ 5) พนักงานจ้างเหมาบริการ จำนวน 1 คน เป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-depth Interview) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยออกแบบคำถามให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสามประการ ได้แก่ การศึกษาหลักสาราณียธรรม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร และการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วนสำคัญ ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล เช่น ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์การทำงาน และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักธรรมไปใช้ในการทำงาน

2) คำถามเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรมและความหมายในมุมมองของผู้ให้ข้อมูล เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรม ความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในองค์กร และตัวอย่างการนำหลักสาราณียธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตการทำงานจริง

3) คำถามเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรและแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม เช่น ปัจจัยที่ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ปัญหาหรืออุปสรรคด้านความสัมพันธ์ที่พบบ่อยวิธีแก้ไข และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้บุคลากรยึดถือและปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรมในสถานการณ์จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ อ้างอิงหลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงตีความ ได้ดำเนินการดังนี้ 1) ข้อมูลที่ศึกษาจากเอกสาร จะดำเนินการวิจัยตามกระบวนการแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก จากนั้นจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อยและหัวข้อย่อย นำข้อมูลที่ได้มาจัดประเภท อธิบายความและตีความ 2) ข้อมูลที่ได้จากการแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะนำผลมาวิเคราะห์ สรุปผล

ผลการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร โดยใช้หลักสาราณียธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นแนวทางหลัก ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เน้นความเมตตา ความสามัคคี และความเข้าใจอันดีในหมู่คณะ เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ราบรื่น มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับบริบทขององค์กรที่ต้องทำงานร่วมกับหลากหลายภาคส่วน ทั้งคณะสงฆ์ ภาครัฐ และประชาชน การศึกษาการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรด้วยหลักสาราณียธรรมพบว่า

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 หลักสาราณียธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า หลักสาราณียธรรม 6 ประการ มีเป้าหมายสำคัญคือ การรักษาความสามัคคี ความปรองดอง และการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นของหมู่คณะหรือองค์กร โดยมุ่งสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีรากฐานจากความไว้วางใจ เมตตา และการเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อให้การทำงานหรือการอยู่ร่วมกันมีเสถียรภาพและยั่งยืน การนำหลักสาราณียธรรมมาใช้ จะก่อให้เกิดอานิสงส์ คือ ความสงบสุขในหมู่คณะ ลดความขัดแย้ง สร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร เกิดความไว้วางใจระหว่างผู้บริหารและผูปฏิบัติงาน เสริมแรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งถือเป็นผลดีทั้งต่อตัวบุคคลและต่อองค์กรรวม

หลักสาราณียธรรม 6 ประการ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญในการส่งเสริมความสามัคคีและความสัมพันธ์อันดีในหมู่คณะ แต่ละหลักธรรมมีการประยุกต์ใช้ในบริบทองค์กรดังนี้

1) เมตตากายกรรม หมายถึง การแสดงออกทางกายด้วยเมตตา การวิจัยพบว่าในบริบทขององค์กร การปฏิบัติเมตตากายกรรมปรากฏในรูปแบบของการช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานเมื่อมีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเจ้าหน้าที่ร่วมมือกันจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ หรือเอกสารต่างๆ ด้วยความเต็มใจ รวมถึงการแสดงกิริยาสุภาพและเคารพนับถือในการทำงานประจำวัน ผ่านการไหว้ทักทาย ใช้ภาษากายที่สุภาพ และให้ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน

2) เมตตาวจีกรรม คือ การใช้วาจาด้วยเมตตา จากการศึกษาพบว่า การปฏิบัติหลักธรรมนี้ในองค์กรแสดงออกมาในรูปของการพูดจาสุภาพ การให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ใหม่ด้วยความหวังดี การตักเตือนด้วยถ้อยคำที่สุภาพเมื่อเพื่อนร่วมงานทำผิดพลาด และการให้กำลังใจในยามที่เหมาะสม

3) เมตตา मनกรรม หมายถึง การคิดด้วยเมตตา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าบุคลากรในองค์กรแสดงออกถึงการมีจิตใจที่ปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมงาน การคิดในแง่บวกและให้อภัยเมื่อเกิดความขัดแย้ง การคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน และการมองกันในแง่ดี

4) สาธารณโลกี คือ การแบ่งปันสิ่งของที่ได้มาโดยชอบธรรมร่วมกัน การวิจัยพบว่าในทางปฏิบัติ บุคลากรแสดงออกถึงการไม่หวงแหนสิ่งของ แม้เป็นของเล็กน้อย และนำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

5) สีสสามัญญตา หมายถึง การที่บุคลากรในองค์กรมีการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ และจรรยาบรรณขององค์กรโดยเสมอภาคกัน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติหลักธรรมนี้ปรากฏในรูปของการมาทำงานตรงเวลา การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสำนักงานอย่างเคร่งครัด และการแต่งกายสุภาพเหมาะสมกับสถานที่

6) ทิฐิสามัญญตา คือ การที่บุคลากรในองค์กรมีความเห็นชอบร่วมกัน หรือมีทัศนคติที่ดีและสอดคล้องกันในเรื่องหลักการ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญขององค์กร การวิจัยพบว่า บุคลากรมีเป้าหมายร่วมกันในการสนองงานคณะสงฆ์ และการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

นอกจากการนำไปใช้ในองค์กรทางพระพุทธศาสนาแล้ว หลักสาราณียธรรมยังสามารถประยุกต์ใช้ในครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานรัฐหรือเอกชนทั่วไป เพื่อสร้างวัฒนธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ เมตตา และแบ่งปัน ลดความแตกแยก และสร้างความร่วมมือในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จในระยะยาว โดยความสัมพันธ์ที่ดีควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเคารพ การให้เกียรติ ความเมตตา การพูดจาไพเราะ การให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การสื่อสารที่เปิดเผยและจริงใจ รวมถึงการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การกล่าวคำชมเชยเมื่อประสบความสำเร็จและการปลอบโยนเมื่อเผชิญความล้มเหลว ยังช่วยเสริมสร้างความผูกพันที่อบอุ่นและมั่นคง

แนวทางการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรนั้น ผู้บริหารและหัวหน้างานมีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งด้านพฤติกรรม คำพูด และทัศนคติ โดยต้องแสดงความเมตตา ยุติธรรม และให้เกียรติผู้อื่น พร้อมทั้งส่งเสริมการสื่อสารที่เปิดเผย โปร่งใส และรับฟังความคิดเห็นอย่างจริงจัง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้ออาทรและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม รวมถึงการนำหลักสาราณียธรรมมาปรับใช้ในการบริหารงาน จะช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความไว้วางใจ และบรรยากาศการทำงานที่มีความสุขและประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของหน่วยงานที่ต้องประสานงานกับคณะสงฆ์ ภาครัฐ และประชาชน

ปัญหาความสัมพันธ์ที่พบบ่อยในองค์กร เช่น ความขัดแย้งทางความคิดเห็น การสื่อสารที่ไม่ชัดเจน การแบ่งพรรคแบ่งพวก ความเห็นแก่ตัว และการไม่ให้เกียรติกัน ส่งผลกระทบต่อบรรยากาศและประสิทธิภาพการทำงาน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแนวทางการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพคือ การเปิดใจ พูดคุยอย่างตรงไปตรงมา การส่งเสริมการรับฟังอย่างตั้งใจ และการใช้หลักสาราณียธรรมเป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจและลดอคติ การแก้ปัญหาเริ่มต้นจากการปรับทัศนคติของตนเอง ควบคู่กับการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดถือความสามัคคีและการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม ซึ่งนำไปสู่ความมั่นคงและความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรด้วยหลักสาราณียธรรม พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานด้านศาสนาและสาธารณประโยชน์ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ การนำ หลักสาราณียธรรม 6 ประการ จากพระพุทธศาสนาเถรวาทมาปรับใช้ในองค์กร จึงเป็นแนวทางที่ช่วยหล่อหลอมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตา ความเข้าใจ และความสามัคคี

สารานุกรม 6 เป็นหลักธรรมว่าด้วยวิธีการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองและสามัคคี ประกอบด้วย เมตตากรรม เมตตาวีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโกศล สีสามัญญตา และทัญญูสามัญญตา ซึ่งเมื่อปรับใช้ในองค์กรแล้ว จะช่วยส่งเสริมให้บุคลากรมีพฤติกรรมและทัศนคติที่เกื้อหนุนต่อการทำงานเป็นทีมและการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้หลักธรรมแต่ละข้อส่งผลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ ดังนี้

1) การแสดงออกทางกายด้วยความเมตตา หมายถึง การช่วยเหลือ เกื้อกูล และร่วมแรงร่วมใจกันในงานส่วนรวม ในบริบทของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ตัวอย่างการปฏิบัติที่เห็นได้ชัดคือการจัดโครงการ “สายสัมพันธ์ฉันท์พี่น้อง สู่ชุมชนรักบ้านเกิด” โดยกำหนดให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมเป็นจิตอาสา ลงพื้นที่พัฒนาชุมชนหรือสถานที่สำคัญของพระพุทธศาสนา โครงการนี้ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ สร้างความรักและความไว้วางใจในหมู่คณะ

2) เมตตาวีกรรม การใช้วาจาด้วยความเมตตา หมายถึง การพูดจาสุภาพ ให้กำลังใจ และให้คำแนะนำที่สร้างสรรค์ ภายในสำนักงานจะมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้าน “การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์” เพื่อฝึกฝนทักษะการสื่อสารที่สุภาพและเป็นมิตร ลดการปะทะทางวาจา และส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่รื่นรมย์

3) เมตตามโนกรรม การคิดด้วยเมตตา หมายถึง การมีจิตใจปรารถนาดีต่อผู้อื่น ปราศจากอคติ และพร้อมให้อภัย ในทางปฏิบัติสำนักงานจัดโครงการ “เพื่อนช่วยเพื่อน” เป็นช่องทางให้บุคลากรได้ปรึกษาปัญหา สนับสนุนกันและกันทางจิตใจ และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาด้วยทัศนคติบวก

4) สาธารณโกศล การแบ่งปันผลประโยชน์หรือสิ่งของร่วมกัน โดยในสำนักงานจะมีการจัดกิจกรรม “แบ่งปันองค์ความรู้” เช่น เวิร์กช็อปแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน หรือจัดพื้นที่แชร์ทรัพยากรที่จำเป็น เช่น เอกสาร แบบฟอร์ม หรือสื่อการสอน เพื่อให้บุคลากรทุกคนเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม

5) สีสามัญญตา การมีวินัยและปฏิบัติตามกฎระเบียบร่วมกัน หมายถึง บุคลากรทุกคนปฏิบัติตามข้อบังคับขององค์กรโดยเสมอภาค เช่น การเข้างานตรงเวลา การแต่งกายเหมาะสม และการปฏิบัติตนด้วยมารยาทที่ดี นอกจากนี้ยังมี “วันวินัยองค์กร” เพื่อทบทวนกฎระเบียบและสร้างวัฒนธรรมการเคารพกติกาอย่างยั่งยืน

6) ทัญญูสามัญญตา การมีความคิดเห็นและทัศนคติที่สอดคล้องกัน หมายถึง ความเป็นเอกภาพในเป้าหมายและแนวทางการทำงาน โดยจะมีการจัด “เวทีระดมสมอง” ให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อลดความขัดแย้งทางความคิดและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กรร่วมกัน

ผลของการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ไม่เพียงช่วยแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ในการทำงาน แต่ยังส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่มั่นคงและมีคุณธรรม

ทำให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่น เป็นมิตร และสร้างความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการบริหารจัดการที่ดี ทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของครูบาเจ้าศรีวิชัยในการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมคุณค่าทางศาสนา และการสร้างพลังชุมชนในบริบทของสังคมล้านนา ซึ่งผลการวิจัยที่ได้นั้น สามารถอภิปรายตามประเด็นที่ศึกษาไว้ 3 ประเด็นหลัก

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 หลักสารณียธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า หลักสารณียธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทประกอบด้วยธรรม 6 ประการ ได้แก่ (1) เมตตาทายกรรม คือ การแสดงความเมตตาด้วยการกระทำ เช่น การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน การแสดงกิริยาอ่อนน้อม สุภาพ และเคารพซึ่งกันและกัน (2) เมตตาวจิกรรม คือ การสื่อสารด้วยวาจาไพเราะ เช่น การพูดจา สุภาพ การให้คำแนะนำด้วยความหวังดี การตักเตือนด้วยเจตนาที่ดี และการให้กำลังใจแก่กัน (3) เมตตาโมณกรรม คือ การคิดดีต่อกัน เช่น การตั้งจิตปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมงาน การคิดในแง่บวก การให้อภัย และการมุ่งหวังสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน (4) สาธารณโกศ คือ การมีน้ำใจแบ่งปันทรัพยากร ร่วมกัน เช่น การเจือจานสิ่งของเล็กน้อยภายในหมู่คณะ (5) สีสสามัญญตา คือ การมีศีลหรือการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องกัน เช่น การยึดถือระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ และจรรยาบรรณขององค์กร อย่างเสมอภาค (6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ การมีวิสัยทัศน์และทัศนคติร่วมกัน เช่น การมีเป้าหมายและแนวทางในการดำเนินงานที่สอดคล้องกัน เป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมความสามัคคีและความสัมพันธ์อันดีในหมู่คณะ แต่ละหลักธรรมล้วนส่งเสริมการกระทำ คำพูด และความคิดเชิงบวก การแบ่งปันทรัพยากร การยึดมั่นในระเบียบวินัย และการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผลการศึกษานี้ยัง สอดคล้องกับแนวคิดพระมหาประเสริฐ สุขเมโธ (เพชรศรี) และปิยวัฒน์ คงทรัพย์ (2559) ที่อธิบายว่า สารณียธรรมเป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกัน และเป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำงานร่วมกันในองค์กร และยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุวรรณธรรมาภิรมย์ (สมชาย เจริญผา), สาโรช เผือกบัวขาว และพนิต ศรีประดิษฐ์ (2565) ที่ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสารณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ตอกย้ำว่าการแสดงความเมตตาทั้งทางกาย วาจา ใจ การแบ่งปันทรัพยากร การเคารพกฎระเบียบ และการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นแนวทางปฏิบัติที่ส่งเสริมความสามัคคีได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชกรณ สมภาร (2566) ที่ศึกษาหลักสารณียธรรมกับการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา พบว่า หลักธรรมทั้ง 6 ข้อ มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างสูงกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม การสื่อสารเชิงสันติ และการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวก อันนำไปสู่บรรยากาศที่เอื้อต่อความเข้าใจและความร่วมมือภายในองค์กร ขณะเดียวกัน ผลการศึกษาของณิชกรณ สมภาร (2566) ยังสนับสนุนว่า

หลักสารณียธรรมมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้าง “สันติวัฒนธรรม” ภายในองค์กรโดยเน้นการมีส่วนร่วม ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และการสื่อสารอย่างสันติ ซึ่งล้วนเป็นหัวใจของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนในหน่วยงาน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธนานนท์ แสงทองทาบ (2564) ยังชี้ให้เห็นว่า การใช้หลักสารณียธรรมช่วยส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน โดยเฉพาะด้านการรู้จักตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และสภาพแวดล้อมทางสังคม ส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกและความไว้วางใจ และนอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุริยะ มหฺทโว (มาธรรม) (2564) ที่กล่าวไว้ในงานวิจัยว่า การประยุกต์ใช้หลักสารณียธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร ซึ่งเกิดจากการยอมรับ การเห็นคุณค่า และบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่นและเป็นมิตร ดังนั้น การนำหลักสารณียธรรมมาใช้ในการดำเนินงานองค์กรไม่เพียงแต่เป็นแนวทางเชิงจริยธรรม แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี ส่งเสริมความสามัคคี และเสริมสร้างองค์กรให้มีความเข้มแข็งและมั่นคงในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่เป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในหน่วยงานที่ต้องประสานงานกับทั้งคณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐ ปัจจัยพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรได้แก่ การพูดจาไพเราะ การมีไมตรีจิตที่จริงใจ การไม่นินทาว่าร้าย การให้ความร่วมมือ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยส่งเสริมบรรยากาศของความเป็นมิตรภายในองค์กร และสอดคล้องโดยตรงกับหลักสารณียธรรมในส่วนของเมตตา ภายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม ที่เน้นการแสดงออกถึงความปรารถนาดีทั้งทางกาย วาจา และใจต่อกัน องค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรยังรวมถึง ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความร่วมมือร่วมใจ และการประสานงานที่ราบรื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชนพณ สุขแจ่ม, วรุณี ทรงธรรม และคณะ (2565) พบว่า ความสามัคคีในองค์กรสามารถเสริมสร้างได้ผ่านการเคารพซึ่งกันและกัน การพัฒนาร่วมกัน และการมอบหมายงานตามศักยภาพ นอกจากนี้ บทบาทของภาวะผู้นำที่เหมาะสม ช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การจัดกิจกรรมร่วมกัน และการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ได้รับการยืนยันว่ามีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุริยะ มหฺทโว (มาธรรม) (2564) พบว่า ความผูกพันในองค์กรเกิดจากการยอมรับ การเห็นคุณค่า และการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐกรณ์ สมภาร (2566) พบว่า การส่งเสริมการสื่อสารเชิงสันติและการมีส่วนร่วมช่วยสร้างความเข้าใจและความร่วมมือภายในองค์กร และการใช้หลักสารณียธรรมเป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจและลดอคติ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรด้วยหลักสารณียธรรม พบว่า หลักสารณียธรรมทั้ง 6 ประการในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นกรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในสำนักงาน

พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ แต่ละหลักธรรมมีส่วนช่วยขับเคลื่อนความสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเมตตาภาวนาที่เน้นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการช่วยเหลือกัน เมตตาจริยธรรมที่เน้นการใช้ถ้อยคำสุภาพและให้กำลังใจ เมตตาโมกขธรรมที่ส่งเสริมจิตใจที่ปรารถนาดีและให้อภัย สาธารณโภคีที่ชักนำให้แบ่งปันผลประโยชน์และทรัพยากร สีสสามัญญตาที่เน้นวินัยและจรรยาบรรณร่วมกัน รวมถึงทิวาสัมมัญญตาที่สร้างความเห็นพ้องและความสอดคล้องในหลักการสำคัญ การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเหล่านี้ส่งผลให้บรรยากาศการทำงานภายในองค์กรเต็มไปด้วยความอบอุ่นและเป็นมิตร มีความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง ลดความขัดแย้ง เพิ่มความผูกพันและแรงจูงใจของบุคลากร ส่งผลให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งนี้มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐภรณ์ สมภาร (2566) ที่พบว่า หลักสาราณียธรรมทั้ง 6 ประการมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างสูงกับการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ซึ่งสนับสนุนแนวคิดว่าหลักธรรมเหล่านี้ช่วยส่งเสริมการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การสื่อสารเชิงสันติ จึงสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในองค์กรสร้างบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่นและลดความขัดแย้ง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชนพณ สุขแจ่ม, วารุณี ทรงธรรม และคณะ (2565) พบว่า การเคารพซึ่งกันและกัน การพัฒนาร่วมกัน และการมอบหมายงานตามศักยภาพ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความสามัคคีในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนากร นันท (2564) พบว่า มนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการรู้จักตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และสภาพแวดล้อมทางสังคม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า หลักสาราณียธรรมเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีและความร่วมมือภายใน

องค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการการศึกษานี้ พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรสามารถส่งเสริมได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม 6 ประการที่เน้นความเมตตา ความเข้าใจ และความสามัคคี ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีคุณธรรมและความมั่นคง สามารถแสดงเป็นแผนผังดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : วิไลลักษณ์ อินตะวงศ์, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า แผนผังองค์ความรู้ (Knowledge Map) ที่สรุป 4 องค์ประกอบหลัก ซึ่งเป็นแกนสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรตามหลักสารานุกรม ประกอบด้วยตัวอักษรย่อ T, C, P, E ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

T หมายถึง Teamwork ได้แก่ การทำงานเป็นทีม การร่วมแรงร่วมใจ เกื้อกูลกัน และช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่ สอดคล้องกับ เมตตากรรม และ สาธารณโภคี ที่เน้นการแบ่งปันและช่วยเหลือกันด้วยเมตตา

C หมายถึง Communication ได้แก่ การสื่อสารที่ดี ใจกว้างไพเราะ เปิดเผย จริงใจ และสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ เมตตาวชิกรรม และ การสื่อสารไพเราะ ในหลักสารานุกรม

P หมายถึง Participation ได้แก่ การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ ทั้งในด้านความคิด การตัดสินใจ และการลงมือทำงานร่วมกัน เชื่อมโยงกับ ทิวาสัญญา ที่เน้นความเห็นชอบร่วมกัน และ เมตตามโนกรรม ที่เน้นความปรารถนาดีต่อกัน

E หมายถึง Equal ได้แก่ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน และความยุติธรรมในองค์กร สอดคล้องกับ สีสสามัญญาตา ซึ่งเน้นวินัยและความประพฤติเสมอภาค รวมถึงการให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรโดยใช้หลักสาราณียธรรมในพระพุทธศาสนา เถรวาท เป็นแนวทางที่เน้นความเมตตา ความสามัคคี และความเข้าใจในหมู่คณะ เพื่อส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ราบรื่น มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทขององค์กรที่ต้องประสานงานร่วมกับหลายภาคส่วน ทั้งคณะสงฆ์ ภาครัฐ และประชาชน พบว่า หลักสาราณียธรรม 6 ประการ ได้แก่ เมตตาทายกรรม เมตตาวจิกรรม เมตตาโมกกรรม สาธารณโกติ สีสสามัญญาตา และทัญญูสามัญญาตา เป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความสามัคคีในหมู่คณะ โดยแต่ละหลักธรรมสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทขององค์กรได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในองค์กรเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร สร้างบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่นและเป็นมิตร รวมถึงส่งเสริมความสามัคคีและความเข้มแข็งขององค์กร ส่งผลให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายและดำเนินงานได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ควรกำหนดนโยบายระดับองค์กร หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ควรกำหนดนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนในการบูรณาการหลักสาราณียธรรมเข้าสู่กระบวนการบริหารงานองค์กร เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศที่เกื้อกูล ความสามัคคี และจริยธรรมในการทำงานร่วมกัน

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ควรการเชื่อมโยงกับระบบราชการ ควรบูรณาการหลักสาราณียธรรมเข้ากับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น การฝึกอบรม การเลื่อนตำแหน่ง และการวัดสมรรถนะ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้มีการประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ส่งเสริมการนำหลักสาราณียธรรมมาใช้ในองค์กรอย่างเป็นระบบ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ควรจัดอบรมและกิจกรรมสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจในหลักสาราณียธรรมทั้ง 6 ประการ เพื่อให้บุคลากรสามารถนำหลักธรรมเหล่านี้ไปปฏิบัติในชีวิตการทำงานได้จริง เช่น การฝึกทักษะการสื่อสารที่สุภาพและให้กำลังใจ การส่งเสริมพฤติกรรมจิตอาสา และการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ความร่วมมือ และความสามัคคีในองค์กรอย่างยั่งยืน

2) พัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นความเคารพและความไว้วางใจ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่ควรกำหนดแนวทางและมาตรการในการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เคารพซึ่งกันและกัน โดยเน้นการให้เกียรติ การอดทนอดกลั้น และการสื่อสารอย่างเปิดเผยและจริงใจ พร้อมทั้งจัดระบบการให้คำชมเชยและรางวัลสำหรับผู้ปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรผูกพันกับองค์กร ส่งผลให้องค์กรมีความมั่นคงและประสบความสำเร็จในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาข้ามบริบทองค์กร: ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในองค์กรประเภทต่าง ๆ เช่น หน่วยงานราชการ เอกชน และองค์กรทางพระพุทธศาสนา เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้ที่เหมาะสมกับบริบทแต่ละประเภท

2) การวิเคราะห์ผลลัพธ์เชิงประสิทธิภาพ: ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักสาราณียธรรมกับผลลัพธ์การดำเนินงานขององค์กร เช่น ระดับความพึงพอใจของบุคลากร ประสิทธิภาพของการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร และความยั่งยืนของวัฒนธรรมองค์กร

References

- กาญจนา พิมพ์สุข. (2555). “การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1.” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จักรกฤษ ฒ นคร. (2554). ความรู้เบื้องต้นทางกฎหมายของประชาชน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *รายงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ชนพล สุขแจ่ม, พระราชวรเมธี และ วินัย ทองมัน. (2565). แนวทางการสร้างความสามัคคีของบุคลากรในสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษาสหวิทยาเขต อัจฉราลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42 จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5 (2), 157-168.
- ณัฐกรณ์ สมภาร. (2566). “การศึกษาและการวิเคราะห์หลักสาราณียธรรมกับการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1.” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ธนานนท์ แสงทองทา. (2564). “การสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์.” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ปิยวัฒน์ คงทรัพย์ และพระมหาประเสริฐ สุเมโธ (เพชรศรี). (2559). “การเสริมสร้างความสามัคคีของบุคลากรในองค์กรด้วยหลักสาราณียธรรม.” *วารสารวิจัยทางพระพุทธศาสนา*. 7 (2), 93–104.
- พระครูสุวรรณธรรมาภิมณฑ์ (สมชาย เจริญผา), สาโรช ผีอกบัวขาว และพนิต ศรีประดิษฐ์. (2565). “การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสมานฉันท์ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.” *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*. 4 (2), 15–30.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2547). *ธรรมบุญชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 30. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระมหาประเสริฐ สุเมโธ (เพชรศรี) และ ปิยวัฒน์ คงทรัพย์. (2559). *สาราณียธรรม : หลักธรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย*. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน*, 3 (1), 21-29.
- พระมหาสุริยะ มทโท (มาธรรม). (2564). “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา.” *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มาลินี สวยคำขาว. (2567). *หลักการบริหารองค์การโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา : ครองตนครองคน ครองงาน*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/1049/iid/21177/> [27 มิถุนายน 2567].

**ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1
อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน**

Digital Leadership of School Administrators in Quality Schools under the Project “1
District 1 Quality School” Lamphun Province under Lampang Lamphun
Secondary Educational Area Office.

ชนกนันท์ ทะนานแก้ว Chanoknun Tanankaew

ทัศนีย์ บุญมาภิ Tasnee Boonmaphi

สังวาร์ วังแจ่ม Sangwan Wangcham

สุรศักดิ์ สุทธสิริ Surasak Suttasiri

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University

g663302015@northcm.ac.th

Received 2025/04/06

Revised 2025/07/26

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาและหาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ซึ่งเป็นการวิจัยผสมวิธีทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ปีการศึกษา 2567 จำนวน 154 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม วัดค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.96 และใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1) ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพ ตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ทักษะในศตวรรษที่ 21 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2) แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่า 1) กำหนดวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับปรัชญาของ

โรงเรียนและนโยบายการศึกษา พร้อมจัดหาและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีให้ทันสมัย 2) สนับสนุน พัฒนาทักษะดิจิทัลครูผ่านการอบรม สัมมนา และกิจกรรมเชิงปฏิบัติ 3) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล พัฒนาเว็บไซต์โรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ข้อมูล 4) สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสนับสนุนการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ 5) ส่งเสริมเปิดกว้างให้ครูและบุคลากรมีแนวคิดใหม่ ๆ ผ่านกิจกรรมระดมสมอง และควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล, โรงเรียนคุณภาพ, “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ”.

Abstract

This research aimed to 1) Study and identify approaches for developing digital-era leadership among school administrators. 2) Examine strategies to enhance digital leadership of administrators in quality schools under the “One District, One Quality School” project in Lamphun Province, under the jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Office Lamphun-Lampang. This study employed a mixed-methods research design, integrating both quantitative and qualitative approaches. The sample consisted of 154 participants, including school administrators and teachers during the 2024 academic year. The research instruments included a questionnaire—with a reliability coefficient of 0.96—and an interview guide. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings revealed that:

1) The overall, the results were at a high level. When considering each aspect, it was found that all aspects were at a high level. The average values from highest to lowest were as follows: leadership and digital technology vision; promoting teachers and personnel to use technology in teaching; digital communication; teamwork and cooperation; and creativity and innovation, respectively.

2) The development guidelines are to focus on setting a vision for digital technology that is consistent with the school's philosophy and educational policy; support and develop teachers' digital skills through training, seminars, and practical activities; and promote the creation of professional learning communities (PLCs).

Keywords: Digital leadership, Quality schools under the "1 District 1 Quality School" project

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการ โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำให้โลกไร้พรมแดนและนำสู่กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของทุกประเทศ รวมถึงประเทศไทยที่ต้องปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัล กระทรวงศึกษาธิการจึงนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความเหลื่อมล้ำ เช่น ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา และทุกอุปกรณ์ (Anywhere, Anytime, AnyDevice) ครูสามารถจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายได้มากขึ้น มีเวลาจัดเตรียมการสอนมากขึ้น สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการ การประกันคุณภาพ และระบบงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในระดับส่วนกลาง กระทรวงศึกษาธิการสามารถเข้าถึง Big Data ได้แบบ real time ส่งผลให้การวางแผนและตัดสินใจมีความแม่นยำ

การศึกษาในยุคดิจิทัลจะสำเร็จได้ ต้องอาศัยความร่วมมือ ใช้ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้บริหาร ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างมาก (สุกัญญา แซ่มะชัย, 2560) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นตัวแปรสำคัญในการจัดการศึกษา ผู้บริหารในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะ ทักษะ และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ในฐานะผู้นำสถานศึกษา ผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญและมีส่วนรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนคุณภาพตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ โดยเป็นนโยบายเร่งด่วนที่มุ่งพัฒนาโรงเรียนให้มีมาตรฐาน ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี จังหวัดลำพูนเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ต้องมีการพัฒนาหลัก 5 ด้าน 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนนักเรียน 2) ด้านผู้บริหารครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) ด้านการบริหารจัดการ 4) ด้านการจัดการเรียนรู้ 5) ด้านผู้เรียน ซึ่งจังหวัดลำพูนเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน โดยมีจำนวนทั้งหมด 7 โรงเรียน ในจังหวัดลำพูน ได้แก่ 1) โรงเรียนป่าตาลบ้านธิพิทยาลำพูน อำเภอบ้านธิ 2) โรงเรียนป่าซาง อำเภอป่าซาง 3) โรงเรียนบ้านแป้นพิทยาคม อำเภอเมืองลำพูน 4) โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา 5) โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม อำเภอทุ่งหัวช้าง 6) โรงเรียนธีรภานุรักษ์บ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง 7) โรงเรียนเวียงเจดีย์วิทยา อำเภอลี้ จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ

จากความสำคัญเบื้องต้นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การศึกษาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำหรับโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ

ในจังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน โดยศึกษาการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการศึกษา รวมถึงแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่ฯ นำไปปรับปรุง ส่งเสริม และพัฒนาระบบบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรสามารถใช้ผลการศึกษาเป็นแนวทางแก้ไขและพัฒนาการบริหารในยุคดิจิทัล ตลอดจนได้รับข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาต่อไป สามารถเป็นแบบอย่างให้กับสถานศึกษาอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพในจังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน การวิจัยผสมวิธี คือ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถสรุปตัวแปรการวิจัยได้ ด้าน ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์เทคโนโลยีดิจิทัล ด้านส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน ด้านการสื่อสารดิจิทัล ด้านการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ และด้านการคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” ในจังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ปีการศึกษา 2567 จำนวน 7 โรงเรียน จำนวน 243 คน การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Proportional Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนจำนวนของแต่ละสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยดังนี้

แบบสอบถาม ซึ่งมีจำนวน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) มีรายละเอียดดังนี้ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ที่ได้จากแบบสอบถาม 33 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีดิจิทัล	จำนวน 7 ข้อ
2. ด้านส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในฯ	จำนวน 7 ข้อ
3. ด้านสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูและนักเรียน	จำนวน 7 ข้อ
4. ด้านการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ	จำนวน 6 ข้อ
5. ด้านการคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรม	จำนวน 6 ข้อ

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.96 (บุญชม ศรีสะอาด 2560 : 121)

เครื่องมือเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ผู้วิจัยได้กำหนด ข้อคำถาม ที่จะทำการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า (interview guideline) มีลักษณะเป็นคำถามแบบ ปลายเปิด มีการกำหนดข้อคำถามแบบกว้าง ๆ จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยนำประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดของแต่ละด้านมากำหนดเป็นประเด็นคำถามสัมภาษณ์ ผู้บริหาร และผู้ทรงคุณวุฒิ

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

1. ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และปรับปรุงแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม
2. สร้างแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบ แก้ไขให้มีความตรงและความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม
3. นำแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา จัดพิมพ์เป็นแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหาเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ภาวะผู้นำคุณคิทธิจัทลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ดังนี้

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำคุณคิทธิจัทลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

ภาวะผู้นำคุณคิทธิจัทลของผู้บริหารสถานศึกษาสำหรับโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” ในจังหวัดลำพูน	ระดับปฏิบัติ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์เทคโนโลยีดิจิทัล	4.25	0.54	มาก
ด้านส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน	4.21	0.56	มาก
ด้านการสื่อสารดิจิทัล	4.20	0.64	มาก
ด้านการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ	4.16	0.54	มาก
ด้านการคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรม	4.15	0.60	มาก
โดยรวม	4.19	0.59	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ภาวะผู้นำคุณคิทธิจัทลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์เทคโนโลยีดิจิทัล โดยอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยี ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ลำดับต่อมาคือด้านการสื่อสารดิจิทัล อยู่ในระดับมาก และรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำคุณคิทธิจัทลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีดิจิทัล รองลงมา คือ ด้านส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน

และด้านการสื่อสารดิจิทัล ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรม สรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์เทคโนโลยีดิจิทัล โดยรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีความพร้อมสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ผู้บริหารมีการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษานำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติโดยการ มอบหมายหน้าที่ในการปฏิบัติงานให้แก่ครูและ ลำดับต่อมาคือผู้บริหารมีการสื่อสารกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางแผนด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียน และรายการที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีการสังเคราะห์วิสัยทัศน์เทคโนโลยีดิจิทัล ให้สอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียน

ด้านส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน โดยรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีความพร้อมสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ผู้บริหารมีการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อจัดการเรียนการสอน รองลงมา คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับ เทคโนโลยีดิจิทัลให้กับครูผู้สอน เพื่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อนักเรียน ลำดับต่อมาคือผู้บริหารมีการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพด้านการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลให้กับครูและบุคลากร และรายการที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของครูและบุคลากรผ่านการอบรม สัมมนา และกิจกรรมที่เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

ด้านการสื่อสารดิจิทัล โดยภาพรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีความพร้อมสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ผู้บริหารใช้ Social Media เป็นช่องทางในการสื่อสารกับครู บุคลากร และชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ รองลงมา ผู้บริหารมีการสื่อสารและเจรจาทั้งภายในและภายนอกองค์กรผ่านช่องทางดิจิทัล ลำดับต่อมาคือผู้บริหารใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการสื่อสารให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้นและรายการที่มีความพร้อมน้อยที่สุด ผู้บริหารอัปเดตข้อมูลและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างเครือข่ายสื่อสารกับหน่วยงานภายนอก

ด้านการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ โดยรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ที่มีความพร้อมสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีการร่วมกันตัดสินใจ แก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รองลงมา คือ ผู้บริหารโรงเรียนปลูกฝังศรัทธาให้สามารถทำงานเป็นกลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน ลำดับต่อมาคือผู้บริหารโรงเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านดิจิทัลร่วมกัน และรายการที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน สถานศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี

ด้านการคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรม โดยรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ที่มีความพร้อมสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ผู้บริหารโรงเรียนกระตุ้นและ ขับเคลื่อน

กิจกรรมขององค์กร ในทิศทางใหม่ ๆ รองลงมา คือ ผู้บริหารโรงเรียนสามารถ ประยุกต์ใช้ ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ โดยใช้ความคิด สร้างสรรค์และนวัตกรรม ลำดับต่อมาคือผู้บริหารโรงเรียนมีการคิดริเริ่มเพื่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนาสิ่งใหม่ขึ้นและรายการที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิด สร้างสรรค์และนวัตกรรม ความรู้ จินตนาการ มีกระบวนการคิดจากหลาย ๆ วิธี

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามผลการวิจัยที่พบ และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นการนำองค์กรให้ปรับตัวอยู่รอดในยุคเทคโนโลยีก้าวหน้า โดยอาศัยทักษะภาวะผู้นำดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ซีวิน อ่อนละอ และคณะ (2563) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารต้องมีความรู้ความสามารถ ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สร้างสังคมแห่งปัญญา พัฒนาทักษะใหม่ และคิดค้นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการบริหารสู่ความเป็นมืออาชีพ งานวิจัยของ ญัญญุณีชา พรปทุมชัยกิจ และคณะ (2564) พบว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ชัดเจน สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล สนับสนุนการอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี ตลอดจนเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีในองค์กร นอกจากนี้ งานวิจัยของ มูอำหมัดรุสลัน ลือบาเกลูติง และนิรันดร์ จุลทรัพย์ (2564) ซึ่งศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ และ ญัญญุณีชา พรปทุมชัยกิจ และคณะ (2564) ที่ศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร พบว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อแยกพิจารณา ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง

ด้านส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยรองลงมา โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสูงที่สุดคือ ผู้บริหารสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผ่านการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรด้วยการฝึกอบรมและสัมมนา แนวคิดของ พิเชฐ โสภา (2565) ระบุว่า การส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีในการสอนหมายถึง การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล จัดทำคลังสื่อออนไลน์ เพื่อให้นักเรียนและผู้ปกครองเข้าถึงได้สะดวก สอดคล้องกับผลวิจัยของ รุจาภรณ์ ลักษณะดี (2565) ที่ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร

สถานศึกษาในสหวิทยาเขตบ้านบึง 1 พบว่า ด้านการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด งานวิจัยของ ลลิตา สมใจ (2565) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนการสอน และด้านวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยียุคดิจิทัลของผู้บริหาร

ด้านการสื่อสารดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดยข้อที่มีภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสูงสุดคือ ผู้บริหารใช้ Social Media เป็นช่องทางสื่อสารกับครู บุคลากร และชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากช่วยประชาสัมพันธ์ ประสานงาน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุทธินันท์ ชื่นชม และคณะ (2564) ที่ระบุว่า การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลต้องมีความเหมาะสม สร้างสรรค์ และเคารพผู้อื่น รวมถึงสามารถวิเคราะห์ข้อมูลบนสื่อดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลวิจัยของ สุขญา โกลวานิช (2563) ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า ด้านการสื่อสารดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด งานวิจัยของ ณัฏฐิตา สงค์แก้ว (2565) ศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลด้านการสื่อสารโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดยข้อที่มีภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสูงสุดคือ ผู้บริหารโรงเรียนมีการร่วมกันตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม ส่งเสริมการทำงานเป็น สอดคล้องกับแนวคิดของ เลอศักดิ์ ตามา (2564) ที่ระบุว่า การทำงานเป็นทีมและความร่วมมือหมายถึงการส่งเสริมให้บุคลากรร่วมมือกัน ติดตามผล และสร้างเครือข่ายกับชุมชน ผลวิจัยของ ณัฏฐิตา สงค์แก้ว (2565) ศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ด้านการเรียนรู้มีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด งานวิจัยของ ลัทธวรรณ วงษ์ไพย (2566) ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคปสิษฐ์ พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการทำงานร่วมกัน พัฒนานวัตกรรม และการสื่อสาร

การคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยเป็นลำดับสุดท้าย ซึ่งค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสูงที่สุดคือผู้บริหารโรงเรียนกระตุ้นและขับเคลื่อนกิจกรรมขององค์กร ในทิศทางใหม่ ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ โรจนศักดิ์ อินทนน (2566 : 60) การคิดสร้างสรรค์และสร้าง นวัตกรรม เป็นพื้นฐานที่สำคัญก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ แนวคิดใหม่ ๆ ที่แตกต่างกัน มาใช้เพื่อ ริเริ่ม แก้ไขปัญหาและคาดการณ์ล่วงหน้า โดยใช้วิธีการคิดที่หลากหลายทำให้ เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ โรจนศักดิ์ อินทนน (2566 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่า ระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลด้านความคิดสร้างสรรค์และสร้าง นวัตกรรม

อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลวิจัยของ สุวัช เซาว์นเกษม (2563, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผล โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการเรียนรู้

อภิปรายผลวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์เทคโนโลยีดิจิทัล คือ ควรมุ่งเน้นการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียนและนโยบายการศึกษา ผู้บริหารต้องเข้าใจบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ควบคู่ไปกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีให้ทันสมัยนอกจากนี้ ควรส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ผ่านการอบรมและการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

ด้านส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน คือ ควรสนับสนุนและพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูผ่านการอบรม สัมมนา และกิจกรรมเชิงปฏิบัติ และส่งเสริมการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และพัฒนาสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจัดให้มีการประกวดนวัตกรรมสื่อการสอน เพื่อกระตุ้นให้ครูพัฒนาสื่อการสอนที่สร้างสรรค์และเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัล

ด้านการสื่อสารดิจิทัล คือ ควรมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพัฒนาระบบสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ควรพัฒนาเว็บไซต์โรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ข้อมูล ส่งเสริมการประชุมออนไลน์ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูบุคลากร และนักเรียนมีทักษะด้านการสื่อสารดิจิทัลผ่านการอบรมและสัมมนา เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือและพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืนในยุคดิจิทัล

ด้านการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ คือ ควรมุ่งเน้นการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล สนับสนุนการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการทำงานร่วมกัน รวมถึงส่งเสริมบทบาทครูในการเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี ผู้บริหารควรจัดอบรม สัมมนา และเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ ตลอดจนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลให้ทันสมัย พร้อมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรมและการทำงานเป็นทีม

ด้านการคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรม คือ ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมบรรยากาศที่เปิดกว้างให้ครูและบุคลากรมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและทดลองแนวคิดใหม่ ๆ ผ่านกิจกรรมระดมสมองและอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้บริหารควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ควรมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้

ตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อเสริมสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา และต่อยอดองค์ความรู้เดิมควบคู่กับการเปิดรับแนวคิดก้าวหน้าใหม่ ๆ

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ เรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

ที่มา : ชนกนันท์ ทะนานแก้ว, 2569)

โดยอธิบายรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีดิจิทัล คือ ควรมุ่งเน้นการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียนและนโยบายการศึกษา ผู้บริหารต้องเข้าใจบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน

ด้านส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน คือ ควรสนับสนุนและพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูผ่านการอบรม สัมมนา และกิจกรรมเชิงปฏิบัติ และส่งเสริมการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

ด้านการสื่อสารดิจิทัล คือ ควรมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพัฒนาระบบสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ควรพัฒนาเว็บไซต์โรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ข้อมูล

ด้านการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ คือ ควรมุ่งเน้นการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล สนับสนุนการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ ในการทำงานร่วมกัน รวมถึงส่งเสริมบทบาทครูในการเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี

ด้านการคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรม คือ ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมบรรยากาศที่เปิดกว้าง ให้ครูและบุคลากรมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและทดลองแนวคิดใหม่ ๆ ผ่านกิจกรรมระดมสมองและอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้บริหารควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆ อาจต้องมีการจัดอบรมสัมมนา PLC การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารมากขึ้นทั้งด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีดิจิทัล ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ผู้บริหารเข้าใจบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโรงเรียน ด้านส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน ควรจัดให้มีหลักสูตรอบรมเกี่ยวกับการใช้ AI, Big Data และแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์สำหรับครู สนับสนุนการจัดทำและพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ด้านการสื่อสารดิจิทัลควรพัฒนาช่องทางการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ด้านการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ ควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการทำงานเป็นทีมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ส่งเสริมบทบาทครูในการเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี ด้านการคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรม ควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้ทดลองและพัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ ผ่านการระดมสมองและอบรมเชิงปฏิบัติการ สนับสนุนการใช้ AI และแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อให้เกิดการต่อยอดนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ควรกำหนดวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับปรัชญาและนโยบายของโรงเรียน ผู้บริหารควรมีบทบาทในการกำหนดวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีที่ชัดเจน และเชื่อมโยงกับนโยบาย การศึกษาระดับชาติ เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาโรงเรียนแห่งอนาคต

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลในระดับองค์กร ควรมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะด้านดิจิทัลของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ผ่านระบบฝึกอบรมและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารดิจิทัลในสถานศึกษา ควรจัดให้มีแพลตฟอร์มดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสำหรับการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร รวมถึงการจัดทำเว็บไซต์โรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางข้อมูล

4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ควรผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันและนวัตกรรมภายในองค์กร สนับสนุนการจัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และส่งเสริมการสร้างสร้งนวัตกรรมด้วยการเปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นและพัฒนาแนวคิดใหม่อย่างเสรี

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) จัดเวิร์กช็อปและการอบรมทักษะเทคโนโลยีสำหรับครู ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) พัฒนาช่องทางสื่อสารออนไลน์ของโรงเรียน ควรใช้แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์, Line OA, Google Workspace หรือ LMS เพื่อการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข้อมูลภายในโรงเรียนอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว

3) สร้างและสนับสนุน PLC ในโรงเรียน จัดกิจกรรม PLC อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในบทบาทการสอนและพัฒนาองค์กร

4) จัดกิจกรรมระดมความคิดและนวัตกรรม จัดกิจกรรม เช่น Brainstorming, Hackathon, หรือ Innovation Camp เพื่อเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรเสนอไอเดียใหม่ ๆ และนำไปทดลองใช้จริงในบริบทโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยเรื่อง ผลกระทบของภาวะผู้นำยุคดิจิทัลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

2) ควรวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อพัฒนาโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

References

- ชีวิน อ่อนละอ และคณะ. (2563). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล สำหรับนักบริหารการศึกษา. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 10(2), 112–123.
- ณัฐธิดา พรปทุมชัยกิจ. (2564). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร. *สารนิพนธ์* สม.ช. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.,
- ณัฐธิดา สงค์แก้ว. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 1. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 27(3), 49
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาสน์.

- พิมพ์ลา อำนาง. (2566). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พิเชฐ โสภ. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล กับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตสุดลันไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา มัธยมศึกษาเชียงราย. *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- มุขำหมัดรุชลัน ลือบะกะลูติง. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่. *สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต* มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- รุจาภรณ์ ลักษณะดี. (2565). ภาวะผู้นำการดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตบ้านบึง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยเกริก.
- โรจนศักดิ์ อินทนน. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. *ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ลลิตา สมใจ. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ลัทธวรรณ วงษ์โพย. (2566). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เลอศักดิ์ ตามา. (2564). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการ ดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 22. *วารสารรัชต์ภาคย์* , 15(43), 122–132.
- สุขญา โกลวานิช และคณะ. (2563). องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23. ใน สุรศักดิ์ วงศ์รัตนชีวิน (บ.ก.) *การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ, ครั้งที่ 21*, 700-708 มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุภาวิช เขาวนเกษม และคณะ. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิภาพโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. *วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทยอง The Buddhist Paradigm and Socio-Cultural Change of Thai Yong

ธวัชชัย พัฒนปาลี Thawatchai Phathanapalee

พระครูโกวิทธรรมวาทิ Phrakru Kowitattawatee

ไพรินทร์ ณ วันนา Phairin Na Wanna

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalonghornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College

thawatchai.p2508@gmail.com

Received 2025/07/28

Revised 2025/08/09

Accepted 2025/08/16

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เพื่อ 1) ศึกษาพุทธกระบวนทัศน์ในสังคมไทยอง 2) วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยอง และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยอง การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการศึกษาเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน และการสนทนากลุ่มจำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

1) พุทธกระบวนทัศน์ในสังคมไทยอง พบว่า บทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยองผ่านสามลักษณะหลัก ได้แก่ (1) การสืบทอดกระบวนทัศน์พุทธศาสนา เช่น การรักษานามสกุลไทยอง ความสัมพันธ์ในชุมชน การเคารพผีบรรพบุรุษ และการบูชาเทวบุตรหลวง (2) การผสมผสานแนวคิดพุทธศาสนากับองค์ประกอบทางสังคมใหม่ และ (3) การปรับเปลี่ยนพุทธกระบวนทัศน์เพื่อรองรับบริบทสมัยใหม่

2) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยอง พบว่าแม้ว่าชาวไทยองจะต้องเผชิญกับแรงกดดันจากกระแสโลกาภิวัตน์และอิทธิพลของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยองยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านรูปแบบของประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่สะท้อนอัตลักษณ์ของตนเอง ขณะเดียวกันก็มีการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

3) ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมไทยอง พบว่ามีมิติสำคัญ ได้แก่ (1) มิติทางนามธรรม ซึ่งหมายถึงแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา และจิตวิญญาณที่ยังคงได้รับการรักษาไว้ และ (2) มิติทางรูปธรรม ซึ่งหมายถึงรูปแบบวิถีชีวิต

พิธีกรรม และสิ่งก่อสร้างทางวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสมัยใหม่ โดยเฉพาะภายใต้ อิทธิพลของเทคโนโลยีและกระบวนการพัฒนา

คำสำคัญ : พุทธกระบวนทัศน์, อัตลักษณ์ชาติพันธุ์, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.

Abstract

This research aims to: (1) examine the Buddhist paradigm within the Tai Yong community in Thailand; (2) analyze the socio-cultural changes of the Tai Yong people; and (3) investigate the relationship between the Buddhist paradigm and the socio-cultural transformation of the Tai Yong community. The study employed a qualitative research approach, utilizing documentary research and in-depth interviews with 30 key informants, as well as focus group discussions involving 10 participants. The data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that:

1) Buddhist Paradigm in the Tai Yong Community: The Buddhist paradigm plays a significant role in both the preservation and transformation of Tai Yong society through three main characteristics: (1) the transmission of Buddhist paradigms, such as maintaining the Tai Yong family name, fostering community relationships, revering ancestral spirits, and worshipping Thewabut Luang (a local deity); (2) the integration of Buddhist concepts with new social elements; and (3) the adaptation of the Buddhist paradigm to accommodate contemporary contexts.

2) Socio-Cultural Changes among the Tai Yong People: Although the Tai Yong community faces pressures from globalization and the influence of a capitalist economy, the ethnic Tai Yong have managed to preserve their cultural identity through traditions, beliefs, and lifestyles that reflect their unique heritage, while simultaneously adapting to respond to ongoing social changes.

3) Relationship between the Buddhist Paradigm and Socio-Cultural Change in the Tai Yong Community: This relationship can be viewed in two essential dimensions: (1) the abstract dimension, referring to religious and spiritual concepts and beliefs that continue to be preserved; and (2) the concrete dimension, referring to lifestyles, rituals, and cultural constructions that have been modified in response to modern contexts, particularly under the influence of technology and development processes.

Keywords : Buddhist Paradigm, Ethnic Identity, Social and Cultural Change.

บทนำ

พระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนไทยราวพุทธศตวรรษที่ 3 ในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ผ่านคณะสมณทูตมายังสุวรรณภูมิ พระพุทธศาสนาเถรวาทแบบมอญและมหายานแบบศรีวิชัยมีบทบาทสำคัญต่อศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อของคนในภูมิภาค ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 13-18 พระนางจามเทวีแห่งหริภุญไชยนำพระสงฆ์ ขนบธรรมเนียม และศิลปกรรมเถรวาทจากมอญเข้าสู่ลุ่มน้ำกก (ปัจจุบันคือจังหวัดลำพูน) ทำให้พื้นที่ล้านนาตอนใต้มีรากฐานพระพุทธศาสนานั้นคง ก่อนการก่อเกิดวัฒนธรรมชาวไทยอง พื้นที่นี้มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมแบบพื้นเมือง เช่น การเคารพผีบรรพบุรุษ การบูชาเทวดาท้องถิ่น กับหลักธรรมและพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท การอยู่ร่วมกันของสองระบบความเชื่อนี้สร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีทั้งมิติทางจิตวิญญาณและสังคม ซึ่งต่อมากลายเป็นรากฐานสำคัญในการก่อรูปวัฒนธรรมไทยอง ทั้งในด้านประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิต และการคงอยู่ของอัตลักษณ์ท้องถิ่นในบริบทล้านนา (พระธรรมปิฎก, 2539)

เวียงชัย เมืองยอง ถูกสร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 1463-1473 (ค.ศ. 920-930) ก่อนที่เมืองยองจะได้รับชื่อนี้ เมืองดังกล่าวเคยถูกเรียกว่า "เมืองมเหยงคะรัฐบุรี" โดยมีชาวทมิฬ-ลัวะเป็นผู้ปกครอง ต่อมาในช่วงจุลศักราช 282 (ค.ศ. 920) สมเด็จพระเจ้าคำแดงเทพ เจ้าแผ่นดินแห่งอาณาจักรไทลื้อแสวงหวิฟ้าเชียงรุ่ง ได้ส่งเจ้าสุนันทกุมาร ราชบุตรองค์ที่สอง พร้อมบริวาร 500 ครอบครัว มาขอเป็นผู้รับใช้พระยาท้าวลูและพระยาท้าวงาม ผู้ปกครองเมืองมเหยงคะ เพื่อขอเปิดที่ทำกิน ณ บริเวณกลางเมือง (ปัจจุบันคือ หมู่บ้านช่างทอง) เมื่อผ่านไปหนึ่งปี พระยาท้าวลูได้อนุญาตให้เจ้าสุนันทกุมารสร้างเวียงทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของใจกลางเมือง โดยตั้งชื่อว่า "เวียงชัย" ด้วยความหวังให้มีชัยเหนือข้าศึกศัตรู เวียงชัยจึงถูกสร้างขึ้นโดยมีคูเมืองล้อมรอบพระราชวังสองชั้น และหมู่บ้านหกแห่งถูกสร้างขึ้นโดยรอบ ต่อมาผู้คนจากอาณาจักรแสวงหวิฟ้าได้อพยพเข้ามาเรื่อย ๆ เพื่อสร้างบ้านเรือนเพิ่มขึ้น (แสง, 2556)

หลังจากที่เจ้าสุนันทกุมารปกครองเมืองยองเป็นระยะเวลา 8-9 ปี พระยาท้าวลูถึงแก่กรรม ทำให้เจ้าสุนันทกุมารสามารถรวมอำนาจเหนือชาวลัวะ และเปลี่ยนชื่อเมืองจาก "มเหยงคะรัฐบุรี" เป็น "เมืองยอง" ในปี ค.ศ. 930 ต่อมาในช่วงศึกสงครามล้านนา เจ้าพญากาวิละได้กวาดต้อนชาวยองไปยังลำพูนและเชียงใหม่ ส่งผลให้เวียงชัยกลายเป็นเมืองร้างมาจนถึงปัจจุบัน (รัตนพร, 2538)

ชาวไทยองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลักในจังหวัดลำพูน แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจส่งผลให้วัฒนธรรมของพวกเขาค่อย ๆ ถูกกลืนหายไป การอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น ยวน โยนก ไทใหญ่ (เงี้ยว) ยางแดง (กะเหรี่ยง) จีน ลัวะ ฮ่อ และม่าน (พม่า) ได้ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ นโยบายของรัฐที่เน้นการสร้างเอกภาพทางวัฒนธรรมโดยไม่ให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ทำให้ชุมชนไทยองได้รับผลกระทบโดยตรง ทั้งในด้านภาษา ความเชื่อ และวิถีชีวิต (ยรรยง & รัตนพร, 2551)

แม้ว่าชาวไทยของจะยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีกรรมของตนเองไว้ได้ในระดับหนึ่ง แต่การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้ชุมชนไทยองต้องเผชิญกับแรงกดดันที่ทำให้พวกเขาไม่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ได้อย่างเต็มที่ ลูกหลานชาวไทยองในปัจจุบันไม่ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมดั้งเดิม เนื่องจากระบบการศึกษาสมัยใหม่ไม่ได้เน้นย้ำถึงรากเหง้าของชาติพันธุ์ตนเอง ส่งผลให้วัฒนธรรมไทยองลดความสำคัญลงและอาจสูญหายไปในอนาคต (ปราณี, 2550)

ชาวไทยองส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา โดยมีความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธและความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ ส่งผลให้พิธีกรรมและประเพณีของพวกเขามีลักษณะเฉพาะตัว พิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อทางศาสนา แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน อย่างไรก็ตาม กระแสโลกาภิวัตน์และแนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมือง ทำให้ชุมชนไทยองต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วโดยไม่สามารถตั้งรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของชุมชนไทยอง รวมถึงนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พร้อมทั้งแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้ชาวไทยองสามารถรักษาวินัยชีวิตและอัตลักษณ์ของตนเองในยุคปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษากระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนา
- 2) เพื่อศึกษาสังคมวัฒนธรรมไทยอง
- 3) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้ทั้งการศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็นขั้นตอนดังนี้ การวิจัยใช้แนวทางเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยคือศึกษากระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนาและความสัมพันธ์ของกระบวนทัศน์นี้กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยอง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมายของการสัมภาษณ์คือประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยอง จังหวัดลำพูนผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ข้าราชการ และตัวแทนประชาชน โดยมีจำนวนรวม 30 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเป้าหมายการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสังเกต (Observation Guide) โดยผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และบันทึกพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธกระบวนทัศน์และวัฒนธรรมของชาวไทยอง การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) โดยค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ หนังสืองานวิจัย และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้สัมภาษณ์โครงสร้างคำถาม (Question Structure) มีรายละเอียดดังนี้

(1) กำหนด คำถามหลัก (Main Questions) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ครอบคลุมหัวข้อ เช่น ประวัติความเป็นมา บริบททางสังคม-วัฒนธรรม บทบาทของพระพุทธศาสนา และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

(2) จัดเตรียม คำถามย่อย/คำถามกระตุ้น (Probing Questions) เพื่อขยายความหรือเจาะลึกประเด็นสำคัญ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์อธิบายจากประสบการณ์ส่วนตัว

(3) การพัฒนาและตรวจสอบเครื่องมือ (Instrument Development and Validation)

(4) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน

(5) การบันทึกเสียงควบคู่กับการจดบันทึกภาคสนาม (Field Notes) เพื่อบันทึกทั้งเนื้อหา คำตอบ น้ำเสียง อารมณ์ และบริบทของการสนทนา

(6) จัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลตามหลักจริยธรรมการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) โดยจำแนกข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์ตามประเด็นหลักและเรียบเรียงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยใช้แนวทาง การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) การตรวจสอบด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Methodological Triangulation) และการตรวจสอบด้านการวิเคราะห์ข้อมูล (Analytical Triangulation)

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทยอง ผู้วิจัย ได้สรุปผลการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 พุทธกระบวนทัศน์ด้านนามธรรมประกอบด้วยสององค์ประกอบหลัก พบว่า

ความเชื่อเรื่องผี ชาวไทยองมีความผูกพันกับความเชื่อเหนือธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนผ่านคติความเชื่อเกี่ยวกับบ้านเรือน บรรพบุรุษ และจิตวิญญาณแห่งชุมชน ความเชื่อนี้มีบทบาทสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของชาวบ้าน โดยเชื่อว่าผีมีอำนาจปกป้องผู้ที่ปฏิบัติดี และลงโทษผู้ที่กระทำความผิด นอกจากนี้ ผียังเป็นศูนย์รวมจิตใจและสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ ส่งเสริมความเคารพต่อบรรพบุรุษและจารีตประเพณี

ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ชาวไทยองให้ความสำคัญกับหลักบาป-บุญ นรก-สวรรค์ และการสะสมบุญกุศล ความเชื่อนี้สะท้อนผ่านประเพณีและพิธีกรรม เช่น พิธีตั้งธรรมหลวง ซึ่งเชื่อว่าการฟังธรรมเวสสันดรครบ 13 กัณฑ์จะช่วยให้เกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย และ พิธีตานก่วยสลาก ที่เน้นการสะสมบุญเพื่อภพหน้า พิธีกรรมเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังศีลธรรมและรักษาค่านิยมของชุมชน

ศีล 5 กับวิถีชีวิตไทยอง ศีล 5 เป็นรากฐานสำคัญของวิถีชีวิตชาวไทยอง ปรากฏในทั้งพิธีกรรมมงคล เช่น งานแต่งงาน และอวมงคล เช่น งานศพ โดยมีการสวดมนต์ รับศีล และถือศีลเป็นกิจวัตร ชาวไทยองยึดมั่นในหลักกรรม เชื่อว่าการกระทำที่ดีนำมาซึ่งผลดี และการกระทำที่ไม่ดีนำมาซึ่งผลเสีย และ

ส่วนพุทธกระบวนทัศน์ด้านรูปธรรมสะท้อนผ่านวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคม โดยมีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่

วิถีการดำเนินชีวิต ชาวไทยองมีระบบสังคมที่ยึดโยงกันผ่านเครือญาติ การแต่งงาน และการเคารพผู้อาวุโส โครงสร้างครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย ซึ่งสะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน

ประเพณีและพิธีกรรม ความเคร่งครัดในพุทธศาสนาของชาวไทยองปรากฏผ่านพิธีกรรมสำคัญ เช่น การสร้างและบูรณะวัด การบวงสรวงเทวดาหลวงประจำหมู่บ้าน และการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

วัฒนธรรม สิ่งของที่สะท้อนความเชื่อทางศาสนา ได้แก่ วัด เป็นศูนย์กลางจิตใจของชุมชน, การทอผ้า ซึ่งเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา และ ตุง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พุทธกระบวนทัศน์มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยอง พบว่า โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่

1) การดำรงอยู่ของพุทธกระบวนทัศน์ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่แนวคิดทางศาสนาพุทธยังคงเป็นรากฐานสำคัญของชุมชน เช่น การรักษาประเพณีไทยองและการสืบทอดคติความเชื่อ

2) การผสมผสานระหว่างพุทธศาสนากับวัฒนธรรมดั้งเดิม พบว่าพิธีกรรมบางอย่างมีการดัดแปลงให้เข้ากับยุคสมัย เช่น การผสมผสานความเชื่อเรื่องผีกับศาสนาพุทธในงานบุญและเทศกาลสำคัญ

3) การปรับเปลี่ยนพุทธกระบวนทัศน์ให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไทยอง เช่น การเผยแพร่หลักธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ความสัมพันธ์พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทยอง พบว่า การเปลี่ยนแปลงหลายประการตามบริบทได้แก่

1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยพุทธศาสนาในชุมชนยอมีการผสมผสานกับประเพณีท้องถิ่น มีการจัดงานเฉลิมฉลองที่นำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นส่วนสำคัญ การสร้าง การปรับปรุงสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา เพื่อดึงดูดให้คนเข้าวัด การสร้างพิพิธภัณฑ์ไทยอง การทำศูนย์การเรียนรู้ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ไทยอง และการจำลองวิถีชีวิตของชาวไทยอง

2) การรื้อฟื้นอัตลักษณ์ความเป็นไทยอง โดยการตั้งเป็นสมาคมชาวยองให้คงอยู่ยืนนาน ไม่ให้สูญหายไปกับการเปลี่ยนแปลงเป็นวัฒนธรรมที่มีการสืบสานและอนุรักษ์

3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยองในชุมชนโดยการตระหนักว่าร่องรอยทางวัฒนธรรมไทยองเริ่มหายไปจึงมีความต้องการฟื้นความเป็นอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนคนยองและการถ่ายทอดองค์ความรู้ตัวตนคนยองให้แก่ลูกหลานได้สืบสานความเป็นไทยอง

4) การปรับตัวกับยุคสมัยเทคโนโลยีสารสนเทศ ชาวยองได้มีการปรับทัศนคติต่อพระพุทธศาสนาให้เข้ากับชีวิตประจำวัน เช่น การใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ธรรมะและการเรียนรู้ผ่านออนไลน์

5) การนำหลักธรรมมาประยุกต์ ชาวยองมีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมและการแก้ไขปัญหาชุมชน เช่น การสร้างโครงการอาสาที่มุ่งหวังให้เกิดความร่วมมือในหมู่บ้าน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทยอง” ผู้วิจัยจะได้นำเสนอประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 กระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนา แบ่งได้เป็น 2 อย่างคือ 1. พุทธกระบวนทัศน์ด้านนามธรรม และพุทธกระบวนทัศน์ด้านรูปธรรม การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า พุทธกระบวนทัศน์ด้านนามธรรม ของชาวไทยยังมีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนถึงรากฐานของความเชื่อทางจิตวิญญาณและศาสนา โดยแบ่งออกเป็นสองมิติหลัก ได้แก่ คติความเชื่อเรื่องผี ชาวไทยมีความผูกพันกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่อยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับ บ้านเรือน ผีบรรพบุรุษ ใจบ้านใจเมือง และการเคารพธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาสนาพุทธและคติความเชื่อพื้นบ้านมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของชุมชน สอดคล้องกับงานศึกษาของพระอธิการจำลอง สุมะโธ (ทุนภาค) (2558) ที่พบว่าพุทธกระบวนทัศน์ของชาวยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย มีบทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน คติความเชื่อทางศาสนาการศึกษาแสดงให้เห็นว่าชาวไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับ บาปบุญ นรก สวรรค์ และการสะสมบุญกุศล ซึ่งสะท้อนผ่านการสร้างวัดและบูรณะพระธาตุร้างในชุมชนเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจของชาวไทยอง แนวคิดนี้สอดคล้องกับการศึกษาโดยอัจฉราภรณ์ วรรณมะกอก (2560) ที่พบว่า กระบวนการวิจัยเพื่อรื้อฟื้นวัฒนธรรมของชาวไทยองเกิดขึ้นผ่าน นวัตกรรมทางสังคม ซึ่งช่วยสร้างการเรียนรู้และส่งเสริมอัตลักษณ์ของชุมชน ทั้งนี้ พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองยังคล้ายคลึงกับของชาวไทย ซึ่งมีการดำรงอยู่ของ นามสกุล ไทลื้อ ห่อผีในเฮือนไทลื้อ และการบูรณะวัดวาอาราม (พระราชปรีดี, 2561) สะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องของวัฒนธรรมและศาสนาในชุมชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ

นอกจากนี้ในส่วนพุทธกระบวนทัศน์ด้านรูปธรรม พุทธกระบวนทัศน์ด้านรูปธรรมของชาวไทยองสะท้อนถึงการดำรงอยู่ของศาสนาและวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ได้แก่ วิถีการดำเนินชีวิต พบว่าชุมชนไทยองมีการจัดระบบ เครือญาติที่เข้มแข็ง โดยยึดโยงกันผ่านการแต่งงานและการเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นรูปแบบของ ครอบครัวขยาย สอดคล้องกับงานศึกษาของจุฑามาศ สมนก และพิเชฐ อนุกุล (2563) ที่ระบุว่า ชุมชนไทยองสามารถรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมดั้งเดิมเอาไว้ได้ แม้ว่าจะเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ ประเพณีและวัฒนธรรม พบว่าชาวไทยองมีความเคร่งครัดในการ ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พิธีกรรมตานก๋วยสลาก และพิธีสืบชะตา ซึ่งช่วยให้ชุมชนรักษาลักษณะของตนไว้ได้แม้ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป วัดอุธรรม การศึกษาพบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้ผลักดันให้เกิดการนำอัตลักษณ์ไทยองมาเป็น สินค้าทางวัฒนธรรม เช่น ผ้าทอไทยอง งานศิลปหัตถกรรม และการสร้างพิพิธภัณฑ์ไทยอง ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของเบญจวรรณ ประเสริฐพล (2563) ที่พบว่า การเทครัวของชาวไทยองจากสิบสองปันนา ทำให้ชุมชนไทยองในลำพูนสามารถอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมของตนผ่านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์

โครงสร้างบ้านเรือนของชาวไทยองจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ห่อผีเฮือน และศาลเจ้าที่ ยังคงอยู่ นอกจากนี้ยังมีการสร้างหิ้งผีบรรพบุรุษภายในบ้าน สะท้อนถึงความเคารพต่อบรรพบุรุษที่ยังคงแข็งแกร่งในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาโดย (อภิรักษ์ ธรรมเสนา 2566) ที่พบว่า ความเป็นไทยองสามารถถูก ผลิตซ้ำและสร้างใหม่ ผ่านกระบวนการสื่อสารในชุมชน

การผสมผสานของพุทธกระบวนทัศน์ มีการผสมผสานระหว่าง คติความเชื่อดั้งเดิมกับการพัฒนาสมัยใหม่ เช่น พิธีกรรมตานตุง การเลี้ยงผีปู่ย่า และการเข้ากรรม อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงบางอย่างทำให้พิธีกรรมดั้งเดิมบางรูปแบบลดความสำคัญลง เช่น การใช้วัตถุที่ทันสมัยแทนเครื่องบูชาดั้งเดิม ซึ่งตรงกับการศึกษาของจารุวรรณ พรหมวัง (2565) ที่ระบุว่าพิธีกรรมไทยของบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม การปรับเปลี่ยนของพุทธกระบวนทัศน์ พบว่าการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ไทยของ มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การบูรณะพระธาตุ สร้างพิพิธภัณฑ์ และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยของ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของรัตนารณ์ กองศรี (2567) ที่พบว่ากระแสท้องถิ่นนิยมมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของชาวไทยอง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 การปรับเปลี่ยนของพุทธกระบวนทัศน์ชาวไทยองในจังหวัดลำพูน จำแนกได้ 3 อย่างดังนี้

1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาพุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองในลำพูนมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเน้นการสร้างและปรับปรุงสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัด พระธาตุ และพระพุทธรูป ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาอุตสาหกรรมสินค้าท้องถิ่น อาทิ ผ้าทอไทยองที่ถูกดัดแปลงให้ทันสมัย การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ไทยองและศูนย์การเรียนรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีการจัดงานสืบสานตำนานไทยองเพื่อให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ไทยอง แนวโน้มนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ อภินันท์ ธรรมเสนา ซึ่งพบว่ากระแสฟื้นฟูอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยองในจังหวัดลำพูนเกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นของชุมชนในการย้อนกลับไปค้นหารากเหง้าและภูมิปัญญาท้องถิ่น จนเกิดเป็นกระแสรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นมาสอดคล้องกับอภินันท์ ธรรมเสนา (2540) นอกจากนี้ การศึกษาโดย กองศรี ชีให้เห็นว่าอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง ไตลื้อ และไตยวนในลำพูนยังมีการปรับเปลี่ยนด้านภาษาและการแต่งกาย โดยปัจจุบันมีการใช้ภาษากลางมากขึ้น และสอดคล้องกับรัชพล กองศรี (2563) พบว่า การแต่งกายที่เคยเป็นสีพื้นเรียบง่ายเริ่มมีสีสันและเครื่องประดับที่ทันสมัยมากขึ้น

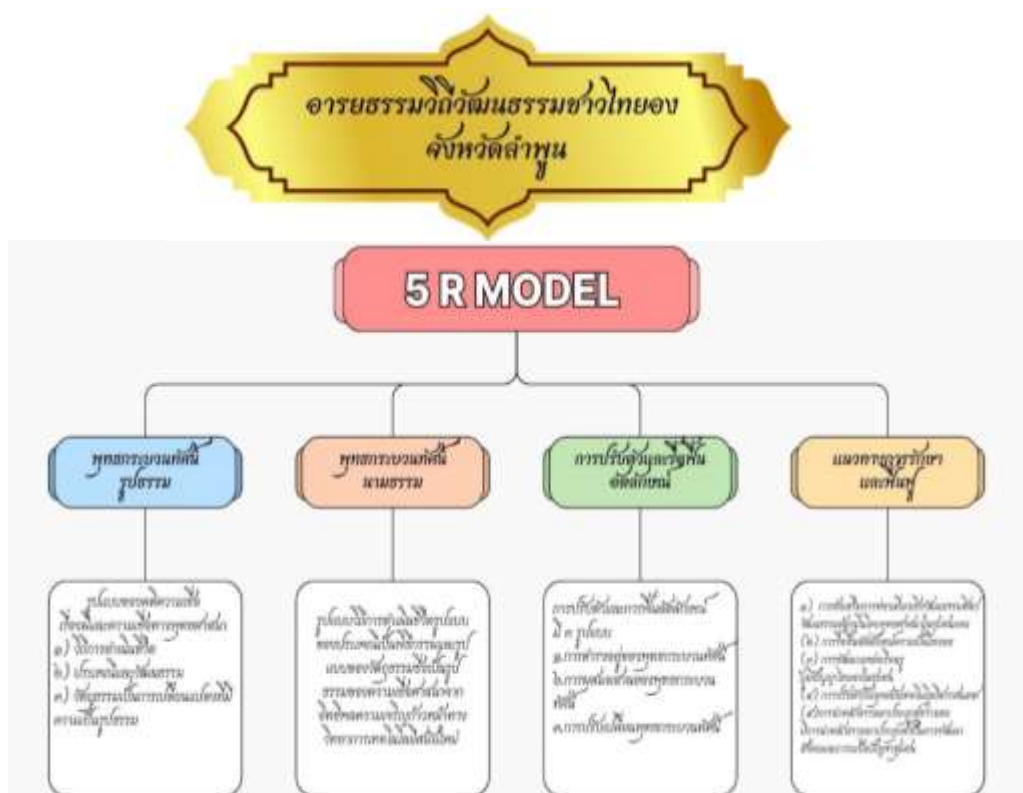
2) การรื้อฟื้นอัตลักษณ์ความเป็นไทยอง การจัดตั้ง สมาคมไทยอง และกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยองถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไม่ให้สูญหายไปจากกระแสความเปลี่ยนแปลง โดยกิจกรรมหลักของกลุ่มอนุรักษ์ ได้แก่ การทอผ้าไทยอง การละเล่นของเด็กไทยอง การทำอาหารพื้นเมือง และการสืบทอดประเพณีสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างอดีตกับปัจจุบัน การศึกษาของทวีศักดิ์ พิพิธกุล (2560) พบว่า หัตถกรรมผ้าทอไทยองเคยเป็นส่วนสำคัญของสังคมเกษตรกรรม แต่เมื่ออุตสาหกรรมขยายตัวในจังหวัดลำพูน ทักษะคติของคนรุ่นใหม่ที่เคยมองว่างานหัตถกรรมต้องใช้ความอดทนและฝีมือเริ่มเปลี่ยนไป หลายคนหันไปทำงานโรงงาน ส่งผลให้การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มลดลงและทวีศักดิ์ พิพิธกุล (2560) พบว่า การเคลื่อนไหวของผู้นำชุมชนทำ

ให้เกิดการสร้างศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไทยอง โดยมีเป้าหมายในการสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชน และประชาชนทั่วไป เพื่อให้เห็นคุณค่าของมรดกทางภูมิปัญญา

3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยอง เพื่อป้องกันการเลือนหายของอัตลักษณ์ไทยอง มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยองในหลายพื้นที่ของจังหวัดลำพูน โดยมี พ่อครูแม่ครู เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ภาษา การแต่งกาย และการทำอาหารให้กับลูกหลานและผู้สนใจ การศึกษาของ ประสิทธิ์ มาวงค์ (2562) ชี้ให้เห็นว่าอาหารของชาวไตยองในบ้านดอนหลวง อำเภอป่าซาง มีลักษณะเฉพาะตัวและสะท้อนถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน ซึ่งมีรากฐานวัฒนธรรมร่วมกับชาติพันธุ์ล้านนาอื่นๆ นอกจากนี้ อาหารพื้นเมืองยังถือเป็นสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่สามารถนำไปพัฒนาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวได้

องค์ความรู้

จากการวิจัยเรื่อง “พุทธกระบวรทัศนกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไตยอง” ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : ธวัชชัย พัฒนาปาลี, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

1) พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยอง พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองแบ่งเป็น สองมิติหลัก ได้แก่ด้านนามธรรม หมายถึงระบบความเชื่อที่หล่อหลอมวิถีชีวิต โดยเน้นคติเรื่อง ฝักรบพบุรุษ ฝั บ้านเมือง และการเคารพธรรมชาติ ควบคู่กับแนวคิด บาปบุญ นรก สวรรค์ และการสะสมบุญกุศล ซึ่ง ส่งผลต่อการปฏิบัติศาสนกิจและการบูรณะวัด และด้านรูปธรรม สะท้อนผ่าน พิธีกรรมทางศาสนา เช่น การบวชพระ ทำบุญตักบาตรถวายสลาก พิธีสืบชะตา และการไหว้พระธาตุ ระบบเครือญาติยังคง เข้มแข็ง และมีการส่งเสริม อุตสาหกรรมวัฒนธรรม เช่น ผ้าทอไทยอง ศิลปหัตถกรรม และการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน

2) ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม 1) การ ดำรงอยู่ของพุทธกระบวนทัศน์ในปัจจุบัน แม้โครงสร้างบ้านเรือนจะเปลี่ยนไป แต่ความเชื่อเรื่อง ฝั บรพบุรุษและหอผีเขื่อน ยังคงเป็นศูนย์กลางของครอบครัว มีการสร้าง ศาลเจ้าที่และหิ้งฝับรพบุรุษ เพื่อรักษาความเชื่อและเชื่อมโยงกับรากเหง้าทางวัฒนธรรม 2) การผสมผสานกับความเปลี่ยนแปลง ทางสังคมพิธีกรรมดั้งเดิม เช่น ตานตุง การเลี้ยงฝัปูย่า และการเข้ากรรม ยังคงอยู่ แต่ปรับเปลี่ยนให้ สอดคล้องกับยุคสมัย วัสดุที่ใช้ในพิธีกรรมเริ่มเป็นแบบสมัยใหม่ ขณะที่ระบบเครือญาติยังคงมีบทบาท แต่เปิดรับวิถีชีวิตสมัยใหม่และกระแสโลกาภิวัตน์ 3) การปรับตัวของพุทธกระบวนทัศน์ในปัจจุบัน พุทธกระบวนทัศน์ยังคงมีบทบาทแต่ปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ มีการใช้ สื่อออนไลน์และ เทคโนโลยีดิจิทัล ในการเผยแพร่หลักธรรมะ และส่งเสริมอัตลักษณ์ไทยองผ่าน เทศกาลวัฒนธรรมและ การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) การปรับเปลี่ยนของพุทธกระบวนทัศน์ไทยองในบริบทปัจจุบัน พุทธกระบวนทัศน์ของชาว ไทยองมีการปรับเปลี่ยนใน 3 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พัฒนา และบูรณะ วัดโบราณ พระธาตุ และพิพิธภัณฑสถานไทยอง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริม สินค้าไทยอง เช่น ผ้าทอ งานศิลปหัตถกรรม และอาหารพื้นเมือง เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม และจัด งานสืบสาน ตำนานไทยอง เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ไทยอง (2) การรื้อฟื้นอัตลักษณ์ความเป็นไทยอง จัดตั้ง สมาคม ไทยองและกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อฟื้นฟูอัตลักษณ์ไทยอง ส่งเสริม การทอผ้า การละเล่นพื้นบ้าน และอาหารไทยอง พร้อมฟื้นฟูงาน หัตถกรรมผ้าทอมือ ที่ลดบทบาทไปจากอุตสาหกรรม (3) การ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยอง จัดตั้ง ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยอง ในแต่ละอำเภอ โดยมี พ่อ ครูแม่ครู ถ่ายทอดความรู้ด้าน วิถีชีวิต ภาษา และการแต่งกายไทยอง พร้อมส่งเสริม อาหารพื้นเมือง ให้เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน ซึ่งแบ่งเป็น ด้านนามธรรม (ความเชื่อเรื่อง ฝับรพบุรุษ ฝับ้านเมือง และบาปบุญ) และ ด้านรูปธรรม (พิธีกรรม ศาสนกิจ และอุตสาหกรรม

วัฒนธรรม เช่น ผ้าทอและการท่องเที่ยว) แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลง แต่พุทธกระบวนทัศน์ยังคงมีบทบาทสำคัญ โดยมี 3 แนวทางปรับตัว ได้แก่ (1) การส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรม ผ่านการบูรณะวัดและพัฒนาสินค้าพื้นเมือง (2) การรื้อฟื้นอัตลักษณ์ไทยอง ผ่านสมาคมไทยองและกิจกรรมอนุรักษ์ และ (3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นพุทธกระบวนทัศน์ยังคงเป็นแกนกลางของสังคมไทยอง โดยมีการปรับตัวผ่าน เทคโนโลยี วัฒนธรรม และการศึกษา เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่ในยุคปัจจุบัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองในจังหวัดลำพูนเป็นการผสมผสานระหว่างคติความเชื่อเรื่องผีและหลักพุทธศาสนา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิต ค่านิยม และพฤติกรรมของชุมชน แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีจะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมไทยอง แต่ชุมชนยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนเองผ่านการสืบทอดศาสนา พิธีกรรม และการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยใหม่

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ไทยองในระดับจังหวัด ภาครัฐควรสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยอง ในแต่ละอำเภอของจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวไทยอง รวมถึงสนับสนุน พิพิธภัณฑ์ไทยอง ที่รวบรวมข้อมูลและจัดแสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์

2) ส่งเสริมโครงการรื้อฟื้นประเพณีและพิธีกรรมไทยอง กระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมี โครงการสนับสนุนงานบุญและพิธีกรรมดั้งเดิมของชาวไทยอง เช่น พิธีตานก้วยสลาก, พิธีสืบชะตา, พิธีบูชาเทวบุตรหลวง เพื่อเป็นช่องทางให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และสืบทอดประเพณีเหล่านี้

3) สนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปะและหัตถกรรมไทยองภาครัฐควรจัดให้มี งบประมาณสนับสนุนกลุ่มหัตถกรรมไทยอง โดยเฉพาะ การทอผ้าไทยอง ที่กำลังได้รับความนิยม รวมถึงการนำผลงานหัตถกรรมมาเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ เช่น ชุดประจำถิ่นของไทยองในรูปแบบทันสมัย เพื่อให้เกิดการต่อยอดเป็นอุตสาหกรรมสร้างรายได้แก่ชุมชน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) การสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านพุทธกระบวนทัศน์ เพื่อให้เป็นรากฐานของแนวคิดที่จะนำไปอธิบายปรากฏการณ์ของพุทธกระบวนทัศน์ที่เกิดขึ้นในล้านนา

2) การศึกษาวิวัฒนาการของพุทธกระบวนทัศน์ เพื่อให้เห็นพัฒนาการของความคิดหรือกระบวนทัศน์ด้านพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคของคณองในล้านนา

3) การศึกษาเปรียบเทียบพุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาในชุมชนไทยองในจังหวัดอื่น

4) การศึกษาพุทธกระบวนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา

References

- รัชพล กองศรี, (2563). การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชุมชนเมืองสามไถในบ้านธิ จังหวัดลำพูน. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 27(2), :45-60.
- พิชญ์สินี จารุวรรณ, (2565). การเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมไทยองในบริบทของสังคมปัจจุบัน. *วารสารมานุษยวิทยาไทย*, 31(1), 67-85.
- สุภาวดี จุฑามาศ, & พิเชฐ, อรรถสิทธิ์. (2020). ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนไทยองในบริบทของโลกาภิวัตน์. *วารสารวิจัยสังคมและวัฒนธรรม*, 8(1), : 23-42.
- อภิรักษ์ ธรรมเสนา (2553 (2530-2540). *การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มคนยองในจังหวัดลำพูน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาวัฒนธรรมศึกษา.
- นครินทร์, วรากร. (2566). พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองกับการปรับตัวต่อสังคมสมัยใหม่. *วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก*, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปราณี, ตันตยานบุตร. (2550). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พิพิธกุล, ทวีศักดิ์. (2560). การอนุรักษ์และการประยุกต์ภูมิปัญญาหัตถกรรมผ้าทอของคนยองในจังหวัดลำพูน. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระอธิการจำลอง สุ่มเธ (ทุนกาศ). (2015). พุทธกระบวนทัศน์ของชาวยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). *พุทธธรรม: ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชปริยัติ . (2561). วัฒนธรรมทางศาสนาและอัตลักษณ์ของชาวไทยลื้อ. *วารสารศาสนาและวัฒนธรรม*, 16(2), :112-130.
- ประสิทธิ์ มาวงศ์,. (2562). ไตยอง: ประวัติศาสตร์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอาหารที่ยาวนานของบ้านดอนหลวง. *วารสารมานุษยวิทยาไทย*, 29(1), : 95-112.
- รัตนพร, เศรษฐกุล. (2538). *ชาวไทยองในล้านนา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.
- กัญญารัตน์. รัตนารณ, (2023). กระแสท้องถิ่นนิยมกับการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของชาวไทยอง. *วารสารวิจัยทางวัฒนธรรม*, 11(3), : 211-225.
- ศรีศักร, วลลิโกดม. (2560). *แคว้นหริภุญชัย*. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร.
- อัจฉราภรณ์, วรณวิภา. (2060). กระบวนการวิจัยเพื่อรื้อฟื้นวัฒนธรรมของชาวไทยองผ่านนวัตกรรมทางสังคม. *วารสารสังคมศาสตร์*, 35(2), : 54-76.
- อภิรักษ์, ธนาวุฒิ. (2022). การผลิตซ้ำและการสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทยองผ่านกระบวนการสื่อสารในชุมชน. *วารสารวัฒนธรรมศึกษา*, 14 (1), : 89-105.
- ยรรยง, จิระนคร & รัตนพร, เศรษฐกุล. (2551). *ประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมสิบสองปันนา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

แสง, มาละแซม. (2556). *คณयोग: ตำนาน การเดินทางและการสร้างบ้านแปลงเมือง*. จังหวัดลำพูน: สมาคมชาวยอง.

**การบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2**
**School Management in the Educational Fund Project of School Administrator
under the Uttaradit Primary Educational Service Area Office 2**

ณัฐพล สุริวงศ์ Nuttaphon Suriwong

สุรศักดิ์ สุทธสิริ Surasak Suttasiri

ทัศนีย์ บุญมาภิ Tasnee Boonmaphi

สังวาร์ วังแจ่ม Sangwan Wangcham

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University

g673302106@northcm.ac.th

Received 2025/04/11

Revised 2025/07/06

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาในปีการศึกษา 2567 รวมทั้งสิ้น 96 คน สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึก ได้เลือกสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 และแบบสัมภาษณ์ โดยข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2) แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 มีดังนี้ 1) การนิเทศและการติดตามประเมินผลภายในสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และดำเนินการอย่างเป็นระบบ 2) การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนประจำปีของสถานศึกษาควรวางแผนอย่างเป็นระบบ มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน มีการติดตามและ

ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการใช้งบประมาณอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ 3) การบริหารทรัพยากรบุคคลภายในสถานศึกษาควรให้ครอบคลุมทั้งการประเมิน การพัฒนา การวางแผน อัตราค่าจ้าง และการรักษาวินัย โดยยึดหลักความเป็นธรรมและความโปร่งใส 4) การบริหารจัดการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมควรมีการวางแผนที่รอบคอบ จัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จัดงบประมาณให้เพียงพอต่อการบำรุงรักษา และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม

คำสำคัญ : ผู้บริหารสถานศึกษา, การบริหารสถานศึกษา, โรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา.

Abstract

This research aimed to: 1) study school administration under the Educational Fund Project by school administrators; and 2) examine development guidelines for school administration under the Educational Fund Project by school administrators under the Office of Uttaradit Primary Educational Service Area 2. The research population consisted of 96 participants, including school administrators, teachers, and school board members during the academic year 2024. For in-depth data collection, purposive interviews were conducted with four school administrators. The research instruments included a questionnaire, which had a reliability value of 0.97, and an interview form. The data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation, as well as content analysis.

The research results found that:

1) Overall, the school administration under the Educational Fund Project by school administrators under the Office of Uttaradit Primary Educational Service Area 2 was at a high level.

2) The development guidelines for school administration under the Educational Fund Project included:

(1) Internal supervision and evaluation should be effectively implemented with cooperation from all parties, with clear goals and systematic processes;

(2) Monitoring the implementation of the annual school plan should involve structured planning, clear indicators, continuous follow-up and evaluation, and transparent, accountable budget use;

(3) Human resource management should comprehensively cover assessment, development, workforce planning, and discipline, based on fairness and transparency;

(4) Management of school buildings and the environment should be carefully

planned, with efficient resource allocation, sufficient budget for maintenance, and active participation from all sectors.

Keyword: School Administrators, School Administration, Schools in the Education Fundproject.

บทนำ

โครงการกองทุนการศึกษาเป็นโครงการพระราชดำริสุดท้ายที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ในปี พ.ศ. 2555 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อจัดตั้ง "โครงการกองทุนการศึกษา" โดยมีพระราชประสงค์หลักในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนไทย เพื่อให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมด้านการศึกษา โดยเฉพาะในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ให้สามารถพัฒนาได้ในระดับเดียวกับโรงเรียนในเขตเมือง ต่อมาในปี พ.ศ. 2555 ได้เริ่มต้นขยายแนวคิดดังกล่าวไปยังโรงเรียนที่อยู่ในโครงการกองทุนการศึกษา ในฐานะประธานมูลนิธิยุวสถิรคุณ ท่านได้วางนโยบายและกำหนดแนวทางการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ในช่วงกลางปี พ.ศ. 2557 และได้ริเริ่มพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับวิทยากร ครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำ จนแล้วเสร็จในต้นปี พ.ศ. 2558 ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม ภายใต้มูลนิธิยุวสถิรคุณ จึงได้ดำเนินการจัดอบรมในกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางของมูลนิธิอย่างเป็นระบบ พร้อมจัดทำหนังสืออธิบายกระบวนการ คู่มือวิทยากร และสื่อประกอบการเรียนรู้เพื่อใช้ในการฝึกอบรม อีกทั้งยังได้ดำเนินการประชุมสร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหารโรงเรียนและจัดระบบนิเทศติดตามผล

ในช่วงเริ่มต้น ศูนย์โรงเรียนคุณธรรมดูแลโรงเรียนจำนวน 131 แห่ง และในปัจจุบันจำนวนโรงเรียนที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของศูนย์เพิ่มขึ้นเป็น 611 แห่ง โดยในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษาจำนวน 144 แห่ง โรงเรียนในโครงการพระราชริฐของกระทรวงศึกษาธิการ 100 แห่ง และวิทยาลัยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาอีก 60 แห่ง โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครจำนวน 10 แห่ง และโรงเรียนที่เข้าร่วมกับศูนย์โรงเรียนคุณธรรม ภายใต้มูลนิธิยุวสถิรคุณ อีก 297 แห่ง ถือเป็นกลุ่มโรงเรียนตัวอย่างที่มีบทบาทสำคัญในการร่วมกันพัฒนารูปแบบและแนวทางของโรงเรียนคุณธรรม ให้สามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้จริง และเอื้อต่อบริบทของแต่ละโรงเรียนอย่างเหมาะสม ตามที่มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2558) ได้อธิบายไว้ “โรงเรียนคุณธรรม” คือสถานศึกษาที่มีการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในหลากหลายรูปแบบ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับคุณธรรมที่พึงประสงค์อย่างยั่งยืน และสามารถถ่ายทอดแนวทางไปยังเครือข่ายอื่น ๆ ได้ ในมุมมองของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(2560) จากนั้นในปี พ.ศ. 2555 ซึ่งถือเป็นระยะที่ 1 ของการสร้างโรงเรียนคุณธรรม โดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อตั้งกองทุนการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ “สร้างคนดีให้แกบ้านเมือง” ในส่วนของรูปแบบของโรงเรียนคุณธรรมนั้น เป็นเรื่องที่ไม่ซับซ้อนและทำได้ง่าย อีกทั้งยังเป็นการประหยัดงบประมาณเพราะลงทุนต่ำ แต่ได้ กำไรมาก และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนได้จริง โดยหลักการของ โรงเรียนคุณธรรมสามารถนำไปใช้ได้กับโรงเรียนในทุกศาสนา อนุชา สามฤกษ์ (2566 :38) โรงเรียน คุณธรรม หมายถึง สถานศึกษาที่ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วน เกี่ยวข้องส่วนได้เสีย (Stake Holder) มีส่วนร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริม ความดีในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาและ ปรับเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้อย่างยั่งยืน และนำไปขยายเครือข่ายได้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ดุแลรับผิดชอบการจัดการศึกษา จำนวน 4 อำเภอ 76 โรงเรียน แยกเป็น 1. อำเภอท่าปลา จำนวน 28 โรงเรียน 2. อำเภอน้ำปาด จำนวน 22 โรงเรียน 3. อำเภอปากท่า จำนวน 12 โรงเรียน 4. อำเภอบ้านโคก จำนวน 14 โรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 (2567 : 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ส่งเสริมให้นักเรียน ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาตระหนักรู้ เข้าใจ และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ชี้นำคุณค่า แห่งคุณธรรมความดีอย่างเป็นธรรมชาติ สร้างความรู้สึกรักผิชอบชาติ ภูมิใจในการทำ ความดี สร้างเครือข่ายชุมชน องค์กรแห่งคุณธรรม ส่งเสริม ให้นักเรียน ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาตระหนักรู้ เข้าใจ และมีกระบวนการคิดอย่างมี เหตุผล ชี้นำคุณค่า แห่งคุณธรรมความดีอย่างเป็นธรรมชาติ สร้างความรู้สึกรักผิชอบชาติ ภูมิใจในการทำ ความดี สร้างเครือข่ายชุมชน องค์กรแห่งคุณธรรม บูรณาการเรื่องความซื่อสัตย์ วินัย คุณธรรม จริยธรรม และ ด้านสิ่งแวดล้อม ในการจัดการเรียนการสอนในและนอกสถานศึกษา จัดให้มีการเรียน การสอนตามพระราชดำริ และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา จัดให้มีการเรียนรู้ทาง ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการตระหนักรู้ และการมีส่วนร่วม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้รองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 (2567 : 48-49)

จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษามีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหาร โรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนา โรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษาให้เป็นสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อ ประสิทธิภาพ ของสถานศึกษาตลอดจนสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อ การพัฒนาใน เรื่องของโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหาร จัดการสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2

2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 เป็นการวิจัยแบบ ผสมวิธี (Mixed Methods) โดยใช้ทั้ง การวิจัยเชิงปริมาณ และ การวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกัน เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน ครูผู้สอนจำนวน 56 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 36 คน รวมทั้งหมด 96 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 608 อ้างถึงใน วัลลภ รัฐนัตถรานนท์, 2562 : 18) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 76 คน จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Proportional Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนจำนวนของแต่ละโรงเรียน รายละเอียดดังตาราง

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้จากการศึกษาค้นคว้า ตำรา วารสาร บทความ แนวคิดของนักวิชาการต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการการบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ประกอบด้วยดังนี้

3.1 แบบสอบถาม ซึ่งมีจำนวน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) มีรายละเอียดดังนี้ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการบริหารโรงเรียน ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ได้จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด 2560 : 121)

3.2 แบบสัมภาษณ์เป็นวิเคราะห์เนื้อหาแนวทางพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จากการสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา(Content analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามหัวข้อหลักที่กำหนดไว้มาสรุปข้อมูล และนำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหาเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 121 อ้างถึงใน ธนิต รัตนศักดิ์ดา, 2565 : 55)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ของการบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารโรงเรียนในโครงการ กองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

การบริหารงานโรงเรียนในโรงเรียนกองทุนการศึกษา	ระดับ		
	($\bar{x}$)	(S.D)	แปลผล
ด้านการบริหารงานวิชาการ	4.26	0.60	มาก
ด้านการบริหารงบประมาณ	4.36	0.62	มาก
ด้านการบริหารงานบุคคล	4.33	0.58	มาก
ด้านการบริหารงานทั่วไป	4.32	0.52	มาก
โดยรวม	4.32	0.58	มาก

จากตาราง 1พบว่า การบริหารงานโรงเรียนฯ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และด้านการบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายคือ ด้านการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 พบว่า ในแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้นำมาทำแบบสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียน ได้สรุปแนวทางจากการสัมภาษณ์ ได้ดังนี้

ด้านการบริหารงานวิชาการ คือ การนิเทศและติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ด้านการบริหารงบประมาณ คือ การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณของโรงเรียนเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการวางแผนอย่างเป็นระบบ การกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน การติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ การบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส และการทำงานร่วมกันของบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและบรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวัง

ด้านการบริหารงานบุคคล คือ การพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาต้องครอบคลุมทั้งด้านการประเมินผล การพัฒนาบุคลากร การวางแผนอัตรากำลัง การรักษาวินัย และการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม โดยเน้นความยุติธรรม โปร่งใส และการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย

ด้านการบริหารงานทั่วไป คือ การบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาต้องอาศัยการวางแผนอย่างรอบคอบ การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการปรับปรุงซ่อมแซม และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และปลอดภัยสำหรับนักเรียนและบุคลากรทุกคน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 พบว่า การบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าว สีนินาฏ พรหมมี (2557 : 129) พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการบริหารสถานศึกษาในทุก ๆ ด้าน เปิดโอกาสให้ ชุมชน และหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน เข้ามามีส่วนร่วม สนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ สอดคล้องกับ รักศักดิ์ คุ่มชนม์ (2561 : 12) ได้กล่าวถึง การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญในการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนและงานอำนวยการอย่างเป็นระบบเพื่อช่วยให้งานแต่ละงานสามารถดำเนินการได้ด้วยความสะดวกรวดเร็ว และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคล เข้ามามีส่วนร่วม

ในการดำเนินงานอย่างมีระบบ แบบแผน และขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนจนนำไปสู่ความสำเร็จของงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สีนินาฏ พรหมมี (2557: หน้า 129) พบว่า การบริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานวิชาการ ผลดังกล่าวยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ ดลนภา พงษ์ทรัพย์ (2559: หน้า 79) ที่สำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารและครู พบว่า กระบวนการบริหารงานโดยรวมก็อยู่ในระดับมากเช่นกัน นอกจากนี้ งานวิจัยของ ฤทัยรัตน์ ปัญญาสิม (2559: หน้า 79) ที่ศึกษารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานในพื้นที่เขตมัธยมศึกษา เขต 9 ก็สะท้อนผลในแนวเดียวกัน โดยระบุว่าระดับการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมในโรงเรียนของพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 พบว่า

ด้านการบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการบริหารงบประมาณสูงสุดคือ สถานศึกษาจัดทำแผนตรวจสอบการใช้งบประมาณให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติประจำปีงบประมาณของโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติตามแผนและเปิดโอกาสให้ครูและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบงบประมาณ เพื่อให้โรงเรียนบรรลุตามเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ ระเียบบ สุวรรณมาโจ (2562) ที่กล่าวว่า การบริหารงบประมาณคือการวางแผน จัดทำ ตรวจสอบ และควบคุมงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตรงกับผลวิจัยของ เกตุจันทา ศรีวะรมย์ (2560) ที่พบว่าผู้บริหารกำหนดบทบาทหน้าที่ด้านงบประมาณชัดเจน และผลวิจัยของ ชลธิชา ปิ่นเกตุ (2566) ที่พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการตรวจสอบภายใน

ด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ยรองลงมา โดยค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการบริหารงานบุคคลสูงสุดคือ ผู้บริหารและครูร่วมกันนำผลการประเมินมาวางแผนพัฒนางานและบุคลากร ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน ติดตาม และประเมินผลครู เพื่อพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ นิภาดา พรหมเมือง (2560) ที่ระบุว่าการบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการจัดการบุคลากร ตั้งแต่การวางแผนอัตรากำลัง สรรหา แต่งตั้ง การเลื่อนวิทยฐานะ การประเมินผล และพัฒนา ซึ่งตรงกับผลวิจัยของ อลงกรณ์ งามกุศล (2559) ที่พบว่า การจัดสวัสดิการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผลวิจัยของ เมตตา สารวิงค์ (2558) ที่พบว่าด้านพลังอำนาจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาองค์กร

ด้านการบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยลำดับถัดมา โดยค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการบริหารงานทั่วไปสูงที่สุดคือ สถานศึกษานำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานธุรการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการนำเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดภาระงานธุรการของบุคลากร และสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงาน ส่งผลให้สามารถตรวจสอบได้ง่าย

และเพิ่มความสะดวกในการให้บริการแก่ผู้เรียนและผู้ปกครอง สอดคล้องกับแนวคิดของ ขวัญพิชชา มีแก้ว (2562) ที่กล่าวว่าการบริหารงานทั่วไปเป็นกระบวนการจัดระบบบริหารองค์กรเพื่อให้บริการและบรรลุตามมาตรฐานคุณภาพที่กำหนด เน้นผลสัมฤทธิ์ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ สุธิมา ทองบุญ (2558) ที่ศึกษาสภาพการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม รวมถึงงานเทคโนโลยีและสารสนเทศ เช่นเดียวกับผลวิจัยของ รุจิรัตน์ มานะพระ (2559) ที่พบว่าการบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมาก

ด้านการบริหารงานวิชาการมีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย แต่โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ ผู้บริหารส่งเสริมงานวิชาการให้สอดคล้องกับ 3 เสาหลัก 5 กลยุทธ์ของโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา โดยมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ควบคู่คุณธรรมจริยธรรมของครูและนักเรียน เพื่อสร้างคนดีให้กับสังคม กิตติชัย อาจหาญ (2565) ระบุว่าการบริหารงานวิชาการคือการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและมาตรฐานสูงสุด โดยต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย กัญหา โตสกุล (2557) ศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาส พบว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เพียงตะวัน ฤทธิธณ (2558) ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 การบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา
ที่มา: ธีรพล สุริวงศ์ , 2568)

ด้านการบริหารงานวิชาการ คือ การนิเทศและติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ด้านการบริหารงบประมาณ คือ การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณของโรงเรียนเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการวางแผนอย่างเป็นระบบ การกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน การติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ การบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส และการทำงานร่วมกันของบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและบรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวัง

ด้านการบริหารงานบุคคล คือ การพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาต้องครอบคลุมทั้งด้านการประเมินผล การพัฒนาบุคลากร การวางแผนอัตรากำลัง การรักษาวินัย และการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม โดยเน้นความยุติธรรม โปร่งใส และการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย

ด้านการบริหารงานทั่วไป คือ การบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาต้องอาศัยการวางแผนอย่างรอบคอบ การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการปรับปรุงซ่อมแซม และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และปลอดภัยสำหรับนักเรียนและบุคลากรทุกคน

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษาของผู้บริหาร สพป.อุตรดิตถ์ เขต 2 ผลวิจัยพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านงบประมาณ บุคคล งานทั่วไป และวิชาการ แนวทางพัฒนา ได้แก่ การนิเทศและติดตามผลต้องมีส่วนร่วม กำหนดเป้าหมายชัดเจน ดำเนินงานเป็นระบบ การติดตามผลแผนปฏิบัติการต้องมีตัวชี้วัดชัดเจน บริหารงบประมาณโปร่งใส การบริหารบุคคลต้องครอบคลุมการประเมิน พัฒนา วางแผนอัตรากำลัง และรักษาวินัยโดยเน้นความยุติธรรม ส่วนการบริหารอาคารสถานที่ต้องวางแผนรอบคอบ จัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการนิเทศและการติดตามประเมินผลภายในอย่างมีระบบ

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างทั่วถึงและโปร่งใส

3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ควรพัฒนาแนวทางการบริหารงานบุคคลให้เกิดความยุติธรรมและโปร่งใส

4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ควรผลักดันนโยบายการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการบริหารโรงเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ผู้บริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับครูและคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อกำหนดเป้าหมายและแนวทางการนิเทศที่ชัดเจน

2) ผู้บริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ควรพัฒนาระบบติดตามผลการใช้จ่ายงบประมาณแบบรายไตรมาส

3) ผู้บริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ควรสร้างระบบประเมินครูที่ครอบคลุมทั้งด้านผลงาน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียน

4) ผู้บริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ควรสำรวจความต้องการเร่งด่วนด้านอาคารสถานที่ โดยใช้แบบประเมินร่วมกับชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยเรื่อง การนิเทศติดตามและประเมินผลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2

2) ควรวิจัยเรื่อง การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2

3) ควรวิจัยเรื่อง การสร้างแรงจูงใจในการทำงานของของบุคลากรในสถานศึกษา โรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2

4) ควรวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการจัดการบำรุงรักษาอาคารสถานที่แบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2

References

- กิตติชัย อจหาญ. (2565). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- กัณหา โตสกุล. (2557). แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- กัญจน์รัตน์ สินธุรัตน์. (2559). การบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

- เกตุจันทร์ทา ศรีวระมย์. (2560). กลยุทธ์การบริหารงบประมาณที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดกรุงเทพมหานคร. บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณอุบล บัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ขวัญพิชชา มีแก้ว. (2562). การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัย
ราชภัฏรำไพพรรณี.
- ชลธิชา ปิ่นเกตุ. (2566). การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณอุบล สาขาวิชา
บริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ดลนภา พงษ์ทรัพย์. (2559). กระบวนการบริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและ
ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณอุบล
มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ธนายุทธ ช่อมะลิ. (2563). ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานโรงเรียน
คุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. วิทยานิพนธ์
วิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณอุบล สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นรมน ชันดี. (2561). การศึกษาบทบาทการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถาน
ศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ระเบียบ สุวรรณมาโจ. (2562). สภาพและปัญหาการบริหารทั่วไปของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณอุบล
สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พรณิภา ไชยศรี. (2563). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณอุบล
มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- เพียงตะวัน ฤทธิธ. (2558). สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2. วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณอุบล สาขาวิชา
บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- เมตตา สารวิงค์. (2559). การบริหารการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2. วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณอุบล
มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- รักศักดิ์ คุ่มชนม์. (2561). การศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินงานระบบการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด.
วิทยานิพนธ์ สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

- รุจิรัตน์ มานะพระ. (2559). สภาพการบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.*
- ระเปียบ สุวรรณมาโจ. (2562). สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารงานงบประมาณของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนม. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.*
- สุดธิดา ทองบุญ. (2558). การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.*
- สาทิพย์ ครุฑจันทร์. (2559). แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานโรงเรียนโครงการกองทุนการศึกษาในจังหวัดสุพรรณบุรี. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.*
- สินีนาง พรมมิ. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพองค์การกับการบริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.*
- อลงกรณ์ งามกุศล. (2559). การดำเนินการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.*
- อนุชา สามงคฺณ. (2566). การประเมินความต้องการจำเป็นการพัฒนาระบบการบริหารโรงเรียน คุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.*
- อุษา ทองไพโรจน์. (2565). *คู่มือการปฏิบัติงานโครงการกองทุนการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี. กองการศึกษาฯ และวัฒนธรรม. องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://anyflip.com/gqsmk/ekrp>. [10 กรกฎาคม 2567].*
- ฤทัยรัตน์ ปัญญาสิม. (2559). การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. *วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.*

**ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยจ่าตีของชุมชนชาติพันธุ์ไต
อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน**

**A Study Of Buddhist Principles Reflected In The Poi Ja Tee Festival Of The Tai
Ethnic Group In Khun Yuam District, Mae Hong Son Province**

พระปลัดสมศักดิ์ ถาวรจิตโต Phra Palat Somsak Thawornjitto

พัลลภ หารุคำจา Panlob Harucomja

พระมหาอินทร์วงศ์ อิสสรภาณี, ดร. Phramaha Intawong Issarabhāṇī, Dr.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College

Somsak2568@gmail.com

Received 2025/07/23

Revised 2025/07/31

Accepted 2025/08/16

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีปอยจ่าตีในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยจ่าตีของชาติพันธุ์ไต และ 3) วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีดังกล่าว โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ประเพณีปอยจ่าตีเป็นงานบุญใหญ่ทางศาสนาของชาวไต สันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล จัดขึ้นช่วงวันเพ็ญเดือน 6 สืบทอดมาหลายร้อยปี เพื่อบูชาพระพุทธเจ้าและสร้างสิริมงคลแก่ชุมชนในช่วงต้นฤดูเพาะปลูก คนในชุมชนร่วมแรงร่วมใจถวายทาน ฟังธรรม และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงศรัทธากับวิถีชีวิตได้อย่างแนบแน่น

2) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏ ได้แก่ เมตตา ทาน ศรัทธา และกตัญญูทศเวทิสะทอนผ่านการเสียสละและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานบุญ

3) ผลการวิเคราะห์พบว่าประเพณีนี้แฝงหลักธรรมสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ เมตตา คือ ความปรารถนาดีต่อกัน ทาน คือ การเสียสละทรัพย์และร่างกาย ศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย และกตัญญูทศเวทิสะทอน คือ การระลึกถึงคุณและตอบแทนบุญคุณ ทั้งหมดนี้แสดงถึงการนำหลักธรรมมาใช้จริงในวิถีชีวิตชุมชนไตอย่างสอดคล้องกลมกลืน และแนบแน่น

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม, ประเพณีปอยจ่าตี, ชาติพันธุ์ไต.

Abstract

This research aimed to: 1) study the historical background of the Poi Ja Tee tradition in Khun Yuam District, Mae Hong Son Province; 2) examine the Buddhist principles reflected in the Poi Ja Tee tradition of the Tai ethnic group; and 3) analyze those Buddhist principles embedded in the tradition. This is a qualitative research employing documentary study and in-depth interviews with 20 key informants. The data were then analyzed and presented descriptively.

The research results revealed that:

1) The Poi Ja Tee tradition is a major religious merit-making event of the Tai people. It is believed to have originated since the Buddhist era and has been passed down for centuries. The ceremony is held during the full moon of the sixth lunar month to worship the Buddha and bring auspiciousness to the community at the beginning of the planting season. Villagers come together to offer alms, listen to sermons, and perform religious rituals, strengthening the connection between faith and daily life.

2) The Buddhist principles evident in this tradition include loving-kindness (metta), generosity (dana), faith (saddha), and gratitude (katannukatavedi), which are reflected through selfless acts and active participation in the merit-making activities.

3) The analysis revealed that the tradition embodies four key virtues: loving-kindness, or wishing well for others; generosity, or giving of wealth and labor; faith, or firm belief in the Triple Gem; and gratitude, or remembering and repaying kindness. These illustrate how Buddhist principles are practically integrated into the Tai community's way of life with harmony and continuity.

Keywords: Buddhist Principles, Poi Ja Tee Tradition, Tai Ethnic Group.

บทนำ

พระพุทธศาสนาไม่ได้มีแหล่งกำเนิดอยู่ที่ประเทศไทย แต่เป็นศาสนาที่เข้ามาสู่ประเทศไทย ซึ่งพระพุทธศาสนาได้ถูกนำเข้ามาเผยแผ่ในสมัยของพระเจ้าอโศก ซึ่งพระเจ้าอโศกได้ส่งพระธรรมทูตมายังดินแดนสุวรรณภูมิ คือประเทศไทยในปัจจุบัน โดยมีพระภิกษุที่มีชื่อเสียง 2 รูป คือ พระโสณะและพระอุตตระ เป็นผู้มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองตามยุคตามสมัย (ภาณุพงศ์ ไทรใหญ่, 2563: 68)

ศาสนาความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เพื่อเป็นคำอธิบายปัญหา ความอยากรู้อยากเห็น และหากเป็นพิธีกรรมที่ต่อยอดความสำคัญของศีลธรรมจรรยาจารีตการจัดพิธี ทั้งนี้ก็เพราะศีลธรรมจรรยาจารีต จะนำมาซึ่งสวัสดิภาพของสังคมเป็นสำคัญ (พระปรีชา คุดตจิตโต (แสนพรหม) และ, 2560: 351) วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลัก ปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนาน จนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากันและสนองความ ต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสม คลุกเคล้ากับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่น ๆ ที่มีมาในหมู่ ชนชาวไทย ถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ที่เป็น แบบของคนไทยโดยเฉพาะ อันมีรูปลักษณะและเนื้อหาของตนเองที่เน้นเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษ แยกออกได้จากพระพุทธศาสนาอย่างทั่ว ๆ ไป เรียกว่าพระพุทธศาสนาแบบไทยหรือพระพุทธศาสนา ของชาวไทย (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรม ทอ.กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ, 2566: 3) หากมองย้อนกลับไปในอดีต เราได้รับอิทธิพลจากหลายอารยธรรม ได้ติดต่อสมาคมกับมอญ และขอมซึ่งรับอิทธิพลอารยธรรมมาจากอินเดีย เรารับศาสนาพุทธมาจากอินเดีย เมื่อพระพุทธศาสนา ได้เข้ามาเผยแผ่ นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย เป็นต้นมานั้น กว่าจะประดิษฐานตั้งมั่นในสังคมไทยได้ ก็ผ่าน กระบวนการควบรวบทางวัฒนธรรม เพราะการได้ปรับตัวอยู่ตลอดเวลาที่ผ่านมา พระพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวหลายอย่าง ซึ่งปัจจุบันเห็นเป็นเรื่องถูกต้อง ตามครรลอง เช่น วัตถุมงคล ไสยศาสตร์ ดังนั้นศาสนาพุทธจึงมีอิทธิพลต่อคนไทยอย่างมาก รูปแบบ ทางความเชื่อเหล่านี้ได้ฝังรากลงในประเพณีต่าง ๆ ของไทยอย่างชัดเจน (ณัฐปริยา วิจิตรฐานะพันธุ์, 2561: 12)

จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีคนไทยเชื้อสายไทยใหญ่ เป็นประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด ชาวไทย ใหญ่อพยพมาจากรัฐฉานซึ่ง เป็นบ้านเมืองเดิมในสหภาพพม่า ชาวไทยใหญ่เป็นกลุ่มประชากรผู้มีความ โดดเด่นในทางปฏิบัติที่แสดงถึงความ เลื่อมใส ศรัทธาในพระพุทธศาสนา (สำนักงานพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2545: 6) และประชากรจังหวัดแม่ฮ่องสอนนับถือศาสนา พุทธมากที่สุด ร้อยละ 74.44 (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2545: 7) ชาวไทในจังหวัดแม่ฮ่องสอนดำรงชีวิตอยู่ตามแบบอย่างวัฒนธรรมประเพณี ศาสนาความ เชื่อ และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมซึ่งมีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นเฉพาะกลุ่มของตนมาโดยตลอดชาวไทมี การนับถือพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ซึ่งความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่เอนเอียงที่หลอมรวมความเป็น ชนชาติใดให้มีความเหนียวแน่นมั่นคง และมีการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีตามความเชื่อทาง พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การสืบค้น รวบรวมคุณค่าด้านภูมิปัญญาและอัต ลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะกลุ่มของชาวไทเอาไว้ (สัญญา สะสอง, 2564: 2-3) สำหรับประเพณีโดยทั่วไป ตลอดปี

ประเพณีปอยง่าตี หรืองานบูชาเจดีย์ทราย ประเพณีดั้งเดิมของชาวไทยใหญ่ ที่จะจัดขึ้น ในช่วง 15 ค่ำ เดือน 6 หรือทำกันก่อนถึงวันวิสาขบูชาของทุกปี ภายในงาน ชาวบ้านจะร่วมกันขน

ทรายเข้าไปถวายให้กับทางวัด และจะนำทรายไปรวมก่อเป็นเจดีย์ทราย จากนั้นจะพากันไปไหว้พระ ทำบุญและฟังเทศน์ฟังธรรม และร่วมกันจุดประทีปโคมไฟให้เกิดความสว่างและจุดบั้งไฟ เพื่อถวาย เป็นพุทธานุชา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และให้เกิดเป็นสิริมงคลกับชีวิตและเป็นการเอาฤกษ์ เอาชัยก่อนเริ่มทำการเพาะปลูก (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2563) เป็นงานสำคัญ ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งแต่โบราณที่จัดขึ้นเพื่อเป็นพุทธานุชาถวายแด่พระพุทธรูปเจ้า (เชียงใหม่นิวส์ ออนไลน์, 2565) กุศโลบายของการจัดงานประเพณีปอยง่าตี้ ก็เพื่อสร้างความสามัคคีของคนใน หมู่บ้านและต่างถิ่น รวมถึงการสร้างสัมพันธ์อันดีต่อกัน อีกทั้งเป็นการสืบสานประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่ ต่อไป รวมถึงการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เกษตรกรที่จะเริ่มต้นการเพาะปลูกในอีกไม่ช้า (Pattcha, 2563) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยง่าตี้ สะท้อนผ่านค่านิยมสำคัญ ได้แก่ เมตตา ทาน ศรัทธา และกตัญญูทศเวที ทั้งนี้เป็นไปตามหลักธรรมในพระไตรปิฎกที่สอนให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติ เมตตาและทานเพื่อสร้างบุญกุศล (ช.วิ. (ไทย) 26/418/233) ส่วนศรัทธาเป็นความเชื่อมั่นในพระ รัตนตรัยซึ่งเป็นแก่นแท้ของการดำเนินชีวิตตามพุทธศาสนา (ส.ม. (ไทย) 19/250/332) และกตัญญู ทศเวทีหมายถึงความกตัญญูรู้คุณต่อบุคคลของผู้อื่น รวมทั้งตอบแทนด้วยความเคารพและซื่อสัตย์ ซึ่งเป็นรากฐานของการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน (ส.นิ. (ไทย)) 16/234/233-234) ทั้งนี้ หลักธรรม เหล่านี้ถูกบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตและกิจกรรมทางประเพณีอย่างกลมกลืน สร้างความยั่งยืนทั้งในมิติ ทางศาสนา สังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ในพื้นที่

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาเรื่องหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยง่าตี้ของ อำเภอบุณยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อนำผลจากการศึกษาดังกล่าว ไปเป็นข้อมูลในการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาและอนุรักษ์ประเพณีปอยง่าตี้ให้เป็นมรดกของชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของประเพณีปอยง่าตี้ในอำเภอบุณยวม จังหวัด แม่ฮ่องสอน
- 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยง่าตี้ของชาติพันธุ์ไตอำเภอบุณยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 3) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยง่าตี้ของชาติพันธุ์ไตอำเภอบุณยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2539 และวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth

Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ขอบเขตเนื้อหาครอบคลุม 2 ประเด็นหลัก คือ 1) ประเพณีปอยจั่วของชาวไตในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยจั่ว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมจองพารา ประกอบด้วย (1) พระสงฆ์ จำนวน 4 รูป (2) นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 คน (3) ผู้นำองค์กรภาครัฐ จำนวน 2 คน (4) ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน (5) พุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญ จำนวน 10 คน รวมจำนวน 20 รูป/คน

เครื่องมือการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างปลายเปิด จำนวน 1 ฉบับ โดยจัดทำและปรับปรุงแบบสัมภาษณ์จนสมบูรณ์ พร้อมเตรียมอุปกรณ์ เช่น เครื่องบันทึกเสียง และสมุดบันทึก ก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก มีดังนี้

1) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีปอยจั่ว ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ความหมายและความสำคัญ

2) รายละเอียดและลักษณะของพิธีกรรมในประเพณีปอยจั่ว ได้แก่ อธิบายขั้นตอนหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานประเพณีปอยจั่ว การมีบทบาทส่วนร่วม

3) หลักพุทธธรรมที่สะท้อนในประเพณีปอยจั่ว ได้แก่ ท่านเห็นว่าหลักธรรมใดของพระพุทธศาสนาแฝงอยู่ในประเพณีนี้บ้าง ประเพณีนี้ช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม หรือหลักธรรมใดในชุมชนอย่างไร

4) ผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงของประเพณี ได้แก่ ประเพณีปอยจั่วในปัจจุบันแตกต่างจากอดีตอย่างไรบ้าง ท่านเห็นความสำคัญของการรักษาประเพณีนี้ในยุคปัจจุบันอย่างไร

5) ความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีและวิถีชีวิตของชาวไตใหญ่ ได้แก่ ประเพณีนี้มีบทบาทต่อวิถีชีวิตและความเชื่อของท่านและชุมชนอย่างไร การเข้าร่วมประเพณีนี้ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเอกสารด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และข้อมูลสัมภาษณ์ด้วยวิธีวิเคราะห์อุปนัย (Analytical Induction) โดยเรียบเรียง จำแนก และตีความเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อสรุปผลที่ตอบวัตถุประสงค์ พร้อมตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยการเก็บข้อมูลซ้ำและการพูดคุยเสริมในพื้นที่วิจัย

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยจั่วของชาวไตในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรม ศาสนา และ

ศิลปกรรมในพิธีกรรมดังกล่าว รวมถึงนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมร่วมสมัยต่อไปการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยจ่าตีของชาติพันธุ์ไทบ้านเมืองปอน อำเภอนายวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ประวัติและความเป็นมาของประเพณีปอยจ่าตีในอำเภอนายวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ประเพณี“ปอยจ่าตี” คือ งานบูชาเจดีย์ทรายของชาวไท (ไทยใหญ่) จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบูชาพระพุทธรูป เป็นพุทธบูชาถวายแด่พระพุทธรูป ซึ่งเชื่อว่าถ้าได้ร่วมประเพณีนี้จะได้กุศลที่ยิ่งใหญ่ “ปอยจ่าตี” มีรากคำมาจากภาษาพื้นเมืองไท โดยคำว่า “ปอย” หมายถึง งานบุญหรืองานเทศกาล ส่วน “จ่าตี” หมายถึง กิจกรรมใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์หรือศาสนา งานปอยจ่าตีในอำเภอนายวม มักจัดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งของปีที่ผู้คนพร้อมใจกันเตรียมตัวทำบุญและบริจาคทรัพย์สิ่งของ เพื่อใช้ในกิจกรรมทางศาสนา ตลอดจนรวมกลุ่มกันฟังธรรมเทศนา และประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ ซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชาวไทจึงเป็นงานสำคัญประจำหมู่บ้าน เพื่อสะเดาะเคราะห์และเพื่อความเป็นสิริมงคล ต้นฤดูเพาะปลูก พี่น้องได้มาทำกันทุกหมู่บ้าน ซึ่งมีความเชื่อว่าถ้าได้บูชาเจดีย์ทรายถวายพระพุทธรูปแล้ว เคารพกรรมในรอบปีนี้จะหมดไป และจะได้ความเป็นสิริมงคลสู่หมู่บ้าน และประกอบภารกิจเกษตรได้ผลดีในปีนั้น ๆ โดยชาวบ้านจะร่วมกันนำทรายมาก่อเป็นพระเจดีย์ ตกแต่งประดับประดาให้เกิดความสวยงามและบูชาด้วยทราย น้ำ พัด ดอกไม้ ธูปเทียน ตุงหรือธง จุดประทีปโคมไฟ ให้ความสว่างไสวเวลากลางคืน ถึงวันจัดงานมีการทำบุญอุทิศถวายแด่พระพุทธรูป ถวายอาหารแด่พระสงฆ์ เลี้ยงอาหารผู้มาร่วมงาน ประกอบพิธีถวายและฟังพระธรรมเทศนา เสร็จแล้วมีการจุดดอกไม้ไฟ นอกจากนี้ ประวัติความเป็นมาของปอยจ่าตี จากหนังสือไทยใหญ่กล่าวไว้ว่า ในสมัยพุทธกาล มัลลกะชัตริย์แห่งกรุง กุสินาราได้เรียกประชุมเสนาอำมาตย์และข้าราชการบริวาร โดยตรัสว่าปีที่ผ่านมาได้มีการจัดงานพิธีเกี่ยวกับพระศพของพระพุทธรูปไปแล้ว ณ สาลวันอุทยาน ในปีนี้ควรจัดงานอะไร เพื่อรำลึกถึงพระคุณขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้มีพราหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งเป็นโหรหลวง ได้เสนอความคิดเห็นว่าควรให้ชาวบ้านชาวเมืองร่วมแรงร่วมใจกันก่อกองเจดีย์ทรายถวายเป็นพุทธบูชา ซึ่งจะได้านิสงส์ทั้งทางโลกและทางธรรม คือ ทำให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุข และได้รับบุญกุศลมากเพราะตรงกับวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธรูป ครั้นตกลงเป็นเอกฉันท์แล้ว มัลลกะชัตริย์จึงได้บัญญัติทำเจดีย์ทรายถวายเป็นพุทธบูชาในวันเพ็ญเดือน 6 ของทุกปีตั้งแต่นั้นมาการจัดงานปอยจ่าตี จะเริ่มก่อนวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ประมาณ 7 –10 วัน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยจ่าตีของชาติพันธุ์ไทอำเภอนายวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ประเพณีปอยจ่าตีมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมประเพณีที่สืบทอดตามฤดูกาล หากแต่เป็นกระบวนการสำคัญที่เชื่อมโยงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเข้ากับวิถีชีวิต ความเชื่อ และโครงสร้างทางสังคมของชุมชนอย่างแนบแน่นตลอดหลายชั่วอายุคน หลักพุทธธรรมที่สำคัญปรากฏเด่นชัด 4 ประการ ได้แก่

1) หลักเมตตา ซึ่งหมายถึงความปรารถนาดีต่อกันในหมู่สมาชิกชุมชน การจัดงานปอยจำดี สะท้อนให้เห็นการแบ่งปันแรงกาย แรงใจ และทรัพยากรร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยกันขนทราย ก่อเจดีย์ทราย หรือดูแลสถานที่ประกอบพิธีกรรม ล้วนเป็นภาพของการเกื้อกูลกันด้วยจิตเมตตา

2) หลักทาน แสดงออกผ่านการสละทรัพย์และแรงงานเพื่อกิจกรรมส่วนรวม เช่น การทำบุญ ตักบาตร การถวายภัตตาหาร การจัดหาดอกไม้ ธูปเทียน และเครื่องบูชา ตลอดจนการจัดเลี้ยงและดูแลพระสงฆ์ การให้ทานในงานนี้ถือเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องการเสียสละเพื่อส่วนรวม

3) หลักศรัทธา ปรากฏผ่านความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย ความศรัทธานี้แสดงออกเป็นรูปธรรมผ่านการเข้าวัดฟังเทศน์ การเวียนเทียน การจุดประทีปโคมไฟ และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ศรัทธาจึงเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญที่หล่อเลี้ยงการจัดงานให้คงอยู่ได้ทุกปี

4) หลักกตัญญูทวาที ปรากฏผ่านการอุทิศส่วนกุศล การระลึกถึงบรรพบุรุษและผู้ล่วงลับ ตลอดจนการสืบสานประเพณีตามรอยบรรพชน การจัดงานจึงเป็นพื้นที่สร้างความผูกพันระหว่างคนรุ่นเก่า รุ่นใหม่ และอนุชน เพื่อสืบทอดคุณค่าทางศีลธรรมและวัฒนธรรมร่วมกัน

ดังนั้น หลักพุทธธรรมทั้ง 4 ประการดังกล่าวมีส่วนหล่อเลี้ยงให้ประเพณีปอยจำดียังคงดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง พร้อมทั้งช่วยสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชนชาติพันธุ์ไตในพื้นที่ให้คงอยู่ต่อไปได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยจำดีของชาติพันธุ์ไตอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ประเพณีปอยจำดีเป็นงานบุญที่มีโครงสร้างและรูปแบบพิธีกรรมซึ่งแฝงหลักพุทธธรรมไว้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะหลักธรรมที่ปรากฏเด่นชัด ได้แก่ เมตตา ทาน ศรัทธา และกตัญญูทวาที

1) หลักเมตตา ปรากฏผ่านประเพณีปอยจำดี การที่คนในชุมชนแสดงความปรารถนาดีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในช่วงจัดงานและตลอดกระบวนการเตรียมงาน การรวมตัวกันขนทราย ก่อเจดีย์ และจัดการสถานที่เป็นการแสดงออกเชิงเมตตาที่จับต้องได้

2) หลักทาน แสดงออกผ่านการเสียสละทรัพย์ สิ่งของ และแรงงานเพื่อจัดงานบุญ ชาวบ้านพร้อมใจกันบริจาคสิ่งของ ทำอาหาร ตักบาตร และถวายทานแด่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นการฝึกการละความตระหนี่และการแบ่งปัน

3) หลักศรัทธา ปรากฏชัดในความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยและการน้อมนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นแนวทางจัดงาน เช่น การฟังเทศน์ การบำเพ็ญบุญตามกำหนดฤกษ์ และการถือศีลในช่วงงาน

4) หลักกตัญญูทวาที สะท้อนผ่านการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษและการเคารพบูชาพระพุทธเจ้า การสืบสานพิธีกรรมนี้ต่อเนื่องหลายชั่วอายุคนก็เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพชนที่วางรากฐานวิถีชุมชน

นอกจากนี้ การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างแสดงให้เห็นว่า ประเพณีปอยจำตี่มิใช่เพียงพิธีกรรมตามฤดูกาล แต่เป็นรูปแบบการสืบทอดหลักพุทธธรรมในระดับชุมชนที่มีการถ่ายทอดผ่านกิจกรรมที่จับต้องได้และร่วมกันปฏิบัติจริง ทำให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างพิธีกรรม ศรัทธา และหลักธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ

ดังนั้น การพบหลักพุทธธรรมในประเพณีปอยจำตี่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอมคนและรักษาความเป็นชุมชน จึงถือเป็นมรดกวัฒนธรรมทางศาสนาที่ควรค่าแก่การธำรงรักษาและสืบสานต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาประเพณีปอยจำตี่ของชาติพันธุ์ไตในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเพณีปอยจำตี่ มิได้เป็นเพียงพิธีกรรมเฉลิมฉลองตามวาระสำคัญ หากแต่เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกอยู่ในโครงสร้างสังคมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในวิถีชีวิตของชุมชนที่ยังคงยึดมั่นในศาสนาและขนบธรรมเนียมดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ ผลการศึกษาได้นำไปสู่การอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ประวัติและความเป็นมาของประเพณีปอยจำตี่ในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ประเพณีปอยจำตี่ ในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นงานบุญใหญ่ของชาติพันธุ์ไต (ไทใหญ่) ที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมีตำนานกล่าวถึงต้นกำเนิดในสมัยพุทธกาล เมื่อมัลลกะศัตรีแห่งกรุงกุสินาราได้ตรัสให้ประชาชนร่วมกันก่อเจดีย์ทรายเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาในวันเพ็ญเดือน 6 ซึ่งถือเป็นวันสำคัญที่ตรงกับวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธองค์ นับแต่นั้นประเพณีนี้ได้กลายเป็นแบบแผนที่ชาวไตปฏิบัติสืบมาไม่ขาดสาย โดยชาวบ้านจะร่วมแรงร่วมใจกันขนทรายเข้าวัด ก่อเจดีย์ทราย ตกแต่งประดับด้วยธง ตุง ดอกไม้ ธูปเทียน และโคมไฟ รวมถึงการทำบุญอุทิศส่วนกุศล ฟังพระธรรมเทศนา และถวายทานแด่พระสงฆ์ เพื่อสะเดาะเคราะห์และสร้างสิริมงคลให้ชีวิตและการเกษตรในปีนั้น ๆ ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปรีชา คุดตจิตโต (แสนพรม) และคณะ (2560) ที่ชี้ให้เห็นว่าพิธีกรรมและงานบุญท้องถิ่นของชุมชนในภาคเหนือมีรากฐานจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและถูกใช้เป็นกลไกในการเชื่อมโยงวิถีชีวิตและศาสนาเข้าด้วยกัน ทั้งในด้านการจัดกิจกรรม ถวายทาน และฟังเทศน์ ซึ่งตรงกับรูปแบบการจัดงานปอยจำตี่ที่มีกิจกรรมเพื่อบำเพ็ญกุศลหลายรูปแบบ ขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐปรีญา วิจิตรธนะพันธุ์ (2561) ที่ระบุว่า ประเพณีไทยหลายท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นพื้นที่สืบสานคติพุทธศาสนาและปลูกฝังอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้คงอยู่ร่วมกันกับความศรัทธาในพระรัตนตรัย งานปอยจำตี่ในชุมชนไตขุนยวมก็เป็นภาพสะท้อนของการผสมผสานคติพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมจนเกิดเป็นพิธีกรรมที่ดำรงอยู่ในโครงสร้างชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สัญญา สะสอง (2564)

ที่ศึกษาทุนทางสังคมของชาวไตในแม่ฮ่องสอน พบว่าการจัดงานประเพณีของชาวไต เช่น ปอยจาตี่ ไม่เพียงตอบสนองเป้าหมายทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นการรวมพลังของคนในชุมชน สร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างคนในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง อันเป็นผลโดยตรงจากกิจกรรมการร่วมแรงร่วมใจในงานบุญ ดังนั้น ประเพณีปอยจาตี่มีประวัติความเป็นมาที่สืบเนื่องมาจากตำนานพุทธกาลและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยร่วมสมัยที่ยืนยันว่าพิธีกรรมนี้ยังคงทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมศรัทธา รักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไต และเป็นพื้นที่สร้างทุนทางสังคมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

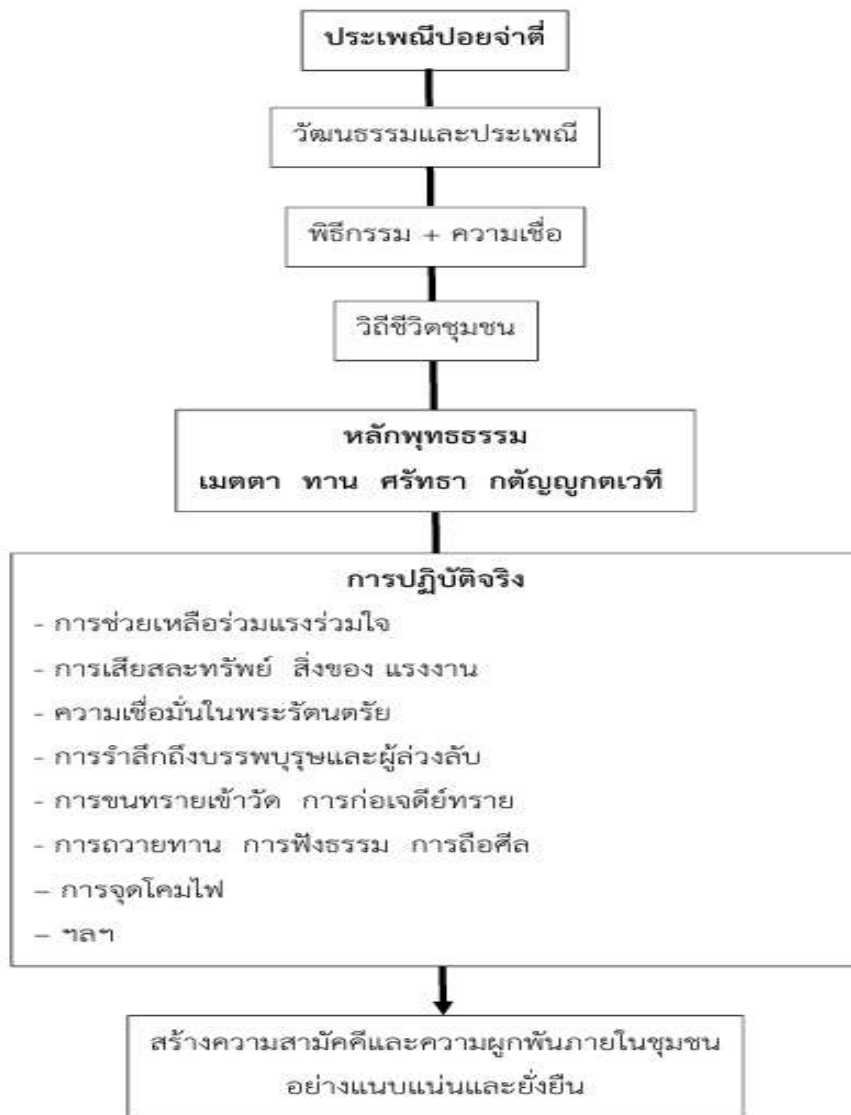
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยจาตี่ของชาติพันธุ์ไต อำเภอยายม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยจาตี่ของชาติพันธุ์ไต อำเภอยายม จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความเด่นชัดและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ผ่านการปฏิบัติจริง โดยหลักธรรมที่ปรากฏ ได้แก่ เมตตา ทาน ศรัทธา และกตัญญูกตเวทิต์ 1) หลักเมตตา ปรากฏผ่านการรวมพลังของคนในชุมชน ที่พร้อมใจกันช่วยเหลือกันจนทราย ก่อเจดีย์ จัดงาน และดูแลความเรียบร้อยของงานบุญ แสดงให้เห็นถึงความปรารถนาดีและความสามัคคีภายในหมู่บ้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สัญญา สะสอง (2564) ที่ระบุว่า งานประเพณีของชาวไตเป็นพื้นที่สำคัญในการสร้างทุนทางสังคม ความสัมพันธ์ และการพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชน 2) หลักทาน แสดงออกชัดเจนผ่านการเสียสละทั้งทรัพย์สินและร่างกาย ตั้งแต่การถวายทาน ตักบาตร ถวายภัตตาหาร การจัดการเลี้ยงพระ การบริจาคสิ่งของเพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของงานบุญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปริชา คุตตจิตโต (แสนพรหม) และคณะ (2560) ที่ชี้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธบูรณาการสามารถเสริมสร้างคุณธรรมเรื่องการเสียสละและจิตอาสาในกลุ่มเยาวชนและคนในชุมชนได้อย่างดี 3) หลักศรัทธา ชาวไตในขุนยวมมีศรัทธาแรงกล้าในพระพุทธศาสนา สะท้อนผ่านการเข้าร่วมพิธีพิธีธรรมปฏิบัติศาสนกิจ และรักษาศีลร่วมกันอย่างพร้อมเพรียง การเข้าร่วมงานปอยจาตี่ถือเป็นการยืนยันการดำรงไว้ซึ่งความเชื่อและความศรัทธาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ สอดคล้องกับงานของ ญัฐปรียา วิจิตรฐะพันธุ์ (2561) ที่อธิบายว่าพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการธำรงวัฒนธรรมไทยและปลูกฝังสำนึกทางศีลธรรมให้คนในสังคมอย่างต่อเนื่อง 4) หลักกตัญญูกตเวทิต์ ปรากฏผ่านการจัดพิธีอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้บรรพบุรุษและผู้ล่วงลับ การรำลึกถึงคุณความดีของคนรุ่นก่อน สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนไตยังคงรักษาความกตัญญูต่อบรรพชนและส่งมอบข้างได้อย่างเข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สัญญา สะสอง (2564) ที่เน้นถึงบทบาทของทุนทางสังคมและค่านิยมดั้งเดิมในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน รวมถึงงานวิจัยของ ญัฐปรียา วิจิตรฐะพันธุ์ (2561) ที่ชี้ให้เห็นว่าการระลึกถึงบรรพชนเป็นส่วนหนึ่งของการธำรงวัฒนธรรมและศีลธรรมในสังคมท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจะเห็นว่า ประเพณีปอยจาตี่มิใช่เพียงงานบุญเพื่อความสนุกสนานหรือศรัทธาเพียงเปล่า หากแต่เป็นเวทีสร้างและสืบสานคุณค่าพุทธธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการเสียสละ ความสามัคคี การร่วมแรงร่วมใจ และการตอบแทนบุญคุณ ซึ่งล้วนสะท้อนถึงพลังทางวัฒนธรรมและศาสนาที่ฝังลึกในวิถีชีวิตคนไตขุนยวมจวบจนปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยง่าตีของชาติพันธุ์ไตอาเกอซุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า หลักธรรมสำคัญที่สะท้อนอย่างชัดเจนและต่อเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชน ได้แก่ หลัก เมตตา ทาน ศรัทธา และกตัญญูทศเวที อภิปรายผลดังนี้ 1) หลักเมตตา ปรากฏผ่านความร่วมมือร่วมใจและความปรารถนาดีระหว่างสมาชิกในชุมชนชาวไทใหญ่ ที่พร้อมใจกันช่วยเหลือกันในการขนทราย ก่อเจดีย์ ตลอดจนการจัดงานบุญ ซึ่งแสดงถึงความสามัคคีและความเอื้ออาทรตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า งานวิจัยของสัญญา สะสอง (2564) สนับสนุนความเห็นนี้โดยชี้ให้เห็นว่างานประเพณีของชาวไทใหญ่มีบทบาทสำคัญในการสร้างทุนทางสังคม (social capital) และความสัมพันธ์อันดีในชุมชน 2) หลักทาน ปรากฏอย่างเด่นชัดผ่านการถวายทานและเสียสละทรัพย์สินร่างกายในกิจกรรมงานบุญ เช่น การถวายภัตตาหารพระสงฆ์ การบริจาคสิ่งของ การจัดเลี้ยง รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็นการสืบสานพระธรรมคำสอนด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ งานวิจัยของพระปรีชา คุณตจิตโต และคณะ (2560) ยืนยันว่า การจัดงานประเพณีเช่นนี้เสริมสร้างคุณธรรมด้านการเสียสละและจิตอาสาในชุมชนได้อย่างยั่งยืน 3) หลักศรัทธา สะท้อนผ่านความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยที่ชาวไทใหญ่มีต่อพระพุทธศาสนา โดยเห็นได้จากการเข้าร่วมฟังธรรม รักษาศีล งดเว้นอบายมุข และการปฏิบัติศาสนกิจในงานประเพณี ซึ่งเป็นการแสดงออกของความศรัทธาและความเคารพในพระธรรมคำสอนตามที่ณัฐปริยา วิจิตรฐะพันธุ์ (2561) อธิบายว่า พุทธศาสนามีบทบาทในการธำรงวัฒนธรรมและจิตสำนึกทางศีลธรรมของสังคมไทยในระดับท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง 4) หลักกตัญญูทศเวที ปรากฏผ่านการจัดพิธีอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษและผู้ล่วงลับ ตลอดจนการระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ที่เคยมีบทบาทต่อชุมชน ซึ่งแสดงถึงการรักษาคุณค่าความกตัญญูและความผูกพันกับอดีตอย่างแน่นแฟ้น งานวิจัยของ ณัฐปริยา วิจิตรฐะพันธุ์ (2561) และสัญญา สะสอง (2564) ต่างสอดคล้องว่า การแสดงความกตัญญูเป็นแกนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนชาติพันธุ์

ดังนั้น ประเพณีปอยง่าตีมิใช่เพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือพิธีกรรมประจำปีเท่านั้น แต่ยังเป็นเวทีที่สะท้อนและส่งเสริมหลักพุทธธรรมสำคัญในชีวิตประจำวันของชาวไทใหญ่ ทั้งในแง่ของความรักความเมตตา ความเสียสละ ความศรัทธา และความกตัญญู ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานในการสร้างสังคมที่มีความผูกพัน มีความสงบสุข และมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ทั้งนี้ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของภาณุพงศ์ ไทใหญ่ (2563) ที่ระบุว่าพระพุทธศาสนาได้รับการปรับบริบทให้กลมกลืนกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ และสอดคล้องกับรายงานของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแม่ฮ่องสอน (2545) และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน (2563) ที่เห็นว่า ประเพณีปอยง่าตีเป็นสื่อกลางสำคัญในการถ่ายทอดและสืบสานพุทธธรรมในระดับชุมชน

องค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาประเพณีปอยจ่าตี้จึงไม่ใช่เพียงการเก็บรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเท่านั้น เป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมประเพณีและหลักพุทธธรรมอย่างลึกซึ้งและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะหลักธรรม 4 ประการ ได้แก่ เมตตา ทาน ศรัทธา และกตัญญูกตเวที ซึ่งสะท้อนออกมาในกิจกรรมและการปฏิบัติที่เกิดขึ้นในงานบุญ สามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนผังองค์ความรู้

ที่มา : พระปลัดสมศักดิ์ ถาวรจิตโต, 2569.

จากการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยจำตีของชุมชนชาติพันธุ์ไต อำเภอยะลา จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมประเพณีและหลักพุทธธรรมอย่างลึกซึ้งและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะหลักธรรม 4 ประการ ได้แก่ เมตตา ทาน ศรัทธา และกตัญญูทศกวีที่ซึ่งสะท้อนออกมาในกิจกรรมและการปฏิบัติที่เกิดขึ้นในงานบุญ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) เมตตา เป็นหลักธรรมที่แสดงออกอย่างชัดเจนผ่านการร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกในชุมชน ทั้งการช่วยกันเตรียมงาน ก่อเจดีย์ทราย และดูแลความเรียบร้อยในพิธีกรรม แสดงถึงความรัก ความปรารถนาดี และการเกื้อกูลกันในชุมชน สร้างความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นและเป็นพลังสำคัญในการดำรงรักษาประเพณีให้คงอยู่

2) ทาน สะท้อนผ่านการเสียสละทรัพย์สิน สิ่งของ และแรงงานในการจัดงาน เช่น การถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ การจัดหาเครื่องบูชา และการเลี้ยงดูผู้เข้าร่วมงาน เป็นการฝึกฝนจิตใจให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พร้อมกับเป็นกลไกที่ช่วยให้สังคมเกิดความสมานฉันท์

3) ศรัทธา เป็นพลังที่หล่อเลี้ยงความเชื่อและการยึดมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็ง ผ่านการเข้าร่วมพิธีกรรม ฟังธรรมเทศนา และถือศีลในงานบุญ ประเพณีจึงเป็นทั้งการรำลึกและการแสดงความศรัทธาที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น

4) กตัญญูทศกวีที่ สะท้อนผ่านพิธีอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษและผู้ล่วงลับ รวมถึงการสืบทอดประเพณีตามรอยบรรพชน แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณทั้งในครอบครัวและชุมชน พร้อมเป็นฐานในการสร้างความผูกพันข้ามรุ่นและรักษาวัฒนธรรมร่วมกันอย่างยั่งยืน

สรุป และข้อเสนอแนะ

ประเพณีปอยจำตีของชาติพันธุ์ไตในอำเภอยะลา จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นประเพณีที่สะท้อนหลักพุทธธรรมสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ เมตตา ทาน ศรัทธา และกตัญญูทศกวี อย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในงานบุญ เช่น การร่วมแรงร่วมใจกันถวายภัตตาหาร การถวายทานและตักบาตร การฟังธรรมเทศนา และการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษ หลักเมตตาปรากฏในความร่วมมือช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกในชุมชนซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่ดีและความสามัคคี ส่วนหลักทานเน้นย้ำการเสียสละทั้งทรัพย์สินและแรงกายเพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็นการฝึกฝนจิตใจให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และละความตระหนี่ นอกจากนี้ หลักศรัทธาถือเป็นแรงผลักดันสำคัญที่หล่อเลี้ยงจิตใจและทำให้คนในชุมชนยึดมั่นในพระรัตนตรัยและปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างจริงจัง ขณะที่หลักกตัญญูทศกวีที่สะท้อนผ่านการรำลึกถึงคุณของบรรพบุรุษและการสืบทอดประเพณีอันทรงคุณค่า ส่งเสริมความผูกพันของคนในชุมชนข้ามรุ่นและรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ การพบหลักพุทธธรรมทั้ง 4 นี้ในประเพณีปอยจำตีไม่เพียงแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม แต่ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาติพันธุ์ไตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีความหมายในโลกปัจจุบันอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสภาวัฒนธรรม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ควรมีการส่งเสริมและให้การสนับสนุน ดังนี้

- 1) ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมประเพณีปอยจ่าได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อรักษาและสืบสานวัฒนธรรมและหลักพุทธธรรมในชุมชนให้คงอยู่
- 2) ควรจัดตั้งโครงการบูรณาการความรู้ด้านศาสนา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในระบบการศึกษาและกิจกรรมชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความผูกพันในหลักพุทธธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ควรส่งเสริมการฝึกอบรมผู้นำชุมชนและพระสงฆ์ในการสืบสานประเพณีปอยจ่าดี พร้อมให้ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรม เพื่อให้สามารถถ่ายทอดให้ชุมชนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ
- 2) ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ผสมผสานพิธีกรรมดั้งเดิมเข้ากับรูปแบบร่วมสมัย เช่น การจัดนิทรรศการ ศิลปะพื้นบ้าน และเวิร์กช็อป เพื่อกระตุ้นความสนใจของคนรุ่นใหม่และส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาผลกระทบของประเพณีปอยจ่าดีต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อประเมินคุณค่าของประเพณีในบริบทปัจจุบัน
- 2) ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบประเพณีปอยจ่าดีกับประเพณีอื่นในกลุ่มชาติพันธุ์ไทหรือชาติพันธุ์อื่นในภูมิภาคเดียวกัน เพื่อค้นหาคำว่าความรู้เชิงเปรียบเทียบและแนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสม

References

- เชียงใหม่นิวส์ ออนไลน์. “ประเพณีปอยจ่าดี ก่อเจดีย์ทราย วัดต่อแพ (2565)”. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.chiangmainews.co.th/social/2024476/> [10 พฤศจิกายน 2566].
- ณัฐปรีญา วิจิตรธรรมาพันธ์. (256). “ปรัชญาประเพณีของพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย”. วารสารพุทธมัตต์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม. 3(1) (มกราคม-มิถุนายน).
- _____. (2561). พุทธศาสนากับการดำรงวัฒนธรรมไทย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา วัฒนธรรมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (2561). พุทธศาสนากับการดำรงวัฒนธรรมไทย. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 27(2), 45–62.

พระปรีชา คุดตจิตโต (แสนพรหม) และคณะ. (2560) “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนา กับประเพณีบุญข้าวของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น”. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*. 17(3) (กันยายน-ธันวาคม).

_____. (2560). การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธบูรณาการเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้แก่แก่นักเรียนในเขตภาคเหนือ. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขา พระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาณุพงศ์ ไทรใหญ่. (2563). *พระพุทธศาสนากับการปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2563). “พระพุทธศาสนาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์”. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*. 25(1) (มกราคม-มิถุนายน).

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรม ทอ. (2566). *บทบาทของศีลธรรมต่อการดำรงสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กองทัพอากาศ.

_____. (2566). “ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://cpc.raft.mi.th/images/ethicsraft/ethicsraft003.pdf> [10 พฤศจิกายน 2566].

สัญญา สะสอง. (2564). *ทุนทางสังคมกับการจัดงานประเพณีของชาวไทยในจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. (2564). *อัตลักษณ์ชนชาติไทเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2545). *รายงานการศึกษาวิจัย เรื่องการดำรงรักษาประเพณีปอยง่าดีของชาวไทยใหญ่จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. แม่ฮ่องสอน : สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแม่ฮ่องสอน.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2563). *รายงานสถานภาพและแนวทางการอนุรักษ์ประเพณี ท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. แม่ฮ่องสอน : กระทรวงวัฒนธรรม.

_____. (2566). “ประเพณีปอยง่าดี หรืองานบูชาเจดีย์ทราย”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [http://www.m-culture.in.th/album/193276/ประเพณีปอยง่าดี_หรืองานบูชาเจดีย์ ทราย](http://www.m-culture.in.th/album/193276/ประเพณีปอยง่าดี_หรืองานบูชาเจดีย์ทราย) [10 พฤศจิกายน 2566].

Pattcha. (2563). *เครือข่ายข่าว: จุดบ่วงไฟขอฝน ไฮไลต์ในงานประเพณีปอยง่าดี*. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://news.trueid.net/detail/Y5blQb49ARXL> [10 พฤศจิกายน 2566].

การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท

School Management to the Excellence of Kindergartens under the Local Government Organization in Mae Taeng District, Chiang Mai Province.

ศุภกร ทัพพะนิธิ Suphakorn Tahanithi

ทัศนีย์ บุญมาภิ Tasnee Boonmaphi

สังวาร์ วังแจ่ม Sangwan Wangcham

สุรศักดิ์ สุทธสิริ Surasak Suttasiri

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University

g663302086@northcm.ac.th

Received 2025/04/11

Revised 2025/07/28

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และครูในกลุ่มโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ปีการศึกษา 2567 จำนวน 100 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความเชื่อมั่น คือ 0.93

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ที่จะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนที่จะมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ในประเด็นต่อไปนี้ 1) ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล สถานศึกษาควรมีวิธีการบริหารเพื่อให้บุคลากรสามารถปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นไป 2) ด้านการบริหารการจัดการ สถานศึกษาควรมีการจัดการสถานศึกษาและจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้

เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด 3) ด้านการรู้จักใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล สถานศึกษาควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม 4) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ ควรมีนโยบายจุดมุ่งหมายแนวทางปฏิบัติขององค์กรเพื่อให้องค์กรของท่านมุ่งสู่ความเป็นเลิศ 5) ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียน สถานศึกษาควรวิธีการให้ผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และไม่หลีกเลี่ยงปัญหา 6) ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน สถานศึกษาควรมีการกำหนดกระบวนการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน เพื่อเปิดโอกาสในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา, โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

Abstract

This research aimed to: 1) Study the management of schools toward excellence in the digital era among schools under local administrative organizations. 2) Explore the approaches for developing school management toward excellence in the digital era in schools under local administrative organizations in Mueang Chai Nat District, Chai Nat Province. The sample group consisted of school administrators, school board members, and teachers in schools under local administrative organizations in Mueang Chai Nat District, Chai Nat Province, during the academic year 2024, totaling 100 participants. In addition, 5 experts were purposively selected for interviews. The research instruments were questionnaires and interviews. The data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis. The reliability coefficient of the questionnaire was 0.93.

The research findings revealed that:

1) The results showed that in overall was at a high level, when considered on a side-by-side basis, it was found that all aspects were at a high level.

2) Guidelines for the development of school administration for excellence in the digital age of schools under the local government organization in Mueang Chainat District, Chai Nat Province that will affect the quality of education of learners who will excel in the following areas 1) In terms of human resource management, schools should have management methods so that personnel can improve the operation of the school. 2) In terms of management, school should have school management and human resources management for maximum efficiency. 3) In terms of knowing how to use technology in the digital age, schools should use technology to support

appropriate teaching management. 4) In terms of strategic planning, there should be policies, aims, organizational practices to enable the organization to strive for excellence. 5) In terms of learner focus, schools should have a way for learners to be self-reliant, build self-confidence, and not avoid problems. 6) In terms of participation and support from all sectors, the school should establish a process of participation and support from all sectors in order to provide opportunities to organize education with schools.

Keywords: School Administration for Excellence in the Digital age, School Administrators, Schools Under the Local Government Organization.

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและ ยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัตประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษา อัตลักษณ์ของประเทศในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤติที่ประเทศต้องเผชิญเพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทย (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 4)

ยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีได้หลอมรวมเข้ากับชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การค้า การบริการ และการศึกษาทั่วโลก โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากเทคโนโลยี ทั้งด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริหารจัดการ และการสื่อสาร เทคโนโลยีจึงมีบทบาทมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง หลายประเทศได้นำเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษาและบุคลากร สถานศึกษาจึงควรวางแผนกลยุทธ์เชิงรุกด้านวิชาการ เพื่อส่งเสริมศักยภาพครูและนักเรียนให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ชุมชน และผู้เรียน ทั้งนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 8–12 (พ.ศ. 2540–2564) ได้เน้นให้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สู่มาตรฐานสากลและความเป็นเลิศ ผู้บริหารในยุคดิจิทัลจึงต้องเข้าใจบริบทของสถานศึกษาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและอุปสรรค ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้ครูยอมรับเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในโรงเรียน ซึ่งเป็นภารกิจที่ท้าทายและซับซ้อน โดยเริ่มจากการยอมรับและใช้เทคโนโลยีด้วยตนเองก่อนเผยแพร่สู่บุคลากร (สุกัญญา แซ่มช้อย, 2561 : 15) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของสถานศึกษา หากผู้บริหารมีภาวะผู้นำดิจิทัลสูง ย่อมมีความสามารถในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน (จันทนา แสนสุข, 2559 : 6)

สำหรับสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ได้มีการส่งเสริมการศึกษาเพื่อก้าวสู่ ความเป็นเลิศด้วยการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาตั้งแต่ปีการศึกษา 2528 จนกระทั่งสถานศึกษาทุกแห่งได้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มากกว่าสิบปี (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2563 : 35) โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นสถานศึกษา ตามมาตรา 4 ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 18 ปัจจุบันการบริหารโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท จากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report : SAR) ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ประจำปีการศึกษา 2566 จำนวน 4 แห่ง สรุปผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพ ดีมาก ทั้งหมด ได้แก่ 1) โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาท 2) โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย 3) โรงเรียนเทศบาลตำบลเขาท่าพระ และ 4) โรงเรียนเทศบาลวัดห้วยยาง

อย่างไรก็ตามจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสารรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self - Assessment Report : SAR) โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาท (2567) โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาท (2567) โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย (2567) โรงเรียนเทศบาลเขาท่าพระ (2567) และโรงเรียนเทศบาลวัดห้วยยาง (2567) พบว่าครูควรจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ใช้สื่อและเทคโนโลยีเต็มศักยภาพ วัดและประเมินผลตามสภาพจริง พร้อมพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูและทักษะภาษาอังกฤษ ควรส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง รวมถึงพัฒนานวัตกรรมการสอน สถานศึกษาควรพัฒนาบุคลากรให้ตรงกับสาขาวิชา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล และสนับสนุนการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

จากความสำคัญเบื้องต้นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารสถานศึกษาและแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท เพื่อที่จะนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็น

แนวทางในการส่งเสริมพัฒนาและปรับปรุงการบริหารงานในสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสามารถเป็นแบบอย่างให้กับสถานศึกษาอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และครูในกลุ่มโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ปีการศึกษา 2567 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน และจำนวนครู 130 คนรวมทั้งรวม 138 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้จากการศึกษาค้นคว้า ตำรา วารสาร บทความ แนวคิดของนักวิชาการต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ซึ่งมีเนื้อหาและรูปแบบประกอบด้วยดังนี้

- 1) แบบสอบถาม ซึ่งมีจำนวน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) มีรายละเอียดดังนี้ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ที่ได้จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 66 อ้างถึงใน ญัญญุณีชา ชัยนนธ์, 2564 : 49)

- 2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยนำประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดของแต่ละด้านมากำหนดเป็นประเด็นคำถามสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

- 1) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และปรับปรุงแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม

2) สร้างแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบ แก้ไข ให้มีความตรงและความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม

3) นำแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา จัดพิมพ์เป็นแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศใน ยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวมและรายด้าน เสนอในรูปแบบตารางแล้วนำผลการวิเคราะห์ทางสถิติ มาแปลผลของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121) ดังนี้

4.51 – 5.00 แปลความหมายว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 แปลความหมายว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2.51 – 3.50 แปลความหมายว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 แปลความหมายว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.50 แปลความหมายว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศใน ยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท จากผลการสนทนากลุ่มโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอโดยวิธีพรรณนา นำผลการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศใน ยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศใน ยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท

การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท	ระดับปฏิบัติ		
	($\bar{x}$)	(S.D.)	แปลผล
ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล	4.31	0.65	มาก
ด้านการบริหารการจัดการ	4.30	0.63	มาก
ด้านการรู้จักใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล	4.39	0.49	มาก
ด้านการวางแผนกลยุทธ์	4.26	0.63	มาก
ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียน	4.37	0.55	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนทุกภาคส่วน	4.27	0.66	มาก
โดยรวม	4.32	0.55	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการรู้จักใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล รองลงมาคือ ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียน ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ด้านการบริหารการจัดการ รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนทุกภาคส่วน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการวางแผนกลยุทธ์ ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ดังนี้

ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล คือ ผู้บริหารมีการบริหารทรัพยากรบุคคลมีอิทธิพล ทางตรงต่อความเป็นเลิศของโรงเรียน และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านการวางแผนกลยุทธ์และกระบวนการบริหารจัดการ

ด้านการบริหารการจัดการ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนานุเคราะห์และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลประกอบไปด้วยการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสูงเพียงพอต่อการรองรับการใช้งานของระบบการบริหารจัดการศึกษาทั้งของโรงเรียนและห้องเรียน

ด้านการรู้จักใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนในยุคดิจิทัลจากการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สู่ยุคดิจิทัลอย่างสมบูรณ์แบบ ทำให้การจัดการโรงเรียนมีความจำเป็นต้องตื่นตัวเพื่อนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการสนับสนุนและบูรณาการการจัดการเรียนรู้

ด้านการวางแผนกลยุทธ์ คือ มีการกำหนดกลยุทธ์ในระดับต่างๆ ที่จะทำใหโรงเรียนสามารถบรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้มีการกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายที่ใช้ในการติดตามความก้าวหน้าของแผนปฏิบัติงาน มี

ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียน คือ ผู้บริหารมีการจัดการศึกษาที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่ต้องเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ และพัฒนาความรู้ได้ด้วยตนเองหรือรวมทั้งมีการฝึกและปฏิบัติในสภาพจริงของการทำงาน

ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน คือ การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนนั้น มีการส่งเสริมให้ชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์ประกอบด้านการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษาในภาพรวม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามผลการวิจัยที่พบ และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัลของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมืองชัยนาทอยู่ในระดับมาก โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ การบริหารทรัพยากรบุคคล การจัดการ การใช้เทคโนโลยี การวางแผนกลยุทธ์ การมุ่งเน้นผู้เรียน และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนสอดคล้องกับศิริวรรณ อยู่ถ่มยา (2566) ศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่าการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมการนำองค์กร การวางแผนบุคลากร กระบวนการจัดการ และการประเมินผล แนวทางพัฒนาได้แก่ การกำหนดนโยบาย ศึกษาสภาพแวดล้อม สำรวจความต้องการ สนับสนุนขวัญกำลังใจ ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการพัฒนาและเผยแพร่ผลลัพธ์ พร้อมปรับหลักสูตรให้ทันยุคดิจิทัลงานวิจัยของสุกัญญา แซ่มซ้อย (2561) และอนันต์ วรดิพิงค์ (2560) สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาและการบริหารนำสถานศึกษาสู่ Thailand 4.0.

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท พบว่า

ด้านการรู้จักใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยเฉพาะความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารและครูในศตวรรษที่ 21 การบริหารโรงเรียนต้องใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ โดยเฉพาะกับผู้เรียนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา แนวทางเดิมอาจไม่เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน ความท้าทายคือการใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง เป้าหมายหลักคือพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์สอดคล้องกับประสงค์ หัสรินทร์ (2564) และสร้างเครือข่ายชุมชนผ่านเทคโนโลยีและ(พิกุล นามสูง (2565) พร้อมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากรอย่างเหมาะสม.

ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกสรรและสร้างสรรค์การเรียนรู้ ผู้บริหารจัดการศึกษาที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการ

ปฏิบัติจริงและเชื่อมโยงกับสังคมสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 (2566) เสนอให้สำรวจความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อพัฒนาสถานศึกษา และประสงค์ หัสรินทร์ (2564) เน้นการส่งเสริมทักษะคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างสรรค์ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนในสิ่งที่สนใจ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืนและยกระดับคุณภาพการศึกษา.

ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยเฉพาะการบริหารจัดการบุคลากรในทุกมิติ ซึ่งมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเป็นเลิศของโรงเรียน ผ่านการวางแผนกลยุทธ์และกระบวนการบริหารที่ชัดเจน การคัดเลือก พัฒนา และประเมินผลบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมาย โดยเน้นความรู้ ความสามารถ การทำงานเป็นทีม และขวัญกำลังใจสอดคล้องกับธณัชนันท์ พรหมแทนสุด (2565) เสนอให้พัฒนาครูผ่านคู่มือ อบรม ศึกษาดูงาน และนิเทศติดตาม และพิกุล นามสูง (2565) เน้นให้มีมาตรการทางวินัย และวางแผนอัตรากำลังให้เหมาะสม การบริหารที่มีระบบช่วยให้บุคลากรทำงานสอดคล้องกับเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน.

ด้านการบริหารการจัดการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยเฉพาะการดำเนินงานตามขั้นตอนและกระบวนการที่ชัดเจน ผู้บริหารเน้นการพัฒนาบุคลากรและจัดหาเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนระบบการบริหารทั้งระดับโรงเรียนและห้องเรียน พร้อมส่งเสริมการอบรมและฝึกปฏิบัติให้บุคลากรใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับไพฑูรย์ แจ่มพันธ์ (2565) เสนอให้จัดทำ Education Mapping, พัฒนาระบบสารสนเทศ (GIS) และแบ่งหน้าที่บุคลากรอย่างเหมาะสม รวมถึงประสานงานกับท้องถิ่น และศตวรรษที่ 21 (2566) เสนอว่าควรพัฒนา Model การบริหารและนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา.

ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนทุกภาคส่วนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย โรงเรียนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่นในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาบรรยากาศการเรียนรู้และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนขยายโอกาสที่มีผู้เรียนหลากหลายช่วงวัย สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 (2566) ระบุว่าการมีส่วนร่วมมีผลโดยตรงต่อความเป็นเลิศของโรงเรียน และควรดำเนินผ่านกระบวนการนี้เทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล และไพฑูรย์ แจ่มพันธ์ (2565) ชี้ว่าทุกภาคส่วนควรร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่คิด วางแผน ดำเนินงาน ไปจนถึงตรวจสอบ ความร่วมมือควรครอบคลุม 1) การประชาสัมพันธ์ข้อมูลการศึกษา 2) การมีส่วนร่วมสร้างและพัฒนาเครือข่าย 3) การร่วมตัดสินใจผ่านคณะกรรมการ 4) การร่วมระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาผู้เรียน และ 5) การจัดตั้งและพัฒนากองทุนเพื่อการศึกษา.

ด้านการวางแผนกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยมีทรัพยากรที่สนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนมีการกำหนดกลยุทธ์ ตัวชี้วัด และเป้าหมายชัดเจนในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน พร้อมมีการกำกับติดตามอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับทินกร เผ่ากันทะ (2565) กล่าวว่าบริหารจัดการควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร รวมถึงส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและ

รวดเร็ว และวาทินี เจือทอง (2562) ระบุว่าแผนกลยุทธ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการประกันคุณภาพการศึกษา ใช้ประเมินผลโครงการ และตรวจสอบคุณภาพตัวชี้วัด อีกทั้งยังเป็นกรอบแนวทางที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถดำเนินงานอย่างเป็นทิศทางโดยอิงจากการวิเคราะห์บริบทภายในและภายนอก การวางแผนต้องสอดคล้องกับนโยบายทุกระดับ และคำนึงถึงเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำพาสถานศึกษาสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ.

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : ศุภกร ทัพพะนิติ, 2568.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรกคือ โรงเรียนมีการบริหารจัดการบุคลากรในองค์กรตามมิติต่างๆ รองลงมาคือ บุคลากรสามารถดำเนินการตามหน้าที่ของตนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายคือ บุคลากรสามารถปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

ด้านการบริหารการจัดการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหารมีการทำงานเป็นไปอย่างมีขั้นตอนตามกระบวนการ รองลงมาคือ ผู้บริหารมีการสั่งการและการควบคุมตามบรรทัดฐานวัตถุประสงค์

ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายคือ ผู้บริหารมีการจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

ด้านการรู้จักใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รองลงมาโรงเรียนมีการจัดการศึกษาที่รู้จักใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายคือ โรงเรียนนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

ด้านการวางแผนกลยุทธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรกคือ มีทรัพยากรเพื่อดำเนินงานให้บรรลุผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ รองลงมาคือ มีการกำหนดทิศทางที่เป็นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายคือ มีนโยบายจุดมุ่งหมายแนวทางปฏิบัติขององค์กร

ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรกคือ มีการให้โอกาสผู้เรียนเลือกสรรและสร้างสรรค์ รองลงมาคือ มีการพัฒนาตนให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายคือ มีการให้ผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่หลีกเลี่ยงปัญหา

ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาค โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรกคือ มีกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย รองลงมาคือ มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายคือ มีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท และหาแนวทางพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และครูในกลุ่มโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ปีการศึกษา 2567 จำนวน 100 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการรู้จักใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล รองลงมามีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียน ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ด้านการ

บริหารการจัดการรองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนทุกภาคส่วน และด้านการวางแผนกลยุทธ์ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สนับสนุนการจัดทำนโยบายพัฒนาบุคลากรเชิงบูรณาการ ควรกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการบริหารทรัพยากรบุคคลในทุกมิติ เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาการทำงานของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2) ผลักดันนโยบายการบริหารจัดการที่มีขั้นตอนและระบบควบคุมที่ชัดเจน สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดทำแผนการบริหารงานที่มีความชัดเจน เป็นระบบ มีการควบคุมและติดตามผล เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

3) กำหนดนโยบายการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม จัดทำนโยบายส่งเสริมให้โรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษาใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในระบบการศึกษา ควรมีนโยบายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) จัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่หลากหลาย เพื่อให้ครูและบุคลากรสามารถดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2) พัฒนาแผนกลยุทธ์โดยใช้ข้อมูลเชิงบริบท ควรดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก เพื่อนำมาใช้จัดทำแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และสถานการณ์จริงของโรงเรียน

3) บูรณาการการใช้เทคโนโลยีในกระบวนการเรียนการสอน สนับสนุนให้ครูนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

4) สร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน โรงเรียนควรจัดกิจกรรมประชุม สัมมนา หรือเวทีสาธารณะเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน และภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเรื่องของการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนให้มีการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2) ควรศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท เพื่อเปิดโอกาสในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนเพื่อให้สถานศึกษามุ่งสู่ความเป็นเลิศ

3) ควรศึกษาเรื่องการวางแผนกลยุทธ์ควรมีนโยบายจุดมุ่งหมายแนวทางปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท เพื่อที่จะทำให้โรงเรียนสามารถบรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้

References

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2559). *สรุปข้อมูล.อปท. ทั่วประเทศ. พ.ศ. 2559*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://www.dla.go.th/work/abt/> [28 กันยายน 2567].
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). *การพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- กริชนาฏ สมพงษ์. (2565). การจัดการเชิงกลยุทธ์ยุคดิจิทัลสู่ความเป็นเลิศในการบริหารวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำบึงขาคีร์พันธ์. *วารสารบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ*, 18(2), 55–67.สืบค้นจาก <https://www.tci-thaijo.org>
- ณัฐธินิชา ชัยนนธ. (2564). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย. *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ทินกร เผ่ากันทะ. (2565). แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 4,(2),43-45.
- ธณัชนันท์ พรหมแทนสุด. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(8), 440-456.
- ประสงค์ หัสรินทร์ . (2566).การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดเลย. *วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์*, 9(1), 25–38
- พิกุล นามสูง. (2565). การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารนวัตกรรมการบริหารการศึกษา*, 1(2), 30-43.
- ไพฑูรย์ แจ่มพันธ์. (2565). รูปแบบการพัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.)*, 6(4), 16–31.

- มาลัย วงศ์ฤทัยวัฒนา. (2562). แนวทางการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กยุคดิจิทัลสู่ความเป็นเลิศของ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา*.
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- วาทีณี เจือทอง. (2552). ผลการจัดกิจกรรมการเล่านิทานส่งเสริมพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยของ
เด็กปฐมวัย. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเพชรบุรี.
- ศิริวรรณ อยู่ถมยา (2566). การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร. *วารสาร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 9 (1), 1587-1598.
- สุกัญญา ศิริโรจน์ (2567). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 3. *วารสารวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 4 (1), 29-44.
- สุกัญญา แซ่มะน้อย. (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2560*. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์.
- อนันต์ วรดิพิงศ์. (2560). อนาคตภาพดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับการศึกษาระดับพื้นฐาน.
วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา.
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 6

Solutions to Solve Problems and Obstacles in the Work of Traffic Police when
Setting up Checkpoints Affiliation Training Center of Provincial Police Region 6

กฤษฎา สิงห์พลงาม Kritsada Singphonngam

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6

Training Center of Provincial Police Region 6

singda82@gmail.com

Received 2026/01/31

Revised 2026/02/15

Accepted 2026/02/27

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 6 และ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างแนวทางแก้ไขปัญหากับการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจสังกัดตำรวจภูธรภาค 6 ตามปัจจัยส่วนบุคคล รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่สำคัญ ได้แก่ ตำรวจจราจร สังกัดตำรวจภูธรภาค 6 จำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยใช้โปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการวิเคราะห์ด้วยความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า

1) อุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 6 พบว่า โดยรวมผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับมากทั้งด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัดและด้านการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน

2) เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างแนวทางแก้ไขปัญหากับการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจสังกัดตำรวจภูธรภาค 6 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศหญิงเห็นด้วยมากกว่าเพศชาย และ ผู้ที่อายุ 41 – 50 ปี เห็นด้วยมากกว่าผู้ที่อายุ ต่ำกว่า 30 ปี ถึง 40 ปี ขณะที่ผู้ที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และ ระดับปริญญาตรี เห็นด้วยมากกว่าผู้จบการศึกษาระดับปริญญาโท ส่วนผู้ที่รายได้ 30,001 – 40,000 บาท และ 40,000 บาทขึ้นไป เห็นด้วยมากกว่าผู้ที่รายได้ 20,001 – 30,000 บาท และผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่จราจร 15 ปีขึ้นไปเห็นด้วยกับด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน และด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ประชาชน มากกว่าผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่จราจรไม่ถึง 15 ปี

คำสำคัญ: แนวทางแก้ไขปัญหา, อุปสรรคในการทำงาน, การตั้งจุดตรวจจุดสกัด.

Abstract

This research aims to 1) study the obstacles faced by traffic police officers in setting up checkpoints under the jurisdiction of Provincial Police Region 6, and 2) compare opinions between solutions and the work of traffic police officers in setting up checkpoints under the jurisdiction of Provincial Police Region 6, based on personal factors. A quantitative research design was used, with a sample of 400 traffic police officers from Provincial Police Region 6. Data was analyzed using social science research software, calculating the mean, standard deviation, and performing one-way ANOVA.

The research findings revealed that:

1) Overall, respondents expressed a high level of agreement regarding obstacles to traffic police work at checkpoints under the jurisdiction of Provincial Police Region 6, encompassing traffic law enforcement, checkpoint setup, and providing information to the public.

2) A comparison of opinions between solutions and the work of traffic police officers at checkpoints under the jurisdiction of Provincial Police Region 6, categorized by personal factors, showed that females agreed more than males, and those aged 41-50 years agreed more than those under 30-40 years. Furthermore, those with education levels below a bachelor's degree and those with a bachelor's degree agreed more than those with a master's degree. Those earning 30,001–40,000 baht and 40,000 baht and above agreed more than those earning 20,001–30,000 baht. Furthermore, those who have served in traffic duty for 15 years or more agreed more with the measures regarding setting up checkpoints, enforcing traffic laws, controlling traffic on the roads, and providing information to the public than those who have served in traffic duty for less than 15 years.

Keywords: Problem Solving Guidelines, Obstacles in Work, Setting up Checkpoints.

บทนำ

การจราจรเป็นการสัญจรไปมาของคน สัตว์ยานทุกชนิด ที่เคลื่อนที่ ด้วยแรงงานหรือเครื่องจักร หรือลากจูงด้วยกำลังของสัตว์ (ศราวดี พันธ์ขาว, 2518 : 8) ซึ่งเป็นงานที่รับผิดชอบการจัดและควบคุมการจราจรในเขตพื้นที่ดำเนินการให้ผู้ใช้อยู่ใช้ถนนโดยปฏิบัติตาม กฎหมายจราจรระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจราจร และจับกุมผู้ละเมิด (วิจิตร บุญยะโหดระ และคณะ, 2525) ซึ่งตำรวจจราจรเป็นหน่วยปฏิบัติการที่มี หน้าที่ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข อำนาจความสะดวก รักษา

ความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนของประชาชนในประเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีหน่วยงานจราจรอยู่ทุกกองบัญชาการ ทั้งที่เป็นจราจรในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ล้วนมีข้าราชการตำรวจในหน้าที่จราจรแทบทุกหน่วย แม้แต่สถานีตำรวจขนาดเล็กก็ล้วนมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ ปฏิบัติหน้าที่จราจร ซึ่งกฎหมายที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรต้องยึดเป็นแนวปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2522 ได้ระบุอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ การให้สัญญาณจราจรทั้งสัญญาณ มือและสัญญาณนกหวีด (พ.ร.บ.จราจรทางบกฯ มาตรา 24,25) การแสดงเครื่องหมายจราจร (พ.ร.บ.จราจรทางบกฯ มาตรา 28) การจัด การจราจรชั่วคราว ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินหรืออุบัติเหตุชั่วคราวตามที่เห็นสมควร เพื่อความปลอดภัยและความสะดวกในขณะนั้น (พ.ร.บ.จราจรทางบกฯ มาตรา 138) การจับกุม โดยการออกไปสั่งเจ้าพนักงานจราจร หรือว่ากล่าวตักเตือน (พ.ร.บ.จราจรทางบกฯ มาตรา 140) การสั่งให้รถหยุดเมื่อเห็นว่ามีสภาพไม่ถูกต้อง หรือ ผู้ขับขี่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจราจรหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับรถ หรือทดสอบผู้ขับขี่ว่าหย่อนความสามารถในการขับขี่หรือไม่ (พ.ร.บ.จราจรทางบกฯ มาตรา 142) การสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของรถหรือผู้ขับขี่ ชี้อ้อม หรือแก้ไขรถให้ถูกต้อง ในกรณีผู้ขับขี่นำรถที่ไม่ถูกต้องมาใช้ในทาง (พ.ร.บ.จราจร ทางบกฯ มาตรา 143) การเคลื่อนย้ายรถที่หยุดหรือจอดกีดขวาง หรือใช้เครื่องมือ บังคับให้รถที่หยุดหรือจอดไม่ให้เคลื่อนย้ายได้ (พ.ร.บ.จราจรทางบกฯ มาตรา 59)

การทำงานของตำรวจจราจร สังกัดตำรวจภูธรภาค 6 หากไม่คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองสิทธิประชาชน ในการตรวจค้น รวมถึงการพิจารณา “หลักความได้สัดส่วน (proportionality)” และ “หลักความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจรัฐ” แล้วก็จะทำให้ภาพพจน์ของตำรวจส่วนใหญ่เป็นไปในทางด้านลบ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสาร หรือการพบเจอตำรวจเพียงบางนายเท่านั้นที่กระทำผิดสร้างความเสียหายให้แก่วงการตำรวจ ส่งผลให้ประชาชนไม่เชื่อใจและขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของตำรวจและคิดว่าตำรวจจะเรียกรับผลประโยชน์ทุกครั้ง แม้การเรียกหรือเปรียบเทียบกับปรับเป็นไปเพราะประชาชนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายก็ตาม ความยากลำบากในการทำงานของตำรวจจราจรนั้น มิใช่เพียงแค่การต้องทำงานอยู่ท่ามกลางความร้อน ผุนเสียด คิว้น และความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุบนถนนแต่เพียงเท่านั้น หากแต่ตำรวจจราจรเป็นกลุ่มคนทำงานที่ต้องแบกรับภาระงานและความรับผิดชอบจำนวนมากที่นอกเหนือจากงานที่ประชาชนเห็นพวกเขาเหล่านั้นปฏิบัติหน้าที่โบกรถ กวดสัญญาณไฟ เข็นรถที่เสียกลางถนนเท่านั้น ภาระงานจำนวนมากที่ดำรงอยู่ท่ามกลางวิถีวัฒนธรรมการทำงานที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรในการทำงานอย่างมาก ทั้งในส่วนของตัวเอง และการไม่ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นในการสร้างความปลอดภัยทางถนนอย่างที่เหมาะสมจะเป็นจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งพวกเขาเหล่านั้นไม่สามารถสละเวลาการปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยการใช้ข้ออ้างว่า “ไม่มีงบประมาณ” เปรียบเทียบกับ หน่วยงานอื่น ล้วนเป็นความกดดันในการทำงานทั้งสิ้น (ปนัดดา ชำนาญสุข. 2557 : 15)

ปัจจุบันเชื่อว่าการตั้งจุดตรวจเป็นวิธีการหนึ่งในหลาย ๆ วิธีที่ทำให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายมากขึ้น โดยตำรวจได้ยึดถือตามแนวทางมาตรการการปฏิบัติเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ และจุดสกัด พ.ศ. 2551 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2565) คำว่า ด่านตรวจ จุดตรวจ และจุดสกัดนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือด่านตรวจ หมายถึง สถานที่ทำการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจออกปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจค้นเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดในทางเดินรถหรือทางหลวง โดยระบุสถานที่ไว้ชัดเจนเป็นการถาวรการตั้งด่านตรวจจะต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีหรือผู้มีอำนาจตามกฎหมาย ในขณะที่จุดตรวจ หมายถึงสถานที่ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจออกปฏิบัติหน้าที่ตรวจค้น เพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดในเขตทางเดินรถหรือทางหลวงในกรณีปกติเป็นการชั่วคราว โดยมีกำหนดระยะเวลาเท่าที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวแต่ต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมง เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจดังกล่าวต้องยกเลิกจุดตรวจทันที ต้องได้รับอนุมัติจากผู้บังคับบัญชาระดับหัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้รักษาการแทนขึ้นไป ส่วนจุดสกัด หมายถึง สถานที่ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจออกปฏิบัติหน้าที่ตรวจค้นในกรณีมีเหตุฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วน เพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดในเขตทางเดินรถ หรือทางหลวง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ เพื่อประกอบการพิจารณาวางแผนการจัดการจราจรอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงอันนำไปสู่การพัฒนาการให้บริการที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 6
- 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างแนวทางแก้ไขปัญหากับการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจสังกัดตำรวจภูธรภาค 6 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitatively Research) โดยรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตำรวจจราจร สังกัดตำรวจภูธรภาค 6 จำนวนทั้งสิ้น 400 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากการคำนวณขนาดตัวอย่างในกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากร จากสูตรประชากรมีจำนวนไม่แน่นอน โดยใช้สูตรของ คอแครน – W.G.Cochran (1953) ซึ่งจะได้ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ 384.16 หรือประมาณ 385 คน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการปรับขนาดตัวอย่างเพิ่มเป็นจำนวนรวม ทั้งสิ้น 400 คนได้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตำรวจจราจร จำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นคำถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน และด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างแนวทางแก้ไขปัญหาในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจสกัดตำรวจภูธรภาค 6 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน และด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำไปกรอกข้อมูลลงในโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistic Package for the Social Science: SPSS) โดยดำเนินการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไป ทำการวิเคราะห์โดยวิธีหาค่าจำนวน และร้อยละ
2. แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแนวเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างแนวทางแก้ไขปัญหาในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจสกัดตำรวจภูธรภาค 6 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ทำการวิเคราะห์โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในส่วนระดับความคิดเห็นต่อแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ จำแนกตามอายุ เพศ ประสบการณ์ ทำการวิเคราะห์ด้วยความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: ANOVA)

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ในแต่ละด้านและภาพรวม

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 อุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจสกัดตำรวจภูธรภาค 6 ในแต่ละด้านและภาพรวม พบว่า

ตารางที่ 1 แสดงสรุปค่าเฉลี่ย(Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และลำดับความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ในแต่ละด้านและภาพรวม

หัวข้อ	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1.ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด	4.23	0.661	มากที่สุด	2
2.ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร	4.32	0.675	มากที่สุด	1
3 ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน	4.07	0.751	มาก	4
4ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน	4.09	0.739	มาก	3
รวม	4.18	0.615	มาก	

จากตาราง 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ในแต่ละด้านและภาพรวม ในแต่ละด้านและโดยรวมในระดับมากขึ้นไปโดยอันดับแรกคือ ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจรรองลงมาคือ ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด และ อันดับ 3 คือ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน

ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัดในแต่ละด้าน และโดยรวมในระดับมากขึ้นไป โดยอันดับแรกคือ มีการกำหนดเวลาในการเปิด-ปิดจุดตรวจจุดสกัด (รองลงมาคือ จุดตรวจจุดสกัดมีวัตถุประสงค์หลักในการตรวจสอบความสงบเรียบร้อย เช่น การตรวจสอบรถยนต์ หรือบุคคลที่อาจมีภัยคุกคามต่อสังคม และ อันดับ 3 คือ ให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับเหตุผลในการตั้งจุดตรวจจุดสกัด และทำการสื่อสารในลักษณะที่สุภาพและเคารพสิทธิส่วนบุคคล

ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร โดยรวมในระดับมากขึ้นไป โดยอันดับแรกคือ มีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร รองลงมาคือ มีการใช้กล้องวงจรปิด, ระบบตรวจจับความเร็วอัตโนมัติ, หรือแอปพลิเคชันสำหรับรายงานอุบัติเหตุและการละเมิดกฎหมายจราจรและ อันดับ 3 คือ มีมาตรการในการลดอุบัติเหตุทางถนน

ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน โดยรวมในระดับมาก โดยอันดับแรกคือ มีสถิติอุบัติเหตุจากการจราจรสามารถช่วยในการวางแผนการควบคุมการจราจรได้ (รองลงมาคือ การฝึกอบรมผู้ขับขี่เพื่อความปลอดภัยในท้องถนนมีความสำคัญอย่างยิ่ง และ อันดับ 3 คือ การควบคุมจราจรมีความสำคัญต่อความปลอดภัยของผู้ใช้ถนน

ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน โดยรวมในระดับมาก โดยอันดับแรกคือ มีการจัดอบรมหรือกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยบนถนนในชุมชน รองลงมาคือ ประชาชนมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการณรงค์ความปลอดภัยบนถนน และ อันดับ 3 คือ องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีวิธีการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างแนวทางแก้ไขปัญหาในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจสกัดตำรวจภูธรภาค 6 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตาราง 11 ค่าสถิติความคิดเห็นในแต่ละประเด็นและผลการทดสอบสมมติฐาน กรณี เพศ

หัวข้อ	เพศ	$\bar{X}$	S.D	t	P-value
1.ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด	ชาย	4.21	0.664	-2.414	0.016
	หญิง	4.51	0.551		
2.ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร	ชาย	4.30	0.681	-2.842	0.005
	หญิง	4.66	0.498		
3 ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน	ชาย	4.03	0.749	-3.257	0.001
	หญิง	4.49	0.638		
4 ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ประชาชน	ชาย	4.06	0.745	-3.448	0.001
	หญิง	4.53	0.490		

ตาราง 2 สรุปได้ว่า เพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ในแต่ละด้านแตกต่างกัน โดยพบว่า เพศหญิง เห็นด้วยกับด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน และด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ประชาชน มากกว่าเพศชาย

ตารางที่ 3 ค่าสถิติความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ในแต่ละด้าน จำแนกตามระดับอายุ

หัวข้อ	ระดับอายุ	$\bar{X}$	S.D	F	P-value
1.ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด	ต่ำกว่า 30 ปี	4.14	0.699	10.756	<0.0009
	30-40 ปี	3.92	0.821		
	41-50 ปี	4.38	0.529		
	51 ปีขึ้นไป	4.25	0.627		
2.ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร	ต่ำกว่า 30 ปี	4.27	0.677	8.447	<0.0009
	30-40 ปี	4.03	0.833		
	41-50 ปี	4.46	0.579		
	51 ปีขึ้นไป	4.22	0.525		
3 ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน	ต่ำกว่า 30 ปี	4.02	0.771	5.798	0.01
	30-40 ปี	3.79	0.926		
	41-50 ปี	4.18	0.643		
	51 ปีขึ้นไป	4.31	0.741		
4 ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ประชาชน	ต่ำกว่า 30 ปี	4.03	0.787	10.234	<0.0009
	30-40 ปี	3.72	0.906		

41-50 ปี	4.24	0.603
51 ปีขึ้นไป	4.28	0.558

ตารางที่ 3 สรุปได้ว่าระดับอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ในแต่ละด้าน แตกต่างกันเมื่อทดสอบทีละคู่ พบว่าผู้ที่อายุ 41 – 50 ปี เห็นด้วยกับ ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน และด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ประชาชน มากกว่าผู้ที่อายุ ต่ำกว่า 30 ปี ถึง 40 ปี

ตารางที่ 4 ค่าสถิติความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ในแต่ละด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

หัวข้อ	ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	S.D	F	P-value
1.ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด	ต่ำกว่าปริญญาตรี	4.28	0.557	0.815	0.486
	ปริญญาตรี	4.25	0.644		
	ปริญญาโท	4.13	0.766		
	สูงกว่าปริญญาโท	4.34	0.706		
2.ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร	ต่ำกว่าปริญญาตรี	4.35	0.586	0.983	0.401
	ปริญญาตรี	4.35	0.662		
	ปริญญาโท	4.21	0.766		
	สูงกว่าปริญญาโท	4.38	0.681		
3 ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน	ต่ำกว่าปริญญาตรี	4.19	0.663	3.821	0.010
	ปริญญาตรี	4.11	0.714		
	ปริญญาโท	3.83	0.870		
	สูงกว่าปริญญาโท	4.19	0.753		
4 ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน	ต่ำกว่าปริญญาตรี	4.14	0.685	2.445	0.064
	ปริญญาตรี	4.14	0.703		
	ปริญญาโท	3.90	0.862		
	สูงกว่าปริญญาโท	4.09	0.667		

ตารางที่ 5 สรุปได้ว่าระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ในแต่ละด้าน แตกต่างกันเมื่อทดสอบทีละคู่ พบว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และ ระดับปริญญาตรี เห็นด้วยกับ ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน ไม่แตกต่างกัน และเห็นด้วยมากกว่าผู้จบการศึกษาระดับปริญญาโท

ตารางที่ 6 ค่าสถิติความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ในแต่ละด้าน จำแนกตามรายได้

หัวข้อ	รายได้	$\bar{X}$	S.D	F	P-value
1.ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด	10,000 –20,000 บาท	4.13	0.715	3.105	0.027
	20,001 –30,000 บาท	4.02	0.803		
	30,001 –40,000 บาท	4.29	0.633		
	40,000 บาทขึ้นไป	4.30	0.566		
2.ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร	10,000 –20,000 บาท	4.22	0.753	2.422	0.066
	20,001 –30,000 บาท	4.16	0.816		
	30,001 –40,000 บาท	4.37	0.623		
	40,000 บาทขึ้นไป	4.41	0.606		
3 ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน	10,000 –20,000 บาท	4.02	0.879	3.124	0.026
	20,001 –30,000 บาท	3.77	1.041		
	30,001 –40,000 บาท	4.12	0.626		
	40,000 บาทขึ้นไป	4.15	0.643		
4 ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ประชาชน	10,000 –20,000 บาท	4.07	0.784	7.135	<0.0009
	20,001 –30,000 บาท	3.64	0.993		
	30,001 –40,000 บาท	4.13	0.645		
	40,000 บาทขึ้นไป	4.23	0.650		

ตารางที่ 6 สรุปได้ว่ารายได้ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ในแต่ละด้าน แตกต่างกันเมื่อทดสอบทีละคู่พบว่าผู้ที่รายได้ 30,001 –40,000 บาท และ 40,000 บาทขึ้นไป เห็นด้วยกับด้าน ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน และ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ประชาชน ไม่แตกต่างกันและเห็นด้วยมากกว่าผู้ที่รายได้ 20,001 –30,000 บาท

ตาราง 7 ค่าสถิติความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ในแต่ละด้าน จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่จราจร

หัวข้อ	ระยะเวลา	$\bar{X}$	S.D	F	P-value
	ในการปฏิบัติหน้าที่ จราจร				
1.ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด	น้อยกว่า 5 ปี	3.62	1.047	27.427	<0.0009
	5-10 ปี	3.89	0.659		
	11 - 15 ปี	4.23	0.597		
	15 ปีขึ้นไป	4.59	0.473		
2.ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร	น้อยกว่า 5 ปี	3.72	1.035	26.052	<0.0009
	5-10 ปี	3.99	0.718		
	11 - 15 ปี	4.32	0.593		
	15 ปีขึ้นไป	4.69	0.492		
3. ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน	น้อยกว่า 5 ปี	3.37	1.145	27.585	<0.0009
	5-10 ปี	3.71	0.730		
	11 - 15 ปี	4.04	0.675		
	15 ปีขึ้นไป	4.50	0.576		
4. ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ประชาชน	น้อยกว่า 5 ปี	3.42	1.164	29.094	<0.0009
	5-10 ปี	3.66	0.772		
	11 - 15 ปี	4.12	0.616		
	15 ปีขึ้นไป	4.48	0.586		

ตาราง 7 สรุปได้ว่าระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่จราจรต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ ในแต่ละด้านแตกต่างกัน เมื่อทดสอบทีละคู่ พบว่าผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่จราจร น้อยกว่า 5 ปี และ 5-10 ปี เห็นด้วยกับด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน และด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ประชาชน ไม่แตกต่างกัน และเห็นด้วยน้อยกว่าผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่จราจร 11 ปีขึ้นไป และผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่จราจร 15 ปีขึ้นไป เห็นด้วยกับ ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร ด้านการควบคุมการจราจรตามท้องถนน และด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ประชาชน มากกว่าผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่จราจร 11 – 15 ปี

อภิปรายผลการวิจัย

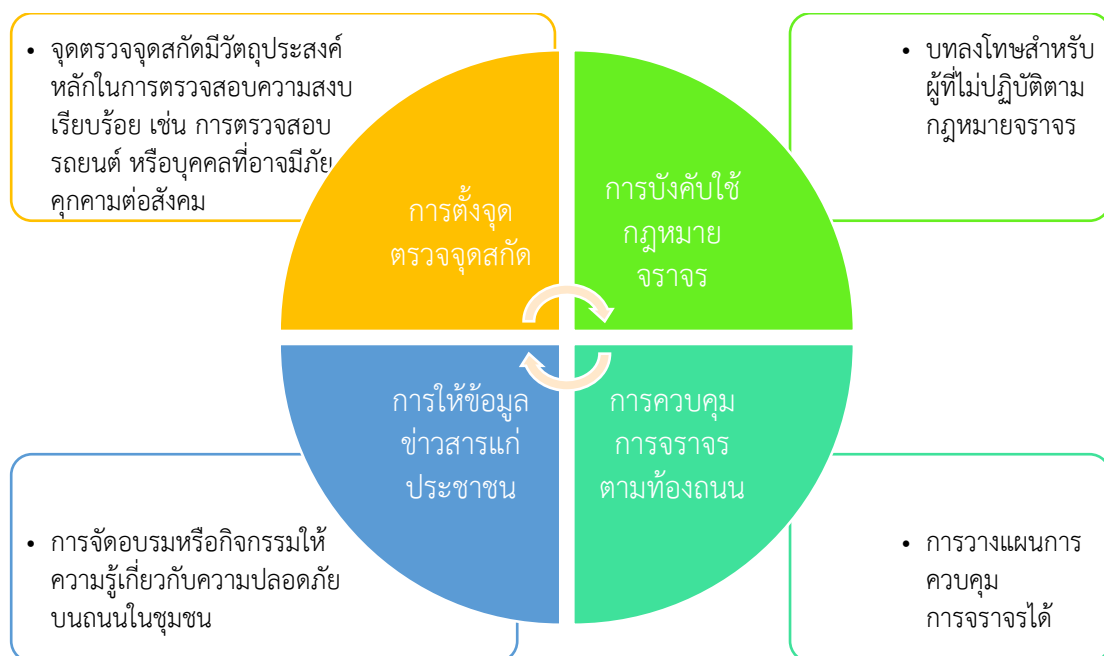
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 อุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 6 พบว่า อุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจในแต่ละด้านโดยรวมอยู่ในระดับมากขึ้นไปโดยอันดับแรกคือ ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร รองลงมาคือ ด้านการตั้งจุดตรวจจุดสกัด และ อันดับ 3 คือ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน ทั้งนี้เพราะการ

ปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจราจรมักจะถูกกดดันจากผู้บังคับบัญชาและภาคประชาชนอย่างมาก หากตึงเกินไปจะทำให้ประชาชนเดือดร้อน หากหย่อนเกินไปจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่หละหลวมสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิทย์ ภูหนองโอ (2558) พบว่า ตนเองได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมายจราจรอย่างชัดเจนและเหมาะสมแล้ว แต่ในบางกรณีอาจจะมีคามไม่เสมอภาคบ้างเพราะต้องทำงานภายใต้ระบบอุปถัมภ์ และขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดอุบัติเหตุในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ ส่วนประชาชนกลับมองว่า การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นการ แสวงหาผลประโยชน์ และทำความเดือดร้อนให้กับประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนและสอดคล้องกับงานวิจัยของธีร เกสทอง (2561) พบว่า อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่เด็ดขาด จำนวนรถยนต์ที่เพิ่มขึ้น บทบัญญัติกฎหมายที่มีความคลุมเครือ ประชาชนไม่เคารพกฎจราจรจำนวนมาก การทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ การขาดแคลนงบประมาณและเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการจราจรไม่ทันสมัยไม่เหมาะสมกับสภาพการจราจร นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือตำรวจมักพบอุปสรรคมากมายสอดคล้องกับงานวิจัยของบุรินทร์ ศรีสุรงค์ และจอมเดช ตรีเมฆ (2564) พบว่า 1) การมีภาระงานอื่นนอกเหนือจากภารกิจหลักที่ เกินความจำเป็น 2) การขาดแคลนอุปกรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ 3) อัตราค่าพลังพลเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เพียงพอ 4) กฎหมายที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับปฏิบัติงานจริง และ 5) การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและประชาชน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างแนวทางแก้ไขปัญหากับการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจสกัดตำรวจภูธรภาค 6 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า การทำงานเมื่อมีการตั้งจุดตรวจได้อย่างมีประสิทธิภาพควรมีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร และมีการใช้กล้องวงจรปิด, ระบบตรวจจับความเร็วอัตโนมัติ, หรือแอปพลิเคชันสำหรับรายงานอุบัติเหตุและการละเมิดกฎจราจร ซึ่งพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของพิเชษฐ์ คำภิรานนท์ และ ไวยพจน์ กุลชัย (2558) พบว่า ระบบการควบคุมและบริหารจัดการจราจรเป็นเทคโนโลยีที่จะต้องผนวกการจัดการกับถนน รวมถึง การควบคุมและจัดการจราจร โดยจะช่วยให้การตรวจวัดการติดขัดของการจราจรที่จะเกิดขึ้นสามารถใช้ประโยชน์จากโครงข่ายถนนได้อย่างเต็มที่ และเดินทางอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น ประหยัดเวลา หรือค่าใช้จ่ายมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพล เวชกิจ (2565) พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรในพื้นที่สถานีตำรวจภูธรแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้น ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนที่อยู่ในระดับมากและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธนภฤติ สุขเกิด (2563) พบว่า ควรมีการพัฒนาความสามารถ เพิ่มจำนวนและสร้างกำลังใจให้เจ้าหน้าที่ประจำจุดตรวจ และควรเพิ่มการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดซื้อเครื่องมือ/ยุทธโธปกรณ์ ได้แก่ อุปกรณ์เอกซเรย์ ยาเสพติด เครื่องมือตรวจค้นยาเสพติดแบบพกพากล้อง CCTV ในระบบ License plates อากาศยานไร้คนขับ (UAV) หรือ โดรน ประจำจุดตรวจจุดสกัดกันยาเสพติด ซึ่งจะสามารถ สร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น

องค์ความรู้

จะเห็นได้ว่าการศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ จะช่วยในการกำหนดนโยบายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง แต่ก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวบรรลุตามเป้าหมาย ดังนั้น ควรติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การกำหนดนโยบายการกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานด้านการปฏิบัติงานจราจรที่สามารถวัดผล ได้จริง การตั้งค่าเป้าหมายต่างๆ และมีการเปรียบเทียบผลการการดำเนินงานว่าบรรลุตามเป้าหมายหรือไม่ และกรณีไม่บรรลุเป้าหมายมีการวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 6

ที่มา : ภูษณา สิงห์พลงาม, 2569.

จากภาพแสดงให้เห็นว่าแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 6 สามารถยกระดับความพร้อมและช่วยให้เกิดความปลอดภัยผ่านการบริหารจัดการตั้งด่านอย่างเหมาะสม ดังนี้

1) การตั้งจุดตรวจจุดสกัด โดยมีหลักปฏิบัติที่ต้องเป็นไปตามแนวทางของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ตร.) พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์หลัก ๆ คือ การรักษาและตรวจสอบความสงบเรียบร้อย เช่น การตรวจสอบรถยนต์ หรือบุคคลที่อาจมีภัยคุกคามต่อสังคม

2) การบังคับใช้กฎหมายจราจร บทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจราจรตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2565 เน้นเพิ่มโทษปรับสูงสุดถึง 4,000 บาท สำหรับผู้ที่กระทำความผิด เช่น ใช้ความเร็วเกินกำหนด การฝ่าไฟแดง และไม่หยุดรถให้คนข้ามทางม้าลาย รวมถึงมีการใช้ระบบตัดแต้มใบขับขี่ เพื่อสร้างความปลอดภัยและลดอุบัติเหตุ

3) การควบคุมการจราจรตามท้องถนน มุ่งเน้นการวางแผนการควบคุมการจราจรได้ รวมทั้งการสร้างระเบียบและความปลอดภัย สัญญาณไฟจราจร การใช้อุปกรณ์ป้ายจราจร และเครื่องหมายบนพื้นทางเพื่อบังคับหรือเตือนผู้ขับขี่

4) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน โดยเฉพาะการให้ความรู้ด้านการจราจรแก่ประชาชน มุ่งเน้นไปที่การสร้างวินัยจราจรควบคู่กับการใช้เทคโนโลยี โดยมีหัวข้อสำคัญที่ประชาชนควรรู้และยึดถือปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยและหลีกเลี่ยงบทลงโทษ ควรมีการจัดอบรมหรือกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยบนถนนในชุมชนอยู่บ่อย ๆ ไม่ควรเน้นการใช้กฎหมายจนเกินไป อาจทำให้เหมือนประชาชนถูกรังแกได้ ดังนั้น ควรกระทำแบบค่อยเป็นค่อยไปที่ละจุดที่ละประเด็น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 6 ” สรุปผลการศึกษาได้ว่า หน้าที่ที่สำคัญมาก คือ ตรวจหาเหตุการณ์ผิดปกติ หรืออุบัติเหตุที่เกิดขึ้นบนท้องถนนเพื่อลดการติดขัดของการจราจรที่เกิดขึ้น ขณะที่การติดตั้งระบบกล้องโทรทัศน์วงจรปิดไว้ในพื้นที่การจราจรสำคัญ หรือในจุดที่มีปัญหาการจราจรวิฤต และทำการเชื่อมสัญญาณภาพมายังศูนย์ควบคุมกลาง เพื่อรับรู้สภาพการจราจรสำหรับการประสานงาน และสนับสนุนเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรในการจัดการและแก้ไขปัญหาจราจร ตลอดจนสังเกตการณ์สภาพทั่วไปในโครงข่ายถนนหลัก และระบบจัดการการจราจรบริเวณทางแยก หรือบริเวณที่เกิดอุบัติเหตุเป็นระบบที่จัดการเกี่ยวกับการจราจรบริเวณทางแยก หรือบริเวณที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง โดยการแจ้งเหตุการณ์ เช่น การตรวจจับ อุบัติเหตุ และให้ข้อมูลการควบคุม การจราจร นอกจากนี้ยังแนะนำเส้นทาง แก่ผู้ขับขี่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ในการควบคุมการจราจร ไม่เพียงแต่ในพื้นที่ที่มีการจราจรที่ติดขัดและเส้นทางจราจรทั้งหมด ได้มีการคาดการณ์กันว่า เมื่อการเชื่อมต่อและสื่อสารแบบสองทาง ระหว่างผู้เดินทางและศูนย์บริหารจัดการจราจรเกิดขึ้นในวงกว้างแล้วจะสามารถสื่อสารกันแบบสองทางได้อย่างสะดวก ทั้งในรถยนต์ ที่บ้าน ที่ทำงานหรือผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ เช่น โทรศัพท์มือถือ เพื่อให้ระบบขนส่งมีประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ยังสามารถแนะนำให้หลีกเลี่ยงเส้นทางที่เกิดอุบัติเหตุ มีการก่อสร้าง หรือมีการปิดถนนได้ด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรปรับกระบวนการปฏิบัติหน้าที่ให้มีขั้นตอนการตั้งต้นในการตรวจสอบแบบง่าย ๆ เช่น ขั้นตอนการตรวจสอบเอกสาร ขั้นตอนการค้นหายาเสพติด ขั้นตอนการตรวจสอบสัมภาระ และการทำหน้าที่ตามขั้นตอนต่าง ๆ

2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรที่จะมีการจัดกิจกรรมสาธารณะ รณรงค์การขับขี่ปลอดภัย หรือการใช้โซเชี่ยลมีเดียในการโปรโมตการปฏิบัติตามกฎหมายจราจร

3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรศึกษาการใช้สัญญาณไฟจราจรมีผลต่อการลดอุบัติเหตุให้มากที่สุด เช่น การใช้ตัวเลข การปิดถนนในช่วงเทศกาล หรือการติดตั้งสัญญาณจราจรในพื้นที่เสี่ยงให้มากขึ้น

4) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน รู้วิธีการรายงานเหตุการณ์อุบัติเหตุหรือพฤติกรรมที่ไม่ปลอดภัยบนถนนให้มากที่สุด และมีการสร้างระบบการเรียนรู้ให้กับประชาชนบ่อย ๆ ทั้งถึงมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ศูนย์บังคับบัญชาตำรวจจราจร สังกัดตำรวจภูธรภาค 6 ควรสร้างแรงจูงใจและกำลังใจให้ตำรวจจราจรที่มีอายุ 41–50 ปีขึ้นไป จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีและมีอายุราชการต่ำกว่า 10 ปี ลงได้เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในการตั้งจุดตรวจจุดสกัด การบังคับใช้กฎหมายจราจร การควบคุมการจราจรตามท้องถนน และการให้ข้อมูลข่าวสาร

2) ศูนย์บังคับบัญชาตำรวจจราจร สังกัดตำรวจภูธรภาค 6 ควรส่งเสริมการใช้ข้อมูลข่าวสาร การใช้กล้องวงจรปิด, ระบบตรวจจับความเร็วอัตโนมัติ, หรือแอปพลิเคชันสำหรับรายงานอุบัติเหตุ และการละเมิดกฎจราจร และเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการตั้งจุดตรวจจุดสกัด การบังคับใช้กฎหมายจราจร การควบคุมการจราจรตามท้องถนน และการให้ข้อมูลข่าวสาร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) นักวิจัย ควรศึกษาเรื่องแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจร เมื่อมีการตั้งจุดตรวจ โดยปรับเปลี่ยนพื้นที่เป้าหมายเป็นตำรวจจราจร สังกัดตำรวจภูธรภาคอื่น ๆ

2) นักวิจัย ควรศึกษาเรื่องแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจร เมื่อมีการตั้งจุดตรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 6 โดยการปรับเปลี่ยนวิธีวิจัยอื่น ๆ เช่น การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงผสมวิธี และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

3) นักวิจัย ควรศึกษาประเด็นการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยสร้างแนวทางแก้ไขปัญห และอุปสรรคในการทำงานของตำรวจจราจรเมื่อมีการตั้งจุดตรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 6

References

- ณัฐพล เวชกิจ. (2565). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรในพื้นที่สถานีตำรวจภูธรแก่งคอย จังหวัดสระบุรี. คณะอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ชนกฤติ สุขเกิด. (2563). การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ประจำจุดตรวจจุดสกัดกั้นยาเสพติดในพื้นที่กองทัพบกภาคที่ 3. วิทยาลัยการทัพบก. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ธีร์ เกสทอง. (2561). รูปแบบการป้องกันการละเมิดกฎหมายจราจรของกองบัญชาการตำรวจนครบาล. มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- บุรินทร์ ศรีสุรงค์ และจอมเดช ตรีเมฆ. (2564). ปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจสถานีตำรวจนครบาลราษฎร์บูรณะ. วารสารอาชีวศึกษาและสังคมศาสตร์, 3(2), 56-70.
- ปนัดดา ชำนาญสุข. (2557). “ตำรวจจราจรกับการประณามของสังคม : โลกตำรวจ” เจาะประเด็นร้อน ; บทวิเคราะห์/สรุปพิเศษ. คมชัดลึก. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <http://www.komchadluek.net/news/scoop/168993>. [22 ตุลาคม 2557].
- พิเชษฐ์ คำภีรานนท์ และ ไวยจน์ กุลาชัย. (2558). เทคโนโลยีการจราจร. พิมพ์ครั้งที่ 1. ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย.
- วิจิตร บุญยะโทตระ และคณะ. (2525). “ปัญหาอุบัติเหตุบนถนนในประเทศไทย”. เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติ เรื่อง อุบัติเหตุบนถนนในประเทศไทย. 12-14 พฤษภาคม 2525.
- ศราวุฒิ พันธ์ขาว. (2518). การจราจรในมหานคร. กรุงเทพมหานคร : เลียงเขียนจงเจริญ.
- สุวิทย์ ภูหนองโอ. (2558). ทักษะคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจและประชาชนต่อจุดตรวจจราจร ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศัยนคร
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่

Transformational Leadership of School Administrators in Kosai Nakon
Interdisciplinary Schools, under Phrae Secondary Educational Area Office

ศิวกกร ปันอ้าย Siwakorn Pan-Ai
สารโจน์ แก้วอรุณ Sarod Kaewarun
สุดา เนตรสว่าง Suda Netsawang
ประเสริฐ ตันโนนเชียง Prasert Tonnonchiang
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
g663302086@northcm.ac.th

Received 2025/04/11

Revised 2025/07/28

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาใน สหวิทยาเขตโกศัยนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 182 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความเชื่อมั่น คือ 0.92

ผลการวิจัยพบว่า

1) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยคือ ด้านความสามารถปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างให้เหมาะสมกับความเป็นผู้นำ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ตามลำดับ

2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารควรสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรผ่านการเป็นแบบอย่างที่ดี การให้ขวัญกำลังใจ และการชื่นชมความสำเร็จของบุคลากร ควรมุ่งเน้นการสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาตนเอง ควรมุ่งเน้น

การสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรตามความต้องการของแต่ละคน ควรเริ่มจากการยึดมั่นในความซื่อสัตย์ โปร่งใส

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ผู้บริหารสถานศึกษา.

Abstract

This research aimed to 1) Study transformational leadership and approaches to developing transformational leadership among school administrators. 2) Study the approaches to developing transformational leadership of school administrators in the Kosainakhon Educational Network under the Phrae Secondary Educational Service Area Office. The sample group used in this study consisted of school administrators, teachers, and key informants who were experts, totaling 182 participants. The research instruments were questionnaires and interviews. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The reliability coefficient of the questionnaire was 0.92.

The research findings revealed that:

1) The results showed that the overall was at a high level, when considering each aspect, it was found that all aspects were at a high level, in descending order of average value were as follows: being a role model in leadership, ideological influence, consideration of individuality, intellectual stimulation, and inspirational creation, respectively.

2) Transformational leadership development guidelines of school administrators were that administrators should build faith and confidence in personnel through being role models, encouragement, and appreciation of people's achievements. The focus should be on supporting people to develop themselves. The focus should be on supporting the development of personnel according to their individual needs. The focus should be on adherence to honesty and transparency.

Keywords: Transformational Leadership, Transformational Leadership Development Guidelines, School Administrators.

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สร้างความสามารถในการแข่งขันบนเวทีโลก โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีแรงกดดันทั้งภายในและภายนอก (คณะกรรมการอิสระเพื่อ

การปฏิรูปการศึกษา, 2561 : 15) การจัดการศึกษาต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และยุทธศาสตร์ชาติ โดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงประชากร เทคโนโลยี และวิถีชีวิตใหม่ การเรียนการสอนจึงต้องปรับเปลี่ยนไปสู่การเรียนรู้แบบมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พัฒนาผู้เรียนให้มี Learning Skills, Life Skills และเป็น Active Citizen (คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา, 2564 : 305) หัวใจสำคัญของการศึกษาคือ "ครู" ที่ต้องมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการอบรมสั่งสอน รัฐธรรมนูญ มาตรา 258 จ. กำหนดให้มีระบบการผลิตและพัฒนาครูอย่างมีคุณภาพ แผนแม่บทยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) กำหนดการปฏิรูปการเรียนรู้ทุกระดับ และปรับบทบาทครูให้เป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ มีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อดึงดูดผู้มีศักยภาพมาสู่วิชาชีพครู รวมถึงการส่งเสริมสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่อง บริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงเร็ว เช่น เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงการระบาดของโควิด-19 ส่งผลต่อโครงสร้างและพฤติกรรมการศึกษา สถาบันผลิตครูจึงต้องปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียนและความต้องการของประเทศ ครูต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านหลักสูตร สื่อ และการวัดผล ส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน เน้นการเรียนรู้ควบคู่การทำงาน สร้างทักษะศตวรรษที่ 21 และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณธรรม (คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา, 2564 : 309)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่มีโรงเรียนในสังกัดทั้งหมด 16 แห่ง ครอบคลุมการศึกษาใน 8 อำเภอของจังหวัดแพร่ ได้แก่ เมืองแพร่ ร้องกวาง สอง หนองม่วงไข่ ลอง สูงเม่น เด่นชัย และวังชิ้น มีโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 2 แห่ง ขนาดกลาง 6 แห่ง และขนาดเล็ก 8 แห่ง โดยมุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน รวมถึงการสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ การจัดการศึกษามีความท้าทายในด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเน้นการพัฒนาและการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตามหลักการ PDCA และมุ่งเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของครูและนักเรียนให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่, 2567 : 1-249)

จากการศึกษา จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศัยนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ ซึ่งในการบริหารสถานศึกษานั้นต้องรวมถึงการบริหารจัดการถึงบุคลากรในสถานศึกษา และสิ่งที่จำเป็นก็คือความมีภาวะผู้นำในตัวของผู้บริหาร เพื่อนำทีมในการพัฒนาการศึกษาสู่เป้าหมายของสถานศึกษา ตามนโยบาย วิสัยทัศน์ ของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ จากการสัมภาษณ์ ครูโรงเรียนพิริยาลัยจังหวัดแพร่ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ (วรรณิศา ใจกองแก้ว, 1 พฤศจิกายน 2567) ครูโรงเรียนเมืองแพร่ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ (อนัญญา คุณะเวคิน, 1 พฤศจิกายน 2567) ครูโรงเรียนห้วยม้าวิทยาคม อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ (อิสรพงษ์ ใจคนอง, 1 พฤศจิกายน 2567) ครูโรงเรียนสองพิทยาคม อำเภอสอง จังหวัดแพร่ (ปัทมา วินทะไชย, 1 พฤศจิกายน 2567) พบว่า สภาพเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดของครู คือ ผู้บริหารสถานศึกษา

แสดงบทบาทผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เน้นความร่วมมือและพัฒนาองค์กรในทุกมิติ โดยเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์และการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาอย่างทั่วถึง ซึ่งทำให้การดำเนินงานมีความโปร่งใสและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้บริหารยังสร้างแรงบันดาลใจผ่านการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมให้บุคลากรได้แสดงศักยภาพสูงสุดในด้านที่ถนัด โดยจัดกิจกรรมและโครงการที่อาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย อีกทั้งยังสนับสนุนการพัฒนาตนเองของครูอย่างสม่ำเสมอ ทั้งการอบรมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระบวนการ PLC เพื่อเสริมสร้างแนวคิดใหม่ๆ และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผู้บริหารยังให้ความสำคัญกับความถนัดเฉพาะตัวของบุคลากร ด้วยการมอบหมายงานที่สอดคล้องกับความสามารถและเปิดโอกาสให้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ ทำให้บุคลากรทุกคนได้รับการยอมรับและมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและองค์กร

จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศύνคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ เพื่อศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศύνคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ ตลอดจนสามารถนำผลวิจัยครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารในการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศύνคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศύνคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนในสหวิทยาเขตโกศύνคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ ปีการศึกษา 2567 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 21 คน ครูผู้สอน จำนวน 308 คน รวมทั้งหมด 329 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) เครื่องมือเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศύνคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, ตำแหน่ง, ประสบการณ์ทำงาน)

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม 52 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

- (1) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์
- (2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ
- (3) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา
- (4) ด้านการคำนึงถึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล
- (5) ด้านความสามารถปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างให้เหมาะสมกับความเป็นผู้นำ

โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของ ลิเคอร์ท (Likert) (อ้างถึงในรอฮิม สุหลง, 2565 : 55) โดยมีเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติในระดับมาก
- 3 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

เครื่องมือเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) โดยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ที่มีผลงานการปฏิบัติที่เป็นเลิศของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตโกศύνนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

- 1) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และปรับปรุงแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม
- 2) สร้างแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบ แก้ไขให้มีความตรงและความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม
- 3) นำแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา จัดพิมพ์เป็นแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทำการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

การวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศύνนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการประมวลผลข้อมูลทางสถิติ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รายข้อ รายด้าน และภาพรวม โดย

ใช้เกณฑ์การแปลความหมายจากแบบสอบถามมาตรฐานค่า 5 ระดับ การแปลความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ยของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทั้ง 5 ด้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ให้วิธีวิเคราะห์โดยถอดความจากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อระบุแนวคิดหลักและประเด็นสำคัญใช้ซอฟต์แวร์ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อเชื่อมโยงผลลัพธ์กับวัตถุประสงค์การวิจัย สรุปผลที่สะท้อนถึงแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำที่ตอบสนองต่อการศึกษาในบริบทที่เปลี่ยนแปลง

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาและ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศύνนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ ดังนี้

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศύνนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	4.33	0.76	มาก
2) การสร้างแรงบันดาลใจ	4.27	0.83	มาก
3) การกระตุ้นทางปัญญา	4.29	0.82	มาก
4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.30	0.85	มาก
5) ความสามารถปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างให้เหมาะสมกับความเป็นผู้นำ	4.37	0.84	มาก
โดยรวม	4.31	0.82	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศύνนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ โดยรวม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศύνนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยคือ ความสามารถปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างให้เหมาะสมกับความเป็นผู้นำ รองลงมาคือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นทางปัญญา และการสร้างแรงบันดาลใจ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตโกศύνนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ ดังนี้

ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ตามลำดับ โดยลำดับ

แรก คือ ผู้บริหารสามารถทำให้บุคลากรเกิดความศรัทธาและยอมรับในตน รองลงมาคือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงานอย่างจริงจังและเสมอต้นเสมอปลาย

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ตามลำดับ คือ ผู้บริหารมุ่งเน้นให้บุคลากรคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รองลงมาคือ ผู้บริหารสนับสนุนการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

ด้านการกระตุ้นทางปัญญา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ผู้บริหารส่งเสริมการใช้เหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้องในการตัดสินใจแก้ปัญหา

ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก คือ ผู้บริหารสนับสนุนการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ให้แก่บุคลากร

ด้านความสามารถปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่เหมาะสมกับความเป็นผู้นำ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก คือ ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ในสหวิทยาเขต โกศύνคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ ผู้วิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจ อภิปรายผล ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ของโรงเรียนอนุบาล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รองลงมาคือค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านบุคลากร รองลงมาคือ ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ ด้านการนำองค์กร และด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ อยู่ถ่มยา (2567) พบว่า การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสู่ความเป็นเลิศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ วงเพชร การุณย์ (2565) พบว่า ผลประเมินรูปแบบการบริหาร การศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดโดย รวมอยู่ในระดับมาก และ สอดคล้องกับวินัย ขนาดขจี (2566) พบว่า สภาพการพัฒนาสถานศึกษาตามแนว PMQA ของศูนย์ การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดโดยรวมอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ของโรงเรียนอนุบาลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดังนี้

ด้านการนำองค์กร ผู้บริหารควรมีการกำหนดนโยบายและทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยนำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมาเป็นตัวการกำหนดทิศทางในการดำเนินงานของโรงเรียน สร้างความเข้าใจและให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน แล้วนำมาจัดทำเป็นแผนพัฒนาการศึกษาเพื่อการนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ผู้บริหารควรมีการประชุมชี้แจงให้บุคลากรทุกภาคส่วนได้รับทราบ และให้ถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน จึงจะสามารถทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งปรับปรุงนโยบายหรือแนวทางการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและตอบสนองต่อเป้าหมายขององค์กรโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริวรรณ อยู่ถ่มยา (2567) พบว่า ผู้บริหารควรมีการกำหนดทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยกำหนดเป็น นโยบายหรือแนวทางการดำเนินงานของผู้บริหาร มีการประชุมชี้แจงให้บุคลากรได้รับทราบ ทำความ เข้าใจและให้ถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน จึงจะสามารถทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ

ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรครูได้มีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมตามบริบทของพื้นที่ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผ่านการ SWOT และควรนำผลการรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา SAR มาวิเคราะห์ เพื่อนำมาพิจารณา หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการประกอบการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ แล้วสรุปเป็นโครงการที่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สันวิช แก้วมี (2561) พบว่า ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ว่า แผนกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นมานั้นจะต้องมีการกำหนดในหลายระดับ รวมถึงแผนงาน/โครงการ ต่างๆ ที่จะดำเนินการในแต่ละแผนนั้น จะต้องสามารถปฏิบัติได้จริงและสอดคล้องกับบริบท ขอบโรงเรียน และควรมีการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ เพื่อนำเอาผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ด้านผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้บริหารควรมีการวิเคราะห์องค์กร ปรับกระบวนการนำผลการประเมินมาจัดลำดับความสำคัญ แล้วดำเนินการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาตามแผนที่ได้วางไว้ เน้นวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุของปัญหา สรุปปัญหา และกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาตัวนักเรียน ความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชน ผ่านการสื่อสารและเปิดโอกาสมีส่วนร่วมหลากหลายช่องทาง โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาอำนวยความสะดวกเพิ่มช่องทางติดต่อและให้ข้อมูลเข้าถึงง่าย โดยเน้นให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุริรัตน์ กีบาง (2563) พบว่า สถานศึกษาต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้รับบริการและมีการประเมินความพึงพอใจ ต่อการรับบริการของผู้ใช้บริการสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ถึงระบบการจัดการ

ช่วยเหลือ นักเรียน เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาและมุ่งสู่ เป้าหมายของสถานศึกษา

ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ผู้บริหารควรมีการสรุปและรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรับปรุงข้อมูลการจัดเก็บ ข้อมูลพื้นฐาน โดยเน้นให้บุคลากรที่มีหน้าที่หลักในการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลต่างๆของสถานศึกษา นำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการ วัด การวิเคราะห์การจัดการความรู้ มาเป็นข้อมูลในการทำรายงานผลการดำเนินการของโรงเรียนผ่านใช้สื่อ Social Media ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจนาถ อมรประสิทธิ์ (2558) พบว่า การศึกษาควรมีการประสานการฝึกอบรมและจัดการความรู้ มีระบบสารสนเทศที่ครอบคลุม เชื่อมโยงและมีการวัด วิเคราะห์ กระบวนการทำงานและมีการรายงานผลการปฏิบัติงานเพื่อการ ดำเนินการที่เป็นเลิศมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายและมุ่งสู่เป้าหมายที่วางไว้

ด้านบุคลากร ผู้บริหารควรกำหนดแนวทางในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยยึดแนวทางการประเมินตามระเบียบ ข้อบังคับ เป็นหลัก และควรใช้หลักธรรมาภิบาลเข้ามามีส่วนในการประเมินทุกครั้ง เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ และการส่งเสริมความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวินัย ขนนาดขจี (2566) พบว่า การส่งเสริมให้บุคลากรมีความสามารถในการจัดการ แก้ปัญหา เรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว มีความกระตือรือร้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รวมทั้งมีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ที่นำไปสู่การให้รางวัล สิ่งจูงใจ การยกย่องชมเชย และผู้บริหารควรดำเนินการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการบริหารจัดการด้วยหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน มีการวิเคราะห์จุดแข็งและโอกาสในการนำองค์กรของตนเองไปสู่การปรับปรุงต่อไปในปีการศึกษาถัดไป

ด้านการปฏิบัติการ ผู้บริหารควรมีการออกแบบกระบวนการทำงานที่เน้นการมีส่วนร่วมทุกฝ่าย มีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนในการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ และต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมในการร่วมกันออกแบบ ในการกำหนดการปฏิบัติงานตามข้อกำหนด ร่วมกันกำหนดแผนการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน โดยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวดเร็ว และแม่นยำ มาใช้ติดตามกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสิดานันท์ ศรีชมพล (2564) พบว่า 1) ผู้บริหารควรประชุมชี้แจง ร่วมกับครู และบุคลากรทางการศึกษา วางแผนการทำงาน กำหนดนโยบายให้ครอบคลุม 2) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 3) จัดทำข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน 4) ปฏิบัติงานตามแผนงาน โครงการและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 5) กำกับ ติดตาม และสรุปผล เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงแก้ไข พัฒนาการดำเนินงานในโครงการหรือกิจกรรมของโรงเรียนต่อไป

ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ ผู้บริหารควรใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมในการวางแผนแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจนว่าทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผล ตรวจสอบ กำกับ ติดตามการบริหารงานของโรงเรียนร่วมกัน และควรมีการนิเทศภายในอย่างจริงจัง สม่ำเสมอ ซึ่งสามารถนำผลของการนิเทศ

มาช่วยวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ เพื่อให้โรงเรียนมีการบริหารงานบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2562) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาไว้ว่า การวัดผลการดำเนินการขององค์การควรต้องมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่สำคัญ เพื่อสร้างคุณค่าและรักษาความสมดุลของคุณค่าให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้านการเงิน รวมถึงด้านผลิตภัณฑ์และกระบวนการ ความพึงพอใจและความผูกพันของผู้รับบริการ และบุคลากร รวมทั้งผลการดำเนินการด้านการนำองค์การ กลยุทธ์ และด้านสังคม

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : ศิวกร ปันอ้าย, 2568.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก คือ ผู้บริหารสามารถทำให้บุคลากรเกิดความศรัทธาและยอมรับในตน รองลงมาคือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงานอย่างจริงจังและเสมอต้นเสมอปลาย

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก คือ ผู้บริหารมุ่งเน้นให้บุคลากรคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รองลงมาคือ ผู้บริหารสนับสนุนการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

ด้านการกระตุ้นทางปัญญา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก คือ ผู้บริหารส่งเสริมการใช้เหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้องในการตัดสินใจแก้ปัญหา

ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก คือ ผู้บริหารสนับสนุนการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ให้แก่บุคลากร

ด้านความสามารถปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่เหมาะสมกับความเป็นผู้นำ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก คือ ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขต โกลีเยนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควร พัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากร ทั้งในด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการบริหารงานอย่างมีจริยธรรม ควรสร้างแรงบันดาลใจให้กับครูและบุคลากร โดยสนับสนุนให้เกิดการทำงานเป็นทีม เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง รวมถึงพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวและพัฒนาการศึกษาให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง สถานศึกษาควร จัดโครงสร้างและสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างเป็นระบบ โดยการจัดอบรมหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรมทางการศึกษา ควรให้ความสำคัญกับการประเมินผลการบริหารของผู้บริหารและบุคลากร เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารงานและการเรียนการสอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาคควร สนับสนุนการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาผ่านการจัดอบรมและนิเทศติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมใช้แนวทางการบริหารที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ ตลอดจนพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ควรจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณให้เพียงพอเพื่อสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรและการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควร กำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ควรพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นการบริหารงานเชิงกลยุทธ์ การสร้างแรงบันดาลใจ และการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน รวมถึงการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เหมาะสมให้สถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสร้างระบบการติดตามและประเมินผลการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) กำหนดนโยบายส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงอุดมการณ์ในระดับสถานศึกษา โดยเน้นให้ผู้บริหารมีความมุ่งมั่น มีความศรัทธาในตนเอง และได้รับการยอมรับจากบุคลากร
- 2) กำหนดแนวนโยบายด้านการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน โดยเน้นให้ผู้บริหารส่งเสริมจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมและการทำงานเป็นทีม
- 3) สนับสนุนนโยบายการเรียนรู้ด้วยเหตุผล โดยจัดให้มีระบบส่งเสริมการตัดสินใจที่อิงข้อมูลและการคิดวิเคราะห์ของผู้บริหาร
- 4) พัฒนานโยบายส่งเสริมศักยภาพรายบุคคล โดยสนับสนุนให้สถานศึกษามีแผนพัฒนาทักษะเฉพาะตัวของบุคลากรเพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) จัดกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำให้แก่ผู้บริหาร เช่น เวิร์กช็อปด้านความเป็นผู้นำเชิงอุดมการณ์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและยอมรับจากบุคลากร
- 2) ดำเนินโครงการส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานเป็นทีม ผ่านกิจกรรมร่วมคิด ร่วมทำ และการให้รางวัลทีมที่มีผลงานโดดเด่น
- 3) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงเหตุผล เพื่อเสริมทักษะการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณให้แก่ผู้บริหารและครู
- 4) ออกแบบแผนพัฒนาอาชีพรายบุคคล (IDP) สำหรับครูและบุคลากร เพื่อให้ผู้บริหารสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะใหม่ได้ตรงเป้าหมายและวัดผลได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทที่แตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยทางวัฒนธรรมองค์กร สภาพแวดล้อมทางสังคม และนโยบายทางการศึกษาอาจมีอิทธิพลต่อรูปแบบการบริหารและภาวะผู้นำของผู้บริหาร
- 2) ควรวิจัยเรื่องผลกระทบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เนื่องจากภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาอาจส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและบรรยากาศการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรง จึงควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

References

- กฤษฎา เจตน์จำนงค์. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*.

- คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา. [ม.ป.ป.]. *แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา*. [ม.ป.ท.]. : [ม.ป.พ.]. (ไม่ได้ตีพิมพ์).
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. [ม.ป.ป.]. *แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา*. [ม.ป.ท.]. : [ม.ป.พ.]. (ไม่ได้ตีพิมพ์).
- จิตติสรภาพ ไจอารีย์. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายดอยสันติคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- จूरรัตน์ กีบาง. (2563). การบริหารสู่ความเป็นเลิศของศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยสังกัดคณะพยาบาลศาสตร์. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. *บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- ธีรศักดิ์ สารสมิคร. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- เบญจนารถ อมรประสิทธิ์ (2558). รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด. *Journal of Education and Innovation*, 17(3), 1–9.
- ปัทมวรรณ พรหมพุทธา. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ปัทมา วินทะไชย. (1 พฤศจิกายน 2567). *สัมภาษณ์*. ครู. ครูโรงเรียนสองพิทยาคม.
- ปิยะ ดาบชัย. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญญา จันทร์แก้ว. (2564). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1. *สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- รอฮิม สุหลง. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *การค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

- วงเพชร การุณ. (2564).รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศ ของโรงเรียนอนุบาล
ประจำจังหวัด. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9 (5), 1940–1951.
- วรรณิศา ใจกองแก้ว. (1 พฤศจิกายน 2567). *สัมภาษณ์*. ครู. ครูโรงเรียนพิริยาลัยจังหวัดแพร่.
- วินัย ขนาดขจี. (2563). การพัฒนาสถานศึกษาตามแนว PMQA ของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำ
จังหวัดลำพูน. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 11(2), 173–184.
- ศิริวรรณ อยู่ถมยา. (2567). การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอบางมูลนากจังหวัดพิจิตร. *วารสาร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี* 9 (1), 1587-1598.
- สรศักดิ์ ชื่นชนะ. (2565). การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน
เฉพาะความพิการ กลุ่ม 6 สังกัดบริหารงานการศึกษาพิเศษ. *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา*.
- สิตานันท์ ศรีชมพล. (2564). แนวทางการบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลสู่ความเป็นเลิศ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บุรีรัมย์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 13 (2), 45-61.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่. (2567). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ
พ.ศ.2567*. [ม.ป.ท.]. : [ม.ป.พ.]. (ไม่ได้ตีพิมพ์).
- สันวิช แก้วมี. (2561). การบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า. *วิทยานิพนธ์ตาม
หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์จังหวัดปทุมธานี.
- อนัญญา คุณะเวคิน. (1 พฤศจิกายน 2567). *สัมภาษณ์*. ครู. ครูโรงเรียนเมืองแพร่.
- อิสรพงษ์ ใจคนอง. (1 พฤศจิกายน 2567). *สัมภาษณ์*. ครู. ครูโรงเรียนห้วยม้าวิทยาคม.
- Bernard M. Bass และ Bruce J. Avolio. (1994). *Improving Organizational Effectiveness
Through Transformational Leadership*. (n.p.). Thousand Oaks : SAGE.

ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยตันหอลมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Study the principles of Buddhism that appear in the Poi Ton Hor Lom tradition
of the Shan ethnic group, Khun Yuam District, Mae Hong Son Province

วรรณันท์ เชิดชูศีลธรรม Wathanan Cherdchusittham

ไพรินทร์ ณ วันนา Prairin Na Wanna

พระครูสิริสุตานุยุต,รศ.ดร. Phrakhru Sirisutanuyut, Assoc.Prof.Dr.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Wathanan 17@gmail.com

Received 2025/07/10

Revised 2025/07/17

Accepted 2025/08/16

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประเพณีปอยตันหอลม จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยตันหอลมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 3) วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยตันหอลมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ประเพณีปอยตันหอลม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ประเพณีปอยตันหอลมเป็นพิธีกรรมโบราณที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา มีการสร้างตันหอลมที่ประดับตกแต่งด้วยศิลปวัฒนธรรมไทใหญ่ และจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น การเทศนาธรรมและบูชาธาตุทั้งสี่

2) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยตันหอลมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า หลักพุทธธรรมที่ปรากฏเด่นชัดคือ สาราณียธรรม 6 ประการ ได้แก่ เมตตา ภาวกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโลกี ศีลสามัญเสมอกัน และทิวฐิสามัญเสมอกัน

3) วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยตันหอลมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า มีหลักธรรมเรื่องการให้ทาน การรักษาศีล การฝึกภาวนา อิทธิบาท 4 ความสามัคคี และหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ประเพณีปอยตันหอลมจึงเป็นศาสนพิธีพื้นบ้านที่แสดงถึงความศรัทธาและความร่วมมือของชุมชนไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ประเพณีปอยตันหอลม, พุทธธรรม, ไทใหญ่

Abstract

This research study aims to: 1. Study the Poy Ton Hor Lom tradition in Mae Hong Son Province; 2. Examine the Buddhist principles reflected in the Poy Ton Hor Lom tradition of the Tai ethnic group in Khun Yuam District, Mae Hong Son Province; and 3. Analyze the Buddhist principles manifested in the Poy Ton Hor Lom tradition of the Tai ethnic group in Khun Yuam District, Mae Hong Son Province. The study employs qualitative research methods through documentary analysis and in-depth interviews with 15 informants.

Research findings reveal that

1) Poy Ton Hor Lom is an ancient ritual rooted in Buddhism. It involves the creation of a Ton Hor Lom structure adorned with Tai art and culture, along with religious activities such as Dhamma preaching and offerings to the Four Elements.

2) The Buddhist principles prominently reflected in this tradition are the Six Saraniya Dhammas (principles for promoting harmony and unity), namely: acts of loving-kindness by body, speech, and mind; sharing of possessions; common observance of precepts; and shared views or beliefs.

3) The analysis of the Buddhist principles found in the Poy Ton Hor Lom tradition shows the presence of the teachings on generosity (dana), moral precepts (sila), mental cultivation (bhavana), the Four Iddhipada (paths of accomplishment), unity, and the Three Characteristics (impermanence, suffering, and non-self). These elements reflect a deep integration between Buddhist teachings and local cultural practices. Thus, the Poy Ton Hor Lom tradition serves as a local religious ceremony that demonstrates the enduring faith and cooperation of the Tai community in Mae Hong Son Province.

Keywords: Poi Ton Lom Tradition, Buddhist Principles, Tai ethnic group

บทนำ

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นหนึ่งในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูงที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (หรือชาวไต) ถือเป็นชุมชนที่มีบทบาทสำคัญและมีวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ กลุ่มไทใหญ่ในแม่ฮ่องสอนมีการดำรงชีวิตตามวิถีเกษตรกรรมดั้งเดิมโดยมีความผูกพันกับธรรมชาติและมีความเชื่อทางพุทธศาสนาแฝงอยู่ในวิถีชีวิตและประเพณีต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง (ศูนย์ไทยใหญ่ศึกษา, 2554: 40)

ประเพณีปอยตันหอลม เป็นตัวอย่างของพิธีกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมที่สะท้อนความเชื่อ ความศรัทธา และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทใหญ่ในแม่ฮ่องสอนอย่างชัดเจน ประเพณีนี้มีได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นเวทีที่รวมชุมชนเข้าด้วยกันด้วยความสามัคคีและความรักใคร่กลมเกลียวผ่านกิจกรรมร่วมกัน ตั้งแต่การเตรียมวัสดุและโครงสร้างต้นหอลม การตกแต่งด้วยศิลปะพื้นถิ่นที่วิจิตรบรรจง ไปจนถึงการแห่และประกอบพิธีที่มีความหมายลึกซึ้งเชิงสัญลักษณ์ (มณฑิรา ศิริสว่าง, 2562: 80) ต้นหอลมซึ่งเป็นโครงสร้างไม้ไผ่สูงใหญ่มีขนาดความสูงประมาณ 15 เมตร และกว้างประมาณ 3 เมตร จัดทำขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของปราสาทสวรรค์ตามคติความเชื่อของชาวไทใหญ่ โดยเฉพาะปราสาทจองพาราที่เชื่อว่าเป็นที่ประทับของพระพุทธรูปเจ้าในสรวงสวรรค์ (สุทัศน์ กันทะมา, 2542: 60) การจัดทำต้นหอลมและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาช่างฝีมือดั้งเดิมและงานศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งหากขาดการอนุรักษ์แล้วภูมิปัญญาและงานศิลป์นี้อาจสูญหายไป (ปัทมา วัฒนบุญญาและคณะ, 2561: 118) หลักพุทธธรรมที่สะท้อนในประเพณีปอยตันหอลม ไม่เพียงแต่เป็นการปฏิบัติส่วนบุคคล แต่ยังเป็นกรอบคิดและกรอบปฏิบัติทางสังคมที่สนับสนุนความรัก ความเมตตา และความสามัคคีในหมู่คณะอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะสาราณียธรรม 6 ประการ ที่เป็นเสมือนหลักธรรมเพื่อความสงบสุขในชุมชน (สุทัศน์ กันทะมา, 2542: 52) รวมถึงหลักธรรมอย่างทาน ศีล ภาวนา ที่สะท้อนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในพิธี เช่น การถวายทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา (ปัทมา วัฒนบุญญาและคณะ, 2561: 119)

ในเชิงสังคม ประเพณีนี้ยังส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน โดยเฉพาะการรวมแรงงานและการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกวัย ทั้งผู้สูงอายุ ช่างฝีมือ และเยาวชนที่เรียนรู้การทำงานศิลปะและพิธีกรรมจากรุ่นสู่รุ่น (ศิริพร ณ ถาลงและสุพิน ฤทธิ์เพ็ญ, 2559: 48) การร่วมมือกันนี้นับเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมและศาสนาในชุมชนยังคงเข้มแข็งและดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสสังคมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี รวมถึงการลดจำนวนช่างฝีมือและผู้สืบทอดภูมิปัญญาโบราณ ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่ประเพณีปอยตันหอลมจะลดบทบาทลงหรือสูญหายไปในอนาคต การศึกษาลักษณะและเนื้อหาของประเพณีนี้จึงมีความสำคัญในการจัดทำแนวทางอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณี รวมทั้งการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อรักษาความเข้มแข็งของภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งส่งเสริมการศึกษาและการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เยาวชนและคนรุ่นใหม่ (ศุภชัยใหญ่ศึกษา, 2554: 48; ปัทมา วัฒนบุญญา & คณะ, 2561: 123)

ดังนั้น การศึกษาประเพณีปอยตันหอลมของชาวไทใหญ่ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความสำคัญในฐานะมรดกภูมิปัญญาที่ผสานหลักธรรมพุทธศาสนากับวิถีชีวิตชุมชนอย่างลึกซึ้ง โดยมุ่งบันทึกและถ่ายทอดองค์ความรู้ วิเคราะห์ความเชื่อ คติ และสัญลักษณ์ ตลอดจนบทบาทชุมชนในการสืบทอดพิธีกรรม เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ และต่อยอดสู่

การศึกษา การสร้างเครือข่ายชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน อันเกิดประโยชน์ทั้งทางวิชาการและสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประเพณีปอยต้งหอลม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยต้งหอลม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 3) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยต้งหอลม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีความศรัทธา ประเพณีในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยต้งหอลม เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจประเพณีดังกล่าว ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เช่น พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยและบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมถึงประกาศทางราชการ กฎหมาย และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเพณีปอยต้งหอลม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการ จำนวน 4 รูป 2) นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 คน 3) ผู้นำองค์กรภาครัฐ จำนวน 1 คน 4) ผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน และ 5) พุทธศาสนิกชนที่เข้าร่วมประเพณี จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือหลักและเครื่องมือประกอบ ดังนี้

- 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ

- (1) รูปแบบและขั้นตอนของประเพณีปอยต้งหอลม
- (2) คุณค่าทางวัฒนธรรมและสังคมที่ปรากฏ
- (3) หลักพุทธธรรมที่สะท้อนผ่านกิจกรรมและความเชื่อของชุมชน
- (4) บทบาทของบุคคลและองค์กรในชุมชนต่อการสืบทอดประเพณี

2) แบบสัมภาษณ์ถูกออกแบบให้เป็น แบบมีโครงสร้างปลายเปิด โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายประสบการณ์ ความคิด และทัศนคติอย่างละเอียด

3) แบบบันทึกการสังเกต (Observation Form) ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับบรรยากาศงานบุญ ขั้นตอนพิธีกรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้สัญลักษณ์ ตลอดจนรายละเอียดปลีกย่อยที่สังเกตได้ในระหว่างการลงพื้นที่

4) แบบบันทึกภาคสนาม (Field Note) ใช้จดบันทึกรายละเอียดระหว่างการเก็บข้อมูล เช่น สภาพแวดล้อม เหตุการณ์เฉพาะหน้า ข้อสังเกตเพิ่มเติม และความประทับใจที่เกี่ยวข้องกับประเพณีปอยตันหอลม เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการตีความแบบอุปนัย (Analytic Induction) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อความที่ถอดเสียงการสัมภาษณ์ เพื่อสังเคราะห์และนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเพณีปอยตันหอลม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่มีรากฐานทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง การวิจัยครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยเน้นการลงพื้นที่ เก็บข้อมูลจากเอกสาร ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้รู้และชาวบ้านในท้องถิ่น ทำให้สามารถสังเคราะห์ผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การศึกษาประเพณีปอยตันหอลม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าประเพณีดังกล่าวเป็นพิธีกรรมที่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชนไทใหญ่ โดยมีรากฐานความเชื่อเกี่ยวข้องกับการเสด็จลงมาของพระพุทธเจ้าหลังจากพรรษา ชาวบ้านจะร่วมกันจัดสร้าง “ตันหอลม” ซึ่งเป็นโครงไม้ไผ่ขนาดใหญ่ตกแต่งอย่างวิจิตรด้วยลวดลายท้องถิ่น ผ้าแพร และเครื่องบูชา รูปสัญลักษณ์คล้ายจองพารา หรือปราสาทของพระอินทร์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในระหว่างพิธีจะมีการแห่ตันหอลม การแสดงทางวัฒนธรรม การเทศนาธรรม และการเผาตันหอลมในตอนท้ายเพื่อเป็นสัญลักษณ์การส่งเสด็จพระพุทธเจ้ากลับสู่สวรรค์ ทั้งนี้ ประเพณีดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการรวมพลังของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การจัดเตรียมวัสดุ การประดับตกแต่ง ไปจนถึงการประกอบพิธีกรรม โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น งานจักสาน งานฉลุกระดาษ และศิลปะพื้นบ้าน ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และส่งเสริมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 การศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยตันหอลม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า พิธีกรรมนี้มีได้เป็นเพียงกิจกรรมที่แสดงออกทางวัฒนธรรม แต่ยังสะท้อนคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะหลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งประกอบด้วยเมตตาทางกาย วาจา และใจ การแบ่งปันทรัพย์สิน การถือศีลร่วมกัน และการมีทัศนคติทางธรรมที่สอดคล้องกันทั้งหมดนี้ปรากฏอยู่ในพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมพิธีที่แสดงออกถึงความรักใคร่ กลมเกลียว และความ

สามัคคีในชุมชน นอกจากนี้ยังพบหลักธรรมพื้นฐานอื่น ๆ ได้แก่ หลักทาน ศีล และภาวนา ซึ่งชาวบ้านนำมาปฏิบัติผ่านการถวายของ การฟังเทศน์ การสวดมนต์ และการรักษาศีลระหว่างงานบุญ การบูชาพระพุทธรูปเจ้าผ่านการประดิษฐ์ต้นหอมที่มีความวิจิตรพิสดาร ยังสะท้อนให้เห็นถึงจิตศรัทธาอันลึกซึ้งและความมุ่งมั่นในการธำรงรักษาแนวทางของพระพุทธศาสนาในบริบทของสังคมพื้นถิ่นได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยntonหอม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า พิธีกรรมดังกล่าวมิใช่เพียงกิจกรรมเชิงประเพณีที่ดำเนินไปตามความเชื่อหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่านั้น หากแต่มีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยสามารถจำแนกและวิเคราะห์แนวคิดสำคัญทางธรรมที่สะท้อนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในพิธีได้อย่างชัดเจน

ประการแรก คือ หลักทาน (การให้ทาน) ซึ่งเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา ปรากฏอย่างชัดเจนในกิจกรรมการถวายเครื่องไทยธรรม ต้นเงินต้นทอง ผ้าไตรจีวร และสิ่งของต่าง ๆ แต่พระภิกษุสงฆ์ รวมทั้งการร่วมกันบริจาคทรัพย์เพื่อจัดงานบุญ การให้ทานในที่นี้มิได้มุ่งหวังผลตอบแทน แต่สะท้อนความเสียสละ ความมีเมตตา และการสละความยึดมั่นถือมั่นในทรัพย์สิน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทานบารมี หนึ่งในบารมี 10 ประการที่พึงบำเพ็ญเพื่อบรรลุพุทธภาวะ

ประการต่อมา คือ หลักศีล ซึ่งชาวบ้านที่เข้าร่วมพิธีจะตั้งใจรักษาศีลอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะศีล 5 หรือศีล 8 ทั้งนี้มีการงดเว้นจากอบายมุข การสำรวมวาจา การไม่เบียดเบียนผู้อื่น และการมีวินัยในตนเอง ศีลจึงไม่เพียงแต่เป็นข้อปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรม แต่ยังเป็นหลักการที่ส่งเสริมความสงบสุขในสังคม และส่งผลต่อความศรัทธาของชุมชนที่เข้าร่วมงานบุญอย่างพร้อมเพรียง ในด้านของหลักภาวนา (การฝึกจิต) พบว่ากิจกรรมในประเพณีนี้ยังประกอบด้วยการสวดมนต์ เจริญจิตภาวนา ฟังธรรมเทศนา และการปฏิบัติสมาธิ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการฝึกจิตให้เกิดสมาธิและปัญญา อันเป็นการปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา อย่างครบถ้วน การฝึกจิตผ่านกิจกรรมเหล่านี้ยังช่วยยกระดับจิตใจให้สงบและใคร่ครวญในธรรมะได้ดียิ่งขึ้น

หลักกอธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ก็ปรากฏอย่างเด่นชัดในการที่ชาวบ้านมีความพยายาม อุตสาหะ และเสียสละแรงกายแรงใจเพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มีการวางแผนและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ ความพร้อมเพรียงและการทุ่มเทนี้แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมพื้นฐานในการทำงานที่นำไปสู่ความสำเร็จทั้งในทางโลกและทางธรรม ขณะเดียวกัน หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา ก็ได้รับการแสดงออกอย่างชัดเจนผ่านการรวมกลุ่ม ร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน ทั้งในแง่ของการให้ การพูดจาไพเราะ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการวางตนเสมอกัน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และความผูกพันภายในสังคมท้องถิ่น อันนำไปสู่ความสงบสุขและความเข้มแข็งของชุมชน

นอกจากนี้ ยังสามารถวิเคราะห์หลักอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ได้จากกระบวนการประดับตกแต่งต้นหอมอย่างวิจิตรพิสดารตลอดหลายวัน แล้วจึงทำการเผาทำลายลงในวันสุดท้ายของพิธีการกระทำนี้มีนัยยะแฝงที่สำคัญ คือการเตือนสติให้ตระหนักถึงความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง แม้สิ่งที่สวยงามเพียงใดก็ย่อมเสื่อมสลายตามกาลเวลา ความเข้าใจในความไม่เที่ยงนี้ยังนำไปสู่การปล่อยวางและการฝึกฝนให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

โดยสรุปแล้ว ประเพณีปอยntonหอมถือเป็นศาสนพิธีพื้นบ้านที่หอมรวมพุทธธรรมเข้ากับวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นได้อย่างแนบแน่น มิใช่เพียงพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่เป็นเครื่องมือทางจิตวิญญาณที่หล่อหลอมคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงามในสังคมท้องถิ่น ซึ่งควรค่าแก่การธำรงรักษาไว้เป็นมรดกทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของชาติอย่างยั่งยืน ทำให้เห็นคุณค่าและได้อนุรักษ์สืบทอดจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเพณีปอยntonหอม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่มีรากฐานทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง การวิจัยครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยเน้นการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากเอกสาร ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้รู้และชาวบ้านในท้องถิ่น ทำให้สามารถสังเคราะห์ผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังต่อไปนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การศึกษาประเพณีปอยntonหอม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าประเพณีดังกล่าวเป็นพิธีกรรมที่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชนไทใหญ่ โดยมีรากฐานความเชื่อเกี่ยวข้องกับการเสด็จลงมาของพระพุทธเจ้าหลังจากพรรษา ชาวบ้านจะร่วมกันจัดสร้าง “ต้นหอม” ซึ่งเป็นโครงไม้ไผ่ขนาดใหญ่ตกแต่งอย่างวิจิตรด้วยลวดลายท้องถิ่น ผ้าแพร และเครื่องบูชา รูปลักษณะคล้ายจองพารา หรือปราสาทของพระอินทร์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในระหว่างพิธีจะมีการแห่ต้นหอม การแสดงทางวัฒนธรรม การเทศนาธรรม และการเผาต้นหอมในตอนท้ายเพื่อเป็นสัญลักษณ์การส่งเสด็จพระพุทธเจ้ากลับสู่สวรรค์ ทั้งนี้ ประเพณีดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการรวมพลังของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การจัดเตรียมวัสดุ การประดับตกแต่ง ไปจนถึงการประกอบพิธีกรรม โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น งานจักสาน งานฉลุกระดาษ และศิลปะพื้นบ้าน ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และส่งเสริมอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ (สมชาย อินทร์แก้ว, 2558) ที่ศึกษาพิธีกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือ พบว่าพิธีกรรมต่าง ๆ มีรากฐานจากพระพุทธศาสนาและสร้างความสามัคคีในชุมชน นอกจากนี้ (พิมพ์ชนก สุนทรภักดี, 2560) ยังยืนยันถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านงานศิลปะและพิธีกรรมพื้นบ้านอย่างเป็นระบบ ขณะที่ (ธวัชชัย วงศ์ทองดี, 2563) เน้นย้ำถึงบทบาทของประเพณีในการธำรงรักษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ งานวิจัยนี้จึง

ยืนยันความสำคัญของประเพณีปอยตันหอลมในฐานะกลไกสำคัญของชุมชนไทใหญ่ที่รวมพลังและถ่ายทอดวัฒนธรรมสืบต่อไป

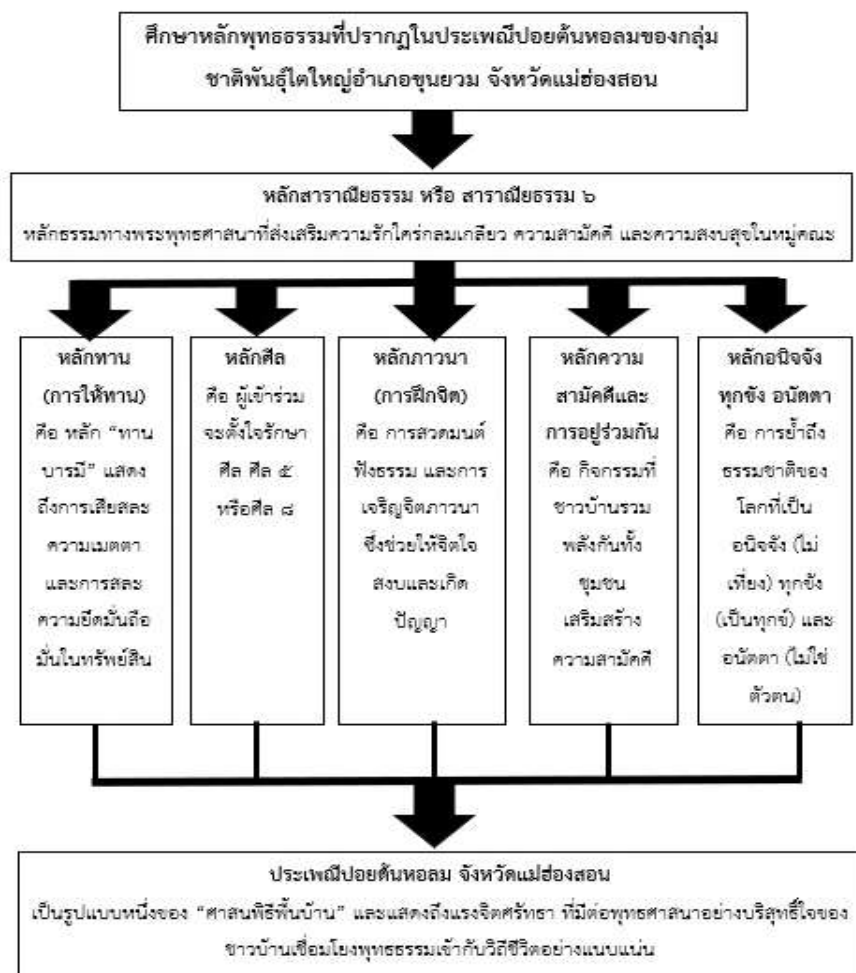
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยตันหอลมพบว่าพิธีกรรมนี้มีได้เป็นเพียงกิจกรรมที่แสดงออกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะหลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งประกอบด้วยเมตตาทางกาย วาจา และใจ การแบ่งปันทรัพย์สิน การถือศีลร่วมกัน และการมีทัศนคติทางธรรมที่สอดคล้องกัน ทั้งหมดนี้ปรากฏอยู่ในพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมพิธีที่แสดงออกถึงความรักใคร่ กลมเกลียว และความสามัคคีในชุมชน นอกจากนี้ยังพบหลักธรรมพื้นฐานอื่น ๆ ได้แก่ หลักทาน ศีล และภาวนา ซึ่งชาวบ้านนำมาปฏิบัติผ่านการถวายของ การฟังเทศน์ การสวดมนต์ และการรักษาศีลระหว่างงานบุญ การบูชาพระพุทธรูปผ่านการประดิษฐ์ตันหอลมที่มีความวิจิตรพิสดาร ยังสะท้อนให้เห็นถึงจิตศรัทธาอันลึกซึ้งและความมุ่งมั่นในการธำรงรักษาแนวทางของพระพุทธศาสนาในบริบทของสังคมพื้นถิ่นได้เป็นอย่างดี ความสอดคล้องนี้พบได้ในงานวิจัยของ (จินตนา แก้วสุวรรณ, 2559) ที่ชี้ให้เห็นว่าพิธีกรรมชุมชนในภาคเหนือเป็นเครื่องมือถ่ายทอดหลักธรรมพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม (เกียรติศักดิ์ รัตนเพียร, 2561) ยังยืนยันบทบาทของหลักสาราณียธรรมในการสร้างความผูกพันทางสังคม และ (ณัฐปริยา วิจิตรฐานะ, 2561) ให้ความสำคัญกับการผสมผสานหลักทาน ศีล ภาวนาในพิธีกรรมพื้นบ้าน ซึ่งตรงกับ การค้นพบของงานวิจัยนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีปอยตันหอลมพบว่าพิธีกรรมดังกล่าวมิใช่แค่พิธีกรรมวัฒนธรรม แต่มีความเชื่อมโยงลึกซึ้งกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น หลักทาน (การให้ทาน) ปรากฏผ่านการถวายเครื่องไทยธรรมและการบริจาคทรัพย์ หลักศีล ที่ชาวบ้านรักษาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะศีล 5 และศีล 8 และหลักภาวนา ที่ปรากฏในกิจกรรมสวดมนต์ ฟังธรรม และเจริญสมาธิ นอกจากนี้ หลักอิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 ยังแสดงให้เห็นผ่านความร่วมมือและความสามัคคีในชุมชน นอกจากนี้ กระบวนการประดับตกแต่งตันหอลมและพิธีเผาทำลายในวันสุดท้ายยังสื่อความหมายเชิงธรรมะของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ซึ่งสะท้อนความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง และเตือนใจให้ปล่อยวางจากความยึดมั่นถือมั่น ประเด็นนี้สอดคล้องกับ (สุชาติ ทอมี, 2562) ที่พบหลักอิทธิบาทและสังคหวัตถุในประเพณีท้องถิ่น (ปรีชา มูลศิริ, 2560) ที่ชี้ให้เห็นการใช้สัญลักษณ์ในพิธีกรรมเพื่อถ่ายทอดหลักธรรม และ (วราพร ศิริอักษร, 2564) ที่เน้นบทบาทของการตระหนักรู้ในไตรลักษณ์ในการพัฒนาปัญญาและการปล่อยวาง

โดยสรุป ประเพณีปอยตันหอลมมิใช่เพียงพิธีกรรมที่สืบทอดวัฒนธรรมเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือทางจิตวิญญาณที่หลอมรวมหลักธรรมพุทธศาสนาเข้ากับชีวิตชุมชนอย่างลึกซึ้ง ซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอดอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้

จากการศึกษาวิจัยนี้ พบว่า ประเพณีปอยต้งหอลม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับศาสนาในพระพุทธศาสนา ถือเป็นหนึ่งในพิธีกรรมที่มีรากฐานทางศาสนาและจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเพณีปอยต้งหอลมมิใช่เพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรม แต่ยังสะท้อน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้อย่างลึกซึ้ง ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของ “ศาสนพิธีพื้นบ้าน” และแสดงถึงแรงจิตศรัทธา ที่มีต่อพุทธศาสนาอย่างบริสุทธิ์ใจของชาวบ้านเชื่อมโยงพุทธธรรมเข้ากับวิถีชีวิตอย่างแนบแน่น ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนผัง ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย
ที่มา : วรธนันท์ เชิดชูศีลธรรม, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า ประเพณีปอยจำตีของชาติพันธุ์ไตในอำเภอขุนยวม เป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมประเพณีและหลักพุทธธรรมอย่างลึกซึ้งและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะหลักธรรม 4 ประการ ได้แก่ เมตตา ทาน ศรัทธา และกตัญญูทเวที ซึ่งสะท้อนออกมาในกิจกรรมและการปฏิบัติที่เกิดขึ้นในงานบุญดังนี้

1) เมตตา เป็นหลักธรรมที่แสดงออกอย่างชัดเจนผ่านการร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกในชุมชน ทั้งการช่วยกันเตรียมงาน ก่อเจดีย์ทราย และดูแลความเรียบร้อยในพิธีกรรม แสดงถึงความรัก ความปรารถนาดี และการเกื้อกูลกันในชุมชน สร้างความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นและเป็นพลังสำคัญในการดำรงรักษาประเพณีให้คงอยู่

2) ทาน สะท้อนผ่านการเสียสละทรัพย์สิน สิ่งของ และแรงงานในการจัดงาน เช่น การถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ การจัดหาเครื่องบูชา และการเลี้ยงดูผู้เข้าร่วมงาน เป็นการฝึกฝนจิตใจให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พร้อมกับเป็นกลไกที่ช่วยให้สังคมเกิดความสมานฉันท์

3) ศรัทธา เป็นพลังที่หล่อเลี้ยงความเชื่อและการยึดมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็ง ผ่านการเข้าร่วมพิธีกรรม ฟังธรรมเทศนา และถือศีลในงานบุญ ประเพณีจึงเป็นทั้งการรำลึกและการแสดงความศรัทธาที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น

4) กตัญญูทเวที สะท้อนผ่านพิธีอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษและผู้ล่วงลับ รวมถึงการสืบทอดประเพณีตามรอยบรรพชน แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณทั้งในครอบครัวและชุมชน พร้อมเป็นฐานในการสร้างความผูกพันข้ามรุ่นและรักษาวัฒนธรรมร่วมกันอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า ประเพณีปอยจำตีไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของชาติพันธุ์ไตเท่านั้น แต่ยังเป็นเวทีสำคัญในการถ่ายทอดและธำรงรักษาหลักพุทธธรรม ผ่านกระบวนการปฏิบัติที่จับต้องได้ในชีวิตจริงของชุมชน ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไตในพื้นที่อย่างมีความหมายและยั่งยืน

สรุป และข้อเสนอแนะ

ประเพณีปอยต้นหอลมนั้น ได้มีการรับสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในพุทธศาสนาที่มาจากเรื่องเล่าชาดกสมัยพระโคตมพุทธเจ้าองค์ที่ 19 ในปัจจุบันไม่ได้มีการสืบสานอย่างต่อเนื่องเช่นในอดีตอาจด้วยขั้นตอนการจัดทำต้นหอลมและพิธีกรรมมีขั้นตอนและรายละเอียดค่อนข้างมาก ทั้งยังเป็นการรวมปราชญ์โบราณที่มีการสืบทอดงานช่างฝีมือของชาวไตแบบดั้งเดิม ซึ่งในปัจจุบันพบว่า ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนี้ยังคงเหลือปราชญ์ท้องถิ่นและช่างฝีมือโบราณเพียงไม่กี่คน ทำให้การจัดงานประเพณีปอยต้นหอลมค่อย ๆ จางหายไปในการฟื้นฟูประเพณีนี้ให้กลับคืนมานั้นนอกจากเป็นการสืบทอดองค์ความรู้เดิมไว้แล้วยังเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดจนเป็นการบำรุงพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวของชุมชนชาวไต การจัดทำต้นหอลมมีงานช่างฝีมืออันประกอบไปด้วย งานวาดลาย ตอกลาย ทำต้นจำโบ้ ต้นสวยดอก ต้นเทียนเหียง ต้นจั่น

จาแห่ง ต้นที่เหิง ต้นเตนเหิง และโคมเท้าซ้าง เป็นต้น ทั้งหมดนี้ห้างร้านต้องใช้ช่างโบราณที่มีฝีมือมาถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งจากการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ประเพณีปอยตันหอลม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับคำสอนในพระพุทธศาสนา ถือเป็นหนึ่งในพิธีกรรมที่มีรากฐานทางศาสนาและจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเพณีปอยตันหอลมมิใช่เพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรม แต่ยังสะท้อน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้อย่างลึกซึ้ง ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของ “ศาสนพิธีพื้นบ้าน” และแสดงถึงแรงจิตศรัทธา ที่มีต่อพุทธศาสนาอย่างบริสุทธิ์ใจของชาวบ้านเชื่อมโยงพุทธธรรมเข้ากับวิถีชีวิตอย่างแนบแน่น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรสนับสนุนการฝึกอบรมและถ่ายทอดภูมิปัญญาช่างฝีมือดั้งเดิมแก่เยาวชนและคนรุ่นใหม่ในชุมชน เพื่อรักษาทักษะการทำต้นหอลมและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องให้ไม่สูญหาย
- 2) ควรจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายชุมชนที่ร่วมกันดูแลและบริหารจัดการประเพณีอย่างยั่งยืน โดยเน้นการรวมพลังของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ควรสนับสนุนการฝึกอบรมและถ่ายทอดภูมิปัญญาช่างฝีมือดั้งเดิมแก่เยาวชนและคนรุ่นใหม่ในชุมชน เพื่อรักษาทักษะการทำต้นหอลมและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องให้ไม่สูญหาย
- 2) ควรจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายชุมชนที่ร่วมกันดูแลและบริหารจัดการประเพณีอย่างยั่งยืน โดยเน้นการรวมพลังของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบูรณาการความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับคำสอนในพระพุทธศาสนาในบริบทของบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อขยายผลและสร้างการรับรู้ในวงกว้าง
- 2) ควรทำการประเมินผลกระทบจากโครงการอนุรักษ์ประเพณีปอยตันหอลมในชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรเอกชน และชุมชน และพัฒนากลยุทธ์การเผยแพร่ประเพณีให้เกิดผลยั่งยืนในระยะยาว

References

เกียรติศักดิ์ รัตนเพียร. (2561). “บทบาทหลักสาราณียธรรมในการสร้างความผูกพันทางสังคมของชุมชนชนบทภาคเหนือ”. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- จินตนา แก้วสุวรรณ. (2559). “การถ่ายทอดหลักธรรมพระพุทธศาสนาในพิธีกรรมชุมชนภาคเหนือ”.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐปรีญา วิจิตรฐานะพันธุ์. (2561). “ปรัชญาประเพณีของพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย”.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทองเจือ พานิชพันธุ์. (2556). “ศาสนพิธีพื้นบ้านและการดำรงรักษาพุทธธรรมในชุมชน,”
วารสารวิชาการศาสนาและวัฒนธรรม, 12(2), 56–58.
- นุชนาฏ สิริวงศ์. (2558). “พุทธธรรมและทุนทางสังคมในชุมชน,” *วารสารพุทธศาสนศึกษา*, 5(1), 102.
- ปรีชา มูลศิริ. (2560). “สัญลักษณ์และความหมายทางพุทธศาสนาในประเพณีพื้นบ้านภาคเหนือ”.
วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาปรัชญาและศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปัทมา วัฒนบุญญา, และคณะ. (2561). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประเพณีไทยใหญ่*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2550). *วัฒนธรรมพุทธ: ศาสนาและสังคมในชีวิตประจำวัน*.
 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมปาณีย์. (2562). *ธรรมะกับวิถีชีวิตชุมชน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระสมบัติ พุทธรังษี. (2557). *การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศาสนธรรม.
- มณฑิรา ศิริสว่าง. (2562). *ประเพณีปอยntonหอลมกับวัฒนธรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- ศิราพร ณ ถลาง และ สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ. (2559). *ชุมชนและวัฒนธรรมล้านนา*. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์สารະนุกรมล้านนา.
- ศูนย์ไทยใหญ่ศึกษา. (2554). *วัฒนธรรมและประเพณีไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุชาติ ทองมี. (2562). “บทบาทของอิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมความร่วมมือของชุมชนท้องถิ่น”. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการพัฒนารวมชน*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุทัศน์ กันทะมา. (2542). *คติความเชื่อและศิลปกรรมในล้านนา*. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม.

**การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา**

**Administration of the Student Support System in the 21st Century of School
Administrators under the Local Government Organization in Takua Pa
District, Phang Nga Province**

นันทวุธ แซ่เอี้ยว Nuntawut Saeaiw
จันทระฉาย ยมสูงเนิน Junchai Yomsoongnern
สังวาล วังแจ่ม Sangwan Wangcham
สุรศักดิ์ สุทธิศิริ Surasak Suttasiri
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
g663302048@northcm.ac.th

Received 2025/04/17

Revised 2025/07/22

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้น จำนวน 94 คน เครื่องมือได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา มีค่าความเชื่อมั่น 0.98

ผลการวิจัย พบว่า

1) การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และด้านการส่งต่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน

2) แนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ 1.ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยส่งเสริมครูประจำชั้น ครูแนะแนว และครูผู้รับผิดชอบ จัดทำระบบ SDQ เพื่อปรับพฤติกรรมนักเรียน 2.ด้านการคัดกรองนักเรียน ทำการวิเคราะห์นักเรียนตามแบบ

ประเมิน SDQ ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก 3.ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ดำเนินการโดยพัฒนาทักษะเทคโนโลยีของครู เพื่อใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างถูกต้องและรวดเร็ว 4.ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือ อบรมครูและนักเรียนให้รู้เท่าทันสื่อ ภัยทางสังคม และเสริมทักษะชีวิตในสังคมยุคใหม่ 5.ด้านการส่งต่อ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของครูร่วมกันแก้ปัญหา ทุกด้านของนักเรียนทุกคน

คำสำคัญ : การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, ศตวรรษที่ 21, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลเมืองตะกั่วป่า.

Abstract

This research aimed to study 1) the administration of the student support system , and 2) the development guidelines of the administration of the student support system in the 21st century of school administrators under the local government organization in Takua Pa District, Phang Nga Province. The sample consisted of 89 school administrators and teachers and 5 qualified experts in an interview. The tools included questionnaires and structured interview, the data was analyzed to determine the frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings revealed that:

1) the overall of the administration of the student assistance system in the 21st century of school administrators was at the highest level, when analyzing each component, there were four areas: the area of knowing students individually, the area of screening students, the prevention and resolution of problems, and the area of referral with the same average. The last area of average was the area of promoting and developing students.

2) Guidelines for the development of the administration of the student support system in the 21st century in the following areas: 1. In the area of knowing students individually, which is to promote classroom teachers, guidance counselors, and the head of the student support department to set up an SDQ system to help solve students' problems in learning and attendance behavior. 2. In terms of screening students, analyzing data and screening students according to the SDQ assessment form and coordinating with external agencies. 3. In terms of promoting and developing students, develop the technology skills of classroom teachers in student data analysis

and bring results to help students accurately and quickly. 4. In terms of prevention and problem solving is training for teachers and students on media literacy and social disasters, enhancing living skills in modern society. 5. In terms of referral, teachers are encouraged to have teamwork skills in the student support system to help students to solve learning problems, behavioral problems, and family problems of all students.

Keywords: Student Support System Administration, 21st Century, the Takua Pa Local Government Organization.

บทนำ

วิกฤตการณ์เด็กและเยาวชนในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น ปัญหาและสภาพแวดล้อมบริบทต่าง ๆ ในสังคม เช่น ภัยเสี่ยงจากสภาพครอบครัวที่แตกแยก การใช้ความรุนแรง การปล่อยปละละเลย ภัยเสี่ยงจากชุมชนและสังคมที่อ่อนแอ ไม่เคารพกฎระเบียบของสังคม ละเลยต่อปัญหาของเด็กและเยาวชน ภัยเสี่ยงจากเพื่อนที่มีพฤติกรรมโน้มเอียงไปในทางก้าวร้าว เสี่ยงภัย มั่วสุม ที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของเด็กด้านการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ยาเสพติด และปัญหาอื่น ๆ (กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561 : ข) ระบบการช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และเป็นคนไทยยุคใหม่ที่มีความสมบูรณ์ นอกจากนี้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยังเป็นกระบวนการในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอน วิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2561 : 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับท้องถิ่น ได้กำหนดนโยบายแนวทางพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังนี้ 1) พัฒนาเครือข่ายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นคุณธรรมนำความรู้ น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคี สันติวิธีและวิถีประชาธิปไตยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ 2) ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว เครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน เครือข่ายผู้ปกครอง และระบบส่งเสริมความ ประพฤตินักเรียนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เยาวชน รวมทั้งส่งเสริมงานอาชีพและการมีงานทำแก่นักเรียนระหว่างปิดภาคเรียน 3) พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เข้มแข็งเพื่อรองรับการจัดการศึกษาฟรี 15 ปี (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2551 : 1) สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ได้จัดทำและดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามนโยบายของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการป้องกัน และช่วยเหลือแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ผ่านมายังขาดประสิทธิภาพ ความเข้มแข็ง และยังขาดความร่วมมือจาก

เครือข่ายที่จริงจัง เห็นได้จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ครอบครัวนักเรียนจำนวนมากหย่าร้าง ครอบครัวส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ นักเรียนส่วนมากมาจากต่างจังหวัดและพักอาศัยอยู่กับญาติ นักเรียนหลายคนมีความเสี่ยงในเรื่อง ยาเสพติด และเป็นแหล่งมั่วสุมในการเล่นเกมและการพนัน เป็นต้น (เอกสารรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report : SAR) ของโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสำนักงานเทศบาล เมืองตะกั่วป่า ปีการศึกษา 2566) จากข้อมูลปัญหาและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน และครูผู้สอนจำนวน 108 คน ของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 113 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน และครูผู้สอนจำนวน 84 คน ของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 89 คน โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 43) และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, ตำแหน่ง, ประสบการณ์ทำงาน)

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม 44 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	จำนวน 8 ข้อ
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	จำนวน 9 ข้อ
3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียน	จำนวน 9 ข้อ
4. ด้านการป้องกันและแก้ปัญหา	จำนวน 10 ข้อ
5. ด้านการส่งต่อ	จำนวน 8 ข้อ

โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert) โดยมีเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน ดังนี้

- ระดับ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับน้อยที่สุด
 ระดับ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับน้อย
 ระดับ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง
 ระดับ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก
 ระดับ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด

เครื่องมือเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลบ้านเสนารังสรรค์ จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลบ้านเสนารังสรรค์ จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลบ้านศรีตะกั่วป่า จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลบ้านย่านยาว จำนวน 1 คน และครูโรงเรียนเทศบาลบ้านเสนารังสรรค์ จำนวน 1 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับ การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของบุญชม ศรีสะอาด และคณะ, 5 ระดับ (2561 อ้างถึงใน ชื่นแก้ว พรหมคำ, 2564 : 80-81)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พบว่า

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยรวมและรายด้าน

การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอ ตะกั่วป่า จังหวัดพังงา	ระดับปฏิบัติ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
ด้านที่ 1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.56	0.44	มากที่สุด
ด้านที่ 2 ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.51	0.54	มากที่สุด
ด้านที่ 3 ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียน	4.48	0.52	มาก
ด้านที่ 4 ด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหา	4.51	0.51	มากที่สุด
ด้านที่ 5 ด้านการส่งต่อ	4.51	0.50	มากที่สุด
โดยรวม	4.51	0.47	มากที่สุด

จากตาราง 1. พบว่า การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไข ปัญหา และด้านการส่งต่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน อยู่ในระดับมากที่สุดและด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียน อยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ดังนี้

ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือ ส่งเสริมครูประจำชั้น ครูแนะแนว และครูหัวหน้างานดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดทำระบบ SDQ เพื่อแก้ปัญหาด้านการเรียนและพฤติกรรม การเข้าเรียน

ด้านการคัดกรองนักเรียน คือ ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและคัดกรองนักเรียนตามแบบประเมิน SDQ และประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก

ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียน คือ พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของครูประจำชั้น การวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน นำผลมาปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ถูกต้องและรวดเร็ว

ด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหา คือ อบรมพัฒนาครูและนักเรียน ด้านการรู้เท่าทันสื่อและปัญหาภัยทางสังคม เสริมทักษะการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่

ด้านการส่งต่อ คือ ส่งเสริมครุมีทักษะการทำงานเป็นทีม ร่วมกันแก้ไขปัญหาด้านการเรียน ด้านพฤติกรรม และปัญหาทางครอบครัวของนักเรียนทุกคน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา อภิปรายผลเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารแต่งตั้งให้ครูที่ปรึกษาเยี่ยมบ้านนักเรียนตามโครงการเยี่ยมบ้านนักเรียนภาคเรียนละ 1 ครั้ง ผู้บริหารมอบหมายให้ครูที่ปรึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลทั้งด้านบวกและด้านลบ และผู้บริหารสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษามีการประชาสัมพันธ์กิจกรรม และผลงาน สู่ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภายนอก เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือต่อสถานศึกษา สอดคล้องกับ นูรมาน พิทักษ์สุขสันต์ (2564) พบว่า อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ มาโนช ตัญยงค์ (2564) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 จังหวัดสุพรรณบุรี สหวิทยาเขตพุดเตย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีระดับสูงสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ด้านการคัดกรองนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูที่ปรึกษา ส่งเสริม พัฒนา ให้นักเรียนกลุ่มพิเศษสามารถพัฒนาตามความสามารถเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ผู้บริหารมอบหมายให้ครูที่ปรึกษามีการติดตามและประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนเพื่อช่วยเหลือและแก้ปัญหาาร่วมกัน ผู้บริหารมอบหมายให้ครูที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหากลุ่มมีปัญหาโดยเร่งด่วน สอดคล้องกับ นูรมาน พิทักษ์สุขสันต์ (2564 : 56-58) พบว่า ผู้บริหารดำเนินการให้มีระบบการคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์การคัดกรอง สอดคล้องกับ ขวัญเนตร มุลทองจาด (2562) พบว่า ผู้บริหารควรเพิ่มแบบประเมินนักเรียนให้มีความหลากหลาย อาจมีการนำโปรแกรมสำเร็จรูป โปรแกรมประเมินพฤติกรรมนักเรียนเข้ามาใช้เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูล ครุมีการปรับปรุงข้อมูลของนักเรียนให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และมีการส่งต่อข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลให้กับครูที่ปรึกษา

ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารให้ครูที่ปรึกษา จัดกิจกรรมโฮมรูม และกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตให้กับนักเรียนในชั้นเรียนเป็นประจำทุกวัน ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูที่ปรึกษา ส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพนักเรียนทุกคนที่อยู่ในความรับผิดชอบให้มีคุณภาพ ด้วยความเท่าเทียมกัน ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และผู้ปกครองเน้นการดำเนินงานด้านการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนได้อย่าง

เหมาะสมและครอบคลุม และผู้บริหารมอบหมายให้ครูที่ปรึกษาร่วมมือกับผู้ปกครองหาแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน และผู้บริหารให้ครูที่ปรึกษาจัดระบบ และแผนป้องกันนักเรียนที่มีความประพฤติดี เรียนดี รู้จักคุณค่า และภาคภูมิใจในความเป็นคนดีของตนเอง สอดคล้องกับ นูรมาน พิทักษ์สุขสันต์ (2564) พบว่า ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน

ด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารให้ครูที่ปรึกษา ดูแล เอาใจใส่ ติดตาม ช่วยเหลือนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ผู้บริหารให้ครูที่ปรึกษา แจ้งข่าวสาร ประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองและร่วมกันช่วยเหลือนักเรียน ได้อย่างรวดเร็วทันต่อการปฏิบัติงาน ผู้บริหารให้ครูที่ปรึกษาประเมินผลและติดตามผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับ นูรมาน พิทักษ์สุขสันต์ (2564) พบว่า ผู้บริหารดำเนินการให้มีความเอาใจใส่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2564) พบว่า โรงเรียนจัดทำโครงการหรือกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนตามผลการคัดกรองนักเรียน

ด้านการส่งต่อ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารมอบหมายให้ครูที่ปรึกษาแก้ไขปัญหาของนักเรียนในเบื้องต้นอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนที่ชัดเจนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคม และผู้บริหารส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษา มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันด้วยกิริยาและวาจาที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ผู้บริหารให้ครูที่ปรึกษามีการจัดกระบวนการ ถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และประสบการณ์ ให้ผู้ปกครองทราบและรับรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับ นูรมาน พิทักษ์สุขสันต์ (2564) พบว่า ผู้บริหาร ดำเนินการให้มีการชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อ โดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ของครู สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2564) พบว่า ครูที่ปรึกษาดำเนินการส่งต่อภายในสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาไปยังครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง ครูฝ่ายวิชาการ หรือครูฝ่ายอนามัย เพื่อให้ความช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พบว่า

ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลนั้น โรงเรียนส่งเสริมให้ครูประจำชั้น ครูแนะแนว และหัวหน้างานดูแลช่วยเหลือนักเรียน วางแผนเยี่ยมบ้านนักเรียนและจัดทำระบบประเมิน SDQ เพื่อช่วยเหลือนักเรียนรอบด้าน รวมถึงการอบรมครูให้มีความรู้ด้านจิตวิทยาเด็กและการบริหารระบบดูแล สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2564) พบว่า การจัดกลุ่มครูที่ปรึกษา เยี่ยมบ้านจริงครบ 100% และรวบรวมข้อมูลจากผู้ปกครองเพื่อเข้าใจชีวิตนักเรียนอย่างแท้จริง (มาโนช ตัญญงค์, 2564) บางแห่งใช้เทคโนโลยีสื่อสารแทนการเยี่ยมบ้าน และมีการวางแผนลำดับกลุ่มนักเรียนในการลงพื้นที่ และ สอดคล้องกับสุนทร โครพ (2564) พบว่า ครูที่ปรึกษาและฝ่ายกิจการนักเรียนร่วมกันเก็บข้อมูลรายบุคคล โดยมีเป้าหมายชัดเจนและจัดระบบฐานข้อมูลทันสมัย และจิระนันท์ นนทะบุตร (2564)

พบว่า โรงเรียนยังใช้เครื่องมือประเมินเช่น SDQ และ EQ ควบคู่กับการเยี่ยมบ้าน โดยผู้บริหารควรจัดเวลาให้ครูได้ทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ด้านการคัดกรองนักเรียน โรงเรียนควรจัดตั้งคณะทำงานร่วมวิเคราะห์ข้อมูลและคัดกรองตามแบบประเมิน SDQ เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนอย่างเหมาะสม โดยประสานหน่วยงานภายนอก เช่น สาธารณสุข เพื่อเสริมความรู้ในการวิเคราะห์กลุ่มนักเรียน และสร้างแบบฟอร์มสำหรับการคัดกรองในอนาคต สอดคล้องกับพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2564) สถานศึกษาควรมีเครื่องมือคัดกรองที่เพียงพอ ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการจัดเก็บข้อมูลและมาโนช ตัญยงค์ (2564) ผู้บริหารร่วมวางแผนคัดกรองทั้งด้านสุขภาพและการเรียนของนักเรียน และสุนทร โครพ (2564) พบว่า การประชุมหาแนวทางคัดกรองที่เหมาะสม และจัดทำคู่มือเพื่อให้ครูยึดเกณฑ์เดียวกันและ จิระนันท์ นนทะบุตร (2564) พบว่า การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อประเมินพฤติกรรม ปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย และส่งต่อข้อมูลให้อย่างต่อเนื่อง

ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน โรงเรียนควรพัฒนาระบบสารสนเทศให้ครูที่ปรึกษาใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น AI, Excel, PowerPoint และ Canva เพื่อวิเคราะห์ จัดการ และส่งต่อข้อมูลนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2564) พบว่า จัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนตามความสนใจ ความสามารถ และศักยภาพ พร้อมคู่มือกิจกรรมโฮมรูม และมาโนช ตัญยงค์ (2564) ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารกับผู้ปกครอง เช่น Line, Facebook และติดตามผลการดำเนินงาน และสุนทร โครพ (2564) พบว่า สถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถหลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และประชุมผู้ปกครองทุกภาคเรียนและจิระนันท์ นนทะบุตร (2564) พบว่า ส่งเสริมกิจกรรมชุมนุมตามความถนัด และจัดเวทีแสดงผลงานนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา โรงเรียนควรส่งเสริมและอบรมครูที่ปรึกษาและนักเรียนให้รู้เท่าทันสื่อ ภัยสังคม บุหรี่ ยาเสพติด และเพศศึกษา พร้อมพัฒนาทักษะชีวิต ศิลปะ ดนตรี กีฬา และการคิดวิเคราะห์สอดคล้องกับพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2564) พบว่า ควรสร้างความไว้วางใจให้นักเรียนเปิดเผยปัญหาได้ และมีระบบติดตามผลการส่งต่ออย่างต่อเนื่อง และมาโนช ตัญยงค์ (2564) พบว่า ผู้เกี่ยวข้องร่วมวางแผนป้องกันและประเมินผลตามบริบทของโรงเรียนและสุนทร โครพ (2564) พบว่า จัดกิจกรรมตามข้อมูลสารสนเทศ มีการประชุมสม่ำเสมอ และจัดค่ายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและจิระนันท์ นนทะบุตร (2564) พบว่า อบรมครูให้มีทักษะการให้คำปรึกษาเบื้องต้น และจัดทีมให้คำปรึกษาเฉพาะกลุ่มนักเรียนเสี่ยง และขวัญเนตร มูลทองจาด (2562) พบว่า ส่งเสริมการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนแนวทางกับโรงเรียนต้นแบบ

ด้านการส่งต่อ ควรส่งเสริมให้ครูทำงานเป็นทีม พัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียน โดยไม่ปล่อยให้เป็นภาระของครูคนใดคนหนึ่ง ครูประจำชั้นมีบทบาทสำคัญในการดูแลเบื้องต้น สอดคล้องกับพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2564) พบว่า โรงเรียนควรมีระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนที่ได้รับการส่งต่อ และอบรมครูให้เข้าใจขั้นตอนการดำเนินงาน รวมถึงมีคู่มือชัดเจนและแผนซ่อม

ปฏิบัติ และมาโนช ตัญยงค์ (2564) พบว่า ส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการวางแผนและติดตามผลการส่งต่อนักเรียน และสุนทร โครพ (2564) พบว่า มีการส่งต่อภายในและภายนอกอย่างเหมาะสม โดยมีระบบติดตามผลต่อเนื่อง และจิระนันท์ นนทะบุตร (2564) พบว่า ผู้บริหารควรกำหนดแนวทางที่ชัดเจน อบรมครู และชี้แจงผู้ปกครองให้เข้าใจความสำคัญของการส่งต่อ

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

ที่มา : นันทูร แซ่เอี้ยว, 2569.

จากแผนภาพสามารถอธิบาย การดำเนินการวิจัย เรื่อง การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา สรุปได้ดังนี้

ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดย 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหารแต่งตั้งครูที่ปรึกษาให้เยี่ยมบ้านนักเรียนภาคเรียนละ 1 ครั้ง รองลงมาคือ การมอบหมายให้เก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล และการสนับสนุนให้ประชาสัมพันธ์กิจกรรมสู่ผู้ปกครองและชุมชน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การนำข้อมูลนักเรียนไปวางแผนช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

ด้านการคัดกรองนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดโดย 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูส่งเสริมกลุ่มนักเรียนพิเศษให้พัฒนาศักยภาพตนเองและมอบหมายให้ครูติดตามประสานกับผู้ปกครองเพื่อช่วยแก้ปัญหาาร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ รองลงมาคือ การช่วยเหลือกลุ่ม

นักเรียนที่มีปัญหาอย่างเร่งด่วน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคัดกรองและจัดกลุ่มนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด

ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากโดย 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหารให้ครูจัดกิจกรรมโฮมรูมและทักษะชีวิตประจำวัน สนับสนุนการพัฒนาการเรียนอย่างเท่าเทียม และส่งเสริมการทำงานเป็นทีมระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง นอกจากนี้ ยังมอบหมายให้ครูร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน และจัดระบบส่งเสริมนักเรียนดีเด่น ข้อที่ได้ค่าต่ำสุดคือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินผลการทำงาน

ด้านการป้องกัน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดย 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหารให้ครูที่ปรึกษาดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียม, แจ้งข่าวสารและประสานงานกับผู้ปกครองได้รวดเร็ว และติดตามผลการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การส่งเสริมให้จัดกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อและเหตุการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ด้านการส่งต่อ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดย 3 อันดับแรกคือ ผู้บริหารมอบหมายให้ครูที่ปรึกษาแก้ปัญหาการเรียนอย่างเป็นระบบและชัดเจน, ส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษามีการสื่อสารด้วยความสัมพันธ์อันดี และถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ผู้ปกครองรับรู้ร่วมกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารไม่ปล่อยให้การแก้ไขปัญหาเรียนเป็นหน้าที่ของครูคนใดคนหนึ่งเพียงลำพัง

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ผลการวิจัย พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียน ตามลำดับ แนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 คือ ส่งเสริมครูประจำชั้น ครูแนะแนว และครูหัวหน้างานดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดทำระบบ SDQ เพื่อแก้ปัญหาด้านการเรียนและพฤติกรรม การเข้าเรียน ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและคัดกรองนักเรียนตามแบบประเมิน SDQ และประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของครูประจำชั้นการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน นำผลมาปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ถูกต้องและรวดเร็ว อบรมพัฒนาครูและนักเรียน ด้านการรู้เท่าทันสื่อและปัญหาภัยทางสังคม เสริมทักษะการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่ ส่งเสริมครูมีทักษะการทำงานเป็นทีม ร่วมกันแก้ไขปัญหาด้านการเรียน ด้านพฤติกรรม และปัญหาทางครอบครัวของนักเรียนทุกคน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) กำหนดให้ทุกโรงเรียนใช้แบบประเมิน SDQ เป็นเครื่องมือหลักในการคัดกรองนักเรียน เพื่อให้การช่วยเหลือมีมาตรฐานและมีข้อมูลเชิงวิเคราะห์ที่แม่นยำ
- 2) ผลักดันการพัฒนาครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน เพื่อยกระดับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ทันสมัยและแม่นยำ
- 3) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภายนอกในกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้เกิดระบบสนับสนุนรอบด้าน ทั้งด้านสุขภาพจิต พฤติกรรม และครอบครัว
- 4) กำหนดนโยบายการอบรมครูและนักเรียนเรื่องทักษะชีวิตและการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อป้องกันปัญหาสังคมและพฤติกรรมเสี่ยงในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ส่งเสริมครูประจำชั้นใช้ข้อมูลจาก SDQ วิเคราะห์และวางแผนช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้การดูแลตรงจุดและเกิดผลจริง
- 2) จัดอบรมให้ครูมีทักษะการใช้เทคโนโลยีวิเคราะห์พฤติกรรมและพัฒนานักเรียนรายบุคคล
- 3) สร้างทีมสหวิชาชีพภายในโรงเรียน เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาพฤติกรรม การเรียน และครอบครัวของนักเรียน
- 4) จัดกิจกรรมอบรมทักษะชีวิตและรู้เท่าทันสื่อให้ครูและนักเรียนอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) สถานศึกษาควรส่งเสริมครูประจำชั้น ครูแนะแนว และครูหัวหน้างานดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดทำระบบ SDQ เพื่อแก้ปัญหาด้านการเรียนและพฤติกรรม การเข้าเรียน
- 2) สถานศึกษาควรร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและคัดกรองนักเรียนตามแบบประเมิน SDQ และประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก
- 3) สถานศึกษาควรพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของครูประจำชั้นการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน นำผลมาปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ถูกต้องและรวดเร็ว
- 4) สถานศึกษาควรอบรมพัฒนาครูและนักเรียน ด้านการรู้เท่าทันสื่อและปัญหาภัยทางสังคม เสริมทักษะการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่
- 5) สถานศึกษาควรส่งเสริมครูมีทักษะการทำงานเป็นทีม ร่วมกันแก้ไขปัญหาการเรียน ด้านพฤติกรรม และปัญหาทางครอบครัวของนักเรียนทุกคน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การนำข้อมูลนักเรียนไปวางแผนให้การช่วยเหลือ ป้องกันและส่งเสริมได้อย่างเหมาะสม ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

2. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียนนำมาจัดกลุ่มตามเกณฑ์ที่กำหนด ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา
3. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลวิเคราะห์และจัดการ ข้อมูล สารสนเทศ สามารถประเมินผลการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง แม่นยำและรวดเร็ว ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา
4. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง จัดกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อและรู้เท่าทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา
5. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การแก้ไขปัญหานักเรียนเป็นบพทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น หรือครูคนใดคนหนึ่ง ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

References

- กิตติมา ใจปลื้ม. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับความสุขในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ไกรสร เจียมทอง. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ขวัญเนตร มุลทองจาด. (2562). ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี. วารสารการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 12 (2), 35-49.
- ชุตিকাญจน์ แก้วสมสิน. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกับการบริหารงานวิชาการกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตชลบุรี 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระเบียบ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชุตีมา ถาวรแก้ว. (2559). การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 4 . ปทุมธานี-สระบุรี. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ณัฐพงษ์ ปรีชานนทกุล. (2563). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*.

นิสรา สิมพริกซ์. (2560). สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระยอง. *งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา*.

นุรมาน พิทักษ์สุขสันต์. (2564). การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอสายบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีเขต 3. *ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

พงษ์ศักดิ์ รวมขมรัตน์. 2564. *ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี* Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(1), 64–76.

มลฤดี สวนดี. (2565). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต1. *สาขาวิชาการบริหารการศึกษาคณะ ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*.

มานิช ตัญยงค์. (2564). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 จังหวัดสุพรรณบุรี สหวิทยาเขตพุเตย. *ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*.

สัตตบุษย์ โพธิ์รุท. (2564). ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21. *วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*.

สุนทร โครพ. (2563). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดอ่างทอง . *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*.

สุพัตรา ผลประสาท. (2566). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร. *ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*.

- ศุภกร รัตนวงษ์. (2565). การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด. *สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณ*.
- วิวรรณ เชื้อจิตร. (2566). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการบริหาร งานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ระยองเขต 1. *สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณ*.

การศึกษาวิเคราะห์ประเพณีปอยแห่ต้นแปกในเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

An Analytical Study of the Poi Hae Ton Paek Procession in Mae Hong Son
Municipality, Mae Hong Son Province

วิวัฒน์ พูลสวัสดิ์ Wiwat Poonsawat

ไพรินทร์ ณ วันนา Prairin Na Wanna

พัลลภ หารุคำจา Panlob Harucomja

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College

wiwat1553@gmail.com

Received 2025/07/09

Revised 2025/08/12

Accepted 2025/08/16

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) ศึกษาความเชื่อและคุณค่าของประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 3) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน รูปแบบงานวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าประเพณีปอยแห่ต้นแปก มีคู่บ้านคู่เมืองแม่ฮ่องสอนมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น ปอยก้อยจ๊อด ปอยอ่องจ๊อด ปอยต้นเตียน หรือประเพณีปอยดับไฟเทียน

2) ความเชื่อและคุณค่าของประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ชาวชาติพันธุ์ไทยใหญ่ได้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จึงได้นำเอาความพุทธประวัติตอนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แล้วเสด็จลงมายังโลกมนุษย์ เพื่อแสดงถึงความเลื่อมใสจึงได้มีประเพณีขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา โดยอาศัยหลักธรรมการวาระ 6 ได้แก่ 1) สัตถุการวตา ความเคารพในพระศาสนา ขอนี้บางแห่งเขียนเป็น พุทธการวตา ความเคารพในพระพุทธเจ้า 2) อัมมการวตา ความเคารพในธรรม 3) สังฆการวตา ความเคารพในสงฆ์ 4) สิกขาการวตา ความเคารพในการศึกษา 5) อัปมาทการวตา ความเคารพในความไม่ประมาท 6) ปฏิสันถารการวตา ความเคารพในปฏิสันถาร

3) แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ประเพณีปอยแห่ต้นแปกนี้ ยังเป็นประเพณีที่ได้รับความนิยมและยังถือปฏิบัติกันมาเรื่อยๆ การสืบสานจึงต้องอาศัยชนรุ่นหลังช่วยสืบต่อ โดยอธิบายให้เห็นความสำคัญและรากเหง้าของชนชาติพันธุ์ไทยใหญ่ที่มีความเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ความศรัทธา, ความสามัคคี, ความสงบ, ประเพณีปอยแห่ต้นแปก.

Abstract

This research article has three objectives: To study the Tonpaek Procession (Ton Kiah) tradition in Mae Hong Son Municipality, Mueang District, Mae Hong Son Province. To explore the beliefs and values associated with the Tonpaek Procession (Ton Kiah) tradition in Mae Hong Son Municipality, Mueang District, Mae Hong Son Province. To identify guidelines for preserving the Tonpaek Procession (Ton Kiah) tradition in Mae Hong Son Municipality, Mueang District, Mae Hong Son Province. This is a qualitative research study involving in-depth interviews with 15 key informants.

Findings reveal that:

1) The Tonpaek Procession is a long-standing tradition deeply rooted in the cultural identity of Mae Hong Son, known by various names such as Poy Koi Jod, Poy Ong Jod, Poy Ton Tien, or the Candle Extinguishing Festival.

2) The Tai Yai ethnic community holds deep faith in Buddhism and has incorporated the episode of the Buddha descending from Tavatimsa heaven—after preaching to his mother—into this tradition as a form of Buddhist devotion. The observance is based on the Six Principles of Respect (Karawa Dhamma), namely.

3) Satta Karawata – Respect for the Teacher (some sources use Buddha Karawata – Respect for the Buddha) Dhamma Karawata – Respect for the Dhamma Sangha Karawata – Respect for the Monastic Community Sikkha Karawata – Respect for Education and Training Appamada Karawata – Respect for Diligence (non-negligence) Patisanthara Karawata – Respect through Hospitality and Courtesy The Tonpaek Procession remains popular and continues to be passed down through generations. Its preservation relies on younger generations being educated about its significance and the deep-rooted faith of the Tai Yai ethnic group in Buddhism.

Keywords: Faith, Unity, Tranquility, Poi Hae Ton Paek Procession.

บทนำ

จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่ในภาคเหนือตอนบน เป็นจังหวัดที่มีประเพณีหลายอย่าง ตามหนังสือประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ ว่าด้วยประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ มีประเพณีดังต่อไปนี้ ประเพณีปอยส่างลอง ประเพณีปอย เหลินสิบเอ็ด ประเพณีถวายข้าวพระเจ้าหลวง ประเพณีวันออกพรรษา-มหาปวารณา ประเพณีแห่ ต้นhengแม่สะเรียง ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีตานข้าวหย่ากู่ ประเพณีปอยลากปราสาท ประเพณีล่องผ่องไทย (ประเพณีลอยกระทงไทยใหญ่) ประเพณีปอยจำตี้ (ประเพณีเจดีย์ทราย) ประเพณีเขาวงกต ประเพณีลอยกระทง และประเพณีแห่จองพารา (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2549: 215–264) มีลักษณะโดดเด่น ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว ที่ได้เข้ามาเห็นความงดงาม ทั้งทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม จริตประเพณี (Sanook Travel, 2562: 1) จากการศึกษาประเพณีต่าง ๆ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าประเพณีท้องถิ่นเหล่านี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงเอกลักษณ์และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสมาชิกในชุมชน และเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน นอกจากนี้ การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีเหล่านี้ยังช่วยรักษาความสมดุลทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนแม่ฮ่องสอนให้คงอยู่ในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการจัดการประเพณี และการนำองค์ความรู้พื้นถิ่นมาใช้ร่วมกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จะเป็นแนวทางสำคัญในการรักษาและเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

ประเพณีปอยแห่ต้นแปก เป็นประเพณีหนึ่งที่จัดขึ้นในเดือน 11 เป็นอีกประเพณีที่ชาวไทยใหญ่ให้ความสำคัญและช่วยกันสืบสานสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน (ACCL Chiang Mai University & Cultural Office Chiang Mai, ม.ป.ป.: 9) ตามประเพณีไทยใหญ่ เรียกงานนี้ว่า ปอยอ่องจ๊อด หรือปอยก๋อยจ๊อด หรืองานประเพณีดับไฟเทียน เป็นประเพณีปิดเทศกาลออกพรรษา เพื่อส่งเสด็จสมเด็จพะสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เสด็จมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ลงมาโปรดเหล่ามวลมนุษย์ในช่วงออกพรรษา และ กลับขึ้นสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อถึงวันแรม 8 ค่ำ เดือน 11 หลังออกพรรษา 7 วัน ชาติดั้งเดิมใหญ่ในเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนจากชุมชนต่าง ๆ จะร่วมกันนำต้นแปก หรือไม้สนมาผ่าเป็นซีกเล็กๆ และมัดรวมกันเป็นต้นเทียนขนาดใหญ่ (Chefile Chiang Rai Rajabhat University, ม.ป.ป.: 15) ประดับประดาติดประทีปโคมไฟ สว่างไสวสวยงาม พร้อมด้วยข้าวตอกดอกไม้ ผลไม้ นานาชนิด มาร่วมขบวนแห่ไปตามถนนในเขตเทศบาลเมือง แต่ละขบวนนอกจากจะมีต้นแปก ที่ประดับประดาอย่างสวยงามแล้ว ยังมีการฟ้อนรำจำลองสัตว์ป่าหิมพานต์ เช่น ฟ้อนกิ้งก่าเหล่า หรือฟ้อนกินรี นอกจากนี้ยังมีการฟ้อนรูปสัตว์ต่างๆ ที่มีความเชื่อว่าอาศัยอยู่ที่ป่าหิมพานต์ เช่น ฟ้อนนก ฟ้อนผีเสื้อ ฟ้อนโต เชื่อกันว่าเป็นสัตว์ป่าในหิมพานต์ชนิดหนึ่ง (เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน, 2550: 23) จากการศึกษาประเพณีปอยแห่ต้นแปก พบว่า เป็นประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ที่ผสมผสานระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างงดงาม ประเพณีนี้ไม่เพียงแต่

เป็นกิจกรรมทางศาสนาเพื่อเฉลิมฉลองและส่งเสริมพระพุทธเจ้าเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีและความร่วมมือของชุมชนในการรักษามรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนแสดงออกถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อดั้งเดิม ผู้วิจัยเห็นว่า การส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีนี้ควรทำควบคู่ไปกับการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ เพื่อให้ประเพณีปอยแห่ต้นแปกสามารถดำรงอยู่และสืบสานต่อไปได้อย่างยั่งยืนในยุคปัจจุบัน

ชนชาติพันธุ์ไทยใหญ่ ให้ความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ในทางพระพุทธศาสนาได้แสดงไว้ในคาวระ 6 หรือ คาราวตา 6 (ความเคารพ, การถือปฏิบัติสิ่งสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความเอื้อเฟื้อ หรือด้วยความหนักแน่นจริงจัง, การมองเห็นคุณค่าและความสำคัญแล้วปฏิบัติต่อบุคคลหรือสิ่งนั้นโดยถูกต้อง ด้วยความจริงใจ 1) สัตถุคารวตา (ความเคารพในพระศาสนา) ข้อนี้บางแห่งเขียนเป็น พุทธคารวตา (ความเคารพในพระพุทธเจ้า) 2) อัมมคารวตา (ความเคารพในธรรม) 3) สังฆคารวตา (ความเคารพในสงฆ์) 4) ลิกขาคารวตา (ความเคารพในการศึกษา) 5) อัปมาทคารวตา (ความเคารพในความไม่ประมาท) 6) ปฏิสันถารคารวตา (ความเคารพในปฏิสันถาร) (อง.ฉก. (ไทย) 22/303/368) ช่วงอดีตจนถึงปัจจุบัน กลิ่นอายของประเพณีการแห่ต้นแปกหรือประเพณีอื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา บางประเพณีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก (ปกรณ์ ต้นสกุล, 2552: 76) ขณะที่บางประเพณีมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เนื่องจากแนวคิดและค่านิยมของผู้คนในแต่ละยุคสมัยแตกต่างกัน (นฤมล มโนมัย, 2561: 45) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ในอดีตมีอยู่อย่างจำกัด ได้ถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สามารถเผยแพร่วัฒนธรรมได้อย่างรวดเร็ว (สถาพร วงศ์ไชย, 2557: 98) จากเดิมที่เป็นการส่งต่อความรู้แบบมุขปาฐะ ปัจจุบันกลายเป็นการถ่ายทอดผ่านสื่อดิจิทัล ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น ผู้มาเยือนสามารถสัมผัสและชื่นชมความงดงามของศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของแต่ละชาติพันธุ์ยังคงปรากฏอยู่ ประเพณีปอยแห่ต้นแปกจึงยังคงเป็นประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญและได้รับการปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ประเพณีท้องถิ่นมักได้รับการสืบทอดจากผู้อาวุโสในชุมชน พระสงฆ์ ผู้นำทางวัฒนธรรม และกลุ่มชาวบ้านที่มีความสนใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยใหญ่ แม้ประเพณีจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่แก่นแท้ของการแห่ต้นแปก ยังคงไว้ซึ่งความเคารพต่อธรรมชาติและความเชื่อทางจิตวิญญาณของชาวไทยใหญ่ ประเพณีวัฒนธรรม ย่อมสร้างคุณค่าทางสังคมอย่างแน่นอน ประเพณีและวัฒนธรรมใดที่ได้รับการยอมรับจากสังคม ได้รับการตอบรับจากสังคม เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ดี วัฒนธรรมย่อมสร้างสิ่งที่ดีงามต่อสังคม (พูนชัย ปันยิยะ, 2557: 59) ประเพณีปอยแห่ต้นแปก หรือประเพณีปอยแห่ต้นแปก ได้สร้างความรักความสามัคคีให้กับชุมชน ได้สร้างคุณค่าทางศาสนา ด้วยพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีคุณค่าต่อสังคม ประเพณีถือเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู แสดงออกถึงความเคารพ นอบน้อมต่อพระรัตนตรัย การนำหลักธรรมคำสอนมาปฏิบัติย่อมเกิดผลดี

ต่อตนเองและสังคม ประเพณีถือเป็นกฎทางสังคมชนิดหนึ่งที่ยึดให้เราปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539: 102) จากการวิเคราะห์พบว่า ประเพณีของชาติพันธุ์ไทยใหญ่ เช่น การแห่ต้นแปก เป็นตัวแทนที่สำคัญของการผสมผสานระหว่างความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อในจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของชาวไทยใหญ่ นอกจากนี้ การที่ประเพณียังคงได้รับการสืบทอดและปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย ทั้งในแง่ของการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ แสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นและพลังของวัฒนธรรมท้องถิ่นในการคงอยู่และเจริญเติบโตไปพร้อมกับสังคมสมัยใหม่ ผู้วิจัยเห็นว่าการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วมในประเพณีและการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เพื่อเผยแพร่ประเพณีเหล่านี้ จะช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทยใหญ่ให้อยู่คู่สังคมไทยไปอีกยาวนาน และยังสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้อย่างดี

ประเพณีในพระพุทธศาสนาเป็นส่วนสำคัญที่สะท้อนถึงความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวพุทธอย่างลึกซึ้ง โดยมีแนวคิดหลักที่ครอบคลุมทั้งด้านความกตัญญู การสร้างความสามัคคีในชุมชน การปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรม รวมถึงการเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ประเพณีเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นการแสดงออกทางศาสนา เช่น การทำบุญอุทิศส่วนกุศล การบูชาพระรัตนตรัย หรือการสวดมนต์ แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในชุมชนผ่านกิจกรรมร่วมกัน เช่น การแห่เทียนพรรษาและทอดกฐิน อีกทั้งยังปลูกฝังคุณค่าทางศีลธรรมที่ช่วยนำทางการดำเนินชีวิตที่ดีงาม นอกจากนี้ การที่ประเพณีหลายอย่างผูกพันกับธรรมชาติ เช่น การปลูกต้นไม้ในวันสำคัญทางศาสนา แสดงให้เห็นถึงการเคารพและความสมดุลในการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ประเพณีในพระพุทธศาสนาเหล่านี้จึงถือเป็นทั้งมรดกทางวัฒนธรรมและกลไกสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนและสังคมไทยในภาพรวม

ดังนั้น ผู้วิจัย มีความประสงค์ที่จะศึกษา ความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีชาติพันธุ์ไทยใหญ่ที่เป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายศตวรรษ เพื่อศึกษาแนวคิด ความเชื่อและแนวทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นซึ่งถือเป็นประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่ส่งเสริมให้สังคมเกิดสันติสุข ถือปฏิบัติให้เกิดเป็นสิ่งที่ดีงาม ในการทำวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจประเพณีเดือน 11 ของชาติพันธุ์ไทยใหญ่ที่มีลักษณะโดดเด่น ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว ที่ได้เข้ามาเห็นความงดงาม ทั้งทางด้านศิลปะวัฒนธรรม จริตประเพณี ที่สำคัญยิ่งคือเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้บ่งชี้ให้เห็นว่าศาสนาพุทธได้มีอิทธิพลในการกระทำ หรือให้เกิดมีวัฒนธรรมประเพณีขึ้น และทำให้ได้รับข้อคิดหลักธรรม ที่สามารถนำมาประพฤติปฏิบัติให้เกิดสิ่งที่ดีงามกับตนเอง และสังคม รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 2) เพื่อศึกษาความเชื่อและคุณค่าของประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีปอยแห่ต้นแปก ในเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบไปด้วย (1) การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและความศรัทธาของชาติพันธุ์ไทใหญ่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา และสะท้อนผ่านวัฒนธรรมประเพณีที่นำไปสู่การปฏิบัติในวิถีชีวิต (2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อศึกษาความคิดเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของประเพณีปอยแห่ต้นแปก ซึ่งเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของชาติพันธุ์ไทใหญ่และแสดงถึงความเคารพต่อพระพุทธศาสนา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 15 คน ประกอบด้วย (1) พระภิกษุ 3 รูป (2) ผู้นำชุมชน 4 คน (3) นักวิชาการ 3 คน (4) ปราชญ์ท้องถิ่น 3 คน (5) ประชาชนทั่วไป 2 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิดการเกิดขึ้นของประเพณีและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทใหญ่ในเขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์รวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล เช่น อายุ การศึกษา อาชีพ ประสบการณ์เกี่ยวกับประเพณีปอยแห่ต้นแปก และบทบาทในชุมชน

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีปอยแห่ต้นแปกสอบถามเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และรายละเอียดของประเพณี เช่น ขั้นตอนการจัดงาน ประวัติความเป็นมา และความเชื่อที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 3 ประสบการณ์และการมีส่วนร่วมในประเพณีถามถึงประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของประเพณี รวมถึงความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในการสืบสานประเพณี

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีสำรวจความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีในยุคปัจจุบัน รวมถึงการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาช่วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการตีความแบบอุปนัย (Analytic Induction) ผ่านการถอดเสียงและวิเคราะห์ข้อความจากการสัมภาษณ์ และใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประกอบบริบท (Context) เพื่อสังเคราะห์แนวคิดการเกิดประเพณีปอยแห่ต้นแปกของชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน นำเสนอผลวิเคราะห์ในรูปแบบเชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ประวัติความเป็นมาของประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า

1) ลักษณะและชื่อเรียกของประเพณีปอยแห่ต้นแปก พบว่า ประเพณีปอยแห่ต้นแปกมีชื่อเรียกที่หลากหลายตามแต่ละพื้นที่และกลุ่มชน เช่น “ปอยหลู่ต้นเตน” หรือประเพณีถวายน้เตียน และในภาษาล้านนาจะเรียกว่า “ประเพณีแห่ต้นเกี๊ยะ” ซึ่งสื่อถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำต้นไม้ชนิดหนึ่ง (โดยส่วนใหญ่เป็นต้นสน) มาสับเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วนำมามัดรวมเป็นต้นขนาดใหญ่ สูงประมาณ 3-5 เมตร เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ชาวบ้านจะนำต้นสนนี้มาตั้งไว้ในบริเวณวัด พร้อมกับจุดไฟให้ลูกโชติช่วงอยู่ตลอดเวลาจนกว่าไฟจะไหม้ต้นไม้มอด การจัดประเพณีนี้มีเฉพาะที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเท่านั้น ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่เหมือนใคร

2) ความเชื่อและประวัติความเป็นมาทางศาสนา พบว่า ประเพณีนี้ถือเป็นพิธีกรรมปิดท้ายของเทศกาลปอยเหลินสิบเอ็ด (เดือน 11 ตามปฏิทินจันทรคติไทยใหญ่) มีเรื่องราวความเชื่อที่เชื่อมโยงกับพระพุทธประวัติ โดยเฉพาะเหตุการณ์พระโคตมสมณะเจ้าทรงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณและทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ ณ เมืองสาวิถี จากนั้นเสด็จขึ้นสู่ดาวดึงส์สวรรค์และเสด็จนิวัตมนุษยโลกในวันเพ็ญเดือน 11 ที่เมืองสังกัสสนคร (สังกะนะโก) ความเชื่อนี้ทำให้การถวายน้เตียนหรือแห่ต้นเตียนในประเพณีมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ คือการรำลึกถึงการเสด็จของพระพุทธเจ้าและแสงสว่างแห่งธรรม ซึ่งเป็นแสงสว่างที่ขจัดความมืดมนและความทุกข์ ความเชื่อเหล่านี้ยังเชื่อมโยงกับพิธีกรรมการประดับโคมไฟและการถวายสัตว์ต่าง ๆ เช่น นานกโตในช่วงปิดเทศกาล

3) พิธีกรรมและการจัดงานในเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน พบว่า ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน การจัดประเพณีปอยแห่ต้นแปกจะเกิดขึ้นในช่วงวันแรม 8 ค่ำ ถึง แรม 14 ค่ำ เดือน 11 โดยแต่ละชุมชน (หรือที่เรียกว่าปอก) จะร่วมกันจัดทำต้นแปกและตกแต่งให้สวยงาม เพื่อเข้าร่วมประกวดกับเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนขบวนแห่ต้นแปกเริ่มจากตลาดนัดวันอาทิตย์หรือย่านรุ่งเรืองการค้า ไปยังวัดจองคำ โดยมีการแสดงศิลปะพื้นบ้านไทใหญ่ เช่น การกำลาย กำแลว ก้านกกิงกะห

ล่ำก้าโต ซึ่งเป็นศิลปะและวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณ ขบวนแห่จะเดินผ่านถนนและเมื่อถึงหน้าวัดจะมีการนำต้นแปกแต่ละต้นมาเรียงกัน พร้อมนำสายสิญจน์มามัดรอบต้นแปกและพวงขึ้นไปยังวัด เพื่อแสดงความเป็นหนึ่งเดียวกันของชุมชน ในพิธีกรรมจะมีการไหว้พระ ภัตตาหารทานศีล พร้อมกล่าวคำถวายต้นแปกและอนุโมทนาเป็นภาษาบาลี จากนั้นตัวแทนแต่ละชุมชนจะจุดต้นแปกและขอมาพระสงฆ์ เป็นการส่งเสริมความศรัทธาและความสามัคคีภายในชุมชน

4) ความสำคัญเชิงวัฒนธรรมและสังคม พบว่า ประเพณีปอยแห่ต้นแปกไม่ใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความผูกพันและความสามัคคีในชุมชนไทยใหญ่ ทั้งการร่วมแรงร่วมใจในการเตรียมงาน การสืบทอดศิลปะการแสดง และการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี งานประเพณีนี้ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยถ่ายทอดองค์ความรู้และวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่เยาวชน โดยมีผู้เฒ่าผู้แก่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องเล่าและความหมายของพิธีกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ประเพณีปอยแห่ต้นแปกยังมีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนผ่านการขายสินค้าหัตถกรรม อาหารพื้นเมือง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นการกระจายรายได้และส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

5) มิติทางจิตวิญญาณและความสัมพันธ์กับธรรมชาติ พบว่า ต้นแปกเป็นต้นไม้ที่ขึ้นตามธรรมชาติในพื้นที่ภูเขาของแม่ฮ่องสอน การนำต้นไม้เหล่านี้มาใช้ในพิธีกรรมแสดงถึงความเคารพและความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งของชาวไทยใหญ่กับธรรมชาติ ความเชื่อเกี่ยวกับการนำต้นแปกมาแห่และถวายเป็นสะท้อนความเชื่อทางจิตวิญญาณเกี่ยวกับการปิดป่าสิ่งชั่วร้าย และเป็นการขอพรให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชุมชน บางชุมชนยังเชื่อว่าการแห่ต้นแปกเป็นการเคารพและเชื่อมโยงกับวิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งมีบทบาทคุ้มครองและส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองให้กับลูกหลาน

6) การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของประเพณีในยุคปัจจุบัน พบว่า ประเพณีปอยแห่ต้นแปกจะมีรากฐานจากความเชื่อดั้งเดิม แต่ในยุคปัจจุบันก็มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตและสภาพสังคมใหม่ เช่น การตกแต่งต้นแปกด้วยวัสดุสมัยใหม่ การเพิ่มการแสดงศิลปะและดนตรีพื้นเมืองที่หลากหลายขึ้น และการใช้เทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์งานผ่านสื่อออนไลน์ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ช่วยให้ประเพณียังคงความน่าสนใจและมีชีวิตชีวา รวมถึงขยายฐานผู้เข้าร่วมงานทั้งจากชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่สนใจวัฒนธรรมไทยใหญ่

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 รูปแบบการแห่ต้นแปกการแห่ต้นเกี๊ยะ มีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า ประเพณีการแห่ต้นแปก หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ต้นเกี๊ยะ” เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตามยุคสมัยมาอย่างต่อเนื่อง ในอดีต การแห่ต้นแปกเป็นพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ ชาวบ้านจะนำต้นไม้ชนิดนี้มาประดับตกแต่งอย่างเรียบง่ายและสวยงาม จากนั้นแห่ไปยังวัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและเสริมสิริมงคลแก่ชุมชน โดยขบวนแห่จะมีการสวดมนต์และทำพิธีกรรมร่วมกันอย่างเคร่งครัด เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงและได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอื่น ๆ การแห่ต้นแปกจึงมี

การเพิ่มเติมกิจกรรม เช่น การแสดงทางศิลปวัฒนธรรมพื้นเมืองอย่างการรำไทยใหญ่และดนตรีพื้นเมือง เพื่อเพิ่มสีสันและความสนุกสนานในงานเทศกาล ส่งผลให้มีผู้คนเข้าร่วมมากขึ้น ส่วนในยุคปัจจุบัน การจัดประเพณีปอยแห่ต้นแปกได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบให้ทันสมัยมากขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีในงาน เช่น การประดับไฟและการออกแบบขบวนแห่ที่สวยงามเป็นระเบียบ อีกทั้งยังมีการเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ ทำให้ประเพณีนี้ได้รับความสนใจและสามารถดึงดูดผู้เข้าร่วมงานทั้งจากในพื้นที่และภายนอก

ความเชื่อทางศาสนา พบว่า ชาวไทยใหญ่ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ทำให้ประเพณีปอยแห่ต้นแปกมีความเชื่อมโยงกับความศรัทธาในพระพุทธเจ้าและหลักธรรมคำสอน โดยต้นแปกที่นำมาแห่ถือเป็นสัญลักษณ์ของการถวายพุทธบูชาและสืบทอดพระศาสนา ประเพณีนี้มีความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงเสด็จขึ้นไปโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และเสด็จลงมายังโลกมนุษย์ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 การแห่ต้นแปกจึงถือเป็นการสะเดาะเคราะห์และขอพรให้ชุมชนมีความเจริญรุ่งเรือง

ความเชื่อทางจิตวิญญาณ พบว่า ต้นแปกเป็นต้นไม้ที่ขึ้นในพื้นที่ภูเขา มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ถึงพลังแห่งธรรมชาติและความอุดมสมบูรณ์ การนำต้นไม้มานำแห่เป็นการแสดงความเคารพต่อธรรมชาติที่ให้อาศัยและความเป็นอยู่ที่ดีแก่ชุมชน นอกจากนี้บางชุมชนยังเชื่อว่าการแห่ต้นแปกเป็นการสักการะวิญญาณบรรพบุรุษ เพื่อขอพรและการคุ้มครองแก่ลูกหลาน

ความสำคัญต่อชุมชน พบว่า ประเพณีปอยแห่ต้นแปกช่วยส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน โดยผู้คนร่วมมือกันจัดเตรียมงานตั้งแต่การตกแต่งต้นแปก ขบวนแห่ ไปจนถึงพิธีกรรม และยังช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้และสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมจากผู้เฒ่าผู้แก่ ส่งผลให้ประเพณียังคงอยู่และไม่สูญหาย นอกจากนี้ประเพณียังช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว สนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่นโดยผ่านกิจกรรมขายของที่ระลึก อาหารพื้นเมือง และสินค้าหัตถกรรม

คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม พบว่า ส่งเสริมความสามัคคี การจัดงานต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกกลุ่มในชุมชน ทั้งผู้สูงอายุ เยาวชน และผู้นำชุมชน ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นและสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น สร้างอัตลักษณ์ชุมชน เป็นประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ในแม่ฮ่องสอน ช่วยสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในรากเหง้า ส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างรุ่น ผู้เฒ่าผู้แก่มีบทบาทถ่ายทอดความรู้ ประวัติและความหมายของประเพณีแก่คนรุ่นใหม่ เชื่อมโยงศาสนาและจิตวิญญาณ การแห่ต้นแปกสะท้อนความเคารพต่อธรรมชาติและขอพรเพื่อความรุ่งเรืองของชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ดึงดูดนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในงานโดยสรุป ประเพณีปอยแห่ต้นแปกเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงชุมชนในหลายมิติ ทั้งสังคม วัฒนธรรม ศาสนา และเศรษฐกิจ สร้างความเข้มแข็งและอัตลักษณ์ให้ชุมชนแม่ฮ่องสอนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 การอนุรักษ์ประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีปอยแห่ต้นแปก

เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยใหญ่ให้ยังคงมีชีวิตชีวา และเป็นที่รู้จักทั้งในชุมชนและสังคมภายนอก โดยสามารถดำเนินการผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ดังนี้

1) โครงการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยใหญ่ จัดนิทรรศการนำเสนอประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีปอยแห่ต้นแปก ส่งเสริมเยาวชนในชุมชนให้ได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมและความหมายของพิธีกรรมผ่านกิจกรรมที่เหมาะสม ผลิตสื่อสารคดีหรือคลิปวิดีโอเผยแพร่ทางออนไลน์ เพื่อขยายการรับรู้สู่กลุ่มคนวงกว้าง

2) กิจกรรมเวิร์กช็อปและการสืบทอดความรู้ จัดอบรมและสาธิตการตกแต่งต้นแปก รวมถึงการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมกับผู้อาวุโสในชุมชนในการจัดงานแห่ต้นแปก เพื่อถ่ายทอดความรู้และทักษะ รวบรวมเรื่องราวและประวัติของประเพณีเป็นเอกสารการเรียนรู้สำหรับชุมชนและสถาบันการศึกษา

3) เทศกาลและงานประเพณีระดับชุมชน จัดงานเทศกาลที่รวมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน เช่น การรำไทยใหญ่ ดนตรีพื้นเมือง และการละเล่นดั้งเดิม เพิ่มกิจกรรมเสริม เช่น การประกวดตกแต่งต้นแปก และการจัดนิทรรศการให้ผู้คนทั่วไปเข้าชม เชื่อมโยงประเพณีกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชน

4) โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและต้นแปก รมรงค์ปลูกต้นแปกในพื้นที่ป่าเพื่อฟื้นฟูและรักษาสมดุลของธรรมชาติ ส่งเสริมการใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในการตกแต่งต้นแปก เพื่อคงไว้ซึ่งความยั่งยืน ให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับความสำคัญของต้นแปกต่อระบบนิเวศและวิถีชีวิตท้องถิ่น การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรท้องถิ่น ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดสรรงบประมาณสำหรับอนุรักษ์ประเพณี ส่งเสริมให้ประเพณีปอยแห่ต้นแปกเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในวัยเรียน สร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเชื่อมโยงผู้สนใจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีอย่างครบถ้วน โครงการและกิจกรรมเหล่านี้มีส่วนช่วยให้ประเพณีปอยแห่ต้นแปกยังคงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชนแม่ฮ่องสอนอย่างยั่งยืน พร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสำหรับคนรุ่นหลังต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ประวัติความเป็นมาของประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ประเพณีปอยแห่ต้นแปกในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน พบว่าประเพณีนี้เป็นพิธีกรรมที่มีรากฐานทางศาสนาอย่างแน่นแฟ้น สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่ฝังแน่นในวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ในพื้นที่ ซึ่งได้นำเอาช่วงหนึ่งของเหตุการณ์ในพุทธประวัติเกี่ยวกับการเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ของพระพุทธเจ้า มาสร้างเป็นประเพณีเฉพาะถิ่น โดยใช้ต้นแปก (ต้นเกี๊ยะ) แทนสัญลักษณ์แห่งแสงสว่าง ความบริสุทธิ์ และพุทธบูชา ประเพณีปอยแห่ต้นแปกจึงไม่ใช่เพียงกิจกรรมทางศาสนา แต่ยังเป็นการแสดงอัตลักษณ์และ

ความเชื่อของชาติพันธุ์ไทยใหญ่ ที่หล่อหลอมขึ้นจากประวัติศาสตร์ พุทธศาสนา และวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ (จรินทร์ โภคินวิทยา, 2548) ที่เสนอว่า ประเพณีคือกระจกสะท้อนความสัมพันธ์ของสังคมกับศาสนา โดยเฉพาะในชุมชนที่มีพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ งานวิจัยของ (สมศักดิ์ เทียงธรรม, 2558) พบว่า ประเพณีท้องถิ่นในภาคเหนือหลายแห่งมีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ทำให้ประเพณีเหล่านี้เป็นทั้งกิจกรรมทางศาสนาและเครื่องมือในการสร้างความผูกพันทางสังคม นอกจากนี้ (วิทยา จันทรเพ็ญ, 2560) ได้วิเคราะห์ว่า การจัดงานประเพณีแบบมีส่วนร่วมในชุมชนไทยใหญ่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชนและส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ประเพณีปอยแห่ต้นแปกไม่เพียงแต่เป็นพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสะท้อนและรักษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทยใหญ่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ทั้งในด้านศาสนา สังคม และวัฒนธรรมอย่างบูรณาการ

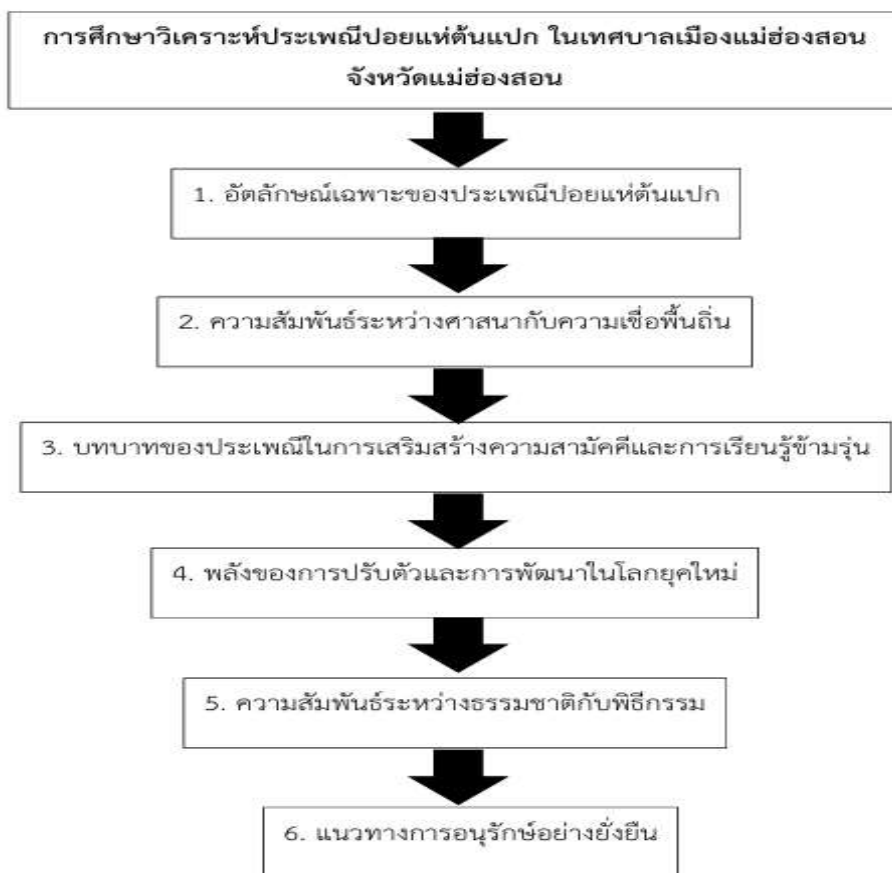
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 รูปแบบการแห่ต้นแปกการแห่ต้นเกี๊ยะ มีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า ประเพณีการแห่ต้นแปก หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ต้นเกี๊ยะ” เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน การจัดประเพณีปอยแห่ต้นแปกมีการเปลี่ยนแปลงตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เช่น การเพิ่มการแสดงศิลปวัฒนธรรมไทยใหญ่ การใช้ไฟประดับ และการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น เพื่อสร้างความน่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ประเพณีนี้ไม่เพียงดำรงอยู่ในบริบทดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ (สถาพร วงศ์ไชย, 2557) ที่เสนอว่า เทคโนโลยีและการท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นได้ นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่า ประเพณีปอยแห่ต้นแปกมีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีลักษณะเด่นในการผสมผสานระหว่างความเชื่อในพุทธศาสนา การนับถือผี และความเคารพในธรรมชาติ อัตลักษณ์ดังกล่าวแม้จะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก เช่น กระแสโลกาภิวัตน์ การท่องเที่ยว และการสื่อสารสมัยใหม่ แต่ชุมชนก็ยังคงรักษาแก่นแท้ของประเพณีไว้ได้ โดยใช้กลไกทางวัฒนธรรม เช่น การถ่ายทอดจากผู้อาวุโส การจัดกิจกรรมในระดับชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (นฤมล มโนมัย, 2561) ที่พบว่า อัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ในเชียงใหม่ มีการปรับเปลี่ยนตามปัจจัยด้านแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและสังคมเศรษฐกิจ แต่ยังมีการผลิตซ้ำและฟื้นฟูประเพณีเพื่อธำรงคุณค่าเดิมและสื่อสารอัตลักษณ์ใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานของ (พูนชัย ปันธิยะ, 2557) ที่กล่าวว่า ประเพณีไทยใหญ่มักสะท้อนพลังศรัทธาและบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในพื้นที่ที่พุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 การอนุรักษ์ประเพณีปอยแห่ต้นแปก เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีปอยแห่ต้นแปก

เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยใหญ่ให้ยังคงมีชีวิตชีวา และเป็นที่รู้จักทั้งในชุมชนและสังคมภายนอก โดยสามารถดำเนินการผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ การอนุรักษ์ประเพณีปอยแห่ต้นแปกมิได้ขึ้นอยู่กับการสืบสานพิธีกรรมเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ตั้งแต่ระดับครอบครัว วัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสื่อมวลชน ในการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และการเห็นคุณค่าของประเพณีในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านศาสนา วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมศักดิ์ เทียงธรรม, 2558) ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้ประเพณียังคงความหมายและความสำคัญในยุคปัจจุบันอย่างยั่งยืน เช่นเดียวกับที่ (วิทยา จันทร์เพ็ญ, 2560) พบว่าการบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการพัฒนาเชิงวัฒนธรรมช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (นฤมล โมโนมัย, 2561) ที่มุ่งเน้นถึงบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในการส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น โดยช่วยเผยแพร่และกระจายความรู้สู่คนรุ่นใหม่ ทำให้ประเพณียังคงมีชีวิตชีวาและเชื่อมโยงกับโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ประเพณีปอยแห่ต้นแปกเป็นประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธา และอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างลึกซึ้ง การดำรงอยู่ของประเพณีนี้ในโลกยุคใหม่จึงเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงพลังของชุมชนในการธำรงคุณค่าทางวัฒนธรรม ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ยังคงเคารพรากเหง้าของตนเองอย่างมั่นคง

องค์ความรู้

จากการศึกษาประเพณีปอยแห่ต้นแปกของชาวไทยใหญ่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนพบว่า ประเพณีนี้มีได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังเป็นแหล่งเรียนรู้และสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ลึกซึ้ง โดยแสดงให้เห็นถึงการหลอมรวมของศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม จิตวิญญาณ และธรรมชาติ ตลอดจนบทบาทของประเพณีในการสร้างความสามัคคี การถ่ายทอดอัตลักษณ์ชุมชน และการปรับตัวให้ทันสมัย งานวิจัยจึงได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญใน 6 ด้าน ได้แก่ อัตลักษณ์ท้องถิ่น ความเชื่อทางศาสนา การเรียนรู้ข้ามรุ่น การปรับตัวสู่โลกยุคใหม่ ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และแนวทางการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน องค์ความรู้เหล่านี้มีคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานวัฒนธรรมอย่างแท้จริง สามารถแสดงเป็นแผนผัง ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : วิวัฒน์ พูลสวัสดิ์, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

1) อัตลักษณ์เฉพาะของประเพณีปอยแห่ต้นแปก คือ ประเพณีปอยแห่ต้นแปก หรือ ปอยหลู่ต้นเตน ถือเป็นพิธีกรรมเฉพาะถิ่น สะท้อนอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มักใช้ “ต้นเกี๊ยะ” ซึ่งเป็นกิ่งไม้สนมาทำพิธีถวายเป็นพุทธบูชา

2) ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับความเชื่อพื้นถิ่น คือ มีรากฐานจากความเชื่อในพุทธประวัติ เชื่อกันว่าเกิดขึ้นในวันเพ็ญเดือน 11 เชื่อว่าการแห่ต้นแปกเป็นสัญลักษณ์ของการต้อนรับพระพุทธเจ้าและเป็นการบูชาแสงธรรม ในความศักดิ์สิทธิ์ของต้นแปกจึงเชื่อมโยงกับการขอขมาบาปกรรม การสะเดาะเคราะห์ และการเสริมสิริมงคล เป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ลึกซึ้งระหว่างจิตวิญญาณ ชุมชน และธรรมชาติ

3) บทบาทของประเพณีในการเสริมสร้างความสามัคคีและการเรียนรู้ข้ามรุ่น คือ พิธีกรรมแห่ต้นแปกมีความสำคัญต่อการสร้างพลังความร่วมมือในชุมชน เป็นการร่วมแรงร่วมใจของทุกกลุ่มวัย

ตั้งแต่ผู้อาวุโส เยาวชน ไปจนถึงผู้บริหารชุมชน เป็นเวทีในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ขาดตอน และเป็นกลไกการสร้างความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม (Cultural Continuity) และส่งเสริม การเรียนรู้เชิงรากเหง้า

4) พลังของการปรับตัวและการพัฒนาในโลกยุคใหม่ คือ ประเพณีนี้จะมีรากฐานจากความเชื่อโบราณ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้ทันสมัย เช่น การตกแต่งด้วยวัสดุร่วมสมัย มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ มีการผนวกกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมเข้าไปในขบวนแห่ เข้าถึงคนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมบนฐานวัฒนธรรม

5) ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับพิธีกรรม คือ ต้นแปกที่ใช้ในประเพณีได้มาจากป่าภูเขาศรีธรรมชาติของแม่ฮ่องสอน มีความหมายลึกซึ้งทางจิตวิญญาณและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตที่เคารพธรรมชาติ การแห่ต้นแปกเป็นสื่อกลางในการสื่อความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ ผ่างด้วยคุณค่าทางจิตใจและจิตวิญญาณที่ยากจะหาได้จากสื่อหรือพิธีกรรมสมัยใหม่ทั่วไป

6) แนวทางการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีปอยแห่ต้นแปกอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) การเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านนิทรรศการและสื่อ (2) เวิร์กช็อปและการสืบทอดความรู้กับเยาวชน (3) เทศกาลในชุมชนที่ผนวกกับกิจกรรมการแสดง (4) โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและต้นแปก (5) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่น

สรุป และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาประเพณีปอยแห่ต้นแปกในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ประเพณีดังกล่าวมีรากฐานทางศาสนาอย่างแน่นแฟ้น และเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทยใหญ่ในพื้นที่ โดยประเพณีนี้สะท้อนความเชื่อ ความศรัทธา และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา รวมทั้งการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล การส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีนี้ไม่เพียงแต่เป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี แต่ยังช่วยสร้างความสามัคคีในชุมชน และส่งเสริมความเข้าใจทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน นอกจากนี้ งานวิจัยยังพบว่า การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ครอบครั้ว วัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสื่อมวลชน เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงและพัฒนาประเพณีนี้ให้สอดคล้องกับยุคสมัยใหม่ โดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้และเพิ่มการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ งานวิจัยจึงเห็นความสำคัญของการผสมผสานระหว่างการรักษาคูณค่าดั้งเดิมและการปรับตัวเพื่อความยั่งยืนของประเพณีในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐและองค์กรท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเพณีให้มีคุณภาพและยั่งยืน

2) ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้และการสร้างจิตสำนึกในชุมชนและสถานศึกษา เพื่อรักษารากเหง้าวัฒนธรรมและความต่อเนื่องของประเพณี

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรจัดตั้งทีมงานหรือกลุ่มอาสาสมัครในชุมชนเพื่อดูแลและประสานงานการจัดงานประเพณีปอยแห่ต้นแปกอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมและรักษาความต่อเนื่องของประเพณีให้ยั่งยืน

2) ควรจัดอบรมและเสริมสร้างความรู้แก่เยาวชนในชุมชนเกี่ยวกับความสำคัญและความหมายของประเพณีปอยแห่ต้นแปก รวมถึงทักษะที่เกี่ยวข้อง เช่น การฟ้อนรำ การประดับประดาต้นแปก เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมและสืบทอดประเพณีในอนาคต

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรพัฒนาการวิจัยโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การสร้างแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีปอยแห่ต้นแปกให้เข้าถึงง่ายและกว้างขวางมากขึ้น

2) ควรส่งเสริมการวิจัยเชิงนวัตกรรมที่เน้นการสร้างกิจกรรมหรือรูปแบบการนำเสนอประเพณีที่ดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่ เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมและความยั่งยืนของประเพณีในระยะยาว

References

- เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน. (2550). *รายงานกิจกรรมงานประเพณีท้องถิ่น*. แม่ฮ่องสอน: เอกสารภายใน.
- จรินทร์ โกคินวิทยา. (2548). *วัฒนธรรมประเพณีไทยกับความสัมพันธ์ทางสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นฤมล มโนมัย. (2561). *ค่านิยมและประเพณีในชุมชนไทยใหญ่*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปกรณ์ ต้นสกุล. (2552). *พิธีกรรมและประเพณี*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). *พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย* (เล่ม 22). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พูนชัย ปันธิยะ. (2557). *เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยา จันทรเพ็ญ. (2560). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณีไทยใหญ่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สถาพร วงศ์ไชย. (2557). *เทคโนโลยีและการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ เทียงธรรม. (2558). *ธรรมชาติในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ เชียงใหม่.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2549). *ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. เชียงใหม่: เจริญวัฒนาการพิมพ์.
- สุวรรณา กาญจนวัฒน์. (2555). *ประเพณีและศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา*. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ACCL Chiang Mai University & Cultural Office Chiang Mai. (ม.ป.ป.). *ประเพณีปอยแห่ต้นแปก*. เชียงใหม่: สำนักวิจัยและอนุรักษ์วัฒนธรรม.
- Chefile Chiang Rai Rajabhat University. (ม.ป.ป.). *งานประเพณีดับไฟเทียน (ปอยอ่องจ๊อด)*. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- Sanook Travel. (2562). *ข้อมูลประเพณีจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://travel.sanook.com> [15 มีนาคม 2568].

การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาล เมืองแม่ฮ่องสอน

Academic administration in the 21st century by administrators of educational
institutions under Mae Hong Son Town Municipality

ศิริวัฒน์ ชำนาญ Siriwatra Chamnan
จันทร์ฉาย ยมสูงเนิน Junchai Yomsoongnern
ธีระภัทร ประสมสุข Teerapat Prasomsuk
สังวาล วังแจ่ม Sangwan Wangcham
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
g663302036@northcm.ac.th

Received 2025/04/13

Revised 2025/06/18

Accepted 2025/07/04

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งสิ้นจำนวน 99 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2) แนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน มีแนวทางพัฒนา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ส่งเสริมความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ พัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สนับสนุนการใช้ระบบ

สารสนเทศและโปรแกรมสำเร็จรูปในการประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ด้านการนิเทศการศึกษา ดำเนินการนิเทศแบบกัลยาณมิตร หลากหลายรูปแบบ เช่น การเยี่ยมชั้นเรียน การสังเกตและการสะท้อนผลเพื่อพัฒนาการสอน ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สำรวจปัญหาเสนอของบประมาณ และจัดซื้อสื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน

คำสำคัญ : การบริหารงานวิชาการ, ศตวรรษที่ 21, ผู้บริหารสถานศึกษา.

Abstract

This research aimed to 1) study academic administration in the 21st century of school administrators and 2) study the development guidelines for academic administration in the 21st century of school administrators under Mae Hong Son Municipality. It was a mixed-method research. The population used in the research were school administrators, teachers, and directors of the Education, Religion, and Culture Division, totaling 99 people, and 5 qualified interviewers. The instruments used were questionnaires and structured interview forms with a reliability of 0.96. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research results revealed that:

1) the results were at a high level. When considering each aspect, the average values from highest to lowest were as follows: development of school curriculum, followed by development of learning processes, measurement and assessment of learning outcomes, respectively. The aspects with the same average values were educational supervision and development of media and technology use for education.

2) The results of the study on the development guidelines for academic administration in the 21st century of school administrators under Mae Hong Son Municipality were as follows: development of school curriculum Promote cooperation among administrators, teachers and personnel in improving the curriculum to be up-to-date and in line with the 21st century; develop learning processes; develop high-speed internet networks in schools so that students can access learning anywhere and anytime; measure and evaluate learning outcomes; support the use of information systems and ready-made programs to evaluate and transfer learning outcomes; supervise education; conduct various forms of friendly supervision, such as classroom visits, observation and reflection to develop teaching; use of media and technology for

education; survey problems, propose budgets and purchase media and modern technology to support teaching and learning.

Keywords: Academic Administration, 21st Century, Educational Institution Administrators.

บทนำ

การศึกษานับเป็นกลไกพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม และเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างประชากรที่สามารถขับเคลื่อนประเทศไปข้างหน้า ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในบริบทโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ หลายประเทศทั่วโลกจึงให้ความสำคัญกับการยกระดับการศึกษา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนในชาติให้พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประเทศจนถึงระดับโลก โดยไม่ละเลยต่อการดำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560:1)

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามภารกิจของสถานศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์การของตนเอง และแสดงบทบาทความเป็นผู้นำเพื่อนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ (ศศิธรดา แพงไทย, 2559) ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญและตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยสามารถยกระดับศักยภาพของผู้เรียนให้มีทักษะการแข่งขันที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในโลกอนาคตได้อย่างท้าทาย

การบริหารงานวิชาการ ถือเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษาที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป้าหมายสำคัญของสถานศึกษา คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรกำหนด และมีทักษะชีวิตสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลต่อการใช้ชีวิตและการพัฒนาผู้เรียน สร้างความจำเป็นให้ต้องเน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเสริมสร้างคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับอนาคต (เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช และคณะ, 2559 : เลข 18) การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเชิงวิชาการที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การบูรณาการเทคโนโลยี และการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ รวมทั้งต้องสามารถบริหารจัดการงานวิชาการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล

จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินำขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566 ของสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน พบว่า คะแนนเฉลี่ยในรายวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ ขณะที่วิทยาศาสตร์และ

ภาษาอังกฤษมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการให้ความสำคัญและพัฒนางานวิชาการในสถานศึกษาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในรายวิชาที่มีคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์ จากแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2566 ของสถานศึกษาได้ระบุว่าต้องเพิ่มร้อยละของผู้เรียนที่มีผลคะแนน O-NET สูงขึ้นจากปีการศึกษาที่ผ่านมา (รายงาน SAR โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน, 2566 : 32) อย่างไรก็ตาม ปัญหาผลสัมฤทธิ์ในบางรายวิชายังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการบริหารงานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน โดยมุ่งหวังให้ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการพัฒนาวิชาการของสถานศึกษา ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ และส่งเสริมการบริหารงานวิชาการให้สามารถรองรับความเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อความท้าทายของโลกยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย แบบผสมผสาน ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 6 คน ครูผู้สอน 92 คน และผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 1 คน รวมทั้งสิ้น 99 คน ซึ่งทั้งหมดอยู่ในสังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน
- 2) กลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคคลผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลจากสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 4 คน ซึ่งมีประสบการณ์ในตำแหน่งมาอย่างน้อย 2 ปี และผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมอีก 1 คน ซึ่งมีระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ไม่น้อยกว่า 2 ปี รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 5 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เครื่องมือเชิงปริมาณ แบบสอบถามการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (check list) สอบถามข้อมูล เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน และตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย มีจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 4) การนิเทศการศึกษา 5) การพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยี

โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale) โดยมีเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีการดำเนินงานที่เข้มข้นและสมบูรณ์ที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีการดำเนินงานอย่างดี อยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีการดำเนินงานค่อนข้างน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีการดำเนินงานในระดับต่ำที่สุด

2) เครื่องมือเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยข้อคำถามที่ใช้สร้างแบบสัมภาษณ์นำมาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอน 2 ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้าน โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางส่งเสริมให้ครูและบุคลากรพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและเป้าหมายของโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เรียนอย่างไร 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมพื้นที่จัดการเรียนการสอน เพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาอย่างไร 3) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีแนวทางส่งเสริมให้ครูและบุคลากรจัดทำระบบสารสนเทศเกี่ยวกับการวัด ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียนโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปอย่างไร 4) ด้านการนิเทศการศึกษา มีแนวทางส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหารให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความยืดหยุ่น และเข้าใจความแตกต่างของบุคลากรในสถานศึกษาได้อย่างไร 5) ด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีแนวทางจัดสรรงบประมาณให้ครูและบุคลากรผลิตนวัตกรรมทางการศึกษาที่ทันสมัย หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียนได้อย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

1) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด และคณะ, 2561 อ้างถึงใน ชันแก้ว พรหมคำ, 2564: 80-81)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.41	0.55	มาก
2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.37	0.57	มาก
3) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.32	0.59	มาก
4) ด้านการนิเทศการศึกษา	4.30	0.59	มาก
5) ด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.30	0.62	มาก
โดยรวม	4.34	0.58	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการ

พัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และด้านการนิเทศการศึกษา กับด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน มีแนวทางการพัฒนาแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา คือ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมกัน ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 กำหนดนโยบายและวางแผนการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นประจำทุกปี วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นของการปรับปรุง พัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา นำหลักสูตรท้องถิ่นมาบูรณาการให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา นิเทศการใช้หลักสูตร ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรฯ และการนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอน พัฒนาคุณภาพผู้เรียนต่อไป

2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางการพัฒนา คือ เร่งจัดสรรงบประมาณ ปรับปรุง พัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมพื้นที่เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา ให้ครูและบุคลากร และผู้เรียน สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา การกำหนดนโยบายพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง(5G)ครอบคลุมทุกพื้นที่ของโรงเรียนในแผนปฏิบัติการประจำปี ฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างเชี่ยวชาญ ชำนาญ และค้นคว้าหาความรู้ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์และการเรียนรู้ด้วยตนเองได้

3) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีแนวทางการพัฒนา คือ การอบรม พัฒนาครูและบุคลากรทั้งระบบ มีความรู้ ความสามารถ นำระบบเทคโนโลยีด้านการวัดและประเมินผล /เทียบโอนผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมาใช้ปฏิบัติงานจริงให้รวดเร็ว ถูกต้องได้ ระบบวัดและประเมินผลมีมาตรฐาน พัฒนาครูและบุคลากรให้สามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการรายงานผลการเรียน การพัฒนาการดำเนินงานต่างๆของผู้เรียนในทุกภาคเรียนและได้ทันเวลา มีการประชาสัมพันธ์การวัดและประเมินผลบน Website ของโรงเรียน

4) ด้านนิเทศการศึกษา มีแนวทางการพัฒนา คือ มีการนิเทศอย่างเป็นกัลยาณมิตรหลากหลายรูปแบบ เยี่ยมชั้นเรียน การสังเกต ปรัชชาหารือ และสะท้อนผลการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุง พัฒนาการจัดการเรียนการสอน และสนับสนุนให้ครูมีกรณีศึกษากันเองระหว่างชั้นเรียนเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาครูและบุคลากรโดยการอบรม พัฒนา และการศึกษาดูงานเปรียบเทียบ มาพัฒนางานที่ได้รับมอบหมาย นิเทศการสอนตามปฏิทิน นำผลการนิเทศมาปรับปรุงการเรียนการสอน มีการนิเทศอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง

5) ด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีแนวทางการพัฒนา คือ สำรวจและรวบรวมปัญหาด้านสื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี เสนอของงบประมาณ ทำโครงการจัดซื้อสื่อ-เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีแผนพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีของครูในการจัดการเรียนการสอน อบรม และปฏิบัติจริงการใช้สื่อและเทคโนโลยีด้านการวัดและประเมินผล ครูพัฒนานวัตกรรมสื่อประกอบการสอน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ปรับปรุงเครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมพื้นที่ภายในโรงเรียน เพื่อบริการครู บุคลากร นักเรียนสามารถเรียนรู้ ได้ทุกที่ทุกเวลา

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้ดังนี้

ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและบุคลากรวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ตลอดจนทบทวนหลักสูตรเดิมเพื่อพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบท พร้อมทั้งสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่ข้อมูลสู่ผู้ปกครองและชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ (ชนิสรา ชุมวงศ์, 2563) พบว่า โรงเรียนมีการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบและบริหารงานวิชาการตามเป้าหมายของสถานศึกษา

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ผู้บริหารมีบทบาทเป็นผู้นำทางวิชาการ สนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย เพื่อพัฒนาทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตร สอดคล้องกับ (ยุพา พรหมแย้ม, 2562) พบว่า ผู้บริหารสนับสนุนการจัดแผนและกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพตามหลักสูตรสถานศึกษา.

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ผู้บริหารส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาระบบวัดผลให้มีประสิทธิภาพ ถูกต้อง และรวดเร็ว รวมถึงสนับสนุนการจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา และการกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ (ชนิสรา ชุมวงศ์, 2563) พบว่า สถานศึกษามีแนวทางการวัดและประเมินผลที่เป็นระบบ ชัดเจน และมีคุณภาพ.

ด้านการนิเทศการศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ผู้บริหารให้คำปรึกษา แนะนำ และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูให้สอดคล้องตามเป้าหมายสถานศึกษา รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการนิเทศออนไลน์ พัฒนาระบบการเรียนการสอนให้ครอบคลุมทุกด้านของผู้เรียน นอกจากนี้ยังมีการวางแผนการนิเทศโดยใช้โรงเรียนหรือโครงการเป็นฐาน และจัดทำรายงานผลการนิเทศอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ สอดคล้องกับ (นารี ปราดนาม, 2566) และ (วิไล

ลักษณะ รู้กิจ, 2566) พบว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาครูในด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง

ด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีการผลิต พัฒนา และประเมินสื่อนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง จัดสรรงบประมาณและรวบรวมแหล่งสื่อเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา รวมถึงมีการนิเทศ ติดตาม และปรับปรุงการใช้สื่ออย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ (วิไลลักษณ์ รู้กิจ, 2566) และ (พัชญ์พิชา จันทา, 2563) พบว่า การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเน้นการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การศึกษาแนวทางพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน สามารถอภิปรายผล ดังนี้

ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา คือ ควรดำเนินการโดยผู้บริหาร ครู และบุคลากรร่วมกันวางแผน ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยการกำหนดนโยบาย วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นของผู้เรียน รวมทั้งบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สอดคล้องกับ (เรวัตร อยู่เกิด, 2563) ที่เสนอแนวทางพัฒนาหลักสูตรด้วยการวิเคราะห์ความต้องการ มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome-based Education) ออกแบบเนื้อหา วิธีจัดการเรียนรู้ การวัดผล และจัดทำเอกสารหลักสูตรให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ คือ เร่งจัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมพื้นที่สถานศึกษา รองรับการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา พร้อมกำหนดแผนปฏิบัติการรายปีเพื่อบูรณาการนโยบายโครงสร้างพื้นฐาน 5G เข้ากับการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมการอบรมครูและบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนทั้งในชั้นเรียนและแบบออนไลน์ สอดคล้องกับ (พัชญ์พิชา จันทา, 2563) ที่เสนอแนวทางพัฒนาและจัดหาสื่อการสอน พัฒนาระบบอินเทอร์เน็ต และติดตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ยึดหยุ่นตามความถนัดของผู้เรียน

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ คือ ควรมุ่งอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีด้านการวัดและประเมินผล รวมถึงการเทียบโอนผลการเรียนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และได้มาตรฐาน ส่งเสริมการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการรายงานผลการเรียนทุกภาคเรียน พร้อมเผยแพร่ข้อมูลผ่านเว็บไซต์โรงเรียน สอดคล้องกับ (นิภาพร พินิจมนตรี, 2563) ที่เสนอแนวทางพัฒนาสถานศึกษาพัฒนาเครื่องมือวัดผลให้ได้มาตรฐาน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

ด้านนิเทศการศึกษา คือ ควรมุ่งเน้นการดำเนินการนิเทศอย่างเป็นกัลยาณมิตร หลากหลายรูปแบบ เช่น การเยี่ยมชั้นเรียน การสังเกต ปรีกษาหารือ และสะท้อนผลการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงพัฒนา นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ครูนิเทศกันเองระหว่างชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พร้อมการอบรมและศึกษาดูงานเพื่อพัฒนางานที่ได้รับมอบหมาย ผู้บริหารควรมีการนิเทศตามปฏิทินและนำผลการนิเทศมาปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง สอดคล้องกับ (ธัญดา ยงยศยิ่ง, 2560) ที่เสนอแนวทางพัฒนาการประเมินและปรับปรุงกระบวนการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการทำงาน

ด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา คือ ควรเริ่มจากการสำรวจและรวบรวมปัญหาด้านสื่อและเทคโนโลยี พร้อมเสนองบประมาณและจัดซื้อสื่อที่ทันสมัย เพื่อพัฒนาการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน ครูได้รับการอบรมและฝึกปฏิบัติจริงในการใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล รวมทั้งพัฒนานวัตกรรมสื่อประกอบการสอนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้ครอบคลุมทั้งโรงเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา สอดคล้องกับ (ธัญดา ยงยศยิ่ง, 2560) ที่เสนอแนวทางพัฒนาบริหารส่งเสริมการพัฒนาและประเมินผลการใช้สื่อและเทคโนโลยีการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : ศิริวัฒน์ ชำนาญ, (2568)

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา คือ ผู้บริหาร ครูและชุมชน เทศบาลร่วมกันกำหนดนโยบายและวางแผนนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของหลักสูตร วิเคราะห์สภาพปัญหา นำหลักสูตรท้องถิ่นมาบูรณาการร่วม นิเทศการใช้หลักสูตร

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางการพัฒนา คือ ผู้บริหาร ส่งเสริมและพัฒนา ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมพื้นที่การจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา ที่ครูและบุคลากร ผู้เรียน สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีแนวทางการพัฒนา คือ นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนาระบบการวัดและประเมินผล /เทียบโอนผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีมาตรฐาน

ด้านนิเทศการศึกษา มีแนวทางพัฒนา คือ นิเทศอย่างเป็นกัลยาณมิตรหลากหลายรูปแบบ เยี่ยมชั้นเรียน การสังเกต ปรัชญาหรือ สะท้อนผลการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และสนับสนุนให้ครูมีการนิเทศกันเองระหว่างชั้นเรียนเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีแนวทางการพัฒนา คือ สำรวจและรวบรวมปัญหา ทำโครงการจัดซื้อสื่อ-เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีแผนพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีของครูในการจัดการเรียนการสอน

สรุป และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ทำให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิชาการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในชั้นเรียน และการพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยยังสะท้อนถึงความท้าทายในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา และการสนับสนุนทรัพยากรที่เพียงพอ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย ทำงานร่วมกับครูและชุมชน และเน้นการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารวิชาการนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนได้อย่างแท้จริงในบริบทของท้องถิ่นแม่ฮ่องสอน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ควรจัดอบรมพัฒนาผู้บริหารเรื่องการบริหารงานวิชาการที่ทันสมัย
- 2) เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ควรสนับสนุนงบประมาณด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้

3) เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ควรมีนโยบายให้โรงเรียนปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

4) เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ควรจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหารทั่วประเทศ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ควรชวนครูประชุมวางแผนพัฒนาหลักสูตรร่วมกันปีละครั้ง

2) ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ควรใช้เทคโนโลยีง่าย ๆ เช่น Google Form, Line, Facebook กลุ่ม ช่วยบริหารงานวิชาการ

3) ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ควรสนับสนุนให้ครูทดลองจัดกิจกรรมเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่เหมาะกับเด็ก

4) ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ควรเปิดโอกาสให้ครูเสนอแนวคิดและร่วมตัดสินใจเรื่องงานวิชาการ

5) ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ควรติดตามและพูดคุยกับครูเป็นประจำ เพื่อช่วยกันพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

2) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ของผู้เรียนโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

References

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). *เอกสารแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์.
- ชั้นแก้ว พรหมคำ. (2564). การพัฒนาแนวทางการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเลย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชนิสรา ชุมวงศ์. (2563). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).

- ัญญา ยงยศยิ่ง. (2560). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3. การค้นคว้าอิสระ, ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- นารี ปราถนาม. (2566). การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิภาพร พินิจมนตรี. (2563). การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. วิทยานิพนธ์, ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2561). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช และคณะ. (2559). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21: ความท้าทายในการพัฒนานักศึกษา. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 3(2).196-208
- พัชณีย์ จันทา. (2563). แนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ยุพา พรหมแย้ม. (2562). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอบางบัวทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2. วิทยานิพนธ์คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ลักษณ์ประภา สุวรรณสมบัติ. (2565). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพสถานศึกษาตามแบบชีวิตวิถีใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วิไลลักษณ์ รุ่งกิจ. (2566). การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศศิธรดา แสงไทย. (2559). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, 6 (1), 7-11
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). การจัดการระบบการบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษาและวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พุทธศักราช 2553 เล่มที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์
ลักษณะ.

เรวัตร อยู่เกิด. (2563). *แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท
ตามแนวคิดทักษะทางพฤติกรรม วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ*, มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสกลนคร, 11(41), 82-92.

โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน. (2566). *รายงานการประเมินตนเอง (SAR) ประจำปีการศึกษา
2566*. แม่ฮ่องสอน: โรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน.

บทบาทของวัดกับการอนุรักษ์ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไต หมู่บ้านต่อแพ อำเภอยายม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

The role of temples and the conservation of zinc stencil art of the Tai ethnic group, Tor Phae Village, Khun Yuam District, Mae Hong Son Province

พระครูอนุสรณ์นันทสิทธิ์ Phrakhru Anusannanthasit

ธวัชชัย ไชยวุฒิ Thawatchai Chaiwut

พัลลภ หารุคำจา Panlob Harucomja

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College

taweeasakoonsom@gmail.com

Received 2025/07/03

Revised 2025/08/12

Accepted 2025/08/16

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาศิลปะลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหมู่บ้านต่อแพ อำเภอยายม จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) ศึกษากระบวนการการอนุรักษ์ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไต หมู่บ้านต่อแพ อำเภอยายม จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 3) วิเคราะห์บทบาทของวัดกับการอนุรักษ์ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหมู่บ้านต่อแพ อำเภอยายม จังหวัดแม่ฮ่องสอน การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน และนำมาวิเคราะห์พร้อมกับการนำเสนอในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ประวัติความเป็นมาศิลปะลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหมู่บ้านต่อแพ อำเภอยายม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ชุมชนชาวไตหมู่บ้านต่อแพ อำเภอยายม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชุมชนชาวไตขนาดกลาง ตั้งอยู่ในพื้นที่หุบเขาที่อุดมสมบูรณ์ มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปท้องถิ่นไว้ได้อย่างเข้มแข็ง ได้แก่ ศิลปะลายฉลุสังกะสีไต เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชนไตได้อย่างลึกซึ้ง

2) กระบวนการการอนุรักษ์ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไต หมู่บ้านต่อแพ อำเภอยายม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า กระบวนการอนุรักษ์ที่สมบูรณ์เริ่มต้นตั้งแต่การเก็บข้อมูล การประเมินสภาพ ไปจนถึงการวางแผนบูรณะและถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นหลัง การประยุกต์ศิลปะลายฉลุสังกะสีเข้ากับรูปแบบการออกแบบร่วมสมัยหรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก็จะช่วยยื้อยุดวัฒนธรรมนี้คงอยู่คู่กับชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต

3) บทบาทของวัดกับการอนุรักษ์ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหมู่บ้านต่อแพ อำเภอยางชุม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า บทบาทของวัดในประเด็นต่างๆ 1) บทบาทในการถ่ายทอดและฟื้นฟู 2) บทบาทด้านการอนุรักษ์รักษา 3) บทบาทดูแลจัดเก็บ 4) บทบาทคุ้มครองป้องกัน 5) บทบาทการใช้ประโยชน์และบริการชุมชน รูปแบบลวดลาย ซึ่งกลายเป็นภูมิปัญญาที่ถูกสั่งสมมา ยาวนาน

คำสำคัญ : บทบาทของวัด, การอนุรักษ์, ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสี, ชาติพันธุ์ไท.

Abstract

This research study has three main objectives: 1.To study the history of zinc stencil art of the Tai ethnic group in Tor Pae Village, Khun Yuam District, Mae Hong Son Province. 2.To examine the conservation process of zinc stencil art by the Tai ethnic group in Tor Pae Village, Khun Yuam District, Mae Hong Son Province. 3.To analyze the role of Buddhist temples in the preservation of zinc stencil art by the Tai ethnic group in Tor Pae Village, Khun Yuam District, Mae Hong Son Province. This is a qualitative research study based on interviews with 20 key informants. The collected data were analyzed and presented in a descriptive format.

The research results revealed that:

1) The history of zinc stencil art of the Tai ethnic group in Tor Pae Village, Khun Yuam District, Mae Hong Son Province: Tor Pae is a medium-sized Tai community located in a fertile valley. The community has strongly preserved its local traditions and art forms, particularly Tai zinc stencil art. This art form is a cultural heritage that deeply reflects the identity, beliefs, and way of life of the Tai people.

2) The conservation process of zinc stencil art by the Tai ethnic group in Tor Pae Village, Khun Yuam District, Mae Hong Son Province: A comprehensive conservation process includes data collection, condition assessment, restoration planning, and the transmission of knowledge to younger generations. Integrating zinc stencil art into contemporary design or eco-cultural tourism helps strengthen and sustain this cultural heritage within the community over time.

3) The role of Buddhist temples in preserving zinc stencil art of the Tai ethnic group in Tor Pae Village, Khun Yuam District, Mae Hong Son Province Temples play various roles in preservation, including: 1)Transmission and revitalization 2) Conservation and maintenance 3) Storage and management 4) Protection and

safeguarding 5) Utilization and community service. The stencil patterns have become a form of accumulated local wisdom that continues to play a significant role in the cultural identity of the community.

Keywords: Role of Temples, Conservation, Zinc Stencil Art, the Tai Ethnic Group.

บทนำ

พระพุทธศาสนา เป็นสถาบันหนึ่งในสังคมไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยและความมั่นคงของสังคมไทยอย่างแนบแน่น องค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับสังคมตลอดมา คือ วัดและพระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท วัดมีอิทธิพลและมีบทบาทในวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจและกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และศาสนา เป็นสถานที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร เป็นศาสนสถานที่ช่วยขัดเกลาจิตใจ ประชาชน เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ และที่บำเพ็ญกุศลของชาวพุทธ ซึ่ง พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า การพัฒนาพุทธบริษัท 4 ได้แก่ รูปแบบแรก คือ การพัฒนาพระภิกษุ สามเณร รูปแบบที่สอง คือ การพัฒนาพระภิกษุณี รูปแบบที่สาม คือ การพัฒนาอุบาสกและรูปแบบที่สี่ คือ การพัฒนา อุบาสิกา วัดจึงเป็นสถานที่ หรือแหล่งในการเรียนรู้ (พระครูโสภิตปัญญากร (กล้า กตปุญโญ) และ พระครูโอภาสพนทกิตติ, 2558) และเป็นสถานที่พัฒนานคนให้เป็น คนดีของสังคมในรูปแบบของพระพุทธศาสนา วัดเป็นสถานที่ให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม สวดมนต์ไหว้พระ และทำกิจกรรมทางศาสนา เป็นสถานที่แสดงออกในด้านขนบธรรมเนียมและประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เป็นที่ปรึกษาด้านการครองตน เป็นสถานที่สงเคราะห์ผู้ยากไร้ เป็น สถานพยาบาล เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรให้ชาวบ้านได้พบปะกัน เป็นสถาบันบริหารจัดการในเทศกาลต่าง ๆ (สิริวัฒน์ คำวันสา, 2544: 47) จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าวัดในสังคมไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท มิได้มีบทบาทเพียงด้านศาสนพิธีหรือการสั่งสอนหลักธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นโครงสร้างทางสังคมที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชนในทุกมิติ ทั้งด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม วัดจึงเปรียบเสมือน “หัวใจ” ของชุมชน ที่เชื่อมโยงคนในท้องถิ่นเข้าด้วยกัน สร้างความสามัคคี และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป การตระหนักถึงบทบาทนี้จะช่วยให้การวางนโยบายด้านศาสนาและวัฒนธรรมสามารถส่งเสริมศักยภาพของวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

วัดในปัจจุบันถือเป็นศาสนสถาน และศาสนวัตถุ หรือศาสนสมบัติ หมายถึง ทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ของวัดรวมทั้ง สัณหาภิรมทรัพย์ กล่าวคือ ทรัพย์สินเคลื่อนที่ได้ เช่น เงินทอง เครื่องใช้สอย ต่างๆ อสังหาภิรมทรัพย์ กล่าวคือ ทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น ที่ดิน เสนาสนะ อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นต้น ซึ่งนอกจากนั้นเป็นพุทธสถานที่รวบรวมศาสนวัตถุในทุกๆด้านไว้ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูป จิตรกรรมฝาผนัง รวมทั้งงานวรรณกรรมทาง พระพุทธศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือเครื่องสะท้อนให้เห็นถึง

รูปแบบความ นิยมแห่งยุคสมัย และถูกกำหนดเขตอย่างแน่นอน (ปริยา ศุภวงศ์, 2550: 23) ส่วนพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดในการแสดงบทบาทต่าง ๆ เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพ เชื่อถือและการร่วมมือกันให้เกิดความสามัคคีความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทุกชั้นในสังคมตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาจนถึงประชาชนทั่วไป (ประเวศ วะสี, 2539: 125) จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าวัดและพระสงฆ์ไม่ได้เป็นเพียงศูนย์กลางทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์รวมของมรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม และภูมิปัญญาของชุมชน การรักษาทรัพย์สินศาสนสมบัติและศาสนวัตถุไม่เพียงเป็นการปกป้องสิ่งของมีค่าเชิงกายภาพ แต่ยังเป็นการธำรงคุณค่าทางจิตวิญญาณและเอกลักษณ์ของชุมชนในแต่ละยุคสมัยด้วย บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตใจและผู้รักษามรดกเหล่านี้ จึงเป็นแกนสำคัญที่ช่วยค้ำจุนความมั่นคงของสังคมและสืบสานความเชื่อ วัฒนธรรม และศิลปะให้ดำรงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

บ้านต่อแพอยู่ในเขตตำบลแม่เงา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ในปัจจุบันนี้ ตั้งอยู่บนที่ราบเชิงเขาริมฝั่งแม่น้ำยม ซึ่งปัจจุบันก็ได้แยกออกมาเป็นหมู่ที่ 8 ของตำบลแม่เงา แต่เดิมบ้านต่อแพนี้ยังไม่มีชื่อแต่มีพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์มากจึงเหมาะแก่การเพาะปลูกเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะการทำนาทำสวน ต่อมาได้มีชาวบ้านจากต่างถิ่นเข้ามาจับจองที่ทำมาหากินจึงต้องตั้งหมู่บ้านขึ้นเป็นครั้งแรก ชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหลวง” ต่อมาชาวบ้านทำการเกษตรได้ผลดี ก็ได้เก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรซึ่งได้ผลผลิตเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะข้าวเมื่อมีการเก็บผลผลิตไว้หมดแล้วนั้นแต่ชาวบ้านก็ไม่มีแหล่งที่จะจำหน่ายผลผลิตของตัวเองชาวบ้านก็เลยพากันไปตัดไม้ไผ่มาผูกเป็นแพเพื่อที่จะได้นำเอาผลผลิตของตัวเองไปจำหน่ายให้ได้โดยการบรรทุกเอาลงไปยังที่เมืองยม หรือโดยล่องไปตามน้ำแม่น้ำยมโดยที่เอาแพนี้เป็นพาหนะขนผลผลิตไปขาย เมื่อชาวบ้านเห็นว่าการที่เอาแพผูกเป็นพาหนะแบบนี้บ่อยครั้งขึ้น ชาวบ้านก็เลยนึกขึ้นได้แล้วก็เลยพากันเรียกและตั้งหมู่บ้านที่นี้ว่า “บ้านต่อแพ” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2449 เป็นต้นมา มีอยู่ 2 หย่อมบ้าน ก็คือ หย่อมบ้านใหม่ หย่อมบ้านหัวนา (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, 2549: 53) ประชาชนในหมู่บ้านต่อแพส่วนใหญ่จะใช้ภาษาไตเพราะว่าส่วนมากก็จะมีเชื้อสายเป็นคนไตซึ่งเขาจะเรียกตนเองกันว่า “คนไต” และภาษาไตก็จะมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ปัจจุบันส่วนใหญ่ก็จะใช้แบบภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียนเพราะไม่มีการเรียนการสอนของภาษาไตดังนั้นคนรุ่นใหม่จึงไม่ได้มีการศึกษาภาษาเขียนแบบไต (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, 2549: 67) จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าบ้านต่อแพมีพัฒนาการของชุมชนที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวไต ทั้งในด้านการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพเกษตรกรรม และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะบทบาทของแม่น้ำยมที่เป็นเส้นทางคมนาคมและการค้าขายสำคัญในอดีต ทำให้เกิดเอกลักษณ์การตั้งชื่อหมู่บ้านที่ผูกพันกับวิถีการดำรงชีพ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงด้านภาษา โดยเฉพาะการลดบทบาทของภาษาเขียนไตในคนรุ่นใหม่ อาจส่งผลต่อการสูญหายของมรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวอักษรและวรรณกรรมท้องถิ่น ดังนั้นการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรม

ท้องถิ่น ควรได้รับการส่งเสริมควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน เพื่อคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของคนในพื้นที่

ชาวไถ่นั้นมีความเชื่อว่าชาวไถมีความนับถือและเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระรัตนตรัยและความเชื่อหลักที่ชุมชนยึดหลักปฏิบัติคือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว บาปบุญคุณโทษ อาณิสสส์ของการทำบุญยิ่งทำดีหรือทำบุญมากตายไปแล้วจะได้ไปเสวยสุขในโลกสวรรค์และถึงพระนิพพานในที่สุด คนในชุมชนนี้ส่วนมากก็จะมีเชื่อในเรื่องของท้าวทั้ง 4 ที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาในเรื่องไตรภูมิพระร่วงและความเชื่อในเรื่องผีเจ้าเมืองที่ชาวบ้านต่อแพเชื่อว่าเป็นวิญญาณบรรพบุรุษหรือผู้ปกครองบ้านเมืองในอดีตที่กลายมาเป็นเทวดาทำหน้าที่คอยสอดส่องดูแลไม่ให้เกิดภัยอันตรายจากสิ่งเหนือธรรมชาติ ประเพณีที่ชาวไถได้ปฏิบัติกันมาจนตลอดทั้งปีมีวัดต่อแพเป็นศูนย์กลางในการทำบุญ ประวัติความเป็นมาของวัดต่อแพนั้น เดิมเป็นวัดร้างมาก่อนเป็นวัดที่ไม่ทราบว่าจะสร้างมาแต่สมัยไหน มีเจดีย์เก่าแก่ กองอิฐ ซากปรักหักพัง และปารกทึบ จนกระทั่งในปี พ.ศ.2461 มีพระธุดงค์ชาวไถได้เดินทางมาจากพม่า แล้วมาตั้งเป็นที่สำนักสงฆ์ขึ้น หลังจากนั้นพ่อค้าและชาวพม่าที่เดินทางไปค้าขายยังแม่สะเรียงด้วยการล่องแพมาบนนั้นก็ได้ร่วมมือกับชาวบ้านได้พากันสร้างศาลาการเปรียญขึ้นพร้อมกับบูรณะเจดีย์ที่หักพังสำหรับการบูรณะเจดีย์ให้เป็นองค์ใหม่ครอบโดยได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระอรหันต์และสร้างวิหารคู่กับองค์เจดีย์และชาวบ้านก็พากันตั้งชื่อวัดตามชื่อหมู่บ้านว่า “วัดต่อแพ” และได้ขึ้นทะเบียนตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2461 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2525 (ข่าวสด ออนไลน์, 2561) จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าความเชื่อของชาวไถในบ้านต่อแพมีรากฐานที่ผสมผสานทั้งคติพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นบ้านอย่างลงตัว โดยมีพระรัตนตรัยเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ ขณะเดียวกันก็ยังคงให้ความสำคัญกับความเชื่อเรื่องท้าวทั้ง 4 และผีเจ้าเมือง ซึ่งสะท้อนถึงมิติทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ วัดต่อแพในฐานะศูนย์กลางของชุมชนไม่เพียงเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจ แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของการฟื้นฟูศรัทธาและความร่วมมือของคนในท้องถิ่นและคนนอกพื้นที่ การบูรณะวัดและเจดีย์ในอดีตจึงมิได้เป็นเพียงการซ่อมแซมสิ่งก่อสร้าง หากแต่เป็นกระบวนการเสริมสร้างอัตลักษณ์ ความสามัคคี และความภาคภูมิใจร่วมกันของชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวไถในปัจจุบัน

ความเป็นมาการดอกลายฉลุของชาวไถบ้านต่อแพ ประวัติความเป็นมาของลวดลายแบบชาวไถนั้น ไม่สามารถสืบค้นได้ว่าเริ่มต้นความเป็นมาอย่างไร สอบถามนักปราชญ์ชาวบ้าน ด้านศิลปะลายไถในปัจจุบันได้คำตอบที่ไม่มีความกระจ่าง เพราะภูมิปัญญาเองก็ไม่รู้ประวัติความเป็นมาของอดีต ย้อนหลัง รู้เพียงแต่ว่าบรรพบุรุษรุ่นพ่อ รุ่นปู่ได้สืบทอดมรดกศิลปะลายไถไว้ให้ลูกหลานเท่านั้น ย้อนหลังไปมากกว่ารุ่นปู่ ก็ไม่สามารถหาข้อมูลได้ คาดคะเนจากลักษณะลวดลายไถจะเห็นได้ว่าลักษณะคล้ายคลึงกับลวดลายประเภทเดียวกันของชนเผ่าไท ในภูมิภาคต่าง ๆ ในแหลมอินโดจีน โดยเฉพาะศิลปะลายไถน่าจะอนุমানได้ว่า ศิลปะไถ ได้ก่อเกิดนานนับพันปี เช่นเดียวกับศิลปะไทย นั่นคือ เกิดขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 9 การสืบทอดศิลปะลายไถ ไม่มีสถาบันการศึกษาที่สอนอย่าง

จริงจัง ผู้ที่สามารถเขียนลายไต่ได้และมีผลงานปรากฏ ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่มีความสนใจ และอุปนิสัยโน้มเอียงไปในด้านศิลปะกับการเขียนลาย ตามแนวคิดและความถนัดของตนเอง จนเป็นลายสัญลักษณ์ประจำตัวของคนนั้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของวัดกับการอนุรักษ์การต้องลายฉลุสังกะสีศิลปะไต่ ในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ว่ามีวิธีการอนุรักษ์รักษาอย่างไร สืบทอดเอกลักษณ์ลายฉลุศิลปะของชาติพันธุ์ไต่ได้อย่างไร มีความเกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์ใดที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และคนรุ่นปัจจุบันมีบทบาทอย่างไรต่อการอนุรักษ์ต้องลายฉลุสังกะสีศิลปะของชาติพันธุ์ไต่หมู่บ้านต่อแพ ในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและเพื่อเป็นพุทธบูชาแก่พระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาศิลปะลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไต่หมู่บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการการอนุรักษ์ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไต่ หมู่บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 3) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของวัดกับการอนุรักษ์ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไต่ หมู่บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยผสมผสานการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Analytical Description)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 20 คน/รูป ประกอบด้วย (1) พระสงฆ์ในชุมชน 5 รูป (2) ช่างต้องลาย 3 คน (3) นักวิชาการ 2 คน (4) ผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชน ชำราชากร นักเรียน และประชาชนในบ้านต่อแพ 10 คน ใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เทคนิคสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด (Structured In-depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และช่างฝีมือในพื้นที่ โดยกำหนดประเด็นคำถามการวิจัยดังนี้

- 1) ประวัติความเป็นมาของวัดต่อแพและบทบาทของวัดในชุมชนบ้านต่อแพ
- 2) บทบาทของวัดต่อแพในการอนุรักษ์ พื้นฟู และถ่ายทอดศิลปะลายฉลุสังกะสีของชาวไต่
- 3) ความเชื่อและค่านิยมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและรักษาศิลปะลายฉลุสังกะสี

- 4) กระบวนการผลิตลายฉลุสังกะสีและการสืบทอดภูมิปัญญาในชุมชน
- 5) ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการอนุรักษ์ศิลปะลายฉลุสังกะสีในปัจจุบัน
- 6) ความเห็นของชุมชนต่อบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางด้านศาสนา วัฒนธรรม และศิลปกรรม

การตรวจสอบเครื่องมือทำโดยส่งร่างคำถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา ความชัดเจนของภาษา และความครอบคลุมของประเด็น จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาบทบาทของวัดกับการอนุรักษ์การต้องลายฉลุสังกะสีศิลปะในอำเภอยุวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด จากการศึกษาวิจัย พบว่า

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ประวัติความเป็นมาศิลปะลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหมู่บ้านต่อแพ อำเภอยุวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท มีถิ่นฐานกระจายอยู่ในภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยตั้งถิ่นฐานอยู่มากที่สุดในรัฐฉานทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของสหภาพเมียนมาร์ ชาวไทมีการติดต่อกับชาวล้านนามาตั้งแต่อดีต ดังในสมัยพระญามังราย มีการติดต่อค้าขายกันระหว่างชาวไทและชาวล้านนาโดยตลอด ชาวไทที่มาติดต่อกับชาวยุวมจำนวนหนึ่งที่เข้ามาแล้วไม่กลับมามากอีกเลย แต่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองไทยและกลายเป็นไทยไปในที่สุด และได้นำศิลปะลายไทติดตัวมาด้วย ศิลปะลายไทเป็นศิลปะการแสดงออกที่เป็นนามธรรม ออกมาในแบบสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม มีการประดิษฐ์ ตกแต่ง และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ แสดงออกในรูปของหัตถกรรม เช่น การวาดเขียนการเขียนลาย การแกะสลัก การปั้น ในด้านภาษาแสดงออกในรูปของบทเพลง บทกลอน โคลงฉันท์ และศิลปะอื่น ๆ แสดงออกในลักษณะต่างๆ เช่น การฟ้อน การรำ ดนตรี เป็นต้น

ปัจจุบันนี้ ชุมชนบ้านต่อแพอยู่ในเขตตำบลแม่เงา อำเภอยุวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชุมชนชาวไตขนาดกลาง ตั้งอยู่บนที่ราบเชิงเขาริมฝั่งแม่น้ำยวม ซึ่งปัจจุบันก็ได้แยกออกมาเป็นหมู่ที่ 8 ของตำบลแม่เงา มีพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์มากจึงเหมาะแก่การเพาะปลูกเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะการทำนาทำสวน ชุมชนชาวไทหมู่บ้านต่อแพ สามารถรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปะท้องถิ่นไว้ได้อย่างเข้มแข็ง บ้านเรือนในหมู่บ้านต่อแพมีรูปแบบผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมไม้แบบดั้งเดิมและหลังคามุงด้วยสังกะสี ภายในบริเวณบ้านมักจะเห็นแผ่นสังกะสีฉลุลายงดงามติดตั้งตามส่วนต่าง ๆ ของอาคาร ไม่ว่าจะเป็นหน้าจั่ว หน้าต่าง ช่องลม หรือชายคา ลายฉลุสังกะสี ในหมู่บ้านต่อแพไม่เพียงเป็นหัตถศิลป์ที่มีคุณค่าเชิงสุนทรียภาพ หากยังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน ช่างผู้

ชำนาญในศิลปะนี้เป็นเสมือนผู้นำทางภูมิปัญญาและสร้างงานสร้างรายได้ให้คนในท้องถิ่น การรวมกลุ่มช่างฝีมือในรูปแบบสหกรณ์หรือชมรม ยังเป็นวิธีที่ช่วยสืบสานและถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น และช่วยให้ผลงานฉลุลายสังกะสีสามารถปรับตัวเข้าหากระแสตลาดและความต้องการของคนรุ่นใหม่ได้ ชุมชนต่อแพยังสามารถใช้กลยุทธ์ผสมผสานระหว่างเอกลักษณ์ดั้งเดิมกับนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมงานหัตถศิลป์นี้ให้ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดในยุคปัจจุบัน เช่น การออกแบบลายฉลุที่ร่วมสมัยมากขึ้น หรือนำเสนอผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ให้ผู้คนภายนอกได้รู้จักและสั่งซื้อ ผลักดันให้ลายฉลุสังกะสียังคงเป็นสินค้าหัตถศิลป์และมรดกทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง งานฉลุสังกะสีไ้ในหมู่บ้านต่อแพ มีแนวโน้มที่จะยังคงเติบโต สืบสานและส่งผ่านคุณค่าทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 กระบวนการการอนุรักษ์ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไต หมู่บ้านต่อแพ อำเภอยางชุม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสี ในหมู่บ้านต่อแพไม่เพียงเป็นหัตถศิลป์ที่มีคุณค่าเชิงสุนทรียภาพ หากยังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน ช่างผู้ชำนาญในศิลปะนี้เป็นเสมือนผู้นำทางภูมิปัญญาและสร้างงานสร้างรายได้ให้คนในท้องถิ่น การรวมกลุ่มช่างฝีมือในรูปแบบสหกรณ์หรือชมรม ยังเป็นวิธีที่ช่วยสืบสานและถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ แม้ว่าปัจจุบันจะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี การอนุรักษ์จึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน และชุมชนท้องถิ่น กระบวนการอนุรักษ์ที่สมบูรณ์เริ่มต้นตั้งแต่การเก็บข้อมูล การประเมินสภาพ ไปจนถึงการวางแผนบูรณะและถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นหลัง นอกจากนี้ การสร้างความตระหนักรู้และความภาคภูมิใจในศิลปะแบบดั้งเดิม ยังช่วยให้ภูมิปัญญาลายฉลุสังกะสีไม่สูญหายไปตามกาลเวลา และอาจสร้างประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น หากมีการประยุกต์ศิลปะลายฉลุสังกะสีเข้ากับรูปแบบการออกแบบร่วมสมัยหรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก็จะช่วยให้อุตสาหกรรมนี้คงอยู่คู่กับชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์บทบาทของวัดกับการอนุรักษ์การต้องลายฉลุสังกะสี ศิลปะไตในอำเภอยางชุม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีในจังหวัดแม่ฮ่องสอน นับเป็นมรดกศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงภูมิปัญญา ความเชื่อ และอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นที่สั่งสมกันมายาวนาน การสร้างสรรค์ลวดลายฉลุบนแผ่นสังกะสีเพื่อประดับอาคาร งานสถาปัตยกรรม หรือใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา เป็นศิลปะที่ต้องอาศัยความประณีต ความชำนาญ และความเข้าใจในลวดลายดั้งเดิม ซึ่งจะถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันงานศิลปะเหล่านี้เริ่มถูกละเลยหรือค่อยๆ สูญหายไป เนื่องมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และการเข้ามาของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่แทนที่งานฝีมือดั้งเดิม วัดในฐานะศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชน มีบทบาทในการเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คน และทำหน้าที่อนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรม

(tangible heritage) และนามธรรม (intangible heritage) สำหรับในหมู่บ้านต่อแพ วัดเป็นกลไกที่ช่วยให้ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีสามารถอยู่สืบไปได้ ผ่านกิจกรรมต่างๆ ทั้งในเชิงอนุรักษ์ สืบทอดเผยแพร่ รวมทั้งประยุกต์ใช้ในงานด้านสังคมและชุมชน

1) บทบาทในการถ่ายทอดและฟื้นฟู วัดเป็นพื้นที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้และสืบทอดองค์ความรู้ท้องถิ่นในด้านภาษา ศิลปะ ดนตรี หรือพิธีกรรม ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีก็เช่นเดียวกัน ช่างฝีมือรุ่นเก่าและพระสงฆ์ในวัดมักมีความรู้และฝีมือในการสร้างสรรค์ลวดลายฉลุเฉพาะตัว วัดจึงกลายเป็นแหล่งรวบรวมครูบาอาจารย์ที่สามารถถ่ายทอดทักษะนี้สู่คนรุ่นใหม่

2) บทบาทด้านการอนุรักษ์รักษา วัดเป็นสถานที่ที่เก็บรักษาวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมของชาวไท ทั้งเพื่อใช้ในการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมของวัด และเพื่อเก็บไว้เป็นต้นแบบให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา งานฉลุสังกะสีแบบเก่าที่มีอายุหลายสิบปีหรือกว่าร้อยปี ถูกเก็บรักษาไว้ในศาลาวัดหรือกุฏิบางหลังเพื่อป้องกันความเสียหายจากสภาพแวดล้อม วัดมีการจัดทำทะเบียนหรือบันทึกข้อมูลวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นภาพถ่าย ขนาด อายุ ลวดลาย หรือแม้กระทั่งรายชื่อช่างผู้สร้าง เพื่อให้ข้อมูลเหล่านี้สามารถสืบค้นได้ในภายหลัง

3) บทบาทดูแลจัดเก็บ วัดมีการรวบรวมศิลปวัตถุและงานฝีมือหลากหลายประเภทไว้ในพื้นที่ของวัด เป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขนาดย่อมหรือพื้นที่จัดแสดงขนาดเล็ก เพื่อให้คนในชุมชนและผู้มาเยี่ยมเยือนสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้โดยตรง การดูแลจัดเก็บนั้นรวมไปถึงการตรวจสอบสภาพเป็นระยะ การซ่อมแซมชิ้นงานที่ชำรุด หรือการควบคุมอุณหภูมิและความชื้นในกรณีที่มีการเก็บรักษาในอาคาร วัดบางแห่งอาจร่วมมือกับหน่วยงานด้านพิพิธภัณฑ์หรือมหาวิทยาลัยที่มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพื่อหาหรือแนวทางการดูแลรักษาอย่างถูกต้องตามมาตรฐานสากล กระบวนการอนุรักษ์ประกอบด้วย 1) สำรวจและจัดเก็บข้อมูล 2) การประเมินสภาพและวางแผนอนุรักษ์ 3) การพัฒนาเทคนิคและถ่ายทอดองค์ความรู้ 4) สร้างระบบการมีส่วนร่วมของชุมชน

4) วัดมีบทบาทในการคุ้มครองป้องกันสำหรับงานศิลปวัฒนธรรมที่มีความเสี่ยงจะถูกทำลายหรือสูญหายในหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นการเฝ้าระวังไม่ให้เกิดการขโมยหรือถูกทำลาย การตั้งกฎระเบียบในการเข้าถึงหรือใช้พื้นที่ที่มีศิลปวัตถุเก็บรักษา ตลอดจนการเจรจาหรือร่วมมือกับหน่วยงานปกครองท้องถิ่นและตำรวจในกรณีที่มีการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ในระดับปฏิบัติการแล้ว วัดยังส่งเสริมให้ชุมชนเห็นคุณค่าในมรดกศิลปะพื้นถิ่นของตนเอง เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และคุณค่าทางศิลปะของงานฉลุสังกะสี

5) บทบาทการใช้ประโยชน์และบริการชุมชน บทบาทสำคัญของวัดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสี ก็คือการนำมรดกทางศิลปะนี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทั้งในมิติทางวัฒนธรรม ศาสนา และการสร้างรายได้หรือส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาบทบาทของวัดกับการอนุรักษ์การต้องลายฉลุสังกะสีศิลปะใต้ในอำเภอยุวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรม ศาสนา และศิลปกรรมในพิธีกรรมดังกล่าว มีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยนำผลการวิจัย มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ประวัติความเป็นมาศิลปะลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหมู่บ้านต่อแพ อำเภอยุวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ชุมชนบ้านต่อแพ ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 8 ตำบลแม่เงา อำเภอยุวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชุมชนชาติพันธุ์ชาวไตขนาดกลาง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำยวม บนพื้นที่ราบเชิงเขาที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะการทำนาและทำสวน วิถีชีวิตของชาวบ้านยังคงพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำรงชีวิต เช่น การใช้ไม้จากป่าสร้างบ้าน การเก็บพืชป่ามาเป็นอาหารและสมุนไพร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการดำรงวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์, (2542) พบว่า เกิดขึ้นโดยหากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิดกับประวัติศาสตร์ และความรู้ดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของตน ก่อให้เกิดความเข้าใจ การตัดสินใจได้เอง ความมั่นใจ ความภูมิใจและความมีเกียรติภูมิ จะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวก และหากชุมชนเกิดความคุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคม ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น การยอมรับการปรับตัวต่อพฤติกรรมภายในชุมชนได้ ความพอใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนมาก หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิดกับความรู้ใหม่ภายนอกชุมชน ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ การตัดสินใจเองไม่ได้ ความไม่มั่นใจ ความไม่ภูมิใจและขาดเกียรติภูมิ จะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบ และหากชุมชนเกิดความไม่คุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคม ก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่น การวางแผน การปรับตัวไม่ได้ต่อพฤติกรรมภายในชุมชน ความไม่พอใจและความไม่รู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนพบว่า คุณค่าศิลปกรรมส่งผลต่อการสร้างทัศนคติต่อตนเองพร้อมกันกับความผูกพันกับชุมชนและเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเหตุผล หากเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวกจะเกิดความผูกพันกับชุมชนมาก แต่ถ้าเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบจะเกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 กระบวนการอนุรักษ์ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหมู่บ้านต่อแพ อำเภอยุวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า วัฒนธรรมชาวบ้านต่อแพสามารถรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปะพื้นถิ่นไว้ได้อย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะงาน ศิลปะลายฉลุสังกะสี ที่ปรากฏบนหน้าจั่ว หน้าต่าง ช่องลม และชายคาของบ้านเรือน ลวดลายเหล่านี้สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า แม้จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี การอนุรักษ์ศิลปะลายฉลุสังกะสีก็ยังคงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องอาศัย

ความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน และชุมชนท้องถิ่นเอง แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของคึกเดช กันตามระ (2535) พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิถีชีวิตของคนไทยมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับวิวัฒนาการของศิลปะ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ารูปแบบของพระพุทธรูปมีความเปลี่ยนแปลงคลี่คลายมาโดยลำดับ ตามยุคสมัยในประวัติศาสตร์ไทย เริ่มต้นตั้งแต่ สมัยทวารวดี ศรีวิชัย หริภุญชัย ลพบุรี อุทอม สุโขทัย เชียงแสน อโยธยา และรัตนโกสินทร์ เนื้อหาส่วนใหญ่กล่าวถึง ความคิดสร้างสรรค์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนที่นับถือพุทธศาสนา และได้ร่วมกันสร้างพระพุทธรูปปฏิมากรด้วยศรัทธาและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูป รวมไปถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมวัฒนธรรมไทย และงานวิจัยของสุชัย สิริวิภูกุลและคณะ (2566) พบว่า 1) ลวดลายที่นำมาประดับตกแต่ง มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลวดลายที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงส่วนกลางลายในกลุ่มนี้ ได้แก่ ลวดลายที่เป็นลายกนกต่าง ๆ ส่วนลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เด่นชัดบ่งบอกถึงศิลปกรรมล้านนาโดยแท้ คือ เป็นลักษณะลวดลายกึ่งธรรมชาติ กึ่งประดิษฐ์ ซึ่งเป็นวิธีการของจิตรกรรมไทยแบบประเพณีผสมผสานกับแบบไตหรือพม่าคือลวดลายดอกบัวแบบพันยักซ์ 2) ลวดลายพุทธศิลปกรรมล้านนายังเกี่ยวข้องในด้านสำนักทางประวัติศาสตร์ของชุมชน มีความเหมาะสมและสอดคล้องและเป็นที่ยอมรับในทุกๆ ด้านของทั้งสมาชิก ผลงานลวดลายทางพุทธศิลปกรรมล้านนาที่นำไปใช้ชุมชนบ้านสามขา จะเกิดประสิทธิผลสูงสุดในการใช้เป็นหลักการบำบัดบรรเทาทุกข์แก่สมาชิกชุมชน 3) วิจัยบูรณาการสร้างสรรค์ลวดลายพุทธศิลปกรรมล้านนาเพื่อให้ส่งผลในด้านการบำบัดในการสร้างเสริมความสุขตามหลักพละ 5 โดยปัจจัยที่สำคัญคือด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนา, ภูมิศาสตร์ที่ตั้ง, สังคมประเพณี, ชาติพันธุ์ และเทคโนโลยี

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์บทบาทของวัดกับการอนุรักษ์การต้องลายฉลุสังกะสี ศิลปะไตในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า กระบวนการอนุรักษ์ประกอบด้วย 1) สำรวจและจัดเก็บข้อมูล 2) การประเมินสภาพและวางแผนอนุรักษ์ 3) การพัฒนาเทคนิคและถ่ายทอดองค์ความรู้ 4) สร้างระบบการมีส่วนร่วมของชุมชน 5) วัดมีบทบาทในการคุ้มครองป้องกันสำหรับงานศิลปวัฒนธรรมที่มีความเสี่ยงจะถูกทำลายหรือสูญหายในหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นการเฝ้าระวังไม่ให้เกิดการขโมยหรือถูกทำลาย การตั้งกฎระเบียบในการเข้าถึงหรือใช้พื้นที่ที่มีศิลปวัตถุเก็บรักษา ตลอดจนการเจรจาหรือร่วมมือกับหน่วยงานปกครองท้องถิ่นและตำรวจในกรณีที่มีการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ในระดับปฏิบัติการแล้ว วัดยังส่งเสริมให้ชุมชนเห็นคุณค่าในมรดกศิลปะพื้นถิ่นของตนเองสอดคล้องกับงานวิจัยของสุณี เชื้อนแก้ว (2554) พบว่า ชาวไต เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาไทกะไต อาศัยอยู่ในรัฐฉานประเทศพม่า เป็นส่วนใหญ่และมีบางส่วนที่อาศัยอยู่บริเวณดอยไตแลง ชายแดน ไทย-พม่า ชาวไท ไทใหญ่ มีวิถีชีวิตที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ทั้งภาษา การแต่งกาย การใช้ชีวิตที่ยังคงพึ่งพาอาศัยธรรมชาติก่อให้เกิดการสั่งสมองค์ความรู้และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมานาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของศักราช ฟ้าขาว (2553) พบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไตในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ถูกหลอมรวมจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิตมี

ความศรัทธาเลื่อมใสต่อพุทธศาสนาผสมผสานการนับถือผีและยี่ดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัดทำให้คนในชุมชนได้เกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงการธำรงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของตนเอง

องค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวัดในฐานะ “ศูนย์กลาง” ของชุมชนได้ ซึ่งไม่เพียงเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หากยังทำหน้าที่ในการส่งเสริม สืบทอดพันธุ์ และคุ้มครองศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สะท้อนเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ ทั้งในแง่ของรูปแบบลวดลาย ความเชื่อ คติความศรัทธา ตลอดจนภูมิปัญญาที่ถูกสั่งสมมายาวนาน สาระสำคัญขององค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้ สามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : พระครูอนุสารนันทลสิทธิ์, 2569

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่าการวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์และวัดในฐานะศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ วัฒนธรรม และสังคมของชุมชน โดยพบว่า

1) ด้านศาสนาและจิตวิญญาณ วัดและพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาพระธรรมวินัย เผยแผ่คำสอน และสร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน ส่งผลให้ชุมชนมีคุณธรรมและความสงบทางจิตใจ

2) ด้านวัฒนธรรมและประเพณี วัดทำหน้าที่เป็นแหล่งรวมและสืบสานประเพณีท้องถิ่น เช่น งานบุญ งานประจำปี และพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งช่วยคงเอกลักษณ์และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน

3) ด้านสังคมและชุมชน พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นที่พึ่งทางใจและที่ปรึกษาแก่ประชาชน ช่วยแก้ไขปัญหาครอบครัว ปัญหาสังคม และเป็นตัวกลางเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก

4) ด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา วัดสามารถเป็นแหล่งทรัพยากรสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เช่น การจัดโครงการฝึกอาชีพ การระดมทุนเพื่อสาธารณะ และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนอย่างยั่งยืน

5) แนวทางพัฒนาในอนาคต ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะด้านการบริหารจัดการและการสื่อสารของพระสงฆ์ รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้วัดสามารถปรับบทบาทให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

สรุป และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาบทบาทของวัดกับการอนุรักษ์ศิลปะลายฉลุสังกะสีของกลุ่มชาติพันธุ์ไตในหมู่บ้านต่อแพ อำเภอบัวชุม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าชุมชนได้บ้านต่อแพตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเกษตรกรรมและสามารถรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงศิลปะลายฉลุสังกะสีได้อย่างเข้มแข็ง ศิลปะนี้เป็นทั้งหัตถศิลป์และส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต รวมถึงเศรษฐกิจในชุมชน โดยช่างฝีมือมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดและพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดยุคใหม่ กระบวนการอนุรักษ์ศิลปะลายฉลุสังกะสีเป็นการร่วมมือของชุมชน หน่วยงานรัฐ และองค์กรต่าง ๆ เพื่อเก็บข้อมูล วางแผนบูรณะ และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คนรุ่นหลัง วัดมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรมในการอนุรักษ์ พื้นฟู และเผยแพร่ศิลปะลายฉลุสังกะสี ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านการศึกษา การดูแลรักษางานศิลปะ รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้ชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าทางวัฒนธรรมช่วยให้ศิลปะนี้ยังคงอยู่และเติบโตอย่างยั่งยืน งานวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการผสมผสานระหว่างเอกลักษณ์ดั้งเดิมกับนวัตกรรมเพื่อการอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบท

สมัยใหม่ นอกจากนี้ยังแนะนำให้พัฒนากลยุทธ์ส่งเสริมการตลาดผ่านช่องทางออนไลน์และสร้างเครือข่ายช่างฝีมือเพื่อความยั่งยืนของศิลปะลายฉลุสังกะสีในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรจัดตั้งและส่งเสริมโครงการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรสำหรับการอนุรักษ์ศิลปะพื้นถิ่นในวัด เช่น รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณและสนับสนุนด้านทรัพยากร เช่น บุคลากรผู้เชี่ยวชาญ และเทคโนโลยี เพื่อช่วยวัดในการบูรณะและอนุรักษ์ศิลปะต้องลายฉลุสังกะสีอย่างเป็นระบบ รวมทั้งส่งเสริมการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้และสร้างความตระหนักในคุณค่าทางวัฒนธรรมแก่ชุมชน

2) ส่งเสริมการบูรณาการศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ภาครัฐควรสนับสนุนการบูรณาการศิลปะลายฉลุสังกะสีกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อำเภอยะลา เพื่อสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น พร้อมทั้งกำหนดนโยบายการอนุรักษ์ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและวัดในฐานะศูนย์กลางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) จัดตั้งชมรมหรือกลุ่มสหกรณ์ช่างฝีมือฉลุสังกะสีในชุมชน เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และทักษะระหว่างช่างรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ รวมทั้งวางแผนการผลิตและตลาดร่วมกัน ช่วยให้ภูมิปัญญาศิลปะลายฉลุสังกะสีได้รับการสืบสานอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

2) ใช้วัดเป็นสถานที่จัดอบรมและเวิร์กช็อปเผยแพร่ศิลปะลายฉลุสังกะสี เปิดโอกาสให้คนในชุมชนและผู้สนใจได้เรียนรู้เทคนิคการทำงานศิลปะนี้อย่างเป็นระบบ ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และวิธีปฏิบัติจริง เพื่อกระตุ้นความสนใจและรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้อยู่คู่ชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาการประยุกต์ใช้ศิลปะลายฉลุสังกะสีในผลิตภัณฑ์และงานออกแบบร่วมสมัย เพื่อส่งเสริมการตลาดและสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

2) ควรทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างชุมชนต่าง ๆ ที่มีศิลปะลายฉลุสังกะสีในภูมิภาคแม่ฮ่องสอน เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน

References

- ข่าวสด ออนไลน์. (2561). *วัดต่อแพ แม่ฮ่องสอน จิตวิญญาณชาวไตใหญ่*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://www.khaosod.co.th/newspaper-column/amulets/news_1818790 [14 พฤศจิกายน].
- ประเวศ วะสี. (2539). *พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคมในการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี.กราฟิคดีไซน์ และการพิมพ์ จำกัด.

- ปรียา ศุภวงศ์. (2550). อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อพระราชดำริทางด้านการปกครองในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พระครูโสภิตปัญญากร (กล้า กตปุญโญ), & พระครูโสภาสนนทกิตติ์. (2558). บทบาทของวัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 2 (3), 80-86.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2549). *ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. แม่ฮ่องสอน: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2542). “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน”. *ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศีกเดช กันตามระ. (2535). *การศึกษาวិวัฒนาการและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของศิลปะและสังคมจากรูปลักษณ์พระพุทธปฏิมากร*. กรุงเทพมหานคร : คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักราช ฟ้าขาว. (2553). การปรับเปลี่ยนและการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไตในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- สุณี เชื้อนแก้ว. (2554). ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตชาวไตกับความหลากหลายทางชีวภาพสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่น. *บทความงานวิจัย*. ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. (2544). *เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรโครงการเสริมความรู้ถวายพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม.
- สุขชัย สิริวิภูลและคณะ. (2566). พุทธศิลปกรรมบำบัด: สร้างสรรค์ลวดลายพุทธศิลปกรรมล้านนาสู่ชุมชนวัดสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. *รายงานการวิจัย*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา
ตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3
The Participation Academic Administration of School in the Sansai Subdistrict
Educational Quality Development Center Under the Chiang Mai Primary
Educational Service Area Office 3

ณัฐธิดา แท้มดุ่ม Nuttida Tamduem
สุรัตน์ ศรีตาเดช Surat Sridadej
ธีระภัทร ประสมสุข Teerapat Prasomsuk
สังวาล วังแจ่ม Sangwan Wangcham
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
G663302044@northcm.ac.th

Received 2025/05/03

Revised 2025/07/22

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและ 2) หาแนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในปีการศึกษา 2567 และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ ที่เลือกแบบเจาะจง จำนวนทั้งหมด 84 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารวิชาการแบบมีส่วนร่วมและแบบสัมภาษณ์ มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทรายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านการพัฒนากระบวนการเรียนความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวัดประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2) แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน คือ สถานศึกษาควรจัดให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาให้มากขึ้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดให้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงแนวทางในการวัดผลและประเมินผล ส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนในให้มากขึ้น ส่งเสริมครูที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน แต่ละสาขาวิชาจากโรงเรียนขนาดใหญ่ไปช่วยเหลือโรงเรียนขนาดเล็ก มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด

คำสำคัญ : บริหารงานวิชาการ, มีส่วนร่วม, โรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย.

Abstract

This research aimed to 1) study and 2) the guidelines for the development of participatory academic affairs management of schools in the Sansai Sub-District Educational Quality Development Center, under Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3. The population was 79 school administrators and teachers in the 2024 academic year and 5 qualified experts in an interview, selected by a specific selection. The research tool was a questionnaire on participatory academic affairs management and an interview form. The statistic used to analyze the data included mean, standard deviation, and content analysis.

The research results found that:

1) participatory academic affairs management of schools in the Sansai Sub-District Educational Quality Development Center, under Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3, were overall at a high level. When considering each aspect, it was found that the highest average aspect was the development and promotion of learning resources. The opinions were at the highest level, followed by the development of the learning process, the opinions were at a high level. In terms of the development and use of technology media for education, the opinions were at a high level. In terms of the development of the school curriculum, the opinions were at a high level, while the areas with the lowest average were in terms of measuring, evaluating and transferring learning credit, the opinions were at a high level.

2) Guidelines for the development of participatory academic affairs management of schools in the Sansai Sub-District Educational Quality Development Center, under Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3 were that schools should arrange for school administrators, teachers, educational personnel, school

committees to participate in planning for the development of the school curriculum, participate in planning for the development of the learning process to develop the learning process and encourage learning management plans that focus on learners, and participate in improving regulations, practices, and guidelines for measuring and evaluating results. The school should encourage greater cooperation among schools in the San Sai Educational Quality Development Center, promote teachers who specialize in each area, each subject from a large school to help small schools, have meetings to exchange learning, provide and develop learning resources that encourage learners to learn and make the most profit of it.

Keywords: Academic Affairs Management, Participation, Schools in the Sansai Sub-District Educational Quality Development Center.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 54 วรรคสอง ซึ่งกำหนดให้เด็กทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันตามศักยภาพและความต้องการของแต่ละบุคคล โดยมุ่งส่งเสริมการพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ และสติปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาความรู้ ทักษะ พฤติกรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ การเป็นคนดี รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีวินัย จิตอาสา และความรับผิดชอบ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560: 14) การพัฒนาการศึกษาจึงถือเป็นภารกิจหลักในการสร้างคนให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยต้องสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ซึ่งกำหนดให้ทุกคนมีสิทธิได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน และมุ่งพัฒนาระบบการบริหารจัดการการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศไทยก้าวสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของประชาชนทุกช่วงวัยให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แผนการพัฒนาการศึกษานี้ ยังได้กำหนดประเด็นสำคัญ เช่น การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต และการพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้ประเทศก้าวสู่ความเจริญก้าวหน้า ในการดำเนินงานทางการศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่เน้นสมรรถนะ และการสร้างระบบการผลิตและพัฒนาครูที่มีคุณภาพ รวมถึงการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : 18) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพเป็น

ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม โดยการศึกษาอันถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะ และเจตคติที่ช่วยให้ประชาชนรู้จักตนเอง เข้าใจชีวิต และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในปีงบประมาณ 2565 ได้กำหนดไว้ว่าต้องปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้ทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อให้ผู้เรียนในทุกระดับได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้และคุณลักษณะที่เหมาะสมกับบริบททางสังคม และสามารถสร้างผลลัพธ์ทางการศึกษาที่ชัดเจนและเหมาะสม โดยให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการการศึกษาของตนเอง (ตรีนุช เทียนทอง, 2565 : 21)

การศึกษาเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาคุณภาพประชาชน หากประเทศใดมีระดับการศึกษาต่ำ ย่อมพัฒนาได้ช้ากว่าประเทศที่ประชาชนได้รับการศึกษาสูง การปฏิรูปจึงมุ่งสร้างคนไทยให้เก่งและดี ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยเน้นการกระจายอำนาจ การจัดการศึกษาให้หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้สู่มาตรฐานสากล (กฎกระทรวง พ.ศ. 2550, 2553, 2562) ระดับเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่ดูแลด้านวิชาการ งบประมาณ และบุคลากร เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และคุณธรรม การบริหารงานวิชาการถือเป็นแกนหลักของการพัฒนา ด้วยการจัดทำหลักสูตรและการประเมินผลที่เหมาะสมกับบริบทจริง (รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ, 2550; สันติ บุญภิรมย์, 2552: 5) แนวคิดการบริหารเชิงมนุษย์สัมพันธ์โดยแมรี บาร์คเกอร์ โพลเลต และสนับสนุนโดยเอลตัน เมโย ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรช่วยเพิ่มประสิทธิภาพองค์กร (รัตนฐาภัทร์ ธนโชติสุขสบาย, 2557 : 21)

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566-2570) ที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ประจำปีงบประมาณ 2566 มุ่งเน้นการส่งเสริมสถานศึกษาที่มีความพร้อมให้นำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นสมรรถนะไปใช้ตามศักยภาพของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะที่เหมาะสมตามช่วงวัย มีทักษะการคิดขั้นสูง การสื่อสาร การจัดการตนเอง และการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมถึงการเป็นพลเมืองที่ดีและมีศีลธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 พร้อมส่งเสริมการพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพในทุกด้าน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3, 2566, สื่อออนไลน์)

โรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย ภายใต้การบริหารจัดการตามแผนปฏิบัติการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่าในปีงบประมาณ 2566 ยังประสบปัญหาด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารงานในสถานศึกษา และการดำเนินการด้านต่างๆ ที่มีข้อจำกัด โดยเฉพาะด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ครูและผู้บริหารขาดการร่วมมือในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรและการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน ข้อมูลที่ใช้ในการพัฒนา

และแก้ไขปัญหาจึงไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล และประเมินผล รวมถึงการจัดทำเครื่องมือพัฒนาและตัดสินผลการเรียนในแต่ละช่วง ทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ในด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ผู้บริหารและครูขาดการร่วมวางแผนจัดหา แหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา เนื่องจากความกังวลในหลายๆ ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

โรงเรียนยังขาดการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ เนื่องจากข้อจำกัดด้าน งบประมาณ การบริหารวิชาการแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้การดำเนินงานมีทิศทางชัดเจน ส่งผลดีต่อครู ผู้บริหาร และนักเรียน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ ปัจจุบันยังพบว่าการเรียนการสอน เน้นการท่องจำและใช้การวัดผลแบบเดิม แม้มีแนวคิดยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แต่การนำไปใช้ยังไม่ทั่วถึง ครูควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดและลงมือทำจริงเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต จากผล O-NET ปี 2566 โรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทรายยังมีคะแนนต่ำ ซึ่งอาจกระทบต่อการศึกษาระดับสูงในอนาคต

ผู้วิจัยในฐานะครูในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทรายจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพการศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลที่สามารถใช้ในการวางแผนและปรับปรุงการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการและช่วยกันพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครู และผู้บริหารทำงานร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ และการสนทนากลุ่ม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ปีการศึกษา 2566 จำนวนทั้งหมด 79 คน โดยจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 คน และครู จำนวน 73 คน และ

2) กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา วิทยฐานะผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นข้อความถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนใน

ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ตามประเด็นข้อความถามจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดจากแบบสอบถาม

การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ

แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ซึ่งมีเนื้อหาและรูปแบบดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นข้อความถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

แบบสัมภาษณ์ ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือและปรับปรุงแบบสัมภาษณ์

2) สร้างแบบสัมภาษณ์และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบแก้ไขให้มีความตรงและความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม

3) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา จัดพิมพ์เป็นแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ประมวลผลการหาค่าการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1) วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์ด้านการทำงาน โดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ เสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2) วิเคราะห์การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวม และรายด้าน เสนอในรูปแบบตารางแล้วนำผลการวิเคราะห์ทางสถิติมาแปลผลของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับของบุญชม ศรีสะอาด (2560 : 121)

3) วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม จากผลการสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอโดยวิธีพรรณานำผลการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุป และอภิปรายผล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยภาพรวม

การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนใน ศูนย์สันทราย	$\bar{X}$	(S.D.)	ระดับ
ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.26	0.52	มาก
ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.34	0.65	มาก
ด้านการวัดประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน	4.11	0.70	มาก
ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.28	0.77	มาก
ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้	4.60	0.64	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.32	0.66	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า โรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของท่านในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวัดประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 สรุปผลได้ดังต่อไปนี้

ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรควรเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์โรงเรียนและบริบทท้องถิ่น ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ปรับปรุงให้ทันสมัย รองรับการเปลี่ยนแปลง และส่งเสริม Active Learning พร้อมพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 โรงเรียนควรแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร พร้อมวิเคราะห์ผลการใช้หลักสูตรในปีที่ผ่านมาและศึกษาหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 เพื่อวางแผนปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้เรียน การวางแผนต้องมีความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู และชุมชน เพื่อให้หลักสูตรตอบโจทย์ความต้องการของสังคมและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองร่วมออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและชุมชน ใช้เทคโนโลยีเพิ่มความหลากหลายในการเรียนรู้ พร้อมส่งเสริม Active Learning เพื่อพัฒนาทักษะคิด วิเคราะห์และแก้ปัญหา โรงเรียนควรสนับสนุนการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ทั้งการอบรม การศึกษาดูงานด้วยตนเอง และการวิจัยในชั้นเรียน รวมถึงจัดกิจกรรม PLC เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดและปรับปรุงการสอน ผู้บริหารและบุคลากรควรมีส่วนร่วมวางแผน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ด้านการวัดประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การประเมินผลควรเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วม เพื่อสะท้อนศักยภาพนักเรียนอย่างเหมาะสม ใช้เทคโนโลยีเพิ่มความแม่นยำและสนับสนุน Active Learning และทักษะในศตวรรษที่ 21 ระบบเทียบโอนต้องยึดหลักเป็นธรรม โปร่งใส และมีมาตรฐาน โรงเรียนควรจัดประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการวัดผลตามหลักสูตรใหม่ ปี 2567 และส่งเสริมการใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพพร้อมเทคนิคหลากหลาย เช่น การสังเกต ชิ้นงาน หรือแบบทดสอบ พร้อมนำผลไปพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ควรมีแผนวัดผลที่สอดคล้องมาตรฐาน พร้อมระบบกรอกคะแนนที่มีประสิทธิภาพ

ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การบริหารวิชาการด้านสื่อและเทคโนโลยีควรมียุทธศาสตร์ที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายร่วมพัฒนา เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนและชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นด้วยแพลตฟอร์มออนไลน์และ AI พร้อมสนับสนุน Active Learning พัฒนาทักษะครูในการใช้และผลิตสื่อที่ทันสมัย โรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทรายควรประเมินการใช้เทคโนโลยีของครูและปรับปรุงตามผลประเมิน ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนขนาดต่างๆ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้

ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การบริหารวิชาการด้านแหล่งเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น โดยใช้เทคโนโลยีเพิ่มการเข้าถึงและความหลากหลาย ส่งเสริมกิจกรรมร่วมมือและการเรียนรู้นอกห้องเรียน โรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทรายควรสำรวจและปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ให้ปลอดภัยและมีคุณภาพ พร้อมประเมินผลการใช้งาน เพื่อนำไปพัฒนาต่อ ควรส่งเสริมความร่วมมือกับภาคธุรกิจและชุมชน รวมถึงจัดทำเอกสารเผยแพร่เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้อย่างรอบด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การศึกษาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก จากผลการประเมินโดยภาพรวม พบว่าการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ มาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของบุคลากรทางการศึกษาในการขับเคลื่อนงานวิชาการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการดำเนินงานที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนในพื้นที่ หากพิจารณาเป็นรายด้านสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบุคลากรมีส่วนร่วมดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผน สรุปผล และปรับปรุงหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งเห็นว่า บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนและใช้หลักสูตรอย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาเป็นไปตามแนวคิดของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ ที่เน้นให้โรงเรียนมีอิสระในการพัฒนาหลักสูตรของตนเองตามบริบทของท้องถิ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหาร และชุมชน สอดคล้องกับงานของสุทธิศรี คำมะโน (2560) ที่เสนอให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนและปรับปรุงหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนและโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ และการเน้นวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษาและผู้เรียนอย่างเหมาะสม แม้พบว่ายังมีการปฏิบัติในระดับมาก แต่ยังขาดการเปลี่ยนแปลงวิธีสอน สอดคล้องกับหลักสูตร รวมถึงการศึกษาหลักสูตรก่อนจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชนนั้นสะท้อนแนวคิดการบูรณาการหลักสูตรกับบริบทท้องถิ่น ซึ่งงานวิจัยของพิมพ์ใจ พุฒจิตร์สข (2562) ได้ชี้ว่า แม้หลักสูตรจะดี แต่หากครูไม่ศึกษาหลักสูตรอย่างลึกซึ้งและไม่วางแผนเชื่อมโยงกับบริบทชุมชน ก็จะทำให้ช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามรายวิชา มีส่วนร่วมวางแผนจัดทำตารางสอนของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริม มีส่วนร่วมวางแผน เตรียมความพร้อมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับอัศวรินทร์

แก่นจันทร์ (2561) พบว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด แต่การจัดอัตรากำลังสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนยังมีข้อจำกัด ส่วนวิชิตา แยมศรี (2564) พบว่าผู้บริหารยังส่งเสริมไม่เต็มที่ในการจัดกิจกรรมตามความถนัดของผู้เรียนและการวางอัตรากำลังสอนให้เหมาะสมกับบริบทสถานศึกษา แม้อยู่ในระดับมาก แต่ยังเป็นจุดที่ต้องพัฒนา

ด้านการวัดประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าบุคลากรมีส่วนร่วมวางแผน จัดทำแนวทางการวัด ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ตรงตามตัวชี้วัดและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ส่วนร่วมในการวัด ประเมินผล เพื่อยกระดับคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ มีส่วนร่วมวางแผนสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลทางการศึกษาประเมินผลให้มีความหลากหลายมีความเที่ยงตรง มีคุณภาพ เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับปาริชาติ สุนทร (2560) พบว่าการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก แต่ยังขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูในการพัฒนาเครื่องมือประเมินตามสภาพจริง ขณะที่รัฐญา เปลี่ยนพิพัฒน์ (2560) พบว่าการวางแผนและกำหนดนโยบายร่วมกันด้านการประเมินผลยังเป็นจุดอ่อน แม้อยู่ในระดับมาก แต่ต้องส่งเสริมให้ครูได้รับคำแนะนำตามแนวทางหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้บุคลากรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีส่วนร่วมวางแผนการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีส่วนร่วมจัดทำสื่อนวัตกรรมเพื่อใช้ประกอบ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับสุนันทา จันทร์ชุกลิน (2565) พบว่าการวัดผลการเรียนอยู่ในระดับมาก แต่การมีส่วนร่วมประเมินการใช้สื่อเทคโนโลยียังไม่เด่นชัด ขณะที่รัฐญา เปลี่ยนพิพัฒน์ (2560) ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารยังขาดการควบคุมและประเมินผลการใช้สื่อและนวัตกรรมการศึกษา แม้อยู่ในระดับมาก แต่ยังเป็นจุดที่ควรพัฒนา

ด้านการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากบุคลากรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขและพัฒนาศักยภาพเฉพาะด้านของผู้เรียนจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสม ทั้งยังวางแผนจัดหาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับวิชิตา แยมศรี (2564) ที่พบว่าโรงเรียนบางขุนเทียนศึกษา มีการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับสุนันทา จันทร์ชุกลิน (2565) ที่พบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีการวางแผนสำรวจและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสนทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า

ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษา โดยควรร่วมกันวางแผนและดำเนินการพัฒนาหลักสูตรผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรที่มีอยู่เดิม และจัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และบริบทของชุมชน เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับสุทธิศรี คำมะโน (2561) โรงเรียนจึงควรจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ พร้อมทั้งสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบริบทของท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความผูกพันของผู้เรียนต่อชุมชนของตนเอง ที่สำคัญควรมีการติดตามและประเมินผล การใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา ควรเป็นกระบวนการที่เปิดกว้างและเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ควรมีบทบาทร่วมในการวางแผนและออกแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนและสังคมในปัจจุบัน โดยเปิดโอกาสให้ครูได้ร่วมวางแผนการจัดการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพตนเองอย่างรอบด้าน และออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของจักรพันธ์ แก้วพันธ์ (2566) หัวใจสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ คือ การส่งเสริมให้ครูสามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ตลอดจนการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ตามที่วรัญญา เปลี่ยนพิพัฒน์ (2560) ศึกษาไว้ นอกจากนี้ การเรียนรู้ที่มีคุณภาพยังควรควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ในสังคม จัดให้มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน รวมถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม เพื่อเสริม สร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของผู้เรียน การส่งเสริมระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจในเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย ถือเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์สำคัญที่จะทำให้กระบวนการเรียนรู้มีคุณภาพ สอดคล้องกับบริบทของสังคม และก่อให้เกิดผลลัพธ์ทางการศึกษาอย่างแท้จริงตามที่

ด้านการวัดประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน พบว่า สถานศึกษาควรจัดให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงระเบียบและแนวปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลให้มากขึ้น ควรส่งเสริมให้ครูวางแผนการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระและหน่วยการเรียนรู้ ตลอดจนแผนจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องตามหลักการที่อัสวรินทร์ แก่นจันทร์ (2561) ที่กล่าวไว้ อีกทั้งการเน้นประเมิน

ตามสภาพจริง พร้อมทั้งสนับสนุนระบบการออกแบบที่เสถียรและเป็นมิตรกับการใช้งาน ร่วมจัดระบบเทียบโอนผลการเรียนทักษะและประสบการณ์จากแหล่งต่างๆ ตามแนวทางขอ 'กระทรวงศึกษาธิการ สอดคล้องกับงานวิจัยของปรีตกรณ์ กองนาคุ (2560) รวมถึงพัฒนาเครื่องมือประเมินให้มีคุณภาพ และมาตรฐานที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละราย.

ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ พบว่า สถานศึกษาควรจัดให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน และการมีส่วนร่วมปรับปรุงและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ควรจัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้และนำนักเรียนศึกษาจากสถานที่จริง รวมถึงพัฒนาโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน พร้อมเปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามที่สุทธิกานต์ รอดเรือง (2565) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการนำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้จริง รวมถึงการจัดทำเอกสารแนะนำแหล่งเรียนรู้ เพื่อเป็นสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและมีคุณภาพนอกจากนี้ แนวคิดของอัครวินทร์ แก่นจันทร์ (2562) ที่เสนอให้สำรวจและเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น แหล่งเรียนรู้ในชุมชนหรือสถานที่ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดที่เน้นวงจรการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ดังนั้น การส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้หลากหลาย และมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน ไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาทางกายภาพ แต่ยังเป็นการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พบว่า สถานศึกษาควรจัดให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหาสื่อการเรียนรู้ และเทคโนโลยีการพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อจัดสร้างองค์ความรู้ใหม่ ตรวจสอบติดตามและประเมินผลการใช้สื่อการเรียนรู้ให้มากขึ้น ส่งเสริมให้มีความร่วมมือ ส่งครูที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาจากโรงเรียนขนาดใหญ่ไปช่วยเหลือโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งสอดคล้องกับพิมพ์ใจ พุฒจิตร์ส (2562) กล่าวถึง การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาว่า วิเคราะห์ กำหนดนโยบาย วางแผนในเรื่อง การจัดหาสื่อการเรียนรู้ และเทคโนโลยี การพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อจัดสร้างองค์ความรู้ใหม่ พัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา พัฒนา ห้องสมุด ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา นิเทศ ติดตาม การปฏิบัติงานของบุคลากร ในการผลิต และพัฒนาการใช้สื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา และสอดคล้องกับสุทธิศรี คำมะโน (2560) กล่าวว่า ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนควรให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตาม และประเมินผลการใช้สื่อการเรียนรู้ให้มากขึ้น

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : ญัฐธิดา แต้มตัม, 2568.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ควรมุ่งเน้นที่การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียนและบริบทของชุมชน โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ควรมุ่งเน้นที่การเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและตอบสนองความต้องการของผู้เรียน นอกจากนี้ยังควรเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้กับชีวิตจริงและบริบทของชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของความรู้ในชีวิตประจำวัน การใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุนการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญเพื่อเพิ่มความหลากหลายและความสะดวกในการเข้าถึงการเรียนรู้

ด้านการวัดประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ควรมุ่งเน้นที่การออกแบบระบบวัดผลที่เปิดโอกาสให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วม เพื่อให้การประเมินสะท้อนถึงศักยภาพของนักเรียนและเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มความแม่นยำและความยืดหยุ่นในการประเมินผล โดยเฉพาะในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Active Learning

ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ควรมุ่งเน้นที่การมีแผนยุทธศาสตร์ด้านเทคโนโลยีที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและพัฒนา การเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับ

ความต้องการของผู้เรียน การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และ AI จะช่วยทำให้การเรียนรู้มีความยืดหยุ่น และเข้าถึงง่ายยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสนับสนุนการเรียนรู้แบบ Active Learning

ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ควรมุ่งเน้นที่การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน เช่น ครู นักเรียน และชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และชุมชน การเลือกแหล่งเรียนรู้ควรคำนึงถึงความเหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีในการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ง่ายและหลากหลายการเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการจัดหาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา รวมถึงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ของผู้เรียน สถานศึกษามีการส่งเสริมให้ครูจัดทำสื่อ นวัตกรรม และใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชน เช่น วัด หน่วยงานราชการ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริง โดยมีการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในด้านการสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และบุคลากร ความสำเร็จของการบริหารแหล่งเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ความพร้อมด้านทรัพยากรของโรงเรียน และนโยบายการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับโอกาสเรียนรู้ที่หลากหลาย ทันสมัย และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ส่งเสริมนโยบายการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน
- 2) กำหนดยุทธศาสตร์การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในทุกระดับอย่างเป็นระบบ โดยเน้นความยืดหยุ่น เข้าถึงง่าย และส่งเสริม Active Learning
- 3) จัดทำนโยบายการประเมินผลที่ยืดหยุ่นและสะท้อนศักยภาพผู้เรียน เปิดโอกาสให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการออกแบบระบบประเมิน
- 4) สนับสนุนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหลัก เพื่อเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ที่หลากหลายและเข้าถึงได้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสม รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรบุคคลให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน และ การใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุนการเรียนรู้ รวมทั้งควรสนับสนุนการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล
- 2) ครูผู้สอนควรมีบทบาทมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์การเรียนการสอน รวมถึงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- 3) ผู้ปกครองและประชาชน ควรมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร ช่วยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา
- 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน รวมถึงการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3
- 2) ควรศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลสันทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3
- 3) ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาตามมาตรฐานการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในศตว

References

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- จักรพันธ์ แก้วพันธ์. (2565). การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 7(1), 19-35.
- ณัฐพงศ์ จันทะศิริ และ บุญฤทธิ์บุญมา. (2559). *กลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาในหลักสูตรพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระราชวัง*. กรุงเทพมหานคร : โครงการสานพลังประชารัฐ.
- ตรีสุข เทียนทอง. (2565). 12 นโยบายการจัดการศึกษา 7วาระเร่งด่วนของกระทรวงศึกษาธิการ. , [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://moe360.blog/2021/03/29/29-3-2564>. [5 สิงหาคม 2566].

- ปรีตถกรณ์ กองนาคู (2562). การพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. *หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปาริชาติ สุนทร. (2560). การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการศึกษา*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พิมพ์ใจ พุดจตุรัส. (2562). การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์จังหวัดปทุมธานี.
- รัตนฐาภัทร์ ธนโชติสุขสบาย. (2557). ทักษะทางวิทยาศาสตร์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ. (2550). *การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วรัญญา เปลี่ยนพิพัฒน์. (2560). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในกลุ่มอำเภอนันทนคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2. *หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิจิตา แยมศรี. (2564). การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนบางขุนเทียนศึกษา สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร. *สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- สันติ บุญภิรมย์. (2552). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์.
- สุทธิกานต์ รอดเรือง. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. *ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สุทธิศรี คำมะโน (2560). การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาของกลุ่มสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. *วิทยานิพนธ์หลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการศึกษา*. วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุนันทา จันทรชุกลิน. (2565). การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 12(1), 78-90.

อัครินทร์ แก่นจันทร์ (2562). การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูในโรงเรียน สังกัด
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
บริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์จังหวัด
ปทุมธานี.

การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน

The Application of the Principles of Saraniyadhamma in Creating a Happy
Organization at the Office of Buddhism, Mae Hong Son Province

สุรางคณา สุริยะ Surangkana Suriya

พระมหาอินทร์วงศ์ อัสสรภานี, ดร. Phramaha Inthawong Issarabhani, Dr

พัลลภ หารุคำจา Panlob Harucomja

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College

surangkana.suriya28@gmail.com

Received 2025/07/02

Revised 2025/07/18

Accepted 2025/08/16

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) ศึกษาบริบทและหลักการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 3) วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการพัฒนาองค์กรของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) บริบทและหลักการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า องค์กรแห่งความสุขคือองค์กรที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของบุคลากรในทุกมิติ ทั้งกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ผ่านการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร อันนำไปสู่ความสามารถในการปรับตัวและการเติบโตอย่างยั่งยืน

2) การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า หลักสาราณียธรรม 6 ประการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ เพื่อสร้างความกลมเกลียวในหมู่คณะ สามารถนำมาปรับใช้ในองค์กรภาครัฐ เอกชน และองค์กรศาสนา เพื่อเสริมสร้างความเคารพ ความร่วมมือ การเสียสละ และจริยธรรม โดยสามารถประเมินผลผ่านดัชนีองค์กรแห่งความสุข 8 ด้าน

3) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการพัฒนาองค์กร ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า แนวทางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ (1) ส่งเสริมสุขภาพและเมตตาทางกาย (2) สื่อสารอย่างให้เกิดยรติ (3) สร้างบรรยากาศแห่งรอยยิ้ม (4) ส่งเสริมการแบ่งปัน (5) ปลูกฝังศีลธรรมและความรับผิดชอบ และ (6) เปิดพื้นที่การปรึกษาหารือร่วมกัน

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, หลักสาราณียธรรม, องค์กรแห่งความสุข.

Abstract

This research article has three objectives: 1) To study the context and principles of creating a happy organization at the Office of Buddhism, Mae Hong Son Province, 2) To study the application of the principles of Saraniyadhamma in creating a happy organization at the Office of Buddhism, Mae Hong Son Province, and 3) To analyze approaches for applying the principles of Saraniyadhamma in organizational development of the Office of Buddhism, Mae Hong Son Province. This qualitative research collected data through in-depth interviews with 15 key informants.

The research results revealed that:

1) The context and principles of creating a happy organization at the Office of Buddhism, Mae Hong Son Province showed that a happy organization is one that promotes the quality of life of personnel in all dimensions—physical, mental, social, and spiritual—through strategic management aligned with the organization’s vision, leading to adaptability and sustainable growth.

2) The application of the six principles of Saraniyadhamma, as taught by the Buddha to foster harmony within the community, can be adapted for use in government agencies, private sectors, and religious organizations to enhance respect, cooperation, sacrifice, and ethics. The outcomes can be assessed through an 8-dimensional happiness organization index.

3) The approaches for applying Saraniyadhamma principles in organizational development at the Office of Buddhism, Mae Hong Son Province include: (1) Promoting physical health and kindness, (2) Communicating with respect, (3) Creating an atmosphere of smiles, (4) Encouraging sharing, (5) Cultivating morality and responsibility, and (6) Providing space for mutual consultation and discussion

Keywords: Application, Saraniyadhamma, Happy Organization

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากพัฒนาการด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร และกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และรูปแบบการทำงานของมนุษย์ในทุกระดับ องค์กรในยุคปัจจุบันจึงต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ในการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงนี้ เพื่อให้สามารถดำรงอยู่และเติบโตอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จในองค์กร (Ulrich, 1997: 12)

ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา มีแนวโน้มที่องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนจะให้ความสำคัญกับ “ความสุขของบุคลากร” มากยิ่งขึ้น จากแนวคิดที่ว่า บุคลากรที่มีความสุขจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน และช่วยขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน (Seligman, 2011: 26) องค์กรแห่งความสุขจึงไม่ใช่เพียงภาพลักษณ์ แต่คือเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ที่หลายองค์กรพยายามออกแบบและสร้างขึ้นอย่างจริงจัง แนวคิด “Happy Workplace” ที่เสนอโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ให้กรอบแนวคิด 8 มิติของความสุข ได้แก่ Happy Body, Happy Heart, Happy Relax, Happy Brain, Happy Soul, Happy Money, Happy Family และ Happy Society ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณของการดำรงชีวิต (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2560: 5) องค์กรแห่งความสุขควรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการที่เน้นผลสัมฤทธิ์ การส่งเสริมคุณค่าในตนเอง การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และการยกระดับคุณภาพของบุคลากร ซึ่งเป็นรากฐานที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสุขในสถานที่ทำงานอย่างแท้จริง (กมลทิพย์ ใจเที่ยง และ วรกาญจน์ สุขสดเขียว, 2561: 45-46) อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายของบุคลากรในด้านค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากพื้นฐานเดิม ย่อมส่งผลต่อการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมองค์กรใหม่ อันอาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจกัน หรือแม้แต่ความรู้สึกแปลกแยก แม้จะมีการอบรมหรือกิจกรรมพัฒนาอย่างต่อเนื่องก็ตาม ปัจจัยเหล่านี้ทำให้องค์กรไม่อาจพึ่งพาเพียงระบบบริหารหรือกิจกรรมเพื่อความผ่อนคลายเท่านั้น หากแต่ต้องให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกร่วมของสมาชิกในองค์กร ซึ่งคุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับความสุขของพนักงาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างแรงจูงใจและประสิทธิภาพในองค์กร (วริษฐา ตระกูลสุนทรชัย, 2561: 37)

ในบริบทของพระพุทธศาสนา “หลักสาราณียธรรม 6 ประการ” อันประกอบด้วย เมตตา ภาวนากรรม เมตตาจักรกรรม เมตตาโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา และทิวฐีสามัญญตา นับเป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อสร้างความรัก ความกลมเกลียว และความร่วมมือในหมู่คณะ (พุทธทาสภิกขุ, 2555: 88) หลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรเพื่อ

เสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในองค์กรอย่างมีคุณภาพ และช่วยให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนการบริหารกิจการพระศาสนานั้น เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ แต่เนื่องจากอาณาจักรและศาสนจักร ต้องประสานกัน เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ รัฐบาลในฐานะผู้รับสนองพระราชภาระของพระมหากษัตริย์ จึงเข้าไปมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานกิจการทางศาสนา ตามประวัติและพัฒนาการโดยลำดับได้มีการแบ่งส่วนราชการกรมการศาสนาเดิม ออกเป็น 2 หน่วยงาน คือ กรมการศาสนา สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความสำคัญในการเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนาในพื้นที่ ช่วยให้พระพุทธศาสนาสามารถดำรงอยู่และเจริญรุ่งเรืองต่อไปได้

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นหน่วยงานภายใต้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีหน้าที่หลักในการส่งเสริม สนับสนุน และบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมุ่งเน้นการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน และคณะสงฆ์ในพื้นที่ เพื่อรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่และเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน ในส่วนของนโยบายการสร้างองค์กรแห่งความสุข สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้กำหนดแนวทางที่มุ่งเน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของบุคลากร ทั้งในด้านกาย ใจ และจิตวิญญาณ โดยนำหลักสราณียธรรมมาเป็นกรอบแนวคิดในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อสร้างความสามัคคี ความเคารพ และความร่วมมือในองค์กร รวมถึงส่งเสริมสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี สนับสนุนการพัฒนาตนเอง และเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรมทั้ง 6 ประการ ได้แก่ เมตตา ภาวกรรม เมตตา จิรกรรม เมตตา มโนกรรม สาธารณ โภคิ สีสามัญญตา และทิสฺสสัมมัญญตา สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างองค์กรแห่งความสุขของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหลักธรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร เพิ่มความสามัคคี และส่งเสริมจริยธรรมการทำงาน นอกจากนี้ การบริหารจัดการองค์กรโดยยึดหลักสราณียธรรมยังช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรในทุกมิติ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ส่งผลให้บุคลากรมีความสุขในการทำงาน มีแรงจูงใจสูง และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุข เพื่อให้ได้แนวทางเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้จริงได้ในองค์กรหรือชุมชน โดยมุ่งหวังให้เกิดความสุขร่วมกันทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน และตอบสนองต่อคุณค่าทางสังคมในโลกยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของประเพณีแห่จองพาราในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีแห่จองพาราของชาติพันธุ์ไทใหญ่บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 3) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีแห่จองพาราของชาติพันธุ์ไทใหญ่บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการศึกษาจากเอกสารหลักฐานทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณภาพสำหรับการวิเคราะห์และตีความ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรในการศึกษาคือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยกลุ่มตัวอย่างสำคัญจำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย (1) พระสังฆาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 5 รูป (2) ผู้บริหาร จำนวน 7 รูป/คน (3) นักวิชาการ จำนวน 3 คน กลุ่มตัวอย่างถูกคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากผู้ที่มีบทบาทและส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานของสำนักงานในด้านการสร้างองค์กรแห่งความสุข

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักสราณีธรรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุข ได้แก่

- 1) ท่านมีความเข้าใจอย่างไรเกี่ยวกับหลักสราณีธรรมทั้ง 6 ประการ?
- 2) ท่านเห็นว่าหลักสราณีธรรมสามารถนำมาใช้ในบริบทของสำนักงานพระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง?
- 3) ในการทำงานภายในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการส่งเสริมความสามัคคีและความร่วมมือระหว่างบุคลากรอย่างไร?
- 4) ท่านคิดว่าการปฏิบัติเมตตาทายกรรม เมตตาวัจกรรม และเมตตาโมกรรม มีผลต่อบรรยากาศการทำงานและความสุขของพนักงานอย่างไร?
- 5) การแบ่งปันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (สาธารณโภคี) ถูกนำมาใช้ในองค์กรของท่านอย่างไร?
- 6) การยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรม (ศีลสามัญญตา) มีบทบาทอย่างไรในการพัฒนาองค์กรแห่งความสุข?

7) การมีทัศนคติที่ถูกต้องร่วมกัน ส่งผลต่อการแก้ไขความขัดแย้งในองค์กรอย่างไร?

8) องค์กรของท่านมีนโยบายหรือกิจกรรมใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมหลักสราณียธรรมเพื่อสร้างความสุขในการทำงาน?

9) ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรมเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาองค์กรแห่งความสุขให้ดียิ่งขึ้น?

10) ท่านรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับความสุขและคุณภาพชีวิตในการทำงานที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน?

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) เพื่อสกัดและตีความความหมายจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

1) การถอดเทปและการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ถูกถอดเทปและจัดทำเป็นข้อความพร้อมตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลโดยเปรียบเทียบกับบันทึกเสียงต้นฉบับ

2) การอ่านข้อมูลอย่างละเอียดและทำความเข้าใจ อ่านข้อมูลซ้ำ ๆ เพื่อให้เข้าใจบริบทและความหมายโดยรวมของข้อมูลอย่างลึกซึ้ง

3) การจัดทำรหัสข้อมูล (Coding) ตัดป้ายหรือรหัสคำพูด ข้อความ หรือวลีที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรมและการสร้างองค์กรแห่งความสุข

4) การจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorization) รวบรวมรหัสที่มีความหมายใกล้เคียงกันเข้าด้วยกันเป็นหมวดหมู่หรือประเด็นหลัก เพื่อค้นหาแนวคิดหรืออิทธิร่วม

5) การตีความและวิเคราะห์เชิงลึก (Interpretation) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่และตีความความหมายเชิงลึก เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยและสรุปผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

6) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ เช่น การทวนสอบกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) การใช้แหล่งข้อมูลหลายแหล่ง (Triangulation) และการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ (Peer Review) เพื่อเพิ่มความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสารานิยธรรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุข เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้หลักการสร้างองค์กรแห่งความสุข หลักสารานิยธรรม 6 ประการกับการบริหารองค์กร ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด จากการศึกษาวิจัย พบว่า

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 บริบทและหลักการสร้างองค์กรแห่งความสุข พบว่า “องค์กรแห่งความสุข” มิใช่เพียงพื้นที่แห่งการทำงานที่มีประสิทธิภาพ แต่ยังเป็นระบบที่สนับสนุนคุณภาพชีวิตของบุคลากรในมิติต่าง ๆ ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา องค์กรเช่นนี้ต้องอาศัยกลไกการบริหารที่มีเป้าหมายชัดเจน ยึดโยงกับวิสัยทัศน์ขององค์กร และมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีแนวทางพัฒนาองค์กรที่เน้น “คนทำงานมีความสุข สภาพแวดล้อมเอื้อกู่ และการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบ” การสร้างองค์กรแห่งความสุขควรพิจารณาใน 4 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งรวมถึงความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวก และการออกแบบพื้นที่ทำงานให้ส่งเสริมสุขภาพ 2) สภาพแวดล้อมทางจิตสังคม ที่เอื้อต่อความสัมพันธ์ การยอมรับ และการจัดการความเครียด 3) ทรัพยากรเพื่อสุขภาวะของบุคลากร เช่น บริการสุขภาพ การเข้าถึงข้อมูล และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะ 4) การมีส่วนร่วมขององค์กรกับชุมชน เพื่อสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีและการพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกัน ทั้งนี้ แนวคิด “Happy Workplace” โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เสนอองค์ประกอบของความสุขในการทำงาน 8 ด้าน ได้แก่ สุขภาพดี ใจดี ผ่อนคลาย มีความรู้ มีคุณธรรม จัดการเงินได้ดี ครอบครัวอบอุ่น และมีส่วนร่วมในสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่องค์กรสามารถประเมินและพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลลัพธ์ของการพัฒนาองค์กรแห่งความสุข 1.พนักงานมีความสุขและผูกพันกับองค์กร 2.องค์กรเติบโตอย่างยั่งยืน 3.สังคมโดยรวมได้รับประโยชน์จากบุคลากรที่มีคุณภาพ 4.สร้างสมดุลชีวิต-การทำงาน (Work-Life Balance) 5.ลดปัญหาความเครียดและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และร่วมมือกัน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักสารานิยธรรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุข พบว่า หลักสารานิยธรรม 6 ประการ ซึ่งปรากฏในพระพุทธศาสนา ได้แก่ เมตตาทายกรรม เมตตาจริกรรม เมตตาโมกกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญดา และทิวฐิสามัญญดา นั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อส่งเสริมความร่วมมือ ความเข้าใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผลการวิจัยพบว่าหลักธรรมเหล่านี้สามารถแปลงสู่การปฏิบัติจริงในบริบทของที่ทำงาน ดังนี้ 1) เมตตาทายกรรม ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตร การดูแลซึ่งกันและกัน และการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก 2) เมตตาจริกรรม ทำให้เกิดวัฒนธรรมการสื่อสารที่สุภาพ ให้เกียรติ และสร้างสรรค์ ลดความขัดแย้งและความตึงเครียดในองค์กร 3) เมตตาโมกกรรม สะท้อนถึงการมีเจตนาบริสุทธิ์ คิดดีต่อเพื่อนร่วมงาน ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความจริงใจในหมู่คณะ 4) สาธารณโภคี ช่วยผลักดันแนวคิดการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นธรรม สร้างความรู้สึกร่วมกัน 5) สีสสามัญญดา ส่งเสริมจริยธรรมวินัย และการปฏิบัติตามระเบียบอย่างเสมอภาค 6) ทิวฐิสามัญญดา ช่วยให้เกิดความเห็นพ้องร่วมกัน

ในการกิจ เป้าหมาย และการตัดสินใจร่วม ส่งผลให้การบริหารมีเอกภาพ หลักธรรมเหล่านี้ ไม่เพียงส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แต่ยังส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่มีคุณธรรมและความกลมเกลียว เป็นรากฐานของการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน การนำหลักสราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในบริบทของการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือองค์กรศาสนา ล้วนส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ความร่วมมือ ความเสียสละ และจริยธรรมในองค์กร ผู้บริหารหรือผู้นำองค์กรที่มีความเมตตา มีทัศนคติที่ดี ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วม ย่อมสร้างองค์กรที่มีวัฒนธรรมเชิงบวก นำไปสู่การเป็น “องค์กรแห่งความสุข” อย่างแท้จริง หลักสราณียธรรม 6 ประการ มิใช่เพียงข้อปฏิบัติในเชิงศีลธรรม แต่เป็นเครื่องมือในการสร้างความสุข ความกลมเกลียว และพลังร่วมของคนในองค์กรอย่างเป็นระบบและยั่งยืน การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้จึงถือเป็นแนวทางเชิงคุณธรรมที่สามารถสนับสนุนภารกิจองค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้ พร้อมทั้งหล่อหลอมให้เกิดสังคมการทำงานที่สงบสุข เป็นธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกคนในองค์กร

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุข พบว่า การสรรค์สร้างองค์กรแห่งความสุขตามหลักสราณียธรรม เป็นกระบวนการในการสร้างความสุขให้กับองค์กร และคนในองค์กร เมื่อคนทำงานอย่างมีความสุขก็จะนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการทำงาน และความสุขอันเกิดจากการทำงานนั้นจะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างผลผลิตของงานที่มีคุณภาพ สร้างการพัฒนาให้กับองค์กรได้อย่างยั่งยืน การประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรมในการสรรค์สร้างองค์กรแห่งความสุข จำเป็นที่จะต้องสร้างจิตสำนึกบุคคลให้เกิดขึ้นก่อน จากนั้นจึงจะเป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมให้เกิดขึ้นกับคนในองค์กรทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารจนกระทั่งถึงลูกจ้างทุกคนในองค์กรจะเปรียบเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน มีการปรึกษาหารือ ติดตามงาน ประเมินผลงาน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งหลักสราณียธรรมนั้นจะเป็นหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้น หากองค์กรใดแสวงหาความสุขในองค์กร และมุ่งหวังที่จะเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้น ก็ควรที่จะนำเอาหลักธรรมนี้ไปใช้ ซึ่งแนวทางในการสรรค์สร้างองค์กรแห่งความสุขตามหลักสราณียธรรม สามารถทำได้ โดยในด้านแรกนั้นเป็นด้านเมตตาทายกรรม เป็นการแสดงออกถึงความเมตตาทางกาย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้ความเคารพนับถือผู้ที่อาวุโสกว่า ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และยินดีที่ทำงานเพื่อองค์กรอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งหลักเมตตาทายกรรมนี้เป็นการน้อมนำตนเข้าไปสู่ความดีงาม เป็นการสร้างความดีทางกายที่เน้นในเรื่องของพฤติกรรมเป็นหลัก การสร้างความดีนั้นสามารถสร้างได้ 3 ทาง คือ กาย วาจา และใจ ซึ่งเมตตาทายกรรมนี้เป็นการสร้างความดีทางกายให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น โดยเฉพาะผู้บริหารหรือระดับหัวหน้างาน ควรประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พนักงานหรือสมาชิกในองค์กรได้เห็นและทำเป็นเป็นแบบอย่าง ซึ่งอาจรวมถึงการแต่งกายที่เหมาะสมกับการทำงานในตำแหน่งหน้าที่ที่ตนดำรงอยู่ด้วย

ประการสำคัญ การสร้างความเต็มใจให้เกิดขึ้นกับการทำงานเพื่อองค์กรก็เป็นการแสดงออกถึง ทัศนคติที่มีเมตตาด้วย คือ เป็นการทำงานเพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับองค์กรเป็นสำคัญ มอง ประโยชน์โดยรวมขององค์กรเป็นหลัก หรือหากเพื่อร่วมงานมีปัญหาอุปสรรคในการทำงานก็คอยที่จะ ให้การช่วยเหลือดูแล ให้คำชี้แนะ แนะนำต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมของคนในองค์กรในเรื่องของ ความเมตตา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลศึกษาวิจัยนี้ มุ่งศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมในการสร้างองค์กร แห่งความสุข เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้หลักการสร้างองค์กรแห่งความสุข หลักสารานุกรม 6 ประการกับการบริหารองค์กร ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด จากการศึกษาวิจัย พบว่าโดยนำ ผลการวิจัยมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 บริบทและหลักการสร้างองค์กรแห่งความสุข พบว่า องค์กรแห่งความสุขคือการสร้างระบบการทำงานที่สนับสนุนคุณภาพชีวิตของพนักงานในทุกมิติ ผ่านการบริหาร จัดการอย่างมีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ขององค์กร ส่งผลให้เกิดความพร้อมต่อ การเปลี่ยนแปลง และพาองค์กรไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน โดยมีหัวใจสำคัญคือ “คนทำงานมีความสุข ที่ทำงานน้อย และชุมชนสมานฉันท์” ซึ่งองค์กรแห่งความสุขไม่เพียงเป็นแนวคิดทางทฤษฎี แต่เป็น กระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนในองค์กรทั้งในมิติของชีวิตส่วนตัว ครอบครัว และสังคม ทั้งนี้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลทิพย์ ใจเที่ยง และ วรกาญจน์ สุขสดเขียว (2561) พบว่า องค์กรแห่งความสุขควรประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การบริหารจัดการที่เน้น ผลสัมฤทธิ์ (2) การส่งเสริมคุณค่าในตนเอง (3) การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และ (4) การ ยกระดับคุณภาพของบุคลากร ซึ่งล้วนเป็นการวางรากฐานเพื่อสร้างความสุขในสถานที่ทำงาน และ ส่งผลให้เกิดความมั่นคงและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว สอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยนี้ที่ ชี้ให้เห็นว่า หากพนักงานได้รับการสนับสนุนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งทางกายภาพและจิตใจ ย่อมเกิด พลังขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างมั่นคง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วริษฐา ตระกูลสุนทรชัย (2561) พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับความสุขของพนักงาน ซึ่งแสดง ให้เห็นว่าการดูแลคุณภาพชีวิตของบุคลากรอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสุขภาพ ความมั่นคง และความ สมดุลชีวิต มีผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และส่งเสริมประสิทธิภาพในระดับองค์กรอย่าง แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ ที่ระบุว่า “ความสุขของคนในองค์กร” คือ จุดเริ่มต้น ของความสำเร็จขององค์กรในภาพรวมเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรดนัย ดนยรักษ์ นนทกะตระกูล (2566) พบว่า ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานส่งผลต่อระดับความผูกพันของ บุคลากรที่มีต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ ยิ่งพนักงานมีความสุข ยิ่งรู้สึกผูกพันและมีความภาคภูมิใจใน

องค์กรมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยนี้ที่เน้นว่าความสุขในการทำงานนำไปสู่ความมั่นคง ความภักดี และการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์กร

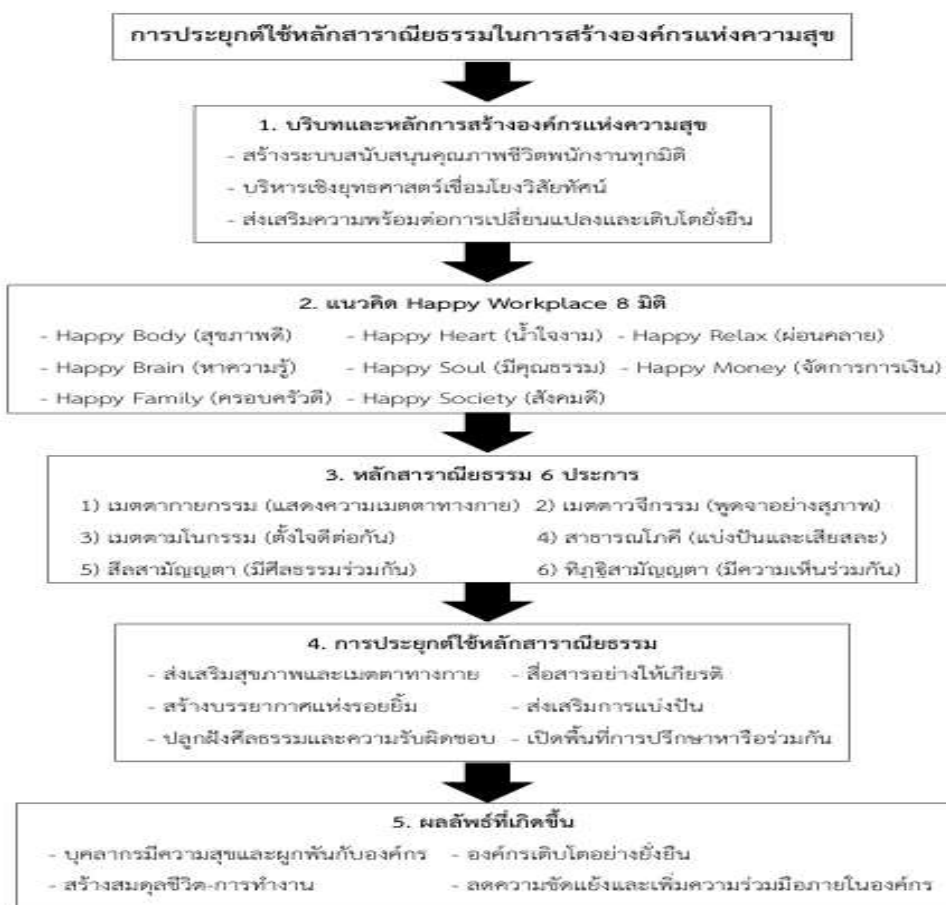
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุข พบว่า การนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในบริบทของการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือองค์กรศาสนา ล้วนส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ความร่วมมือ ความเสียสละ และจริยธรรมในองค์กร ผู้บริหารหรือผู้นำองค์กรที่มีความเมตตา มีทัศนคติที่ดี ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วม ย่อมสร้างองค์กรที่มีวัฒนธรรมเชิงบวก นำไปสู่การเป็น “องค์กรแห่งความสุข” อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์สันติสุจินโณ (พรหมสงฆ์) (2563) พบว่า การนำหลักสาราณียธรรมมาใช้ร่วมกับการทำงานในองค์กรช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร โดยเฉพาะด้านการมีจิตเมตตา การแบ่งปัน การรับฟังความคิดเห็น และการยึดมั่นในคุณธรรม เป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่ความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการลดความขัดแย้งในองค์กร ได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่นเดียวกัน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธวัชชัย ชยวุฒโฒ (ไชยวุฒิ) (2564) พบว่า การสร้างองค์กรให้เป็นสถานที่แห่งความสุขจำเป็นต้องมีผู้นำที่ยึดหลักสาราณียธรรมเป็นแนวทางการบริหาร ทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติการจริง ส่งผลให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เกิดความศรัทธาในองค์กร มีแรงจูงใจในการร่วมพัฒนา และนำไปสู่การเป็นองค์กรที่มีวัฒนธรรมคุณธรรมอย่างยั่งยืน แสดงให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในองค์กร ไม่ใช่เพียงข้อธรรมในเชิงศีลธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญในการออกแบบระบบบริหารงานบุคคล วัฒนธรรมองค์กร และบรรยากาศการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของ “องค์กรแห่งความสุข” ที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้งด้านจิตใจและสังคมของผู้ปฏิบัติงาน อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุข พบว่า พบว่า “การสรรค์สร้างองค์กรแห่งความสุขตามหลักสาราณียธรรม” เป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในการบริหารจัดการองค์กรยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในบริบทขององค์กรที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ การส่งเสริมสุขภาวะของบุคลากร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความร่วมมือ ความเข้าใจ และความสามัคคี ผลการวิจัยชี้ชัดว่า ความสุขของคนในองค์กรเป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) ตามแนวทางของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่เน้นการสร้างความสุขในมิติ “สุขกาย สุขใจ สุขปัญญา และสุขสงบ” โดยหลักสาราณียธรรมได้เข้าไปสนับสนุนในทุกมิติดังกล่าว เช่น การแสดงเมตตา ความมีวาจาสุภาพ ความจริงใจ และความมีน้ำใจซึ่งกันและกัน เป็นต้นประเด็นสำคัญที่พบ คือ การนำหลักสาราณียธรรมไปสู่การปฏิบัติจำเป็นต้องเริ่มจาก “การสร้างจิตสำนึกในระดับบุคคล” ก่อน จึงจะเกิด “จิตสำนึกร่วมในระดับองค์กร” ได้สำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการเปลี่ยนแปลงจาก

ภายในสู่ภายนอกที่เริ่มต้นจากการตระหนักรู้ของแต่ละบุคคลและขยายผลไปยังการมีส่วนร่วมของหมู่คณะ ทั้งนี้ยังสัมพันธ์กับหลักการของการบริหารจัดการเชิงพุทธ (Buddhist Management) ที่เน้นความรู้แจ้งในตนและเมตตาต่อผู้อื่น หลักสาราณียธรรมไม่ใช่เพียงหลักธรรมเชิงศีลธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และวัฒนธรรมองค์กรที่เกื้อกูลกัน อันเป็นรากฐานขององค์กรที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการบริหารงานแบบธรรมาภิบาล ที่เน้นความโปร่งใส มีจริยธรรม และความร่วมมือ (collaborative leadership) องค์กรที่มีการยึดหลักสาราณียธรรมจึงมีแนวโน้มที่จะลดความขัดแย้ง สร้างความไว้วางใจ และส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดี การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมสามารถเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีคุณธรรม มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเคารพสิทธิเสรีภาพของทุกคน ซึ่งเป็นหัวใจของหลักธรรมาภิบาลที่จำเป็นในบริบทของการบริหารจัดการยุคใหม่ องค์กรที่ดำเนินงานโดยยึดหลักธรรม ย่อมสามารถสร้างความไว้วางใจต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นางสาว อารยา ทองคำ (2562) พบว่าการวางแผนทางพัฒนาบุคลากรโดยยึดหลักสาราณียธรรมเริ่มจากการสร้างจิตสำนึกที่เมตตาและรับฟัง ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานที่มีสุขภาวะและสามัคคี โดยเฉพาะในด้านสุขกายและสุขใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “ความสุขของบุคลากรเป็นพื้นฐานสำคัญของประสิทธิภาพองค์กร” นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมชาย ธมฺโฆโต (2563) ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักสาราณียธรรมสู่การสร้างองค์กรที่มีสุขภาวะ: การศึกษากรณีวิทยาลัยสงฆ์ สกลนคร” พบว่าการประยุกต์หลักสาราณียธรรม 6 ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การนั่งสมาธิรวม การแบ่งปันทรัพยากร และการมีสติรู้ตัว ส่งผลให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตเชิงจิตใจเพิ่มขึ้น และสร้างพลังเชิงบวกในวัฒนธรรมองค์กร อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นายนิติ ทองสุข (2564) พบว่า การปลูกฝังจิตสำนึกที่เน้นการไม่ทำร้ายผู้อื่น การช่วยเหลือ และการแบ่งปันอย่างยุติธรรม ตั้งแต่ระดับบุคคล ส่งผลให้เกิดจิตสำนึกร่วมของหมู่คณะอย่างมีระบบ ทำให้องค์กรสามารถบริหารงานบุคคลและทรัพยากรได้อย่างมีธรรมาภิบาลและประสิทธิภาพ ส่วนในด้านการบริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธวัชชัย ชยวุฒโฒ (ไชยวุฒ) (2564) ที่พบว่า การบริหารที่ยึดหลักสาราณียธรรม 6 ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร เช่น ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ การเคารพซึ่งกันและกัน และการส่งเสริมบรรยากาศที่เกื้อกูลในองค์กร ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืน ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในบริบทองค์กรยุคใหม่เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพทั้งในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคลากรและการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีความสุขและยั่งยืน งานวิจัยสนับสนุนว่าเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล แล้วขยายไปสู่จิตสำนึกร่วมในองค์กรและสังคม โดยหลักสาราณียธรรมเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยทำให้เกิดความสามัคคี ความโปร่งใส และธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นพื้นฐานที่องค์กรยุคใหม่ควรยึดถือเพื่อความสำเร็จในระยะยาว

องค์ความรู้

จากการวิจัยพบว่า การสร้างองค์กรแห่งความสุขต้องพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านกายภาพ จิตใจ สังคม และปัญญา โดยเน้นสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูล การบริหารที่ยืดหยุ่น และการมีส่วนร่วมของบุคลากรและชุมชน หลักสารานีธรรม 6 ประการสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เต็มไปด้วยเมตตา ความเข้าใจ และความร่วมมือ องค์ความรู้จากการวิจัยนี้สามารถแสดงเป็นแผนผัง ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนผังองค์ความรู้

ที่มา : สุรางคณา สุริยะ, 2569.

การวิจัยนี้ สามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้ว่า ความสำคัญของการพัฒนาองค์กรแห่งความสุข ในมิติที่หลากหลาย ไม่เพียงแต่เน้นแค่ผลลัพธ์ทางงาน แต่ยังให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของบุคลากรในทุกด้าน ทั้งทางกายภาพ จิตใจ สังคม และปัญญา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความพึงพอใจในการทำงานและความสามารถในการปรับตัวขององค์กรในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

หลักสาราณียธรรม 6 ประการ ถือเป็นกรอบคุณธรรมที่เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้ออาทร มีเมตตา และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมตตากายกรรม วชิกรรม และมโนกรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีทั้งการกระทำ คำพูด และความคิด ตลอดจนการแบ่งปันทรัพยากรและการรักษาศีลธรรมภายในองค์กร ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและความเคารพซึ่งกันและกัน

จากกรณีศึกษาของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การผสมรวมหลักสาราณียธรรมกับแนวคิด “Happy Workplace” อย่างเป็นรูปธรรมสามารถทำได้ผ่านการส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดี การสื่อสารที่ให้เกียรติ และการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างโปร่งใส การดำเนินการเช่นนี้ไม่เพียงแต่เพิ่มความสุขและความพึงพอใจของบุคลากร แต่ยังช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานและความยั่งยืนขององค์กร

ด้วยเหตุนี้ องค์กรที่เน้นการบริหารด้วยหลักธรรมจึงมีแนวโน้มที่จะเติบโตอย่างมั่นคงในระยะยาว ทั้งยังสามารถตอบสนองต่อความท้าทายและความเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณธรรมควบคู่กันไป

สรุป และข้อเสนอแนะ

การสร้างองค์กรแห่งความสุขเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารจัดการยุคใหม่ ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรควบคู่ไปกับการสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่ช่วยส่งเสริมความสามัคคี ความเมตตา และความรับผิดชอบร่วมกันในองค์กร งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการสร้างองค์กรแห่งความสุข เพื่อชี้ให้เห็นถึงบทบาทและประสิทธิผลของหลักธรรมดังกล่าวในการบริหารจัดการองค์กรที่ตอบสนองต่อความต้องการของบุคลากรและบริบทสังคมยุคปัจจุบัน

การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเป็นแนวทางที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กรยุคปัจจุบัน ช่วยส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความร่วมมือ ความเข้าใจ และความสามัคคี รวมทั้งส่งเสริมสุขภาวะของบุคลากรอย่างครบทุกมิติ หลักสาราณียธรรม 6 ประการ เช่น เมตตา ทาน ศรัทธา และกตัญญูทุกเวที นอกจากจะเป็นหลักธรรมเชิงศีลธรรมแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และวัฒนธรรมองค์กรที่เกื้อกูลกัน ซึ่งส่งผลให้องค์กรมีบรรยากาศการทำงานที่ดี ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างสมาชิกองค์กร

การสร้างจิตสำนึกในระดับบุคคลเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะขยายผลไปสู่จิตสำนึกร่วมในระดับองค์กร ทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งและความยั่งยืนตามแนวคิดการบริหารจัดการเชิงพุทธ และหลักธรรมมาภิบาลที่เน้นความโปร่งใส มีจริยธรรม และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ผล

การศึกษายังพบว่าการนำหลักสารานุกรมมาใช้ในการบริหารองค์กรช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของบุคลากร สร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน และส่งเสริมการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ภาครัฐควรกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมการนำหลักสารานุกรมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรในทุกภาคส่วน
- 2) ควรจัดอบรมและเสริมสร้างความรู้แก่ผู้บริหารและบุคลากร พร้อมส่งเสริมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในองค์กรและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ส่งเสริมการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสื่อสารอย่างเปิดเผย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนควรจัดตั้งเวทีหรือกิจกรรมสม่ำเสมอเพื่อให้บุคลากรได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะในบรรยากาศที่ปลอดภัยและเปิดกว้าง เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือภายในองค์กรอย่างต่อเนื่อง
- 2) พัฒนาระบบการดูแลและส่งเสริมสุขภาพจิตของบุคลากร ควรจัดตั้งโครงการหรือระบบสนับสนุนด้านสุขภาพจิต เช่น การให้คำปรึกษา การอบรมฝึกทักษะการจัดการความเครียด หรือกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพใจ เพื่อช่วยให้บุคลากรสามารถรับมือกับความเครียดและเสริมสร้างความสุขในที่ทำงานอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมในองค์กรหลากหลายประเภทเพื่อเปรียบเทียบผลและอุปสรรค
- 2) ควรติดตามผลระยะยาวด้านคุณภาพชีวิตการทำงาน ประสิทธิภาพ และความยั่งยืนของวัฒนธรรมองค์กรแห่งความสุข

References

- กมลทิพย์ ใจเที่ยง และ วรกาญจน์ สุขสดเขียว. (2562). การบริหารองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิติ ทองสุข. (2564). การสร้างองค์การรุ่นใหม่โดยใช้หลักสารานุกรม: กรณีศึกษาหน่วยงานรัฐระดับอำเภอ. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระธวัชชัย ชยวุฒโฒ (ไชยวุฒโฒ). (2564). รูปแบบองค์กรแห่งความสุขตามหลักสารานุกรมของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาสมชาย ฐานโชโต. (2563). หลักสารานุกรมสู่การสร้างองค์กรที่มีสุขภาวะ: การศึกษากรณี
วิทยาลัยสงฆ์สกลนคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์สันติสุจินโณ (พรหมสงฆ์). (2563). วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสารานุกรมเพื่อสร้าง
ความสามัคคี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย
: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัทธนัย ดนยรักษ์ นนทกะตระกูล. (2566). คุณภาพชีวิตในการทำงาน ความสุขในการทำงาน และ
ความผูกพันของข้าราชการกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาการบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2555). *สารานุกรม 6 ประการ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมทาน.
- วิรัช ตระกูลสุนทรชัย. (2561). คุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของ
ผู้ปฏิบัติงานประจำโรงไฟฟ้าแห่งหนึ่ง. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2560). *Happy Workplace: แนวทางการสร้าง
องค์กรแห่งความสุข*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ.
- อารยา ทองคำ. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม 6 ในการพัฒนาองค์กรสุขภาวะ:
กรณีศึกษาสายงานเทศบาลกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการ
บริหารสาธารณะ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Dave Ulrich. (1997). *Human resource champions: The next agenda for adding value
and delivering results*. Boston: Harvard Business School Press.
- Martin E. P. Seligman. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness
and well-being*. New York: Free Press.

การพัฒนาแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราช ประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่

The Development of a Management Model for Enhancing Teachers' Classroom
Research Competency at Rajaprajanugroh 31 School, Chiang Mai Province

กิตติ บุญเรือง Kitti Boonrueng

พศิน แท่งจวง Phasina Tangchuang

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

Kitti.sp.mhs@gmail.com

Received 2025/07/25

Revised 2025/08/21

Accepted 2025/09/02

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาสภาพการดำเนินงานของการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน 2)พัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน 3)ประเมินผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประชากรเป้าหมายจำนวน 18 คน และการประชุมระดมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 10 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบ

ผลการวิจัยพบว่า :

1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานของการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน พบว่า ช่วงเริ่มต้น และต้องการพัฒนาอย่างจริงจังในการบริหารจัดการ ความรู้ ทักษะ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ครูมีความตั้งใจแต่ขาดระบบสนับสนุน รวมทั้งการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และชุมชนวิชาชีพ

2) รูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน พบว่า รูปแบบมี 3 องค์ประกอบ คือ (1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ การสนับสนุนของผู้บริหารและบริบทของโรงเรียน (2) กระบวนการพัฒนาตามหลักการของ PLC และวงจร PAR ได้แก่ ประชุมวางแผนร่วมกัน การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำแผนการสอน การสังเกตชั้นเรียนและแลกเปลี่ยนข้อเสนอแนะ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกัน (3) ผลลัพธ์ คือ สมรรถนะของครูที่เพิ่มขึ้นใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ

3) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน พบว่า ครูมีความรู้มากขึ้นหลังจากการพัฒนาและมีความสนใจอยู่ระดับที่มากจากการสังเกตพฤติกรรม และแบบประเมินตนเอง และ (2) ประเมินความพึงพอใจของครูต่อรูปแบบ พบว่า ครูมีความพึงพอใจในระดับ “มาก” และ “มากที่สุด”

คำสำคัญ : การบริหารสมรรถนะของครู, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, หลักชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ.

Abstract

This research aimed to 1) study the operating conditions of teacher competency management in classroom research, 2) develop a model for teacher competency management in classroom research, 3) evaluate the development results of the model for teacher competency management in classroom research of Rajaprachanukroh School 31, Chiang Mai Province, participatory action research, target population of 18 people, and brainstorming and knowledge exchange meeting of 10 people. The instruments were observation form and interview form, content analysis of data, and examination of the feasibility of the model.

The research results found that:

1) Study the operating conditions of teacher competency management in classroom research found that at the beginning and wanting to seriously develop in knowledge management, skills, and organizational culture creation, teachers were determined but lacked a support system, including joint planning between administrators, teachers, and professional communities.

2) The model for teacher competency management in classroom research found that the model has 3 components: (1) Input factors: support from administrators and school context; (2) Development process according to the principles of PLC and PAR cycle: joint planning meeting, workshop, lesson plan preparation, classroom observation and exchange of suggestions. and reflection of learning outcomes together (3) The results are the increased teacher competence in 3 areas: knowledge, skills and characteristics.

3) The results of the evaluation of the teacher competence management model in classroom research found that teachers had more knowledge after the development and were interested at a high level from behavioral observation and self-

evaluation. And (2) the evaluation of teachers' satisfaction with the model found that teachers were satisfied at the "very" and "most" levels.

Keywords: Teacher Competence Management, Participatory Action Research, Community Principles Professional Learning.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้บัญญัติไว้ชัดเจนใน มาตรา 80(3) โดยระบุว่า “จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้า ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก” (The Secretariat of the Teachers Council of Thailand, 2017) สอดคล้องพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 52 ได้มีบทบัญญัติให้กระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และ บุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียม บุคลากรใหม่และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง โดยรัฐพึงจัดสรรงบประมาณให้อย่างเพียงพอ และมาตรา 80 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ได้ระบุให้มีการพัฒนา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งบางวิทยฐานะ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ เจตคติ ที่ดี และจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสม ในอันที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ราชการเกิด ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและ ความก้าวหน้าแก่ราชการ ดังนั้น การพัฒนาครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนานักเรียน โดยที่การพัฒนาครู คือ กระบวนการพัฒนา สมรรถนะ (Competencies) ของบุคลากร (Chinyere, 2014, p.28) ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะครูในประเทศไทย พัฒนามตามสมรรถนะของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงาน ดังนี้สมรรถนะหลัก (Core Competency) ประกอบด้วย 5 สมรรถนะ คือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน การบริการที่ดี การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู และสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) ประกอบด้วย 6 สมรรถนะ ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวิเคราะห์สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนา ผู้เรียน ภาวะผู้นำครู การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ (สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 24-25)

อีกทั้ง พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มีเจตนารมณ์ในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยกำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ (มาตรา 8) และอำนาจหน้าที่ของคุรุสภา (มาตรา 9) ต้องการให้ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา มีมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ

สมกับเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยกำหนดให้ครูสภามีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพ มาตรา 9(1) สนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพ มาตรา 9(5) รวมทั้งกำหนดระดับคุณภาพของมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพและจัดให้มีการพัฒนาสมรรถนะและประเมิน ระดับคุณภาพของครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำรงไว้ซึ่ง ความรู้ ความสามารถ และความชำนาญ การตามระดับคุณภาพของมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพ มาตรา 49 (สำนักพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพ, 2558 : 7)

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ดำเนินการภายใต้การประสานงานระหว่างมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ร่วมกับสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนแบบอยู่ประจำ รับเด็กนักเรียนที่ยากไร้ทางเศรษฐกิจ ด้อยโอกาสทางการศึกษาทางสังคม และทางภูมิศาสตร์ เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีห้องเรียนจำนวน 39 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 917 คน จากรายงานประจำปีของสถานศึกษา (Self-Assessment Report : SAR) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2564 ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร 1 คน และครู 17 คน ระหว่างเดือน พฤษภาคม 2564 ถึงเดือน มีนาคม 2565 ได้ข้อมูล พบว่า ครูร้อยละ 40 ยังไม่ได้นำเอากระบวนการวิจัยในชั้นเรียนมาใช้ในการแก้ปัญหา และพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างจริงจังที่จะแก้ปัญหการใช้สื่อนวัตกรรมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนในการพัฒนาผู้เรียน ขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดทักษะการทํารวจในชั้นเรียนด้วยตนเอง จากรายงานประจำปีของสถานศึกษา (Self-Assessment Report : SAR) ปีการศึกษา 2565 พบว่า ร้อยละ 30 ครูยังไม่ได้ให้ความสำคัญในการทำวิจัยในชั้นเรียน และหาความรู้เพิ่มเติมในการแก้ปัญหาผู้เรียน ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาผู้เรียน และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนที่วางเป้าหมายไว้ อีกทั้งโรงเรียนยังไม่มีรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน

จากปัญหาดังกล่าว อาจทำให้การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน ไม่ได้ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน สมศักดิ์ รักสัตย์ (2558) พบว่า การพัฒนาครูให้มีสมรรถนะด้านการวิจัยในชั้นเรียน มีผลต่อความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งนี้ หากสามารถนำหลักการหรือกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งมาส่งเสริมและสนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิผลแล้ว ก็ย่อมส่งผลให้การดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออิงกับแนวคิดของ Stenhouse (1975) ที่เน้นการวิจัยในชั้นเรียนว่าเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ และส่งเสริมการเรียนรู้แบบใคร่ครวญ (Reflective Practice) ซึ่งครูสามารถใช้ผลการวิจัยเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ วิโรจน์ หมั่นเทพ (2561) พบว่า การพัฒนาสมรรถนะการวิจัยของครูโรงเรียน

เอกชนผ่านกระบวนการวิจัยก่อรูป ช่วยให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการวิจัยในชั้นเรียน เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยครูสามารถนำผลการวิจัยไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น การส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะของครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของผู้เรียน และควรได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกระบวนการ PLC ก็เป็นกระบวนการหนึ่ง ที่นิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยมีการวิจัยหรือโครงการศึกษาต่าง ๆ กล่าวถึงความสำคัญของหลัก PLC ไว้หลาย ประการ เช่น Jalongo (1991, อ้างใน พิรุฬห์พร แสนแพง, 2563 : 2) ได้กล่าวถึงการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น ปัจจัย ที่สำคัญ ที่สุดอย่างหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ก็คือจะต้องมีชุมชนแห่งวิชาชีพ หรือ Professional community เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้น เพื่อให้เป็นสถานที่สำหรับการปฏิสัมพันธ์ของมวลสมาชิกผู้ประกอบวิชาชีพครูของโรงเรียน เกี่ยวกับเรื่อง การให้ความดูแลและพูดถึงการปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียน ตลอดจนงานทางวิชาการของโรงเรียน จากแนวคิดของ Hord, Shirley M. (1997, อ้างใน วรลักษณ์ ชูกำเนิด, 2557 : 94-95) ที่กล่าวว่า การดำเนินการในรูปแบบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) มีผลดีต่อครูผู้สอนทั้งในด้านวิชาชีพและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนนั้น ยังได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยอื่น ๆ เช่น DuFour, DuFour & Eaker (2008) ที่เห็นว่า PLC ส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย เกิดกระบวนการสะท้อนคิดร่วมกัน และวางแผนการเรียนการสอน ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งครูและนักเรียนอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ จึงสนใจศึกษาว่า 1) สภาพการดำเนินงานของการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างไร 2) รูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ควรเป็นอย่างไร 3) ประเมินผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม นำไปสู่การส่งเสริมและดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิดการพัฒนาคูณภาพด้านการจัดการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่

3) เพื่อประเมินผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Research and Development; R&D) โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการ 1 คน หัวหน้างานวิจัยในชั้นเรียน จำนวน 1 คน และครูหัวหน้ากลุ่มสาระ จำนวน 8 คน รวมทั้งหมด 10 คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นผู้เกี่ยวข้องกับงานด้านวิชาการและการเรียนการสอนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนกลุ่มการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการ 1 คน หัวหน้างานวิจัยในชั้นเรียน จำนวน 1 คน และตัวแทนครูแต่ละกลุ่มสาระ จำนวน 8 คน รวมทั้งหมด 18 คน และกลุ่มการประชุมระดมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการ 1 คน หัวหน้างานวิจัยในชั้นเรียน จำนวน 1 คน และตัวแทนครูแต่ละกลุ่มสาระ จำนวน 8 คน รวมทั้งหมด 10 คน โดยมีกรอบแนวคิดการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนเตรียมการหรือการจัดการประสบการณ์อย่างเป็นระบบ (Systematizing Experience) ในการดำเนินการสำรวจสภาพการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสังเกต (Observation) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันสังเกตขั้นตอนการวิจัยในชั้นเรียนของครูโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีขั้นตอนอะไรบ้าง เช่น การวิเคราะห์ปัญหาของนักเรียนในชั้นเรียน การกำหนดวิธีการในการแก้ปัญหา มีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการ 1 คน หัวหน้างานวิจัยในชั้นเรียน จำนวน 1 คน และตัวแทนครูแต่ละกลุ่มสาระ จำนวน 16 คน รวมทั้งหมด 18 คน และการประชุมสะท้อนคิด (Reflection) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้จัดประชุมเพื่อสะท้อนคิดกับข้อมูลที่ได้รวบรวมจากข้อ 1 – 3 มาเพื่อตรวจเช็คความครอบคลุมและความสมบูรณ์ของเนื้อหาที่มีอยู่

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์โดยการมีส่วนร่วม และการจัดการแก้ปัญหา (Collectively Analyzing and Problematizing) ขั้นตอนนี้คือการนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาดำเนินการวิเคราะห์ร่วมกัน ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้นำข้อมูลข้างต้นมาดำเนินการวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมกับทุกฝ่ายเพื่อทำความเข้าใจระบบและปัญหา รวมถึงหาปัจจัยและเงื่อนไขของปัญหาในการดำเนินงานการบริหารสมรรถนะครู ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และแนวทางการจัดการแก้ปัญหา (Collectively

Analyzing and Problematizing) ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นจึงได้ร่วมกันพิจารณารูปแบบการบริหารเพื่อแก้ไขปัจจัยและเงื่อนไขของสมรรถนะครู ด้านการวิจัยในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 3 การสะท้อนกลับและการเลือกปฏิบัติ (Reflecting on and Choosing Action) รูปแบบการบริหารสมรรถนะครู ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ เป็นขั้นของการสะท้อนกลับรูปแบบการบริหารเพื่อแก้ไขปัจจัยและเงื่อนไขของการบริหารสมรรถนะครู ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาขึ้น โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยในชั้นเรียนของเขตพื้นที่ร่วมพิจารณาสะท้อนกลับและเลือกรูปแบบเพื่อนำไปสู่ขั้นปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบและประเมินผล (Taking and Evaluating Action) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยดำเนินการตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยในชั้นเรียนของเขตพื้นที่ และครู-อาจารย์ที่มีประสบการณ์บริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนอื่นที่ประสบความสำเร็จมาร่วมพิจารณาให้ความคิดเห็นและประเมินผลการนำรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ (Systematizing Learning) และจัดทำรายงานผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครู ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือการวิจัย

1) เครื่องมือการสังเกต (Observation) แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์ปัญหาของนักเรียนในชั้นเรียน การกำหนดวิธีการในการแก้ปัญหา

2) เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Data Collection)

3) เครื่องมือการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) โดยกำหนดประเด็นทั่วไปเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและภาษาที่ใช้ เพื่อให้สามารถสื่อความหมายที่ชัดเจนและมีความเข้าใจที่ตรงกัน หลังจากแก้ไขแล้วนำเครื่องมือที่ปรับปรุงไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษารองเพื่อตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาเสนอแบบพรรณนาความ
2) วิธีการวิเคราะห์ เป็นขั้นตอนที่ผู้ร่วมวิจัยและผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยในชั้นเรียนจากเขตพื้นที่การศึกษาให้ข้อสะท้อนกลับ (Reflecting on and Choosing Action) กับรูปแบบการบริหาร

สมรรถนะครู ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ที่ได้สร้างขึ้น

3) การดำเนินการตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบ (Taking and Evaluating Action) เป็นขั้นตอนที่ผู้มีประสบการณ์ร่วมพิจารณาความเป็นไปได้ของรูปแบบ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สภาพการดำเนินงานของการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การดำเนินงานของครูส่วนใหญ่ยังขาดความเป็นระบบและต่อเนื่อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาครูด้านการวิจัยในระดับนโยบาย แต่ยังขาดการกำหนดแนวทางที่ชัดเจน และการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมในเชิงปฏิบัติ โดยมีสภาพการดำเนินงานในประเด็นสำคัญได้ ได้แก่ 1. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ มีการกำหนดนโยบายสนับสนุนการทำวิจัยในชั้นเรียนในแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน แต่ยังขาดการถ่ายทอดนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และไม่มีระบบติดตามประเมินผลที่ชัดเจน งบประมาณและทรัพยากรยังไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนครูในการทำวิจัย 2. ด้านองค์ความรู้และทักษะของครู ซึ่งส่วนใหญ่มีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน แต่ขาดทักษะในการออกแบบงานวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล และเขียนรายงานวิจัย มีความต้องการในการพัฒนาองค์ความรู้และการได้รับคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ 3. ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร ผู้บริหารบางรายมีบทบาทในการสร้างแรงจูงใจ เช่น จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดให้มีที่ปรึกษาวิชาการ อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนส่วนใหญ่ยังคงเป็นแบบเฉพาะกิจ ไม่ต่อเนื่อง และไม่มีการวางแผนระยะยาว 4. ด้านวัฒนธรรมองค์กรและบรรยากาศการเรียนรู้ ครูหลายคนเห็นว่าบรรยากาศในโรงเรียนยังไม่เอื้อต่อการทำวิจัย มีภาระงานอื่นมากเกินไป ทำให้ไม่มีเวลาสำหรับการพัฒนาตนเอง ขาดการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันหรือการทำงานแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างเป็นระบบ ดังนั้น การบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนยังคงอยู่ในช่วงเริ่มต้น และต้องการการพัฒนาอย่างจริงจังในหลายมิติ ทั้งด้านการบริหารจัดการ ความรู้ ทักษะ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ครูมีความตั้งใจแต่ขาดระบบสนับสนุนที่เพียงพอและต่อเนื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารที่เหมาะสมและการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และชุมชนวิชาชีพ จึงเป็นแนวทางที่ควรส่งเสริมเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 รูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีโครงสร้างสำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ (1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ผู้บริหารที่สนับสนุนด้านการทำวิจัยในชั้นเรียนของ

ครูผู้สอน และบริบทของโรงเรียน (2) กระบวนการพัฒนา (Process) ดำเนินการตามหลักการของ PLC และวงจร PAR ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การประชุมวางแผนร่วมกัน (Co-Planning) การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มพูนทักษะด้านเทคโนโลยี การจัดทำแผนการสอนร่วมกัน (Lesson Study) การสังเกตชั้นเรียนและแลกเปลี่ยนข้อเสนอแนะ (Peer Observation) และการสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกัน (Reflection & Dialogue) (3) ผลลัพธ์ (Output) คือ สมรรถนะของครูที่เพิ่มขึ้นใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skill) และด้านคุณลักษณะ (Attitude) โดยเน้นความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ การทดลองใช้รูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบผลที่สำคัญดังนี้ รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ บริบทเชิงนโยบายของโรงเรียน การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ การสร้างแรงจูงใจ การส่งเสริมกระบวนการวิจัยในชั้นเรียน การนิเทศติดตามและประเมินผล ส่งผลให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการวิจัยในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น มีทัศนคติเชิงบวกต่อการทำวิจัย ผลงานวิจัยของครูมีคุณภาพดีขึ้น และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้วยวิธีการ ได้แก่ (1) เปรียบเทียบสมรรถนะครูก่อนและหลังการใช้รูปแบบ พบว่า การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้ครูมีความรู้และทักษะมากยิ่งขึ้น เกิดความสนใจ ตระหนักถึงความรู้ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนในระดับมากซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นประโยชน์และสามารถพัฒนารูปแบบดังกล่าวในการบูรณาการกับสมรรถนะครูด้านอื่น ๆ โดยสามารถเห็นผลได้ทั้งจากการสังเกตพฤติกรรม และแบบประเมินตนเอง และ (2) ประเมินความพึงพอใจของครูต่อรูปแบบ พบว่า ครูมีความพึงพอใจในระดับ “มาก” และ “มากที่สุด” ต่อรูปแบบการบริหารนี้ โดยให้เหตุผลว่า เป็นรูปแบบที่สามารถนำไปใช้จริงได้ในการทำวิจัยในชั้นเรียนกระบวนการมีความชัดเจน และเน้นการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถพัฒนาทั้งทักษะและทัศนคติในเวลาเดียวกัน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน ทำให้ครูเริ่มต้นการทำวิจัยในชั้นเรียนโดยเลือกประเด็นที่ตนเองสนใจ มิได้ใช้ข้อมูลหรือผลจากการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของนักเรียนที่แท้จริง ขาดการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ และการทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ โดยใช้ประสบการณ์เดิมของตนเป็นหลักในการกำหนดปัญหาวิจัยและเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน มิได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมและไม่มีการอ้างอิงหลักฐานประกอบกับการตีความ

อีกทั้งครูมีการทำวิจัยในชั้นเรียนไม่ครบทุกชั้นตอน โดยขาดการวิเคราะห์ผล สรุปผล และอภิปรายผลการวิจัย มีทัศนคติทางลบต่อการทำวิจัยในชั้นเรียน โดยมีรู้สึกกังวล และไม่มั่นใจว่าตนเองจะสามารถทำงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนได้ถูกต้องและสำเร็จสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาวดี จันทร์ดิษฐ์ และคณะ (2562) วิจัยเรื่อง พบว่า ผู้สอนขาดการทักษะเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนสำหรับการนำผลการวิจัยมาใช้แก้ไขปัญหา รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาระบบการเรียนการสอนและสอดคล้องกับงานวิจัยของภณิดา ชูช่วยสุวรรณ (2562) พบว่า ด้านความรู้มีสาเหตุมาจาก 4 สาเหตุ หลัก ได้แก่ 1) ความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการทำวิจัย 2) ขาดเครื่องมือวัดทักษะและสมรรถนะที่เป็นจุดเน้น 3) ครูขาดวิจาร์ญาณในการเลือกสืบค้นแหล่งข้อมูลที่ต้องการ และ 4) หลักสูตรการผลิตครูด้านทักษะ มีสาเหตุมาจาก 2 สาเหตุหลัก ได้แก่ 1) กลัว และ 2) เข้าใจผิดคิดว่าต้องใช้สถิติขั้นสูง ด้านเจตคติ มีสาเหตุมาจาก 5 สาเหตุหลัก ได้แก่ 1) เจตคติด้านลบต่อการทำวิจัยในชั้นเรียน 2) เป้าหมายเพื่อทำผลงานทางวิชาการไม่ใช่เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียน 3) ค้นหาข้อมูลน้อย อ่านงานน้อย 4) ไร้หาต้นแบบที่ทำได้ทันที และ 5) ยึดติดในกรอบ

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 การพัฒนารูปแบบสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีผลการศึกษาสรุพบว่า ควรดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครูโดยใช้กระบวนการ PLC ภายใต้กรอบ PAR ประกอบด้วย 5 กิจกรรมหลัก ได้แก่ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนา (Co-Planning) การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน (Lesson Study) การสังเกตชั้นเรียนและให้ข้อเสนอแนะ (Peer Observation) และการสะท้อนผลหลังการสอน (Reflection & Dialogue) ผลการดำเนินการทำให้ครูได้ฝึกคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และสะท้อนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ถือได้ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยในชั้นเรียนเป็นอย่างมากสอดคล้องกับงานวิจัยของวนิดา ภูขำนิ (2564) พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะของครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กรณีโรงเรียนบ้านนาตาลคำข้า 10 องค์ประกอบ 44 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1) ทักษะการสื่อสาร มี 3 ตัวชี้วัด 2) การจัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 5 ตัวชี้วัด 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน มี 3 ตัวชี้วัด 4) ภาวะผู้นำครู มี 5 ตัวชี้วัด 5) คุณธรรมและจริยธรรมในวิชาชีพ มี 6 ตัวชี้วัด 6) การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ มี 5 ตัวชี้วัด 7) การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ มี 2 ตัวชี้วัด 8) ทักษะการคิด มี 5 ตัวชี้วัด 9) การทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มี 7 ตัวชี้วัด และ 10) การวัดและการประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน มี 3 ตัวชี้วัด และสอดคล้องกับงานวิจัยของกรวิกา ฉินนานนท์ (2565) พบว่า 1. สมรรถนะที่มีความต้องการจำเป็นในการทำวิจัยในชั้นเรียนประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ในการวิจัยในชั้นเรียน ด้านทักษะการทำวิจัยในชั้นเรียน และด้านเจตคติต่อการวิจัยในชั้นเรียน 2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ของครูผู้สอน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 เต็มใจและเห็นคุณค่า ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในประสบการณ์จริงหรือ ขั้นลงมือปฏิบัติ ขั้นที่ 3 การสะท้อนการกระทำ ขั้นที่ 4 สรุปแนวคิดหลักการ

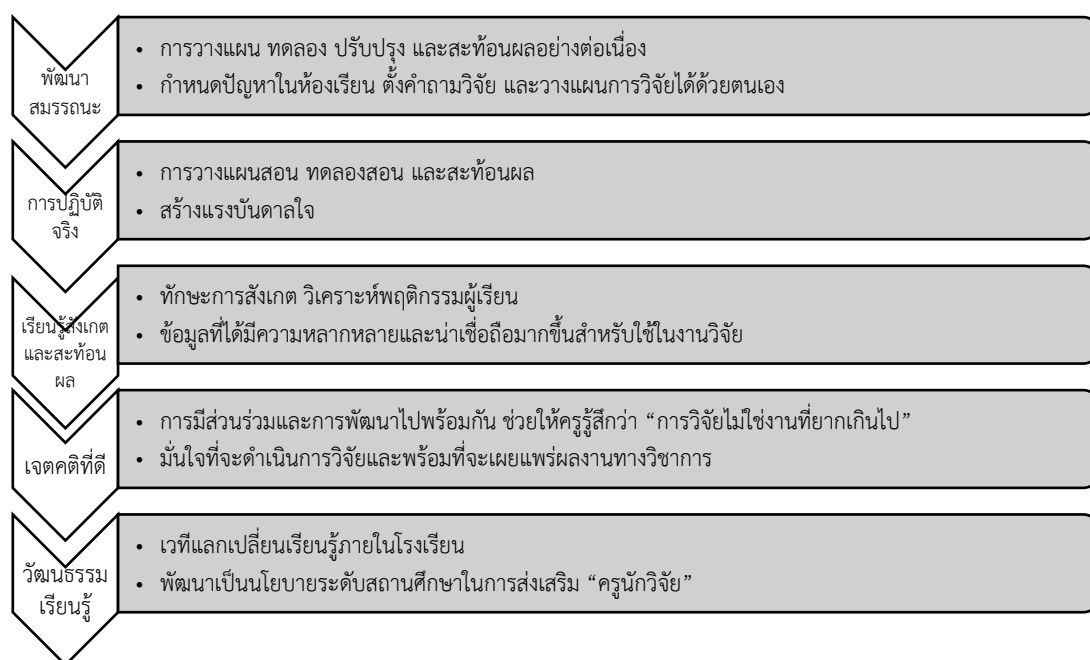
และชั้นที่ 5 ประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ 3. ผลการประเมินประสิทธิภาพของการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียน พบว่า คะแนนสมรรถนะการทำวิจัยในชั้นเรียน ด้านความรู้ในการวิจัยในชั้นเรียน ด้านเจตคติต่อการวิจัย และด้านทักษะ การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยสถาบัน ในระยะหลังทดลอง และระยะติดตามผลหลังทดลอง 4 สัปดาห์ สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และครูผู้สอน มีความพึงพอใจต่อรูปแบบ การพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ของครูผู้สอนในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้ครูมีความรู้และทักษะมากยิ่งขึ้น เกิดความสนใจ ตระหนักถึงความรู้ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องที่เกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนในระดับมากที่สุดซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นประโยชน์และสามารถพัฒนารูปแบบดังกล่าวในการบูรณาการกับสมรรถนะครูด้านอื่น ๆ โดยสามารถเห็นผลได้ทั้งจากการสังเกตพฤติกรรมและแบบประเมินตนเอง ทั้งนี้เพราะครูให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตนเอง ตระหนักถึงวิชาการด้านการวิจัยที่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลาทำให้หลังการปฏิบัติจริงมีความรู้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสิรินธรนิชา ปัญจจริยะกุล (2564) พบว่า 1. การพัฒนาสมรรถนะในการทำวิจัยในชั้นเรียนด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สำหรับผู้สอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 ผู้สอนที่ผ่านการพัฒนามีอัตราความก้าวหน้าระดับความรู้ ความเข้าใจในการทำวิจัยในชั้นเรียนหลัง การพัฒนา ร้อยละ 60.06 2. ระดับความรู้ในการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้สอนหลังการพัฒนาอยู่ในระดับดี สูงกว่าก่อน การพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ความสามารถในการเขียนโครงร่างการวิจัยของผู้สอนหลังการพัฒนาอยู่ในระดับดี สามารถเขียนโครงร่างงานวิจัยที่มีคุณภาพได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของวณิชชา สิทธิพล (2562) พบว่า หลังการใช้กระบวนการฯ ครูอนุบาลทุกคนมีความสามารถในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น โดยด้านการระบุปัญหาและตั้งคำถามวิจัย เพิ่มขึ้น 1 ระดับ จากระดับพอใช้เป็นระดับดีส่วนด้านการออกแบบงานวิจัยและการลงมือปฏิบัติด้านการจัดกระทำ ข้อมูลและสรุปผล และด้านการเผยแพร่งานวิจัย เพิ่มขึ้น 2 ระดับ จากระดับปรับปรุงเป็นระดับดี และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนพพร พรหมแพง (2561) พบว่า หลังการวิจัยสูงกว่าก่อนการวิจัย และความพึงพอใจ ของผู้เรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองที่มีต่อผลลัพธ์และภาพความสำเร็จในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาพอเพียง ในภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.40

องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เห็นสิ่งที่เกี่ยวกับกระบวนการ PLC ที่ดำเนินการ

ภายใต้กรอบ PAR ช่วยให้ครูมีโอกาสร่วมกันรู้ร่วมกันในลักษณะของชุมชนวิชาชีพอย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะด้านการทำวิจัยในชั้นเรียนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะด้านทักษะการวางแผนและดำเนินการวิจัยด้วยตนเอง สามารถออกแบบการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับผู้เรียน รวมไปถึงการแก้ปัญหาผู้เรียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อีกทั้งครูมีความมั่นใจและพร้อมที่จะต่อยอดองค์ความรู้ในปัดไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สะท้อนถึงความสำเร็จของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

ที่มา : กิตติ บุญเรือง, 2568.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

1) พัฒนาสมรรถนะด้านการทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ

- จากการมีส่วนร่วมในกระบวนการ PAR ทำให้ครูได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ผ่านการวางแผน ทดลอง ปรับปรุง และสะท้อนผลอย่างต่อเนื่อง

- ครูสามารถกำหนดปัญหาในห้องเรียน ตั้งคำถามวิจัย และวางแผนการวิจัยได้ด้วยตนเอง

2) เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงร่วมกับเพื่อนครู (Learning by Doing)

- กิจกรรม PLC ที่จัดเป็นวงรอบ ครูได้ทำงานร่วมกับเพื่อนครูในกระบวนการวางแผนสอน ทดลองสอน และสะท้อนผล (Lesson Study)

- กระบวนการนี้ช่วยลดความรู้สึกลัวการทำวิจัย และสร้างแรงบันดาลใจผ่านความสำเร็จร่วมกัน

3) เกิดการสังเกตชั้นเรียนและสะท้อนผลอย่างสร้างสรรค์ (Peer Reflection)

- ครูได้พัฒนาทักษะการสังเกต วิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียน และนำข้อมูลจากเพื่อนครูมาใช้ในการปรับปรุงการสอน
- ส่งผลให้การเรียนการสอนมีคุณภาพมากขึ้น พร้อมทั้งข้อมูลที่ได้มีความหลากหลายและน่าเชื่อถือมากขึ้นสำหรับใช้ในการวิจัย

4) มีเจตคติที่ดีและความมั่นใจในการทำวิจัยในชั้นเรียน

- กระบวนการ PAR ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการพัฒนาไปพร้อมกัน ช่วยให้ครูรู้สึกว่าการวิจัยไม่ใช่งานที่ยากเกินไป
- ครูมีความมั่นใจที่จะดำเนินการวิจัยและพร้อมที่จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการในระดับโรงเรียนหรือระดับเขตพื้นที่

5. เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันภายในโรงเรียน (PLC Culture)

- ครูมีการรวมกลุ่มกันอย่างต่อเนื่อง มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในโรงเรียน
- บางโรงเรียนมีการขยายผลสู่ครูคนอื่น และพัฒนาเป็นนโยบายระดับสถานศึกษาในการส่งเสริม “ครูนักวิจัย”

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบระดับสภาพปัจจุบันและรูปแบบการบริหารสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 ทำให้เกิดกระแสดังกล่าวความต้องการ และคุณค่าต่อการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนมากยิ่งขึ้น อันส่งผลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งครู และนักเรียนไปพร้อม ๆ กันโดยเฉพาะเมื่อดำเนินการภายใต้แนวทางของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้บริหาร นักวิจัย และผู้เข้าร่วมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างครอบคลุมในทุกมิติ
- 2) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมและสนับสนุนทุนการวิจัยในชั้นเรียนและนอกห้องเรียนในโครงการ 1 ทุน 1 โรงเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ควรจัดโครงการพัฒนาการวิจัยในชั้นเรียนสำหรับครูนักวิจัยมือใหม่

2) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ควรพัฒนาเครือข่ายด้านการวิจัยกับสถาบันทางการวิจัย เช่น มหาวิทยาลัย และสถาบันการวิจัยอื่น ๆ

3) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ควรส่งครูไปอบรมและพัฒนาการวิจัยรวมทั้งการเผยแพร่ผลงานด้านการวิจัยเพื่อยกระดับสมรรถนะให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ และโรงเรียนอื่น ๆ

2) ควรมีการศึกษาประเด็นการพัฒนาสมรรถนะครูด้านวิจัยในชั้นเรียนสำหรับครูใหม่ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ และโรงเรียนอื่น ๆ

References

- กรวิกา ฉินนานนท์. (2565). *การพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตวันบุรี ทั่วประเทศ*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตวันบุรี ทั่วประเทศ.
- นพพร พรหมแพง. (2561). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูโดยปัจจัยชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) เพื่อการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาพอเพียง ที่มีต่อผลลัพธ์และภาพความสำเร็จโรงเรียนจุมจังอุประณ์เจริญเวทย์*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์
- พิรุฬห์พร แสนแพง. (2563). *การพัฒนาแบบการพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการ PLC ของครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. ดุษฎีนิพนธ์ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัย วัฒนผลและสถิติการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภณิดา ชูช่วยสุวรรณ. (2562). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการทววิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา : การประเมินความต้องการจำเป็นสมบุรณ์*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่. (2564). *รายงานประจำปีของสถานศึกษา (Self-Assessment Report : SAR) ปีการศึกษา 2565*. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่.
- วณิชชา สิทธิพล. (2562). *การเสริมสร้างความสามารถในการทววิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูอนุนบาลโดยใช้หลักการประเมินเพื่อการเรียนรู้และชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาการศึกษาปฐมวัย. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วรลักษณ์ ชูกำเนิด. (2557). รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิโรจน์ หมั่นเทพ. (2561). การพัฒนาสมรรถนะการวิจัยของครูโรงเรียนเอกชนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของผู้เรียนโดยกระบวนการวิจัยก่อรูป. *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัย วัดผล และสถิติการศึกษา*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมศักดิ์ รักสตัย. (2558). การพัฒนาครูให้มีสมรรถนะด้านการวิจัยในชั้นเรียน. *วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2553). *การพัฒนาสมรรถนะครู*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
- สำนักพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพ. (2558). *พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2546*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพ
- สุภาวดี จันทรดิษฐ์. (2562). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนโดยใช้กระบวนการ PLC โรงเรียนบ้านดงมัน อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. *หลักสูตรปริญญาครุศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สิรินธรนิชา ปัญจจริยะกุล. (2564). *การพัฒนาสมรรถนะการทำวิจัยในชั้นเรียนด้วยกระบวนการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สำหรับผู้สอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกอง กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- Chinyere, A. (2014). Human resource management in education: Issues and challenges. *British Journal of Education*, 2(7), 26-31.
- DuFour, R. (2004). What is a professional learning community. *Educational Leadership*, 61(8), 6-11 .
- Stenhouse, L. (1975). *An introduction to curriculum research and development*. London: Heinemann.

พุทธศิลป์สร้างสรรค์: การออกแบบงานพุทธศิลป์ด้วยวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ของกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่

Creative Buddhist Art: Designing Buddhist Art with Natural Materials and Leftovers by a New Generation of Artists in Chiang Mai

พลสรรค์ สิริเดชนนท์ Ponsan Siridechanont

ปฏิวะธ เสาว์คง Patiwet Saokong

ธีระพงษ์ จาตุมา Teerapong Jatuma

สุวิน มักได้ Suwin makdai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus

Ponwon11@gmail.com

Received 2025/08/13

Revised 2025/08/21

Accepted 2025/08/09

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ที่สามารถนำมาสร้างงานพุทธศิลป์ 2) ออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานพุทธศิลป์จากวัสดุดังกล่าวโดยกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) ถ่ายทอดและนำผลงานไปใช้ประโยชน์ร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 36 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วยศิลปินรุ่นใหม่ ศิลปินเก่า และชมรมศิลปิน ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ศิลปิน นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งสิ้น 54 รูป/คน ผลการวิจัยนำไปขยายผลในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 ตำบล 10 วัด/ชุมชน มุ่งเสริมสร้างองค์ความรู้ การจัดการเชิงสร้างสรรค์ การสืบสานคุณค่าพุทธศิลป์ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า

1) วัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ที่สามารถนำมาสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ พบว่า วัสดุที่ใช้ได้แก่ ฐูป เทียน ดอกไม้ ของหอม หรือ “คันธมาลา” และสวยดอกไม้ที่ผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญของท้องถิ่น

2) ออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมด้วยวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ของกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมด้วยวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ของกลุ่ม

ศิลปินรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ มีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) ปั่นต้นแบบประติมากรรมรูปเทวดาผนังพระเจดีย์วัดเจ็ดยอด โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขึ้นโครงด้วยดินน้ำมัน ปั้นรายละเอียดแต่ละจุดใส่ลงวดลายประดับ จนได้แบบปั้นสมบูรณ์ 2) ทำแม่พิมพ์ยางซิลิโคน 3) วิธีทำพิมพ์ 4) กระบวนการหล่อ

3) กลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ร่วมงานพุทธศิลป์จากวัสดุธรรมชาติเหลือใช้ไปใช้ประโยชน์กับเครือข่ายในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ร่วมงานพุทธศิลป์จากวัสดุธรรมชาติเหลือใช้ไปใช้ประโยชน์กับเครือข่ายในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเผยแพร่ผลงานประติมากรรมเทวดาประนมหัตถ์จากวัสดุธรรมชาติจำนวน 9 องค์ในวัดพื้นที่วัดจ๊วยและกลุ่มเยาวชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะจากเครื่องสักการบูชา พัฒนาจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับวัดและชุมชนนำไปสู่การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ลดมลพิษ สร้างคุณภาพชีวิตและชุมชนที่น่าอยู่ในเชียงใหม่พร้อมขยายผลสู่พื้นที่อื่นในอนาคต

คำสำคัญ : พุทธศิลป์,ออกแบบ,วัสดุธรรมชาติเหลือใช้,กลุ่มศิลปิน.

Abstract

This research article aims to: (1) study natural materials and waste that can be utilized in the creation of Buddhist art; (2) design and produce Buddhist artworks from such materials by young artists in Chiang Mai Province; and (3) transfer and apply the outcomes for the benefit of local networks. The study employed a mixed-methods approach, integrating documentary research, quantitative research, qualitative research, and action research. The quantitative phase collected data from 36 participants, including young artists, senior artists, and members of local art associations. The qualitative phase employed in-depth interviews and focus group discussions with 54 key informants comprising monks, artists, academics, and experts. The research findings were extended to five subdistricts and ten temples/communities in Mueang District, Chiang Mai Province. The results emphasized the development of knowledge, creative management, the preservation and continuation of Buddhist art values, and the promotion of sustainable environmental conservation

The research results found that

1) Natural materials and waste suitable for creating Buddhist art include incense sticks, candles, flowers, fragrant items, or “Khandhamala,” as well as ritual flowers used in religious ceremonies, which are distinctive local cultural elements.

2) The design of Buddhist art using natural materials and reused items by a group of young artists in Chiang Mai province reveals key steps: 1) sculpting the prototype of the celestial being on the wall of the Chedi at Wat Ched Yod, divided into four stages: building the clay armature, sculpting detailed features, adding decorative patterns, until the prototype is completed; 2) creating silicone rubber molds; 3) mold-making process; 4) casting process.

3) The group of young artists applied Buddhist art made from natural reused materials within networks in Chiang Mai. They exhibited nine sculptures of seated celestial beings with hands in the prayer gesture, made from natural reused materials, at the nine research-area temples and among youth groups to promote learning about waste management from offering materials. This initiative fosters environmental awareness and responsibility at the temple and community levels, leading to efficient waste management, pollution reduction, improved quality of life, and more livable communities in Chiang Mai, with potential for expansion to other areas in the future.

Keywords: Buddhist art, design, recycled natural materials, artist group.

บทนำ

ในประเทศไทย พุทธศิลปะถือว่ามีความงดงามและหลากหลายทั้งในสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม พุทธศิลป์เหล่านี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนาในสมัยต่าง ๆ การพัฒนาพุทธศิลปะจำเป็นต้องอาศัยความศรัทธาอย่างแรงกล้าของผู้สร้างงานและความชำนาญของช่างฝีมือ ซึ่งส่งผลให้พุทธศิลปะในแต่ละยุคมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (ชะลูด นิ่มเสมอ, 2535 : 33) จากมุมมองของผู้วิจัย ความเข้มแข็งของศรัทธาและความชำนาญนี้ไม่เพียงแต่ทำให้งานพุทธศิลปะมีความงดงามและสมบูรณ์ในเชิงศิลปะเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะและความเชื่อในระดับชุมชนอย่างลึกซึ้ง ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนในสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ตั้งแต่สมัยก่อนทวารวดีและในสมัยทวารวดีนิยมการใช้วัสดุหลายชนิด ได้แก่ ดินเผา ปูนปั้น ศิลา ทองสำริด ต่อมาในสมัยสุโขทัย ล้านนา อยุธยา และรัตนโกสินทร์จึงมีการใช้วัสดุชนิดอื่นเพิ่มขึ้น เช่น ทองคำ นาก ไม้หินสีต่างๆ หรือหากเป็นการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่มักนิยมสลักจากศิลาแลง หรือก่ออิฐถือปูน โดยการขึ้นรูปเป็นเค้าโครงอย่างคร่าวๆ จากนั้นจึงปั้นปูนทับตกแต่งเป็นรูปพระพุทธเจ้า โดยทั่วไปแล้วพระพุทธรูปที่สร้างด้วยวัสดุประเภทใดๆ ก็ตาม มักมีการลงรักปิดทองด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นพระพุทธรูปส่วนมาก จึงมีสีทองทั้งองค์ อย่างไรก็ตามเทคนิคในการสร้างพระพุทธรูปนั้น มีวัดเป็นจำนวนมากในภาคเหนือ ที่มีวัสดุเหลือใช้ประเภทต่างๆ เก็บรักษาไว้เป็นจำนวนมากซึ่ง

เป็นวัสดุเหลือใช้จากการก่อสร้างและการบูรณะศาสนสถานต่างๆบ้าง ยังมีคติธรรมที่เชื่อว่า ผู้สร้างได้ชื่อว่าได้บำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ (อง.อฎฐก. (ไทย) 23/294/36) หรือเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่ชาวบ้านไม่ได้ใช้ประโยชน์แล้วนำมาถวายให้วัด ทำให้เกิดภาระต่อทางวัดในการต้องจัดหาสถานที่จัดเก็บและดูแลรักษาโดยไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์รวมทั้งเมื่อเก็บไว้จะทำให้เกิดการเสื่อมสภาพไม่สามารถนำมาใช้งานได้ อีก วัสดุเหลือทิ้งจะสามารถเปลี่ยนแปลงเป็นงานศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม (Femi Kayode, 2010: Abstract)

ในบริบทล้านนา ศิลปกรรมวัดมีความหลากหลายเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากชุมชนต่าง ๆ และการสนับสนุนจากเจ้าขุนมูลนายที่มีลำดับชั้นตั้งแต่ระดับนายพัน นายหมื่น ไปจนถึงกลุ่มสกุลช่างฝีมือในชุมชน รวมทั้งความศรัทธาและคุณค่าทางศาสนาเน้นการให้ทานและสร้างวัตถุพุทธศาสนา ซึ่งเชื่อว่าจะได้รับอานิสงส์สูง (เอมอร ชิตตโสภณ, 2533: 12) ข้อมูลเหล่านี้จึงเป็นรากฐานสำคัญที่สนับสนุนการออกแบบงานพุทธศิลปกรรมจากวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ ให้ความหมายลึกซึ้งทั้งในแง่ศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนล้านนา

จากมุมมองของผู้วิจัย การออกแบบงานพุทธศิลปกรรมที่ผสมผสานวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ ไม่เพียงตอบสนองความต้องการทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่ยังสร้างสรรค์งานที่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมมั่นคง พร้อมส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนในชุมชน สอดคล้องกับบริบทสังคมและความต้องการยุคปัจจุบันอย่างลงตัว พุทธศิลปะไทย โดยเฉพาะในล้านนา เป็นผลจากการผสมผสานระหว่างความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น และอิทธิพลต่างชาติ การอนุรักษ์และพัฒนาพุทธศิลปะในเชียงใหม่จึงควรเน้นการรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรม พร้อมส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ในงานพุทธศิลปกรรม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคุณค่าทางศาสนาและศิลปะในบริบทปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้จากเครื่องสักการบูชาในพิธีกรรมล้านนา จึงสนใจศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่ส่งผลกระทบต่อวัดและชุมชนในอำเภอเมืองเชียงใหม่ เพื่อหาแนวทางพัฒนาการออกแบบงานพุทธศิลปกรรมจากวัสดุธรรมชาติเหลือใช้ให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัสดุ พร้อมทั้งส่งเสริมความรู้ด้านการจัดการวัสดุเหลือใช้ในวัดและชุมชนที่ยังขาดความรู้เฉพาะ จึงได้สร้างสรรค์ต้นแบบประติมากรรมเทวตาประนมหัตถ์จากวัสดุเหลือใช้ เพื่อใช้ประโยชน์สูงสุดในเชิงสัญลักษณ์และเป็นอนุสรณ์ของคุณงามความดีในพุทธศาสนา อีกทั้งยังช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมในการผลิตงานศิลปกรรมที่สะท้อนศรัทธาและเอกลักษณ์ล้านนา นำไปสู่การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา สร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืนให้กับวัดและชุมชนในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ที่สามารถนำมาสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรม

2) เพื่อออกแบบงานพุทธศิลปกรรมด้วยวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ของกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่

3) เพื่อกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ร่วมงานพุทธศิลปกรรมจากวัสดุธรรมชาติเหลือใช้ไปใช้ประโยชน์กับเครือข่ายในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research): ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย และข้อมูลท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ในงานพุทธศิลปกรรม เพื่อสร้างกรอบแนวคิดเบื้องต้น

2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research): เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อสำรวจความคิดเห็น ความพึงพอใจ และปัญหาในการใช้วัสดุเหลือใช้สร้างงานพุทธศิลป์

3) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research): เก็บข้อมูลเชิงลึกผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ศิลปิน นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิ

4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research): จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมของศิลปินรุ่นใหม่และชุมชน เช่น การออกแบบ ทดลองสร้างสรรค์ผลงาน และจัดเวทีสาธารณะเพื่อสะท้อนผลและพัฒนาต่อยอด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่างกำหนดจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวน 54 รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) ศิลปินรุ่นใหม่และรุ่นเก่า จาก 6 ตำบล ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ รวม 12 รูป/คน 2) คณะสงฆ์วัด/ชุมชน ในพื้นที่เดียวกัน รวม 12 รูป/คน 3) นักวิชาการ ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมจากมหาวิทยาลัย รวม 12 คน 4) ผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม รวม 18 รูป/คน รวมทั้งหมด 54 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบแบ่งชั้นภูมิ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เชิงปริมาณ – แบบสอบถาม (Questionnaire)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการออกแบบพุทธศิลป์จากวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ท 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคของการสร้างสรรค์งาน

2) เชิงคุณภาพ – แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Structured In-depth Interview)

- (1) คำถามตรงประเด็นกับวัตถุประสงค์ และเปิดโอกาสให้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม
- (2) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน
- (3) ดำเนินการสัมภาษณ์รายบุคคล เพื่อเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ

3) เชิงปฏิบัติการ – การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

- (1) กำหนดประเด็นการสนทนาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- (2) จัดเวทีการแลกเปลี่ยนในวัดและชุมชน 9 แห่ง ครอบคลุม 6 ตำบล
- (3) บันทึกการมีส่วนร่วม (Participant Observation) และสรุปประเด็นร่วมกัน
- 4) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
 - (1) แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ($IOC \geq 0.60$)
 - (2) ทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ≥ 0.70
 - (3) จัดทำการทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มย่อยก่อนนำไปใช้จริง เพื่อปรับปรุงข้อคำถาม
- 5) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - (1) ศึกษาเอกสาร งานวิจัย และข้อมูลท้องถิ่น เพื่อสร้างกรอบแนวคิดและออกแบบเครื่องมือ
 - (2) ทดลองใช้และปรับปรุงเครื่องมือก่อนเก็บข้อมูลจริง
 - (3) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่าง 36 รูป/คน
 - (4) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม 54 รูป/คน
 - (5) จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ เช่น เวิร์กช็อปการออกแบบงานพุทธศิลป์จากวัสดุเหลือใช้ การจัดแสดงผลงานต้นแบบ และการถอดบทเรียนร่วมกัน
- (6) ขยายผลโดยการถ่ายทอดองค์ความรู้และนำผลงานไปทดลองใช้ในพื้นที่ 5 ตำบล 10 วัด/ชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) เชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน

- 2) เชิงคุณภาพ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และอุปนัย (Inductive Analysis)
- 3) จัดหมวดหมู่และตีความแนวคิด
- 4) เชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ผลจากกิจกรรมเวิร์กช็อปและการสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทาง

แก้ปัญหาและพัฒนาารูปแบบงานพุทธศิลป์อย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์และพัฒนางานพุทธศิลป์กรรมโดยใช้วัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้จากเครื่องสักการบูชาล้านนาในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและแนวทางในการจัดการวัสดุเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในเชิงศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม โดยผลการวิจัยได้นำเสนออย่างเป็นระบบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อสะท้อนภาพรวมของปัญหาและศักยภาพในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์กรรม รวมถึงการนำผลงานไปใช้ประโยชน์จริงในชุมชนและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 วัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ที่สามารถนำมาสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์กรรม พบว่า ผลการประเมินจากแบบสอบถามการออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมด้วยวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ของกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ ยังขาดองค์ความรู้การออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมด้วยวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า การอบรมพัฒนาออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมด้วยวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ มีความจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุดรองลงมา คือการออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมด้วยวัสดุธรรมชาติจะช่วยแก้ไขปัญหามลพิษของวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ของวัด ผลการประเมินดังกล่าวอาจเนื่องมาจากปัญหาคำจำกัดความด้านการออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมขั้นพื้นฐานของกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ที่ยังขาดซึ่งการพัฒนาศักยภาพ จึงเห็นควรให้มีการจัดการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การเพิ่มองค์ความรู้ด้านวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้เครื่องสักการบูชาของวัดแบบบูรณาการ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมด้วยวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ของกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ได้นำวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้จากเครื่องสักการบูชา มาออกแบบงานพุทธศิลป์กรรมในรูปแบบประติมากรรมเทวตา ทั้งแบบนั่งประนมหัตถ์นั่งสมาธิและประทับยืนข้างผนังพระเจดีย์วัดเจ็ดยอด โดยต้นแบบได้รับการคัดเลือกผ่านการประชุมกลุ่มย่อย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า วัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้เหล่านี้สามารถนำมาสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์กรรมได้หลากหลายรูปแบบ การออกแบบจึงเน้นการใช้มวลสารจากสวดยอดไม้และเครื่องบวงสรวงอย่างเป็นระบบและมีโครงสร้างชัดเจน ส่งเสริมการพัฒนางานพุทธศิลป์กรรมที่ผสมผสานความหมายทางศาสนาและความยั่งยืนของวัสดุได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีโครงสร้าง มีกระบวนการออกแบบ ดังนี้

1) การคัดเลือกต้นแบบ การคัดเลือกต้นแบบประติมากรรมรูปเทวตาผนังพระเจดีย์วัดเจ็ดยอด มีวิธีการและขั้นตอน คือ “การปั้นต้นแบบ” มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การขึ้นโครงประติมากรรมด้วยดินน้ำมัน (2) การขึ้นรูป แต่ละจุด (3) การใส่ลวดลายประดับ (4) แบบปั้นสมบูรณ์

2) วิธีจัดทำแม่พิมพ์ยางซิลิโคน มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การทำแม่พิมพ์ยางซิลิโคน ทางยางซิลิโคน 2 ชั้น และปูผ้าก๊อชผ้าขุมยางซิลิโคน (2) การการทำพิมพ์ครอบด้วยปูนพลาสติกและเพิ่มความแข็งแรงชั้นที่ 2 ด้วยการผสมใย มะพร้าวขูดปูนพลาสติก (3) การถอดแม่พิมพ์ซิลิโคน

3) วิธีการทำพิมพ์ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) เตรียมดินแบบดินน้ำมัน (2) กลิ้งดินน้ำมัน (3) นำดินน้ำมันที่ทำเป็นแผ่นแล้วมาขึ้นโดยรอบชิ้นงาน เพื่อควบคุมตัวยางซิลิโคนที่เทลงไป (4) เทยางซิลิโคนชั้นที่ 1 และเป่าด้วยลมเพื่อไล่ฟองอากาศ (5) เทยางซิลิโคน และลုပ်ไปรอบๆ ให้ทั่วตัวชิ้นงาน (6) ลงผ้าก๊อชให้ทั่วและเทยางซิลิโคนปิดท้าย (7) ทำพิมพ์ครอบด้วย ปูนพลาสติกชั้นแรก (8) ใส่ใยแก้วเบอร์ 200 ให้ทั่วปูนพลาสติก (9) เทปูนพลาสติกอีกชั้นปิดท้ายชิ้นงาน (10) พลิกด้านเอาดินน้ำมันออกจะได้แม่พิมพ์ที่สมบูรณ์แบบ

4) วิธีการหล่อ มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ผสมปูนพลาสติกตามอัตราส่วน (2) เทปูนพลาสติกใส่แม่พิมพ์ (3) ใส่ใยแก้วเบอร์ 200 (4) ถอดแบบที่หล่อ ออกจากแม่พิมพ์ (5) ตกแต่งตะเข็บปูนที่ล้นออกมาและตามดเล็กๆ (6) ประติมากรรมรูปเทวดานั่งสมาธิประนมหัตถ์ องค์สมบูรณ์

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 กลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ร่วมงานพุทธศิลปกรรมจากวัดสุทธรรมาชาติเหลือใช้ไปใช้ประโยชน์กับเครือข่ายในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ได้นำผลงานประติมากรรมเทวดาประนมหัตถ์ ผลิตจากวัดสุทธรรมาชาติเหลือใช้และมวลสารจากกรวยดอกไม้จำนวน 9 องค์ ไปเผยแพร่ในวัดพื้นที่วิจัย 9 แห่งในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ พร้อมจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ในกลุ่มเยาวชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และตระหนักรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะจากเครื่องบูชาในชุมชนและวัดอย่างกว้างขวาง การนำผลงานไปใช้ประโยชน์จริงช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์วัสดุเหลือใช้ และกระตุ้นจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องการลดและจัดการขยะอย่างถูกวิธี ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของชุมชน กิจกรรมดังกล่าวยังส่งเสริมการเรียนรู้แบบลงมือทำ (Learning by Doing) ในการแยกและลดขยะจากเครื่องสักการะบูชาอย่างเป็นรูปธรรม การสร้างงานประติมากรรมจากวัดสุทธรรมาชาติเหลือใช้ในเชิงศิลปะพุทธศาสนาเป็นสัญลักษณ์ของการฟื้นฟูคุณค่าและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สะท้อนความศรัทธาและเอกลักษณ์ล้านนา งานเหล่านี้ไม่เพียงเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรม แต่ยังส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและเปิดโอกาสสร้างอาชีพเสริมแก่ชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ที่น่าความรู้และเทคนิคมาประยุกต์ใช้ได้อย่างแท้จริง การดำเนินงานนี้จึงบูรณาการองค์ความรู้ สร้างรูปแบบงานพุทธศิลปกรรมที่ใช้วัสดุเหลือใช้ได้อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน พร้อมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ศิลปินและชุมชนในเชียงใหม่ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และการจัดการปัญหาขยะอย่างต่อเนื่องในระดับท้องถิ่น ผลงานและกิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงไม่เพียงมีผลกระทบเชิงบวกในพื้นที่วิจัยเท่านั้น แต่ยังมีศักยภาพขยายผลไปใช้ในพื้นที่ยื่น ๆ โดยเฉพาะชุมชนที่มีประเพณีและพิธีกรรมที่ใช้เครื่องสักการะบูชาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมควบคู่กันอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้นแล้ว กลุ่มศิลปินรุ่นใหม่มีบทบาทสำคัญในการนำผลงานพุทธศิลป์จากวัดสุทธรรมาชาติเหลือใช้ไปใช้ประโยชน์จริงในพื้นที่ เพื่อนำไปเผยแพร่ในวัดพื้นที่วิจัย 9 แห่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ การดำเนินงานแบ่งออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

1) การสร้างสรรค์งานศิลป์ ศิลปินรุ่นใหม่ได้ออกแบบและผลิตผลงานประติมากรรมจากวัสดุเหลือใช้ โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเทคนิคสมัยใหม่ เพื่อให้ผลงานมีทั้งคุณค่าทางศิลปะและความหมายทางศาสนา

2) การเผยแพร่และใช้ประโยชน์ นำผลงานไปจัดแสดงและใช้ในวัดพื้นที่วิจัย 9 แห่ง เพื่อเป็นสื่อสร้างการตระหนักรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

3) การจัดกิจกรรมเรียนรู้ จัดกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไป เพื่อเผยแพร่แนวทางการแยกและจัดการขยะจากเครื่องสักการบูชา พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้แบบลงมือทำ (

4) การบูรณาการกับชุมชน เปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้กับพระสงฆ์ ชุมชน และเครือข่ายท้องถิ่น เพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดการปัญหาขยะอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และพัฒนางานพุทธศิลป์จากวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นทั้งศักยภาพและความท้าทายที่เกิดขึ้นในแต่ละด้าน ซึ่งสะท้อนบริบททางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เฉพาะเจาะจงของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ที่สามารถนำมาสร้างผลงานพุทธศิลป์ พบว่า ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่ากลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ยังขาดองค์ความรู้เชิงลึกและทักษะเฉพาะทางด้านการออกแบบงานพุทธศิลป์จากวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ แม้ว่าจะมีพื้นฐานความรู้และความสามารถบ้างแล้ว แต่ยังไม่เพียงพอที่จะสร้างสรรค์งานที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้อย่างเป็นระบบจึงมีความจำเป็นสูง งานวิจัยของอุทวิ กิตติยา (2550) พบว่า การเสริมสร้างทักษะการออกแบบศิลปะล้านนาเป็นหัวใจสำคัญในการรักษาและสืบสานคุณค่าทางวัฒนธรรมและศาสนาอย่างยั่งยืน โดยศิลปินจำเป็นต้องเข้าใจทั้งในเชิงเทคนิคและความหมายเชิงสัญลักษณ์ของงานศิลปกรรม รวมถึงวัสดุที่ใช้ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์และความยั่งยืนทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542) ได้กล่าวว่า การสร้างความมั่นใจและความรู้ในด้านศิลปกรรมในชุมชน จะช่วยกระตุ้นทัศนคติเชิงบวก และเสริมสร้างความผูกพันกับชุมชน ผลที่ได้คือเกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ยั่งยืนและการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในชุมชน ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของฐิติพร สะสม (2564) เรื่องการออกแบบงานศิลปกรรมล้านนาเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนจังหวัด เชียงใหม่

ซึ่งพบว่าการบูรณาการความรู้ด้านศิลปกรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยส่งเสริมการสร้างสรรคงานพุทธศิลป์จากวัสดุธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนในยุคปัจจุบัน

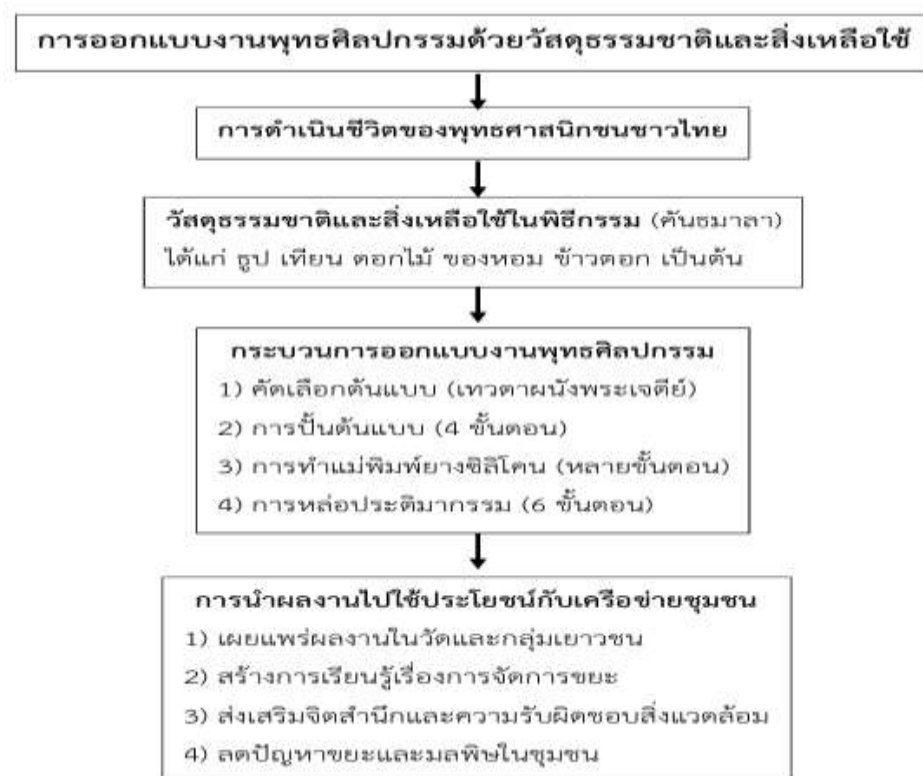
อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ออกแบบงานพุทธศิลปกรรมด้วยวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ของกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ พบว่า กระบวนการออกแบบประติมากรรมเทวตาประนมหัตถ์จากวัสดุธรรมชาติเหลือใช้ในงานวิจัยนี้ มีความเป็นระบบและชัดเจน เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกต้นแบบ การสร้างแม่พิมพ์ ไปจนถึงขั้นตอนการหล่อขึ้นงานที่ละเอียดอ่อนและมีความประณีต ซึ่งสะท้อนถึงความตั้งใจและความพิถีพิถันในการผลิตงานศิลปกรรมที่มีคุณภาพสูง และสอดคล้องกับหลักการออกแบบแบบมีส่วนร่วม (Participatory Design) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการสร้างงานตามที่ Arnstein, S. R. (1969) ได้นำเสนอ เพื่อสร้างความเข้าใจและยอมรับในงานศิลปกรรมร่วมกัน ผลงานนี้ยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างงานศิลปกรรมกับประวัติศาสตร์และพิธีกรรมในวัฒนธรรมล้านนา สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิติพร สะสม (2564) เรื่องการออกแบบงานศิลปกรรมล้านนาเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ และงานวิจัยของณัฐพล มะโนชา (2562) เรื่องการอนุรักษ์งานศิลปะพื้นถิ่น: การใช้สัญลักษณ์และวัสดุสะท้อนวิถีชีวิตชุมชน ที่ศึกษาการอนุรักษ์งานศิลปะพื้นถิ่นโดยเน้นการใช้สัญลักษณ์และวัสดุที่สะท้อนวิถีชีวิตชุมชน ทำให้งานศิลปกรรมเป็นสื่อที่ถ่ายทอดความเชื่อและประเพณีได้อย่างลึกซึ้ง งานเหล่านี้จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน และเสริมสร้างความต่อเนื่องของวัฒนธรรมในชุมชน การใช้วัสดุธรรมชาติเหลือใช้ยังสะท้อนแนวคิดด้านความยั่งยืนและการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของการออกแบบเชิงนิเวศ (Eco-design) ที่เน้นการใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยงานนี้ยังช่วยลดปริมาณขยะในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 การนำงานพุทธศิลปกรรมจากวัสดุธรรมชาติเหลือใช้ไปใช้ประโยชน์กับเครือข่ายในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเผยแพร่ผลงานประติมากรรมเทวตาประนมหัตถ์ไปยังวัดและชุมชนต่าง ๆ พร้อมกิจกรรมสร้างความรู้แก่กลุ่มเยาวชน สร้างกระบวนการเรียนรู้และตระหนักรู้ในการจัดการขยะจากเครื่องสักการะบูชาได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบลงมือทำ (Experiential Learning) ของ (Kolb, D. A., 1984) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน นอกจากนี้ การวิจัยของ UNESCO (2017) ยังเน้นย้ำความสำคัญของการพัฒนาการศึกษาด้านความยั่งยืนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ผลงานในครั้งนี้จึงไม่เพียงแต่เป็นศิลปกรรมที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและศาสนาเท่านั้น แต่ยังกลายเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการขยะในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลงานยังเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจในชุมชนด้วยการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา และการสร้างอาชีพเสริมให้กับศิลปินรุ่นใหม่ในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของอภิศักดิ์มินตรี ศิริศักดิ์ (2556) ที่ระบุว่า

สร้างงานพุทธศิลปกรรมสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางศาสนาและสังคมควบคู่กันไปได้ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความยั่งยืนทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจในระยะยาว

องค์ความรู้

งานวิจัยนี้มุ่งออกแบบงานพุทธศิลปกรรมโดยใช้วัสดุธรรมชาติและวัสดุเหลือใช้จากเครื่องสักการบูชาในพิธีกรรมของ 9 วัด การนำวัสดุเหล่านี้กลับมาใช้ใหม่ในรูปแบบประติมากรรมเทวตาทันชัตสมาธิประนมหัตถ์ ช่วยแก้ปัญหาขยะและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางศิลปะและศาสนา ศิลปินรุ่นใหม่ได้พัฒนาวิธีปั้นต้นแบบอย่างชาญฉลาด ส่งเสริมให้ชุมชนและวัดเห็นคุณค่าและประโยชน์ของวัสดุเหลือใช้ งานวิจัยนี้จึงเชื่อมโยงการออกแบบศิลปกรรมกับการพัฒนาความยั่งยืนในชุมชนอย่างสมดุลและเป็นรูปธรรม องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถแสดงเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่แสดงจากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : พลสรรค์ สิริเดชนนท์ และคณะ, 2569.

สรุป และข้อเสนอแนะ

ผลงานประติมากรรมเหล่านี้ยังทำหน้าที่เป็นสื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดความเชื่อและประเพณีล้านนาอย่างลึกซึ้ง ช่วยให้วัดและชุมชนเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันและส่งเสริมการสืบสาน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น งานวิจัยจึงเน้นสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการลดขยะและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า พร้อมสนับสนุนแนวคิดการออกแบบเชิงนิเวศ (Eco-design) ที่ส่งเสริมความยั่งยืนในระดับชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ งานวิจัยยังเปิดโอกาสให้ศิลปินรุ่นใหม่และชุมชนท้องถิ่นสร้างรายได้ผ่านการผลิตและจำหน่ายผลงานที่มีคุณค่าทางศิลปะและศาสนา ซึ่งช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในหลายมิติ ทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจชุมชนอย่างครบถ้วนและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้วัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ในงานศิลปกรรมพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาศิลปวัฒนธรรมควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและลดขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ และเทศบาลนครเชียงใหม่

2) จัดตั้งโครงการอบรมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ เพื่อเสริมทักษะด้านการออกแบบและการผลิตงานพุทธศิลป์ที่มีคุณภาพ สร้างความเข้าใจต่อบทบาทของศิลปะในการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยหน่วยงานรับผิดชอบ ได้แก่ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (สศร.) มหาวิทยาลัยในพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน ศิลปิน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสานงานในการพัฒนางานศิลปกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยผู้รับผิดชอบหลัก ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ สมาคมศิลปินพื้นบ้านและศิลปินรุ่นใหม่

2) จัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนและประชาชนในพื้นที่ ผ่านการอบรม เวิร์กช็อป และกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์จากวัสดุเหลือใช้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการจัดการขยะอย่างยั่งยืน โดยมีหน่วยงานหลัก ได้แก่ โรงเรียนและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน องค์การพัฒนาเอกชน (NGOs) ด้านสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาการประเมินผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจของงานพุทธศิลปกรรมจากวัสดุธรรมชาติและสิ่งเหลือใช้ในชุมชน เพื่อให้เห็นภาพรวมของประโยชน์ที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนอย่างละเอียด

2) วิจัยการพัฒนากระบวนการออกแบบและเทคนิคการผลิตประติมากรรมที่ใช้วัสดุธรรมชาติให้หลากหลายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พร้อมกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยเสริมกระบวนการผลิต

References

- ชะลูด นิ่มเสมอ. (2535). *ศิลปะไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐิติพร สะสม. (2564). การออกแบบงานศิลปกรรมล้านนาเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐพล มะโนชา. (2562). การอนุรักษ์งานศิลปะพื้นถิ่น: การใช้สัญลักษณ์และวัสดุสะท้อนวิถีชีวิตชุมชน. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. กรมพระยา. (2518). *ศิลปกรรมไทยและพุทธศิลป์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2542). *บทบาทของศิลปกรรมในชุมชนและการอนุรักษ์วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี. (2556). การสร้างงานพุทธศิลปกรรมกับการพัฒนาคุณค่าทางศาสนาและสังคมในชุมชน. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 เชียงใหม่. (2563). *ศิลปกรรมล้านนา*. เชียงใหม่: สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 เชียงใหม่.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2506). *พุทธศิลปกรรมสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เสรี เรืองเนตร์. (2549). *ปรัชญาและทฤษฎีศิลปะ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุทวิ กิตติยา. (2550). การเสริมสร้างทักษะการออกแบบศิลปะล้านนาเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและศาสนา. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอมอร ชิตตโสภณ. (2533). *ศิลปะล้านนา: ศิลปกรรมและวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- UNESCO. (2017). *Education for sustainable development goals: Learning objectives*. Paris: UNESCO Publishing.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis (3rd ed.)*. New York: Harper and Row.

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา
อำเภอสันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4
Digital Leadership of School Administrators in the San Patong District 2
Educational Quality Development Network under
the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 4

รัชนีวรรณ สุรินทร์ Ratchaneewan Surin

สาโรจน์ แก้วอรุณ Sarod Kaewarun

สุตาภรณ์ สืบสุติน Sudaporn Suebsutin

สุตา เนตรสว่าง Suda Netsawang

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University

g663302069@northcm.ac.th

Received 2025/05/01

Revised 2025/07/07

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ประจำปีการศึกษา 2567 และผู้ทรงคุณวุฒิจากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 86 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.96 และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

2) แนวทางการพัฒนา ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 พบว่า ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร ฝึกอบรมทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง พัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัล และสนับสนุน

การสร้างเครือข่ายผู้นำดิจิทัล รวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนาวัฒนธรรมดิจิทัลที่มีคุณค่าควบคู่กับการสร้างแนวคิดเชิงดิจิทัลและส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมในการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา โดยกำหนดนโยบายดิจิทัลและวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่ยึดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา.

Abstract

This research aimed to: 1) Study the digital leadership of school administrators 2) Explore the development approaches for enhancing digital leadership among school administrators in the San Pa Tong 2 Educational Quality Development Network, under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 4 The research population consisted of school administrators and teachers within the San Pa Tong 2 Educational Quality Development Network under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 4 during the academic year 2024. Additionally, 86 experts were selected through purposive sampling. The research instruments included a questionnaire with a reliability coefficient of 0.96 and an interview form. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The results of the research found that:

1) the digital leadership of school administrators in the San Patong Educational Quality Development Network 2 under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 4, in overall, was at a high level.

2) The development guidelines of the digital leadership of school administrators in the San Patong Education Quality Development Network 2 under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 4 found that they should encourage school administrators to use digital technology to enhance communication within the organization, continuously train in digital skills, develop digital-related curricula, and support the creation of a digital leadership network, as well as encourage the development of a valuable digital culture along with the creation of digital concepts and promoting appropriate behavior in the use of technology in the school by establishing digital policies and digital visions that are resilient to changes in technology for sustainable development.

Key Words: Leadership, Digital Leadership Development Guidelines, School Administrators

บทนำ

ปัจจุบันโลกเริ่มเข้าสู่ยุคระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่เทคโนโลยีดิจิทัลจะไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงานเฉกเช่นที่ผ่านมาอีกต่อไป หากแต่จะหลอมรวมเข้ากับชีวิตคนอย่างแท้จริงและจะเปลี่ยนโครงสร้างรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กระบวนการผลิต การค้า การบริการ และกระบวนการ ทางสังคมอื่น ๆ รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไปอย่างสิ้นเชิง ประเทศไทยจึงต้องเร่งนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559 : 1)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 69 กำหนดให้รัฐส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศิลปวิทยาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ พัฒนาและนวัตกรรม เสริมสร้างศักยภาพของคนในชาติและความเข้มแข็งของสังคม (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560 : 18) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปรับระบบการเรียนรู้ให้ทันต่อศตวรรษที่ 21 พัฒนาทักษะเรียนรู้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และทักษะดิจิทัล เน้นบทบาทใหม่ของครู เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์ม ยกระดับการศึกษาไทยสู่มาตรฐานวิชาการระดับนานาชาติ และเสริมสร้างบทบาทของไทยในภูมิภาคและประชาคมโลก

การใช้เทคโนโลยีผสมผสานกับคุณค่าของครูไปพร้อมกัน การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่ประชาชนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและใช้ประโยชน์จากระบบการเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านเทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม โดยเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัล ทักษะการคัดกรองความรู้ องค์ความรู้ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขและการศึกษาโดยเฉพาะสำหรับผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เน้นการสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพที่เป็นมาตรฐานเสมอกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารและยากจน และกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ การจัดให้มีมาตรการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การสนับสนุนกลไกความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาในระดับจังหวัด

การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารความรู้และนวัตกรรมของคนทุกกลุ่มรวมถึงระบบการติดตามสนับสนุนและประเมินผลเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพของประชาชน และ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบ การบริหารจัดการภาครัฐ พัฒนาและปรับระบบวิธีการปฏิบัติราชการให้ทันสมัย โดยมีการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์มุ่งผลสัมฤทธิ์ มีความโปร่งใสยืดหยุ่นและคล่องตัวสูง นำนวัตกรรม เทคโนโลยี ข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัล มาใช้ในการบริหารและการตัดสินใจ รวมทั้งนำองค์ความรู้ ในแบบสหสาขาวิชาเข้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างคุณค่า

และแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศในการตอบสนองกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันเวลา พร้อมทั้งมีการจัดการความรู้และถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาภาครัฐให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566 : 6-7)

เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษา แต่ปัจจุบันสถานศึกษากว่า 30,000 แห่งทั่วประเทศยังประสบปัญหาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไม่ทั่วถึง ความเร็วต่ำ และอุปกรณ์ล้าสมัย ไม่เพียงพอต่อผู้เรียน ครูขาดความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559 : 19) ขณะเดียวกัน เทคโนโลยีดิจิทัลยังเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและรูปแบบการทำงานขององค์กรอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ก่อให้เกิดความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ หรือที่เรียกว่า “VUCA World” ส่งผลให้บุคลากรและองค์กรภาครัฐต้องปรับตัวอยู่เสมอ เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมในอนาคต

กระทรวงศึกษาธิการเล็งเห็นความสำคัญของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยในระดับผู้เรียนช่วยให้เรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา และทุกอุปกรณ์ สร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ในระดับครูช่วยให้จัดการเรียนการสอนได้หลากหลายและมีเวลาเตรียมการสอนมากขึ้น ในระดับสถานศึกษาช่วยให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ ลดขั้นตอนการทำงาน และในระดับส่วนกลางสามารถเข้าถึงข้อมูลขนาดใหญ่แบบเรียลไทม์ ส่งผลให้การวางแผน ตัดสินใจ และประเมินผลมีความแม่นยำยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564 : ค)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจหน้าที่ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2560 และกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ในการจัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติและท้องถิ่น โดยได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570 เป็นกรอบทิศทางในการขับเคลื่อนการศึกษา มุ่งสู่การเป็นองค์กรที่จัดและส่งเสริมการศึกษาที่มีคุณภาพ ทัดเทียมระดับประเทศ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4, 2566 : 37)

โดยการนำผลการดำเนินงาน ความจำเป็น ความต้องการ และความสอดคล้องเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจังหวัดเชียงใหม่ มาวิเคราะห์ศักยภาพสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (SWOT Analysis) เพื่อนำมากำหนดทิศทางการจัดการศึกษา ผลการวิเคราะห์ศักยภาพสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (SWOT Analysis) พบว่า วัสดุ อุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีไม่เพียงพอและไม่ทันสมัย ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้าน ICT และบุคลากรไม่ได้รับการพัฒนาด้านความรู้ในการปฏิบัติงานและเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 , 2566 : 37)

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทุกภาคส่วน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารการศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีผลกระทบอย่างมากต่อคุณภาพการเรียนการสอน รวมถึงการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา การมีภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาให้เหมาะสมกับความต้องการในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการสร้าง ความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาผู้เรียนและองค์กร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิจัยภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอ สันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 และ ศึกษาแนวทาง พัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอ สันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอ สันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนา คุณภาพการศึกษาอำเภอ สันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอ สัน ป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 81 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีจำนวน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และ ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนา คุณภาพการศึกษาอำเภอ สันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ประกอบด้วย

1) ด้านการสื่อสารดิจิทัล	จำนวน 13 ข้อ
2) ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	จำนวน 9 ข้อ
3) ด้านการรู้ดิจิทัล	จำนวน 10 ข้อ
4) ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล	จำนวน 11 ข้อ

โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคอร์ท (Likert Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 83 อ้างถึงใน พิมพ์ลา อำนาง, 2566 : 108) โดยมีเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน ดังนี้

- ระดับ 5 หมายถึง มีภาวะผู้นำดิจิทัลในระดับมากที่สุด
 ระดับ 4 หมายถึง มีภาวะผู้นำดิจิทัลในระดับมาก
 ระดับ 3 หมายถึง มีภาวะผู้นำดิจิทัลในระดับปานกลาง
 ระดับ 2 หมายถึง มีภาวะผู้นำดิจิทัลในระดับน้อย
 ระดับ 1 หมายถึง มีภาวะผู้นำดิจิทัลในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้ค่าความถี่ และร้อยละ

การวิเคราะห์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่าย พัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสนป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวม และรายด้าน เสนอในรูปแบบตารางแล้วนำผลการวิเคราะห์ทางสถิติ

วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่าย พัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสนป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 จากการสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่าย พัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสนป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสนป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับปฏิบัติ		
	μ	(σ)	แปลผล
1) ด้านการสื่อสารดิจิทัล	4.22	0.59	มาก
2) ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	3.87	0.70	มาก
3) ด้านการรู้ดิจิทัล	3.93	0.71	มาก
4) ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล	4.11	0.64	มาก
โดยรวม	4.05	0.60	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสนป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 อยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกคือ ด้านการสื่อสารดิจิทัล รองลงมาคือด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล และด้านการรู้ดิจิทัล ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้าย คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล โดยมีรายละเอียด แต่ละด้านดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่าย พัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสนป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 พบว่า

ด้านการสื่อสารดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารดิจิทัล และ กำหนดนโยบายการสื่อสารดิจิทัลที่ชัดเจนและมีมาตรฐาน สร้างชุมชนออนไลน์สำหรับบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดิจิทัล

ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่สอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษายุคใหม่ เพื่อสามารถปรับตัวให้ยืดหยุ่นกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี มุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และค่านิยมในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดนโยบายดิจิทัลที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกมิติ ทั้งในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาและการพัฒนาการศึกษา

ด้านการรู้ดิจิทัล ควรสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาฝึกอบรมดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบออนไลน์และอบรมเชิงปฏิบัติการ และพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมที่มีระบบติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริหารแต่ละคน สร้างเครือข่ายผู้นำดิจิทัลที่ให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ

ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาวัฒนธรรมดิจิทัลที่มีคุณค่า ควบคู่กับการสร้างแนวคิดเชิงดิจิทัล และส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมในการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา สนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษามีการฝึกอบรมทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง และจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาเพื่อกำกับดูแลการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 สามารถอภิปรายผลตามผลการวิจัยที่พบและวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบว่า

ด้านการสื่อสารดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันป่าตอง 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสื่อสารกับครู เผยแพร่ข่าวสาร และส่งเสริมการฝึกอบรมด้านการสื่อสารดิจิทัลให้แก่บุคลากร รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของลัทธวรรณ วงษ์โพย (2566) ที่พบว่าภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาสสินธุ์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการทำงานร่วมกัน พัฒนานวัตกรรม วิสัยทัศน์ การสื่อสาร และความเข้าใจในการใช้ดิจิทัล

ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันป่าตอง 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรปรับตัว เรียนรู้ และพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง รวมถึงประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสุขญา โคมลวานิช (2563) ที่พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 มีองค์ประกอบหลักด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ได้แก่ การกำหนดนโยบายดิจิทัลร่วมกัน การใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และมีจรรยาบรรณ

ด้านการรู้ดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันป่าตอง 2 พบว่าอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในการจัดเก็บและแบ่งปันข้อมูล รวมถึงบริหารจัดการสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับไสว วีระพันธ์ และ ธีรภัทร ถิ่นแสนดี (2566) ที่พบว่าผู้บริหารในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องปรับแนวคิดให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลต่อการบริหารจัดการในทุกด้าน โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษาที่ต้องใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร การส่งผ่านข้อมูล และการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารจึงควรมีภาวะผู้นำดิจิทัลในการส่งเสริมให้ครูและบุคลากร บูรณาการเทคโนโลยีในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสร้างความมั่นใจให้ผู้เรียนและครูใน

การใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ รอบรู้ และรู้เท่าทันสื่อ โดยคำนึงถึงจริยธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการเข้าใจ ประเมิน จัดการ และใช้สารสนเทศและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และพัฒนาภาวะผู้นำให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอสันป่าตอง 2 พบว่าอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารกระตุ้นให้ครูเปิดใจรับการเปลี่ยนแปลง สร้างแรงจูงใจและทัศนคติที่พร้อมปรับตัวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ รวมถึงปลูกฝังจริยธรรมและความตระหนักรู้ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับมโนญา พัฒนาประดิษฐ์ (2565) ที่ศึกษาปัจจัยลักษณะองค์การและภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี พบว่าภาวะผู้นำดิจิทัลอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมดิจิทัลที่อยู่ในระดับมากเช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอสันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 สามารถอภิปรายผลตามผลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

ด้านการสื่อสารดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาองค์ความรู้ด้านการสื่อสารดิจิทัล กำหนดนโยบายที่ชัดเจน และสร้างชุมชนออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พร้อมประเมินผล การสื่อสารอย่างสม่ำเสมอและจัดอบรมพัฒนาทักษะดิจิทัลสำหรับบุคลากรทุกระดับ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับไววิทย มุลทรัพย์ (2565) ที่เสนอว่าผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ สร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง ให้ข้อมูลที่รวดเร็วผ่านหลายช่องทาง ติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพผ่านโซเชียลมีเดีย และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย พร้อมเป็นแบบอย่างที่ดีและตระหนักถึงประเด็นจริยธรรมดิจิทัลในองค์กร

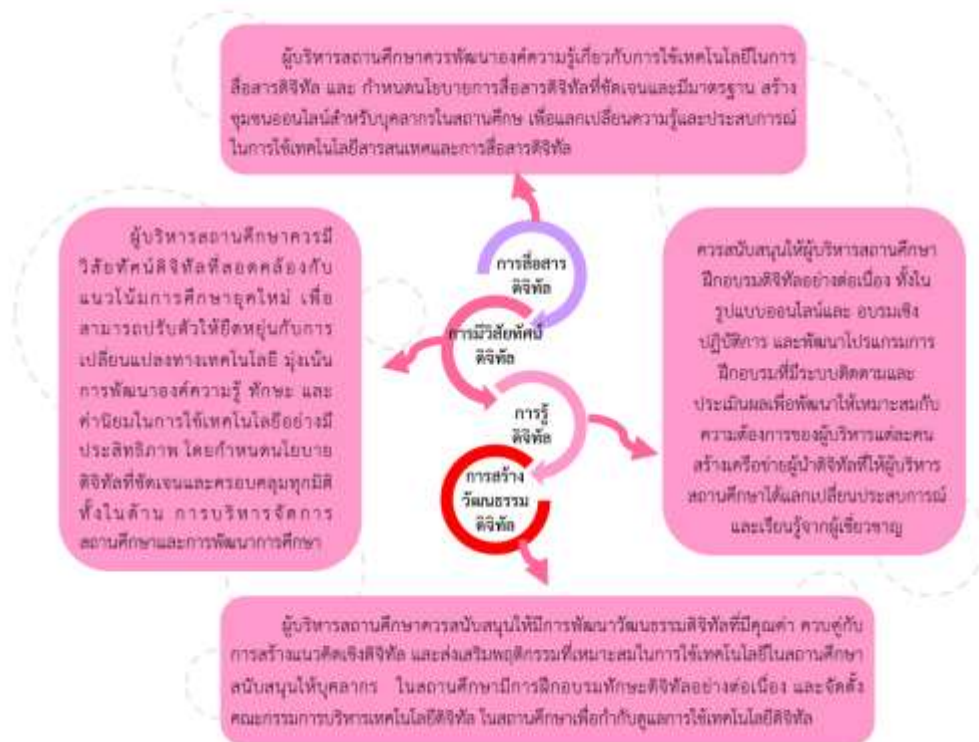
ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่สอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาในยุคใหม่ สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างยืดหยุ่น มุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และค่านิยมในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดนโยบายดิจิทัลที่ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาการศึกษา ส่งเสริมการวางแผน ยุทธศาสตร์โดยใช้ Big Data และ AI เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและการบริหารจัดการ พร้อมสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก และเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยีต่อการบริหารการศึกษา รวมถึงสนับสนุนการประเมินผลเพื่อปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง และพัฒนานโยบายเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับอาภาภรณ์ ภูศรี (2565) ที่เสนอว่ากลยุทธ์หลักในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหาร

สถานศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ดิจิทัลร่วมกับบุคลากรและสร้างความสามารถในการแข่งขัน 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการปฏิบัติงาน 3) การถ่ายทอดวิสัยทัศน์สู่การพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล

ด้านการรู้ดิจิทัลควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาฝึกอบรมทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบออนไลน์และเชิงปฏิบัติการ พร้อมพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมที่มีระบบติดตามและประเมินผลอย่างเหมาะสมกับแต่ละบุคคล รวมถึงสร้างเครือข่ายผู้นำดิจิทัลเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในโครงการวิจัยด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษา พัฒนาหลักสูตรที่เน้นความสามารถด้านดิจิทัล และจัดทำแพลตฟอร์มออนไลน์รวบรวมแหล่งเรียนรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์แนวโน้มการศึกษาและบริหารจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการกำหนดนโยบายพัฒนาทักษะดิจิทัลให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและการเข้าถึงแพลตฟอร์มคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับสุพิษาคิดคำ (2566) ที่พบว่าการพัฒนาความรู้ดิจิทัลของผู้บริหารควรเน้นการพัฒนาตนเอง สนับสนุนการใช้สื่อดิจิทัล ประชุมเชิงปฏิบัติการที่มีแนวปฏิบัติชัดเจน และเป็นผู้นำการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดสู่บุคลากรในองค์กร

ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมวัฒนธรรมดิจิทัลที่เน้นคุณค่าและพฤติกรรมที่เหมาะสมในการใช้เทคโนโลยี โดยสนับสนุนการฝึกอบรมทักษะดิจิทัลและจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเทคโนโลยีในสถานศึกษา สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ดิจิทัลและเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายดิจิทัล สนับสนุนมาตรการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม พร้อมให้ความรู้เรื่องสิทธิและความรับผิดชอบในโลกดิจิทัล ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการจัดการข้อมูลภายใน และติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับณัฐธิดา ทิศาภาค (2565) ที่พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในงานที่รับผิดชอบ จัดสรรงบประมาณเพื่อจัดหาอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล และบริหารงานอย่างมีระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา
อำเภอสันป่าตอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4
ที่มา : รัชนิวรรณ สุรินทร์ ,2569.

สรุป และข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ครูควรพัฒนาทักษะการใช้เครื่องมือดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนสอน และสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลในการทำงานร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา

2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเรียนรู้และพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารดิจิทัล

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาระหว่างกลุ่มที่มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากและน้อย เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน หรือผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

2) ควรศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI), การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ มาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา

References

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). *แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2563 – 2565*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- ณัฐธิดา ทิศาภาค. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์*
- พิมพ์ลา อำนาจ. (2566). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ภูริรัตน์ สุกใส. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กับความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี. *การค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มนัญญา พัฒนประดิษฐ์. (2565). ปัจจัยลักษณะองค์การและปัจจัยภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรีในยุคดิจิทัล. *ปริญญาโท ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลัทธวรรณ วงษ์โพย. (2566). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์. *วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วันชูรยณา ดอแม. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1. *การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ไวยวิทย์ มูลทรัพย์. (2565). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุพิชา คัดคำ. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับประสิทธิภาพการบริหารงานทั่วไปในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร.

- วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร.
- สุชนา โกมลานิข. (2563). องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://app.gs.kku.ac.th/images/img/support/grc2020/pdfabstracts/HMO16.pdf>. [3 พฤศจิกายน 2567].
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4. (2566). แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566 - 2570. เชียงใหม่.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานการพิมพ์ สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). แผนปฏิบัติการดิจิทัล สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร.
- ไสว วีระพันธ์ และ ชีรภัทร ถิ่นแสนดี. (2566). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในองค์กรยุควิถีใหม่. วารสารการบริหารการศึกษา มมร.วิทยาเขต ร้อยเอ็ด, 3(1), 99-109.
- อาภาภรณ์ ภูศรี. (2565). กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บูรณาการวัสดุศาสตร์เพื่อกลับมาใช้ใหม่ในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมล้านนา: กรณีศึกษา
วัดดอยพระบาท ตำบลรอบเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

Integration Material for Reuse in Creative Lanna Buddhist Art: Case study: Doi
Phrabat Temple, Rob Wiang Subdistrict, Mueang District, Chiang Rai Province

สุชัย สิริวิ Suchai Siriraveekul

พูนชัย ปันธิยะ Phoonchai Punthiya

เทพประวิณ จันทรแรง Thepprawin Chanreang

วราลี ตั้งวินิต Varalee Tungvinit

กตัญญู เรือนตุ่น Katanyou Ruentoon

suchai9700@gmail.com

Received 2025/08/12

Revised 2025/08/27

Accepted 2025/09/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ เพื่อ 1) สำรวจและวิเคราะห์วัสดุที่เหลือใช้ที่เหมาะสมกับการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรม 2) พัฒนาเทคนิควัสดุและรูปแบบการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมล้านนา 3) ขยายผลของการใช้งานวัสดุเหลือใช้ในการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมล้านนา เป็นงานวิจัยพระสงฆ์ 5 รูป, นักวิชาการ 4 คน, ช่างฝีมือ 4 คน, ประชาชน/คณะศรัทธา 5 คน, และนิสิต 4 คน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม และสัมภาษณ์ เพื่อนำวัสดุเหลือใช้มาบูรณาการสร้างงานพุทธศิลปกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1) วัดดอยพระบาทพบวัสดุเหลือใช้ที่เหมาะสมคือสแตนเลสเกรด 304 ซึ่งมีความแข็งแรงทนทาน และสวยงาม สามารถนำกลับมาใช้บูรณะอาคารมณฑปครอบรอยพระพุทธรูปที่ชำรุดได้ ส่วนวัสดุอื่น ๆ เช่น ทราย เศษไม้ ฐูป เทียน และดอกไม้บูชา ไม่เหมาะสมต่อการสร้างถาวรวัตถุ วัสดุสแตนเลสดังกล่าวจึงตอบสนองต่อความต้องการของวัดและก่อให้เกิดคุณค่าทางพุทธศิลป์เพื่อการพัฒนาวัดอย่างยั่งยืน

2) การพัฒนารูปแบบงานพุทธศิลปกรรมล้านนาเพื่อการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานด้วยเทคนิคเชิงวัสดุศาสตร์ ใช้วัสดุสแตนเลสเกรด 304 ที่เหลือใช้มาประยุกต์สร้างมณฑปครอบรอยพระพุทธรูปตามตำราของวัด โดยมี 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านรูปแบบ สอดคล้องกับมณฑปวัดพระธาตุลำปางหลวง ปรับเป็นเรือนยอด 3 ชั้นตามศิลปะล้านนายุคทอง 2) ด้านคติความเชื่อ การตั้งอยู่บนเนินเขาสะท้อนคติพุทธจักรวาลวิทยา สื่อถึงความหมายเรื่องไตรภูมิและการเวียนว่ายตายเกิด 3) ด้าน

เทคนิค การใช้สแตนเลสแทนวัสดุดั้งเดิมช่วยลดค่าใช้จ่าย น้ำหนักโครงสร้าง และการบำรุงรักษา อีกทั้งยังสามารถผลิตเป็นชิ้นส่วนเพื่อนำมาประกอบได้สะดวก

3) การขยายผลสามารถต่อยอดคุณค่าของวัสดุเหลือใช้ให้เกิดมูลค่าใหม่ทั้งเชิงพาณิชย์ เชิงสังคม และเชิงพระพุทธศาสนา โดยกรณีศึกษาที่วัดดอยพระบาท จังหวัดเชียงราย ได้ประสบความสำเร็จในการนำสแตนเลสเกรด 304 เหลือใช้มาสร้างมณฑปครอบรอยพระพุทธรูป ทำให้เกิดการจัดการวัสดุอย่างมีประสิทธิภาพ ลดค่าใช้จ่าย เพิ่มคุณค่าศรัทธา และสร้างแบบอย่างที่สามารถขยายผลสู่การปฏิบัติจริงในวัดอื่น ๆ เช่น วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ และวัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง ที่สามารถประยุกต์แนวทางไปใช้ในการบูรณะถาวรวัตถุของตนเองได้

คำสำคัญ : บูรณาการวัสดุศาสตร์, กลับมาใช้ใหม่, การสร้างสรรค์, งานพุทธศิลปกรรมล้านนา.

Abstract

This research has three objectives: 1) to survey and analyze reusable materials suitable for creating Buddhist art, 2) to develop material techniques and design forms for Lanna Buddhist art, and 3) to expand the use of reusable materials in creating Lanna Buddhist art. The study involved key informants, including 5 monks, 4 scholars, 4 artisans, 5 members of the public/devotees, and 4 students. Data were analyzed from documents, fieldwork, and interviews to effectively integrate reusable materials into the creation of Buddhist art.

The research results revealed that:

1) At Wat Doi Phra Bat, the suitable leftover material found was grade 304 stainless steel, which is strong, durable, and aesthetically pleasing. It can be reused for the restoration of the Mondop covering the Buddha's footprint, which is currently damaged. Other materials, such as sand, wood scraps, incense sticks, candles, and flowers, were found unsuitable for constructing permanent structures. Therefore, the stainless steel material meets the temple's needs and contributes to the creation of Buddhist art values for the sustainable development of the temple.

2) The development of a Lanna Buddhist art model for the restoration of religious architecture through material science utilized leftover grade 304 stainless steel to construct a Mondop covering the Buddha's footprint in accordance with the temple's intention. The development emphasized three key aspects: (1) Form, consistent with the Mondop of Wat Phra That Lampang Luang, adapted into a three-tiered spire reflecting the golden age of Lanna art; (2) Belief, its hilltop location reflects

Buddhist cosmology, symbolizing the Traiphum and the cycle of rebirth; and (3) Technique, the use of stainless steel as a substitute for traditional materials reduces construction costs, structural weight, and maintenance, while also enabling prefabrication for convenient assembly.

3) The expansion of this approach can transform the value of leftover materials into new forms of worth, including commercial, social, and Buddhist significance. In the case study of Wat Doi Phra Bat, Chiang Rai, leftover grade 304 stainless steel was successfully used to construct a Mondop covering the Buddha's footprint, enabling efficient material management, reducing costs, and enhancing the spiritual value for the community. This model has also served as an example that can be applied in other temples, such as Wat Phra That Doi Suthep in Chiang Mai and Wat Phra That Lampang Luang in Lampang, allowing them to adopt similar methods for restoring their own religious structures.

Keywords: Integration of Materials Science, Reuse, Creation, Lanna Buddhist art.

บทนำ

พุทธศิลปกรรมล้านนาที่สร้างขึ้นตั้งแต่อดีต ใช้วัสดุหลากหลายประเภทที่มีต้นทุนต่ำ เช่น อิฐ ก้อนหิน ศิลาลง ไม้ และมวลสารอื่น ๆ ซึ่งถูกนำมาสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนคติความเชื่อ หลักการ และอานิสงส์ตามพระพุทธศาสนา (พระครูอดุลย์สีลกิจต์, 2553: 14–18) งานพุทธศิลปกรรมเหล่านี้ไม่เพียงงดงามและประณีต แต่ยังมีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์และศาสนา ตลอดจนมีแนวโน้มต้องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การสำรวจพื้นที่พบว่าวัดในภาคเหนือหลายแห่งมีวัสดุเหลือใช้จำนวนมาก จากการก่อสร้างหรือการบูรณะศาสนสถาน รวมถึงวัสดุที่ชาวบ้านถวายแต่ไม่ได้ใช้งาน ซึ่งเมื่อเก็บรักษาโดยไม่ใช้ประโยชน์อาจเสื่อมสภาพและกลายเป็นภาระต่อวัด ทีมวิจัยจึงกำหนดพื้นที่สำคัญในการศึกษา ได้แก่ วัดที่มีพระภิกษุจำพรรษา มีศาสนวัตถุและกิจกรรมทางพุทธศิลปกรรมล้านนา รวมทั้งมีวัสดุเหลือใช้ที่สามารถนำมาบูรณาการสร้างงานพุทธศิลปกรรมได้อย่างเหมาะสม เช่น วัดพระธาตุลำปางหลวง อ. เกาะคา จ.ลำปาง ที่มีประเพณีใช้ไม้ค้ำดันโพธิ์ ซึ่งวัสดุเหล่านี้ไม่เหมาะสมสำหรับงานศิลปกรรมโดยตรงหรือวัดดอยสุเทพ จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีกิจกรรมท่องเที่ยวและประเพณี เช่น การเดินขึ้นดอยและโรงทาน ทำให้เกิดเศษวัสดุเหลือใช้

กรณีศึกษาวัดดอยพระบาท ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย พบวัสดุสแตนเลสเกรด 304 เหลือใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 ซึ่งเดิมตั้งใจสร้างมณฑปบรรจุพระสารีริกธาตุ แต่ไม่ได้ใช้เนื่องจากผลกระทบจากโควิด-19 วัสดุดังกล่าวมีคุณสมบัติเหมาะสมในการบูรณะศาสนวัตถุสำคัญ เช่น รอย

พระพุทธบาทที่ปัจจุบันอยู่ในอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กและอิฐถือปูนชำรุด การนำวัสดุเหล่านี้มาบูรณาการสร้างมณฑปครอบรอยพระพุทธบาทช่วยลดค่าใช้จ่าย จัดการวัสดุอย่างมีประสิทธิภาพ และเพิ่มมูลค่าเชิงศิลปะและสังคม งานวิจัยนี้พัฒนาเทคนิควัสดุและรูปแบบการสร้างสรรคงานพุทธศิลปกรรมล้านนาโดยเน้นการบูรณาการวัสดุเหลือใช้ให้เกิดคุณค่าใหม่ทั้งเชิงศิลปกรรมและสังคม โดยใช้สแตนเลสเกรด 304 ประยุกต์สร้างมณฑปครอบรอยพระพุทธบาท เทคนิควัสดุที่พัฒนารวมถึง การตัด ประกอบ ดัดงอ และเชื่อมชิ้นส่วนให้เหมาะสมกับรูปทรงและน้ำหนักของมณฑป เพื่อความคงทนและลดค่าใช้จ่ายบำรุงรักษา ด้านรูปแบบ ออกแบบให้สอดคล้องกับศิลปกรรมล้านนายุคทอง ปรับเป็นเรือนยอด 3 ชั้น สะท้อนเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา ทั้งสัดส่วน ลวดลาย และสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา พร้อมจัดวางบนเนินเขาเพื่อสะท้อนคติพุทธจักรวาลและไตรภูมิ การสร้างสรรคงานยังเปิดโอกาสให้ประชาชนและนิสิตมีส่วนร่วม ทำให้งานศิลปกรรมเป็นรูปธรรม ใช้งานได้จริง และสะท้อนคุณค่าทางศาสนาและสังคม ด้วยแนวทางนี้ งานวิจัยจึงพัฒนาทั้งเทคนิควัสดุและรูปแบบงานไปพร้อมกัน สร้างแนวทางประยุกต์วัสดุเหลือใช้ให้เหมาะสมกับการบูรณะศาสนวัตถุและส่งเสริมงานพุทธศิลปกรรมล้านนาเชิงนวัตกรรม

จากบริบทดังกล่าว การศึกษานี้เป็นงานเชิงนวัตกรรม (Innovative Creative Research) ที่เน้นการวิเคราะห์และพัฒนาศักยภาพวัสดุเหลือใช้ให้สอดคล้องกับหลักพุทธศิลปกรรมล้านนา เพื่อให้เกิดงานศิลปกรรมที่สามารถใช้งานได้จริง คงคุณค่าและตอบสนองต่อความต้องการของวัด ตลอดจนสามารถต่อยอดเป็นแนวทางสร้างสรรค์เชิงวิชาการและส่งเสริมการพัฒนาสังคมและชุมชนในภูมิภาคล้านนา

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อสำรวจและวิเคราะห์วัสดุที่เหลือใช้ที่เหมาะสมกับการสร้างสรรคงานพุทธศิลปกรรม
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างงานพุทธศิลปกรรมล้านนาเพื่อการบูรณะศาสนสถานในวัดด้วยเทคนิคเชิงวัสดุศาสตร์
- 3) เพื่อขยายผลของการใช้งานวัสดุเหลือใช้ในการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมล้านนาเพื่อการพัฒนาวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพวัสดุเหลือใช้ โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย 5 กลุ่ม จำนวน 22 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการผ่านการศึกษาเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาบูรณาการวัสดุศาสตร์สำหรับการนำวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ใหม่ในการสร้างสรรคงานพุทธศิลปกรรม ส่วนการศึกษาภาคสนามมุ่งเน้นการวิเคราะห์ ลักษณะและปริมาณของวัสดุเหลือใช้ เช่น สแตนเลสเกรด 304 รวมถึงความเหมาะสมของวัสดุต่อการนำมา

ประยุกต์ใช้ในงานพุทธศิลป์กรรม เช่น รูปแบบและคุณสมบัติของวัสดุในการสร้างสรรค์ศาสนวัตถุสำคัญ การดำเนินงานจึงเน้นเชื่อมโยงระหว่าง คุณสมบัติและปริมาณวัสดุ กับ แนวทางการออกแบบและสร้างงานพุทธศิลป์กรรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประกอบด้วย เจ้าอาวาส และพระสงฆ์ผู้มีประสบการณ์, นักวิชาการด้านงานพุทธศิลป์กรรมล้านนา, ช่างฝีมือด้านการสร้างงานพุทธศิลป์กรรมล้านนา, ประชาชน คณะศรัทธาหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และนิสิตนักศึกษาที่สนใจเข้าร่วมการสร้างสรรค์งาน รวมทั้งสิ้นรวมทั้งสิ้น 22 รูป/คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

1) พระสงฆ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รูปที่ 2 ในพื้นที่ อ.เมือง จ.เชียงราย ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างพุทธศิลป์กรรมแบบล้านนาในเขตพื้นที่การวิจัย

2) นักวิชาการด้านงานพุทธศิลป์กรรมล้านนา จำนวน 2 คน

3) ช่างฝีมือด้านการสร้างงานพุทธศิลป์กรรมล้านนาจำนวน 3 คน

4) ประชาชน คณะศรัทธาหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสนใจในการสร้างสรรค์ผลงาน จำนวน 10 คน

5) นิสิตนักศึกษาที่สนใจเข้าร่วมการสร้างสรรค์งาน จำนวน 5 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อบูรณาการวัสดุศาสตร์ในการสร้างงานพุทธศิลป์กรรมล้านนา เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย

1) แบบสอบถาม (Questionnaires): สํารวจความพึงพอใจของกลุ่มพระสงฆ์ คณะกรรมการและศรัทธาต่อการสร้างงานพุทธศิลป์กรรมล้านนาเชิงนวัตกรรมวัสดุศาสตร์

2) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form): เจาะลึกกลุ่มนักวิชาการและช่างฝีมือเกี่ยวกับเนื้อหาและแนวทางการสร้างสรรค์

3) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form): รวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับการบูรณาการวัสดุศาสตร์ในการสร้างงานพุทธศิลป์กรรมล้านนา ทั้งด้านรูปแบบ วิธีการ และความเหมาะสม จากพระสงฆ์ คณะกรรมการ และศรัทธา

เชิงปฏิบัติการ (Research Practice Set)

คณะผู้วิจัยจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการบูรณาการวัสดุศาสตร์เพื่อกลับมาใช้ใหม่ในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์กรรมล้านนา กรณีศึกษาวัดดอยพระบาท ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย โดยแบ่งเป็น 3 ชุดดังนี้

ชุดปฏิบัติการที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและศักยภาพวัสดุเพื่อออกแบบชิ้นงาน

ชุดปฏิบัติการที่ 2 วิเคราะห์และสรุปข้อมูลเพื่อกำหนดรูปแบบและสร้างสรรค์ชิ้นงานจริง

ชุดปฏิบัติการที่ 3 วิเคราะห์และประเมินผลชิ้นงาน

เครื่องมือและกิจกรรมทุกชุดถูกปรับให้สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้การสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์กรรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดสำหรับพัฒนาเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set)

2) ร่างเครื่องมือทุกฉบับเป็นต้นแบบสำหรับการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จริง

3) ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เครื่องมือทั้งแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ และชุดปฏิบัติการวิจัย มีความเหมาะสม ครบถ้วนเนื้อหา และสามารถวัดผลได้ตรงตามวัตถุประสงค์การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

1) นำเสนอเครื่องมือวิจัยเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย พระนครศรีอยุธยา ตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย พร้อมจัดทำเอกสารรับรองผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะ

2) ปรับปรุงเครื่องมือวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำแบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set) ให้สมบูรณ์ พร้อมนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้การ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลตามวัตถุประสงค์ โดยบูรณาการข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ เอกสารงานวิจัย ข้อมูลจาก แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) และ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง สามารถให้ข้อคิดเห็น แก้ไข หรือยอมรับข้อมูล จากนั้นข้อมูลที่ยืนยันแล้วจะถูกวิเคราะห์เชิงพรรณนา พร้อมสร้าง ภาพกิจกรรมและชุดข้อมูลต้นแบบ แสดงรูปแบบงานพุทธศิลป์กรรมล้านนาในลักษณะ ภาพสามมิติ และบันทึกบรรยายภาคการสังเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่ด้วย วิดีทัศน์ เพื่อให้ผลเชิงประจักษ์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง การวิเคราะห์เนื้อหาดำเนินการใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง 2) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ รวมถึงฐานข้อมูลของวัดและสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง และ 3) ทดลองและวิเคราะห์วัสดุเหลือใช้ที่มีศักยภาพสำหรับการสร้างงานพุทธ

ศิลปกรรม พร้อมประเมินผลและสร้างต้นแบบ เพื่อให้เห็นมิติด้านต่าง ๆ ของการวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

เครื่องมือและวิธีวิเคราะห์

- 1) แบบสอบถาม (Questionnaires) ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์
- 2) แบบสัมภาษณ์ (Interview) และสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการ
- 3) การสร้างต้นแบบและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ทำให้ข้อมูลมี สถานการณ์เชิงรูปแบบและรายละเอียดเชิงประจักษ์

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การบูรณาการวัสดุศาสตร์เพื่อกลับมาใช้ใหม่ในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมล้านนา กรณีศึกษา วัดดอยพระบาท ตำบลรอบเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย นี้ มีผลการศึกษาวิจัย ตามขั้นตอนที่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ การสำรวจและวิเคราะห์ การพัฒนารูปแบบเพื่อการสร้างงานพุทธศิลปกรรมล้านนาเพื่อการบูรณะและพัฒนาวัด และการขยายผลการใช้งาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์วัสดุที่เหลือใช้ที่เหมาะสมกับการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรม พบว่า วัดในพื้นที่เป้าหมายคือ วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดสวนดอก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ และวัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง วัดเหล่านี้มีกิจกรรมทางประเพณีพุทธศาสนา ที่ทำให้เกิดวัสดุเหลือใช้แต่ไม่พบวัสดุที่เหมาะสม แต่มีแบบอย่างที่สำคัญของการนำไปสู่แนวทางการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมของล้านนา คือ ด้านรูปแบบของการสร้างศาสนวัตถุบนเนินเขาที่ตั้งอยู่ท่ามกลางหรือเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่สะท้อนหลักความเชื่อแบบเขาพระสุเมรุหรือจักรวาลทิพย์ ตามคติทางพระพุทธศาสนา และยังพบ อาคารมณฑปรอยพระพุทธรูปลักษณะการก่อสร้างพุทธสถาปัตยกรรมที่มีขนาดเล็กเหมาะสมกับลักษณะการใช้งานที่สะท้อนรูปแบบทางการสร้างและประโยชน์ใช้สอยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ในวัดพื้นที่เป้าหมายการขยายผลคือ วัดดอยพระบาท ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย พบวัสดุเหลือใช้หลายประเภท เช่น ทรายจากการนำมาบริจาคของคณะศรัทธา เศษไม้แปรรูปที่เหลือหรือไม่ได้ใช้งานของชุมชนและในวัดเอง ฐูป เทียน และดอกไม้บูชาพระในการทำกิจกรรมของพุทธศาสนิกชนวัสดุเหล่านี้เมื่อวิเคราะห์แล้ว ไม่พบความเหมาะสมของวัสดุในการนำมาใช้งานการสร้างถาวรวัตถุ เพื่อการพัฒนาวัดตามวัตถุประสงค์ของวัดและการศึกษาวิจัย อย่างไรก็ตามภายในวัดดอยพระบาทพบวัสดุสแตนเลส เกรด 304 เหลือใช้จำนวนมาก และมีคุณสมบัติที่แข็งแรง สวยงาม และใช้สร้างเป็นถาวรวัตถุกลางแจ้งได้ และวัสดุดังกล่าวไม่สามารถนำไปสร้างได้ตามเจตนาเดิมที่ตั้งไว้นานกว่า 3 ปี และพบว่าวัดดอยพระบาท ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย มีความต้องการสร้างสรรค์

งานพุทธศิลปกรรมด้วยวัสดุที่เหลือใช้เพื่อการบูรณะอาคารมณฑปครอบรอยพระพุทธรูปที่อาคารเดิมชำรุดและไม่มีสิ่งมุงบังทำให้ความไม่สวยงามและส่งผลให้รอยพระพุทธรูปที่ตั้งอยู่กลางแจ้งมีน้ำขังและเกิดราดำที่ส่งผลต่อความศรัทธาและเสื่อมสภาพของชิ้นงาน เมื่อนำวัสดุที่เหลือใช้ดังกล่าวมาบูรณะการเพื่อกลับมาใช้ใหม่จึงมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ ทีมงานวิจัยจึงร่วมกับทางวัดเพื่อการพัฒนาและสร้างสรรค์งานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พัฒนารูปแบบการสร้างงานพุทธศิลปกรรมล้านนา เพื่อการบูรณะศาสนสถานในวัด ด้วยเทคนิคเชิงวัสดุศาสตร์ พบว่า การพัฒนารูปแบบสามารถนำเอาวัสดุศาสตร์ที่เหลือใช้ภายในวัดมาบูรณะการเพื่อสร้างงานพุทธศิลปกรรมได้อย่างเหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ของทางวัดที่มีดำริจะสร้างมณฑปครอบรอยพระพุทธรูป มีประเด็นที่สำคัญในการพัฒนา 3 ด้านที่สำคัญคือ 1) ด้านรูปแบบมีลักษณะการสร้างสอดคล้องกับอาคารมณฑปครอบรอยพระพุทธรูปของวัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางที่เป็นงานพุทธศิลปกรรมล้านนายุคทองโดยปรับรูปแบบให้เป็นอาคารเรือนยอดแบบ 3 ชั้น 2) ด้านคติความเชื่อลักษณะสถานที่ตั้งของอาคารมณฑปครอบรอยพระพุทธรูป ตร.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย แห่งนี้ มีลักษณะที่ตั้งเป็นเนินเขาล้อมรอบด้วยวัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ที่ตั้งบนแนวเขาด้านทิศตะวันตก ที่สอดคล้องด้านคติความเชื่อเรื่องการสร้างศาสนวัตถุที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความหมายถึงระบบสัญลักษณ์แบบพุทธจักรวาลวิทยา มุ่งเน้นคติความเชื่อเรื่องไตรภูมิ เพื่อความเข้าใจได้ง่ายถึงหลักคำสอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด”(มานิตย์ กันทะสัก.2560 : บทคัดย่อ) 3) ด้านเทคนิคชิ้นส่วนของงานสแตนเลสเกรด 304 ที่เหลือใช้นำมาใช้แทนการใช้ก่ออิฐถือปูน และไม้แกะสลัก ที่เป็นรูปแบบดั้งเดิมของการสร้าง ประโยชน์ในด้านอื่นๆ คือ ด้านการลดภาระและค่าใช้จ่าย การใช้วัสดุที่ลดภาระการบำรุงรักษา ลดน้ำหนักการก่อสร้างที่จะทำให้เกิดปัญหาเรื่องต้องใช้เทคนิคการก่อสร้างที่สูงเป็นการจัดการพื้นที่ทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในวัด สามารถสร้างเป็นศาสนวัตถุที่สำคัญของวัดที่สามารถสร้างขึ้นโดยเทคนิคแบบแยกชิ้นส่วนงานแล้วประกอบได้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ขยายผลของการใช้งานวัสดุเหลือใช้ในการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมล้านนา เพื่อการพัฒนา พบว่าสามารถขยายผล การนำวัสดุที่เหลือใช้มาพัฒนาและสร้างสรรค์เป็นอาคารมณฑปครอบรอยพระพุทธรูปจะทำให้มีการจัดการวัสดุศาสตร์ในการนำกลับมาใช้ใหม่ได้อย่างเหมาะสมและทรงคุณค่า เพราะนำไปใช้สร้างเป็นถาวรวัตถุที่ทางวัดต้องการสร้างสรรค์และเกี่ยวข้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาโดยตรง โดยทางวัดดอยพระบาทได้ลงนามเอกสารรับรองการนำผลของการวิจัยไปใช้งานจริงได้ผล คือ 1) การได้จัดการพื้นที่ ลดค่าใช้จ่ายและได้พัฒนาบูรณะสร้างถาวรวัตถุภายในวัด 2) การขยายผลของการใช้งานวัสดุเหลือใช้ในกระบวนการคิดสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของนิสิตสาขาพุทธศิลปกรรมผู้ ออกแบบ ร่วมการสร้างงานพุทธศิลปกรรมล้านนา ที่สามารถพัฒนางานฝีมือ และแนวทางการทำวิทยานิพนธ์ที่กำลังศึกษาอยู่ได้อย่างเหมาะสม ผู้ได้รับผลประโยชน์ คือ 1) วัดดอยพระบาท ได้องค์ความรู้และการออกแบบชิ้นงาน รวมทั้ง

สามารถขยายผลไปสร้างงานจริง 2) คณะกรรมการและประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการสร้างบุญกุศลตามหลักทางพระพุทธศาสนา และ3) นิสิตรดับปริญญาโทและเอก ของสาขาวิชาพุทธศิลปกรรม มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่มีส่วนร่วมในการออกแบบอาคาร สามารถพัฒนาฝีมือ และองค์ความรู้เป็นแนวทางในการทำงานวิทยานิพนธ์ของนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยและข้อค้นพบในแต่ด้านตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้สามารถนำมาอภิปรายผลในข้อค้นพบที่สอดคล้องกับหลักการและแนวคิดทฤษฎีที่สัมพันธ์กันดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์วัสดุที่เหลือใช้ที่เหมาะสมกับการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรม พบว่า การสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมที่น่าวัสดุศาสตร์มาวิเคราะห์และบูรณาการนำกลับมาใช้ใหม่ สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ Nanang Yulianto, Ning Yulastuti and Edy Tri Sulisty (2017) พบว่า การที่ศิลปินมีความตระหนักในสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่พวกเขาอาศัยอยู่ งานศิลปะที่สร้างขึ้นควรตั้งอยู่บนประเด็นที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่พวกเขาอยู่ สภาพแวดล้อมที่เสียหายจากการเก็บซากขยะที่เกิดจากการบริโภคของประชาชนพบเห็นได้ทั่วไป สภาพแวดล้อมเหล่านี้ กระตุ้นให้ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ช่วยในการดูแลสิ่งแวดล้อม โดยการสร้างสรรค์นวัตกรรม, การเชื่อมโยงระหว่างวิธีการสร้างของศิลปินและชุมชนในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เป็นมิตร วัสดุขยะที่แตกต่างกันนั้น มีลักษณะและมีศักยภาพในการสร้างสรรค์ทางศิลปะที่แตกต่างกัน ดังนั้นการใช้เทคนิคที่แตกต่างกันเป็นสิ่งสำคัญ กระบวนการของการคิดค้นได้ดำเนินการเพื่อสร้างแนวคิดในกระบวนการสร้างสรรค์ การดำเนินการให้ได้ผลลัพธ์ในรูปแบบที่น่าทึ่งที่สามารถเพิ่มความน่าสนใจของภาพวาด ทั้งนี้การพรรณนาถึงสถานะของแต่ละวัสดุ หลังจากนั้น การสร้างสรรค์ภาพวาดที่สร้างขึ้นจากการใช้วัสดุที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้ภาพวาดเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เสียหายจากปัญหาขยะ สอดคล้องกับบรินทร์รัตน์ พุทธอาสน์,ทิพวรรณ ทั้งมั่งมี (2565) การวิจัยจิตรกรรมล้านนา สู่การสร้างสรรค์ศิลปะสื่อผสม ระบุว่าประวัติ ความเป็นมา ลักษณะ รูปแบบ เทคนิควิธีการ องค์ประกอบ ตลอดจนคติความเชื่อ คุณค่าและ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art) โดยการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนัง ล้านนา เพื่อให้เป็นสื่อสมัยใหม่เผยแพร่ศิลปกรรม คุณธรรม และจริยธรรม ได้สอดคล้องเหมาะสม กับพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมล้านนา โดยการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับ นิทานชาดกในรูปแบบวิถีชีวิตชาวบ้านล้านนา เป็นคติ ธรรมเตือนใจได้สื่อถึงคุณค่าทั้งทางด้าน สุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี คติความเชื่อ รูปแบบลวดลายต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นเป็นพุทธบูชา อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของล้านนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 พัฒนารูปแบบการสร้างงานพุทธศิลปกรรมล้านนา เพื่อการบูรณะศาสนสถานในวัด ด้วยเทคนิคเชิงวัสดุศาสตร์ พบว่า สอดคล้องกับ ณรงค์ชัย ปิฎกกรัซต์ (2562)

พบว่า ทฤษฎีการสร้างสรรคศิลป์ ระบุว่าหลักทางสุนทรียศาสตร์คือสื่อรับรู้ด้วยอารมณ์ความรู้สึกต่อความงาม ซึ่งมีฐานของบริบทสังคมวัฒนธรรม เกิดขึ้นจากหลักคิด 2 ประการคือ 1) หลักมิติการสร้างสรรค เกิดขึ้นจากบุพภูมิของมวลจิตนาการ เกิดขึ้นจากความคิดริเริ่ม เป็นภูมิสมบัติศิลป์ที่แสดงถึงความถึงพร้อมของมนุษย์แล้วจึงสืบทอดไปเป็นมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ 2) หลักวิพัสสนาการสร้างสรรคหมายถึงลักษณะการพิจารณาคุณสมบัติผลงานการสร้างสรรคศิลป์ 5 ลักษณะ คือ 1) กระบวนการทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงวิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมกับศิลป์ 2) ปัจจัยภายในด้านความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา ความรัก มีผลต่อการสร้างสรรคศิลป์ 3) ปัจจัยภายนอก การแพร่กระจายทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม มีผลต่อการสร้างสรรคศิลป์ 4) งานสร้างสรรคศิลป์สามารถเรียนรู้ สะสมความรู้ ถ่ายทอด ริเริ่มขึ้นใหม่ และพัฒนาต่อยอดได้ และ 5) คุณค่าของงานสร้างสรรคศิลป์ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ทางศิลป์ของผู้บรรลศิลป์ ซึ่งใช้เป็นทิศทางในการวิพากษ์และประเมินคุณค่าทางศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค และสอดคล้องกับการวิจัยของ Adeleye Adekunle Jeremiah (2019). ระบุว่า การใช้ชีวิต โดยแสดงเทคนิค สไตล์ และนวัตกรรมที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการสร้างประติมากรรมบางรายการ การศึกษาจำกัดเฉพาะกับงานโลหะของ Akeem Muraina และการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดผ่านการสำรวจสถานที่ การสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และการถ่ายภาพ นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลจากการสืบค้นหาในการประชุม วารสาร และการค้นหาข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตเพื่อพิสูจน์ว่าของซึ่งเป็นวัสดุทดลองที่เป็นโลหะสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการจัดการขยะโดยใช้ศิลปะอย่างสร้างสรรค์ได้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ขยายผลของการใช้งานวัสดุเหลือใช้ในการสร้างสรรคพุทธศิลปกรรมล้านนา เพื่อการพัฒนา พบว่า การขยายผลของการนำไปใช้งานจริงที่นำวัสดุที่เหลือใช้มาสร้างสรรคงานพุทธศิลปกรรมล้านนา เป็นการจัดการวัสดุศาสตร์ได้อย่างเหมาะสมและทรงคุณค่า เพราะนำไปใช้สร้างตามความต้องการสร้างสรรคและเกี่ยวข้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ ที่สามารถพัฒนาและขยายผลของการออกแบบรูปแบบและลวดลายพุทธศิลปกรรมล้านนา รวมทั้งเป็นการสร้างสรรคที่ทุกฝ่ายของ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีส่วนในการสร้างสรรคงานสอดคล้องกับ Nithi Sthapitanonda (2019) เพราะสังคมวัฒนธรรมยุคสมัยต่างๆ ของล้านนา โดยคัดเลือกผลงานทางสถาปัตยกรรมในพุทธศาสนาที่เป็นขึ้นยอดเยี่ยมในแต่ละยุคสมัย และท้องถิ่นเสนอในรูปแบบที่เป็นข้อมูลเชิงวิชาการชั้นสูง รวบรวมข้อมูลทางสถาปัตยกรรมที่โบราณสถาน โบราณวัตถุแต่ละภาคส่วนในเมืองสำคัญต่างๆ ของอาณาจักรล้านนา ที่หลงเหลือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า รวมถึงการนำเสนอรูปแบบของพุทธศิลปกรรมล้านนาที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้และการปรับปรุง และใช้งานในรูปแบบอื่นๆ นอกเหนือจากอาคารทางศาสนา และแสดงรูปแบบหรือตัวอย่างแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นกับศิลปะแบบล้านนาที่จะดำรงอยู่ในกระแสโลกในอนาคต สอดคล้องกับศึกษาวิจัยของอำนาจ ขัดวิชัย, เทพประวิณ จันทรแรง, พูนชัย ปันธิยะ (2566) พบว่า 1) พุทธจิตรกรรมเป็นศิลปะที่สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของจิตรกรผู้สร้างสรรคจินตนาการและ

แรงบันดาลใจ 2) คติธรรมและความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในภาพจิตรกรรมฝาผนังในแต่ละวัดของล้านนา จำแนกเนื้อหาคติธรรมและความเชื่อจากงานพุทธจิตรกรรมออกเป็น 5 กลุ่ม คือ (1) พุทธประวัติ (2) ทศชาติชาดก (3) พระมาลัย (4) ชาตกนอกนิบาต (5) ประเพณี และความเชื่อล้านนา ปัจจัยเหล่านี้ได้เรียบเรียงเนื้อหาไว้ และนำมาใช้วิเคราะห์ทางคติธรรมและความเชื่อของชาวล้านนาให้เกิดการสร้างสรรคผลงานพุทธจิตรกรรมล้านนา และ 3) องค์ความรู้ในการสร้างสรรค์พุทธจิตรกรรมล้านนา สามารถสะท้อนองค์ความรู้ในแง่มุมต่างๆ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ (1) สะท้อนวิถีชีวิต (2) ความเชื่อเรื่องไตรภูมิ (3) บำรุงและสืบทอดศาสนา (4) สะท้อนความนิยมทางด้านศิลปศึกษาในแต่ละยุคสมัย เพื่อนำองค์ความรู้มาสร้างสรรคงานจิตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาต่อไป

องค์ความรู้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บุรณาการวัสดุศาสตร์เพื่อกลับมาใช้ใหม่ในการสร้างสรรคงานพุทธศิลปกรรมล้านนากรณีศึกษา วัดดอยพระบาท ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย ผลจากการศึกษาสามารถอธิบายองค์ความรู้ได้ดังนี้สามารถทำให้มีข้อค้นพบแสดงองค์ความรู้ใหม่เป็นแผนภูมิ ดังนี้

ก) การสำรวจวัสดุเหลือใช้ที่มีหลากหลายประเภทที่มีอยู่มากมายในพื้นที่วัดต่าง ๆ ในคุณสมบัติเชิงวัสดุศาสตร์ที่มีศักยภาพในการนำกลับมาใช้ใหม่ เมื่อวิเคราะห์แล้วสามารถนำมาสร้างงานพุทธศิลปกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นอย่างดี และเป็นการส่งเสริมและสร้างคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่เพื่อก่อประโยชน์

ข) การพัฒนาวัสดุเหลือใช้สามารถนำรูปแบบของชิ้นงานพัฒนาหรือประยุกต์เข้ากับวัตถุประสงค์ทั้งด้าน คติ ความเชื่อ ความศรัทธารูปแบบทางพุทธศิลปกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะนำไปสู่การสร้างสรรคงานทางศาสนวัตถุนี้จะเป็นถาวรวัตถุทางพระพุทธศาสนาที่จะสามารถใช้งานได้อย่างยาวนาน

ค) ในกรณีการศึกษาครั้งนี้สามารถนำสร้างงานพุทธศิลปกรรมที่เป็นศาสนวัตถุแบบถาวรได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นต้นแบบในการนำไปใช้และพัฒนางานที่คล้ายกันได้ ในลักษณะหรือรูปแบบอื่นๆของการสร้างงานพุทธศิลปกรรมพระพุทธศาสนาเพื่อให้อาจมีประสิทธิภาพใช้งานได้อย่างยาวนาน

ง) วัสดุเหลือใช้ที่นำมาบูรณาการกลับมาใช้ใหม่ที่เป็นข้อมูลเชิงวิชาการจากการวิจัยครั้งนี้สามารถทำให้สร้างงานที่สอดคล้องกับหลักทางวิศวกรรม ที่ลดขั้นตอนการทำงาน ลดน้ำหนักและลดค่าใช้จ่ายทั้งการสร้างและบำรุงรักษา และเป็นรูปแบบใหม่ในการพัฒนาและสร้างสรรคงานทางพุทธศิลปกรรมที่สอดคล้องกับบริบทร่วมสมัย

จ) การบูรณาการวัสดุศาสตร์เพื่อกลับมาใช้ใหม่จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการสร้างงานอย่างเหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมร่วมสมัยก่อเกิดประโยชน์ทั้งด้านการใช้งานอย่างเหมาะสมคุ้มค่า ทั้งด้านการจัดการด้านสภาพแวดล้อมและการจัดการเชิงสังคมวิทยาเพื่อพัฒนาวัด

พระพุทธศาสนาและสังคมชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี และยังเป็นรูปแบบเชิงวิธีการที่จะยังคงใช้และพัฒนารูปแบบและวิธีการต่อไปในอนาคตอย่างสูงต่อไป

แผนภูมิองค์ความรู้

ภาพที่ 1 แสดงการบูรณาการวัสดุศาสตร์เพื่อกลับมาใช้ใหม่ในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมล้านนากรณีศึกษา วัดดอยพระบาท ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย

ที่มา : สุชัย สิริวิ, 2569.

สรุป และข้อเสนอแนะ

การนำวัสดุที่เหลือใช้มาพัฒนาและสร้างสรรค์เป็นอาคารมณฑปครอบรอยพระพุทธรูปจะทำให้มีการจัดการวัสดุศาสตร์ในการนำกลับมาใช้ใหม่ได้อย่างเหมาะสมและทรงคุณค่า เพราะนำไปใช้สร้างเป็นถาวรวัตถุที่ทางวัดต้องการสร้างสรรค์และเกี่ยวข้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นวัสดุที่เหมาะสมในการสร้างสรรคงานพุทธศิลป์กรรมตามหลักความเชื่อเรื่องการใช้โลหะจะทำให้เกิดอานิสงส์ในการสร้างที่จะส่งผลให้ได้ผลที่มากกว่า รวมทั้งเพื่อให้คณะศรัทธาของวัด สมาชิกในชุมชนได้ร่วมทำบุญตามหลักความเชื่อและศรัทธา ทำให้เกิดข้อเสนอแนะด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เสนอแนะ คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาพุทธศิลปกรรม และสถาบันด้านพระพุทธศาสนา เช่น วัดดอยพระบาท ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรภายในวัด และพัฒนาทักษะ สร้างอาชีพให้กับชุมชนต่าง ๆ ภายใน ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย

1) ควรให้การสร้างพุทธศิลป์ของล้านนา ด้วยการศึกษาและพัฒนาจากบริบทและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวที่เรามีอยู่เป็นแนวทางสำคัญ ในการสร้างผลงานและนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรด้านการศึกษามหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาพุทธศิลปกรรม และสถาบันด้านพระพุทธศาสนาเช่นวัดในพื้นที่ศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในหน่วยงานอันเป็นคุณลักษณะสำคัญที่จะเริ่มสร้างงาน รวมทั้งเป็นการสร้างเสริมทักษะฝีมือของช่างผู้สร้างจะต้องมีคุณสมบัติเพื่อใช้ในการประกอบออกแบบและควบคุมการก่อสร้างต่อไป

2) ส่งเสริมให้มีการสร้างงานพุทธศิลป์ล้านนาอย่างถูกต้องเหมาะสม ในการคำนึงถึงสภาพแวดล้อม การเพิ่มประสิทธิภาพ และศักยภาพต่างๆ เพื่อเป็นแบบอย่างและข้อมูลพื้นฐานต่างๆ เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องตามรูปแบบและหลักการต่อไป

3) ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยข้อมูลของพุทธศิลป์ของล้านนา เพื่อให้มีข้อมูลที่ทันสมัยและมีพัฒนาการเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่ครอบคลุมมิติในหลากหลายด้าน โดยในปัจจุบันจะเห็นได้ชัดว่ามีการรวบรวม และเก็บข้อมูลของพุทธศิลปกรรมล้านนาในรูปแบบต่างๆ อย่างมากมายและชัดเจน อันเป็นข้อค้นพบ และข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ รวมทั้งมีการนำพุทธศิลป์ล้านนามาสร้างสรรค์ใช้งานอย่างเป็นรูปธรรม อย่างมากมายหลากหลาย จึงสามารถจะศึกษารูปแบบและวิธีการต่างๆ ในเชิงทฤษฎีได้อย่างกว้างขวาง ประกอบด้วยในปัจจุบันมีทั้ง พระภิกษุสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และภูมิธรรมความรู้ นักวิชาการผู้มีข้อมูล ประชาชนท้องถิ่นผู้เปรียบเสมือนผู้ปฏิบัติและใช้งานจริง รวมทั้งช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานทางพุทธศิลป์ของล้านนา มีอยู่อย่างมากมาย ด้วยลักษณะความพร้อมดังกล่าวข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาของกระแสสังคมโลก

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

หน่วยงานที่เสนอแนะ คือ เทศบาลตำบลรอบเวียง โดยคณะกรรมการวัดเป็นสมาชิกสภาตำบลรอบเวียง และองค์การบริหารส่วนตำบล

1) นำข้อมูลเชิงวิชาการจากผลการวิจัยนี้เป็นการสนับสนุนทั้งในด้านการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมชุมชนขององค์กรหรือสถาบันทางพระพุทธศาสนาในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมวัสดุเหลือใช้หรือวัสดุเหลือใช้ต่างๆที่มีในสังคมชุมชน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติและจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรมในการสร้างหรือนำไปใช้อย่างเหมาะสม

2) ใช้ข้อมูลที่เกิดจากผลการศึกษาวิจัยเป็นข้อมูลเพื่อกำหนดรูปแบบและหลักสูตรการศึกษาในองค์กรและสถาบันการศึกษาในระดับที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแนวทางการบูรณาการวัสดุศาสตร์เพื่อกลับมาใช้ใหม่ในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลปกรรมล้านนา และสร้างสรรค์สิ่งอื่นๆ

3) ใช้ข้อมูลที่เกิดจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลสนับสนุนและอ้างอิงเพื่อการนำไปใช้ปฏิบัติการในหน่วยงานหรือองค์กรอิสระและภาคเอกชนต่างในการปฏิบัติการเพื่อเป็นต้นแบบในการทำงานในลักษณะเดียวกันหรือคล้ายคลึง หรือเป็นแบบอย่างแนวทางเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ หรือนำศักยภาพของวัสดุมาใช้สร้างงานเชิงปฏิบัติการกับการสร้างรูปแบบ และชิ้นงาน และกรรมวิธีอื่นๆ รวมถึงวิธีการที่มีความสัมพันธ์เชิงดูแลและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กับบริบทอื่นๆ

2) การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการการประยุกต์เชิงทดลองใช้ในด้านรูปแบบและเทคนิควิธีการ และวัสดุต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามและพัฒนากกรรมวิธีให้เป็นไปตามยุคสมัยที่ปรับเปลี่ยนไป

3) การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการสร้างงานหรือพัฒนาการของพุทธศิลปกรรมล้านนาในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตในด้านอื่น ๆ เช่นการพัฒนาฝีมือ พัฒนาเพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจ

references

- จิตติพร สะสม. (2553). "ศึกษาระบบการบริหารและจัดการวัดในพระพุทธศาสนา". *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์ (2562) "ทฤษฎีการสร้างสรรค์ศิลป์". *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2562: 234-248.
- พระครูอดุลย์สีกิตฺต. (2554). *การสร้างพระพุทธรูปล้านนา คือพลังศรัทธาแห่งบรรพชน*. เชียงใหม่ : ตุลย์การพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มานิตย์ กันทะสัก. (2560) *พุทธศิลป์กรรมล้านนา: แนวคิด คุณค่า การสร้างสรรค์เพื่อเสริมจิตวิญญาณ และการเรียนรู้ของสังคม*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย, ทุนอุดหนุนวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รินทร์รัตน์ พุทธอาสน์,ทิพวรรณ ทังมั่งมี.(2565) “ จิตรกรรมล้านนา สู่อการสร้างสรรคศิลป์ผสม”, *วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต*. คณะสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อำนาจ ขัดวิชัย ,เทพประวิณ จันทรแรง, พูนชัย ปันธิยะ. (2566) “พุทธจิตรกรรมล้านนา : คติธรรม และความเชื่อสู่การสร้างสรรค ผ่านจิตรกรรมฝาผนัง”. *บทความวิจัย, คณะพุทธศาสนา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- Adeleye, A. J. (2019). Waste as experimental material in sculpture: Metal-morphosis of Akeem Muraina’s metal art. *Ilaro Journal of Environmental Research & Development*, 3(1), 135–145.
- Nanang, Y., Yuliastuti, N., & Sulisty, E. T. (2017). Recycle art: Changing waste to be a friendly-environment artwork. In *Proceedings of Aula Timur ITB, Bandung, International Conference on Art, Craft, Culture, and Design Sustainability: Inter- and Trans-discipline, Culture towards Creative Economy, Indonesia, 5–4 September* : 295–301.
- Kayode, F. (2010). From "waste to want": Regenerating art from discarded objects. *FUTY Journal of the Environment*, 1(1). <https://doi.org/10.4314/the.v1i1.50925>
- Sthapitanonda, N. (2016). *Architecture of Lanna to commemorate the 720th anniversary of Chiang Mai City*. Bangkok: Li-Zenn Publishing.

การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

Effective School Management of the Schools in Phra Phrom Maharaj Educational
Center under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3

ปานพงษ์ อินสาน Panupong Insan
ประกอบ สารวรรณ Prakob Sarawan
สังวาร์ วังแจ่ม Sangwan Wangcham
สุรศักดิ์ สุทธสิริ Surasak Suttasiri
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
g 663302024@northcm.ac.th

Received 2025/05/01

Revised 2025/07/21

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ในปีการศึกษา 2567 และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 96 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.93 และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2) แนวทางการพัฒนา คือ พบว่า ควรกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับคุณภาพการศึกษา พัฒนาศักยภาพบุคลากร กำหนดแผนระดมทุนอย่างเป็นระบบ ร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และชุมชน ใช้เทคโนโลยีในการรับบริจาค ยกย่องและให้รางวัลผู้มีผลงานดี จัดสวัสดิการที่เหมาะสม รับฟังปัญหาและความคิดเห็น วางแผนระดมทรัพยากรโดยตั้งคณะกรรมการบริหาร กำหนดเป้าหมายขอบเขต และวิเคราะห์ SWOT เพื่อจัดทำแผนพัฒนา ปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างเป็นธรรม ประเมินโปร่งใส จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสนับสนุนโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานต่าง ๆ โดยนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในโรงเรียน

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษา, ประสิทธิภาพ, ศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราชเชียงใหม่เขต 3.

Abstract

This research aimed to: 1) study the effective school administration of schools in Phra Chao Phrommaharat Educational Center, and 2) study the guidelines for effective school administration of schools in Phra Chao Phrommaharat Educational Center under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3. The sample group used in the research consisted of school administrators, teachers in the academic year 2024, and experts for interviews, selected by purposive sampling, totaling 96 people. The research instruments included a questionnaire with a reliability coefficient of 0.93 and an interview form. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings revealed that:

1) The overall effective school administration of schools in Phra Chao Phrommaharat Educational Center was at a high level in all aspects.

2) The development guidelines suggested that policy and development plans should align with educational quality, personnel capacity should be enhanced, and systematic fundraising plans should be established. Cooperation with the public sector, private sector, and communities should be promoted. Technology should be used for receiving donations. Those with outstanding performance should be recognized and rewarded. Appropriate welfare should be provided. Problems and opinions should be listened to. Resource mobilization should be planned by establishing an executive committee, setting goals and scope, and conducting a SWOT analysis to create a development plan. Personnel should be treated fairly, evaluations should be transparent, opinion-sharing platforms should be organized, teamwork should be encouraged, and knowledge exchange projects with various agencies should be supported, with the acquired knowledge applied to the schools.

Keywords: School Management, Efficiency, Phra Phrom Maharaj Educational Center.

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยให้มีศักยภาพสามารถแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ การพัฒนาการศึกษาอย่างมีคุณภาพต้องอาศัยหลายปัจจัย โดยมีมนุษย์เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับพลเมืองทุกช่วงวัย โดยมี

จุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาและพัฒนาศักยภาพในการมีงานทำภายใต้บริบทเศรษฐกิจและสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ได้กำหนดเป้าหมายหลัก 5 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง ความเท่าเทียมในการรับบริการ การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนสูงสุด ระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพ และการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ : 2560–2579)

การบริหารสถานศึกษาจึงเป็นภารกิจหลักของผู้บริหาร การบริหารงานต้องมีแบบแผนและขั้นตอนที่เป็นระบบ เพื่อไม่ให้เกิดการขัดข้องการดำเนินงานของหน่วยงาน ผู้บริหารต้องเลือกวิธีที่เหมาะสม ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร เพราะความสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมคือปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ตามมาตรา 22 ที่เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาอย่างใกล้ชิดกับครูและนักเรียน สอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 ที่กำหนดให้กระจายอำนาจด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคล และทั่วไป ไปยังเขตพื้นที่และสถานศึกษาโดยตรง (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 สังกัด สพฐ. กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบ 153 โรงเรียน มีวิสัยทัศน์ “สร้างโอกาสและความเสมอภาค...เพื่อวิถีชีวิตที่มีความสุข” (เว็บไซต์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ 3) ดำเนินงานตามภารกิจ พร้อมประเมินผลและวิเคราะห์ปัจจัยภายใน-ภายนอก โดยใช้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กำหนดทิศทางพัฒนาและเน้นจุด AITC “ใช้พื้นที่เป็นฐาน สร้างนวัตกรรม นำเทคโนโลยี รักถิ่นกำเนิด” มีเป้าหมายให้สถานศึกษาใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศและดิจิทัลบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ (เว็บไซต์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ 3)

ศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่ มี 7 โรงเรียน โดยแผนบริหารฯ ปี 2567 พบว่า 1) ด้านวิชาการ ผลสัมฤทธิ์นักเรียนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ 2) งบประมาณเหลื่อมล้ำเมื่อเทียบกับโรงเรียนในเมือง 3) ขาดครูในพื้นที่ ทำให้ขาดแคลนหลังโยกย้าย 4) ขาดเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต ส่งผลต่อประสิทธิภาพงาน (เว็บไซต์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ 3)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช อำเภอไชยปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 เพื่อนำมาพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพภาพ ตลอดจนสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อการพัฒนาในเรื่องของการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3

2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสาน ซึ่งใช้วิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 และศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต โดยมีตัวแปรที่ต้องการศึกษา 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านบริหารงานวิชาการ ด้านการมีแผนงานที่ดี ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในกลุ่ม และด้านการมีบรรยากาศสถานศึกษาในทางบวก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 ดังนี้ ในปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 118 คน ประกอบด้วยผู้บริหารจำนวน 9 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 109 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เครื่องมือเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, ตำแหน่ง, วิทยฐานะ, ประสพการณ์)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำนวน 8 ด้าน ได้แก่

(1) ด้านการบริหารวิชาการ	จำนวน 5 ข้อ
(2) ด้านการบริหารงบประมาณ	จำนวน 5 ข้อ
(3) ด้านการบริหารงานบุคคล	จำนวน 5 ข้อ
(4) ด้านการบริหารทั่วไป	จำนวน 5 ข้อ
(5) ด้านการมีแผนงานที่ดี	จำนวน 5 ข้อ
(6) ด้านการมีบรรยากาศสถานศึกษาในทางบวก	จำนวน 5 ข้อ

(7) ด้านการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในกลุ่ม จำนวน 5 ข้อ

(8) ด้านการพัฒนาบุคลากร จำนวน 5 ข้อ

โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคอร์ท (Likert) โดยมีเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน ดังนี้

5	หมายถึง	การดำเนินการ อยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	การดำเนินการ อยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	การดำเนินการ อยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	การดำเนินการ อยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	การดำเนินการ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) เครื่องมือเชิงคุณภาพ คือ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับแนวการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 5 คน ในสถานศึกษาศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 โดยรวมและรายด้าน

การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ	ระดับปฏิบัติ		
	<i>x</i>	<i>S. D.</i>	แปลผล
ด้านการบริหารทั่วไป	4.23	0.74	มาก
ด้านการบริหารงานบุคคล	4.25	0.69	มาก
ด้านการบริหารงบประมาณ	4.26	0.69	มาก
ด้านบริหารงานวิชาการ	4.27	0.66	มาก
ด้านการมีแผนงานที่ดี	4.29	0.69	มาก
ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.31	0.69	มาก
ด้านการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในกลุ่ม	4.32	0.67	มาก
ด้านการมีบรรยากาศสถานศึกษาในทางบวก	4.34	0.67	มาก
โดยรวม	4.28	0.69	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 แสดงให้เห็นว่าทุกด้านของการบริหารอยู่ในระดับที่ดีมาก โดยเฉพาะด้านที่ส่งเสริมความร่วมมือและบรรยากาศที่ดีในสถานศึกษา มีความโดดเด่นสูงสุด ซึ่งสะท้อนถึงความเอาใจใส่ในด้านภาวะผู้นำ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กร โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการมีบรรยากาศสถานศึกษาในทางบวก มีค่าเฉลี่ย 4.34 รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย 4.32 ด้านการพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ย 4.31 และด้านการมีแผนงานที่ดี มีค่าเฉลี่ย 4.29 ส่วนด้านการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.27 ในขณะที่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ ด้านการบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ย 4.26 ด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ย 4.25 และด้านการบริหารทั่วไปซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดที่มีค่าเฉลี่ย 4.23 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการมีบรรยากาศสถานศึกษาในทางบวก รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในกลุ่ม ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการมีแผนงานที่ดี ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการบริหารทั่วไป

ด้านการบริหารทั่วไปโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ผู้บริหารสถานศึกษาได้พัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้ทันสมัยและมีคุณภาพ รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาได้สำรวจปัญหา ความต้องการ ความจำเป็นของงานด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคล และบริหารทั่วไป และจัดระบบส่งเสริม สนับสนุน อำนาจความสะดวกในการบริหารงานทุกด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาได้วางแผนออกแบบระบบงานธุรการเพื่อลดขั้นตอนการดำเนินงานโดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานให้เหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษาได้ส่งเสริมบุคลากรให้พัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาได้ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งขอความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ด้านการบริหารงานบุคคลโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ผู้บริหารสถานศึกษาได้บริหารงานด้านบุคคลตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาได้วิเคราะห์และวางแผนกรอบอัตรากำลังของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาได้กำกับดูแลควบคุม และติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารสถานศึกษาได้ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองตามภาระงานที่รับผิดชอบ ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาได้สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาตามความเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

การศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เลือกแบบเจาะจง 5 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา 5 คน เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2568 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

ด้านการบริหารวิชาการ คือ สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและแผนงานวิจัยให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พร้อมพัฒนาศักยภาพบุคลากรและเชิญผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการวิจัยและส่งเสริมการใช้ผลวิจัยให้เกิดประโยชน์รวมทั้งติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงแผนงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น.

ด้านการบริหารงบประมาณ คือ สถานศึกษาควรวางแผนการระดมทุนอย่างเป็นระบบโดยร่วมมือกับภาครัฐ องค์กรต่าง ๆ และชุมชน ใช้เทคโนโลยีในการรับบริจาค และบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส พร้อมมีคณะกรรมการตรวจสอบและเปิดเผยข้อมูลทางการเงินต่อสาธารณะ.

ด้านการบริหารงานบุคคล คือ ผู้บริหารควรให้รางวัลและรับฟังความคิดเห็นของบุคลากร จัดสวัสดิการที่เหมาะสม และสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นมิตร พร้อมจัดกิจกรรมสร้างขวัญกำลังใจอย่างต่อเนื่อง.

ด้านการบริหารทั่วไป คือ ผู้บริหารควรวางแผนระดมทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ตั้งคณะกรรมการบริหารทรัพยากร และประสานความร่วมมือกับหลายภาคส่วน รวมถึงใช้เทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์และขอรับการสนับสนุน เพื่อให้โรงเรียนมีทรัพยากรเพียงพอสำหรับการพัฒนา.

ด้านมีแผนงานที่ดี คือ สถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมาย ขอบเขต และวิเคราะห์ SWOT อย่างชัดเจน เพื่อนำมาจัดทำแผนพัฒนาโดยใช้จุดแข็ง แก้จุดอ่อน และรับมืออุปสรรค พร้อมติดตามและประเมินผลเป็นระยะ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง.

ด้านการมีบรรยากาศสถานศึกษาในทางบวก คือ ผู้บริหารควรปฏิบัติต่อครูและบุคลากรอย่างเสมอภาค มีระบบประเมินผลที่โปร่งใส เปิดรับฟังความคิดเห็นและนำไปปรับปรุงการบริหาร พร้อมให้รางวัลและจัดสรรภาระงานอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นธรรม.

ด้านการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในกลุ่ม คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ เปิดช่องทางให้เสนอความเห็นได้สะดวก และนำไปใช้จริง สนับสนุนการทำงานเป็นทีม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร และยอมรับบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนา.

ด้านการพัฒนาบุคลากร คือ สถานศึกษาควรสนับสนุนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และศึกษาดูงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เชิญผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้ จัดอบรมภาคสนามร่วมกับภาคธุรกิจ และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ พร้อมสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในองค์กร.

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรกคือ ด้านการมีบรรยากาศสถานศึกษาในทางบวกอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในกลุ่มอยู่ในระดับมาก และด้านการพัฒนาบุคลากรอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการบริหารทั่วไป อยู่ในระดับมาก สรุปเป็นรายด้านดังนี้

บรรยากาศเชิงบวกในสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด เนื่องจากผู้บริหารศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราชให้ความสำคัญกับการเกื้อกูลและให้เกียรติ ส่งผลให้ครูและบุคลากรรู้สึกมีคุณค่าและภาคภูมิใจในผลงาน สอดคล้องกับแนวคิดของเซอร์จิโอวานี (Sergiovanni, 1991 อ้างถึงใน จันทิมา

ทรัพย์จันทร์, 2560) และงานวิจัยของจันทิมา (2560) ที่ชี้ว่าบรรยากาศที่ดีส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

ด้านการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงเกิดจากปฏิสัมพันธ์บนพื้นฐานความไว้วางใจระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากร โดยผู้บริหารให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ การทำงานเป็นทีม และการสื่อสารที่เปิดกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวู้ดค็อก (Wood Cock, 1989 อ้างถึงใน ณรงค์ชัย บุญประเสริฐ, 2563) ที่เน้นสัมพันธภาพในทีม และงานวิจัยของกมลรัฐ อินทรทัศน์ (2556 อ้างถึงใน ณรงค์ชัย บุญประเสริฐ, 2563) ที่ชี้ว่าความสัมพันธ์ที่ดีส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน

ด้านการพัฒนาบุคลากร การบริหารที่มีประสิทธิภาพสูงสุดคือการส่งเสริมให้ครูและบุคลากร ได้พัฒนาความรู้และประสบการณ์ผ่านการอบรม/สัมมนา เนื่องจากผู้บริหารเห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สอดคล้องกับ (เซอร์จิโอวานี Sergiovanni, 1991 อ้างถึงในจันทิมา ทรัพย์จันทร์, 2560) ที่ชี้ว่าการพัฒนาบุคลากรช่วยเพิ่มทักษะและทัศนคติในการทำงาน และสุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง (2561) ที่พบว่า การส่งเสริมบุคลากรช่วยยกระดับคุณภาพงาน

ด้านการมีแผนงานที่ดี คือการประชุมและวางแผนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ เนื่องจากผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของการมีแผนงานที่ดีในการกำหนดทิศทางและติดตามผล สอดคล้องกับแนวคิดของ (เซอร์จิโอวานี Sergiovanni, 1991 อ้างถึงในจันทิมา ทรัพย์จันทร์, 2560) ที่เน้นการวางแผนอย่างชัดเจน และสุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง (2561) ที่ชี้ให้เห็นว่าการบริหารควรมุ่งผลสัมฤทธิ์ และมีแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน

ด้านการบริหารวิชาการ มีค่าเฉลี่ยลำดับรองโดยการพัฒนาลำดับรองให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน โดยผู้บริหารให้ความสำคัญกับบริบทของผู้เรียน สอดคล้องกับ (กัญจน์รัตน์ สีนรรัตน์ 2559) ที่เน้นการพัฒนาการเรียนการสอนตามเป้าหมายของหลักสูตร และขวัญพิชชา มิแก้ว (2562) ที่พบว่า การบริหารวิชาการส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา

ด้านการบริหารงบประมาณมีค่าเฉลี่ยลำดับรองมา คือการจัดทำระบบควบคุมภายในตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อให้การบริหารงบประมาณโปร่งใสและตรวจสอบได้ สอดคล้องกับกัญจน์รัตน์ สีนรรัตน์ (2559) ที่กล่าวถึงการวางแผน ควบคุม และรายงานงบประมาณ และสุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง (2561) ที่พบว่า การจัดการการเงินและทรัพยากรเป็นองค์ประกอบสำคัญในการบริหารสถานศึกษา

ด้านการบริหารงานบุคคลมีค่าเฉลี่ยลำดับรองมา ดังนั้นงานการบริหารงานบุคคลตามอำนาจหน้าที่ โดยยึดหลักธรรมาภิบาล วางแผนอัตรากำลัง พัฒนาบุคลากร และประเมินผลอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับภาธรณ์ สิริวรรณกุล (2561) ที่เสนอให้บริหารงานบุคคลอย่างคล่องตัว เปิดโอกาสให้พัฒนาและได้รับการยกย่อง และงานวิจัยของสุนิสา สังัดศรี (2565) ที่พบว่า ทักษะด้านนี้ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

ด้านการบริหารทั่วไปมีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย โดยที่มีระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศให้ทันสมัยและมีคุณภาพ โดยผู้บริหารตระหนักถึงบทบาทของเทคโนโลยีในการจัดการและการเรียนการสอน สอดคล้องกับแนวคิดของคำปิ่น ที่สูกะ (2564) ที่เน้นการพัฒนากระบวนการและเครือข่ายการศึกษาและสุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง (2561) ที่ชี้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหาร

อภิปรายวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 พบว่า

ด้านการมีบรรยากาศสถานศึกษาในทางบวก ผู้บริหารควรเปิดเวทีและช่องทางให้บุคลากรแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ พร้อมนำข้อเสนอไปใช้จริง สนับสนุนการทำงานเป็นทีมและสร้างสัมพันธภาพที่ดีในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับวู้ดค็อก (Wood Cock, 1989 อ้างถึงใน ณรงค์ชัย บุญประเสริฐ, 2563) ที่ชี้ว่าทีมที่มีประสิทธิภาพต้องมีความสัมพันธ์ที่ดี และกัญจนพร ศรีมงคล (2565) ที่พบว่าความสัมพันธ์ที่ดีส่งผลต่อการบริหาร

ด้านการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในกลุ่ม ผู้บริหารควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ เปิดช่องทางให้เสนอความคิดเห็นได้สะดวก และนำไปใช้ปฏิบัติจริง สนับสนุนการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร และให้การยอมรับแก่บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วู้ดค็อก Wood Cock, 1989 อ้างถึงใน ณรงค์ชัย บุญประเสริฐ, 2563) ที่พบว่าทีมการทำงานที่มีประสิทธิภาพต้องมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกลุ่ม และสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญจนพร ศรีมงคล (2565) ที่พบว่าการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษา

ด้านการพัฒนาบุคลากร สถานศึกษาควรสนับสนุนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ศึกษาดูงานและอบรมร่วมกับภาคธุรกิจและองค์กรต่าง ๆ พร้อมเชิญผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้ จัดทำแพลตฟอร์มออนไลน์และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ (เซอร์จิโอวานี Sergiovanni, 1991 อ้างถึงใน จันทิมา ทรัพย์จันทร์, 2560) ที่เน้นการพัฒนาทักษะบุคลากร และสุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง (2561) ที่พบว่าการส่งเสริมบุคลากรช่วยยกระดับคุณภาพงาน

ด้านมีแผนงานที่ดี สถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมาย ขอบเขต และทีมวิเคราะห์ SWOT ให้ชัดเจน เพื่อนำผลไปจัดทำแผนพัฒนาโดยใช้จุดแข็ง แก้จุดอ่อน ใช้โอกาส และรับมืออุปสรรค ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (เซอร์จิโอวานี Sergiovanni, 1991 อ้างถึงใน จันทิมา ทรัพย์จันทร์, 2560) และสุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง (2561) ที่เน้นการจัดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และแผนกลยุทธ์อย่างชัดเจน

ด้านการบริหารวิชาการ สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและแผนวิจัยให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาศักยภาพบุคลากร จัดสรรงบประมาณสนับสนุน ส่งเสริมการใช้และ

เผยแพร่ผลวิจัย พร้อมติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ (ขวัญพิชชา มีแก้ว, 2562) และกัญจนพร ศรีมงคล (2565) ที่เน้นว่าการบริหารวิชาการที่มีประสิทธิภาพต้องสนับสนุนการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

ด้านการบริหารงบประมาณ สถานศึกษาควรวางแผนระดมทุนอย่างเป็นระบบ ร่วมมือกับภาครัฐ องค์กรไม่แสวงหากำไร ชุมชนและผู้ปกครอง ใช้เทคโนโลยีรับบริจาค พร้อมบริหารงบประมาณ โปร่งใส โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบและเปิดเผยข้อมูลทางการเงิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง, 2561) และกัญจนพร ศรีมงคล (2565) ที่เน้นการบริหารงบประมาณอย่างมีแผนและสอดคล้องกับชุมชนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารควรยกย่องและให้รางวัลแก่บุคลากรที่มีผลงานดี รับฟังปัญหา เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น จัดสวัสดิการด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัย และการเดินทาง สร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นมิตร และจัดกิจกรรมสร้างขวัญกำลังใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ภาธรณ์ สิริวรรณกุล, 2561) ที่เสนอว่าการบริหารงานบุคคลควรส่งเสริมการพัฒนา ยกย่อง และสร้างความมั่นคงในอาชีพ และงานวิจัยของสุนิสา สัจด์ศรี (2565) ที่เน้นความสำคัญของทักษะการบริหารของผู้บริหาร

ด้านการบริหารงานบุคคลส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนด้านการบริหารทั่วไป ผู้บริหารควรวางแผนระดมทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ตั้งคณะกรรมการบริหาร ประสานงานกับภาครัฐ เอกชน องค์กรไม่แสวงหากำไร รวมถึงชุมชนและศิษย์เก่า ใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มออนไลน์ ประชาสัมพันธ์และขอรับการสนับสนุน เพื่อให้โรงเรียนมีทรัพยากรเพียงพอในการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญจนพร ศรีมงคล (2565) ที่ชี้ว่าการบริหารงานทั่วไปต้องสนับสนุนและประสานทุกภาคส่วน และสอดคล้องกับสุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง (2561) ที่เน้นความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการบริหารสถานศึกษา

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : ภาณุพงษ์ อินสาน, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่าองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้ สรุปออกเป็น 8 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ คือ งานศึกษาควรกำหนดนโยบายและแผนงานด้านการวิจัยให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดอบรมและพัฒนาศักยภาพบุคลากร พร้อมเชิญผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ และจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการวิจัย รวมถึงติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อการปรับปรุงที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้านการบริหารงบประมาณ สถานศึกษาควรวางแผนระดมทุนอย่างเป็นระบบ โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐ องค์กรไม่แสวงหากำไร และชุมชน ใช้เทคโนโลยีในการรับบริจาค พร้อมบริหารจัดการงบประมาณอย่างโปร่งใส โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบ ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารควรยกย่องและให้รางวัลแก่บุคลากร รับฟังความคิดเห็น จัดสวัสดิการที่เหมาะสม และส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดีผ่าน

กิจกรรมเสริมกำลังใจ ด้านการบริหารทั่วไป ผู้บริหารควรตั้งคณะกรรมการบริหารทรัพยากร ประชาสัมพันธ์ผ่านเทคโนโลยี และประสานงานภาคีเครือข่าย เพื่อให้โรงเรียนมีทรัพยากรเพียงพอ ด้านแผนงาน สถานศึกษาควรวางแผนอย่างชัดเจน วิเคราะห์ SWOT และติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ด้านบรรยากาศในโรงเรียน ผู้บริหารควรปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างเป็นธรรม มีระบบประเมินผลที่โปร่งใส และจัดการงานอย่างเหมาะสม ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ควรจัดเวที แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรส่งเสริมการศึกษาดูงาน การอบรมร่วมกับองค์กรภายนอก และสร้าง แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษา พระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 สะท้อนให้เห็นแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในหลากหลายมิติ ทั้งด้านวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และการจัดการทั่วไป. ข้อมูลจากการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีแผนงานที่ชัดเจน การบริหารจัดการที่โปร่งใส และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี. นอกจากนี้ยังเน้นย้ำบทบาทของภาวะผู้นำ ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม การสื่อสาร และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง. ข้อค้นพบเหล่านี้จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ และแนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานต้นสังกัด เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการวิจัยและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้เป็นรูปธรรม โดยสนับสนุนให้โรงเรียนมีแผนการวิจัยที่ชัดเจนและต่อเนื่อง

2) ควรกำหนดนโยบายด้านการจัดสรรงบประมาณที่เอื้อต่อการระดมทรัพยากรอย่างโปร่งใส และมีการประสานงานกับองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรไม่แสวงหากำไรอย่างเป็นระบบ

3) สนับสนุนนโยบายที่ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นการรับฟังความคิดเห็นของบุคลากร และการบริหารที่ยึดธรรม โปร่งใส และเปิดกว้าง

4) ส่งเสริมให้เกิดนโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรอย่างรอบด้าน โดยจัดให้มีแผนการฝึกอบรม ดูงาน และพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านเครือข่ายภาคีความร่วมมือ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดทำแผนงานด้านวิชาการที่สอดคล้องกับนโยบายและความต้องการของผู้เรียน โดยส่งเสริมการใช้ผลการวิจัยในการพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

2) จัดระบบการบริหารงบประมาณที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเปิดเผยข้อมูลการใช้จ่ายต่อสาธารณะ พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยีในการระดมทุน เช่น ระบบรับบริจาคออนไลน์

3) ส่งเสริมการบริหารงานบุคคลด้วยความเป็นธรรม โดยให้รางวัลกับบุคลากรที่มีผลงานดี จัดกิจกรรมสร้างขวัญกำลังใจ และให้สวัสดิการที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ

4) วางระบบการจัดการทรัพยากรโดยจัดตั้งคณะกรรมการร่วมจากหลายฝ่าย เพื่อบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่จะนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพระหว่างโรงเรียนในพื้นที่ราบและโรงเรียนบนพื้นที่สูง เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกัน

References

- กัญจนพร ศรีมงคล. (2565). การสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. *ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*
- กัญจนรัตน์ สินธุรัตน์. (2559). การบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. *ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*
- ขวัญพิชชา มีแก้ว. (2562). การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. *ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*
- คำปิ่น ที่สุกะ. (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนบ้านเหล่าพัฒนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม. *สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กระทรวงศึกษาธิการ*
- จันทิมา ทรัพย์จันทร์. (2560). การบริหารที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษาในจังหวัดระยองสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. *การศึกษาด้านหลักสูตรการศึกษา มหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*

- ทิพวรรณ สำเภาแก้ว. (2560). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. การศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
- ณรงค์ชัย บุญประเสริฐ. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. *ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10), กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- ภาธรณ์ สิริวรรณกุล. (2561). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. *ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
- สุนิสา สงัดศรี. (2565). ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. *การศึกษาหลักสูตรปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
- สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง. (2561). การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดประสิทธิภาพ. การศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพมหานคร.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยาเขต 1

Transformational Leadership in the 21st Century, Phra Nakhon Si Ayutthaya
Primary Educational Service Area Office 1

ปณณวัชร วุฒิลักษณ์มีรักษ์ Pannawat wutthilaksameerak

สาโรจน์ แก้วอรุณ Sarod Kaew arun

สุดา เนตรสว่าง Suda Netsawang

ประเสริฐ ดันโนนเชียง Prasert Tonnoncuang

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University

G663302071@northcm.ac.th

Received 2025/05/03

Revised 2025/07/30

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำและแนวพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และ 2) ศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน จำนวน 144 คน และกลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความเชื่อมั่น 0.93

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยคือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความรู้ทางเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านคุณธรรม จริยธรรม และ ด้านองค์ความรู้ วัฒนธรรม

2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและมีทิศทางที่สามารถนำพาสถานศึกษาสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยการตั้งเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในด้านต่างๆ ควรศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีการศึกษาและเครื่องมือดิจิทัลที่ใช้ในการบริหารและการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษาได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์จริง ควรอบรมและสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ด้าน

คุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมการอบรมหรือสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม โดยเน้นที่การพัฒนาคุณธรรมในการตัดสินใจและการปฏิบัติตนในบทบาทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา ควรเรียนรู้วิธีการจัดการกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในองค์กร และสนับสนุนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เคารพความแตกต่าง เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ศตวรรษที่ 21, ผู้บริหารสถานศึกษา.

Abstract

This research aimed to: 1) Study leadership and the development of transformational leadership in the 21st century, and 2) Explore approaches for developing transformational leadership in the 21st century among school administrators under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1. The sample group consisted of 144 participants, including school administrators and teachers, as well as 8 key informants who were experts in the field.

The research findings revealed that:

1) The research instruments were questionnaires and interview forms. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The reliability coefficient of the questionnaire was 0.93. The research results found that overall, it was at a high level. When considering each aspect, it was found that it was at a high level in all aspects, ranked from highest to lowest, namely, vision, technological knowledge, technology use, morality, ethics, and knowledge and culture.

2) Guidelines for developing transformational leadership in the 21st century among school administrators revealed that administrators should establish a clear and goal-oriented vision to guide the school toward its desired objectives. These goals should relate to improving educational quality and preparing students across various areas. Administrators should acquire basic knowledge of educational technology and digital tools used in both administration and instruction, enabling them to effectively apply such technology in real school settings. Furthermore, training and seminars should be organized to strengthen knowledge of ethics and morality. School administrators should initiate training programs or seminars to enhance understanding of ethical decision-making and behavior within their leadership roles. They should also

learn how to manage cultural diversity within the organization and promote an environment that respects differences, thereby fostering effective collaboration within the school community.

Key Words : Transformational Leadership, 21st century, School Administrators.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้มี ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) เพื่อใช้เป็นกรอบเป้าหมายในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยสอดคล้องกับ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561–2580) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลของประเทศในระยะยาว แผนดังกล่าวมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนากำลังคนให้มีความรู้และทักษะที่เหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในยุคดิจิทัล อีกทั้งยังมุ่งปฏิรูปกระบวนการทํางานและการให้บริการของภาครัฐ ให้มีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 1) ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังที่กล่าวข้างต้นภายใน องค์กร ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ ภาวะผู้นำภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา (ภูริรัตน์ สุกใส, 2565 : 1)

แผนแม่บทการส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล พ.ศ. 2561 - 2564 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ ในการขับเคลื่อนประเทศไทย “สู่เศรษฐกิจดิจิทัลที่มีพลวัต บนฐานของสังคมที่รู้จักคิด รู้เท่าทัน และกำลังคนที่สามารถปรับตัวและสร้างโอกาสจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล” โดยมียุทธศาสตร์ด้านการพัฒนากำลังคนสู่ยุคดิจิทัล เพื่อเพิ่มศักยภาพกำลังคน ดิจิทัลและเพิ่มความตระหนัก และทักษะด้านดิจิทัลเบื้องต้นผ่านการส่งเสริมการสร้าง บุคลากรและผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล โดยเริ่มตั้งแต่การพัฒนา ทักษะการคิดเชิงตรรกะ (Computational Thinking) การเขียนโปรแกรม (Coding) การพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ ดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน การพัฒนาแพลตฟอร์ม การเรียนรู้ทักษะดิจิทัล เป็นต้น (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2560) เพื่อให้ทันต่อ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ทั้งในระดับผู้เรียน เช่น ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วขึ้น ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ช่วยให้บทเรียนและสื่อการสอนมีความหลากหลาย น่าสนใจ สามารถเรียนรู้ ในทุกเวลา ทุกสถานที่ สร้างความเสมอภาคในการเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพ ลดความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการศึกษาระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก หรือโรงเรียนในเมืองและชนบท ประโยชน์ในระดับครู/อาจารย์ผู้สอน เช่น สามารถจัด กิจกรรมได้หลากหลายทำให้กระบวนการสอนง่ายขึ้น ทำให้ผู้สอนมีเวลาในการเตรียม การสอนได้อย่างเต็มที่ใน

ระดับสถานศึกษา เช่น การบริหารงานบุคคล การบริหาร หลักสูตร การประกันคุณภาพการศึกษาการติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษา รวมไปถึงระบบงานสารบรรณต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว และลดขั้นตอนการปฏิบัติงานได้ และในระดับส่วนกลางของกระทรวงศึกษาธิการเอง เช่น ผู้บริหารและบุคลากรภายในกระทรวงศึกษาธิการ สามารถเข้าถึงฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ได้อย่างรวดเร็วและเป็นปัจจุบัน (real time) ทำให้สามารถวางแผนและการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และสามารถติดตามประเมินผล การดำเนินงานหรือโครงการต่าง ๆ ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564 : 1 อ้างถึงใน ไอรดา นรสาร, 2566 : 1 - 2)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อผู้บริหารในการตัดสินใจสั่งการ ดึงดูดความสามารถจากบุคคลในองค์กร ช่วยประสานความขัดแย้ง และโน้มน้าวให้บุคลากรทุ่มเทเพื่อองค์กร นอกจากนี้ยังสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งทั้งหมดนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรและช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องมีทิศทางที่เชื่อมโยงไปสู่การผลิตบุคลากรที่ เป็นกำลังสำคัญของประเทศในระดับต่าง ๆ อย่างสอดคล้องกับเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ของชาติ และทิศทางการ พัฒนาประเทศที่กำหนดไว้ ได้กล่าวสอดคล้องกันว่า ทั้งนี้มีปัญหาลับเนื่องมาจาก ด้านวิสัยทัศน์ บริหารสถานศึกษามีการแสดงออกถึงความสามารถในการสร้างวิสัยทัศน์และมีการกำหนดบทบาทและทิศทางขององค์กร ยังไม่ดีพอ ด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำเครื่องมือและเทคโนโลยีดิจิทัลที่ยังไม่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน บริหารจัดการองค์กร ด้านความเป็นผู้นำในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้งานเทคโนโลยียังไม่มีประสิทธิภาพและเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านทักษะเทคโนโลยีในการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาขาดการจัดการและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ดูแลสถานศึกษา 176 โรงเรียน มีวิสัยทัศน์เน้นธรรมาภิบาล นวัตกรรม และคุณภาพผู้เรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1: 15) ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย วางแผน และผลักดันการจัดการศึกษาให้สำเร็จ โดยเน้นการร่วมมือกับบุคลากรและชุมชน (พิมพ์พรณ สุริโย, 2552 : 27 อ้างถึงใน เกตุสุตา กิ่งการจร, 2560 : 13) สอดคล้องกับแนวคิดของ สกศ. ที่ชี้ว่าผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553 : 1-4 อ้างถึงใน ปาณิสรา โชคเคณศรี, 2563 : 2-3) และต้องมีความรู้การกิจการบริหาร รวมถึงมีภาวะผู้นำทางวิชาการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2553 : 13 อ้างถึงใน กิ่งกาญจน์ สุขสำราญ, 2565 : 2)

จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำการ

เปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 ได้ทราบข้อมูลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของตนเอง สามารถใช้เป็นข้อมูลวางแผนพัฒนาตนเองได้ อีกทั้งทางสำนักงานสังกัดประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 ใช้ข้อมูลเป็นแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาได้ และหน่วยงานทางการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้บริหารให้ทำงานมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูในกลุ่มโรงเรียนอำเภอกุทัย สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วย 26 โรงเรียน ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 230 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็น แบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และ ประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 มี 5 ด้าน ได้แก่

1) ด้านวิสัยทัศน์	จำนวน 8 ข้อ
2) ด้านความรู้ทางเทคโนโลยี	จำนวน 8 ข้อ
3) ด้านการใช้เทคโนโลยี	จำนวน 10 ข้อ
4) ด้านคุณธรรมจริยธรรม	จำนวน 10 ข้อ
5) ด้านองค์ความรู้วัฒนธรรม	จำนวน 10 ข้อ

โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคอร์ท (Likert) ไรดา นรสาร (2566 : 127)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การศึกษาดำเนินการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 ในภาพรวม

การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สังกัด ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1	ระดับปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ คะแนน
1) ด้านวิสัยทัศน์	4.54	0.71	มากที่สุด
2) ด้านความรู้ทางเทคโนโลยี	4.35	0.54	มาก
3) ด้านการใช้เทคโนโลยี	4.36	0.56	มาก
4) ด้านคุณธรรม จริยธรรม	4.38	0.57	มาก
5) ด้านองค์ความรู้ วัฒนธรรม	4.24	0.58	มาก
ภาพรวม	4.37	0.59	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 พบว่าโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน ด้านวิสัยทัศน์ อยู่ระดับมากที่สุด คือ รองลงมา คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านการใช้เทคโนโลยีด้านความรู้ทางเทคโนโลยีด้านองค์ความรู้ วัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาแนวภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 พบว่า

ด้านวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มีทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษาและเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในทุกด้าน พร้อมทั้งควรสื่อสารวิสัยทัศน์ให้คณะครูและบุคลากรเข้าใจและปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นระบบ.

ด้านความรู้ทางเทคโนโลยีผู้บริหารควรศึกษาพื้นฐานเทคโนโลยีการศึกษาและเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารและการสอน เช่น การอบรมหรือสัมมนา ควรสนับสนุนแพลตฟอร์มออนไลน์และแอปพลิเคชันเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณภาพส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีสร้างบทเรียนที่น่าสนใจและลดภาระงานซ้ำซ้อนของบุคลากรในสถานศึกษา.

ด้านการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารควรศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีการศึกษาและเครื่องมือดิจิทัลที่ใช้ในการบริหารและการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสมกับสถานการณ์จริง ควรสนับสนุนการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และแอปพลิเคชันที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพในสถานศึกษา.

ด้านคุณธรรม จริยธรรม ผู้บริหารควรส่งเสริมการอบรมและสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรมจริยธรรม เน้นการพัฒนาคุณธรรมในการตัดสินใจและการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในบทบาทหน้าที่ จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมในองค์กร และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษา.

ด้านองค์ความรู้ วัฒนธรรม ผู้บริหารควรเรียนรู้การจัดการกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในองค์กร และส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เคารพความแตกต่าง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน ควรมีความเข้าใจในค่านิยมและวัฒนธรรมขององค์กร และนำไปสู่การปฏิบัติและถ่ายทอดให้กับบุคลากรในสถานศึกษาอย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่21สังกัดประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่21 สังกัดประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้เทคโนโลยีในการติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงาน มีการกระตุ้นให้ครูเปิดใจรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสร้างแรงจูงใจ และพร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีใหม่ๆ รวมทั้งมีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพิชญา ด่านิล และคณะ (2558) ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารคณะศิลปศึกษา และห้องเรียนเครือข่ายสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่21ของผู้บริหารภาพรวมอยู่ในระดับมาก และนงคณัฐ จันทรัสัย (2565) พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลแม่नावาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่21สังกัดประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต1เป็นรายด้านพบว่า

ด้านวิสัยทัศน์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างการสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในการบริหารอย่างเหมาะสม และมีการวางแผนงานที่ชัดเจนเพื่อบรรลุในการบริหารอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ นงคฺนุช จันทรสสัย (2565) ได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มศูนย์พัฒนา คุณภาพการศึกษา ตำบลแม่नावาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มศูนย์พัฒนา คุณภาพการศึกษาตำบลแม่नावาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การไว้วางใจ รองลงมา คือ ด้านการมี ความยืดหยุ่น และด้านการมีวิสัยทัศน์ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการแก้ปัญหา

ด้านความรู้ทางเทคโนโลยี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของธนวัฒน์ สุวรรณเหล่า (2560) ที่พบว่าทักษะของผู้บริหารยุคดิจิทัลในสังกัด สพป.ปทุมธานี เขต 2 อยู่ในระดับปานกลาง แต่ควรพัฒนาให้สูงขึ้น โดยแนวทางประกอบด้วย ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ การใช้สื่อออนไลน์ ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมอบรมครู ทักษะความคิดสร้างสรรค์ การให้รางวัลและมีส่วนร่วม ทักษะด้านความรู้ความเข้าใจที่เน้นการใช้ไอซีทีในการเรียนรู้ และทักษะเทคโนโลยี เช่น การประกวดนวัตกรรม.

ด้านการใช้เทคโนโลยี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ของครูและนักเรียน และสามารถบูรณาการเทคโนโลยีในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับพรณิศา ชื่นเพชร (2565) ที่ศึกษาพบว่า องค์ประกอบของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในยุคดิจิทัลในสังกัด สพป.แพร่ เขต 2 มี 4 องค์ประกอบ คือ การขับเคลื่อนสถานศึกษาด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล การมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และการเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี รวมถึงการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสนับสนุนการเข้าถึงแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลที่มีคุณภาพ.

ด้านคุณธรรม จริยธรรม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบุคลากรบนพื้นฐานของความไว้วางใจและความซื่อสัตย์ เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม และมีการเคารพสิทธิทางปัญญาอย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับดุขฎี แก้วภักดี (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีด้าน เก่งอยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือด้านสุข ส่วนด้านที่อยู่ในอันดับสุดท้าย ภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยมีด้านมุมมองเชิง จริยธรรมภายในตนอยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือด้านกระบวนการที่สมดุล ด้าน

กระบวนการที่สมดุล และด้านการ ตระหนักตน ตามลำดับความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษา

ด้านองค์ความรู้ วัฒนธรรม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุน วัฒนธรรมการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมบรรยากาศในองค์กรให้เกิดความสามัคคี การทำงานร่วมกัน และเป็นแบบอย่างที่ดี สอดคล้องกับปัทมา ประทุมสุวรรณ (2562) ที่ศึกษาพบว่า ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาใน สพป.สมุทรสาคร อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในงานอย่างเหมาะสม จัดสรรงบประมาณสำหรับอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล รวมถึงส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนางานด้วยเทคโนโลยี มีระบบบริหารจัดการที่ชัดเจน ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ทางเทคโนโลยีในโรงเรียน และสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพงานอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สังกัดประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 พบว่า

ด้านวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและมีทิศทาง ผู้บริหารควรกำหนด วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและตั้งเป้าหมายที่เน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเตรียมความพร้อมให้กับ นักเรียน พร้อมทั้งสื่อสารวิสัยทัศน์ให้ครูและบุคลากรเข้าใจร่วมกัน และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการ กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและการร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ นงคณัฐ จันทรัสัย (2565) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มศูนย์พัฒนา คุณภาพการศึกษาตำบลแม่नावาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือความไว้วางใจ รองลงมาคือความยืดหยุ่นและ วิสัยทัศน์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือการแก้ปัญหา

ด้านความรู้ทางเทคโนโลยี ผู้บริหารควรศึกษาความรู้พื้นฐานด้านเทคโนโลยีการศึกษาและ เครื่องมือที่ใช้ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน เช่น การเข้าร่วมอบรมหรือสัมมนา พร้อม สนับสนุนการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และแอปพลิเคชันเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการเรียนรู้ ส่งเสริม ให้ครูใช้เทคโนโลยีสร้างบทเรียนที่น่าสนใจและลดภาระงานซ้ำซ้อน ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเก็บ ข้อมูล วิเคราะห์ผล และติดตามพัฒนาการของนักเรียน รวมถึงประยุกต์ใช้ในระบบสารสนเทศเพื่อการ บริหารจัดการ ทั้งนี้สอดคล้องกับธนวัฒน์ สุวรรณเหล่า (2560) ที่ศึกษาทักษะของผู้บริหารยุคดิจิทัลใน สังกัด สพป.ปทุมธานี เขต 2 พบว่า ปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ มาก โดยแนวทางพัฒนาครอบคลุมทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ การจัดการเรียนรู้ การคิดสร้างสรรค์ การ สนับสนุนครูใช้ ICT ในการเรียนการสอน และการส่งเสริมนวัตกรรมทางเทคโนโลยีทั้งภายในและ ภายนอก.

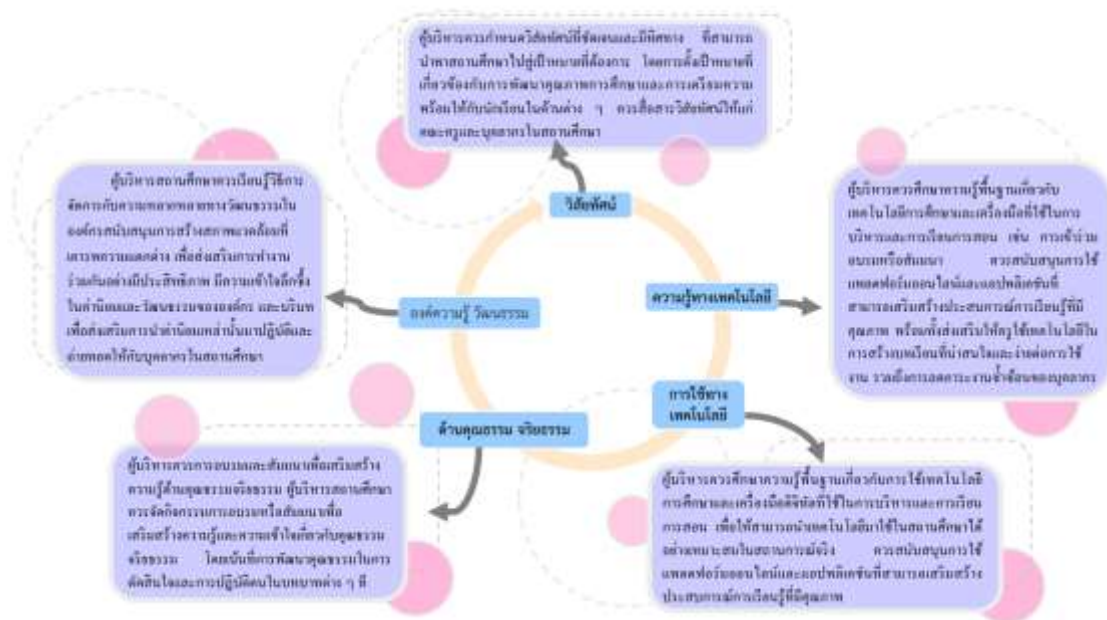
ด้านการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารควรศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีการศึกษาและ เครื่องมือดิจิทัล เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในการบริหารและการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ควร

ส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และแอปพลิเคชันที่ช่วยเสริมประสบการณ์เรียนรู้ที่มีคุณภาพ ส่งเสริมครูใช้เทคโนโลยีสร้างบทเรียนที่น่าสนใจ ลดภาระงานซ้ำซ้อน และใช้ในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ผล และติดตามความก้าวหน้านักเรียน รวมถึงการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการจัดการ เรียนการสอน ทั้งนี้สอดคล้องกับพรณิศา ชนเพชร (2565) ที่ศึกษาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพในยุค ดิจิทัลของผู้บริหารใน สพพ.แพร่ เขต 2 พบว่า ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การขับเคลื่อน ด้วยเทคโนโลยี การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล การมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และการเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและส่งเสริมการเข้าถึงแพลตฟอร์มดิจิทัล คุณภาพ.

ด้านคุณธรรม จริยธรรม ผู้บริหารควรจัดอบรมและสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยเน้นการพัฒนาคุณธรรมในการตัดสินใจและปฏิบัติงานในบทบาทของผู้บริหาร กำหนด ค่านิยมที่ดีในองค์กร เช่น ความซื่อสัตย์ การเคารพสิทธิผู้อื่น และการทำงานร่วมกัน เพื่อเป็น แบบอย่างแก่ครู นักเรียน และบุคลากร ควรส่งเสริมกิจกรรมช่วยเหลือสังคมและสร้างสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาอำพล ชัยสารี, พระศรีญาณวงศ์ (นิมิตย์ อุดม), พระครู ปริยัติสุวรรณวัฒน์ (ยศสรัลล์ จันทะสุนย์), พระมหาจำนงค์ ผมไผ และพระธีรศักดิ์ บุญจง, (2565) ที่ พบว่า ผู้นำทางการศึกษามีความรู้ ความสามารถ ฉลาดทางอารมณ์ กล้าหาญทางจริยธรรม และมี ทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพทั้งองค์กร โดยเฉพาะ “ความเชื่อมั่นในตนเอง (pono)” ซึ่งเป็น คุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก กล้า ตัดสินใจ และริเริ่มสิ่งใหม่.

ด้านองค์ความรู้ วัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรเรียนรู้วิธีการจัดการกับความหลากหลายทาง วัฒนธรรมในองค์กร และสนับสนุนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เคารพความแตกต่าง เพื่อส่งเสริมการ ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ควรเข้าใจค่านิยมและวัฒนธรรมขององค์กร เพื่อนำไปสู่การพัฒนา และถ่ายทอดแก่บุคลากร พร้อมจัดอบรมเพื่อวิเคราะห์และประเมินผลการจัดการวัฒนธรรมองค์กรได้ อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับปัทมา ประทุมสุวรรณ (2562) ที่พบว่า ผู้บริหารใน สพพ. สมุทรสาคร ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในงานที่รับผิดชอบ สนับสนุนงบประมาณด้านอุปกรณ์และ แหล่งเรียนรู้ จัดการอย่างเป็นระบบ และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพงานอย่าง ต่อเนื่อง.

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : ปณณวัชร วุฒิลักษณ์มีรักษ์, 2568.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและมีทิศทาง ที่สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยการตั้งเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในด้านต่าง ๆ ควรสื่อสารวิสัยทัศน์นี้ให้แก่คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษา

ด้านความรู้ทางเทคโนโลยี ผู้บริหารควรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีการศึกษาและเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารและการเรียนการสอน เช่น การเข้าระบบออนไลน์หรือระบบการเรียนการสอน การสนับสนุนการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และแอปพลิเคชันที่สามารถเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีในการสร้างบทเรียนที่น่าสนใจและง่ายต่อการใช้งาน รวมถึงการลดภาระงานซ้ำซ้อนของบุคลากร

ด้านการใช้ทางเทคโนโลยี ผู้บริหารควรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการศึกษาและเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารและการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษาได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์จริง ควรสนับสนุนการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และแอปพลิเคชันที่สามารถเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

ด้านคุณธรรม จริยธรรม ผู้บริหารควรการอบรมและสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมการอบรมหรือสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม โดยเน้นที่การพัฒนาคุณธรรมในการตัดสินใจและการปฏิบัติตนในบทบาทต่าง ๆ ที่

ด้านองค์ความรู้ วัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรเรียนรู้วิธีการจัดการกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในองค์กรสนับสนุนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เคารพความแตกต่าง เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจลึกซึ้งในค่านิยมและวัฒนธรรมขององค์กร และบริบทเพื่อส่งเสริมการนำค่านิยมเหล่านั้นมาปฏิบัติและถ่ายทอดให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

สรุป และข้อเสนอแนะ

ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปพัฒนาทักษะการมีภาวะผู้นำความรู้ให้ทันเทคโนโลยี โดยมีเป้าหมายในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาการบริหารงานที่มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองและบุคลากรแกนนำในแต่ละสถานศึกษา เพื่อเป็นเครือข่ายและเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ครูในโรงเรียน โดยส่งเสริมให้ครูแกนนำได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะภาวะผู้นำเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการทำงานภายในองค์กรที่เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 ควรกำหนดนโยบายวิสัยทัศน์สถานศึกษาให้ชัดเจน ครอบคลุมคุณภาพการศึกษาและความพร้อมของผู้เรียนในทุกมิติ
- 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 ควรวางแผนนโยบายสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการบริหารและการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ
- 3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 ควรจัดทำนโยบายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในองค์กร โดยเน้นการพัฒนาผู้นำที่มีจริยธรรมในการบริหาร
- 4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 ควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวก

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ผู้บริหารควรสื่อสารวิสัยทัศน์ให้คณะครูและบุคลากรเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้จริง
- 2) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรเข้าร่วมอบรมเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอในสถานศึกษา
- 4) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้บุคลากรเรียนรู้และเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมร่วมกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาและพัฒนาารูปแบบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 อย่างสม่ำเสมอ เพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารและครูให้สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่
- 2) ควรศึกษาการศึกษาดำเนินการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละองค์ประกอบว่าส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการบริหารงานเพื่อพัฒนาองค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไรบ้าง

References

- กึ่งกาญจน์ สุขสำราญ. (2565). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มอำเภอปลวกแดงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจระยอง เขต 1. *การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยเกริก.
- เกตุสุดา กิ่งการจร. (2560). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 สระบุรี. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ดุขฎี แก้วภักดี, วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรารณ และ สุดารัตน์ สารสว่าง (2564) ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ กับภาวะผู้นำที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธนวัฒน์ สุวรรณเหลา (2564) ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. *การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- นงคณัฐ จันทรสัย (2565) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลแม่नावาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 *การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ปาณิสรา โชคเคนทร์. (2563). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตาม ความคิดเห็นของครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ปัทมา ประทุมสุวรรณ (2562) ทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

- พรรณิศา ชื่นเพชร (2565) การวิเคราะห์องค์ประกอบความเป็นผู้บริหาร สถานศึกษามืออาชีพในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2. *ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พิชญา ด่านิล. (2558). ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารคณะศิลปศึกษาและห้องเรียนเครือข่ายสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*. 10(1). 240-248.
- พระมหาอำพล ชัยสารีและคณะ. (2565). ภาวะผู้นำทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับความเชื่อมั่นในตนเอง. *Journal of Modern Learning Development*, 7(7), 417 - 436.
- ภูริรัตน์ สุกใส. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์. *สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อรสา มาสิงห์ (2562) การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา. *วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ไอรดา นรสาร. (2566) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

การบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนา
คุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่
เขต 4

Participatory Management in the Digital Age of School Administrators in Hang
Dong Educational Quality Development Network Group 2, under the Chiang
Mai Primary Educational Service Area Office 4

รังสรรค์ เพ็ญประสานชัย Rangson Penprasarnchai

สุรศักดิ์ สุทธสิริ Surasak Suttasiri

สังวาร์ วังแจ่ม Sangwan Wangcham

ทัศนีย์ บุญมาภิ Tasnee Boonmaphi

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University

g673302052@northcm.ac.th

Received 2025/05/03

Revised 2025/07/28

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและหาแนวทางพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ปีการศึกษา 2567 จำนวน 107 คนและผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความเชื่อมั่น 0.91

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลตามลำดับ

2) แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลควรเน้นการมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหารในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะการตั้งเป้าหมายให้สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน วางแผนและจัดสรรทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม เพื่อสนับสนุนคุณภาพการศึกษา การตัดสินใจควรกระจายความรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางของโรงเรียน มีเป้าหมายร่วมกันเพื่อสร้างความสามัคคี ใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีประกอบการประเมินผลอย่างเป็นธรรม ครูควรมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผลเพื่อพัฒนาและตั้งเป้าหมายใหม่ การใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มความแม่นยำและรวดเร็วในการประเมิน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและยกระดับคุณภาพสถานศึกษา.

คำสำคัญ : การบริหารแบบมีส่วนร่วม, ยุคดิจิทัล, กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาหาดง 2.

Abstract

This research aimed to: 1) study and identify guidelines for developing participatory administration in the digital era among school administrators, and 2) examine the development of participatory administration in the digital era among school administrators within the Hang Dong 2 Educational Quality Development Network, under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 4. The sample consisted of 107 school administrators and teachers in the 2024 academic year, along with 6 purposively selected experts for interviews. The research instruments were questionnaires and interview forms. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis. The reliability coefficient of the questionnaire was 0.91.

The research findings revealed that:

1) The research findings indicate that, overall, innovative leadership was rated at a high level across all dimensions. Ranked from highest to lowest, the dimensions included: vision for transformation, participation and teamwork, fostering an innovation-friendly organizational atmosphere, utilization of information and communication technology, and creative thinking.

2) Regarding the development of innovative leadership in the digital era, the study suggests that school administrators should establish a clear and actionable vision that reflects the objectives of improving the quality of education, enhancing student potential, and aligning with societal and global needs. Effective management should be implemented by assigning responsibilities according to personnel capabilities and encouraging teachers and staff to contribute ideas, express opinions, and participate in strategic planning for school development. Additionally, fostering a collaborative and

supportive work environment and leveraging digital technology for administration and educational advancement are essential for enhancing innovative leadership.

Key Words: Participatory Management, Digital Age, Hang Dong Education Quality Development Network Group 2.

บทนำ

ปัจจุบันโลกเชื่อมโยงกันแบบไร้พรมแดน โดยเฉพาะเทคโนโลยีดิจิทัลที่พัฒนาอย่างรวดเร็วและมีบทบาทสำคัญในทุกด้านของชีวิต ไม่ใช่แค่เครื่องมือสนับสนุนการทำงานอีกต่อไป แต่เป็นปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม การผลิต การค้า การบริการ และการบริหารภาครัฐอย่างสิ้นเชิง ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของดิจิทัลในการขับเคลื่อนประเทศ จึงได้กำหนดนโยบาย “ประเทศไทย 4.0” เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี พร้อมยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนบทบาทกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้เป็น “กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม” และประกาศใช้ “พระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560” เพื่อวางรากฐานการพัฒนาในระยะยาว โดยมีแผนแม่บทระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2561 – 2580 เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป้าหมายคือการปฏิรูปสู่ “Digital Thailand” ที่ใช้ศักยภาพดิจิทัลในการพัฒนาทรัพยากรและนวัตกรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้านการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 ได้ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และการสื่อสาร เข้ามาใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างทั่วถึง.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) เน้นว่าการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลควรใช้เทคโนโลยีเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในชีวิตการเรียนรู้ ชุมชน และสังคม โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการนี้ สอดคล้องกับสุกัญญา แซ่มซ้อย (2560) ที่สรุปว่าผู้บริหารในยุคดิจิทัลต้องมี 5 ทักษะสำคัญ ได้แก่ 1) ใส่ใจในรายละเอียด ทั้งบริบทและบุคคล 2) จินตนาการและถ่ายทอดผ่านวิสัยทัศน์ของโรงเรียน 3) ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการทำงานอย่างสนุกสนานและมีเป้าหมาย 4) ร่วมมือในการสืบค้น สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของบุคลากรเพื่อพัฒนานวัตกรรม และ 5) การสร้างแบบจำลองความคิดหรือนวัตกรรมโดยอาศัยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาองค์กร ทั้งนี้ภาวะผู้นำก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้บริหารในยุคดิจิทัลต้องมีควบคู่กัน.

จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหาร โดยเฉพาะการบริหารแบบมีส่วนร่วม ตาม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 8 ที่เน้นให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อาทิ ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และภาคเอกชน เพื่อใช้ประสบการณ์ ภูมิปัญญา และทรัพยากรในการส่งเสริมการศึกษา โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff) ให้ความหมายว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมคือการจูงใจให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รับผิดชอบ และร่วมพัฒนาองค์กร โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ด้านสวอน สเบิร์ก (Swansburg) ชี้ว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความผูกพัน การตั้งเป้าหมายร่วมกัน และความอิสระในการทำงาน ซึ่งส่งผลให้การตัดสินใจมีคุณภาพและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน เพราะผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกมีส่วนร่วมและผูกพันกับเป้าหมายขององค์กร

ปัจจุบันการจัดการศึกษาของประเทศยังประสบปัญหาการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ทำให้การกระจายอำนาจด้านวิชาการ งบประมาณ และบุคลากรไม่มีประสิทธิภาพ และยังขาดการใช้เทคโนโลยียุคดิจิทัลในการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ได้ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชัดเจน ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2566–2570 โดยมีพันธกิจข้อที่ 7 มุ่งพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และกลยุทธ์ที่ 3 และ 5 เน้นยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรเป็นผู้เรียนรู้ตลอดเวลา ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี จากการศึกษา พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัด สพป.เชียงใหม่ เขต 4 อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารหลายรายยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางที่เหมาะสมกับยุคดิจิทัล เพื่อให้การบริหารมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องปรับตัวและใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและครูในโรงเรียนต่าง ๆ เช่น โรงเรียนบ้านสันป่าสัก บ้านปาง บ้านตองกาย บ้านพ่อน และบ้านวัดประชาเกษม ต่างเห็นพ้องว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลยังมีปัญหาและต้องพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนบ้านสันป่าสักที่ต้องเร่งปรับใช้รูปแบบดังกล่าวอย่างเร่งด่วน.

จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลส่งผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน ทำให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัด สพป.เชียงใหม่ เขต 4 เพื่อทราบลักษณะและแนวทางการบริหารที่เหมาะสมในยุคดิจิทัล ผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการวางแผนพัฒนาตนเอง และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารสถานศึกษาของเขตพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป.

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ปีการศึกษา 2567 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 12 คน ครูผู้สอน จำนวน 135 คน รวมทั้งหมด 147 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

- 1) แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

(1) ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

(2) แบบสอบถามการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 มี 5 ด้าน โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของ ลิเคอร์ท (Likert) (อ้างถึงใน อนุวัฒน์ ทศบุตร, 2565 : 59)

2) แบบสัมภาษณ์สร้างจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายคือผู้บริหารและครูที่มีวิทยฐานะ สร้างเครื่องมือโดยศึกษาทฤษฎี ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) และความเชื่อมั่น (Reliability) ทดลองใช้และปรับปรุงตามคำแนะนำผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้จริงในการเก็บข้อมูล.

การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอด้วยตาราง
- 2) นำแบบสอบถาม ที่มีข้อมูลสมบูรณ์มาจัดระเบียบข้อมูลลงรหัส

3) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

4) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ด้วยโปรแกรมประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อ รายด้านและ โดยรวม เสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย กำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย ที่ได้จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับของบุญชม ศรีสะอาด, (2556 : 49 อ้างถึงใน และนัฐพล พันโน 2566 : 216)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารแบบมีส่วนร่วม ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 โดยรวมและรายด้าน

การบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	(S.D.)	แปลผล
ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.26	0.66	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	4.24	0.64	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	4.17	0.63	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์	4.30	0.64	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	4.28	0.63	มาก
โดยรวม	4.24	0.64	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 โดยภาพรวม พบว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับมากโดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 พบว่า

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ ควรส่งเสริมการกระจายความรับผิดชอบให้กับทุกคนในองค์กร ทั้งผู้บริหาร ครู และบุคลากรทุกฝ่ายผู้บริหารและคณะครูต้องมีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเกี่ยวกับเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาของโรงเรียน โดยการประชุมหรือกิจกรรมที่ทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจถึงพันธกิจและความสำคัญของการดำเนินงานร่วมกัน

ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพิจารณาข้อมูลจากหลายส่วน ทั้งข้อมูลจากการปฏิบัติหน้าที่ การนิเทศติดตาม และประเมินผล มีการนำข้อมูลจากเทคโนโลยีดิจิทัลมาอำนวยความสะดวก ในการพิจารณาผลการปฏิบัติงานของครู โดยการพิจารณาผลประโยชน์ต่าง ๆ นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ตามมาด้วย

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้คณะครูมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผล ประเมินผลอย่างเป็นระบบ และหลังจากวิเคราะห์ผลการประเมินแล้ว ผู้บริหารและครูสามารถนำผลที่ได้ไปตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อปรับปรุงโครงการและกิจกรรมในครั้งถัดไป นอกจากนี้ในการประเมินผลควรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาอำนวยความสะดวกด้วย

ด้านการมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรยอมรับความคิดเห็นของคณะครู พร้อมทั้งนำไปประกอบการพิจารณาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสถานศึกษาให้มีคุณภาพและประสบความสำเร็จ

ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู ควรมีการวางแผน และจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการของสถานศึกษา ร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า ทำการจัดหาและจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็น ดูแลรักษาและปรับปรุงทรัพยากรให้มีความพร้อมใช้งานอยู่เสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามผลการวิจัยที่พบ และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายทางดง 2 ตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 พบว่า

ด้านการมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการแจ้งคณะครู เพื่อร่วมกันวางแผนเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง คณะครูมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของโครงการ กิจกรรม ต่าง ๆ สม่าเสมอ โดยในกิจกรรมมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริชัย นนทะศรี (2559) พบว่า ด้านการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของงาน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับไชยา หานภาพ (2564) ด้านการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน อยู่ในระดับมาก

ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา เช่น คณะครูร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชน ภาครัฐ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน พร้อมทั้งนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอมรภักดิ์ ปิ่นกำลัง (2562) และพรเทพ เหมรานนท์ (2564) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารจัดการในระดับสูง

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้คณะครู มีส่วนร่วมในการพิจารณาข้อมูลรายละเอียดตัดสินใจในการดำเนินงาน เลือกโครงการหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการดำเนินกิจกรรม พร้อมเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวางแผนร่วมกัน โดยทุกฝ่ายร่วมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตรา แก้วมะ (2562) และนัฐพล พันโน (2566) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้บริหารและครูอยู่ในระดับมาก ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ.

ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้คณะครูมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ที่เกิดจากการปฏิบัติงานร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูรับทราบในผลประโยชน์ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการนำผลประโยชน์ที่ได้รับ ทั้งด้านวัตถุ สังคม หรือส่วนบุคคล มาพัฒนาองค์กรร่วมกัน และรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหารร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิศรุต เพ็ชรสีม่วง (2564) และราม เรือนทองดี (2564) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของครูและผู้บริหารอยู่ในระดับมาก ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ.

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครูในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ยังขาดการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการ

ดำเนินงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และกำหนดแนวทางการปรับปรุงงานอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสโรชา ฤทธิรงค์ (2567) ที่พบว่าครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการประเมินผลในระดับมาก เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อนุวัฒน์ ทศบุตร (2567) ที่ชี้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลที่อยู่ในระดับมากทั้งในมุมมองของผู้บริหารและครูผู้สอน.

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ผู้วิจัยพบรายละเอียดประเด็นแบบเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ ควรส่งเสริมการกระจายความรับผิดชอบให้กับทุกคนในองค์กร ทั้งผู้บริหาร ครู และบุคลากรทุกฝ่าย ผู้บริหารและคณะครูต้องมีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันเกี่ยวกับเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจในพันธกิจและเป้าหมายร่วมกัน พร้อมให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัยแก่ผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อใช้วางแผนและแก้ปัญหา ควรกระจายอำนาจในการบริหาร แบ่งหน้าที่ตามความเหมาะสม และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของอรอนงค์ แจ่มจรัส (2564) และนัชมนิติน สาเม (2566) ที่เน้นให้ครูมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและจัดทำแผนพัฒนา พร้อมนำเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้ในการบริหาร.

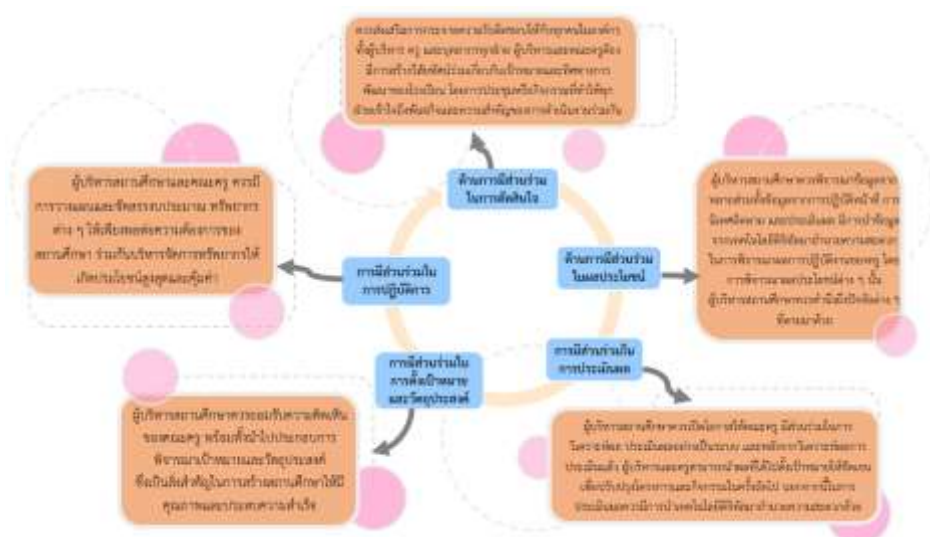
ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ข้อมูลจากการปฏิบัติงาน การนิเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อประเมินผลการทำงานของครูอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องและความคุ้มค่าของผลประโยชน์ที่ได้รับ ทั้งนี้ควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากความสำเร็จขององค์กร ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ความพึงพอใจ กำลังใจ หรือคำชมเชย อ้างอิงจากงานวิจัยของอนุวัฒน์ ทศบุตร (2565) ที่เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการสร้างขวัญกำลังใจในทีมครูอย่างมีประสิทธิภาพ.

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้คณะครูมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผล ประเมินผลอย่างเป็นระบบ และหลังจากวิเคราะห์ผลการประเมินแล้ว ผู้บริหารและครูสามารถนำผลที่ได้ไปตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อปรับปรุงโครงการและกิจกรรมในครั้งถัดไป นอกจากนี้ในการประเมินผลควรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาอำนวยความสะดวกด้วย เช่น ข้อมูล สถิติ โปรแกรมวิเคราะห์ เป็นต้น ดังนั้นการนำผลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุงโครงการและงานกิจกรรม ถือว่าเป็นกระบวนการที่ช่วยให้การดำเนินงานในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนและชุมชนได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมระหว่างผู้บริหารและคณะครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้านการมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรยอมรับความคิดเห็นของคณะครู พร้อมทั้งนำไปประกอบการพิจารณาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสถานศึกษาให้มีคุณภาพและประสบความสำเร็จ การรับฟังความคิดเห็นของครูช่วยให้ผู้บริหารได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความเป็นจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของอรอนงค์ แจ่มจรัส (2564) ที่เสนอว่าผู้บริหารควรเปิดรับฟังความคิดเห็น ให้คำปรึกษา และร่วมกับครูในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และพัฒนาทิศทางของสถานศึกษาเพื่อขจัดความขัดแย้ง ด้านนัชมุติ สามี (2566) พบว่าผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในรายงานผลการดำเนินงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย วิสัยทัศน์ วัฒนธรรมองค์กร และการจัดหาสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อพัฒนาองค์กรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ.

ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู ควรมีการวางแผน และจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการของสถานศึกษา ร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า ทำการจัดหาและจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็น ดูแลรักษาและปรับปรุงทรัพยากรให้มีความพร้อมใช้งานอยู่เสมอ หากผู้บริหารและครูร่วมมือกันสนับสนุนทรัพยากรอย่างเต็มที่ จะส่งผลให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของอรอนงค์ แจ่มจรัส (2564) ที่เสนอว่าผู้บริหารควรให้อิสระ ไว้วางใจ ติดตามงาน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และให้กำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชาและสโรชา ฤทธิรงค์ (2567) ที่พบว่าผู้บริหารควรส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร สนับสนุนโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษา

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : รังสรรค์ เพ็ญประสานชัย, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ ควรส่งเสริมการกระจายความรับผิดชอบให้กับทุกคนในองค์กร ทั้งผู้บริหาร ครู และบุคลากรทุกฝ่าย ผู้บริหารและคณะครูต้องมีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันเกี่ยวกับเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาของโรงเรียน โดยการประชุมหรือกิจกรรมที่ทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจถึงพันธกิจและความสำคัญของการดำเนินงานร่วมกัน

ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพิจารณาข้อมูลจากหลายส่วน ทั้งข้อมูลจากการปฏิบัติหน้าที่ การนิเทศติดตาม และประเมินผล มีการนำข้อมูลจากเทคโนโลยีดิจิทัลมาอำนวยความสะดวก ในการพิจารณาผลการปฏิบัติงานของครู โดยการพิจารณาผลประโยชน์ต่าง ๆ นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้คณะครู มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผล ประเมินผลอย่างเป็นระบบ และหลังจากวิเคราะห์ผลการประเมินแล้ว ผู้บริหารและครูสามารถนำผลที่ได้ไปตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อปรับปรุงโครงการและกิจกรรมในครั้งถัดไป นอกจากนี้ในการประเมินผลควรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาอำนวยความสะดวกด้วย

ด้านการมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรยอมรับความคิดเห็นของคณะครู พร้อมทั้งนำไปประกอบการพิจารณาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสถานศึกษาให้มีคุณภาพและประสบความสำเร็จ

ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู ควรมีการวางแผน และจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการของสถานศึกษา ร่วมกันบริหารจัดการ ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า ทำการจัดหาและจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็น ดูแล รักษาและปรับปรุงทรัพยากรให้มีความพร้อมใช้งานอยู่เสมอ

สรุป และข้อเสนอแนะ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการ รับทราบข้อมูล เปิดช่องทางเสนอข้อคิดเห็นในกิจกรรมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และนโยบาย จุดเน้นให้สถานศึกษาดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย และสอดคล้องกับยุคเทคโนโลยี ดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา ในทุกด้าน และมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาร่วมใช้ในกิจกรรม โครงการของสถานศึกษา เพื่อให้ กิจกรรม โครงการ มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ส่งเสริมนโยบายกระจายความรับผิดชอบภายในองค์กร ควรมีนโยบายที่สนับสนุนให้ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมใน วิสัยทัศน์ร่วมของโรงเรียน

2) บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการประเมินผลและพิจารณาผลประโยชน์ เสนอให้นำ เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการรวบรวมข้อมูล เพื่อประกอบการตัดสินใจด้านผลประโยชน์และการ ประเมินผลการปฏิบัติงานของครูอย่างเป็นธรรม

3) กำหนดนโยบายการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน ควรเปิดโอกาสให้ครู และบุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา เพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมเป็นเจ้าของเป้าหมาย

4) ส่งเสริมการบริหารทรัพยากรอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ จัดทำนโยบายให้ สถานศึกษาวางแผนการใช้งบประมาณและทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและสอดคล้องกับ ความต้องการจริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) จัดประชุมสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเป็นประจำ ผู้บริหารควรจัดประชุมหรือกิจกรรมเพื่อให้ครู และบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และเข้าใจพันธกิจของโรงเรียน

2) ใช้เทคโนโลยีช่วยเก็บข้อมูลประกอบการให้ผลตอบแทน ควรมีระบบรวบรวมข้อมูลดิจิทัล ที่สามารถสะท้อนผลการปฏิบัติงานของครู เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ประกอบการพิจารณาผลประโยชน์อย่างมี เหตุผล

3) ดำเนินการประเมินผลร่วมกับครูอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารควรเชิญคณะครูร่วมวิเคราะห์ผลการดำเนินงานทุกเทอม พร้อมนำผลที่ได้ไปปรับปรุงโครงการหรือกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4) จัดทำแผนการจัดสรรทรัพยากรร่วมกัน ผู้บริหารและคณะครูควรร่วมกันวางแผนการใช้งบประมาณและดูแลทรัพยากรโรงเรียนอย่างรอบคอบ โดยเน้นประสิทธิภาพและความพร้อมใช้งานอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4

2) ควรวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4

3) ควรวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัล ของสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางดง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4

References

- ไชยา หานุกาพ. (2564). การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นัชมนดิน สาแม (2566). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนในสมาคมโรงเรียนเอกชนในระบบจังหวัดปัตตานี. *การค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- นัฐพล พันโน. (2566). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- พรเทพ เหมรณนธ์. (2564). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี

- เขต 1 และเขต 2. *ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ราม เรือนทองดี. (2564). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- วิศรา บุญธรรม. (2560). การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดระยองจันทบุรีและตราด. *วิทยานิพนธ์ สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วิบูลธ นิลพิบูลย์ (2563). การบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 1. *ปริญญามหาบัณฑิตภาควิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สิริชัย นนทะศรี. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4. (2567). *ระบบสารสนเทศ ปีการศึกษา 2567*. เชียงใหม่.
- สโรชา ฤทธิรงค์ (2567) การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนชุมแสง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1. *การค้นคว้าอิสระสาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2562). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภัททา อินทรศักดิ์ (2561). การนำเสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- อภิขพัฒ เพชรพรรณ. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อนุวัฒน์ ทศบุตร. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร สถานศึกษา กับการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. *การค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อมรภัค ปิ่นกำลัง. (2562). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเรียนรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรอนงค์ แจ่มจรัส (2564). แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10. วิทยานิพนธ์คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3

Leadership of Schools Administrators in the Digital Age in the Phra Phrom
Maharaj Educational Center under the Chiang Mai Primary Educational
Service Area Office 3

พนา นินรัตน์ Pana Ninratn
ประกอบ สารวรรณ Prakob Sarawan
สังวาร์ วังแจ่ม Sangwan Wangcham
สุรศักดิ์ สุทธสิริ Surasak Suttasiri
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
g663302023@northcm.ac.th

Received 2025/05/03

Revised 2025/07/27

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช 2) ศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ปีการศึกษา 2567 และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 123 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา มีค่าความเชื่อมั่น คือ 0.97

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการบริหารและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี ด้านการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยี ด้านการสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ ด้านวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล และด้านวัฒนธรรมดิจิทัลในสถานศึกษา ตามลำดับ

2) แนวทางพัฒนา คือ ควรมีการจัดฝึกอบรมให้กับครูและบุคลากรเกี่ยวกับวิธีการสอนและวัดผลวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ ควรมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัลเป็นประจำ และการมีผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายดิจิทัลในฐานะที่ปรึกษา ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือ

ระหว่างสถานศึกษา ชุมชน หน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี ควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา มีการสื่อสารกับครู นักเรียน และผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมการประชุม การสัมมนาในระดับชาติและนานาชาติ การแข่งขันสร้างสรรค์ผลงานด้านเทคโนโลยีหรือการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล.

Abstract

This research aimed to 1) To study the leadership of school administrators in the digital era at the Phra Chao Phrommaharat Educational Center, and 2) To explore the development guidelines for digital-era leadership among school administrators at the same center under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3. The sample group included school administrators and teachers during the academic year 2024, as well as experts selected through purposive sampling, totaling 123 participants. The research instruments consisted of a questionnaire and an interview form. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis. The reliability coefficient of the instrument was 0.97.

The research findings revealed that:

1) The results showed that overall was at a high level, when considered on a side-by-side basis, it was found that all aspects were at a high level, the average was in descending order as follows: management and learning management with technology, learning and use of technology, creating digital networking technology for learning, digital vision, and digital culture in the school, respectively.

2) The development guidelines were that: There should be training for teachers and personnel on how to teach and measure learning outcomes; There should be regular training on digital law and the presence of digital legal experts as consultants; There should be an emphasis on promoting cooperation among schools, communities, external agencies, especially on technology; There should be a clear vision on the use of digital technology in the school. There should be ongoing communication with teachers, students, and parents; There should be training on the use of digital technology and support participation in events, conferences, national and international seminars, technology creation competitions, or ongoing educational innovation development.

Keywords: Leadership in The Digital Age, School Administrators in Digital Age.

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงจากปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศขับเคลื่อนประเทศ เพิ่มศักยภาพและการแข่งขัน ผ่านระบบอัตโนมัติ หุ่นยนต์อัจฉริยะ และ IoT พร้อมส่งเสริมการศึกษาด้วยดิจิทัลแพลตฟอร์ม พัฒนาทักษะดิจิทัลและสื่อเรียนรู้คุณภาพ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน.และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเพื่อให้ ประชาชนเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากระบบการเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านเทคโนโลยีการเรียนรู้ สมัยใหม่ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด (สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี, 2561 : 9)

นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลฯ (พ.ศ. 2561–2580) ยุทธศาสตร์ที่ 5 มุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนดิจิทัล (Digital Workforce) เพื่อรองรับเศรษฐกิจดิจิทัล โดยพัฒนาทั้งแรงงานทั่วไปและผู้เชี่ยวชาญด้านดิจิทัล ควบคู่กับการเตรียมความพร้อมให้ประชาชนทั่วไปอย่างทั่วถึง การพัฒนานี้มุ่งสร้างบุคลากรที่สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาดในการทำงาน พัฒนาทักษะดิจิทัลในทุกภาคส่วน ทั้งรัฐ เอกชน และทุกสาขาอาชีพตามมาตรฐานสากล เพื่อสร้างงานคุณค่าสูงที่ขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยี เน้นยกระดับทักษะบุคลากรทุกช่วงวัยให้ทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี สนับสนุนความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในสายเทคโนโลยีดิจิทัล และพัฒนาผู้บริหารให้สามารถวางแผนยุทธศาสตร์ดิจิทัล รวมถึงสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้ทันสมัยมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการประชาชนได้อย่างรวดเร็วและคุ้มค่า.

จากการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะผู้บริหารที่ต้องปรับตัวและปรับรูปแบบการบริหารให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำในยุคดิจิทัลต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีสามารถใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และขับเคลื่อนองค์กรให้ทันสมัย โดยเฉพาะในสถานศึกษาที่ผู้นำมีบทบาทเหมือนเข็มทิศ นำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย ภาวะผู้นำดิจิทัลหมายถึงการมีวิสัยทัศน์ วิเคราะห์สถานการณ์ กระตุ้นบุคลากรให้รู้เท่าทันเทคโนโลยี พร้อมส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างนวัตกรรมในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 มีบทบาทสำคัญในการดูแลโรงเรียนในสังกัด 153 แห่ง โดยมีวิสัยทัศน์ในการสร้างโอกาส พัฒนาคุณภาพการศึกษา เสริมสมรรถนะผู้เรียนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี และได้ดำเนินการจัดการศึกษาตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยยึดแนวทาง AITC “ใช้พื้นที่เป็นฐาน สร้างนวัตกรรม นำเทคโนโลยี รักถิ่นกำเนิด” เพื่อผลักดันให้สถานศึกษานำระบบข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ.

ศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยสถานศึกษา 7 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านห้วยไผ่ โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว โรงเรียนบ้านผาแดง โรงเรียน

บ้านสันติวนา โรงเรียนบ้านสันชัย โรงเรียนบ้านต้นโชค โรงเรียนบ้านปงวิทยาสรรค์ จากแผนบริหาร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567พบว่า มีการขับเคลื่อนนโยบายกฎหมายที่ ส่งเสริมการดำเนินการในพื้นที่วัดกรรมการศึกษา และการใช้เทคโนโลยี แต่ไม่มีการขับเคลื่อนอย่างเป็น รูปธรรม ทำให้การบริหารจัดการขาดประสิทธิภาพ ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ ซึ่งเป็นผลสะท้อนถึงปัญหาของปัจจัยด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า สถานศึกษาหลายแห่งอยู่ในพื้นที่ห่างไกล อุปกรณ์ทางเทคโนโลยี ไม่เพียงพอ และสัญญาณ อินเทอร์เน็ต ไม่ครอบคลุมในบางพื้นที่ นอกจากนี้ ผู้บริหารและบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ส่งผลให้สถานศึกษาไม่สามารถ สร้างนวัตกรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลและนำมาปรับใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มี ประสิทธิภาพตามจุดเน้นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 (สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ 3, 2567 : ระบบออนไลน์)

จากความสำคัญเบื้องต้นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหาร สถานศึกษายุคดิจิทัล ศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อ นำมาพัฒนาภาวะผู้นำของบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สถานศึกษาศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช ให้สำเร็จเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการบริหาร จัดการสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษา พระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 ดังนี้ ในปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 118 คน ประกอบด้วยผู้บริหารจำนวน 9 คน ครูและ บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 109 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้จากการศึกษาค้นคว้า ตำรา วารสาร บทความ แนวคิด ของนักวิชาการต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์

การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 ประกอบด้วยดังนี้

1) แบบสอบถาม ซึ่งมีจำนวน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) มีรายละเอียดดังนี้ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ “ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 ที่ได้จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด 2560 : 121)

2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 4 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 5 คน ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

1) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และปรับปรุงแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม

2) สร้างแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบ แก้ไขให้มีความตรงและความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม

3) นำแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา จัดพิมพ์เป็นแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหาเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 โดยรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล	ระดับการปฏิบัติ		
	($\bar{x}$)	(S.D.)	แปลผล
ด้านวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล	3.63	0.92	มาก
ด้านการสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้	3.69	0.87	มาก
ด้านการบริหารและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี	3.79	0.80	มาก
ด้านการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยี	3.78	0.73	มาก
ด้านวัฒนธรรมดิจิทัลในสถานศึกษา	3.52	1.06	มาก
โดยรวม	3.68	0.13	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการบริหารและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี รองลงมาคือ ด้านการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยี ด้านการสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ และด้านวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านวัฒนธรรมดิจิทัลในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 ดังนี้

ด้านวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา ต้องมีการสื่อสารวิสัยทัศน์นี้กับครู นักเรียน และผู้ปกครองอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือ

ด้านการสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน หน่วยงานภายนอก บริษัทเทคโนโลยีและองค์กรเอกชน เพื่อพัฒนาศักยภาพของครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการบริหารและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดฝึกอบรมให้กับครูและบุคลากรเกี่ยวกับวิธีการการสอนและวัดผลวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ โดยมีการนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัล เช่น ระบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์, โปรแกรมวิเคราะห์ผลการเรียน

ด้านการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยี คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างเครือข่ายเพื่อแบ่งปันข้อมูลและประสบการณ์เกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัล เพื่อให้ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ การสร้างคู่มือที่ครอบคลุมซึ่งระบุแนวทางสำหรับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา

ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรม การประชุม การสัมมนาในระดับชาติและนานาชาติ หรือการแข่งขันสร้างสรรค์ผลงานด้านเทคโนโลยีหรือการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผล ตามผลการวิจัยที่พบ และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ชัดเจนด้านเทคโนโลยี สร้างเครือข่ายความร่วมมือ และบริหารจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็น ส่งเสริมการเรียนรู้ใหม่ ๆ และวัฒนธรรมดิจิทัลภายในองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของโรจนศักดิ์ อินทน (2566) ที่กล่าวว่า ผู้นำยุคดิจิทัลต้องมีวิสัยทัศน์ วิเคราะห์สถานการณ์ กระตุ้นบุคลากรให้เท่าทันเทคโนโลยี และขับเคลื่อนองค์กรด้วยนวัตกรรมและจริยธรรม เช่นเดียวกับพรพิภา เขยกลั่น (2566) ที่กล่าวว่า ผู้นำยุคดิจิทัลต้องปรับตัว เรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเชิงกลยุทธ์ และบูรณาการความรู้ใหม่กับสิ่งเดิมและเกษมา อุดทาเรือน (2566) ชี้ว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลคือ การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร ส่วน (จิราภรณ์ ปกรณ์ 2564) กล่าวว่าผู้นำดิจิทัลต้องสนับสนุนทรัพยากร ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และบูรณาการเทคโนโลยีในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อแยกพิจารณาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 เป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า

ด้านการบริหารและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลสูงที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ โดยมีการปรับปรุงอุปกรณ์ซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์ เช่น ห้อง ICT และระบบอินเทอร์เน็ตไร้สาย เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการบริหารและใช้เทคโนโลยีอย่างมืออาชีพ รวมถึงทักษะในการวางแผนและปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับแนวคิดของศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์(2564) ที่กล่าวว่า การบริหารและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี คือ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องบริบทของ

สถานศึกษา พร้อมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้และประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังตรงกับแนวคิดของจิราภรณ์ ปกรณ์ (2564) ที่ระบุว่า การจัดการดิจิทัลหมายถึงความสามารถของผู้บริหารในการสร้างแรงบันดาลใจ มีทักษะในการบริหารและสื่อสาร ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และให้คำปรึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ทั้งกันตชาติ กุดนอก (2566) ก็กล่าวถึงการสนับสนุนเทคโนโลยีดิจิทัลในด้านการบริหารว่า ผู้บริหารต้องสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเชื่อมโยงและสร้างระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณและตรวจสอบความพึงพอใจของครูและบุคลากร และกษมา อุดทาเรือน (2566) เสริมว่า การวางแผนจัดการอย่างเป็นระบบต้องมองการณ์ไกล คาดการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเพื่อเตรียมรับมืออย่างเหมาะสมในอนาคต

ด้านการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ซึ่งค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการสูงที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้ดิจิทัลติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอกองค์กรการศึกษา โดยมีการเห็นความสำคัญของความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น การค้นหา, ประเมิน, ใช้, แบ่งปัน และสร้างเนื้อหาดิจิทัล รวมถึงการมีวิจารณ์ญาณในการเลือกใช้สื่อดิจิทัลและการนำเทคโนโลยีมาช่วยแก้ปัญหาการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์ (2564) จิราภรณ์ ปกรณ์ (2564) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับแพลตฟอร์มและเทคโนโลยีใหม่ ๆ พร้อมกับทักษะในการใช้เครื่องมือดิจิทัลและการตัดสินใจแบบดิจิทัลเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันยุคดิจิทัล นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์เนื้อหาดิจิทัลที่มีคุณภาพและสามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และภูริรัตน์ สุกใส (2565) พบว่า ส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีในการสอนและวัดผลนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการสูงที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการแบ่งปันข้อมูลดิจิทัลภายในองค์กร เช่น การใช้ Google Drive และ Email เพื่อเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์ (2564) การสร้างเครือข่ายดิจิทัลส่งเสริมความสัมพันธ์ในหลากหลายด้าน และสนับสนุนเป้าหมายร่วมกันขององค์กรพิมพิลา อำนาจ (2566) ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการรวมทีมและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างเปิดเผยผ่านระบบดิจิทัล เพื่อพัฒนากลยุทธ์และแนวทางการทำงานให้มีประสิทธิภาพจิราภรณ์ ปกรณ์ (2564) ทั้งนี้เครือข่ายที่มีลักษณะเท่าเทียมกันและตระหนักร่วมในเป้าหมายจะกลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร

ด้านวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยลำดับถัดมา ซึ่งค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการสูงที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับการเรียนการสอน โดยมีความรู้ ความเข้าใจ และสร้างกลยุทธ์ดิจิทัลเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจิราภรณ์ ปกรณ์ (2564) ผู้บริหารสามารถคาดการณ์อนาคตขององค์กร เรียนรู้เทคโนโลยี

อย่างต่อเนื่อง และนำมาใช้ในการบริหารจัดการให้ทัน และยุคศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์ (2564) โดยเน้นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และให้ความสำคัญกับงานวิชาการ จิราภรณ์ ปกรณ์ (2564) พบว่า สามารถสื่อสารและสร้างแผนกลยุทธ์ด้านดิจิทัลร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านวัฒนธรรมดิจิทัลในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเป็นลำดับสุดท้าย ซึ่งค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการสูงที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เป็นเรื่องปกติในองค์กร โดยส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเปิดเผย และการเผยแพร่ข่าวสารในรูปแบบดิจิทัล เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับจิราภรณ์ ปกรณ์ (2564) ทั้งนี้ยังแสดงพฤติกรรมที่สร้างพลวัตด้านเทคโนโลยีในองค์กร ส่งผลให้บุคลากรมีส่วนร่วมและเปิดรับความคิดเห็น ภูริรัตน์ สุกใส (2565) พบว่า การปลูกฝังค่านิยม ความรู้ และศีลธรรมในการใช้เทคโนโลยีเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมองค์กร และพิมพ์ลา อำนาง (2566) ผู้บริหารจึงควรวางแผนกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายอย่างชัดเจน เพื่อขับเคลื่อนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลวัตถุดิบประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ในศูนย์การศึกษาพระเจ้าพรหมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3

ด้านการบริหารและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดอบรมครูและบุคลากรเกี่ยวกับการสอน การวัดผล และการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ โดยนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัล เช่น ระบบการเรียนการสอนออนไลน์และโปรแกรมวิเคราะห์ผล มาใช้บริหารจัดการ รวมถึงจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเหมาะสม ใช้ข้อมูลผลการเรียนเพื่อติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรวิภา เขยกลิ่น (2566) ที่ระบุว่าผู้บริหารควรเป็นผู้นำด้านดิจิทัล ส่งเสริมให้ครูเข้าใจความสำคัญของเทคโนโลยี เช่นเดียวกับจิราภรณ์ ปกรณ์ (2564) ที่เสนอว่าผู้บริหารควรวิเคราะห์เนื้อหาดิจิทัล ค้นหาวิธีใหม่ ๆ และจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง.

ด้านการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยี คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างเครือข่ายแบ่งปันข้อมูลและประสบการณ์ด้านกฎหมายดิจิทัล รวมถึงจัดทำคู่มือแนวทางการใช้เทคโนโลยีที่ครอบคลุมสิทธิและความรับผิดชอบ พร้อมจัดอบรมอัปเดตกฎระเบียบอย่างสม่ำเสมอ และมีผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเป็นที่ปรึกษา เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภรณ์ ปกรณ์ (2564) ที่เสนอว่าผู้บริหารควรเป็นต้นแบบการใช้ดิจิทัลอย่างเหมาะสม เป็นที่ปรึกษาในการสร้างสรรค์นวัตกรรม และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ครูและบุคลากรมีความเข้าใจ

เทคโนโลยี รู้เท่าทันสื่อ ปฏิบัติตามกฎหมายดิจิทัล และเลือกใช้สื่อออนไลน์อย่างเหมาะสมกับบริบทการศึกษา.

ด้านการสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานภายนอก บริษัทเทคโนโลยี และองค์กรเอกชน เพื่อพัฒนาศักยภาพครู นักเรียน และบุคลากรให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงพัฒนาแอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการแลกเปลี่ยนทรัพยากรดิจิทัลเพื่อสร้างนวัตกรรมที่ยั่งยืน สอดคล้องกับพรวิภา เขยกลั่น (2566) ที่เสนอให้ผู้บริหารใช้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือในการพัฒนา และจิราภรณ์ ปกรณ์ (2564) ที่เน้นบทบาทผู้นำในการสื่อสารและทำงานเป็นทีมอย่างเปิดเผย ขณะที่สิรินาฏ การพักตร์ และคณะ (2567) แนะนำให้ผู้บริหารสนับสนุนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างในการใช้ทักษะดิจิทัลในการบริหารจัดการองค์กรและการสื่อสาร.

ด้านวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พร้อมสื่อสารวิสัยทัศน์ดังกล่าวให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองเข้าใจและร่วมมืออย่างต่อเนื่อง ควรใช้เครื่องมือดิจิทัลในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเข้าใจบริบทและความต้องการของผู้เรียน สนับสนุนวัฒนธรรมที่เน้นนวัตกรรม เปิดโอกาสให้ทดลองใช้เทคโนโลยีใหม่ เสริมทักษะการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลเพื่อเชื่อมโยงกับชุมชน และติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเพื่อปรับกลยุทธ์การบริหารให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับกษมา อุดทาเรือน (2566) ที่เสนอให้มีการวางแผนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายที่ชัดเจน และสันติ พิณรัตน์ และกุหลาบ ปุริสาร (2566) เน้นการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ และพิมพ์ลา อำนาจ (2566) ยืนยันว่าผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการกำหนดทิศทางพัฒนาตนเอง และวิเคราะห์แนวโน้มเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล.

ด้านวัฒนธรรมดิจิทัลในสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดอบรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรม การประชุม สัมมนา หรือการแข่งขันนวัตกรรมทางการศึกษาในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ส่งเสริมการใช้สื่อดิจิทัลในการสื่อสาร เช่น เว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับกษมา อุดทาเรือน (2566) ที่เสนอให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการประชุม นิเทศ ติดตามงาน และลดภาระงานผ่านระบบสารสนเทศ และจิราภรณ์ ปกรณ์ (2564) เน้นบทบาทผู้บริหารในการสร้างวัฒนธรรมการทำงานดิจิทัล และสิรินาฏ การพักตร์ และคณะ (2567) เสนอให้วางแผนจัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยีที่เหมาะสม สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืน และส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนและบุคลากร.

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : พนา นินรัตน์, 2568.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา ต้องมีการสื่อสารวิสัยทัศน์นี้กับครู นักเรียน และผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือ

ด้านการสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน หน่วยงานภายนอก บริษัทเทคโนโลยีและองค์กรเอกชน เพื่อพัฒนาศักยภาพของครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการบริหารและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดฝึกอบรมให้กับครูและบุคลากรเกี่ยวกับวิธีการการสอนและวัดผลวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ โดยมีการนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัล เช่น ระบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์, โปรแกรมวิเคราะห์ผลการเรียน

ด้านการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยี คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างเครือข่ายเพื่อแบ่งปันข้อมูลและประสบการณ์เกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัล เพื่อให้ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ การสร้างคู่มือที่ครอบคลุมซึ่งระบุแนวทางสำหรับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา

ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรม การประชุม การสัมมนาในระดับชาติและนานาชาติ หรือการแข่งขันสร้างสรรค์ผลงานด้านเทคโนโลยีหรือการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน พบว่าการศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาใน โรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงน่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในแต่ละด้านมาเป็นประเด็นสัมภาษณ์ เพื่อใช้แนวพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนคุณภาพตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้ ด้านภาวะผู้นำและ วิสัยทัศน์เทคโนโลยีดิจิทัล ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารมีการสังเคราะห์วิสัยทัศน์เทคโนโลยีดิจิทัล ให้ สอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียน และ ด้านส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการ เรียนการสอน ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของครู และบุคลากรผ่านการอบรม สัมมนา และกิจกรรมที่เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการ จัดการเรียนการสอน ด้านการสื่อสารดิจิทัล ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารมีการสื่อสารและเจรจา ทั้ง ภายในและภายนอกองค์กรผ่านช่องทางดิจิทัล และด้านการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือ ค่าเฉลี่ย ต่ำสุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน สถานศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และด้านสุดท้าย คือ ด้านการคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรม ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนมี วิธีการ สร้างความคิดทั้งเป็นความคิด ความรู้จากเดิม และความคิด ก้าวหน้าใหม่

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) กำหนดวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์ ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ และสื่อสารวิสัยทัศน์ดังกล่าวอย่างต่อเนื่องกับทุกภาคส่วน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง
- 2) ส่งเสริมความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านเทคโนโลยีผู้บริหารควร มีนโยบายสนับสนุนความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และองค์กรภายนอก โดยเฉพาะองค์กร เทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างทุนทางความรู้และทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล
- 3) ผลักดันนโยบายพัฒนาระบบบริหารจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีควรวางนโยบายสนับสนุน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับการจัดอบรมเชิงระบบเพื่อ พัฒนาทักษะการใช้เครื่องมือดิจิทัลแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 4) สร้างนโยบายสนับสนุนวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลในสถานศึกษาผู้บริหารควรกำหนด นโยบายที่ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านกิจกรรมอบรม การเข้าร่วมประชุมสัมมนา และ เวทีแข่งขันนวัตกรรมดิจิทัล ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) จัดกิจกรรมสื่อสารวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอผู้บริหารควรจัดเวทีพบปะ พูดคุย ประชุม หรือจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อถ่ายทอดวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลแก่ครู นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วม

2) สร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการพัฒนาศักยภาพจัดกิจกรรมร่วมกับภาคี เช่น โครงการร่วมกับบริษัทเทคโนโลยี มหาวิทยาลัย หรือองค์กรเอกชน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การอบรม และทรัพยากรการเรียนรู้สำหรับครูและนักเรียน

3) จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ผู้บริหารควรดำเนินการจัดอบรมการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น LMS, โปรแกรมวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การจัดการบทเรียนออนไลน์ เพื่อยกระดับทักษะการสอนของครู

4) จัดทำคู่มือการใช้เทคโนโลยีในโรงเรียนและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ควรมีการจัดทำคู่มือแนวทางปฏิบัติด้านเทคโนโลยีที่เข้าใจง่าย และจัดตั้งเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียนเกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัลและการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ด้านการบริหารและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 เพื่อนำผลมาเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

2) ควรวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 เพื่อที่จะได้มีภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

References

- กษมา อุดทาเรือน. (2566). การศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาแม่ฮ่องสอน. *วิทยานิพนธ์ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- กันตชาติ กุดนอก. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2. *วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- จิราภรณ์ ปกรณ์. (2564). รูปแบบภาวะผู้นำ ดิจิทัลผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

- พิมพ์พิลา อำนาจ. (2566). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปึงกาฬ. *วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พรวิภา เขยกลิ่น. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7 (1), 12–16
- ภูริรัตน์ สุกใส. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กับความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์. *วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- โรจนศักดิ์ อินทนน. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. *วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์. (2564). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580)*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. (2567). *สรุปข้อมูลทางการศึกษา ปีการศึกษา 2567*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.cmarea3.go.th/> [20 กันยายน 2567].

การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา
ในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

Human resource Management in the 21st Century of the School
Administrators in the Mae Sam Lab School Management Center under
the Mae Hong Son Primary Educational Service Area Office 2

กรรณิการ์ ธีรภิญโญกุล Kannika Thiraphinyokun
จันทรฉาย ยมสูงเนิน Janchai Yomsungnern
ธีระภัทร์ ประสมสุข Teerapat Prasomsuk
เสกชัย ชมภูณูช Sekchai Chumpoonuch
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
g673302107@northcm.ac.th

Received 2025/05/03

Revised 2025/07/26

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2. โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 102 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าความเชื่อมั่น คือ 0.99

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการปฏิบัติตนต่อสังคม รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา /ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการ /ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมประกอบอาชีพ /และด้านการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา ตามลำดับ

2) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า แต่ละด้านมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ด้านการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา คือ พัฒนาตนเองนำ

ความรู้ด้านเทคโนโลยี มาวางแผนพัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ภายในสถานศึกษาได้ ด้านการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา คือ พัฒนาวิชาชีพตนเอง นำเทคโนโลยีมาพัฒนาระบบบริหารทุกฝ่ายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการ คือ การสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม ร่วมวางแผนปฏิบัติงานและวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมประกอบอาชีพ คือ การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ สันับสนุนและพิทักษ์สิทธิของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพทางการบริหารอย่างเต็มที่ ด้านการปฏิบัติตนต่อสังคม คือ การสนับสนุน สวัสดิการด้านสุขภาพ และพัฒนาวิชาชีพ ลดภาระงานที่ไม่จำเป็นเพื่อปฏิบัติการสอนได้อย่างเต็มที่

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล, ศตวรรษที่ 21, ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ.

Abstract

This research aimed to 1) Study the personnel management of school administrators in the 21st century, and 2) to explore guidelines for improving personnel management of school administrators in the Mae Sam Laep Educational Management Center under the Mae Hong Son Primary Educational Service Area Office 2. The sample group consisted of school administrators, teachers, and qualified experts interviewed for the study, totaling 102 participants. The research instruments used were a questionnaire and a structured interview form. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. The reliability coefficient of the instruments was 0.99.

The research findings revealed that:

1) The results of the study of personnel management in the 21st century of school administrators was found to be at a high level in overall. Considering that each aspect was at a high level in all aspects, the average was in descending order as follows: the area of social conduct, followed by the professional development of school administrators/the field of client conduct/the area of co-career conduct/and the area of personal development of school administrators, respectively.

2) The results of the study of guidelines for the development of personnel management in the 21st century of school administrators found that each area had the following development guidelines, in terms of self-improvement of school administrators, they should have self-improvement, use of technology knowledge to plan the development of high-speed internet networks to cover all areas within the school. The professional development of school administrators was self-improvement,

and use of technology to develop the management system for all parties in the school to be effective. The client conduct was to create a culture of collective participation, operational planning, and appropriate practice methods. The practice of co-career conduct was to be a good member of a professional organization, support and protect the rights of administrative associates. The practice of society was to support health benefits and professional development and reduce unnecessary workloads to fully practice teaching.

Keywords: Human resource l management, 21st century, Mae Sam Lab School Management Center.

บทนำ

สังคมโลกในยุคปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารยุคใหม่จึงจำเป็นต้องมีทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและนำไปสู่ความสำเร็จของผู้เรียนและสถานศึกษา ประกอบด้วยทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล ทักษะการสื่อสารและทักษะด้านความริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อนำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562 ได้กำหนด บทบัญญัติเกี่ยวกับแนวนโยบายในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงไว้อย่างชัดเจนโดยให้กระทรวง ศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การ บริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยตรงเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นรัฐจึงต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ เพื่อให้ประชากรมีความรู้ ความสามารถ อ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณได้ รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นยุคเทคโนโลยี สารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา เป็นอย่างมาก และส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียน ซึ่งบุคคลสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีทักษะการเป็นผู้นำที่มีคุณภาพและมีการวางแผนการบริหารอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาครูผู้สอนและผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การศึกษาภายใต้ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษารอบ 2 ที่ 2 ในทศวรรษที่ สอง (พุทธศักราช 2552-2561) มีการปรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560) ให้สอดคล้องกับทิศทางการปฏิรูป การศึกษาในระดับโลกที่มุ่งเน้นปฏิรูปการเรียนรู้เน้นครูเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ ได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ โดยยึดหลักสำคัญคือให้นักเรียนได้เรียนรู้ในสภาพจริง ซึ่งทำให้นักเรียน ได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติ รัฐบาลจึงมุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมี

คุณภาพ โดยมีเป้าหมายหลักสามประการ คือ พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงมีคุณภาพ ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษาภายใต้กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา 4 ประการ ได้แก่ พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ซึ่งในทุกมิตินั้นจะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุผลของการปฏิรูปการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553 : 4)

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นหัวใจสำคัญด้านหนึ่งของการบริหารงานในองค์กร ครูและบุคคลเป็นเครื่องชี้วัดว่า จุดมุ่งหมายของระบบการศึกษาจะสัมฤทธิ์ ต้องอาศัยกำลัง สติปัญญา ความคิด ความสามารถของบุคคลในการดำเนินงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนให้เนิ่นงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานบุคคล จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการกำหนดเป้าหมาย ให้งานประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ การจัดบุคคลให้เหมาะกับงาน ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของสถานศึกษา เพราะการสรรหาบุคคลให้ได้คนที่เหมาะสมกับงาน จะสามารถนำพาองค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ง่ายขึ้น และได้รับความสำเร็จตามเป้าหมาย ขึ้นอยู่กับความพร้อมของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกคน ทุกงาน และทุกส่วน หากผู้บริหารขาดความรู้ ความสามารถในการบริหารงานบุคคล ถึงแม้ว่าจะมีเงินหรือปัจจัยอื่นครบถ้วน มีคนเป็นจำนวนมากก็เปรียบเหมือนไม่มีอะไรเลย เพราะมีคนแต่ใช้วัสดุอุปกรณ์หรือเงินไม่เป็น ต่างคนต่างมุ่งที่จะหาผลประโยชน์จากงบประมาณและอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ มีความแตกแยก ขาดความสามัคคี ต่างคนต่างอยู่ ไม่ร่วมมือกันทำงาน ขาดการมีส่วนร่วมแผนงานหรือโครงการที่โรงเรียนหรือหน่วยงานวางไว้ก็จะล้มเหลว ผู้บริหารไม่สามารถทำงานให้สำเร็จได้โดยลำพัง จะต้องอาศัยผู้ร่วมงานในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อให้งานต่างๆ นั้นประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย คนเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของการพัฒนาประเทศ และระบบการศึกษาไทย (สุภาภรณ์ หาญณรงค์ชัยกิจ, 2561 : 1) จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารในสถานศึกษาในพื้นที่การวิจัย ด้านการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน ในสถานศึกษาศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ได้กำหนดกลยุทธ์ไว้ว่า การบริหารสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ประสบความสำเร็จ มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีคุณสมบัติ ดังนี้ คือ เป็นบุคคลที่มีความรู้ด้านหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง การนิเทศการจัดการเรียนรู้ มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีจิตวิทยาในการส่งเสริมและสร้างขวัญกำลังใจในการจัดการเรียนรู้ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการร่วมมือกับบุคคลหน่วยงานและชุมชน ในการส่งเสริมและสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยสำหรับผู้เรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2, 2566 : 20)

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษา เรื่อง การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 เพื่อให้ได้ข้อมูล สารสนเทศเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลและแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลไปพัฒนาสถานศึกษา ในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โรงเรียนในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ปีการศึกษา 2567 รวมทั้งสิ้น จำนวน 131 คนโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krecie & Morgan) (บุญชุม ศรี สะอาด, 2560 : 116) และเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ซึ่งมีเนื้อหาและรูปแบบดังนี้

- 1) แบบสอบถาม ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานะภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ด้านการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา 3) ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการ 4) ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมประกอบอาชีพ 5) ด้านการปฏิบัติตนต่อสังคม

2) แบบสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) ได้ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน และครูผู้สอน จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 5 คน และเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางทางการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้

1) แบบสอบถาม

- (1) นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับมา ตรวจสอบถูกต้องและสมบูรณ์ของ แบบสอบถาม
- (2) นำแบบสอบถาม ที่มีข้อมูลสมบูรณ์มาจัดระเบียบข้อมูลลงรหัส
- (3) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

(4) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 โปรแกรมประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายด้าน และโดยภาพรวม เสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายที่ได้จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 116) ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) แบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามหัวข้อหลักที่กำหนดไว้มาสรุปข้อมูล และนำเสนอด้วยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับปฏิบัติ		
	<i>x</i>	<i>S. D.</i>	แปลผล
ด้านการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา	4.28	0.71	มาก
ด้านการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา	4.39	0.72	มาก
ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการ	4.37	0.74	มาก
ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมประกอบอาชีพ	4.35	0.73	มาก
ด้านการปฏิบัติตนต่อสังคม	4.41	0.75	มาก
โดยรวม	4.36	0.73	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการปฏิบัติตนต่อสังคม รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการ ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมประกอบอาชีพ และ ด้านการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า

ด้านการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา มีแนวทางพัฒนา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมและทันสมัย โดยเริ่มจากการสำรวจความต้องการ วางแผนระบบเครือข่าย และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับงบประมาณติดตั้งและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้เหมาะสมกับการใช้งานในสถานศึกษา

ด้านวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา มีแนวทางพัฒนา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนครูที่มีผลงานทางวิชาชีพให้เป็นที่ยอมรับของสาธารณชน โดยจัดพิธีมอบรางวัล เผยแพร่ผลงานผ่านสื่อ และจัดกิจกรรมนำเสนอผลงานทางวิชาการ เพื่อเชิดชูเกียรติและสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาวิชาชีพครู.

ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการ มีแนวทางพัฒนา คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนและเลือกวิธีการปฏิบัติงานที่เหมาะสม โดยสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมผ่านเวทีแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น การอบรม และกิจกรรมพัฒนาศักยภาพ พร้อมเปิดโอกาสให้ทดลองแนวทางใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ.

ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมประกอบอาชีพ มีแนวทางพัฒนา คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิผู้ร่วมประกอบวิชาชีพทางการบริหาร โดยพัฒนาทักษะผ่านการอบรมและศึกษาต่อ สนับสนุนการเข้าถึงองค์ความรู้วิชาชีพ จัดสวัสดิการที่เหมาะสม พร้อมสร้างระบบร้องเรียนที่เป็นธรรม ส่งเสริมขวัญกำลังใจด้วยการประเมินโปร่งใส ยกย่องผลงาน และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ.

ด้านการปฏิบัติตนต่อสังคม มีแนวทางพัฒนา คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้ครูและบุคลากร โดยสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น และลดภาระงานที่ไม่จำเป็น พร้อมทั้งสนับสนุนสวัสดิการด้านสุขภาพ โบนัส และการพัฒนาวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมความมั่นคงและการเติบโตในสายอาชีพ.

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 พบว่าโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการปฏิบัติตนต่อสังคม รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการ ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมประกอบ และด้านการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับนิรมล บุญवास (2565) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพโดยเรียงลำดับ ดังนี้ คือ ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณต่อสังคม รองลงมาคือ จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ และจรรยาบรรณต่อตนเอง ตามลำดับ

ด้านการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรม มีบทบาทร่วมปฏิบัติงานและตัดสินใจร่วมกับบุคลากร ส่งเสริมการทำงานตามแผนปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น เว็บไซต์ ไลน์ เฟซบุ๊ก โปรแกรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต สอดคล้องกับเฉลิมพันธ์ ศรีพรหม (2560) ที่พบว่า ผู้บริหารมีการแสวงหาความรู้ใหม่ พัฒนาวิชาชีพ และสร้างผลงานเป็นที่ยอมรับในวงการ.

ด้านการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารมีความมุ่งมั่น ใช้ความรู้และความสามารถในการส่งเสริมครูให้ใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นและบริหารจัดการข้อมูลอย่างเหมาะสม สนับสนุนการอบรม พัฒนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับนันทิยา พรหมจันทร์ (2560) ที่พบว่า ผู้บริหารและครูมีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ มีการประชุมชี้แจงแนวทางปฏิบัติราชการ จนเป็นแบบอย่างที่ดี และได้รับการส่งเสริมให้ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งมีศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพ.

ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการ พบว่า ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล รับฟังความคิดเห็นและสร้างความภาคภูมิใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ สอดคล้องกับนันทิยา พรหมจันทร์ (2560) ที่พบว่า ผู้บริหารให้บริการอย่างมีคุณภาพ คำนึงถึงสิทธิพื้นฐานของผู้รับบริการ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพ.

ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมประกอบอาชีพ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารนำผลการประเมินการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอน งานที่ได้รับมอบหมาย ฯลฯ มาประกอบการ พิจารณาความดีความชอบประจำปี /ผู้บริหาร รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพเดียวกัน /ผู้บริหาร ส่งเสริม สนับสนุนและพิทักษ์สิทธิของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพทางการบริหาร สอดคล้องกับเฉลิมพันธ์ ศรีพรหม (2560) พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ ส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหารเพื่อให้เกิดการพัฒนาทุกด้านต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ตามลำดับ

ด้านการปฏิบัติตนต่อสังคม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารยึดมั่น สนับสนุน และส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ส่งเสริมบทบาทผู้นำในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรม เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน และให้เกียรติซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับนันทิยา พรหมจันทร์ (2560) ที่พบว่า ผู้บริหารและครูมีจรรยาบรรณต่อสังคม สนับสนุนกิจกรรมชุมชนเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ทั้งทางตรงและทางอ้อม และส่งเสริมบทบาทพลเมืองในสังคมอย่างเหมาะสม.

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 สามารถอภิปรายผลเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ด้านการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา คือ มุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมและทันสมัย โดยเริ่มจากสำรวจความต้องการ วางแผนระบบเครือข่าย และประสานหน่วยงานเพื่อขอรับงบประมาณ จากนั้นติดตั้ง ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน และอบรมบุคลากรให้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมการสร้าง Smart Classroom และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ทันสมัย ควบคู่กับการติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนาระบบอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา บัวทอง (2566) ที่เน้นการส่งเสริมครูให้แสวงหาความรู้ ทดลองสิ่งใหม่ และนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ.

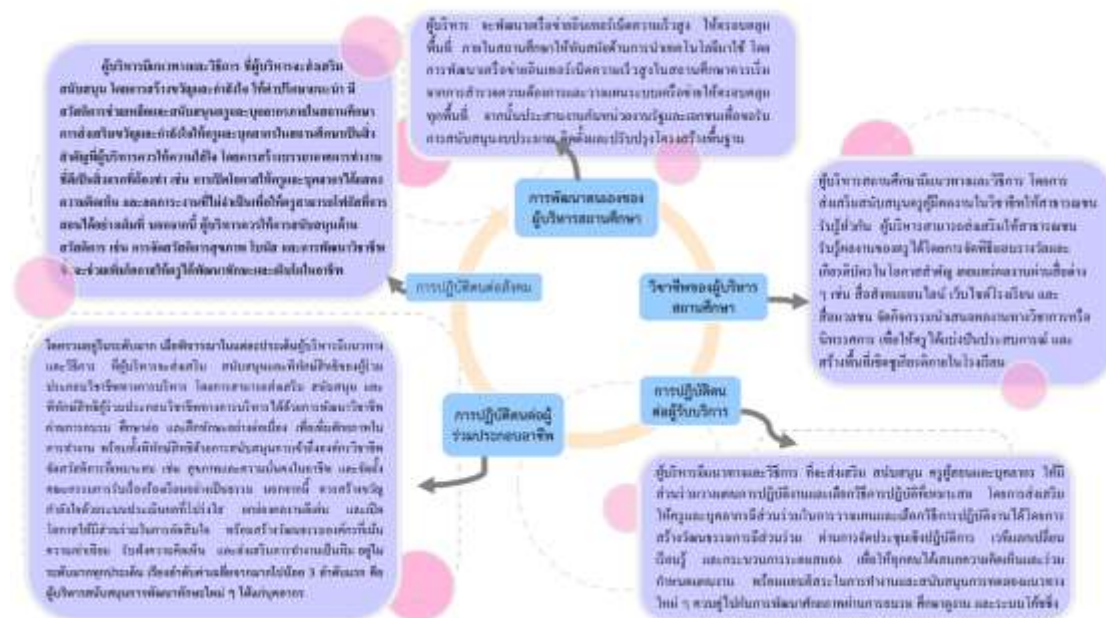
ด้านวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การส่งเสริมและเชิดชูผลงานครูให้เป็นที่ยอมรับของสาธารณชน ผ่านพิธีมอบรางวัล การเผยแพร่ผ่านสื่อ นิทรรศการ และกิจกรรมนำเสนอผลงาน พร้อมสร้างพื้นที่ยกย่องภายในโรงเรียน เช่น บอร์ดครูดีเด่น รวมถึงส่งเสริมให้ครูเข้าร่วมเวทีแข่งขันระดับชาติและนานาชาติ ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา บัวทอง (2566) และปณณภัทร์ มีศรีจันทร์ (2565) ที่ระบุว่าผู้บริหารควรสนับสนุนการพัฒนาทักษะของครู ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนร่วมงาน และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์และรับผิดชอบตามหลักจรรยาบรรณ.

ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการ คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนและเลือกวิธีการทำงานที่เหมาะสม โดยสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมผ่านประชุมเชิงปฏิบัติการ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และระดมสมอง เพื่อเปิดโอกาสในการเสนอความคิดเห็น ควบคู่กับการให้อิสระในการทำงานและสนับสนุนการทดลองแนวทางใหม่ ๆ ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพด้วยการอบรม ศึกษาดูงาน และโค้ชชิ่ง รวมถึงยกย่องผลงาน จัดสรรทรัพยากร และให้อำนาจตัดสินใจอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา บัวทอง (2566) และปณณภัทร์ มีศรีจันทร์ (2565) ที่เสนอว่าผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูแสดงความสามารถในด้านที่ถนัด สนับสนุนให้เป็นกรรมการหรือวิทยากร และสร้างความภาคภูมิใจแก่ผู้รับบริการด้วยการชมเชย สนับสนุนอย่างจริงจัง และปฏิบัติด้วยความเสมอภาคโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ.

ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมประกอบอาชีพ คือ อยู่ในระดับมาก ผู้บริหารส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรผ่านการอบรม ศึกษาต่อ และฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนสวัสดิการที่เหมาะสม จัดระบบร้องเรียนและประเมินผลอย่างเป็นธรรม เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำงานเป็นทีม จัดประชุมวางแผนร่วมอย่างสม่ำเสมอ พร้อมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูและผู้ปกครอง สอดคล้องกับชลธิชา บัวทอง (2566) และปณณภัทร์ มีศรีจันทร์ (2565) ที่เน้นการมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน.

ด้านการปฏิบัติตนต่อสังคม คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้ครูและบุคลากร ด้วยการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ลดภาระงานที่ไม่จำเป็น และจัดสวัสดิการที่เหมาะสม เช่น สุขภาพ โบนัส และการพัฒนาวิชาชีพ ควบคู่กับการจัดกิจกรรมร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในองค์กร เช่น งานเลี้ยงหรือกิจกรรมสันทนาการ นอกจากนี้ ควรยกย่องและให้กำลังใจ เช่น การกล่าวชมเชยหรือมอบรางวัล เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของปณณภัทร์ มีศรีจันทร์ (2565) ที่เสนอให้ผู้บริหารส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีบทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และพัฒนาเศรษฐกิจภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม.

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : กรรณิการ์ ชีรปัญญากุล, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหาร จะพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ให้ครอบคลุมพื้นที่ ภายในสถานศึกษาให้ทันสมัยด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ โดยการพัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในสถานศึกษาควรเริ่มจากการสำรวจความต้องการและวางแผนระบบเครือข่ายให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ จากนั้นประสานงานกับหน่วยงานรัฐและเอกชนเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ติดตั้งและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน

ด้านวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางและวิธีการ โดยการส่งเสริม สนับสนุนครูผู้มีความรู้ในวิชาชีพให้สาธารณชนรับรู้ทั่วกัน ผู้บริหารสามารถส่งเสริมให้สาธารณชนรับรู้ผลงานของครูได้โดยการจัดพิธีมอบรางวัลและเกียรติบัตรในโอกาสสำคัญ เผยแพร่ผลงานผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์โรงเรียน และสื่อมวลชน จัดกิจกรรมนำเสนอผลงานทางวิชาการหรือนิพนธ์การ เพื่อให้ครูได้แบ่งปันประสบการณ์ และสร้างพื้นที่เชิงรุกเกียรติภายในโรงเรียน

ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้รับบริการ ผู้บริหารมีแนวทางและวิธีการ ที่จะส่งเสริม สนับสนุนครูผู้สอนและบุคลากร ให้มีส่วนร่วมวางแผนการปฏิบัติงานและเลือกวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม โดยการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนและเลือกวิธีการปฏิบัติงานได้โดยการสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม ผ่านการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกระบวนการระดมสมอง เพื่อให้ทุกคนได้เสนอความคิดเห็นและร่วมกำหนดแผนงาน พร้อมมอบอิสระในการทำงาน

และสนับสนุนการทดลองแนวทางใหม่ ๆ ควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพผ่านการอบรม ศึกษาดูงาน และระบบโค้ชชิ่ง

ด้านการปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมประกอบอาชีพ ผู้บริหารมีแนวทางและวิธีการ ที่ผู้บริหารจะส่งเสริม สนับสนุนและพิทักษ์สิทธิของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพทางการบริหาร โดยสามารถส่งเสริม สนับสนุน และพิทักษ์สิทธิผู้ร่วมประกอบวิชาชีพทางการบริหารได้ด้วยการพัฒนาวิชาชีพผ่านการอบรม ศึกษาต่อ และฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน พร้อมทั้งพิทักษ์สิทธิด้วยการสนับสนุนการเข้าถึงองค์กรวิชาชีพ จัดสวัสดิการที่เหมาะสม เช่น สุขภาพและความมั่นคงในอาชีพ และจัดตั้งคณะกรรมการรับเรื่องร้องเรียนอย่างเป็นธรรม นอกจากนี้ ควรสร้างขวัญกำลังใจด้วยระบบประเมินผลที่โปร่งใส ยกย่องผลงานดีเด่น และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พร้อมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความเท่าเทียม รับฟังความคิดเห็น และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

ด้านการปฏิบัติตนต่อสังคม ผู้บริหารมีแนวทางและวิธีการ ที่ผู้บริหารจะส่งเสริม สนับสนุน โดยการสร้างขวัญและกำลังใจ ให้คำปรึกษาแนะนำ มีสวัสดิการช่วยเหลือและสนับสนุนครูและบุคลากรภายในสถานศึกษา การส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารควรให้ความสนใจ โดยการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีเป็นสิ่งแรกที่ต้องทำ เช่น การเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้แสดงความคิดเห็น และลดภาระงานที่ไม่จำเป็นเพื่อให้ครูสามารถโฟกัสที่การสอนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนด้านสวัสดิการ เช่น การจัดสวัสดิการสุขภาพ โบนัส และการพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสให้ครูได้พัฒนาทักษะและเติบโตในอาชีพ

สรุป และข้อเสนอแนะ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้เข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มความรู้ ศึกษาดูงาน ด้านการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ควรนำองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย มาพัฒนา ผู้บริหาร ครูและบุคลากร ให้มีทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต2 ควรนำองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย มาพัฒนาตนเองตามแนวทางการประพฤติตามจรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลในสถานศึกษา ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะการวางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมพื้นที่ภายในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การส่งเสริมความภาคภูมิใจในวิชาชีพครู ควรมีนโยบายเชิงรุกในการเชิดชูเกียรติและเผยแพร่ผลงานครูในระดับโรงเรียนและระดับชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและยกระดับคุณภาพทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

3) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบมีส่วนร่วม ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการวางแผนและตัดสินใจด้านการบริหาร เพื่อเสริมสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน และเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน

4) การจัดสวัสดิการและการคุ้มครองสิทธิของครูและบุคลากร ผู้บริหารควรวางนโยบายที่ครอบคลุมการดูแลสิทธิและสวัสดิการของครูและบุคลากรอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสุขภาพ ความมั่นคง ในอาชีพ และโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) สำรวจและติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงภายในโรงเรียน ผู้บริหารควรดำเนินการสำรวจความต้องการใช้งานอินเทอร์เน็ตในแต่ละพื้นที่ของโรงเรียน วางแผนระบบเครือข่าย และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนงบประมาณในการติดตั้งและปรับปรุงระบบ

2) จัดกิจกรรมเผยแพร่และยกย่องผลงานครู ควรมีการจัดพิธีมอบรางวัลหรือเกียรติบัตรในโอกาสสำคัญ รวมทั้งเผยแพร่ผลงานของครูผ่านเว็บไซต์โรงเรียน สื่อสังคมออนไลน์ และจัดนิทรรศการผลงานทางวิชาการ

3) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูผ่านกิจกรรม เช่น กระบวนการระดมสมอง เวทีเสวนา หรือเวิร์กช็อป เพื่อให้ครูมีโอกาสเลือกแนวทางปฏิบัติงานที่เหมาะสมและมีอิสระในการตัดสินใจ

4) สร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งเสริมขวัญกำลังใจ ควรลดภาระงานที่ไม่จำเป็นให้แก่ครู ส่งเสริมการแสดงออกทางความคิดเห็น และจัดสวัสดิการที่เหมาะสม เช่น โบนัส การอบรม และการศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนาความสามารถและสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

2) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศด้านเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

References

- เฉลิมพันธ์ ศรีพรหม. (2560). การปฏิบัติและแนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารการศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร, 22 (3), 101-115.
- จันทร์ทร ปานคล้า. (2557). การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร.
- ชลธิชา บัวทอง (2566) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
- นันทิยา พรหมจันทร์. (2561). การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของผู้บริหารและครูที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นิรมล บุญवास. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท. วารสารวิชาชีพครู, 15(2), 45-60.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10), กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น
- ปณณภัทร์ มีศรีจันทร์. (2565). แนวทางการพัฒนางานตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน ในอำเภอกะปง จังหวัดพังงา. วารสารสหวิทยาการการพัฒนา, 1 (1), 226.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์. (2556). ทักษะแห่งอนาคตใหม่การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21: 21st Century skills: Rethinking how students learn. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเพ่นเวิร์ส.
- ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ. (2567). แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา. ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ.
- สุภาภรณ์ หาญณรงค์ชัยกิจ. (2561). การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา: แนวคิดและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล บุญลี. (2557). การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์, 9(1), 95-104.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2. (2567). แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2567. ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่สามแลบ.

**การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่ม
เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา แม่ฮ่องสอน เขต 2**

**The Administration of Learning Management of Schools in the Singhanatrachalai
Network Group under the Mae Hong Son Primary
Educational Service Area Office 1**

พัชรินทร์ ศรีเมือง Patchareeporn Srimuang

ประกอบ สารวรรณ Prakob Sarawan

สุรัตน์ ศรีตาเดช Surat Sridadet

ธีระภัทร ประสมสุข Teerapat Prasomsuk

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University

g673302100@northcm.ac.th

Received 2025/05/03

Revised 2025/07/28

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และ 2. ศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งหมด 127 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความเชื่อมั่น คือ 0.96

ผลการวิจัยพบว่า

1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ตามลำดับ

2) แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 คือ 1.ผู้บริหารควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมแก่บุคลากรและชุมชนเพิ่มมากขึ้น 2. ควรจัดอบรมเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนและให้บุคลากรได้ทราบและเข้าใจในเรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วม 3.ควรส่งเสริมให้ชุมชนและบุคลากรตระหนักและมองเห็นถึงความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม 4.ควรให้ชุมชน หน่วยงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม จะทำให้ทราบถึงโอกาส อุปสรรค ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการทำงาน

คำสำคัญ : การบริหาร, การบริหารแบบมีส่วนร่วม , โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง.

Abstract

This research aimed to 1) Study community participation in school administration in the 21st century, and 2) explore guidelines for enhancing community participation in school administration in the 21st century. The study was conducted in schools within the Mae Sariang Educational Quality Development Network under the Mae Hong Son Primary Educational Service Area Office 2. The research sample consisted of 127 school administrators and teachers in the 2024 academic year, along with 3 experts who participated in interviews. The research instruments included questionnaires and interviews. The data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis. The reliability coefficient of the questionnaire was 0.96.

The research findings revealed that:

1) The results of the participatory management study showed that overall, all four aspects were at a high level, in descending order as follows: participation in decision-making, participation in practice, participation in monitoring and evaluation, and participation in benefit, respectively.

2) The research recommendations were: 1. Administrators should provide more knowledge and understanding of participatory management to personnel and communities. 2. Training should be conducted to provide opportunities for the community and personnel to know and understand about participatory management 3. The community and personnel should be encouraged to recognize the importance of participatory management 4. Communities, agencies, and individuals involved should be involved to identify opportunities, obstacles, and improve efficiency in the work process.

Keywords: Management, Participatory Management, Mae Sariang Quality Improvement Network schools.

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ความสำคัญของการศึกษานั้นเป็นทั้งกระบวนการและแท่งเนื้อหาในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ถือเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการสร้างภูมิปัญญาให้กับสังคม การศึกษาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคนดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องจัดให้เป็นไปตามที่สังคมในชุมชนนั้น ๆ ต้องการชุมชนเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามความต้องการของชุมชนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนของตนเอง (ฟิกรี แก้วนวล, 2560) สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ในหมวด 5 มาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตาม แผนการศึกษาแห่งชาติ ด้วย (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

การจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562 มีความมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสามารถและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีพลังและมีประสิทธิภาพให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษาด้านต่าง ๆ ได้แก่ ปฏิรูประบบการศึกษา ปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูประบบบริหาร และการจัดการ ปฏิรูปครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ตลอดจนกำหนดหลักการจัดการศึกษาให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดระบบโครงสร้างการศึกษาและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ และสถาบันสังคมอื่น ๆ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาเด็กเยาวชนและบุคลากรในชุมชน ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคมด้วยการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นการเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งตามเดิมที่โรงเรียนจัดการศึกษาจากเพียงลำพังเป็นการเปิดโอกาสให้องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ปัจจุบันการพัฒนาคุณภาพของทุกหน่วยงานและทุกองค์กรให้ความสำคัญกับการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นความร่วมมือของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงาน ที่มีจุดประสงค์ จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์เดียวกันในการจัดกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายร่วมกัน การสร้างเครือข่ายจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการสร้างความร่วมมือ ทั้งนี้เป็นการเปิดโอกาสให้องค์กรและภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีโอกาสเข้ามาดำเนินการร่วมกัน ตลอดจนเป็นการแบ่งปันทรัพยากรและความรู้ในด้านต่าง ๆ รวมถึงค้นพบแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน จากลักษณะดังกล่าวข้างต้น การมีส่วนร่วมเป็นการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการส่งเสริมประสานสัมพันธ์ที่ดีก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และเป็นสังคมแห่งบรรยากาศสมานฉันท์ (สุดา มงคลสิทธิ์, 2562:)

การจัดการศึกษาระดับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นภารกิจสำคัญที่รัฐต้องให้ความใส่ใจและพัฒนากระบวนการศึกษาให้มีความเป็นเอกภาพ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ก่อให้เกิดประโยชน์หลากหลายประการ อาทิ การยกระดับคุณภาพในการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่าย การสร้างฉันทามติในสังคม การเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกัน และการเพิ่มพูนทุนทางสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการสากลที่นานาชาติให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นที่สังคมไทยให้ความสนใจอย่างยิ่ง เพื่อผลักดันการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น สถานศึกษาควรเปิดพื้นที่ให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีโอกาสรับรู้ ร่วมคิด และร่วมตัดสินใจในกระบวนการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถเป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข ครูและบุคลากรร่วมกับชุมชนช่วยกันพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้ตรงกับความต้องการของนักเรียน สอดคล้องกับบริบทของชุมชนรวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้ที่ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยกำหนดเป็นภารกิจของกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียงคือ พัฒนาระบบการบริหารจัดการโดยบูรณาการการมีส่วนร่วมของชุมชน และนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ ให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล และสอดคล้องกับบริบท (กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง, 2566)

ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการสถานศึกษายังประสบปัญหาอย่างหลากหลาย จากการวิเคราะห์ของกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง พบว่าสถานศึกษาขาดการปรึกษาหารือกับชุมชนในการจัดทำแผนงาน ขาดงบประมาณและวัสดุครุภัณฑ์ที่เพียงพอ อีกทั้งฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนไม่เอื้อต่อการสนับสนุนโรงเรียน ชุมชนยังไม่ให้ความร่วมมือในการดูแลนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ขาดความรับผิดชอบ และตระหนักในบทบาทของตนในการพัฒนาสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังพบปัญหาการเกี่ยวข้องของผู้เรียน

บางส่วนกับยาเสพติด ด้านการบริหารงานทั่วไปยังขาดการสนับสนุนจากชุมชนในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของสถานศึกษา ด้านงบประมาณ ชุมชนยังไม่สามารถมีส่วนร่วมในการควบคุมหรือตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ด้านวิชาการ แม้โรงเรียนต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วม แต่ยังอยู่ในระดับต่ำ รวมถึงปัญหาในการทำงานร่วมกันระหว่างกรรมการสถานศึกษากับผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนเพื่อบรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาร่วมกันอย่างยั่งยืน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างมาก อีกทั้งชุมชนยังเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนเป็นส่วนน้อย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการศึกษาที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่กระบวนการการมีส่วนร่วมในการระดมความคิด ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และส่งเสริมบทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับผู้เรียน และเป็นแนวทางให้โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ดำเนินการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอันนำไปสู่ความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ในโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ในปีการศึกษา 2566 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน ครูผู้สอน 174 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาค้นคว้า ตำรา วารสาร บทความ แนวคิดของนักวิชาการต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับการค้นคว้าครั้งนี้

2) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากตำรา วารสาร อินเทอร์เน็ต บทความ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายใน ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า

3) สร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ให้ครอบคลุมกับความต้องการ การทำการศึกษาค้นคว้าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

4) นำร่างแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานค้นคว้าอิสระ เพื่อตรวจสอบ เนื้อหา และภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

5) นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อทำการ ตรวจสอบความถูกต้องสอดคล้อง (IOC) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข การทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยการนำแบบทดสอบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาและ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยเทคนิค IOC (Index of Item-objective Congruence) โดยพิจารณาจากค่า IOC ที่มากกว่า 0.5 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 97)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) และ ค่าร้อยละ (percentage)

2) วิเคราะห์แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าโดยใช้ค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) ของประชากรและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างมาก

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับค่อนข้างน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 และรายด้าน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2	ระดับปฏิบัติ		
	<i>x</i>	<i>S. D.</i>	ระดับ
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.37	0.59	มาก
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.36	0.59	มาก
การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล	4.33	0.65	มาก
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4.29	0.62	มาก
โดยรวม	4.34	0.61	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) พบว่า

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องการใช้เทคโนโลยีและบริการของโรงเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นเสนอแนะในการจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ โดยเน้นความเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน.

ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมเสนอความคิดเห็นและกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโรงเรียนเพื่อให้เป้าหมายของโรงเรียนและชุมชนสอดคล้องกัน ผ่านการประชุมคณะกรรมการและการประชาสัมพันธ์อย่างชัดเจนเพื่อให้การพัฒนาเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ.

ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลผู้บริหารควรร่วมประชุมกับคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างเป็นทางการในทุกขั้นตอนของการจัดทำแผนพัฒนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน วางแนวทางที่ชัดเจน และสามารถติดตามประเมินผลการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ.

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบและมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน นำไปสู่การวิเคราะห์และวางแผนการทำงานอย่างถูกต้อง โดยผู้บริหารและบุคลากรจะสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ.

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามผลการวิจัยที่พบ และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง พบว่า โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ตามลำดับ ซึ่งสรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมตัดสินใจในเรื่องสำคัญ เช่น งบประมาณและการระดมทุนเพื่อการศึกษา แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของผู้บริหารในการผลักดันและกระจายอำนาจสู่ผู้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิผล โดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ทั้งในการบริหารวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และการบริหารทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนฐาภัทร์ ธนโชติสุขสบาย (2557) ที่พบว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน.

ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารและบุคลากรในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียงเล็งเห็นความสำคัญของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันสมัย ทำให้สามารถปฏิบัติตามนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งมีการประชุมเพื่อร่วมกันตัดสินใจในการจัดกิจกรรมให้ตรงตามวัตถุประสงค์ ผู้บริหารยังเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม

ในการดำเนินงาน ส่งผลให้การจัดทำโครงการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนูญญา ปัตถาวงษ์ (2562) ที่พบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากเช่นกัน.

ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารและบุคลากร ในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียงมีการประชุมร่วมกันเพื่อติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความชัดเจนในการบริหารโรงเรียน เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและร่วมกัน พัฒนาโรงเรียน โดยมีการควบคุม กำกับ นิเทศ และติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของวัชรกร ชวดกลางลา (2565) ที่พบว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ด้านการร่วมกำหนดเป้าหมายและ รับผิดชอบร่วมกัน อยู่ในระดับมากเช่นกัน.

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหาร บุคลากร และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตระหนักถึงบทบาทของโรงเรียนในฐานะที่เป็นของชุมชน และ เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการรับทราบและแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งผลให้เกิดความ ร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ แสดงถึงการมีส่วนร่วมในการ บริหารงานโรงเรียนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสรวดี เพ็งศรีโคตร (2554) ที่พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก.

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากประเด็นของข้อคำถามในแบบสอบถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดจาก แบบสอบถามมาทำเป็นประเด็นการสัมภาษณ์กับผู้เกี่ยวข้องที่คัดสรรไว้ จำนวน 3 คน ได้ดังต่อไปนี้

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่าผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี การเข้าถึงบริการของโรงเรียน และการจัดกิจกรรมหรือโครงการ ต่าง ๆ โดยเน้นการรับฟังความคิดเห็นและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ซึ่งจะส่งผลให้การบริหาร สถานศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับทับทิม แสงอินทร์ (2564) ที่กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมคือการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วม รับผิดชอบ และดำเนินกิจกรรมอย่างอิสระและเต็มใจ เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นและมี ประสิทธิภาพ.

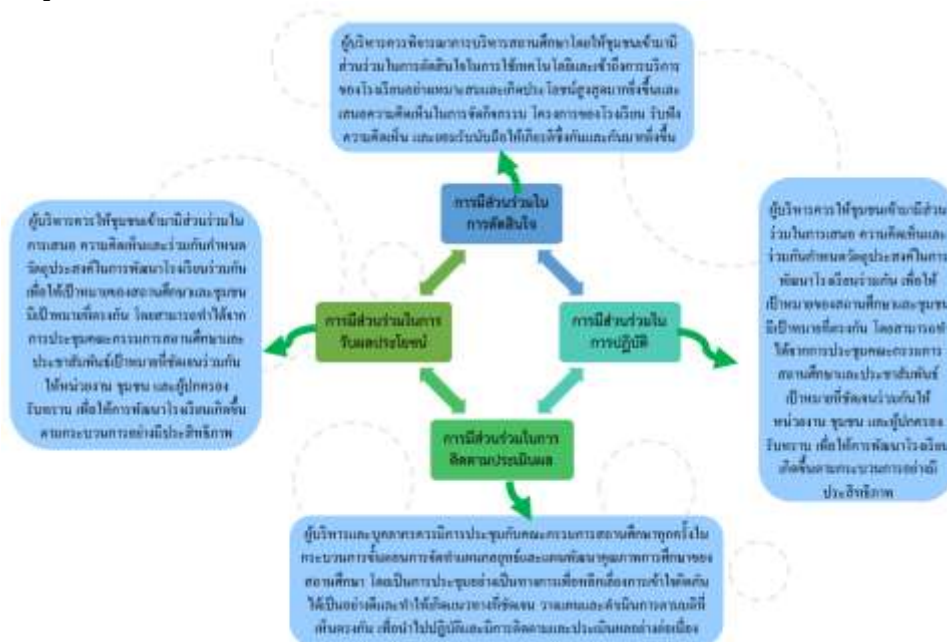
ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ พบว่าผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอ ความคิดเห็นและร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโรงเรียน เพื่อให้เป้าหมายของสถานศึกษาและ ชุมชนสอดคล้องกัน โดยผ่านการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาและการประชาสัมพันธ์เป้าหมาย ให้ทุกฝ่ายรับทราบอย่างชัดเจน เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ แนวคิดของสมศักดิ์ พรหมเตือ (2561) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนคือการให้บทบาทตั้งแต่การ

ตัดสินใจ วางแผน ไปจนถึงการลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ชุมชนมีอิสระและบทบาทอย่างแท้จริงในการพัฒนา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ทับทิม แสงอินทร์ 2559) ที่พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยเน้นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ.

ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล พบว่าผู้บริหารและบุคลากรควรจัดประชุมร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาในทุกขั้นตอนของการจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยจัดประชุมอย่างเป็นทางการเพื่อป้องกันความเข้าใจผิดและกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกันอย่างชัดเจน พร้อมทั้งดำเนินการตามมติที่ได้ร่วมกันตัดสินใจ และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของหิสนัย เจนจบ (2564) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลของชุมชนอยู่ในระดับมาก เนื่องจากชุมชนได้รับความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และมีส่วนร่วมผ่านการเป็นกรรมการสถานศึกษา การเข้าร่วมประชุมและกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่งผลให้ได้รับการยอมรับจากสังคมอย่างกว้างขวาง.

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่าโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชน หน่วยงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการของโรงเรียน เพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์พิชฌัญญ์ สุภายอง (2563) ที่ศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครองและนักเรียนในโรงเรียนบ้านกลาง จังหวัดเชียงราย พบว่าการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก โดยมีผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งต้องร่วมกันสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รวมถึงมีบทบาทในการดูแลและส่งเสริมนักเรียนอย่างเหมาะสม.

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : พัชรพร ศรีเมือง, 2568.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้บริหารควรพิจารณาการบริหารสถานศึกษาโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการใช้เทคโนโลยีและเข้าถึงการบริการของโรงเรียนอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดมากยิ่งขึ้นและเสนอความคิดเห็นในการจัดกิจกรรม โครงการของโรงเรียน รับฟังความคิดเห็น และยอมรับนับถือให้เกียรติซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น

ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ผู้บริหารควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโรงเรียนร่วมกัน เพื่อให้เป้าหมายของสถานศึกษาและชุมชนมีเป้าหมายที่ตรงกัน โดยสามารถทำได้จากการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาและประชาสัมพันธ์เป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกันให้หน่วยงาน ชุมชน และผู้ปกครองรับทราบ เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนเกิดขึ้นตามกระบวนการอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ผู้บริหารและบุคลากรควรมีการประชุมกับคณะกรรมการสถานศึกษาทุกครั้งที่กระบวนการขั้นตอนการจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยเป็นการประชุมอย่างเป็นทางการเพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าใจผิดกันได้เป็นอย่างดีและทำให้เกิดแนวทางที่ชัดเจน วางแผนและดำเนินการตามมติที่เห็นตรงกัน เพื่อนำไปปฏิบัติและมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โรงเรียนควรให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบเกี่ยวกับการรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมโรงเรียน การให้ทุกคนที่มีส่วนร่วมจะทำให้ทั้งบุคคลภายในและภายนอกสถานศึกษาได้รับทราบและเข้าใจสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีขึ้น ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นการทำงานที่มีความถูกต้อง ผู้บริหารและบุคลากรที่รับผิดชอบได้

สรุป และข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 พบว่าการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายทุกหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนมากขึ้น ข้อค้นพบจากการวิจัยเสนอว่า ผู้บริหารควรให้ความรู้และจัดอบรมเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พร้อมใช้เทคโนโลยีสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้การมีส่วนร่วมของชุมชนเข้มแข็งและเกิดประสิทธิผลต่อโรงเรียน.

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) กำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรมีนโยบายสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีและการจัดกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและสร้างความโปร่งใส
- 2) บูรณาการแผนพัฒนาโรงเรียนกับแผนพัฒนาชุมชน จัดทำนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง
- 3) จัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลร่วมกับภาคประชาชน กำหนดให้มีนโยบายการประชุมอย่างเป็นทางการกับคณะกรรมการสถานศึกษาในทุกขั้นตอนของแผนกลยุทธ์ เพื่อให้การดำเนินงานมีทิศทางร่วมกัน
- 4) ส่งเสริมความโปร่งใสในการบริหารผลประโยชน์ ควรกำหนดนโยบายเปิดเผยข้อมูลผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมโรงเรียนให้กับชุมชนอย่างชัดเจน เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารควรจัดประชุมเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอความคิดเห็นในการใช้เทคโนโลยีและแผนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อสร้างความมีส่วนร่วมที่แท้จริง
- 2) เปิดเวทีร่วมวางแผนเป้าหมายกับชุมชน ให้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกันผ่านการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้ทุกฝ่ายมีเป้าหมายเดียวกัน

3) ประชุมติดตามผลและประเมินร่วมอย่างเป็นระบบ ควรประชุมเป็นทางการในทุกขั้นตอนของการจัดทำและติดตามแผนพัฒนาโรงเรียน เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันและป้องกันปัญหาความขัดแย้ง

4) เผยแพร่ผลประโยชน์และรายงานต่อสาธารณะ โรงเรียนควรจัดกิจกรรมหรือรายงานผลการดำเนินงานให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อเพิ่มความเข้าใจและความเชื่อมั่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

2) ควรมีการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่สะเรียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

References

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ทับทิม แสงอินทร์. (2559). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสรวงสุทธาวิทยา จังหวัดสุพรรณบุรี. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิมพ์พิชฌัญฑ์ สุกายอง. (2563). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. *ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- มนัญญา ปัดถางษ์. (2562). การศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี. *วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- รัตนฐาภัทร์ ธนโชติสุขสบาย. (2557). ทักษะทางวิทยาศาสตร์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์ป.ร.ด*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชรารกร ขวดกลางลา. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- สรวดี เฟิงศรีโคตร. (2554). รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย. *วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม*, 7 (1) : 68-82.
- สมศักดิ์ พรหมเตือ, วีรศักดิ์ จารุโณปถัมภ์, และวิโรวรรณ พรหมมากุล. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาลตำบล นาตูน อำเภอนาตูนจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารช่อพะยอม*, 28(1), 221-230.
- สุดา มงคลสิทธิ์. (2562). กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนจังหวัดชลบุรี. มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- หัตถ์นัย เจนจบ. (2564). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตอำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

การบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1

The Administration of Learning Management of Schools in the
Singhanatrachalai Network Group under the Mae Hong Son Primary Educational
Service Area Office

สุดารัตน์ โพธิกนิษฐ Sudarat potikanit

เสกชัย ชมภูนุช Sekchai Chumpoonuch

ธีระภัทร ประสมสุข Teerapat Prasomsuk

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University

g673302101@northcm.ac.th

Received 2025/05/03

Revised 2025/07/24

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู กลุ่มเป้าหมายคือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนทั้งหมด 103 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความเชื่อมั่น คือ 0.95

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการวางแผนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีการสื่อสาร ด้านหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้ และ ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ ตามลำดับ

2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโดยผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ เพื่อ

พัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านเทคโนโลยีและการทำงานเป็นทีม วางแผนและนิเทศการเรียนรู้ ปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อและกระบวนการ PLC พัฒนาทักษะครู สร้างพื้นที่การเรียนรู้แบบร่วมมือ และประเมินผลด้วยวิธีที่หลากหลาย กำหนดแนวทางการประเมินที่สอดคล้องกับหลักสูตร พร้อมพัฒนาเครื่องมือประเมินตามสภาพจริง ใช้เทคโนโลยีสร้างสถานการณ์ปัญหาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดและแก้ปัญหาของนักเรียนอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : การบริหาร , การจัดการเรียนรู้, กลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย.

Abstract

This research aimed to 1) Study the management of learning administration in schools within the Singhanatrachalai Network 2) Explore guidelines for the development of learning management in schools within the Singhanatrachalai Network under the jurisdiction of the Mae Hong Son Primary Educational Service Area Office 1. The research sample included school administrators and teachers, while the target group comprised experts, totaling 103 participants. The research instruments were questionnaires and interviews. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The reliability coefficient of the instrument was 0.95.

The research findings revealed that :

1) the administration for learning management of schools in the Singhanatrachalia Network Group under the Mae Hong Son Primary Educational Service Area Office 1, overall, was at a high level. When consideration each aspect, it were found that at high level in every aspect. The average values from the highest to the lowest was as follows the teachers and educational personnel aspect, the planning of learning management plans aspect, the aspect of teaching and learning management, use of teaching media, learning resources, and communication technology, the school curriculum and leaning content aspect, and the measurement and evaluation of learning outcomes aspect, respectively.

2) The guidelines to develop the administration for learning management were that school administrators should promote cooperation between schools, communities, and various organizations to develop the quality education. They should continuously develop themselves and learning through technology and teamwork.

They should plan and supervise learning. The learning management process through media and PLC process should be improved to develop teachers' skills and create collaborative learning spaces. Evaluation should be done through various methods. Evaluation guidelines should be established that are consistent with curriculum and evaluation tools should be developed that are consistent with authentic assessment. Technology should be used to create problem situations to systematically promote students' thinking and problem-solving skills.

Key Words: Administration, Learning Management, Singhanatrachalai Network Group.

บทนำ

สถานการณ์โลกในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี โดยเฉพาะผลกระทบจากโควิด-19 ที่ส่งผลโดยตรงต่อการศึกษา ทำให้ต้องปรับรูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ มีการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์มากขึ้น โดยใช้อุปกรณ์เทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ และอินเทอร์เน็ต ครูกับนักเรียนต้องเรียนรู้และปรับตัวไปพร้อมกัน สถานศึกษาปรับรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีสุขภาพดีและเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม อย่างไรก็ตามยังพบปัญหาทักษะการอ่านที่ลดลง และจำนวนเยาวชนที่ไม่เรียนและไม่ทำงานเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ศักยภาพของเยาวชนไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม รายงานของ OECD ระบุว่านักเรียนไทยร้อยละ 59.5 ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และมีเพียงร้อยละ 0.18 ที่ได้คะแนนสูงกว่าเกณฑ์ ซึ่งสะท้อนคุณภาพการศึกษาที่ยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

โครงสร้างประชากรวัยเรียนของไทยลดลง เป็นโอกาสในการยกระดับคุณภาพและความเสมอภาคทางการศึกษา หากใช้เทคโนโลยีบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะในศตวรรษที่ 21 มีนวัตกรรม คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม พร้อมปฏิรูปการศึกษาให้ทันสมัย รองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต แม้พ้นจากระบบการศึกษาแล้ว ครุยุค 4.0 ควรมีทักษะ 7C เช่น การจัดการเรียนรู้ การใช้นวัตกรรม และการวิจัยในชั้นเรียน ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อขับเคลื่อนการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้วางแผนจัดทำแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ 2567 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ไปสู่การปฏิบัติ โดยมีทิศทางการพัฒนา จากวิสัยทัศน์ องค์กรคุณภาพ สร้างคนดี มีความสุข เรียนรู้ทุกที่ ทุกเวลา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และได้กำหนดกลยุทธ์ไว้ 4 หัวข้อ คือ 1) เพิ่มโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับประชากรวัยเรียนทุกคน 2) ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 3) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา 4) ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความปลอดภัยจากภัยทุกรูปแบบ

กลุ่มโรงเรียนสิงหนาทราชาลัยอยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 มีการจัดการศึกษาในรูปแบบกลุ่มโรงเรียน รวม 14 กลุ่ม โดยกลุ่มสิงหนาทราชาลัยมีโรงเรียนขนาดเล็ก 7 โรง และขนาดกลาง 2 โรง เปิดสอนตั้งแต่อนุบาล 1 ถึง ม.3 ผลการประเมินด้านการอ่าน RT ปี 2565 ป.1 เขตพื้นที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าระดับจังหวัด แต่ต่ำกว่าระดับประเทศ ส่วนผล NT ป.3 และ O-NET ป.6 คะแนนเฉลี่ยเขตพื้นที่ต่ำกว่าทั้งระดับจังหวัดและประเทศในทุกกลุ่มสาระ สะท้อนคุณภาพการศึกษาที่ยังต่ำกว่ามาตรฐาน สอดคล้องกับปัญหาการศึกษาไทยที่ยังมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ในวิชาพื้นฐาน แต่ยังไม่สามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และคุณลักษณะผู้เรียนได้อย่างน่าพอใจ จำเป็นต้องมีการพัฒนาที่ต่อเนื่องทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการเรียนรู้ และแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 เพื่อทราบถึงข้อมูลด้านการบริหารจัดการเรียนรู้แต่ละสถานศึกษาและภาพรวมในปัจจุบัน สามารถเป็นฐานข้อมูลของกลุ่มโรงเรียนสิงหนาทราชาลัย และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 เพื่อให้ผู้บริหารใช้ในการวางแผนพัฒนาการบริหาร การปฏิบัติงานและพัฒนาการจัดการศึกษา และครูผู้สอนทุกโรงเรียนสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรู้ของตนเองได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 ประกอบด้วย 9 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2567 มีผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 128 คน

เครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถาม แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการจัดการเรียนการสอน	จำนวน 10 ข้อ
2) ด้านการวางแผนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน 10 ข้อ
3) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	จำนวน 10 ข้อ
4) ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา	จำนวน 10 ข้อ
5) ด้านหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้	จำนวน 10 ข้อ
6) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ และเทคโนโลยีการสื่อสาร	จำนวน 10 ข้อ

มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเคอร์ท Likert

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

1) ศึกษาเอกสาร ตำรา วารสาร บทความ เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเรียนรู้ เพื่อนำมาประกอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่ครอบคลุมด้านเนื้อหาตามที่กำหนด

2) สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาและร่างคำถาม เพื่อสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องของการใช้ภาษา รวมถึงพิจารณาความเหมาะสมในภาพรวมของแบบสอบถาม

4) การปรับแก้ไขแบบสอบถามที่ได้รับข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา

5) นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน โดยใช้การประมาณค่าความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence)

เกณฑ์ในการพิจารณาข้อคำถามใดมีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.06 แสดงว่าคำถามนั้นมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระหว่าง 0.67 - 1.00 ปรากฏว่าใช้ได้ทุกข้อและการปรับปรุงแก้ไขจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนการนำไปใช้ (อ้างถึงในเกียรติสุตา ศรีสุข, 2552)

6) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้เครื่องมือ (Tryout) กับผู้บริหารและข้าราชการครู (กลุ่มทดลอง) โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายที่มีบริบทใกล้เคียงกันกับโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1

7) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค โดยใช้เกณฑ์พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) (อ้างถึงในเกียรติสุตา ศรีสุข, 2552) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

8) นำเครื่องมือที่ผ่านการทดลองใช้แล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยเพื่อขอข้อเสนอแนะในการปรับแก้ไข และปรับปรุงแก้ไข เพื่อจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

9) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ โดยนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อ โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายของบุญชุม ศรีสะอาด (2560)

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 ซึ่งเป็น

แบบสอบถามลักษณะปลายเปิด ผู้วิจัยนำมาจัดหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดของการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่และอภิปรายในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

การบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย	ระดับปฏิบัติ		
	μ	(σ)	แปลผล
ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.34	0.66	มาก
ด้านการวางแผนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	4.35	0.73	มาก
ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.32	0.62	มาก
ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.36	0.63	มาก
ด้านหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้	4.33	0.61	มาก
ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีการสื่อสาร	4.34	0.65	มาก
โดยรวม	4.34	0.61	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการวางแผนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก การใช้สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีการสื่อสารอยู่ในระดับมาก และด้านหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ครูผู้สอนออกแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยและความต้องการของผู้เรียนอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ครูผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และข้อ

ที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิดวางแผนและเมื่อนำผลและนำเสนอผลงาน

ด้านการวางแผนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ สถานศึกษามีการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรแต่ละระดับชั้น สัดส่วนเวลาเรียนสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ สถานศึกษามีการจัดสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก สถานศึกษาจัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมได้อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย คือ สถานศึกษาจัดประชุมศึกษาวิเคราะห์ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยความร่วมมือกับชุมชน และท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ สถานศึกษามีการกำหนดแนวทางในการวัดผล และประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาของหลักสูตร อยู่ใน ระดับมาก รองลงมาคือ สถานศึกษามีการกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ผู้บริหารส่งเสริมให้สร้างเครื่องมือในการวัดผลเป็นไปตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชา อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย คือ สถานศึกษามีการนำผลการดำเนินงานการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้มาวิเคราะห์และสรุปผลการประเมินเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา อยู่ในระดับมาก

ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ผู้บริหารมีนโยบายและแผนงานในการสรรหาบุคลากร อยู่ในระดับมาก ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูเข้ารับการประชุม อบรม สัมมนาอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูสร้างนวัตกรรมเพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารมอบหมายงานให้บุคลากรรับผิดชอบตรงกับความรู้ ความสามารถความสนใจและความถนัด อยู่ในระดับมาก

ด้านหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก สถานศึกษามีการแต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ หลากหลายเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมได้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะและความ แตกต่างระหว่างบุคคล อยู่ในระดับมาก สถานศึกษามีการนำหลักสูตรที่จัดทำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามบริบทของโรงเรียนอย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีส่วนร่วมในการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา อยู่ในระดับมากด้านการใช้สื่อการเรียนการ

สอน แหล่งการเรียนรู้ และเทคโนโลยีการสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ครูผู้สอนมีการสืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่าย อินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาการจัดการเรียน อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ครูผู้สอนสามารถใช้ คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีในการผลิตสื่อนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ครูผู้สอน สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย สถานศึกษามีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดหาและผลิตสื่อการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ อยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่ม เครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 โดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) พบว่า

ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารควรส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพของครูโดยการอบรมและฝึกทักษะด้านเทคโนโลยี พร้อมทั้งสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและการวิจัยในชั้นเรียน สถานศึกษาต้องมีการบริหารบุคลากรทางวิชาการอย่างเป็นระบบ

ด้านการวางแผนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การบริหารสถานศึกษาต้องวางแผนจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ผ่านความร่วมมือระหว่างครู ชุมชน และท้องถิ่น แผนการเรียนรู้ต้องครอบคลุมทุกช่วงชั้นตามหลักสูตรแกนกลาง

ด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องส่งเสริมให้ครูจัด กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย พัฒนาทักษะการคิดและการปฏิบัติของผู้เรียน รวมถึงปรับเปลี่ยน บทบาทของครูให้เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีการสื่อสาร ครูผู้สอนต้อง สามารถใช้ ออกแบบ และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน รวมถึงแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน สถานศึกษาต้องสนับสนุนการพัฒนาแหล่ง เรียนรู้ที่มีคุณภาพ และจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ

ด้านหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องมีการวิเคราะห์หลักสูตรและ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน พร้อมทั้งมีการบริหารจัดการหลักสูตรให้ เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ชุมชน

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องมีการกำหนดแนวทางการวัดและ ประเมินผลที่สอดคล้องกับหลักสูตร รวมถึงพัฒนาเครื่องมือประเมินที่เหมาะสมและเน้นการประเมิน ตามสภาพจริง ครูควรนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการสอน

อภิปรายผลการวิจัย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 โดยรวม อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการวางแผนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีการสื่อสาร อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1

ผลการศึกษาการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย พบว่า การบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา 2) ด้านการวางแผนจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ และเทคโนโลยี 5) ด้านหลักสูตรสถานศึกษา และ 6) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้. เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

ด้านการวางแผนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก อันดับแรกคือ สถานศึกษามีโครงสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม รองลงมาคือการจัดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง และมีคำอธิบายรายวิชาอย่างชัดเจน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการจัดประชุมวางแผนร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น แม้ยังอยู่ในระดับมากแต่ถือว่ายังมีช่องว่างในการมีส่วนร่วมจากภายนอก

ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ครูสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และผู้บริหารสนับสนุนการเรียนรู้ตามเป้าหมายหลักสูตร ข้อที่ต่ำสุดคือ การสนับสนุนให้ครูจัดการเรียนรู้แบบให้นักเรียนวางแผน มีินผลและนำเสนอผลงาน ซึ่งยังต้องได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติม

ด้านการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ และเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก ครูสามารถสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ใช้เทคโนโลยีผลิตสื่อ และพัฒนาการเรียนรู้ผ่าน IT ได้ดี อย่างไรก็ตาม ข้อที่ต่ำสุดคือ การสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาและผลิตสื่อของสถานศึกษา ซึ่งยังคงต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเพียงพอ

ด้านหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก อันดับแรกคือ มีบุคลากรรับผิดชอบการพัฒนาหลักสูตร รองลงมาคือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย และการใช้หลักสูตรตามบริบทโรงเรียน ข้อที่มีคะแนนน้อยที่สุดคือ การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา แม้อยู่ในระดับมาก แต่สะท้อนถึงความจำเป็นในการสร้างการมีส่วนร่วมมากขึ้น

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก สถานศึกษากำหนดแนวทางการวัดผล สอดคล้องกับหลักสูตร มีระเบียบแนวปฏิบัติชัดเจน และผู้บริหารส่งเสริมการสร้างเครื่องมือประเมินที่เหมาะสม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ การนำผลการพัฒนามาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนา เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย เมื่อพิจารณารายด้านสามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารควรส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพของครูโดยการอบรมและฝึกทักษะด้านเทคโนโลยี พร้อมทั้งสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและการวิจัยในชั้นเรียน สถานศึกษาต้องมีการบริหารบุคลากรทางวิชาการอย่างเป็นระบบ และมีแผนงานด้านบุคลากรที่ชัดเจน นอกจากนี้ การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรต้องมีหลักเกณฑ์ที่โปร่งใสและนำไปใช้พัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

ด้านการวางแผนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การบริหารสถานศึกษาต้องวางแผนจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ผ่านความร่วมมือระหว่างครู ชุมชน และท้องถิ่น แผนการเรียนรู้ต้องครอบคลุมทุกช่วงชั้นตามหลักสูตรแกนกลาง มีโครงสร้างที่ชัดเจน และจัดทำคำอธิบายรายวิชาอย่างเหมาะสม ครูต้องจัดเตรียมเนื้อหาหลักสูตร วิธีสอน และการประเมินผลที่ตอบสนองต่อเป้าหมายคุณภาพผู้เรียน ทั้งนี้ต้องมีการบันทึกการสอนและมอบหมายภาระงานที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย พัฒนาทักษะการคิดและการปฏิบัติของผู้เรียน รวมถึงปรับเปลี่ยนบทบาทของครูให้เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ นอกจากนี้ ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทุกกลุ่มเพื่อให้เกิดความเป็นเลิศทางการศึกษา

ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีการสื่อสาร ครูผู้สอนต้องสามารถใช้ ออกแบบ และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน รวมถึงแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน สถานศึกษาต้องสนับสนุนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ การแต่งตั้งบุคลากรที่รับผิดชอบด้านสื่อและเทคโนโลยีเป็นสิ่งจำเป็น และควรมีการประสานงานกับองค์กรภายนอกเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ด้านหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องมีการวิเคราะห์หลักสูตรและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน พร้อมทั้งมีการบริหารจัดการหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรตอบสนองความต้องการ

ของผู้เรียนและชุมชน ควรมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายและรูปแบบการประเมินผลที่เหมาะสม นอกจากนี้ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรอย่างเป็นระบบ

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องมีการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับหลักสูตร รวมถึงพัฒนาเครื่องมือประเมินที่เหมาะสมและเน้นการประเมินตามสภาพจริง ครูควรนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการสอน ขณะที่สถานศึกษาต้องมีระบบตรวจสอบภายในด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การนิเทศและติดตามผลการสอนต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้มีคุณภาพสูงสุด

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : สุดารัตน์ โพธิ์นิษฐ, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารควรส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพของครูโดยการอบรมและฝึกทักษะด้านเทคโนโลยี พร้อมทั้งสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและการวิจัยในชั้นเรียน สถานศึกษาต้องมีการบริหารบุคลากรทางวิชาการอย่างเป็นระบบ

ด้านการวางแผนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การบริหารสถานศึกษาต้องวางแผนจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ผ่านความร่วมมือระหว่างครู ชุมชน และท้องถิ่น แผนการเรียนรู้ต้องครอบคลุมทุกช่วงชั้นตามหลักสูตรแกนกลาง

ด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย พัฒนาทักษะการคิดและการปฏิบัติของผู้เรียน รวมถึงปรับเปลี่ยนบทบาทของครูให้เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีการสื่อสาร ครูผู้สอนต้องสามารถใช้ ออกแบบ และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน รวมถึงแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน สถานศึกษาต้องสนับสนุนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ

ด้านหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องมีการวิเคราะห์หลักสูตรและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน พร้อมทั้งมีการบริหารจัดการหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ชุมชน

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องมีการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับหลักสูตร รวมถึงพัฒนาเครื่องมือประเมินที่เหมาะสมและเน้นการประเมินตามสภาพจริง ครูควรนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการสอน

สรุป และข้อเสนอแนะ

โรงเรียนควรมีการจัดประชุม ชี้แจง กำหนดปฏิทิน แผนดำเนินการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และแผนการกำกับ ติดตาม ประเมินผล ที่เป็นระบบชัดเจน และดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ โรงเรียนควรมีการสรุปรายงานผลการประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนทราบ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ควรมีนโยบายระดับเขตพื้นที่หรือกระทรวง ในการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเข้ารับการอบรมด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาทักษะอย่างรอบด้าน

2) พัฒนาระบบบริหารบุคลากรทางวิชาการอย่างเป็นระบบควรวางนโยบายการจัดสรรบุคลากรตามความเชี่ยวชาญ พร้อมส่งเสริมโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน

3) บูรณาการการวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ควรส่งเสริมนโยบายที่ให้โรงเรียนจัดทำแผนการเรียนรู้โดยอิงบริบทของชุมชนและท้องถิ่น คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนอย่างแท้จริง

4) ส่งเสริมการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ควรกำหนดนโยบายการจัดงบประมาณที่เพียงพอและเหมาะสมต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อการสอน และเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอนสำหรับครูโรงเรียนควรร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดเวิร์คช็อปหรือคอร์สอบรมที่พัฒนาทักษะการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน

2) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคลคณะครูควรร่วมมือกันออกแบบแผนการสอนที่ยืดหยุ่น ตอบสนองต่อความสามารถและความสนใจของผู้เรียนรายบุคคล โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนอย่างรอบด้าน

3) ส่งเสริมบทบาทครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ควรจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน การเรียนรู้เชิงรุก และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และปฏิบัติจริง

4) ปรับกระบวนการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับบริบทจริงควรพัฒนาเครื่องมือประเมินที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) และนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงแผนการสอนอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารด้านการอำนวยความสะดวกของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1

2) ควรทำวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1

References

- ธัญญา คุณสุข. (2565). การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ธิดารัตน์ มาตย์สถิตย์. (2559). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้รูปแบบภาษาอังกฤษของครูในสถานศึกษาอำเภอเกาะสมุย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 1. *ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ปิยาภรณ์ พูลชัย. (2565). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาจันทบุรี. *ครูศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

รุตดา จะปะเกีย. (2558). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชีววิทยา และความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

เรวัช ศรีแสงอ่อน. (2563). การบริหารจัดการเรียนรู้แบบบล็อกคอร์ส (Block Course). *รายงานวิจัย วิทยาลัยเทคนิคบุรีรัมย์*.

อธิกร ทาแกง. (2564). การศึกษาบทบาทการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยพะเยา.

อาทิตย์ จันมะโน. (2564). การศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย เขต 3. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยพะเยา.

**ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1**
**The 21st Century Skills of Educational Opportunity Expansion School
Administrators in Muang Mae Hong Son District under the Mae Hong Son Primary
Educational Service Area Office 1**

สุธี โพธิกนิษฐ Sutee Potikanit
สาโรจน์ แก้วอรุณ Sarod Kaew arun
สุดา เนตรสว่าง Suda Netsawang
ประเสริฐ ตันโนนเชียง Prasert Tonnonchians
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
g673302099@northcm.ac.th

Received 2025/05/04

Revised 2025/07/27

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 2) ศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอ เมือง แม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แม่ฮ่องสอนเขต 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำนวน 124 คน กลุ่มเป้าหมายคือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามค่าความเชื่อมั่นคือ 0.98 และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านจะพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปน้อยดังนี้ คือด้านทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล ด้านทักษะด้านความคิดรวบยอด ด้านทักษะทางเทคนิค ด้านทักษะการสื่อสาร และด้านทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ตามลำดับ

2) แนวทางการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้บริหารควรสร้างปฏิสัมพันธ์กับครูและบุคลากรทุกคนอย่างทั่วถึง ควรเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรม มีการบริหารเชิงรุกและการตัดสินใจอย่างมีวิสัยทัศน์ มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล

เพื่อพัฒนาสถานศึกษา ควรตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการโรงเรียนและด้านทักษะการสื่อสารควรประยุกต์การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

คำสำคัญ : ทักษะในศตวรรษที่ 21, ผู้บริหารสถานศึกษา.

Abstract

This research aimed to 1) Study the 21st-century skills of school administrators in opportunity expansion schools, and 2) Examine the development guidelines for the 21st-century skills of school administrators in opportunity expansion schools located in Mueang District, Mae Hong Son Province, under the jurisdiction of the Mae Hong Son Primary Educational Service Area Office 1. The sample group consisted of 124 participants, including school administrators and teachers. The target group included five experts. The research tools used were questionnaires and content analysis, with a reliability coefficient of 0.98

The research findings revealed that:

1) The overall level of 21st-century skills among school administrators in opportunity expansion schools was high. When considering each aspect individually, all were rated at a high level. The arithmetic means from highest to lowest were as follows: Information and digital technology skills Conceptual thinking skills Technical skills Communication skills Human relations skills

2) The recommended guidelines for developing 21st-century skills among school administrators include Building inclusive interactions with all teachers and staff Fostering creativity and innovation development Practicing proactive management and making visionary decisions Utilizing information and digital technology to enhance school development Emphasizing the use of technology in school management Applying technology in communication to improve work efficiency

Keywords : The 21st-century Skills, Development Approaches, School Administrators.

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 (ค.ศ. 2001–2100 หรือ พ.ศ. 2544–2643) เป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงและเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วจากเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงข้อมูลทั่วโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อการจัดการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ การศึกษาในยุคนี้จึงมุ่งเน้นเตรียมผู้เรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถ และสมรรถนะ โดยเฉพาะทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ซึ่ง

เป็นหัวใจสำคัญตามแนวคิดของเครือข่าย P21 (Partnership for 21st Century Skills) จากสหรัฐอเมริกา ที่ร่วมมือระหว่างครู นักการศึกษา ผู้นำธุรกิจ องค์กรวิชาชีพ โรงเรียน และภาครัฐ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้พร้อมสำหรับโลกในศตวรรษที่ 21 (Rotherham, A., & Willingham, D., 2009)

จากสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไป ประเทศไทยได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศไทยแห่งศตวรรษที่ 21 และเตรียมรับมือกับบริบทของประเทศและของโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ โดยเฉพาะในมิติด้านการพัฒนาการศึกษา ที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้เท่าทันกับยุคสมัยและพร้อมรับการเข้ามาของเทคโนโลยีดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตรการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการสอนสมัยใหม่ องค์กรความรู้ใหม่ ๆ ของครูผู้สอนและทักษะที่จำเป็นของผู้เรียน เป็นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 258 ได้บัญญัติให้มีการดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา มุ่งความเป็นเลิศและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร เพิ่มความคล่องตัวในการรองรับความหลากหลายของการจัดการศึกษาและสร้างเสริมธรรมาภิบาล และเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงได้กำหนดแผนงานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา 7 เรื่อง ซึ่งมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้แก่เรื่องที่ 3 คือ การปฏิรูปเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เรื่องที่ 5 คือการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และเรื่องที่ 7 คือ การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้โดยการพลิกโฉมด้วยระบบดิจิทัล (Digitalization for Educational and Learning Reform)

แผนปฏิรูปประเทศ มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงศึกษาธิการ คือ แผนปฏิรูปด้านที่ 12 ด้าน การศึกษา การปฏิรูปการศึกษายังเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปประเทศเพื่อสนับสนุนการบรรลุตามยุทธศาสตร์ชาติ ที่กำหนดไว้ในด้านต่างๆ เนื่องด้วยการศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ แผนการปฏิรูปประเทศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่กิจกรรมปฏิรูปที่ 2 คือการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสู่การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ครูและผู้บริหารดังนี้ 1. ผู้เรียนทุกระดับเป็นผู้มีความรู้ ทักษะและใฝ่เรียนรู้ มีทักษะในการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก เป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ มีความรับผิดชอบ และมีจิตสาธารณะ 2. ครู/อาจารย์มีสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การออกแบบการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ มีจิตวิทยาการเรียนรู้ สื่อและการใช้สื่อ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความศรัทธาในวิชาชีพและความเป็นครู 3. ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษามีสมรรถนะในการบริหารงานวิชาการ และการนิเทศการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ด้านหลักสูตรการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง การนิเทศการจัดการเรียนรู้ มีภาวะผู้นำ

ทางวิชาการ มีจิตวิทยาในการส่งเสริมและสร้างขวัญกำลังใจในการจัดการเรียนรู้ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการร่วมมือกับบุคคล หน่วยงานและชุมชนในการส่งเสริมและสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยสำหรับผู้เรียน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 โดยมีเป้าหมายหลัก 6 ข้อ ได้แก่ 1) เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย 2) ผู้เรียนและบุคลากรมีจิตสำนึกรักชาติ ยึดมั่นประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข 3) ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 4) บุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้เรียนรู้ มีความรู้ ทักษะ จรรยาบรรณวิชาชีพ 5) การจัดการศึกษามุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 6) ส่งเสริม Active Learning พร้อมระบบประเมินที่ตอบสนองผู้เรียนรายบุคคล (Personalized Learning) โดยใช้วิธีที่หลากหลายและยืดหยุ่น

จากพันธกิจและกลยุทธ์ของหน่วยงานการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ความสนใจ และความถนัด การศึกษาจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ ความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของผู้บริหาร ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2560: 32-33) อ้างแนวคิดของ Drake และ Roe (1986: 29-30) ว่าทักษะผู้บริหารประกอบด้วย ทักษะด้านความคิดรวบยอด มนุษยสัมพันธ์ เทคนิคการสอน และความรู้ความเข้าใจ ขณะที่ แพรดาว สอนงพันธ์ (2557: 24) เห็นว่าทักษะผู้บริหารคือความรู้ ความเชี่ยวชาญที่พัฒนาได้ผ่านการเรียนรู้และฝึกฝน การสัมภาษณ์ครูและบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่ อาทิ โรงเรียนบ้านห้วยผา บ้านห้วยตอง และบ้านปาลาน สะท้อนว่าผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ คิดเชิงระบบ ตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วม และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง ทั้งนี้ อลิศรา เปี่ยมถาวร (2560) พบว่าบุคลากรจำนวนมากขาดสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการวางแผน การบริหารจัดการ และการสื่อสารภายในองค์กร สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ แนะนำให้มีการฝึกอบรมที่เน้นการปฏิบัติจริงและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในงานบริหารโดยตรง และ จิราภรณ์ ชื่นชม (2564) การวิจัยชี้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาหลายรายยังขาดทักษะในการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และยังไม่สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสนับสนุนครูได้อย่างเต็มที่นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้บริหารขาดภาวะผู้นำที่ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจและการเรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียนจึงเสนอให้มีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกับครูอย่างเป็นระบบ

ดังนั้นจากความสำคัญของบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 ว่าได้มีการขับเคลื่อน นำนโยบายการจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติพัฒนาตนเอง พัฒนาสถานศึกษาและพัฒนาผู้เรียนอย่างไรบ้างและเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาผู้บริหารในการบริหารงานของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและเพื่อเป็นข้อมูลให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการวางแผน แก้ไข ตลอดจนการบริหารงานที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาต่างๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ข้าราชการครูตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู พนักงานราชการและลูกจ้างชั่วคราวที่มีหน้าที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 181 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 ซึ่งมีเนื้อหาและรูปแบบดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย

ด้านที่ 1 ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์	จำนวน	13 ข้อ
ด้านที่ 2 ทักษะทางเทคนิค	จำนวน	12 ข้อ
ด้านที่ 3 ทักษะทางความคิดรวบยอด	จำนวน	10 ข้อ
ด้านที่ 4 ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และดิจิทัล	จำนวน	7 ข้อ

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

1) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และปรับปรุงแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม

2) สร้างแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบ แก้ไขให้มีความตรงและความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม

3) นำแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา จัดพิมพ์เป็นแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์ด้านการทำงาน โดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ เสนอในรูปแบบตาราง

2) วิเคราะห์ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวมและรายด้าน เสนอในรูปแบบตาราง แล้วนำผลการวิเคราะห์ทางสถิติ มาแปลผลของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับของ บุญชม ศรีสะอาด (2560 : 121) ดังนี้

3) วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 จากผลการสนทนากลุ่มโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอโดยวิธีพรรณนา นำผลการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 โดยรวมและรายด้าน

ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แม่ฮ่องสอนเขต 1	ระดับปฏิบัติ		
	(x)	(S.D.)	แปลผล
ทักษะมนุษยสัมพันธ์	4.26	0.69	มาก
ทักษะทางเทคนิค	4.30	0.68	มาก
ทักษะทางความคิดรวบยอด	4.32	0.76	มาก
ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล	4.41	0.63	มาก
ทักษะการสื่อสาร	4.30	0.65	มาก
โดยรวม	4.31	0.75	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 โดยภาพรวม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปน้อยดังนี้ ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ทักษะด้านทางความคิดรวบยอด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ทักษะทางเทคนิค มีและทักษะการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 4.30 และทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 โดยมีรายละเอียดแต่ละด้าน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 โดยได้สรุปแนวทางแยกออกเป็นแต่ละด้าน จากการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารควรสร้างปฏิสัมพันธ์กับครูและบุคลากรทุกคนอย่างทั่วถึง โดยให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล และส่งเสริมทัศนคติที่ดี ส่วนทักษะทางเทคนิคควรเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสนับสนุนการใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา 2) ทักษะทางความคิดรวบยอด ผู้บริหารมีการบริหารเชิงรุกและการตัดสินใจอย่างมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารที่มีทักษะในการคาดการณ์ล่วงหน้าจะสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ และผู้บริหารควรฝึกฝนการคิดวิเคราะห์และคิดเชิงนามธรรม เพื่อจำแนกแยกแยะข้อมูลที่สำคัญ 3) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล ผู้บริหารควรตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการโรงเรียน ควรมีนโยบายและพัฒนาระบบสารสนเทศมาจัดการข้อมูลนักเรียน บุคลากร และหลักสูตรช่วยให้กระบวนการบริหารจัดการเป็นระบบระเบียบ 4) ทักษะการสื่อสาร ผู้บริหารควรประยุกต์การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้บริหารควรนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในระบบการศึกษาและการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรฝึกการนำเสนอข้อมูลให้มีความชัดเจนและน่าสนใจ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 ผู้วิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัด สพป.แม่ฮ่องสอน เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารมีทักษะในการใช้ความรู้และความคิดบริหารงานได้ดี ใช้เทคนิคการบริหารอย่างเหมาะสม ประยุกต์ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์อย่างคล่องแคล่ว ใช้ทรัพยากรและจัดการการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารได้อย่างคุ้มค่า มีการวางแผนและตัดสินใจอย่างรอบคอบ รับมือกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างชาญฉลาด มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาองค์กร สร้างแรงจูงใจ ขวัญกำลังใจ และความศรัทธาในการทำงาน มีทักษะในการรับฟังและเป็นกัลยาณมิตรแก่ผู้ร่วมงาน สามารถสร้างทีมงานให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย เข้าใจและดูแลบุคลากรได้ดี เปิดรับความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำไปพัฒนานักเรียนและองค์กรอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งติดตามข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ อยู่เสมอ. จากงานวิจัยของกณิษฐา ทองสมุทร (2561) พบว่า ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสพป.สุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากสูงสุด ได้แก่ ทักษะทางมนุษย์ ทักษะทางเทคนิค และทักษะทางความคิด ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวัฒน์ กู้เกียรติกาญจน์และคณะ (2564) ที่พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาในอาชีวศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา มีทักษะการบริหารอยู่ในระดับมาก โดยลำดับสูงสุดคือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการสื่อสาร ทั้งยังพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ และประสบการณ์ ไม่มีผลต่อความแตกต่างของทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21. สอดคล้องกับงานวิจัยของอนิรุทธิ์ อมรแก้ว (2561) พบว่า ทักษะของผู้บริหารในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากดังนี้ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการกำหนดวิสัยทัศน์ ทักษะการเป็นผู้นำทางวิชาการ ทักษะนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และทักษะมุ่งผลสัมฤทธิ์ จากงานวิจัยของอดิฏาญจน์ ศรีสังข์ (2564) พบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านมนุษยสัมพันธ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อ.เมืองแม่ฮ่องสอน (สพป.แม่ฮ่องสอน เขต 1) ที่พบว่า ผู้บริหารมีพฤติกรรมรักษาสัมพันธภาพเชิงบวก ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี และมีความเข้าใจในความแตกต่างของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ ผู้บริหารยังมีทักษะในการสร้างแรงจูงใจ โน้มน้าวผู้ร่วมงาน รับฟังความคิดเห็นอย่างใส่ใจ ช่วยเหลือเกื้อกูล และสามารถสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน. จากงานวิจัยของสมบูรณ์ หวังโสภา (2565) พบว่า ผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพฯ มีทักษะในการส่งเสริมและกระตุ้นบุคลากรให้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ รวมถึงสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานโดยไม่กระทบขวัญกำลังใจ สอดคล้องกับสุริยา ทองยัง (2558) ที่เสนอแนะให้ผู้บริหารเปิด

โอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น ยอมรับในศักยภาพ และร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาโดยเน้นธรรมาภิบาลและการเคารพซึ่งกันและกัน สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อ.เมืองแม่ฮ่องสอน (สพป.แม่ฮ่องสอน เขต 1) ทักษะทางเทคนิคของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ผลักดันกิจกรรมให้สำเร็จตามเป้าหมาย และให้การชื่นชมผลงานบุคลากรอย่างสร้างสรรค์ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือการอธิบายเพื่อจูงใจผู้อื่นให้คล้อยตาม.

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีทักษะในการใช้ความรู้ ความคิด และเทคนิคต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เครื่องมือในการบริหารให้เกิดความคล่องตัว และบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สามารถจัดการการเงินของสถานศึกษาให้มีความคล่องตัว รวมถึงประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานได้ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิตา เพลินจิต (2558) ซึ่งพบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สพป.นครปฐม เขต 1 อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะภาวะผู้นำและความสำเร็จ รับผิดชอบ ทักษะด้านสังคม ความยืดหยุ่น การริเริ่มสร้างสรรค์ และความเป็นตัวของตัวเอง สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อ.เมืองแม่ฮ่องสอน (สพป.แม่ฮ่องสอน เขต 1) พบว่าทักษะด้านความคิดรวบยอดอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการนำพาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ รองลงมาคือความสามารถในการกำหนดยุทธศาสตร์อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาสามารถมองเห็นองค์การในภาพรวม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นภายหน้าที่อาจส่งผลกระทบต่อองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถประยุกต์ใช้ความคิดรวบยอดในการรับมือและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงต่างๆของสังคม มองเห็นภาพรวมของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน มีความชาญฉลาดในการรับมือและแก้ไขปัญหาต่างๆภายในสถานศึกษาสามารถใช้ทักษะด้านความคิดรวบยอดในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจได้ดีและมีขั้นตอนที่ชัดเจนสามารถใช้ทักษะด้านความคิดรวบยอดในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของสถานศึกษาได้อย่างมีขั้นตอนชัดเจนมีการตัดสินใจที่ดี คิดอย่างรอบคอบและมีวิจารณญาณในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาสถานศึกษาสร้างวิสัยทัศน์ที่ดีให้กับตนเองและองค์กร งานวิจัยของอรุพงษ์ งานฉมิง (2564) พบว่า ทักษะของผู้บริหารส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย โดยเฉพาะด้านความคิดรวบยอด ซึ่งแสดงถึงการวิเคราะห์สภาพปัญหาและวางแผนอย่างมีเหตุผล พร้อมทั้งพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อ.เมืองแม่ฮ่องสอน (สพป.แม่ฮ่องสอน เขต 1) อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการพัฒนาาระบบอินเทอร์เน็ตในโรงเรียน การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และการพัฒนาตนเองด้วยเทคโนโลยี แม้ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การนำเทคโนโลยีมาพัฒนาองค์กรให้ทันสมัย แต่โดยรวมยังอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของนิภาพร รอดไพบุลย์ (2565) ที่พบว่าผู้บริหารสามารถเลือกใช้เทคโนโลยี เก็บรักษาข้อมูลออนไลน์ ใช้เทคโนโลยีในการสั่งการและส่งเสริมบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน และสามารถจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนขยาย

โอกาสทางการศึกษา อ.เมืองแม่ฮ่องสอน สังกัด สพพ.แม่ฮ่องสอน เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดย 3 อันดับที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ได้ดี การสื่อสารสร้างความเข้าใจตรงกัน และการฟัง พูด อ่าน เขียน สรุปประเด็นได้ชัดเจน ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การปรับวิธีสื่อสารตามสถานการณ์ ทั้งนี้การใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารและการบริหารจัดการให้มีความชัดเจนและน่าสนใจยิ่งขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ (นิภาพร รอดไพฑูลย์, 2565) พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้วมีทักษะด้านการสื่อสารในระดับมาก โดยมีความสามารถในการรับรู้และวิเคราะห์ข้อมูล เจาะจง โน้มน้าว สื่อสารภาษาอังกฤษ สร้างมนุษยสัมพันธ์ ทำงานเป็นทีม และใช้เทคโนโลยี เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ไลน์ ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพล วัฒนาชัยมงคล (2565) ซึ่งศึกษาผู้บริหารโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ต.ม่อนปิ่น อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ พบว่าผู้บริหารมีทักษะด้านการสื่อสารในระดับมาก โดยสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการถ่ายทอดข้อมูล นำการประชุม พูดในที่สาธารณะ เปรียบเทียบ และอธิบายประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางพัฒนา ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 แต่ละด้านสามารถ อภิปรายผลได้ดังนี้

1) ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์คือการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี เคารพความแตกต่าง และส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีม โดยผู้บริหารต้องใช้ภาวะผู้นำในการสร้างแรงจูงใจ ความเชื่อมั่น และเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของบุคลากร รวมถึงปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตร สนับสนุนและพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้กณิษฐา ทองสมุทร (2561) พบว่าทักษะทางมนุษยสัมพันธ์เป็นทักษะสำคัญอันดับหนึ่งในศตวรรษที่ 21 และเสนอให้มีการส่งเสริม พัฒนา ตรวจสอบ และประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดของการบริหาร

2) ทักษะทางเทคนิคของผู้บริหาร คือ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมในการบริหาร โดยสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาทักษะการคิด การทำงานร่วมกัน และมีทัศนคติเชิงบวก เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ ผู้บริหารควรบูรณาการเทคโนโลยีเครื่องมือ และทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และใช้เทคนิคการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน รวมทั้งพัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย นโยบาย และเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานทุกฝ่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบูรณ์ หวังโสภา (2565) ซึ่งเสนอว่าผู้บริหารควรส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้ทันต่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) ทักษะทางความคิดรวบยอด คือ การเสริมสร้างศักยภาพผู้บริหารในการบริหารเชิงรุก คิดวิเคราะห์ และตัดสินใจอย่างมีวิสัยทัศน์ โดยเน้นการคาดการณ์ล่วงหน้า การคิดเชิงนามธรรม และการคิดเชิงบูรณาการ เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาและนโยบายที่เหมาะสมกับบริบท ผู้บริหารควรมอง

ภาพรวมหลายมิติเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบ มีความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และตัดสินใจอย่างรอบคอบเพื่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของทิพย์ หายภาและคณะ (2564) ที่พบว่า ทักษะทางความคิดรวบยอดของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการวางแผนและการประสานงานที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในองค์กร

4) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล คือ ผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากร รวมถึงเรียนรู้และประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศในการบริหารจัดการข้อมูลให้เป็นระบบ ลดความซับซ้อน และเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้สามารถปรับตัวตามเทคโนโลยีใหม่ ๆ และบูรณาการเทคโนโลยีกับการจัดการเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของนิภาพร รอดไพบูลย์ (2565) ที่เสนอว่าผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด พัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และส่งเสริมให้บุคลากรใช้นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

5) ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารควรมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและสื่อสารข้อมูลอย่างชัดเจน น่าสนใจ และเป็นมืออาชีพ รวมถึงการพัฒนาทักษะการเขียนและการนำเสนอ การเปิดรับนวัตกรรมใหม่ ๆ และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยจะช่วยให้วางแผนกลยุทธ์ได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งควรส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมภายในองค์กรอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทิมา อามโกษ (2565) ที่พบว่า ทักษะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมากทุกด้าน

6) ทักษะของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ควรเน้นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาการศึกษา กำหนดกลยุทธ์ร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างประโยชน์ต่อนักเรียน พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม สร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร และส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยบูรณาการความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา ผลประสาธ (2566) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา ทักษะผู้บริหารด้านการสื่อสาร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสื่อสารอย่างถูกต้อง ตรงประเด็น และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร โดยการเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับสถานภาพของผู้รับสาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรสื่อสารอย่างตรงประเด็น มีวิธีการ หลากหลายในการสื่อสารและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาควรเจรจาต่อรอง โน้มน้าวบุคคลคล้อยตาม เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร โดยเลือกใช้ถ้อยคำที่โน้มน้าวใจดึงดูดให้ผู้รับ สารสนใจและสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร

องค์ความรู้

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักถึงความสำคัญของทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 ซึ่งต้องได้รับการส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในการบริหารจัดการสถานศึกษา ในระดับมาก โดยผู้วิจัยมีแนวคิดเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ดังภาพนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : สุธิ โปธิกนิษฐ, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารควรสร้างปฏิสัมพันธ์กับครูและบุคลากรทุกคนอย่างทั่วถึงทำงานร่วมกันนั้นการให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานและทำความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และส่งเสริมการปรับทัศนคติที่ดีต่อกัน

ทักษะทางเทคนิค ผู้บริหารโรงเรียนควรเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรมสร้างความตระหนักส่งเสริมให้บุคลากรมีทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งสนับสนุนให้บุคลากรมีทัศนคติเชิงบวก มีความสุขในการทำงาน และสามารถใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

ทักษะทางความคิดรวบยอด ผู้บริหารมีการบริหารเชิงรุกและการตัดสินใจอย่างมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารที่มีทักษะในการคาดการณ์ล่วงหน้าจะสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ และผู้บริหารควรฝึกฝนการคิดวิเคราะห์และคิดเชิงนามธรรม เพื่อจำแนกแยกแยะข้อมูลที่สำคัญ

ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล ผู้บริหารควรตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการโรงเรียน ควรมีนโยบายและพัฒนาระบบสารสนเทศมาจัดการข้อมูลนักเรียน บุคลากร และหลักสูตรช่วยให้กระบวนการบริหารจัดการเป็นระบบระเบียบ

ทักษะการสื่อสาร ผู้บริหารควรประยุกต์การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้บริหารควรนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในระบบการศึกษาและการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรฝึกการนำเสนอข้อมูลให้มีความชัดเจนและน่าสนใจ

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ชี้เป้าหมายไปที่ครูควรพัฒนาตนเองด้านเทคนิคการทำงานตามบทบาทหน้าที่ในสถานศึกษา ด้านการริเริ่มสร้างสรรค์และการเป็นตัวของตัวเองและรับข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ ผู้บริหารสถานศึกษาควรดูแลระบบบริหารการเงินของสถานศึกษาการสร้างทีมงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานตามเป้าหมาย การนำความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ มาพัฒนาองค์กรและส่งเสริมและสนับสนุนครูและบุคลากรให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ สถานศึกษาควรพัฒนาระบบงานโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล เพื่อลดภาระงาน ลดเอกสาร ครุภัณฑ์ ความซับซ้อนของข้อมูล และนำระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาพัฒนาผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 ควรเปิดโอกาสรับฟังข้อเสนอแนะและวิธีการใหม่ๆ จากทางผู้บริหารสถานศึกษา นำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีนโยบายพัฒนาและสนับสนุนระบบสื่อสาร สัญญาณอินเทอร์เน็ตให้แก่สถานศึกษาที่อยู่ห่างไกล เพื่อความเท่าเทียมทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยบรรจุเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการประเมินสมรรถนะผู้บริหาร เพื่อผลักดันการขับเคลื่อนโรงเรียนเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัล
- 2) ควรจัดให้มีแผนพัฒนาศักยภาพผู้บริหารด้านการคิดเชิงวิเคราะห์และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ โดยเน้นทักษะการคิดเชิงนามธรรม การคาดการณ์อนาคต และการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ
- 3) ควรกำหนดมาตรฐานการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการโรงเรียน โดยออกระเบียบแนวทางสนับสนุนให้ทุกโรงเรียนมีระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานแบบครบวงจร
- 4) ควรผลักดันนโยบายการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในระบบการศึกษา โดยส่งเสริมการอบรมทักษะการนำเสนอ การสื่อสารด้วยสื่อดิจิทัล และการบริหารข้อมูลสารสนเทศที่น่าสนใจและชัดเจน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการทำงานเป็นทีมของบุคลากร เพื่อกระตุ้นบรรยากาศแห่งนวัตกรรม และสร้างความสุขในการทำงานร่วมกันอย่างยั่งยืน

2) ผู้บริหารควรฝึกฝนทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดนามธรรม และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ โดยใช้กรณีศึกษาหรือสถานการณ์จำลอง เพื่อเพิ่มความสามารถในการบริหารเชิงรุก

3) ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศภายในโรงเรียน เพื่อจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน บุคลากร และหลักสูตรอย่างเป็นระบบ และใช้ประกอบการวางแผนตัดสินใจเชิงบริหาร

4) ควรส่งเสริมให้บุคลากรใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสื่อสารและนำเสนอข้อมูล เช่น การใช้ Infographic, Clip Video, และระบบประชุมออนไลน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารและการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยเรื่องเทคนิคการทำงานตามบทบาทหน้าที่ในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1

2) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถของผู้บริหารด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1

3) ควรวิจัยเรื่องการสร้างทีมงานที่มีผลสัมฤทธิ์ของงานตามเป้าหมายของสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1

References

- กนิษฐา ทองสมุทร. (2561). ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ณัฐพล วัฒนาชัยมงคล. (2565). ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- นิภาพร รอดไพบูลย์. (2565). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว. *ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศศิตา เพลินจิต. (2558). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 1. *การค้นคว้าอิสระครุศาสตร์มหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- สมบุรณ์ หวังโสภา. (2565). ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร. *ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยเกริก.

- สุริยา ทองยัง. (2558). ทักษะของผู้บริหารโรงเรียนวัดตะล่อม. *ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*. สาขาวิชา การบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวัฒน์ กู้เกียรติกาญจน์. (2564). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด อาชีวศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(2), 45–59.
- อติกาญจน์ ศรีสังข์. (2564). ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- อนิรุทธิ์ อมรแก้ว. (2561). ทักษะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. *หลักสูตรศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อรุพงษ์ งานฉมิง. (2564). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการระดับ ปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จันทบุรี เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- Drake, Thelbert L; & Roe, William, H. (1986). *The Principalship*. New York: Macmillan.
- Griffin, Ricky W. *Management Principles And Practices*, 11th. Ed. Canada: Erin Joyner,

**การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษา
สิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1**
**The Administration of Learning Management of Schools in the
Singhanatrachalai Network Group under the Mae Hong Son Primary Educational
Service Area Office 1**

นงลักษณ์ มหานิล Nonglak Mahanin
ประกอบ สารวรรณ Prakob Sarawan
สุรัตน์ ศรีตาเดช Surat Sridadet
ธีระภัทร ประสมสุข Teerapat Prasomsuk
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
g673302101@northcm.ac.th

Received 2025/05/04

Revised 2025/07/28

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 86 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการประสานความร่วมมือ และการมีส่วนร่วม ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และด้านการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ

2) แนวทางพัฒนาควรพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตได้ 2) ควรพัฒนาและปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัย หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียนกลุ่มต่างๆ 3) ควรสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรม

การเรียนการสอน ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์จากสถานการณ์หรือประสบการณ์จริง ให้มากขึ้น 4) ควรพัฒนา ปรับปรุงเครื่องมือการวัดผลประเมินผลให้มีมาตรฐานเทียบเท่ากับมาตรฐานของสถานศึกษาอื่น 5) ควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ครู ที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาตน เข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะการวิจัย 6) ควรจัดประชุมสัมมนาครูฝ่ายวิชาการภายในเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนภายในเครือข่ายสถานศึกษาเดียวกัน

คำสำคัญ : การบริหาร , การจัดการเรียนรู้, กลุ่มเครือข่ายสิงหนาทราชาลัย.

Abstract

This research aims to: 1) study the academic administration of small schools in the Singhanatratrachalai School Network Center, and 2) explore development guidelines for academic administration of small schools in the same network, under the Office of Mae Hong Son Primary Educational Service Area 1. The sample group consisted of 86 participants, including school board members, school administrators, and teachers from small schools, selected using simple random sampling. The research instruments included a 5-point Likert scale questionnaire and an interview form. The statistical methods used were percentage, mean, and standard deviation.

The research findings revealed that:

1) The results showed the academic affairs management of small schools in Singhanat Rachalai Network Center under the Mae Hong Son Primary Educational Service Area Office 1, was at a high level in overall. When considering each aspect, it was found that it was at a high level in all aspects. The average in descending values were as follows: measurement and evaluation, curriculum development, cooperation and participation, media and learning resources development, research for learning development and learning management, respectively.

2) Development guidelines were: 1) The curriculum should be developed to be modern and consistent with the community lifestyle. Learners can use it in their careers or lifestyles. 2) The teaching materials should be developed and updated to be modern, diverse, and appropriate for different groups of learners. 3) Teachers should be encouraged to organize teaching activities that emphasize the training of skills, analytical processes based on real-life situations or experiences. 4) Evaluation measurement tools should be developed to be comparable to the standards of other schools. 5) Teachers who are interested and want to develop themselves should be

trained to increase their research skills. 6) Academic teachers should be convened within the school network to coordinate between schools within the same school network.

Key Words: Administration, Academic Affairs, Small Schools.

บทนำ

การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการในการสร้างบูรณาการแห่งความสามารถของบุคคลและการนำประโยชน์จากวัสดุอุปกรณ์ต่างๆมาใช้อย่างเหมาะสม เพื่อช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีไม่เพียงแต่มุ่งพัฒนาอนุชนของชาติเท่านั้น แต่ยังมุ่งให้การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนอีกด้วย (เอกชัย บุตรแสนคม 2559 : 65) การบริหารการศึกษาเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของครูใหญ่ร่วมกับครูน้อยในโรงเรียน อธิการบดีร่วมกับอาจารย์ ในมหาวิทยาลัย รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับอธิบดีกรมต่างๆ และครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่างๆ และกลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น การพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมีการดำเนินการในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดอาคารสถานที่และการพัสดุครุภัณฑ์การสรรหาบุคคล มาดำเนินการหรือมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีวินัยและอื่นๆ ซึ่งการดำเนินงานเหล่านี้รวมเรียกว่า ภารกิจทางการบริหารการศึกษาหรืองานบริหารการศึกษานั้นเอง ธัญดา ยิ่งยศ (2560 : 19)

งานวิชาการเป็นงานหลักในสถานศึกษา ถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษาที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก และควรให้ความสำคัญของงานวิชาการว่ามีความสำคัญมากที่สุด ผู้บริหารทุกคนควรรับผิดชอบงานวิชาการเป็นอันดับแรก เพราะหน้าที่ของสถานศึกษาคือ การให้บริการทางวิชาการ ผู้บริหารมีหน้าที่เป็นผู้นำทางวิชาการโดยทำงานร่วมกับผู้สอน กระตุ้นให้คำแนะนำและประสานงานให้ผู้สอนทุกคน ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในด้านการสอน การวิจัยและการบริหารวิชาการ ธัญดา ยิ่งยศ(2560 :30)

กระทรวงศึกษาธิการควรเน้นการคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณภาพ พร้อมดูแลคุณภาพชีวิตครูเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงลดภาระงานและความเครียดของครูเพื่อไม่ให้กระทบต่อคุณภาพการศึกษา ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม และงานวิจัยตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 โดยต้องคำนึงถึงคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่เน้นแต่วัตถุเพื่อไม่ให้เกิดการศึกษาที่ผิดพลาดตามแนวคิด “การศึกษาหมา หางด้วน” อีกทั้งควรเร่งพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล โดยเปิดให้หน่วยงานภายนอกและประชาชนร่วมตรวจสอบ ซึ่งจะช่วยให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเพิ่มประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษาได้มากยิ่งขึ้น (บุญมา แ่งศรีสาร, 2561)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการกระจายอำนาจและส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษา ได้จัดตั้งศูนย์เครือข่ายสถานศึกษา เพื่อให้ศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาแต่ละแห่งเกิดการคล่องตัวในการบริหารจัดการ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในศูนย์เครือข่าย โดยมีภารกิจส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในเครือข่าย ด้านการพัฒนาวิชาการ ด้านการพัฒนาทั่วไป ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการพัฒนาแผนงานและงบประมาณ สนับสนุนการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พุทธศักราช 2555 และใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 เพื่อทราบถึงสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1, ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย และแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา โดยหวังว่าจะนำผลการศึกษาไปพัฒนาด้านงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1
- 2) เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 118 คน แบ่งออกเป็น คณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 68 คน ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 7 คน ครูผู้สอนจำนวน 43 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีคำถาม จำนวน 4 ข้อ มีลักษณะแบบสำรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 สอบถามสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถาม ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของลิเคิร์ท (Likert) ตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ จำนวน 24 ข้อ โดยให้คะแนนแต่ละข้อดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด 2560:47-93)

- 5 หมายถึง การบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง การบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง การบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง การบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง การบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) แบบสัมภาษณ์ ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขนาดเล็กในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย อำเภอเมือง สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 จำนวน 6 ประเด็น

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างละเอียด เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

2) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในส่วนของ งานวิชาการทั้ง 6 ด้าน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3) นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

4) นำแบบสอบถามที่ปรับตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย ส่งให้ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงด้านเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายของการสอบถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) รวมไปถึงความครอบคลุมของข้อคำถามและความชัดเจนทางภาษา โดยค่า ดัชนี IOC ที่ได้เป็นค่าเฉลี่ยจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยมีการกำหนดคะแนนที่ผู้เชี่ยวชาญ (กึ่งกลาง) สุขสำราญ, 2565 : 57)

5) นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใช้กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

6) จัดทำแบบสอบถามที่ปรับปรุงจนสมบูรณ์แล้วไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนทุกฉบับ แล้วนำแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนนตามน้ำหนักของแต่ละข้อที่กำหนดไว้ แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ

2) นำผลข้อมูลตอนที่ 1 หาค่าร้อยละ เสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

3) นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 2 หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วนำมาอธิบายสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 การแปลความหมายของคะแนนจากข้อมูลที่ได้นำมาหาค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายคะแนนของบุญชม ศรีสะอาด (พ2560:47-93)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ภาพรวมและรายด้าน

การบริหารงานวิชาการ	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับการบริหารงานวิชาการโดย ใช้โรงเรียนเป็นฐาน
1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร	4.41	0.49	มาก
2) ด้านการพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้	4.31	0.53	มาก
3) ด้านการจัดการเรียนรู้	4.01	0.65	มาก
4) ด้านการวัดและประเมินผล	4.46	0.50	มาก
5) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้	4.03	0.52	มาก
6) ด้านการประสานความร่วมมือและ การมีส่วนร่วม	4.34	0.54	มาก
โดยรวม	4.29	0.57	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษา สิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการวัดและ

ประเมินผลรองลงมาคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และ ด้านการประสานความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายคือ ด้านการจัดการเรียนรู้โดย มีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 พบว่า

ด้านการพัฒนาหลักสูตร คือควรพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตได้, ควรส่งเสริมให้บุคลากรครู คณะกรรมการสถานศึกษา ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร, ควรปรับปรุงหลักสูตร โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละความต้องการของพื้นที่ ด้านการพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้ คือควรพัฒนาและปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัย หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียนกลุ่มต่างๆ ควรจัดหาแหล่งการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยียุคนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรช่วยส่งเสริมหรือจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย

ด้านการจัดการเรียนรู้ คือสถานศึกษาควรให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์จากสถานการณ์หรือประสบการณ์จริงให้มากขึ้น, ควรจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความก้าวหน้าในด้านนั้นๆ, ควรใช้สื่อการสอนผ่าน DLTV. และใช้การสอนที่เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง

ด้านการวัดและประเมินผล คือสถานศึกษาควรมีการพัฒนา ปรับปรุงเครื่องมือการวัดผล ประเมินผลให้มีมาตรฐานเทียบเท่ากับมาตรฐานของสถานศึกษาอื่น ควรพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลทางการศึกษา เพื่อสร้างมาตรฐานการเรียนการสอน ให้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน และควรวัดผลและประเมินผลด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย ทั้งปรนัยและอัตนัย

ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ คือควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ครู ที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาตนเอง เข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะการวิจัย เพื่อนำความรู้ที่ได้กลับมาสอนนักเรียน และปัญหาขาดการสนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน แนวทางพัฒนา ควรจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้, ควรสนับสนุนครูทุกท่านให้ทำวิจัยและสนับสนุนทรัพยากร, ควรส่งเสริมให้บุคลากรครู

ด้านการประสานความร่วมมือและการมีส่วนร่วม คือควรให้ประชาชนในชุมชนและ คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในงานวิชาการเพิ่มมากขึ้น, ควรจัดประชุมสัมมนาครูฝ่ายวิชาการ ภายในเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนภายในเครือข่ายสถานศึกษา

เดียวกัน, ควรจัดให้ครู ลงชุมชนสัมพันธ์ เยี่ยมบ้านนักเรียนหลังเลิกเรียน, ควรหาช่วงเลาจัดกิจกรรมที่
ผู้ปกครองสะดวกมาร่วมและ ควรส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์เครือข่าย
สถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1
ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามผลการวิจัยที่พบ และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ในศูนย์
เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน
เขต 1 พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คณะกรรมการสถานศึกษา
ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้ความสำคัญกับงานด้านวิชาการ ร่วมกันพัฒนา
งานวิชาการด้านต่างๆ ซึ่งงานวิชาการถือเป็นงานที่สำคัญของสถานศึกษา โดยส่งผลให้เกิดการพัฒนา
คุณภาพการศึกษาของนักเรียน สอดคล้องกับธัญดา ยิงยศ (2560) ได้กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงาน
หลักในสถานศึกษาถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษาที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกและ
ควรให้ความสำคัญของงานวิชาการว่ามีความสำคัญมากที่สุด ผู้บริหารทุกคนควรรับผิดชอบงาน
วิชาการเป็นอันดับแรก เพราะหน้าที่ของสถานศึกษา คือ การให้บริการทางวิชาการ ผู้บริหารมีหน้าที่
เป็นผู้นำทางวิชาการโดยทำงานร่วมกับผู้สอน กระตุ้นให้คำแนะนำและประสานงานให้ผู้สอนทุก
คนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการสอนการวิจัยและการบริหารวิชาการ ซึ่งสอดคล้อง
กับผลวิจัยของนิรุทธ์ น่วมรัมย์, ดารงค์ เบญจศิริ (2565) พบว่า 1.ระดับการบริหารงานวิชาการ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัย
ของญาดา สุทธิ (2566) พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก
ในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษา สิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
แม่ฮ่องสอน เขต 1

ด้านการพัฒนาหลักสูตร คือควรพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน
ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตได้, ควรส่งเสริมให้บุคลากรครู
คณะกรรมการสถานศึกษา ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร, ควรปรับปรุงหลักสูตร
โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละความต้องการของพื้นที่
และควรพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของของ (อาทิฎิยา โชคดี
วัฒนา, 2561) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา คือ การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
การเรียนการสอนของสถานศึกษาให้เหมาะสมต่อการ เปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม ชุมชน

ท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียนโดยผู้บริหาร สถานศึกษาและคณะครูได้ร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ด้านการพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้ คือควรพัฒนาและปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัย หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียนกลุ่มต่างๆ ควรจัดหาแหล่งการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยียุคนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรช่วยส่งเสริมหรือจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต สอดคล้องกับแนวคิดของอาทิจิยา โชคดีวัฒนา (2561) กล่าวว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี การศึกษา คือ การปรับปรุงหรือพัฒนาสื่อเทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนการสอน โดยใช้สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่มี ความหลากหลายให้เหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ด้านการจัดการเรียนรู้ คือสถานศึกษาควรให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์จากสถานการณ์หรือประสบการณ์จริงให้มากขึ้น, ควรจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความก้าวหน้าในด้านนั้นๆ, ควรใช้สื่อการสอนผ่าน DLTV, และใช้การสอนที่เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง และควรมีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมผู้เรียน แต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกุลิสรา จิตรขณาวณิช (2562) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการต่างๆในการดำเนินงานของผู้สอน ตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้จนสิ้นสุดการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และเกิดทักษะหรือสมรรถนะต่างๆ ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

ด้านการวัดและประเมินผล คือสถานศึกษาควรมีการพัฒนา ปรับปรุงเครื่องมือการวัดผล ประเมินผลให้มีมาตรฐานเทียบเท่ากับมาตรฐานของสถานศึกษาอื่น ควรพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลทางการศึกษา เพื่อสร้างมาตรฐานการเรียนการสอน ให้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน และควรวัดผลและประเมินผลด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย ทั้งปรนัยและอัตนัย เพื่อให้ผู้เรียนได้อธิบายสิ่งที่ผู้เรียนเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุธิดา แก้วโสนด (2562) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียน คือ ความสามารถของผู้บริหารในการกำหนดนโยบายการวัดและประเมินผลตามแนวทางของหลักสูตร สถานศึกษา โดยการวางแผน สนับสนุน ส่งเสริมให้มี การจัดทำ พัฒนาการวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด มีส่วนร่วมกับครูในการกำกับ ติดตาม ประเมินผลให้คำแนะนำแก่ครู ในการวัดและประเมินผลการเรียน รวมทั้งสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับ วิธีการวัดผลและประเมินผลเพื่อนำมาพัฒนาการวัดผลและประเมินผลในสถานศึกษา

ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ คือควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ครู ที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาตนเอง เข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะการวิจัย เพื่อนำความรู้ที่ได้กลับมาสอนนักเรียน และปัญหาขาดการสนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน แนวทางพัฒนา ควรจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้, ควร

สนับสนุนครูทุกท่านให้ทำวิจัยและสนับสนุนทรัพยากร, ควรส่งเสริมให้บุคลากรครู ทำวิจัยที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนในห้องเรียนของตนได้อย่างแท้จริง และควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรครู เข้ารับการฝึกอบรมการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถในการวิจัยและนำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สรรชัย พิศาลบุตร (2559) กล่าวว่า การวิจัยทางศึกษา หมายถึงการค้นคว้าหาความรู้ทางการศึกษาด้วยวิธีการที่เป็นระบบ เพื่อหาความรู้ใหม่ทางการศึกษา หรือความรู้ที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาทางการศึกษาในด้านนักเรียน กระบวนการเรียนการสอน และผู้สำเร็จการศึกษา

ด้านการประสานความร่วมมือและการมีส่วนร่วม คือควรให้ประชาชนในชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในงานวิชาการเพิ่มมากขึ้น, ควรจัดประชุมสัมมนาครูฝ่ายวิชาการภายในเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนภายในเครือข่ายสถานศึกษาเดียวกัน, ควรจัดให้ครูลงชุมชนสัมพันธ์ เยี่ยมบ้านนักเรียนหลังเลิกเรียน, ควรหาช่วงเลาจัดกิจกรรมที่ผู้ปกครองสะดวกมาร่วมและ ควรส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นตัวแทนในการมีส่วนร่วมในงานวิชาการและงานด้านอื่นๆของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์, 2560) กล่าวว่า การประสานความร่วมมือ หมายถึง การร่วมดำเนินงานและร่วมมือกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมด้วยการทำงานข้ามขอบเขตในลักษณะของความสัมพันธ์แบบข้ามภาคส่วน

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : นางลักษณ์ มหานิล, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตร รองลงมาคือ การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และการปรับปรุง

หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร.

ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การอำนวยความสะดวกให้ครูและนักเรียนจัดกิจกรรมและสร้างแหล่งเรียนรู้ รองลงมาคือ การสนับสนุนให้พัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ และการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การสนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่จำเป็นในการใช้สื่อ.

ด้านการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การจัดการเรียนการสอนครบทุกกลุ่มสาระ รองลงมาคือ การมีกิจกรรมพัฒนาความเป็นเลิศของผู้เรียน และการจัดการเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การจัดกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง.

ด้านการวัดและประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ผู้บริหารอนุมัติผลการประเมินรายภาค/รายปีและตัดสินผลการเรียน รองลงมาคือ การวัดผลประเมินผลตามเกณฑ์ที่กำหนด และการกำหนดระเบียบการวัดผลที่สอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การมีเครื่องมือวัดผลที่ได้มาตรฐาน.

ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ สถานศึกษาประสานงานกับสถาบันการศึกษาอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการวิจัย รองลงมาคือ สนับสนุนการพัฒนาครูและผู้เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัย และสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้.

ด้านการประสานความร่วมมือและการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ สถานศึกษาสามารถบริหารงานวิชาการได้ด้วยตนเอง รองลงมาคือ สนับสนุนให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร และครูมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ และมีการกระจายอำนาจในการบริหารงานของสถานศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ.

สรุป และข้อเสนอแนะ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่รับผิดชอบ ในรูปแบบต่างๆ เช่น สนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน สนับสนุนสื่อการเรียนการสอน ให้ทันสมัย หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียนกลุ่มต่างๆ และลดความเหลื่อมล้ำ โดยให้โรงเรียนทุกแห่งสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและอินเทอร์เน็ตได้อย่างเท่าเทียม จัดประชุมสัมมนาครูฝ่ายวิชาการภายในเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน

ภายในเครือข่ายสถานศึกษาเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาที่จะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน ในประเด็นต่อไปี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ควรพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตได้ และส่งเสริมให้บุคลากรครู คณะกรรมการสถานศึกษาทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรอย่างครอบคลุมควรวางนโยบายที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะบุคลากรทุกระดับ เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองต่อบริบทของสถานศึกษาอย่างแท้จริง

2) พัฒนานโยบายการสนับสนุนการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้เชิงเทคนิคควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเทคนิคการใช้สื่อการเรียนรู้ให้แก่ครูอย่างทั่วถึง เพื่อให้สามารถใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) กำหนดนโยบายส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงควรมีนโยบายสนับสนุนการออกแบบกิจกรรมเสริมทักษะนอกห้องเรียน ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เพื่อเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาให้กับผู้เรียน

4) พัฒนานโยบายสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนควรกำหนดนโยบายที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นให้มากขึ้น ผ่านกลไกคณะกรรมการสถานศึกษา หรือเวทีชุมชน เพื่อร่วมพัฒนางานวิชาการอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) จัดกิจกรรมระดมความคิดเห็นเพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรผู้บริหารควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เช่น เว็กรกอบ หรือ PLC เพื่อเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมพัฒนาหลักสูตรอย่างจริงจัง

2) จัดอบรมเชิงเทคนิคเกี่ยวกับการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ควรดำเนินการจัดอบรม หรืออบรมต่อเนื่องในหัวข้อการออกแบบ ใช้งาน และประเมินสื่อการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถเลือกใช้เทคโนโลยีการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ออกแบบกิจกรรมภาคสนามหรือการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เช่น ทัศนศึกษา การจำลองสถานการณ์ หรือโครงงาน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงลึกและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

4) จัดตั้งเวทีประชาคมเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมควรจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีบทบาท เช่น โครงการร่วมคิดร่วมทำกับโรงเรียน หรือเวทีสะท้อนความคิดเห็น เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเป็นเจ้าของร่วม

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1
- 2) ควรศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนขนาดเล็กในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาสิงหนาทราชาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

References

- กุลิสรา จิตรชญาวนิช. (2562). *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุกิตต์ สิริยานนท์. (2559). การพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมาตรฐานสากลตามแนวคิดพลเมืองโลกศึกษา. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญดา ยิ่งยศ. (2560). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3. *วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- นารี ปรานาม. (2566). การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2. *ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหามงกุฎราชวิทยาลัย.
- นิรุทธ์ น่วมรัมย์, ดารงค์ เบญจศิริ. (2565). การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต 1. *ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย.
- บุญมา แพ่งศรีสาร. (2561). คุณลักษณะผู้บริหารทางการศึกษาในยุคศตวรรษใหม่. *วารสารวิชาการ มจร นครน่านปริทรรศน์*, 5(1), 85–98.
- ศศิกรณ์ ศรีเขาล้าน. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. กรุงเทพมหานคร. *งานนิพนธ์ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมยศ คงสิน, & สายทิพย์ ยะฟู. (2559). การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 13(2), 101–111.
- สุริดา แก้วโสนด. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

- อาทิตฐิยา โชคดีวัฒนา และคณะ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดตราด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เอกชัย บุตรแสนคม. (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบล. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา และพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

**การบริหารหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่**

**Administration of the Anti-Corruption Education Curriculum of Doi Mon Jam
Interdisciplinary Schools under the Chiang Mai Secondary Educational Service
Area Office**

พงศ์พันธ์ แก้วจันทร์ Pongpun Keawjan

สุรัตน์ ศรีดาเดช Surat Sridadet

สิทธิชัย มูลเขียน Sittichai Mulkhien

สุรีย์มาศ สุขกสิ Sureemat Sukkasi

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University

g663302040@northcm.ac.th

Received 2025/04/13

Revised 2025/06/18

Accepted 2025/07/04

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาของสถานศึกษา และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารและครูจำนวน 210 คน และใช้วิธีการวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าการบริหารหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก มีค่าความเชื่อมั่น คือ 0.95

ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านการเตรียมความพร้อม ได้แก่ การแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตร ด้านการวางแผน ได้แก่ การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดทำหลักสูตร ได้แก่ การวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ ด้านการใช้หลักสูตร ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา ด้านการประเมินผล ได้แก่การติดตามผลการดำเนินงาน ด้านการปรับปรุงแก้ไขได้แก่ การนำผลการประเมินมาปรับปรุงแผนงาน

2) แนวทางการบริหารหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาของสถานศึกษา พบว่า ควรมีการอบรมครูและบุคลากรให้เข้าใจหลักสูตรอย่างถูกต้อง ควรมีการตั้งคณะกรรมการหลักสูตรเพื่อวางโครงสร้างและกำหนดการเรียนการสอน รวมทั้งควรมีการประเมินผลผู้เรียนและผู้สอนอย่างเป็นระบบ

และต่อเนื่องทุกปีรวมทั้งการปรับปรุงหลักสูตรหลังสิ้นปีการศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

คำสำคัญ : การบริหารหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา, สหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่.

Abstract

This research aimed to 1) to study the management of the Anti-Corruption Education Curriculum in schools, and 2) to examine guidelines for improving the management of the Anti-Corruption Education Curriculum in schools within the Doi Mon Cham education cluster under the Chiang Mai Secondary Educational Service Area Office. The data were collected from a sample group of 210 school administrators and teachers. Data analysis was conducted using frequency, percentage, mean, and standard deviation. with a reliability coefficient of 0.95

The research findings revealed that

1) the overall management of the Anti-Corruption Education Curriculum in all aspects was at a high level, In terms of curriculum management Preparation involved appointing a curriculum management committee. Planning focused on designing learning activities. Curriculum development included analyzing learning outcomes. Curriculum implementation involved conducting learning activities using case studies. Evaluation included monitoring the implementation outcomes. Improvement referred to utilizing evaluation results to revise the plans.

2) Regarding guidelines for improving curriculum management, it was found that Teachers and staff should receive training to understand the curriculum correctly A curriculum committee should be established to structure and plan the teaching and learning process. There should be systematic and continuous evaluation of both learners and teachers annually. The curriculum should be revised at the end of each academic year to ensure its effectiveness and alignment with changing circumstances.

Key Words: Administration, Learning Management, Singhanatrachalai Network Group.

บทนำ

การทุจริตในประเทศไทยเกิดจากหลายปัจจัย การขาดความโปร่งใสในระบบราชการ และการดำเนินงานของรัฐ การใช้ตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว รวมถึงวัฒนธรรมที่ยอมรับการให้สินบนหรือการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวเพื่อเร่งรัดกระบวนการต่าง ๆ นอกจากนี้ การ

บังคับใช้กฎหมายที่ไม่เข้มงวดและการมีช่องโหว่ในระบบกฎหมายยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เอื้อให้เกิดการทุจริตได้ง่าย ทั้งหมดนี้เป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อสร้างความยุติธรรมและความโปร่งใสในสังคมประเทศไทยมีความพยายามแก้ไขปัญหาการทุจริตโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันสร้างเครื่องมือกลไกและกำหนดเป้าหมายสำหรับการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตเริ่มตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในฐานะองค์กรหลักด้านการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการทุจริต ได้กำหนดยุทธศาสตร์ระยะที่ 3 (พ.ศ.2560-2564) โดยกำหนดวิสัยทัศน์ว่า"ประเทศไทยใสสะอาด ไทยทั้งชาติต้านทุจริต" (Zero Tolerance & Clean Thailand) และกำหนดพันธกิจ สร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริต ยกระดับธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทุกภาคส่วนแบบบูรณาการและปฏิรูปกระบวนการป้องกันและปราบปรามการทุจริตทั้งระบบให้มีมาตรฐานสากล" พร้อมทั้งกำหนดเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ว่า "ระดับคะแนนของดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index: CPI) สูงกว่าร้อยละ 50" โดยกำหนดวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้แก่วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 "การทุจริตถูกยับยั้งอย่างเท่าทันด้วยนวัตกรรมกลไกป้องกันการทุจริต และระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล" และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ ที่ 4 : พัฒนาระบบป้องกันการทุจริตเชิงรุกพร้อมทั้งกำหนดมาตรการ สร้างกลไกการป้องกันเพื่อยับยั้งการทุจริตและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อลดปัญหาการทุจริต ในการขับเคลื่อนให้ดำเนินการบูรณาการการทำงานด้านการต่อต้านการทุจริตเข้ากับทุกภาคส่วน มีกำหนดมาตรการสำคัญโดยการดำเนินงานได้สร้างความตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามบทบาทของแต่ละหน่วยงานปรับฐานความคิดและสร้างความตระหนักรู้ให้ทุกภาคส่วนของสังคม กำหนดทิศทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และความรุนแรง รวมถึงการสร้างความตระหนักในการประพฤติปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริตของคนในสังคม (สำนักด้านทุจริตศึกษา สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2564 : 2)

การดำเนินการหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้จัดทำแผนแม่บทบูรณาการป้องกันและการปราบปรามการทุจริตและประพฤตินิชอบระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) รวมทั้งยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยเห็นชอบร่วมกันในการจัดทำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้เรื่องความซื่อสัตย์สุจริตในแนวทางใหม่ที่เยาวชนสามารถเรียนรู้ได้หลายรูปแบบตามความถนัดและความพร้อมของผู้เรียน รวมทั้งแนวทางสามารถเข้าถึงสถานศึกษา และประชาชน ได้แพร่หลายมากขึ้น เพราะความรับผิดชอบในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีเป็นหน้าที่ของทั้งครอบครัว

ชุมชน สังคม (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะองค์กรรับผิดชอบจัดการศึกษาให้นักเรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัย จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จึงได้จัดทำ "หลักสูตรต้านทุจริตศึกษา" (Anti-Corruption Education) โดยกำหนดปรับฐานความคิดทุกช่วงวัย ตั้งแต่ปฐมวัยให้สามารถแยกระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม ส่งเสริมให้มีระบบและกระบวนการกล่อมเกลாதองสังคมเพื่อต้านทุจริต ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือต้านทุจริต เสริมพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community) และบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อต่อต้านการทุจริต มีการจัดทำหลักสูตร บทเรียน การเรียนการสอน การนำเสนอและรูปแบบการป้องกันการทุจริตรวมทั้งการพัฒนาวัฒนธรรม และสื่อการเรียนรู้สำหรับทุกช่วงวัยจัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นปฐมวัย จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังและป้องกันการทุจริตให้นักเรียนทุกระดับ (สุจิตตรา พันธุ์สุวรรณ, 2567)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ได้วางกรอบทิศทาง ในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการทุจริตที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและนโยบาย อีกทั้งยังได้จัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันการทุจริต นำเสนอมาตรการป้องกันการทุจริต วิเคราะห์สถานการณ์ทุจริต การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงาน แสดงรายละเอียดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์จัดทำแผนปฏิบัติการ กำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายโดยมีการจัดประชุมระดมความคิดของผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาวิเคราะห์ ครูหัวหน้าหลักสูตร และครูผู้สอนซึ่งในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับหลักสูตรต้านทุจริตศึกษาได้มีการสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคในการดำเนินงานของหลักสูตรต้านทุจริตศึกษาโดยเฉพาะประเด็นเรื่องกรอบเวลาในการดำเนินการที่ค่อนข้างจำกัด ตารางเรียนของนักเรียนที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนความท้าทายในการบริหารจัดการครูผู้สอน อีกทั้งยังต้องเร่งดำเนินการจัดทำหลักสูตรให้สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่, 2567: 7)

จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การบริหารหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารหลักสูตรต้านทุจริตศึกษาของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลการบริหารหลักสูตรต้านทุจริตศึกษาของสถานศึกษา และได้แนวทางไปประยุกต์ใช้พัฒนาการบริหารหลักสูตรต้านทุจริตศึกษาของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ได้ทราบข้อมูลการสารสนเทศการบริหารหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา สามารถใช้เป็นข้อมูลวางแผนพัฒนา อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาได้และหน่วยงานทางการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลใช้เป็นแนวทางในการบริหารหลักสูตรต้านทุจริตศึกษาในการพัฒนาการบริหารของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ประกอบด้วย 9 โรงเรียน ประจำปีการศึกษา 2567 ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 30 คน ครูผู้สอน จำนวน 431 คน รวมทั้งหมด 461 คน (ระบบสารสนเทศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่, 2567)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยเพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน แบบสอบถามการบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ มี 6 ด้าน ได้แก่

- (1) การเตรียมความพร้อม จำนวน 7 ข้อ
- (2) การวางแผน จำนวน 7 ข้อ
- (3) การจัดทำหลักสูตร จำนวน 9 ข้อ
- (4) การใช้หลักสูตร จำนวน 14 ข้อ
- (5) การประเมินผล จำนวน 8 ข้อ
- (6) การปรับปรุงแก้ไข จำนวน 5 ข้อ

โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคอร์ท (Likert , 1967: 90 - 95) โดยมีเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง มีการบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษา ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีการบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษา ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีการบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษา ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีการบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษา ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีการบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษา ในระดับน้อยที่สุด

2) แบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดย กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 3 คน และครูวิชาการ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 2 คน

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

- 1) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และปรับปรุงแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม
- 2) สร้างแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบ แก้ไขให้มีความตรงและความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม
- 3) นำแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา จัดพิมพ์เป็นแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติดังต่อไปนี้

- 1) การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient)
- 2) หาค่าสถาณภาพส่วนบุคคล ใช้ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage)
- 3) หาแนวทางพัฒนาการบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (S.D.)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ การบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ด้านการบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษา

การบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษา	ผู้บริหารและครู (n=210)		
	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1) ด้านการเตรียมความพร้อม	4.32	0.90	มาก
2) ด้านการวางแผน	4.38	0.77	มาก
3) ด้านการจัดทำหลักสูตร	4.43	0.68	มาก
4) ด้านการใช้หลักสูตร	4.50	0.74	มาก
5) ด้านการประเมินผล	4.49	0.62	มาก
6) ด้านการปรับปรุงแก้ไข	4.26	0.86	มาก
โดยรวม	4.40	0.76	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อ การบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษา แต่ละด้านโดยรวมอยู่ในระดับมากซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า 3 ลำดับแรกที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ 1) การใช้หลักสูตร 2) การจัดทำหลักสูตร และ 3) การประเมินผลตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การปรับปรุงแก้ไขโดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

ด้านการเตรียมความพร้อม สรุปว่า ควรมีการอบรมครูและบุคลากรให้เข้าใจหลักสูตรอย่างถูกต้อง มีการส่งครูไปอบรมเพื่อนำความรู้มาเผยแพร่ในโรงเรียน ควรจัดประชุมร่วมกันระหว่างฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนหลักสูตร การอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการสอน และควรพัฒนาหลักสูตร สื่อการสอน และกิจกรรมการเรียนรู้ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ด้านการวางแผน ควรประชุมและตั้งคณะกรรมการหลักสูตรเพื่อวางแผนโครงสร้างการเรียนการสอน ศึกษาบริบทโรงเรียนด้วย SWOT เพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับชุมชน มีการบูรณาการหลักสูตรกับรายวิชาที่เกี่ยวข้อง พร้อมวางแผนประเมินผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นระบบ กำหนดแผนดำเนินงานระยะสั้น กลาง ยาว พร้อมตัวชี้วัดและวิธีติดตามผล ใช้การประเมินแบบหลากหลายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ.

ด้านการจัดทำหลักสูตร ควรเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้ตอบสนองความต้องการจริง โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หลักสูตรควรยืดหยุ่น ปรับได้ตามสถานการณ์ และบูรณาการเนื้อหาด้านทฤษฎีกับกลุ่มสาระต่าง ๆ ควรมีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เช่น การจำลองสถานการณ์ กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ เทคนิคการเรียนรู้ที่ทันสมัย พร้อมเกณฑ์ประเมินผลที่เหมาะสม และสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาผู้เรียน

ด้านการใช้หลักสูตร สรุปว่า แนวทางการใช้หลักสูตรด้านทฤษฎีควรใช้หลักสูตรสำเร็จรูปเพื่อลดภาระครูและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้มีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง บูรณาการกับวิชาสังคมศึกษาและจัดกิจกรรมแบบ Active Learning พัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

ด้านการประเมินผล สรุปว่า ควรมีการประเมินผลควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องทุกปี พร้อมเกณฑ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน ใช้การประเมินทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อข้อมูลที่ครอบคลุม มีการวิพากษ์และปรับปรุงหลักสูตรประจำปีเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมเสนอแนะแต่งตั้งคณะกรรมการวัดผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพการเรียนรู้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์

ด้านการปรับปรุงแก้ไข สรุปว่า การปรับปรุงหลักสูตรด้านทฤษฎีควรทำหลังสิ้นปีโดยวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยและปัญหาที่พบพัฒนาระบบติดตามผลอย่างต่อเนื่องและเปิดรับข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูนักเรียนผู้ปกครองและชุมชนพัฒนาทักษะครูเพื่อปรับการสอนให้เหมาะสมเปิดโอกาสให้นักเรียนเสนอความคิดเห็นเพื่อให้หลักสูตรยืดหยุ่นและตอบโจทย์ผู้เรียน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ พบว่า

ด้านการเตรียมความพร้อม สรุปว่า ควรมีการอบรมครูและบุคลากรให้เข้าใจหลักสูตรอย่างถูกต้อง มีการส่งครูไปอบรมเพื่อนำความรู้มาเผยแพร่ในโรงเรียน ควรจัดประชุมร่วมกันระหว่างฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนหลักสูตร การอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการสอน และควรพัฒนาหลักสูตร

ด้านการวางแผน สรุปว่า ควรมีการประชุมและตั้งคณะกรรมการหลักสูตรเพื่อวางแผนโครงสร้างและกำหนดการเรียนการสอน ศึกษาและวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษาโดยใช้ SWOT เพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน มีการบูรณาการหลักสูตรเข้ากับวิชาที่เกี่ยวข้อง พร้อมวางแผนประเมินผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นระบบ

ด้านการจัดทำหลักสูตร สรุปว่า ควรเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองความต้องการจริงของพื้นที่ โดยการรวบรวมข้อมูลจากนักเรียน ผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การออกแบบหลักสูตรควรมีความยืดหยุ่น สามารถปรับปรุงได้ตามสถานการณ์ และบูรณาการเนื้อหาด้านทฤษฎีกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ การเรียนรู้ควรรวมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ด้านการใช้หลักสูตร สรุปว่า แนวทางการใช้หลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาของสถานศึกษาควรนำหลักสูตรสำเร็จรูปไปใช้เพื่อลดภาระการจัดทำแผนการสอนและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่กำหนด มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน รวมถึงบูรณาการหลักสูตรเข้ากับวิชาสังคมศึกษา

ด้านการประเมินผล สรุปว่า ควรมีการประเมินทั้งผู้เรียนและผู้สอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องทุกปี โดยกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน ใช้วิธีประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม มีการประชุมวิพากษ์หลักสูตรและปรับปรุงในปีถัดไป เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ

ด้านการปรับปรุงแก้ไข สรุปว่า การปรับปรุงหลักสูตรด้านพุทธศึกษาควรดำเนินการหลังสิ้นปีการศึกษาโดยการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย และปัญหาที่พบ พร้อมทั้งพัฒนาระบบติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ มีการพัฒนาทักษะของครูเพื่อให้สามารถปรับการสอนได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการบริหารหลักสูตรด้านพุทธศึกษาของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขต กลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ พบว่าโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับ มาก และจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้ 1) ด้านการเตรียมความพร้อม 2) ด้านการวางแผน 3) ด้านการจัดทำ 4) ด้านการใช้หลักสูตร 5) ด้านการประเมินผล 6) ด้านการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งทุกด้านมีการบริหารหลักสูตรด้านพุทธศึกษาของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ทักษะการบริหารหลักสูตรด้านพุทธศึกษาของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ พบว่า

ด้านการเตรียมความพร้อมมีผลการดำเนินการอยู่ในระดับมาก เนื่องจากหลายสถานศึกษามีการเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบ ทั้งการแต่งตั้งคณะกรรมการ อบรมบุคลากร และประชาสัมพันธ์หลักสูตรอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา ไจมา (2559) ที่ศึกษาการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34 โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติในการบริหารหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านการวางแผนมีผลการดำเนินการอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษาศึกษาบริบทอย่างรอบด้าน กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้สื่อที่เหมาะสม ศึกษาสภาพแวดล้อม จัดวางระบบข้อมูล และกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับนริศรา มากมี (2564) (อ้างถึงใน ฐริวัฒน์ เชนย 2567) ที่ระบุว่า การวางแผนการใช้หลักสูตรควรสร้างความเข้าใจแก่บุคลากร วางแนวปฏิบัติอย่างรอบด้าน จัดกระบวนการเรียนรู้ การประเมินผล เน้นแนว นิเทศ ติดตาม และวิจัยเพื่อพัฒนาอย่างเป็นระบบ

ด้านการจัดทำหลักสูตรมีผลการดำเนินการในระดับมาก เนื่องจากมีการออกแบบหน่วยการเรียนรู้และใช้ข้อมูลเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมความรู้และคุณธรรม สอดคล้องกับนริศรา มากมี, (2564) (อ้างถึงใน ฐริวัฒน์ เชนย, 2567) ที่กล่าวว่า คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรใช้ข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา แนวทางการเรียนรู้ และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อตรวจสอบและอนุมัติ ซึ่งสอดคล้องกับชาริตา สกลภัทรสกุล (2565) ที่กล่าวว่า การจัดทำหลักสูตรต้องวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ คุณลักษณะ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ และการประเมินผลให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ด้านการใช้หลักสูตรมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษาดำเนินการสนับสนุนครูจัดกิจกรรมส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการปฏิบัติจริงเรื่องการด้านทุจริต พร้อมจัดทำแผนการเรียนรู้ล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับธรรมา ศกสิทธิ์สกุล (2565) ที่ระบุว่า การใช้หลักสูตรต้องมีขั้นตอนที่เป็นระบบ จัดบุคลากรตรงกับความสามารถ จัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ และมีการประเมินผลตามสภาพจริง สอดคล้องกับกษมา ชนะวงศ์, (2564) ที่เน้นการใช้สื่อหลากหลาย การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และการแนะแนวผู้เรียน และยังสอดคล้องกับอารมณ จินดาพันธ์ (2562) ที่พบว่าผู้บริหารโรงเรียนเอกชนมีบทบาทในการจัดทำและใช้หลักสูตรในระดับมาก

ด้านการประเมินผล มีผลการดำเนินการอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะสถานศึกษามีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาอย่างเป็นระบบ รวมถึงให้ครูผู้สอนนำผลการวิเคราะห์มาปรับปรุงการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักสูตร นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของกษมา ชนะวงศ์ (2564) ที่กล่าวว่า การประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยมีการปรับปรุงพัฒนาการบริหารหลักสูตรเป็นประจำสม่ำเสมอทุกปีการศึกษา และนำข้อมูลและปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษามาปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปรับปรุงและจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ

ด้านการปรับปรุงแก้ไข มีผลการดำเนินการอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษามีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงแผนงาน โครงการ และทรัพยากรให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาวิธีสอนและการบริหารจัดการหลักสูตรอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังมีการเก็บข้อมูลเพื่อติดตามและปรับปรุงหลักสูตรในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธรรมา ศกสิทธิ์สกุล (2565) ได้ศึกษาเรื่องสภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดาก เขต 1 ขั้นการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร ขั้นการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา และขั้นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ขั้นการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตร

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ เมื่อพิจารณาทางด้านสามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

ด้านการเตรียมความพร้อม สรุปว่า ควรมีการอบรมครูและบุคลากรให้เข้าใจหลักสูตรอย่างถูกต้อง มีการส่งครูไปอบรมเพื่อนำความรู้มาเผยแพร่ในโรงเรียน ควรจัดประชุมร่วมกันระหว่างฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนหลักสูตร การอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่ม

ประสิทธิภาพการสอน และควรพัฒนาหลักสูตร สื่อการสอน และกิจกรรมการเรียนรู้ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ด้านการวางแผน สรุปว่า ควรมีการประชุมและตั้งคณะกรรมการหลักสูตรเพื่อวางโครงสร้างและกำหนดการเรียนการสอน ศึกษาและวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษาโดยใช้ SWOT เพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน มีการบูรณาการหลักสูตรเข้ากับวิชาที่เกี่ยวข้อง พร้อมวางแผนประเมินผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นระบบ ควรกำหนดแผนดำเนินงานทั้งระยะสั้น กลาง และยาว พร้อมตัวชี้วัดและวิธีการติดตามผลที่ชัดเจน และใช้วิธีประเมินผลแบบหลากหลาย เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงสุด

ด้านการจัดทำหลักสูตร สรุปว่า ควรเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองความต้องการจริงของพื้นที่ โดยการรวบรวมข้อมูลจากนักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การออกแบบหลักสูตรควรมีความยืดหยุ่น สามารถปรับปรุงได้ตามสถานการณ์ และบูรณาการเนื้อหาด้านทุจริตกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ การเรียนรู้ควรรวมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เช่น การจำลองสถานการณ์หรือโครงการที่เน้นการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ควรกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรอย่างชัดเจน พร้อมเทคนิคการเรียนรู้ที่ทันสมัย และมีเกณฑ์การประเมินผลที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียน

ด้านการใช้หลักสูตร สรุปว่า แนวทางการใช้หลักสูตรด้านทุจริตศึกษาของสถานศึกษาควรนำหลักสูตรสำเร็จรูปไปใช้เพื่อลดภาระการจัดทำแผนการสอนและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่กำหนด มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน รวมถึงบูรณาการหลักสูตรเข้ากับวิชา สังคมศึกษา สนับสนุนให้ครูนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ผ่านกิจกรรมแบบ Active Learning เพื่อให้ นักเรียนเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง และพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถานศึกษาอื่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งาน

ด้านการประเมินผล สรุปว่า ควรมีการประเมินทั้งผู้เรียนและผู้สอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องทุกปี โดยกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน ใช้วิธีประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม มีการประชุมวิพากษ์หลักสูตรและปรับปรุงในปีถัดไป เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ และแต่งตั้งคณะกรรมการวัดผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ด้านการปรับปรุงแก้ไข สรุปว่า การปรับปรุงหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาควรดำเนินการหลังสิ้นปีการศึกษาโดยการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย และปัญหาที่พบ พร้อมทั้งพัฒนาระบบติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ มีการพัฒนาทักษะของครูเพื่อให้สามารถปรับการสอนได้อย่างเหมาะสม และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่นและตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : พงศ์พันธ์ แก้วจันทร์, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านการเตรียมความพร้อม สรุปว่า ควรมีการอบรมครูและบุคลากรให้เข้าใจหลักสูตรอย่างถูกต้อง มีการส่งครูไปอบรมเพื่อนำความรู้มาเผยแพร่ในโรงเรียน ควรจัดประชุมร่วมกันระหว่างฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนหลักสูตร การอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการสอน และควรพัฒนาหลักสูตร

ด้านการวางแผน สรุปว่า ควรมีการประชุมและตั้งคณะกรรมการหลักสูตรเพื่อวางโครงสร้างและกำหนดการเรียนการสอน ศึกษาและวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษาโดยใช้ SWOT เพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน มีการบูรณาการหลักสูตรเข้ากับวิชาที่เกี่ยวข้อง พร้อมวางแผนประเมินผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นระบบ

ด้านการจัดทำหลักสูตร สรุปว่า ควรเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองความต้องการจริงของพื้นที่ โดยการรวบรวมข้อมูลจากนักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การออกแบบหลักสูตรควรมีความยืดหยุ่น สามารถปรับปรุงได้ตามสถานการณ์ และบูรณาการเนื้อหาด้านทุจริตกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ การเรียนรู้ควรรวมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ด้านการใช้หลักสูตร สรุปว่า แนวทางการใช้หลักสูตรด้านทุจริตศึกษาของสถานศึกษาควรนำหลักสูตรสำเร็จรูปไปใช้เพื่อลดภาระการจัดทำแผนการสอนและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่กำหนด มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน รวมถึงบูรณาการหลักสูตรเข้ากับวิชาสังคมศึกษา

ด้านการประเมินผล สรุปว่า ควรมีการประเมินทั้งผู้เรียนและผู้สอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องทุกปี โดยกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน ใช้วิธีประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม มีการประชุมวิพากษ์หลักสูตรและปรับปรุงในปีถัดไป เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ

ด้านการปรับปรุงแก้ไข สรุปว่า การปรับปรุงหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาศวดำเนินการหลังสิ้นปีการศึกษาโดยการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย และปัญหาที่พบ พร้อมทั้งพัฒนาระบบติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ มีการพัฒนาทักษะของครูเพื่อให้สามารถปรับการสอนได้อย่างเหมาะสม

สรุป และข้อเสนอแนะ

1) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถานศึกษาอื่น เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน

2) ครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรบูรณาการหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาเข้ากับการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ พร้อมทั้งส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความตระหนักและสามารถนำหลักการด้านทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการอบรมครูและบุคลากรอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความเข้าใจหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาที่ถูกต้อง โดยเฉพาะในรูปแบบอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง

2) ควรจัดตั้งคณะกรรมการระดับเขตพื้นที่/จังหวัด เพื่อสนับสนุนการวางแผนโครงสร้างหลักสูตรและกำหนดแนวทางบูรณาการเนื้อหาด้านทฤษฎีกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

3) ควรกำหนดแนวทางและเกณฑ์การประเมินผลหลักสูตรด้านทฤษฎีอย่างเป็นระบบในระดับชาติ โดยเน้นการประเมินทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพที่ครอบคลุมทั้งผู้เรียนและผู้สอน

4) ควรออกแบบนโยบายการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการปรับปรุงหลักสูตรทุกปี เพื่อเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมแสดงความเห็นและข้อเสนอแนะอย่างเป็นทางการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) โรงเรียนควรจัดอบรมครูภายในและส่งครูเข้าร่วมอบรมนอกสถานที่ เพื่อนำความรู้มาขยายผลในโรงเรียน รวมถึงประชุมวางแผนหลักสูตรร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2) สถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการหลักสูตรระดับโรงเรียน เพื่อวิเคราะห์บริบทโดยใช้ SWOT และบูรณาการหลักสูตรด้านทฤษฎีกับรายวิชาที่เกี่ยวข้อง พร้อมวางแผนการเรียนรู้และการประเมินผลอย่างรอบด้าน

3) ควรพัฒนาหลักสูตรให้ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อบริบทท้องถิ่น โดยใช้ข้อมูลจากนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน รวมทั้งเน้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

4) ควรมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรทุกปี พร้อมจัดประชุมวิพากษ์หลักสูตรอย่างเป็นระบบ และปรับปรุงในปีถัดไป โดยให้ครู นักเรียน และชุมชนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำวิจัยเรื่อง การประเมินและพัฒนาหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

2) ควรทำวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาในโรงเรียน ในสหวิทยาเขตกลุ่มดอยม่อนแจ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

References

- กษมา ชนวงษ์. (2564). รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนเอกชน. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*.
- จินตนา ไจมา. (259). *การบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษา เขต 34. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- ธาริดา สกลภัทรสกุล. (2565). สภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*.
- ทัชชชา ปัญญารัตน์. (2561). *การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*.
- ธีระเดช เรือนแก้ว. (2560). *แนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนอ้อมก้อยวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- แพรวสุดา ไชยตะ. (2567). *แนวทางการบริหารหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นเพื่อยกระดับมาตรฐานฝีมือแรงงานของนักศึกษาวิทยาลัยสารพัดช่างเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.

- ภูริวัฒน์ เชนย. (2567). แนวทางการบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องระดับมัธยมศึกษา พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศุภลักษณ์ ล้อมลาย และ ขวัญปวีณ์ พงศ์สินปภพ. (2561). *สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในช่วงปี 2553-2557*. วิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สุจิตตรา พันธุ์สุวรรณ (2567). การศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 18(2), 235-251.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. (2567). *การขับเคลื่อนหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. (หนังสือราชการ).
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่. (2567). *รายงานผลการดำเนินการป้องกันการทุจริตประจำปี. เชียงใหม่ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่*. (เอกสารรายงาน).

**แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของ
ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่**
**A Guideline for Learning Resources Management in Instructional Management
at Saraphi District Learning Encouragement Center, Chiangmai Province**

อุดร ก้อนศิลา Udron Konsila

ชาลี ภัคดี Chalee Pakdee

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

udronkonsila1979@gmail.com

Received 2025/06/17

Revised 2025/07/14

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน และ2) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ วิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา และการสนทนากลุ่ม จำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญบริหารการศึกษา การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนและอาจารย์มหาวิทยาลัย เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จุดแข็ง คือ (1) การทำงานเป็นทีม (2) ชุมชนมีศักยภาพ (3) มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน (4) สนับสนุนงานศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ (5) มีภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย (6)ช่องทางในการเรียนรู้การเข้าถึงเทคโนโลยี ส่วนจุดอ่อนและข้อจำกัด คือ (1) วัสดุทัศนไม่มีความชัดเจน (2) แหล่งเรียนรู้มีอัตราที่ต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนด (3)บุคลากรความเข้าใจในการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างเต็มประสิทธิภาพ (4) สถานที่ไม่เอื้ออำนวย (5) วัสดุอุปกรณ์ไม่พร้อมใช้งาน (6) ผู้เรียนขาดโอกาสการเรียนรู้ (7)ภาระงานมีมาก

2) แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ วางแผนนโยบายต่อความต้องการของผู้เรียน วิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ มีการเตรียม

ทรัพยากร ทั้งบุคคล สื่อ แหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยี เชื่อมโยงกับความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่น อีกทั้งบูรณาการการศึกษานอกระบบทั้งกายภาพและกลุ่มคนแบบ 360 องศา วิเคราะห์ผลกระทบในเชิงคุณภาพและปริมาณ จัดทำรายงานแล้วนำผลมาปรับปรุงพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, แหล่งเรียนรู้, การจัดการเรียนการสอน, ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ.

Abstract

The research aimed to 1) study the management of learning resources in teaching and learning management and 2) study the management approach of learning resources in teaching and learning management of Saraphi District Learning Promotion Center, Chiang Mai Province. The qualitative research was conducted by interviewing 8 experts, including directors, teachers and educational personnel, and focusing on 7 people, including experts in educational administration, learning resource management, teaching and learning management, and university lecturers. The tools were interview forms and focus groups, and content analysis.

The research results found that:

1) The management of learning resources in teaching and learning management of Saraphi District Learning Promotion Center, Chiang Mai Province, found that the strengths were 1) teamwork, 2) potential communities, 3) use of technology in operations, 4) support for the work of the learning promotion center, 5) diverse wisdom and learning resources, and 6) channels for learning and access to technology. The weaknesses and limitations were 1) unclear vision, 2) learning resources at a rate slower than the specified standard, 3) personnel understanding of how to use learning resources effectively, 4) unfavorable location, 5) materials and equipment not available, and 6) learners lacking learning opportunities. And 7) There is a lot of workload.

2) The management guidelines for learning resources in teaching management of Saraphi District Learning Promotion Center, Chiang Mai Province, found that the Learning Promotion Center planned policies according to the needs of students, analyzed the potential of learning resources, organized various learning activities, prepared resources including people, media, learning resources, technology, linked with cooperation from local agencies, and integrated non-formal education both

physically and in groups of people in a 360-degree manner, analyzed the impacts in terms of quality and quantity, prepared reports and used the results to improve and develop for maximum efficiency.

Keywords: Management, Learning Resources, Teaching Management, District Learning Promotion Center.

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดหลักการสำคัญในมาตรา 54 ว่า รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช, 2560 : 13) ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562 หมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มาตรา 24 ได้กำหนดว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ จัดหาเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผูกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนจากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกสาระวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจไปเรียนรู้ร่วมกันจากสื่อการเรียนการสอน จากแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ การจัดการเรียนรู้ทำให้เกิดได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย มาตรา 25 ยังกำหนดไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬา และนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้的其他 ใดๆ อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562 : 4)

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 ได้ประกาศเผยแพร่เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2566 และมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 60 วันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้น โดยยกระดับจากสำนักงาน กศน. เป็น “กรมส่งเสริมการเรียนรู้” และได้มีการเผยแพร่พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 โดยมาตรา 7 การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีเป้าหมายเพื่อจัดให้มีระบบกระตุนชี้แนะ หรืออำนวยความสะดวกด้วยวิธีการใด ๆ ให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในเรื่องที่ตนสนใจหรือตามความถนัดของตน สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทุกประเภทได้ในเวลาใด ๆ ที่ตนสะดวก โดยไม่มีภาระค่าใช้จ่ายเกินสมควร และเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวาง รู้เท่าทันพัฒนาการของโลกอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งนำความรู้ไปเติมเต็มชีวิตให้แก่ตนเองหรือเกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยอาจได้รับการรับรองคุณวุฒิ ตามความเหมาะสมด้วยก็ได้(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 140 ตอน 20 ก, 2566 : 62)

การศึกษารายงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา SAR (การประเมินตนเอง) ในปีการศึกษา 2566 พบว่า คุณภาพของผู้เรียนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี ไม่เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ เนื่องจากไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนอย่างแท้จริง (ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี, 2566 : 44) ซึ่งคุณภาพของผู้เรียนจะเกิดขึ้นได้ สิ่งหนึ่งที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ได้ให้ความสำคัญต่อการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน นอกจากนี้ ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม การกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ 3 มาตรฐาน ที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียนว่าด้วยเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในความภูมิใจในท้องถิ่น และความเป็นไทย มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ ว่าด้วยเรื่องจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และ มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าด้วยเรื่องใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561 : 25)

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผลการสำรวจข้อมูล และศึกษาแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ในพื้นที่ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี มีแหล่งเรียนรู้ทั้งหมด 20 แห่ง ประกอบด้วย โบราณสถาน 3 แห่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่น 11 แห่ง การเกษตร 1 แห่ง และ แหล่งเรียนรู้ 5 แห่ง แหล่งเรียนรู้หลายแห่งที่ศึกษามีสถานภาพและบทบาทความสำคัญหลายอย่าง เช่น โบราณสถานเวียงกุมกาม วัดกุ้แดง และวัดแสนหลวง จะมีบทบาทเป็นทั้ง โบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้นถูกอนุรักษ์และดูแลจากหน่วยงานของรัฐเป็นอย่างดี ทำให้ยังเห็นร่องรอยอารยธรรมอันรุ่งเรืองในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ให้บุคลากรและ

ผู้เรียนนั้นผู้ได้ใช้แหล่งเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง ซึ่งล้วนแต่เป็นโอกาสให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำแหล่งเรียนรู้เหล่านี้มาจัดเป็นแผนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนการสอนสำหรับสถานศึกษา ที่ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้มีความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทย การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ที่ตรงตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีแนวทางในการส่งเสริม การกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามหลักการในการจัดการศึกษา ถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี จากการศึกษารายงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา SAR (การประเมินตนเอง) ในปีการศึกษา 2566 พบว่า ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี ไม่มีการรายงานเกี่ยวกับหัวข้อการใช้แหล่งเรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในหัวข้อสำคัญในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน และจากการรายงานพบว่าแนวทางพัฒนาคุณภาพของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี คือ ควรมีการวางแผนจัดทำโครงการเพื่อพัฒนากิจกรรมในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น (ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี, 2566 : 147)

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา 1) สภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ว่ามีสภาพและปัญหาในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้อย่างไร 2) แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี ควรเป็นอย่างไร เพื่อนำผลที่ได้ไปให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ การวางแผนเพื่อปรับปรุง พัฒนาการใช้แหล่งเรียนรู้ ประกอบกับเพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถเข้ามาใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนใช้เป็นสถานที่ที่เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะสามารถนำข้อมูลไปปรับปรุง และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการเข้ามาใช้บริการได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยในขั้นตอน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 คน ข้าราชการครู 1 คน พนักงานราชการ (ครู กศน.ตำบล) 5 คน เจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ 1 คน รวม 8 คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ จำนวน 1 คน และ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 2 คน และอาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 7 คน โดยเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นเครื่องมือการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ ประมวลผลจากการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1) การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างสำหรับข้อมูลที่หลากหลาย แบบไม่เป็นทางการ ไม่จำกัดคำตอบ ไม่เคร่งครัด ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งลักษณะและเนื้อหาตลอดจนขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้ ตอนที่ 1 สัมภาษณ์สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

2) แบบคำถามการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประเด็นคำถาม ในการสนทนากลุ่ม ใช้ประเด็นคำถามดังต่อไปนี้ ศึกษาสภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พัฒนาเป็นเครื่องมือการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ ประมวลผลจากการศึกษา และศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ (1) การคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มโดยตรงการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) พิจารณาจากเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน อาทิ เช่น การบริหารการศึกษา การจัดการแหล่งเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน อาจารย์มหาวิทยาลัย มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี ได้แก่ กลุ่มอาจารย์จากมหาวิทยาลัย 2 คน กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน กลุ่มครูผู้สอน 2 คน และผู้จัดการแหล่งเรียนรู้ (เจ้าหน้าที่บรรณารักษ์) 1 คน รวมทั้งหมด 7 คน (2) เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) จำนวน 1 ท่าน คือผู้วิจัยเอง ผู้จดบันทึกการสนทนา (Note - Taker) จำนวน 2 ท่าน และผู้บริการทั่วไป จำนวน 1 ท่าน รวม 3 ท่าน ซึ่งมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยนำผลการศึกษาปัญหาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสาธาณวิ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกรอบในการกำหนดโครงสร้างแนวคำถาม ขั้นตอนที่ 2 สร้างคู่มือการสนทนากลุ่มตามโครงสร้างแนวคำถามที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยคำถามหลัก และคำถามขยายที่มีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ของกลุ่ม ขั้นตอนที่ 3 นำคู่มือการสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และความเหมาะสมของข้อคำถามก่อนหลังในคำถามหลัก รวมถึงความเหมาะสม และเป็นไปได้ของคำถามขยาย และขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขคู่มือการสนทนากลุ่มตามข้อเสนอแนะจนสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้จริง 3) วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา ได้แก่ สมาร์ทโฟนที่สามารถบันทึกเสียงและถ่ายรูปได้, แบบบันทึกข้อมูล

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดสร้างกรอบการศึกษาเอกสาร กรอบการสัมภาษณ์ และกรอบการสนทนากลุ่ม โดยนำแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มากำหนดโครงสร้างและขอบเขตเนื้อหาให้ครอบคลุมข้อมูลทุกส่วนที่ต้องการสอบถาม

2) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเป็นการหาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และโครงสร้างของเครื่องมือโดยนำข้อมูลจากกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาใช้เป็นแนวทาง ในการสร้างคำถามในการวิจัย

3) นำแบบกรอบการศึกษาเอกสาร กรอบการสัมภาษณ์ และกรอบการสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นปรึกษาผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และอาจารย์ที่ปรึกษารองเพื่อตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ทุกท่าน

4) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการแนะนำ มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สมบูรณ์ โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

5) ผู้วิจัยได้แก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะจากการแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ พร้อมจัดพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับจริง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ไม่มีโครงสร้าง โดยสรุปเขียนแบบบรรยาย พรรณนา และข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

2) การวิเคราะห์ผลของการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการวิเคราะห์ เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเขียนสรุปแบบบรรยายพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1) การสรุปรายงานประเมินภายใน (SAR) ประจำปี 2566 พบว่า ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี ไม่มีการรายงานเกี่ยวกับหัวข้อการใช้แหล่งเรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในหัวข้อสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และจากการรายงานพบว่าแนวทางพัฒนาคุณภาพของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี คือ ควรมีการวางแผนจัดทำโครงการเพื่อพัฒนากิจกรรมในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2) การสัมภาษณ์ พบว่า (1) การวางแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน ยังขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ยังไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ ครูไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ และครูยังขาดความเข้าใจในการนำแหล่งเรียนรู้มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ (2) การปฏิบัติตามแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน ยังไม่เคยมีการจัดประชุมชี้แจงให้บุคลากรรับทราบเกี่ยวกับการจัดทำแผนการดำเนินงานการใช้แหล่งเรียนรู้ในการประชุมเปิดภาคเรียนทุกครั้ง ทำให้ครูไม่ทราบบทบาทหน้าที่ในการดำเนินการของตน และยังขาดการกำกับครูเกี่ยวกับความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีทั้งภายในและนอกสถานศึกษา และยังขาดผู้ดูแลการบันทึกการใช้แหล่งเรียนรู้ (3) การตรวจสอบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ยังไม่ได้จัดทำแผนการนิเทศ ดำเนินการนิเทศติดตามและตรวจสอบการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูในทุกสิ้นภาคเรียน หรือสิ้นปีการศึกษา ผู้บริหารไม่ได้ร่วมกับครูในการประเมินผล การใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา ไม่ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินการใช้แหล่งเรียนรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้ไม่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ในส่วนวิธีการและเครื่องมือในการนิเทศ ติดตามนั้นสถานศึกษายังมีไม่หลากหลาย ซึ่งสถานศึกษายังต้องปรับปรุงในด้านนี้ และไม่ได้มีการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาร่วมประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ การประเมินการบริหารแหล่งเรียนรู้ และการรายงานผลการใช้แหล่งเรียนรู้นั้นสถานศึกษาจะทำในลักษณะการสรุปการปฏิบัติงาน ซึ่งจะเวียนกันรับผิดชอบ ไม่มีผู้ที่รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการจัดทำที่ชัดเจน และไม่มีการสรุปตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาเมื่อสิ้นภาคเรียน (4) การพัฒนา ปรับปรุงการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ สถานศึกษาไม่ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสรุปโครงการมาวิเคราะห์ข้อมูลการใช้แหล่งเรียนรู้ ไม่ได้มีผลการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างไรทั้งปัญหาต่างๆ มาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนา/ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ และการกำหนดแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ผู้บริหารไม่ได้จัดให้มีการประชุมครูและระดม

ความคิดเห็นเพื่อทบทวนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตลอดจนไม่ได้ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา/ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา

3) สรุปผลการวิเคราะห์สภาพจริง (SWOT Analysis) พบว่า จุดแข็งและโอกาสของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ คือ (1) มีการทำงานเป็นทีมและใช้หลักการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (2) บริบทชุมชนและประชาชนในชุมชนมีศักยภาพในการร่วมกิจกรรมการศึกษานอกสถานศึกษา (3) มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง (4) ภาครัฐเอื้ออำนวยให้การสนับสนุนงานของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี (5) มีภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และ (6) มีโอกาสและช่องทางในการเรียนรู้การเข้าถึงเทคโนโลยี และสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย จุดอ่อนและข้อจำกัดของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ คือ (1) การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย กลยุทธ์ และมาตรการต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษายังไม่มีความชัดเจน และยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้ (2) แหล่งเรียนรู้ สกร. ยังพัฒนาให้มีความพร้อมด้านทรัพยากรและความทันสมัยในอัตราที่ช้ากว่ามาตรฐานที่กำหนดในยุคปัจจุบัน (3) ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้แหล่งเรียนรู้แต่ละประเภท การจัดหาและผลิตสื่อ อุปกรณ์การจัดทำแบบทดสอบ เครื่องมือประเมินผล แบบรายงาน เป็นต้น (4) สถานที่ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี ไม่เป็นเอกเทศ และไม่เอื้ออำนวยต่อการให้บริการ (5) วัสดุอุปกรณ์มีจำนวนน้อยและอยู่ในสภาพที่ใช้งานไม่ได้ (6) ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ผู้เรียนบางส่วนขาดโอกาสการเรียนรู้ และ (7) ภาระงานมีมากทำให้ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1) แหล่งเรียนรู้ก็เป็นงานหลักของ สกร. เหมือนกัน แต่ถูกหยิบบกหรือพูดถึงน้อย และสอดคล้องกับ พรบ. ของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่ว่าต้องจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตามความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจะต้องเข้าถึงแหล่งเรียนรู้อย่างเท่าเทียม และมีความสะดวกในการเข้าแหล่งเรียนรู้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย มีการพูดถึงกรอบแนวคิดในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีการดำเนินงานที่ใช้แหล่งเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับชุมชนไม่ได้หยุดแค่ในสถานศึกษา มีการเชื่อมโยงกับชุมชนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชน และเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้กับศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภออื่นๆ ว่าเรามีแนวทางในการบริหารพัฒนาแหล่งเรียนรู้อย่างไร เป็นต้นแบบให้กับที่อื่นได้ด้วย

2) การวางแผนเป็นเรื่องของการกำหนดนโยบาย พัฒนางาน หาแนวทางของ สกร. ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในพื้นที่ สร้างนโยบายสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ในเรื่องการวางแผนโครงการ กิจกรรม ต้องมีการสำรวจ วิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ อย่างเช่น ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน แล้วถึงวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การจัดการเชิงปฏิบัติการ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของครู การ

ปฏิบัติงานควรมีการเตรียมทรัพยากร ทั้งบุคคล สื่อ แหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยีต่างๆ ให้พร้อม การดำเนินโครงการให้เชื่อมโยงกับความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่น เช่น บ้าน วัด สถานศึกษา ชุมชน กิจกรรมต่างๆ ควรบูรณาการการศึกษานอกระบบ การใช้วิทยากรท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ คำว่าแหล่งเรียนรู้มี 2 ทาง ทั้งกายภาพและกลุ่มคนต้องทำทะเบียนตรงนี้ออกมาให้ได้และเชื่อมโยงกับชุมชนให้มากที่สุด การประเมินผลควรใช้การประเมินผลที่ครบวงจรที่เรียนว่า 360 องศา ทุกมิติที่หลากหลาย มีการวิเคราะห์ผลของแหล่งเรียนรู้ในเชิงคุณภาพและปริมาณ จัดทำรายงานเพื่อวัดความสำเร็จ และการนำผลมาปรับปรุงพัฒนา และการพัฒนา ปรับปรุง คือ ปรับปรุงการดำเนินงาน เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพของแหล่งเรียนรู้ ประหยัด คัดค้าน ใช้ง่าย ทันเวลา ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้เรียน จัดการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครู ผู้เรียน ชุมชน เพื่อปรับปรุงแผนงานในอนาคต ในการรายงานให้เผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไปมีการนำเสนอผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งองค์กร และชุมชนด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1) (P : Plan) การวางแผน การวางแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน ยังขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนร่วมกันของบุคลากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย จึงควรมีการประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง เพื่อพิจารณาวางแผน โดยวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และแนวทางในการดำเนินงานต่อไป โดยการสร้างความเข้าใจกับครูและบุคลากร รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการบริหารแหล่งเรียนรู้ ซึ่งยังขาดการประชาสัมพันธ์ รมรณรงค์ให้ครู นักศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องตระหนักและเห็นความสำคัญของการใช้แหล่งเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พวงสุวรรณ พันธ์มะม่วง, 2560) พบว่า การวางแผนการใช้และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ยังขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนร่วมกันของบุคลากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย จึงควรมีการประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง เพื่อพิจารณาวางแผน โดยวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

2) (D : Do) การปฏิบัติตามแผน การปฏิบัติตามแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ การเข้าใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนยังมีน้อย ไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน ยังไม่เคยมีการจัดประชุมชี้แจงให้บุคลากรรับทราบเกี่ยวกับการจัดทำแผนการดำเนินงานการใช้แหล่งเรียนรู้ในการประชุมเปิดภาคเรียนทุกครั้ง ทำให้ครูไม่ทราบบทบาทหน้าที่ในการดำเนินการของตน และยังขาดการกำกับดูแลเกี่ยวกับความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีทั้งภายในและนอกสถานศึกษา และยังขาดผู้ดูแลการบันทึกการใช้แหล่งเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (กมลวรรณ คุณาสวัสดิ์, 2561) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหาร

และการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการ จัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาปิยะพรพิทยา คือ 1) ปัจจัยด้านบุคลากร 2) ปัจจัยด้านงบประมาณ 3) ปัจจัยด้านทรัพยากร และ 4) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ

3) (C : Check) การตรวจสอบ การตรวจสอบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ยังไม่ได้จัดทำแผนการนิเทศ ดำเนินการนิเทศติดตามและตรวจสอบการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูในทุกสัปดาห์เรียนหรือสิ้นปีการศึกษา ผู้บริหารไม่ได้ร่วมกับครูในการประเมินผล การใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาไม่ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินการใช้แหล่งเรียนรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้ไม่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ในส่วนวิธีการและเครื่องมือในการนิเทศ ติดตามนั้นสถานศึกษายังมีไม่หลากหลาย ซึ่งสถานศึกษายังต้องปรับปรุงในด้านนี้ และไม่ได้มีการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาร่วมประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ การประเมินการบริหารแหล่งเรียนรู้และการรายงานผล การใช้แหล่งเรียนรู้นั้นสถานศึกษาจะทำในลักษณะการสรุปการปฏิบัติงาน ซึ่งจะเวียนกันรับผิดชอบ ไม่มีผู้ที่รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการจัดทำที่ชัดเจน และไม่มีการสรุปตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาเมื่อสิ้นภาคเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (กู้เกียรติ แดงสีดา, 2563) พบว่า แนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ด้านตรวจสอบ ทบทวน และติดตามการบริหารแหล่งเรียนรู้ (Check) ผู้บริหารสถานศึกษาควรร่วมเป็นคณะกรรมการ และแต่งตั้งผู้มีความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีเข้าร่วมนิเทศก์ กำกับ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ โดยกำหนดกระบวนการและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย

4) (A : Action) การพัฒนา ปรับปรุง การพัฒนา ปรับปรุงการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ สถานศึกษาไม่ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสรุปโครงการมาวิเคราะห์ข้อมูลการใช้แหล่งเรียนรู้ ไม่ได้มีผล การใช้แหล่งเรียนรู้อยู่รวมทั้งปัญหาต่างๆ มาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนา/ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ และการกำหนดแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ผู้บริหารไม่ได้จัดให้มีการประชุมครูและระดมความคิดเห็นเพื่อทบทวนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตลอดจนไม่ได้ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา/ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภารัตน์ งามวิสัย (2561) พบว่า แนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษากลุ่มสหวิทยาเขตร่มเกล้า-นวมินทร์ มีแนวทางการบริหาร ดังนี้ ด้านการปรับปรุงการบริหารแหล่งเรียนรู้ คือ ผู้บริหารแต่งตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารแหล่งเรียนรู้เพื่อปรับปรุงและหาแนวทางจัดทำแผนในปีต่อไป

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การวางแผนเป็นเรื่องของการกำหนดนโยบาย พัฒนางาน หาแนวทางของ สกร. ที่สอดคล้องความต้องการของผู้เรียนในพื้นที่ สร้างนโยบายสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ในเรื่องการวางแผนโครงการ กิจกรรม ต้องมีการสำรวจ วิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ อย่างเช่น ทรัพยากรธรรมชาติ

วัฒนธรรมท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน แล้วถึงวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การจัดการเชิงปฏิบัติการ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของครู การปฏิบัติงานควรมีการเตรียมทรัพยากร ทั้งบุคคล สื่อ แหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยีต่างๆ ให้พร้อม การดำเนินโครงการให้เชื่อมโยงกับความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่น เช่น บ้าน วัด สถานศึกษา ชุมชน กิจกรรมต่างๆ ควรบูรณาการการศึกษานอกระบบ การใช้วิทยากรท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ คำว่าแหล่งเรียนรู้มี 2 ทาง ทั้งกายภาพและกลุ่มคนต้องทำทะเบียนตรงนี้ออกมาให้ได้และเชื่อมโยงกับชุมชนให้มากที่สุด การประเมินผลควรใช้การประเมินผลที่ครบวงจรที่เรียนว่า 360 องศา ทุกมิติที่หลากหลาย มีการวิเคราะห์ผลของแหล่งเรียนรู้ในเชิงคุณภาพและปริมาณ จัดทำรายงานเพื่อวัดความสำเร็จ และการนำผลมาปรับปรุงพัฒนา และการพัฒนาปรับปรุง คือ ปรับปรุงการดำเนินงาน เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพของแหล่งเรียนรู้ ประหยัด คุ่มค่า ใช้ง่าย ทนเวลา ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้เรียน จัดการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครู ผู้เรียน ชุมชน เพื่อปรับปรุงแผนงานในอนาคต ในการรายงานให้เผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป มีการนำเสนอผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งองค์กร และชุมชนด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พวงสุวรรณ พันธ์มั่งมั่ง, 2560) พบว่า แนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้เพื่อจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ศูนย์การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี มีกระบวนการขั้นตอนของการบริหาร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนการใช้และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ด้านการนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ และด้านการนำผลการประเมินแหล่งเรียนรู้ไปใช้ตามวงจรบริหารงานคุณภาพเต็มมิ่ง (PDCA)

องค์ความรู้

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : อุดร ก้อนศิลา, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ อาจจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการไปสู่ผลลัพธ์ตามที่ต้องผ่านกลไก PDCA มากขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

P : Plan หมายถึง การวางแผน ได้แก่ วางแผนการประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง เพื่อพิจารณาวางแผน โดยวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และแนวทางในการดำเนินงานต่อไป โดยการสร้างความเข้าใจกับครูและบุคลากร รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการบริหารแหล่งเรียนรู้ ซึ่งยังขาดการประชาสัมพันธ์ รมรณรงค์ให้ครู นักศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องตระหนักและเห็นความสำคัญของการใช้แหล่งเรียนรู้

D : Do หมายถึง การปฏิบัติตามแผน ได้แก่ การปฏิบัติตามแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ การเข้าใช้แหล่งเรียนรู้ กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน การจัดประชุมชี้แจงให้บุคลากรรับทราบเกี่ยวกับการจัดทำแผนการดำเนินงาน การใช้แหล่งเรียนรู้ในการประชุมเปิดภาคเรียนทุกครั้ง กำหนดบทบาทหน้าที่ในการดำเนินการของตนเอง และกำชับครูเกี่ยวกับความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีทั้งภายในและนอกสถานศึกษา และผู้ดูแลการบันทึกการใช้แหล่งเรียนรู้

C : Check หมายถึง การตรวจสอบ ได้แก่ การนิเทศติดตามและตรวจสอบการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูในทุกสิ้นภาคเรียน หรือสิ้นปีการศึกษา การประเมินผลในการใช้แหล่งเรียนรู้ของ

สถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินการใช้แหล่งเรียนรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้ไม่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาร่วมประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ การประเมินการบริหารแหล่งเรียนรู้และการรายงานผลการใช้แหล่งเรียนรู้นั้นสถานศึกษาจะทำในลักษณะการสรุปการปฏิบัติงาน ซึ่งจะเวียนกันรับผิดชอบ จัดผู้ที่รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการจัดทำที่ชัดเจน และการสรุปตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาเมื่อสิ้นภาคเรียน

A : Action หมายถึง การพัฒนา ปรับปรุง ได้แก่ การสรุปโครงการมาวิเคราะห์ข้อมูลการใช้แหล่งเรียนรู้ นำผลการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างไรบ้าง ปัญหาต่างๆ มาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนา/ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ และการกำหนดแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ผู้บริหาร จัดให้มีการประชุมครูและระดมความคิดเห็นเพื่อทบทวนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตลอดจนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา/ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น หน่วยจัดการเรียนรู้ มีหน้าที่กำกับดูแล ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวก และแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ของศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบลและศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่อำเภอสารภี ทั้งในด้านวิชาการและเทคโนโลยีที่จำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามแผนการส่งเสริมการเรียนรู้ของอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรนำผลการวิจัยแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภออื่นๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้มากยิ่งขึ้น
- 2) ควรมีการปรับใช้ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และแผนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนของตนเอง
- 3) ควรมีประชุมเพื่อวางแผนในการศึกษา ตรวจสอบสภาพปัญหาของการใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยต้องพิจารณาด้วยเหตุผลที่หลากหลาย
- 4) ควรมีการติดตาม ปรับปรุง และตรวจสอบการใช้แหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
- 5) ควรนำแผนงาน โครงการ กิจกรรม ไปสู่การปฏิบัติงานอย่างแท้จริง และมีการกำกับติดตาม ดูแล ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ ควรมีการดำเนินการเตรียมความพร้อมทั้งด้านสถานที่ บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสม หลากหลาย เพื่อให้ผู้ที่มาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้ทุกช่วงวัย จะทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการอย่างแท้จริง
- 2) ควรมีการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อให้เข้าร่วมในการประเมินผลติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 3) ควรมีการจัดทำแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ในรูปแบบดิจิทัล
- 4) ควรมีข้อมูลแหล่งเรียนรู้ให้เลือกใช้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อความสะดวกรวดเร็วและมีแหล่งเรียนรู้ที่มีสภาพพร้อมสำหรับให้บริการ
- 5) ควรมีการจัดทำแบบบันทึกการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

- 1) ควรวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
- 2) ควรวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
- 3) ควรวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

References

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กมลวรรณ คุณาสวัสดิ์. (2561). แนวทางการบริหารและการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปิยะมหาราชาธิราช. การศึกษาอิสระ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- กู้เกียรติ แดงสีดา. (2563). ยุคดิจิทัลกับแนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- พวงสุวรรณ พันธุ์มั่ง. (2560). การบริหารแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2566). พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566. เล่ม 140 ตอน 20 ก.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. ลงวันที่ 6 เมษายน 2560. <https://www.senate.go.th/assets/portals/13/files.pdf>.

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสารภี. (2566). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report : SAR) ประจำปีงบประมาณ 2565 ของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสารภี. เอกสารอัดสำเนา.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2561). แนวทางการประเมินคุณภาพมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษาพิเศษ. กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์ทางการเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุดารัตน์ งามวิสัย. (2561). แนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนกลุ่มสกววิทยาเขต ร่มเกล้า-นวมินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42. วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, นครสวรรค์.

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4

Development of Learning Resources in the Digital Age of School Administrators in Schools Located in a Unique Area under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 4

ทศวรรณ บริหาร Tasanawan Borrihan

สุรศักดิ์ สุทธิศิริ Surasak Suthisiri

ทัศนีย์ บุญมาภิ Tasnee Boonmaphi

สังวาร์ วังแจ่ม Sangwan Wangcham

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University

g663302053@northcm.ac.th

Received 2025/07/19

Revised 2025/08/09

Accepted 2025/08/16

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ และ 2) แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ รูปแบบการวิจัยผสานวิธี ประชารและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 87 คน และผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่น 0.96 และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการสรุปรายงานผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ปรับปรุงแก้ไขการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านการตรวจสอบ ทบทวนและติดตามการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ และด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ตามลำดับ

2) แนวทางการพัฒนาการบริหารแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ พบว่า ด้านการวางแผน กำหนดทิศทางในการดำเนินงานด้วยการวางแผนนโยบายที่ชัดเจน ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ผู้บริหารควรทำการศึกษาและ

วิเคราะห์การดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอก ด้านการตรวจสอบ ทบทวนและติดตามการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้ ประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ และด้านการสรุป รายงานผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ปรับปรุงและแก้ไข การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้

คำสำคัญ : การบริหารแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา.

Abstract

This research aimed to study 1) the management of digital learning resources by school administrators in schools located in special areas, and 2) the management approaches of digital learning resources by school administrators in schools located in special areas. The research design was mixed-methods. The population and sample consisted of 87 school administrators and teachers, and 7 purposively selected informants for interviews. The instruments used were questionnaires with a reliability coefficient of 0.96 and interview forms. Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, and content analysis.

The research results revealed that:

1) Overall, the management of digital learning resources by school administrators in schools located in special areas was at a high level. The following areas, in descending order, were identified: planning, summarizing and reporting learning resource management results, improving learning resource management, monitoring, reviewing, and following up on learning resource management, and operating learning resource management.

2) The development of digital learning resource management by school administrators in schools located in special areas revealed that planning and establishing operational directions through clear policy planning were crucial. For learning resource management operations, administrators should study and analyze both internal and external learning resource management operations, and monitoring. Review and monitor the management of learning resources, evaluate the use of learning resources within the educational institution by using technology, and summarize and report the results of learning resource management, improve and correct the management of learning resources.

Keywords : Digital learning Resource Management, Educational Institution Administrators.

บทนำ

การศึกษา Thailand 4.0 หรือการศึกษาดิจิทัล มีเป้าหมายหลักในการสร้าง “ผู้ทำงานด้วยความรู้” (Knowledge Worker) ให้ครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคมและทุกช่วงวัย โดยเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) รัฐมีบทบาทสำคัญในการจัดหาเครื่องมือ e-Learning เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy & Creative Society) พร้อมทั้งเปลี่ยนบทบาทจากการควบคุมมาเป็นการเสริมพลัง (Empowerment) เพื่อตอบรับการเปลี่ยนแปลงเชิงพลิกผัน (Disruptive Change) (วิจารณ์ พานิช, 2560, น. 1–8) ซึ่งแนวคิด Education 4.0 มุ่งส่งเสริมการบูรณาการองค์ความรู้จากทั่วโลก เพื่อต่อยอดเป็นนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของสังคม โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต ความคิดสร้างสรรค์ และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (วิรัช ปิ่นทศศิริโรจน์, 2559) การเข้าถึงเทคโนโลยีและสื่อใหม่ยังส่งผลให้บุคคลต้องปรับตัวและพัฒนาทักษะสู่การเป็นพลโลก (Global Citizen) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎี Behaviorism, Cognitivism, Constructivism และ Connectivism (เย็น ภูววรรณ, 2557, น. 6–8) การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจึงไม่จำกัดอยู่แค่ในห้องเรียน หากแต่ “โลกคือห้องเรียน” ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ครูจึงต้องมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ชี้แนะแนวทาง และในบางบริบทอาจร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียน สะท้อนถึงคุณลักษณะของครูยุคใหม่ หรือ “e-Teacher” (พวงกาน วังศ์เลขา, 2558)

สถานศึกษายุคใหม่เผชิญการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ความเร็วของโครงข่ายอินเทอร์เน็ต พฤติกรรมผู้เรียน หรือโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไป ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัว พัฒนาทุนมนุษย์ให้มีศักยภาพ พร้อมขับเคลื่อนสังคมและประเทศ โดยไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ไทย อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ยังคงมีระดับความพร้อมที่แตกต่างกัน การบริหารแหล่งเรียนรู้ในหลายโรงเรียนยังขาดความเป็นระบบ จึงควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน โดยเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็วทำให้แหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะในหมวด 8 มาตรา 58 ที่เน้นการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ทั้งจากรัฐ เอกชน และชุมชน แหล่งเรียนรู้ในปัจจุบันจึงครอบคลุมทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงอินเทอร์เน็ต ซึ่งควรถูกนำมาใช้เชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึก

ทักษะการคิด วิเคราะห์ สังเกต และปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้ที่ยั่งยืนและสนุกสนาน โดยควรยึดหลักวงจรคุณภาพเดมมิง (Deming Cycle: PDCA) ได้แก่ การวางแผน (Plan) การดำเนินการ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุง (Act) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (2554, น. 14) และข้อเสนอของปาริฉัตร สาตรา และคันสนีย์ จะสุวรรณ (2557, น. 7-8) ที่เน้นการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและพัฒนางาน

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566-2570 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ได้กำหนดจุดเน้นข้อที่ 4 ให้ครูทุกคนสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้และผลิตสื่อการเรียนการสอน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4, น. 35) จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในพื้นที่ พบว่าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลยังประสบอุปสรรคหลายด้าน เช่น ขาดวิสัยทัศน์ ข้อมูลพื้นฐานไม่เพียงพอ ขาดแคลนทรัพยากร และขาดความรู้ในการจัดการ นอกจากนี้ยังไม่มีระบบติดตามและประเมินผลที่ชัดเจน รวมถึงปัญหาในการสื่อสารผลการดำเนินงาน (วารสาร ประดิษฐ์ และคณะ, 2565, น. 45-60) ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นภารกิจสำคัญ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาที่ควรมีวิสัยทัศน์และตระหนักถึงบทบาทในการส่งเสริมสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีคุณภาพ และสามารถรองรับบริบทของโลกยุคดิจิทัลได้อย่างแท้จริง

ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษายุคดิจิทัล เพื่อนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและครูผู้สอน และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะส่งผลดีต่อกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 รูปแบบการวิจัยผสานวิธี โดยใช้กรอบแนวคิดที่ได้จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามแนวคิดของ กระทรวงศึกษาธิการ (2551) สมศักดิ์ ทองสมุทร (2558) กัญญาณัฐ อินปันสา (2559) ศิริญาญ เลียบคง (2560) กมลวรรณ คุณาสวัสดิ์ (2561) ชนิษฐา กาทัง (2561) สุภารัตน์ งาม

วิสัย (2561) ขั้นตอนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ด้านการวางแผน (Plan) 2) ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ (Do) 3) ด้านตรวจสอบ ทบทวนและติดตามการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ (Check) และ 4) ด้านการสรุป รายงานผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ปรับปรุงและแก้ไขการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ (Action)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ปีการศึกษา 2567 ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 11 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษาจำนวน 76 คน รวมทั้งหมด 87 คน ศึกษาจากประชากรทั้งหมดเลือกแบบเจาะจง (ระบบสารสนเทศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ปีการศึกษา 2567)

2) ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เลือกแบบเจาะจง จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 3 คน ครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ จำนวน 2 คน ครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการ จำนวน 1 คน และครูที่ไม่มีวิทยฐานะ จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสอบถาม เรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 ซึ่งมีเนื้อหาและรูปแบบดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ด้านการงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 ใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ 3) ด้านตรวจสอบ ทบทวนและติดตามการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ และ 4) ด้านการสรุป รายงานผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ปรับปรุงและแก้ไข การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้

2) แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1) แบบสอบถาม

(1) ศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสาร วิทยุ แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและรายละเอียดวัตถุประสงค์ของการวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

(2) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือและปรับปรุงแบบสอบถาม

(3) ศึกษาความหมาย ทฤษฎี หลักการ แนวคิด องค์ประกอบเพื่อทำนियามศัพท์ในการวิจัย และนํานิยามเชิงปฏิบัติการมาเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม

(4) นำแบบสอบถามฉบับร่าง ที่จัดทำขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบแก้ไขให้มีความตรงและความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม

(5) นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน เพื่อนำมาหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence: IOC)

(6) นำแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญมาพิจารณา โดยเลือกเฉพาะข้อที่มีค่า IOC มากกว่า .60 ขึ้นไป ถ้าต่ำกว่านั้นต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

(7) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับ กับกลุ่มตัวอย่างไม่ใช่ประชากร แต่เป็นกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากร จำนวน 30 คน โดยนำไปทดลองใช้กับโรงเรียนแมวินสามัคคี โรงเรียนบ้านปง และโรงเรียนวัดศรีเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถามโดยการหาหาความเชื่อมั่น (Reliability)

(8) การวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach. 1990 : 202 -204) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

(9) นำเสนอแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น และมีความสมบูรณ์ใช้ เก็บข้อมูลต่อไป

2) แบบสัมภาษณ์

(1) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือและปรับปรุงแบบสัมภาษณ์

(2) จัดทำแบบสัมภาษณ์โดยนำข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 1 ข้อ จากแบบสอบถามแต่ละด้านมากำหนดเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ ข้อสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างข้อคำถามจำนวน 4 ข้อ เป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4

(3) นำแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษา และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบแก้ไขให้มีความถูกต้องของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม

(4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหาเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 โดยภาพรวม

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4	ระดับการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
1) ด้านการวางแผน	4.04	0.30	มาก
2) ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้	3.55	0.40	มาก
3) ด้านการตรวจสอบ ทบทวนและติดตามการบริหารจัดการแหล่ง เรียนรู้	3.62	0.42	มาก
4) ด้านการสรุปรายงานผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ปรับปรุง แก้ไขการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้	3.70	0.43	มาก
โดยรวม	3.67	0.35	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการวางแผน รองลงมา คือ ด้านการสรุปรายงานผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ปรับปรุงแก้ไขการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ด้านการตรวจสอบ ทบทวนและติดตามการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 พบว่า

ด้านการวางแผน คือ ผู้บริหารกำหนดทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยจัดทำเป็นการวางแผนนโยบายหรือแนวทางการดำเนินงานของผู้บริหาร มีการประชุมชี้แจงให้บุคลากรได้รับทราบ

ทำความเข้าใจและให้ถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน แต่งตั้งแต่งตั้งผู้มีความรู้ความเข้าใจในด้านเทคโนโลยี เป็นคณะกรรมการสำรวจแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา จึงจะสามารถทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพได้

ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ คือ ผู้บริหารทำการศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เพื่อนำมาพิจารณาหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการประกอบการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติการ และแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จ

ด้านการส่งเสริมบทบาทของนักศึกษา คือ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาในระบบทวิภาคีสามารถทำได้โดยการส่งเสริมบทบาทของนักศึกษาในการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตร ผ่านการสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วม เช่น ฟอรัมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การฝึกฝนทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการส่งเสริมความเข้าใจในบทบาทของนักศึกษาในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองต่อความต้องการทางวิชาการและทักษะการทำงานในอนาคต

ด้านตรวจสอบ ทบทวนและติดตามการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้ คือ ผู้บริหารประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น QR Code, Google form ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

ด้านการสรุป รายงานผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ปรับปรุงและแก้ไขการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ คือ มีแนวทางในการนำผลใช้แหล่งเรียนรู้ รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ มาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ขั้นตอนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้แบ่งเป็น 4 ขั้น คือ 1) ด้านการวางแผน (Plan) 2) ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ (Do) 3) ด้านตรวจสอบ ทบทวนและติดตามการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ (Check) และ 4) ด้านการสรุป รายงานผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ปรับปรุงและแก้ไขการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ (Action) ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการ (2562) ชนิตา ปากหวาน (2565) วิศนีย์ สีเอี่ยม (2561) ทวน เทียงเจริญ (2563) และสันวิษ แก้วมี (2561) ซึ่งพบว่า การบริหารสู่ความ

เป็นเลิศมีการปฏิบัติหรือดำเนินการโดยอาศัยองค์ประกอบ 4 ด้านที่กล่าวมาข้างต้นย่อมส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 4 พบว่า

ด้านการวางแผน ผู้บริหารควรกำหนดทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยจัดทำเป็นแผนงานนโยบายหรือแนวทางการดำเนินงานของผู้บริหาร มีการประชุมชี้แจงให้บุคลากรได้รับทราบทำความเข้าใจและให้ถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน แต่งตั้งผู้มีความรู้ความเข้าใจในด้านเทคโนโลยีเป็นคณะกรรมการสำรวจแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา จึงจะสามารถทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริญาญ์ เลียบคง (2560) ได้กล่าวว่าแหล่งเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญและ นับว่าเป็นเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือองค์ประกอบด้านการ เรียนรู้ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากเดิมที่เน้นเนื้อหาสาระเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับองค์ประกอบ ด้านการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้ก็เพื่อเน้นให้ผลต่อการเรียนรู้ ดังนั้น ตัวบ่งชี้ ที่บอกถึงลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย 1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข 2. การเรียนรู้จากการได้คิดและลงมือปฏิบัติจริง 3. การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น

ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ผู้บริหารควรทำการศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เพื่อนำมาพิจารณาหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการประกอบการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติการ และแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จ เพื่อให้ผลการดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญาณิศา ดวงสีทอง (2561) สรุปไว้ว่า ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ ต้องมีความหลากหลาย ที่สามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลในการแสวงหาความรู้ ด้วยตนเอง เพราะบุคคลมีความต้องการแตกต่างกันไปตามความสามารถความสนใจความถนัด และความพร้อมที่จะเรียนรู้ หากสามารถดำเนินการจัดแหล่งเรียนรู้ได้อย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพก็สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ได้ทุกที่

ด้านการตรวจสอบ ทบทวนและติดตามการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้ ผู้บริหารควรประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น QR Code, Google form ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒน ลาพิงค์ (2562) ได้สรุปว่า แหล่งความรู้เป็นแหล่งที่ตอบสนองต่อการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติจริงของผู้เรียนตามความสนใจและความถนัดได้ทุกโอกาส ช่วยส่งเสริม ให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาเป็นไปตามธรรมชาติ

และเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทุกคนควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญ และแนวนโยบายการพัฒนาการเรียนการสอนของสถานศึกษา และแผนการดำเนินงานพัฒนา แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในสถานศึกษาและภายนอกสถานศึกษา โดยนำเอาสื่อ เทคโนโลยีในปัจจุบัน มาใช้ในการ จัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายและน่าสนใจ รวมทั้งจัดกิจกรรม ส่งเสริมให้นักเรียน เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และมีโอกาสในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของSieber (1999) อ้างถึงใน (แพรพลอย พัฒนะแสง 2565) พบว่า นักเรียนสามารถประสบความสำเร็จโดยมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น สามารถเพิ่มระดับเกรดเฉลี่ย ให้สูงขึ้นเพิ่มความเอาใจใส่ในการเรียนมากขึ้น ได้รับการยอมรับนับถือมากขึ้น มีการพัฒนาความสนใจ มาสู่การเรียน พัฒนาวิสัยทัศน์ในอนาคตของตนเอง และที่สำคัญคือมีโอกาสมากขึ้นในการจบ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหลังจากที่ได้เข้าร่วมในโปรแกรม REACH นั่นเอง

ด้านการสรุป รายงานผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ปรับปรุงและแก้ไขการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้ ควรมีแนวทางในการนำผลใช้แหล่งเรียนรู้ รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ มาใช้เป็นพื้นฐานในการ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น สอดคล้องกับ งานวิจัยของศิริญา เลี้ยวคง (2560) ได้สรุปว่า แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ต่างก็ จะลักษณะแตกต่างกันออกไปมากมาย หลายประเภท ซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล แหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งวิชาการ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย
ที่มา : ทศวรรณ บริหาร, 2569.

จากแผนภาพอธิบายได้ดังนี้ การบริหารแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ด้านการวางแผน กำหนดทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยจัดทำเป็นการวางแผนนโยบายหรือแนวทางการดำเนินงานของผู้บริหาร มีการประชุมชี้แจงให้บุคลากรได้รับทราบ ทำความเข้าใจและให้ถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน แต่งตั้งผู้มีความรู้ความเข้าใจในด้านเทคโนโลยี เป็นคณะกรรมการสำรวจแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา จึงจะสามารถทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพได้ ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ทำการศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เพื่อนำมาพิจารณาหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการประกอบการจัดทำแผนพัฒนา ด้านการตรวจสอบ ทบทวนและติดตามการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้ ฝประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น QR Code, Google form ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น และด้านการสรุป รายงานผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ปรับปรุงและแก้ไขการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ มีแนวทางในการนำผลใช้แหล่งเรียนรู้ รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ มาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

สรุป และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในยุคดิจิทัลโดยผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 จะส่งผลให้เกิดแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปปรับใช้เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ อีกทั้งยังทำให้สามารถประเมินความเป็นไปได้ในการนำแนวทางนี้ไปประยุกต์ใช้จริงในบริบทของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลักษณะพิเศษได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) สถานศึกษาควรมีการกำหนดทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจนเพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ไปสู่ความเป็นเลิศได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) สถานศึกษาควรจัดให้มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม โดยพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อให้การจัดทำแผนกลยุทธ์สอดคล้องกับบริบทและความต้องการจำเป็นอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) สถานศึกษาควรจัดให้มีการสำรวจความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อนำไปกำหนดนโยบายการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

2) สถานศึกษาควรจัดให้มีการมอบรางวัลการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าให้กับบุคลากร

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการวิจัย เรื่องการบริหารด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้การจัดทำแผนกลยุทธ์สอดคล้องกับบริบทและความต้องการจำเป็นอย่างแท้จริง

2) ควรทำการวิจัย เรื่อง การสรุปรายงานผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ปรับปรุงและแก้ไขการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ (Action) สถานศึกษาควรจัดให้มีการมอบรางวัลการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าให้กับบุคลากร

References

- กมลวรรณ คุณาสวัสดิ์. (2560). รูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน. *การศึกษาอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- กนิศพิชญา อัฐมาธิตภักดี. (2564). แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาอาชีวศึกษาในยุคดิจิทัล โดยใช้คร่าวด์ซอร์สซิงและการทำเหมืองข้อความ. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- กัญญาณัฐ อินปันสา. (2559). การส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนสันติสุข อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่. *การค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. การศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชนิษฐา กาตั้ง. (2561). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านแม่แตดน้อย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ญาณิศา ดวงสีทอง. (2561). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนหนองไผ่ปรเจริญวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. *วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ทวน เทียงเจริญ. (2563). การพัฒนาระบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *The Journal of Sirindhornparithat*, 21(1), 1–15.

- ทศวรรณ บริหาร. (2568). การบริหารแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4. *การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.
- ปาริฉัตร สาทรา และคันสนีย์ จะสุวรรณ์. (2557). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตมีนบุรี. *หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พลาภินา วงศ์เลขา. (2558). *การจัดการเรียนการสอนในยุคโลกดิจิทัล*. สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2562, จาก <http://www.moe.go.th>
- แพรวพลอย พัฒนะแสง. (2565). *ศึกษาการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 3. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เย็น ภู่วรรณ. (2557). “ความท้าทาย ณ ขอบแดนใหม่แห่งการเรียนรู้: การศึกษาระบบ 4.0 (Challenges of New Frontier in Learning: Education 4.0).” ใน งานสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ขอบแดนใหม่แห่งการเรียนรู้: การศึกษาระบบ 4.0 (*New Frontier of Learning: Education 4.0*). วันที่ 1 พฤศจิกายน 2557, ณ โรงแรมดุสิตธานี กรุงเทพมหานคร. ศูนย์นวัตกรรมการเรียนรู้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรากร ประดิษฐ์ และคณะ. (2565). *วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา แบบ 2.1. ภาควิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัฒน ลาพิงค์. (2562). *การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาท)*. การค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วิจารณ์ พานิช. (2560). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี.
- วิรัช ปันท์ศิริโรจน์. *Education 4.0*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.applicadthai.com/articles/education-4-0/> [3 สิงหาคม 2559].
- วิศนีย์ สีเยี่ยม. (2561). การปฏิบัติตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐที่ส่งผลต่อระบบสนับสนุนการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนกลุ่มกรุงเทพใต้ สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย*, 9(1), 1-15.
- ศิริญา เลียบคง. (2560). *การบริหารแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

- สมศักดิ์ ทองสมุทร. (2558). การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา เครือข่ายฉนวนนิพนธ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. *ภาคนิพนธ์ คุรุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- สันวิช แก้วมี. (2561). การบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า. *วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุดารัตน์ งามวิสัย. (2561). แนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนกลุ่มสภวิทยาเขตร่มเกล้า-นวมินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42. *วิทยานิพนธ์คุรุศาสตรมหาบัณฑิต* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- Sieber, S., Kagner, E., & Zamora, J. (1999). *How to be a digital leader*. Retrieved December 24, 1999, from <http://www.forbes.com/sites/iese/2013/08/23/how-to-be-a-digital-leader>.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงาน การศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6

Innovative Leadership in the Digital Era for Educational Administrators under
the Bureau of Special Education Administration, Group 6

ศุภาพิชญ์ ตาคำมา Suphaphit Takhamma

สุรัตน์ ศรีตาเดช Surat Sridadet

สิทธิชัย มุลเขียน Sittichai Mulkhien

สุรีย์มาศ สุขกลี Sureemat Sukkasi

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University

g663302039@northcm.ac.th

Received 2025/04/13

Revised 2025/06/18

Accepted 2025/07/04

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัล และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเฉพาะความพิการ จำนวน 193 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบง่าย และกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจงจำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น 0.91 และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อองค์กรนวัตกรรม การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และการคิดสร้างสรรค์ตามลำดับ

2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยสะท้อนเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและศักยภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสังคมยุคดิจิทัล ควรมีการบริหารจัดการโดยมอบหมายงานตามความสามารถของบุคลากร เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด วางแผนและพัฒนาองค์กร ตลอดจนส่งเสริมการทำงานร่วมกันในบรรยากาศที่สร้างสรรค์ พร้อมทั้งบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมยุคดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6.

Abstract

This research aimed to: 1) study innovative leadership in the digital era, and 2) explore the approaches to developing innovative leadership in the digital era among school administrators under the Office of Special Education Administration, Group 6. The sample consisted of 193 participants, including administrators and teachers from special education schools selected through simple random sampling, and 7 purposively selected key informants. The research instruments were a questionnaire with a reliability coefficient of 0.91 and a semi-structured interview. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research results found that:

1) The overall level of innovative leadership in the digital era among school administrators under the Office of Special Education Administration was high. Ranked from the highest to lowest mean scores, the components were: vision for transformation, participation and teamwork, fostering an innovative organizational climate, use of information and communication technology, and creative thinking.

2) The recommended approaches to developing innovative leadership in the digital era include setting a clear and actionable vision that aligns with the goals of improving school quality and student potential in response to the digital society. Administrators should manage by assigning tasks according to staff competencies, provide opportunities for participation in idea generation, planning, and organizational development, promote teamwork in a creative atmosphere, and integrate digital technology into school management and instructional improvement effectively.

Key Words: Innovative Leadership, School Administrators, Special Education Schools, Bureau of Special Education Administration, Group 6.

บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่สังคมและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อหลายมิติของโลก ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การเมือง และการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา การศึกษาได้รับการยอมรับว่าเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาทำหน้าที่ขัดเกลาความรู้ ความสามารถ และ

คุณลักษณะของมนุษย์ให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ พร้อมตอบสนองต่อความต้องการของสังคม และสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ยุทธศาสตร์ที่ 2 ได้มุ่งเน้นการพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยส่งเสริมการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เพิ่มผลผลิตและมูลค่าทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกัน พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้มีการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ใฝ่รู้ คิดสร้างสรรค์ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยเปิดโอกาสให้ภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน และประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการศึกษาผ่าน “พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา” เพื่อเป็นต้นแบบของการปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริง

กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล จึงส่งเสริมการนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะผ่านโครงการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox) ซึ่งมีเป้าหมายหลัก 4 ประการ ได้แก่ 1).เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งด้านเจตคติ ทักษะ และความรู้ พร้อมขยายผลสู่ระดับประเทศ 2).ผลิตและพัฒนานวัตกรรมด้านการบริหารการศึกษาระดับจังหวัด และขยายผลสู่ระดับชาติ 3).ลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนที่อ่อนหรือยากจน 4).ส่งเสริมความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาและพัฒนานวัตกรรมอย่างยั่งยืน นวัตกรรมทางการศึกษาจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน การบริหารงบประมาณ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ตอบโจทย์สังคมยุค 4.0 ตลอดจนแก้ปัญหาการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไทยในยุคปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีสถานศึกษาในความรับผิดชอบรวม 50 แห่ง ใน 38 จังหวัด แบ่งตามประเภทความบกพร่อง เช่น ความบกพร่องทางการได้ยิน ทางสติปัญญา ทางการเห็น ทางร่างกาย/การเคลื่อนไหว และกลุ่มออทิสติก โดยเฉพาะกลุ่มสถานศึกษาที่ 6 ซึ่งเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาคเหนือ มีโรงเรียนเฉพาะทางจำนวน 8 แห่ง ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาแก่เด็กพิการอย่างครอบคลุมในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม โรงเรียนเหล่านี้ยังคงประสบปัญหาในการจัดการศึกษา เช่น นักเรียนที่มีข้อจำกัดด้านภาษาไทย ส่งผลต่อการเรียนรู้ ครูขาดความชำนาญในการใช้ภาษามือหรือสื่อการสอนเฉพาะทาง หลักสูตรไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนพิการ การผลิตสื่อมีต้นทุนสูง และการวัดผลยังขาดความยืดหยุ่น ทั้งหมดนี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง

จากบริบทที่กล่าวมา ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายและจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะในยุคที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกดิจิทัล ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาครู สร้างแรงบันดาลใจ และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาอย่างมีทิศทางและยั่งยืน ไตรยา คงตุก

(2560) ได้กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ความร่วมมือ และการมุ่งสู่วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ขณะที่บริพัทธ์ สารผล (2565) ระบุว่านวัตกรรมทำให้องค์กรสามารถดำรงอยู่และแข่งขันได้อย่างมั่นคงในระยะยาว ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อให้สามารถดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำดังกล่าว และใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง พัฒนาคุณภาพการศึกษา และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 ปีการศึกษา 2567 รวมทั้งสิ้น 439 คน แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 29 คน และครูผู้สอน จำนวน 410 คน จากทั้งหมด 8 โรงเรียน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเฉพาะความพิการ จำนวน 193 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) และกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามและสัมภาษณ์เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 ซึ่งมีเนื้อหาและรูปแบบดังนี้

- 1) แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 มี 5 ด้าน ได้แก่

(1) ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง	จำนวน 8 ข้อ
(2) ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานและทำงานเป็นทีม	จำนวน 7 ข้อ
(3) ด้านการคิดสร้างสรรค์	จำนวน 8 ข้อ
(4) ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการส่งเสริมองค์กรนวัตกรรม	จำนวน 8 ข้อ
(5) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	จำนวน 8 ข้อ

2) แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 7 คน ประกอบด้วย โรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือ ในพระบรมราชินูปถัมภ์ โรงเรียนโสตศึกษาอนุสารสุนทร โรงเรียนกาวีละอนุกุล โดยข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ นำมาจากข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายของแต่ละด้านจากแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 ด้วยโปรแกรมประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายข้อ รายด้าน และ โดยรวม เสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 โดยรวม ดังนี้

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัล	ระดับปฏิบัติ		
	(<i>x</i>)	S.D.	แปลผล
ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง	4.32	0.59	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานและทำงานเป็นทีม	4.27	0.66	มาก
ด้านการคิดสร้างสรรค์	4.14	0.62	มาก
ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการส่งเสริมองค์กรนวัตกรรมและ	4.19	0.65	มาก
เทคโนโลยี			
ด้านการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศและการสื่อสาร	4.18	0.64	มาก
โดยรวม	4.22	0.63	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนัก บริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานและทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมาก ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการส่งเสริมองค์กรนวัตกรรมและเทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก ด้านการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศและการสื่อสาร อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย คือ ด้านการคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 โดยได้สรุปแนวทางแยกออกเป็นแต่ละด้าน จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปรับกลยุทธ์ในการบริหารองค์กรให้เข้ากับสังคมยุคดิจิทัลซึ่งเป็นสังคมที่เกิดเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ให้ตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงยุคปัจจุบัน เพิ่มขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการ โดยใช้นวัตกรรมใหม่ๆมาช่วยในการบริหาร

ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานและทำงานเป็นทีม ผู้บริหารสถานควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการระดมความคิด เสนอแนะ แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ให้ความสำคัญกับการนำกิจกรรมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ PLC (Professional Learning Community) มาใช้โดยนำเรื่องการสร้างนวัตกรรมการศึกษามาเป็นประเด็นพิจารณา ร่วมกัน

ด้านการคิด สร้างสรรค์ ผู้บริหารควรมีการกระตุ้นให้เกิดทักษะคิดสร้างสรรค์ในองค์กร และสร้างแรงจูงใจทั้งแรงจูงใจภายนอก เช่นรางวัล ชื่อเสียง ตำแหน่ง แรงจูงใจภายใน เช่นความภูมิใจ ความสุข มีการพัฒนาระบบสารสนเทศและวัฒนธรรมองค์กร ให้สำคัญของการศึกษาค้นคว้า แสวงหาแนวความคิดใหม่ ๆ รวมถึงทักษะทางเทคโนโลยี เพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน มีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรผ่านการอบรม การดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถอดบทเรียนจากผู้ประสบผลสำเร็จ

ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการส่งเสริมองค์กรนวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ รับฟังความคิดเห็นของบุคลากร ตระหนักถึงความสำคัญคุณค่าของการนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานควรผลักดันให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมภายในสถานศึกษา ให้ตระหนักและเห็นคุณค่าของนวัตกรรมเป็นสำคัญ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้โอกาสครูแสวงหาความรู้ มีทักษะใหม่

ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปรับปรุงด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนการใช้เทคโนโลยีของสถานศึกษาและมีการจัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดูแลรักษา ปรับปรุง จัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียนอย่างชัดเจน ควรมีการวิเคราะห์ห้องครอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และความต้องการด้านเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 จากผลการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6” สามารถอภิปรายผลตามผลการวิจัยที่พบและวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบว่า

ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสามารถวิเคราะห์แนวโน้มการศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ถ่ายทอดวิสัยทัศน์ให้บุคลากรเข้าใจอย่างชัดเจน สร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นการสร้างนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยทัต ยาดา (2567) ที่พบว่าผู้บริหารโรงเรียนเอกชนศาสนาอิสลามสามารถสร้างความไว้วางใจในวิสัยทัศน์ของตนเองอยู่ในระดับมาก และอมรรัตน์ แก้ววรรณรัตน์ (2565) พบว่าผู้บริหารในโรงเรียนทวิ-พหุภาษามีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในระดับมาก ด้านวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง และงานของมลฤดี นิลทัพ (2564) ก็ระบุว่าผู้บริหารเขตมัธยมศึกษา เขต 38 มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในระดับมาก โดยเฉพาะด้านวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง

ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานและทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทีมที่มีคุณภาพ มอบหมายงานตามความสามารถของบุคลากร สร้างบรรยากาศ

เอื้อต่อการทำงานเป็นทีม เปิดโอกาสให้เสนอความคิดเห็น ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี และกระตุ้นให้ร่วมกันสร้างผลงานที่มีคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชานีรา สุมาลี (2565) ที่พบว่าผู้บริหารสามารถทำงานร่วมกับบุคลากรและชุมชนโดยบูรณาการความร่วมมือได้ดี ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานของแพรวพรรณ เปรมลาภ (2565) ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 อยู่ในระดับมากในภาพรวม

ด้านการคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการวางแผนและดำเนินการอย่างสร้างสรรค์ สนับสนุนให้บุคลากรคิดค้นและพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ โดยใช้ประสบการณ์เดิมประยุกต์สร้างนวัตกรรมที่มีคุณค่าต่อองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยทัต ยาตา (2567) พบว่าผู้บริหารมีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ หาข้อมูลและวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา และเปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในระดับมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของบรรเทิง โสภากิมพ์ (2567) ที่พบว่าทักษะการคิดสร้างสรรค์ของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก

ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการส่งเสริมองค์กรนวัตกรรม อยู่ในระดับ มาก ผู้บริหารสถานศึกษามุ่งสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรม ส่งเสริมมิตรภาพ การรับฟังความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาองค์กร พร้อมจัดหาเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวกให้บุคลากรเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างสะดวก ส่งเสริมการสื่อสารและแรงจูงใจในการสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของชลีมาศ คำบุญเรือง (2566) (ไพฑูรย์ ศิริบุรณ์, 2565) และจิราภา ประพันธ์พัฒน์ (2560) ที่พบว่าด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก

ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร อยู่ในระดับมาก ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะในการใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลในการบริหารงาน ส่งเสริมการเรียนการสอนและพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีเสถียรภาพ พร้อมส่งเสริมการสื่อสาร การตัดสินใจ และการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์กร สอดคล้องกับศิริพร พงษ์เนตร (2564) และธิดาพร สร้อยสังวาลย์ (2564) ที่พบว่าผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมด้านการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6 สามารถอภิปรายผลตามผลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง ในประเด็น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถในการสร้างและวางวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาองค์กรสู่อนาคต โดยสามารถวิเคราะห์แนวโน้มด้านการศึกษาและกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา พร้อมถ่ายทอดวิสัยทัศน์ให้บุคลากรเกิดความเข้าใจและนำไปสู่การพัฒนาองค์กรเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับชัยสิทธิ์ ตั้งแปล (2567) ที่เสนอว่า ผู้บริหารควรสร้าง

วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมคุณค่าแห่งนวัตกรรม และส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อีกทั้งยังสอดคล้องกับบรรเทิง โสภามิพ์ (2567) ที่เสนอว่าผู้บริหารควรปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ให้ทันยุคดิจิทัล พัฒนาทักษะการสื่อสาร เลือกวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน โปร่งใส และเปิดรับความคิดเห็นของบุคลากร และยังสอดคล้องกับขวัญณัทกร พันธ์อินทร์ (2565) ที่เสนอว่า ผู้บริหารควรพัฒนาทักษะการสื่อสารผ่านการจัดประชุม การจัดกิจกรรม PLC หรือถ่ายทอดแนวปฏิบัติผ่านหัวหน้ากลุ่มงาน โดยเน้นการมีส่วนร่วมและการสื่อสารวิสัยทัศน์ให้ชัดเจนเข้าใจง่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.

ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานและทำงานเป็นทีม ในประเด็น ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการทำงานร่วมกันของบุคลากรโดยมีเป้าหมายร่วมกัน เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น วางแผน และพัฒนานวัตกรรมร่วมกัน พร้อมสร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับอมรรัตน์ แก้ววรรณรัตน์ (2565) ที่พบว่าผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูและชุมชนร่วมวางแผนและกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานเพื่อเสริมสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและร่วมรับผิดชอบ อีกทั้งสอดคล้องกับแพรวพรรณ เปรมลาภ (2565) ที่เสนอว่าการมีส่วนร่วมของบุคลากรเป็นหัวใจของการขับเคลื่อนนวัตกรรมในสถานศึกษา ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ และยังตรงกับศิริพร พงษ์เนตร (2564) ที่เสนอว่าผู้บริหารควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งภายในและภายนอกกลุ่มสาระ สร้างความตระหนักในความสำคัญของการทำงานเป็นทีม และนำกระบวนการ PLC มาใช้ในการพัฒนาองค์กรอย่างมีคุณภาพ.

ด้านการคิดสร้างสรรค์ ในประเด็น ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบ และบูรณาการความรู้เดิมเพื่อพัฒนาองค์กร โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ สอดคล้องกับบรรเทิง โสภามิพ์ (2567) ที่เสนอว่าผู้บริหารควรปรับวิสัยทัศน์และนำเทคโนโลยีมาสื่อสารอย่างเหมาะสม พร้อมรับฟังความคิดเห็นอย่างโปร่งใส และโรสนีย์ หลีหมัด (2567) ระบุว่าผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและสนับสนุนการทำงานเป็นทีมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ขณะที่เนาวรัตน์ เยาวนาถ (2562) เสนอว่าควรมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนากระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ให้แก่ผู้บริหาร พร้อมจัดทำแผนพัฒนาตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมให้เกิดจินตนาการและการสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร.

ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการส่งเสริมองค์กรนวัตกรรม ในประเด็น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีคุณลักษณะในการสร้างสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม โดยกำหนดทิศทาง โครงสร้าง และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ผ่อนคลาย สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ และให้รางวัลเพื่อจูงใจการสร้างสรรค่นวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับขวัญณัทกร พันธ์อินทร์ (2566) ที่เสนอให้ผู้บริหารสร้าง

บรรยากาศที่ปลอดภัย และรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และอมรรัตน์ แก้ววรรณรัตน์ (2565) เน้นการสร้างสนามพลังบวกและใช้กระบวนการ PLC เพื่อเอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม ส่วน (อารียา เจียะหลี่, 2563) เสนอว่าผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่ดี เป็นมิตร และเปิดกว้าง เพื่อจุดประกายการคิดสร้างสรรค์ในองค์กร.

ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะการใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลในการขับเคลื่อนการทำงาน สนับสนุนการเรียนการสอน การบริหารจัดการและการตัดสินใจ ตลอดจนพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีเสถียรภาพอย่างต่อเนื่อง รวมถึงศึกษาวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อยกระดับองค์กรสู่ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สอดคล้องกับเนาวรัตน์ เยาวนาถ (2562) ที่เสนอให้ผู้บริหารมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ และนำมาใช้ในการบริหาร พร้อมเผยแพร่ความรู้แก่บุคลากร ศึกษาจากต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และใช้ข้อมูลความถนัดของบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการมอบหมายงาน และสอดคล้องกับศิริพร พงษ์เนตร (2564) ที่เสนอให้ผู้บริหารจัดหาเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีระบบนิเทศ ติดตามและพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ.

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : สุภาพิษฐ์ ตาคำมา, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านการมีวิสัยทัศน์สู่การเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปรับกลยุทธ์ในการบริหารองค์กรให้เข้ากับสังคมยุคดิจิทัลซึ่งเป็นสังคมที่เกิดเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ให้ตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงยุคปัจจุบัน เพิ่มขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการ โดยใช้นวัตกรรมใหม่ๆ มาช่วยในการบริหาร

ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานและทำงานเป็นทีม ผู้บริหารสถานควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการระดมความคิด เสนอแนะ แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ให้มีความสำคัญกับการนำกิจกรรมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ PLC (Professional Learning Community) มาใช้โดยนำเรื่องการสร้างนวัตกรรมการศึกษามาเป็นประเด็นพิจารณา

ด้านการคิด สร้างสรรค์ ผู้บริหารควรมีการกระตุ้นให้เกิดทักษะคิดสร้างสรรค์ในองค์กร และสร้างแรงจูงใจทั้งแรงจูงใจภายนอก เช่นรางวัล ชื่อเสียง ตำแหน่ง แรงจูงใจภายใน เช่นความภูมิใจ ความสุข มีการพัฒนาระบบสารสนเทศและวัฒนธรรมองค์กร ให้สำคัญของการศึกษาค้นคว้า แสวงหาแนวความคิดใหม่ ๆ รวมถึงทักษะทางเทคโนโลยี เพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน มีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรผ่านการอบรม การดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถอดบทเรียนจากผู้ประสบผลสำเร็จ

ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการส่งเสริมองค์กรนวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ รับฟังความคิดเห็นของบุคลากร ตระหนักถึงความสำคัญคุณค่าของการนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานควรผลักดันให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมภายในสถานศึกษา ให้ตระหนักและเห็นคุณค่าของนวัตกรรมเป็นสำคัญ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้โอกาสครูแสวงหาความรู้ มีทักษะใหม่ ๆ

ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปรับปรุงด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนการใช้เทคโนโลยีของสถานศึกษาและมีการจัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดูแลรักษา ปรับปรุง จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนอย่างชัดเจน ควรมีการวิเคราะห์ห้องครอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และความต้องการด้านเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กร

สรุป และข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สถานศึกษา ผู้บริหาร และครู ควรวางแผนและดำเนินโครงการที่เน้นการนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู พัฒนาบุคลากรให้สามารถปรับตัวและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมการสร้างนวัตกรรมในองค์กร สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษควรกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารงาน รวมถึงกำหนดโครงสร้าง วัตถุประสงค์ และทิศทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ข้อเสนอแนะทางวิชาการ ควรส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง รวมทั้งพัฒนา

แพลตฟอร์มดิจิทัลกลางเพื่อสนับสนุนการใช้นวัตกรรมในการบริหารงานและการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำวิจัย เรื่อง การส่งเสริมใช้นวัตกรรมในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6
- 2) ควรทำวิจัย เรื่อง แนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มที่ 6

References

- ขวัญนัทร พันอินทร์. (2566). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในสหวิทยาเขตบุญวาทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่*.
- จิราภา ประพันธ์พัฒน์. (2560). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. *วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษา ครุศาสตร์อุตสาหกรรม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*.
- ชัยทัต ยาดา. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษา อำเภอนือคลอง จังหวัดกระบี่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา .สังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่*.
- ชัยสิทธิ์ ตั้งแปล. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มพญาเหนือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่*.
- ชุลีมาศ คำบุญเรือง. (2566). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาสหวิทยาเขตภูพานยาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา. *การศึกษาค้นคว้าอิสระการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา*.
- ชานีรา สุมาลี. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล. *การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่*.
- ธิดาพร สร้อยสังวาล. (2564). บทบาทภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนใน สังกัดเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. *ศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา*.

- เนาวรัตน์ เยาวนาถ. (2562). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บริพัฒน์ สารผล. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. *วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บรรเทิง โสภพิมพ์. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสันทราย 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 2. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะสังคมศาสตร์ และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.
- ปวีณา กันถิน. (2560). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประชารัฐเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปิยโชติ รอดหลง (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แพรวพรรณ เปรมลาภ. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2. *การค้นคว้าอิสระ การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ไพฑูรย์ ศิริบุรณ์ และ ยุวธิดา ขาปัญญา. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ยโสธรเขต 1. *พุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 6(1), 160-176.
- โรสนีย์ หลีหมัด. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดกระบี่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. *การค้นคว้าอิสระการบริหารการศึกษา*. คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.
- ศิริพร พงษ์เนตร. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2. *วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษา*. ครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศิริพรพรรณ สียวง. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. *การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยพะเยา.

- ไศรยา คงตูก. (2560). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3. *การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร.
- อมรรัตน์ แก้ววรรณรัตน์. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในรูปแบบทวิ-พหุภาษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 5. *การค้นคว้าอิสระ การบริหารการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่*.
- อารียา เจียะหลี. (2563). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร. *วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

**การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพ
การศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6**

Personnel Management In The Digital Age Of Educational Administrators Chom Thong
Educational Quality Development Network Group Under Chiangmai Primary
Educational Service Area Office 6

ตฤณพรพร มงคล Trinnapat Mongkol

จันทรฉาย ยมสูงเนิน Janchai Yomsungnern

ธีระภัทร ประสมสุข Teerapat Prasomsuk

เสกชัย ชมภูณูช Sekchai Chompoonuch

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University

g663302031@northcm.ac.th

Received 2025/05/01

Revised 2025/07/30

Accepted 2025/08/08

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้น จำนวน 110 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ค่าความเชื่อมั่น 0.96 การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง และด้านสรรหา บรรจุ และแต่งตั้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมา คือ ด้านธำรงรักษาบุคลากร และด้านอบรมพัฒนาบุคลากรและการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ตามลำดับ

2) แนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ด้านวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง คือ การนำระบบการบริหารอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มาใช้วางแผนอัตรากำลังในสถานศึกษา ด้านสรรหา บรรจุ และแต่งตั้ง คือ การนำระบบบริหารทรัพยากรบุคคลสำหรับข้าราชการครู มาจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศ และระบบการย้าย

ครูและบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ด้านอบรมพัฒนาบุคลากรและการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน คือ การพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ และนำเทคโนโลยีมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนสู่ยุคดิจิทัล และด้านอำนวยการรักษาบุคลากร คือ การให้ความรู้ เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูและบุคลากร การได้รับสิทธิประโยชน์ รางวัลตอบแทน และความภาคภูมิใจ รวมถึงการได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้มีผลงานดีเด่น

คำสำคัญ : การบริหารงานบุคคลของผู้บริหาร, ยุคดิจิทัล, กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา จอมทอง.

Abstract

This research aimed to: 1) Study personnel management in the digital era by school administrators, and Explore approaches for developing personnel management in the digital era among school administrators. The target group includes the Chom Thong Educational Quality Development Network under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 6. The sample group consisted of school administrators, teaching staff, and qualified experts for interviews, totaling 110 participants. The research instruments used were a questionnaire and a structured interview form. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The reliability coefficient of the research instrument was 0.96.

The research findings revealed that:

1) the personnel management in the digital age of the school administrators in Chom Thong Educational Quality Development Network Group under Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 6, in overall, was at a high level. When considering each aspect, it was found that it was at a high level in all aspects. The average was sorted in descending order as follows: personnel planning and positioning, and recruitment, filling and appointment were at the same average, followed by personnel retention. The last area of average was personnel development training and performance enhancement.

2) The results of the study on ways to improve personnel management in the digital age of school administrators in Chom Thong Educational Quality Development Network Group under Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 6, found that in each area, there were the following development guidelines: In terms of personnel planning and positioning were that the administrators should manage school according

to the School Capacity System (SCS), which is a digital technology used to manage the personnel in schools. In terms of recruitment, filling and appointment were that the administrators should follow the Human Resource Management System (HRMS) to store information of teachers and personnel and use the Teacher Rotation System (TRS) to enhance the performance. In terms of training, personnel development and performance enhancement, the administrators should support teacher and personnel development to have knowledge and technology implementation in learning management development to enhance the quality of learners to the digital age, and in terms of personnel maintenance, the administrators should inform about the professional advancement of teachers and personnel, the benefits, rewards and self-esteem, including the receipt of recognize and honor outstanding teachers.

Keywords: Personnel Management of the Administrators, Digital Age, Chom Thong Educational Quality Development Network Group.

บทนำ

โลกยุคปัจจุบันระบบดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของเรามากขึ้น ทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์ยุคปัจจุบัน มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป มีการเชื่อมโยงผู้คนสังคม และระบบโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไว้อย่างสะดวก ง่ายดาย และรวดเร็วขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก เช่น การส่งผ่านข้อความเสียงสนทนาพร้อมใบหน้า หรือติดตามข่าวสารผ่านช่องทางการใช้งาน แอปพลิเคชันต่างๆ ทางโซเชียลเน็ตเวิร์คได้อย่างไร้ข้อจำกัด ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป จากที่กล่าวมานั้นสะท้อนให้เห็นได้ว่าเกิดกลไกที่ถูกรวบรวมไว้เพื่อเติมเต็มช่องว่างระหว่างโลกยุคเก่ากับโลกยุคปัจจุบัน ที่เรียกว่า “ระบบดิจิทัล” ซึ่งระบบดิจิทัลได้ส่งผลในการใช้ชีวิตประจำวันทุกช่วงวัย ตั้งแต่วัยเด็ก วัยทำงาน และวัยผู้ใหญ่ ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงความรู้ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ ได้อย่างต่อเนื่องไร้ขีดจำกัด จึงส่งผลกระทบต่อแวดวงทางการศึกษาหลายประเทศทั่วโลก ที่ต้องมีการปรับตัวเพื่อก้าวข้ามรูปแบบการจัดการศึกษาแบบเดิม มาเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน กล่าวได้ว่า “การศึกษาในยุคดิจิทัล” ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ต้องปรับองค์กรให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยต้องมีการนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพราะเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นเครื่องมือสนับสนุนการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ เป็นการพัฒนาระบบการทำงาน หรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพสูงสุด การประยุกต์นำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาจึงเป็น

โจทย์สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องศึกษาเพื่อพัฒนาองค์กร ต้องมีการเตรียมความพร้อม ความพร้อมเพื่อเข้าสู่โลกยุคดิจิทัล

การศึกษานานโลกดิจิทัล คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นไป ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางกับการประยุกต์ใช้เข้ากับเทคโนโลยีต่างๆ ไปด้วยกัน ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าการ ศึกษาในรูปแบบใหม่นานโลกดิจิทัลหรือ Digital Education เป็นการขยายขอบเขตของคำว่า การศึกษาออกไปการศึกษานานโลกดิจิทัลได้ก้าวหน้าและพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ โดยการค้นคว้าผ่าน สารสนเทศจำนวนมากหาศาลบนโลกอินเทอร์เน็ต เรียกได้ว่าเป็นสังคมฐานการเรียนรู้ Learning-based Society เพราะผู้คนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้มากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำมา ประกอบการตัดสินใจทำให้การดำเนินงานต่างๆมีประสิทธิภาพ จากการพัฒนาของระบบการสื่อสาร ต่างๆเช่นระบบดาวเทียม ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบดิจิทัล ทำให้เราติดต่อสื่อสารได้ง่ายขึ้นจากทั่วทุก มุมโลก

สถานศึกษาในยุคดิจิทัล จึงต้องมีการวางแผนการบริหารงาน ทั้งในด้านการบริหารงาน วิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานทั่วไป รวมไปถึงการบริหารงานบุคคลที่มีความ จำเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของความ ยุติธรรม ถูกต้องและรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องใช้ เทคโนโลยีใหม่ๆ ให้เป็นสถานศึกษาดิจิทัล สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยในการขับเคลื่อนการ เปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกคนต้องมีการปรับกระบวนการคิด ปรับกระบวนการทำงาน ปรับทักษะการใช้เทคโนโลยี และปรับวัฒนธรรมองค์กรสู่องค์กรดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และเพื่อความสำเร็จของสถานศึกษา (ปณณัฐฐา มาเชค, 2565 : 5-7) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประจำปี งบประมาณ 2567 - 2568 ข้อที่ 10 พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ข้อ 10.1 และข้อ 10.3 ได้กล่าวถึง การพัฒนาผู้บริหารสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหาร สถานศึกษา และบุคลากรส่วนกลาง ให้เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์นำนโยบายสู่การปฏิบัติ และมีทักษะในการ บริหารสถานการณื ตลอดจนการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหาร (นโยบายและจุดเน้นของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567-2568 : 3)

ผู้บริหารสถานศึกษา ถือเป็นผู้คนสำคัญที่สุดในหน่วยงาน เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ ของคุณภาพการศึกษา เป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาตามนโยบาย พันธกิจ วิสัยทัศน์ ของสถานศึกษา ดังนั้นการบริหารงานบุคคล จึงเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่ต้องกำหนดแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ รวมทั้งเลือกการบริหารที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การปฏิบัติงานในการบริหารงานของสถานศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมาย ที่วางไว้ ผู้บริหารในฐานะผู้นำทางการศึกษา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพในการ จัดการ ต้องอาศัยทักษะ ประสพการณ์ สมรรถนะ และความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนความร่วมมือของครูและบุคลากรในสถานศึกษา ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษาในยุค

ดิจิทัล จึงต้องมีทักษะที่โดดเด่น เหมาะสม มีความรู้เชิงทฤษฎี มีคุณธรรม ประสพการณ์ทางการบริหารงานยุคใหม่ และบทบาทหน้าที่ในการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์และนำไปสู่การปฏิบัติในอนาคตจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของยุคดิจิทัล (กาญจนา นามวงศ์ , 2566 : 2)

จากการศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่การวิจัย เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ของกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 โดยการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มเครือข่าย ผู้บริหาร ครูผู้สอน ด้านการบริหารงานบุคคล มีอุปสรรคในการบริหารจัดการ ได้แก่ ด้านการประสานงานระหว่างครูและบุคลากรเป็นไปอย่างล่าช้า เนื่องจากความห่างไกลของพื้นที่ ภูมิประเทศที่เป็นภูเขา ปัญหาสัญญาณอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ไม่สามารถใช้งานได้ การนำเทคโนโลยีดิจิทัล และแอปพลิเคชันต่างๆ มาใช้ในการสื่อสาร ระบบสื่อสารออนไลน์ ของบุคลากร ในสถานศึกษาทำได้ยาก เนื่องจากความแตกต่างระหว่างช่วงวัยของบุคลากร และความสามารถด้านเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับปัญหาหลักของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 เพราะการประสานงานเป็นหนึ่งในการบริหารงานบุคคลที่สำคัญ ผู้บริหารควรนำแอปพลิเคชันการสื่อสารแบบสองทาง มาปรับใช้ในการติดต่อประสานงาน เพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็ว

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เรื่อง การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน และครูผู้สอน จำนวน 136 คน กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 รวมทั้งสิ้น จำนวน 145 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม แบบสอบถามที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน ซึ่งมีเนื้อหาและรูปแบบ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 จำนวน 5 ด้าน

โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert) โดยมีเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน ดังนี้

ระดับ	5	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
ระดับ	4	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
ระดับ	3	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
ระดับ	1	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

1) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และปรับปรุงแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม

2) สร้างแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบ แก้ไขให้มีความตรงและความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม

3) นำแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา จัดพิมพ์เป็นแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลจากแบบสอบถาม ดังนี้

1) นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

2) วิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

3) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับ การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 โดยการหาค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด และคณะ, 2561 อ้างถึงใน ชื่นแก้ว พรหมคำ, 2564: 80-81)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6

การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	4.16	0.10	มาก
ด้านสรรหา บรรจุ และแต่งตั้ง	4.16	0.12	มาก
ด้านอบรมพัฒนาบุคลากรและการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน	4.12	0.13	มาก
ด้านธำรงรักษาบุคลากร	4.14	0.08	มาก
โดยรวม	4.14	0.02	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง และด้านสรรหา การบรรจุ และแต่งตั้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมา คือ ด้านธำรงรักษาบุคลากร ด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านอบรมพัฒนาบุคลากรและการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ เลือกแบบเจาะจง 5 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ศิษยานุศิษย์ ครูฝ่ายบริหารงานบุคคล เมื่อวันที่ 25 – 27 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2568 ประเด็นการสัมภาษณ์ได้จากผลการ

วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของแต่ละด้านมากำหนดเป็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์ สามารถสรุปการสัมภาษณ์ ดังนี้

ด้านวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง มีแนวทางพัฒนา คือ การใช้เทคโนโลยีในการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง โดยสื่อสารกับครูและบุคลากรเพื่อวิเคราะห์และคาดคะเนความต้องการครูในอนาคตอย่างเหมาะสม

ด้านสรรหา การบรรจุ และแต่งตั้ง มีแนวทางพัฒนา คือ ผู้บริหารส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี และวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน โดยจัดทำแผนบริหารงานบุคคล จัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ กำหนดหลักเกณฑ์ที่โปร่งใสและยุติธรรม เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีศักยภาพตรงตามภาระงาน

ด้านอบรมพัฒนาบุคลากรและการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มีแนวทางพัฒนา คือ ผู้บริหารส่งเสริมการศึกษาดูงานและการอบรมออนไลน์ เพื่อเปิดโลกทัศน์ให้ครูและบุคลากรได้รับประสบการณ์ตรง แลกเปลี่ยนความรู้และร่วมกันพัฒนางานอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดแรงบันดาลใจ การเรียนรู้ร่วมกัน และเพิ่มประสิทธิภาพให้กับสถานศึกษา

ด้านธำรงรักษาบุคลากร มีแนวทางพัฒนา คือ ผู้บริหารส่งเสริมสวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้ครูและบุคลากร พร้อมพัฒนาความก้าวหน้าในสายวิชาชีพ ส่งเสริมสิทธิประโยชน์การยกย่องผู้มีผลงานดีเด่น จัดกิจกรรมเสริมสัมพันธ์ และสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี มีระบบงาน และรางวัลตอบแทนอย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 หากพิจารณาเป็นรายด้านสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารจัดทำคู่มือ ระบุหน้าที่ความรับผิดชอบ และโครงสร้างการบริหารไว้อย่างชัดเจน มีการศึกษาข้อมูลเพื่อวางแผนความต้องการบุคลากร และส่งเสริมการจัดทำแผนอัตรากำลังเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับมาคอเซา สาแล (2565) พบว่า ผู้บริหารมีการจัดทำแผนอัตรากำลังให้เหมาะสมกับสถานศึกษา และสอดคล้องกับวิภาดา สารัมย์ (2562) พบว่า ผู้บริหารกำหนดคุณสมบัติตามความสามารถและวางแผนบุคลากรให้เพียงพอกับความต้องการในอนาคต

ด้านการสรรหา การบรรจุ และแต่งตั้ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปี ประชาสัมพันธ์การรับสมัครโดยกำหนดคุณสมบัติที่ชัดเจน และเปิดโอกาสให้สมัครงานอย่างเท่าเทียม ดำเนินการอย่างยุติธรรม ได้บุคลากรที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับแวสือมาน หามะ (2565) พบว่า ผู้บริหารควบคุมกระบวนการสรรหาให้เป็นไปตามนโยบายและมี

คุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งงาน และสอดคล้องกับมาคอเซา สาแล (2565) พบว่า ผู้บริหารสรรหาบุคลากรตรงตามความต้องการของสถานศึกษา ส่งเสริมการเลื่อนตำแหน่งตามสมควร และการส่งย้ายและการบรรจุแต่งตั้งที่ขึ้นกับอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

ด้านอบรมพัฒนาบุคลากรและการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ผู้บริหารส่งเสริมพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพแก่บุคลากร พร้อมสนับสนุนให้เข้าร่วมอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน และสร้างผลงานทางวิชาการเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ สอดคล้องกับมาคอเซา สาแล (2565) พบว่า ผู้บริหารพัฒนาครูก่อนมอบหมายหน้าที่และสนับสนุนการเข้าร่วมอบรมสัมมนา สอดคล้องกับแวสือมาน หามะ (2565) ระบุว่าด้านการพัฒนาบุคลากรอยู่ในระดับมาก รองจากการสรรหา และสอดคล้องกับวิภาดา สารัมย์ (2562) พบว่า ผู้บริหารจัดให้บุคลากรเข้าร่วมอบรม สร้างผลงาน และปรับปรุงเจตคติที่ไม่เหมาะสมให้ดีขึ้นเพื่อประโยชน์สูงสุดของสถานศึกษา

ด้านอำนวยการรักษาบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ผู้บริหารส่งเสริม ยกย่อง ชมเชยบุคลากรที่มีผลงานดีเด่น สร้างบรรยากาศเอื้อต่อการทำงาน ส่งเสริมความรู้ ความสามารถ และจัดให้มีระบบความปลอดภัยในการปฏิบัติงานพร้อมใช้ผลการประเมินมาพิจารณาความดีความชอบประจำปี สอดคล้องกับแวสือมาน หามะ (2565) พบว่า มีการจัดสวัสดิการสร้างขวัญกำลังใจ ยกย่องผลงานดีเด่น และใช้ผลประเมินประกอบการเลื่อนตำแหน่ง แม้การให้ความรู้เรื่องกฎหมายยังเป็นจุดที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และสอดคล้องกับวิภาดา สารัมย์ (2562) พบว่า ผู้บริหารจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย ยกย่องผลงานเด่น และจัดสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการทำงานอย่างเหมาะสม

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 ผู้วิจัยพบรายละเอียดประเด็นแบบเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง มีแนวทางพัฒนา คือ แนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง คือ ผู้บริหารใช้เทคโนโลยี เช่น HRMS และ SCS ในการวิเคราะห์ความต้องการบุคลากรให้สอดคล้องกับปทุมภรณ์ กาญจนอรรถ (2561) พบว่า ภารกิจของสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารอัตรากำลัง จัดทำเกณฑ์ตำแหน่งและฐานข้อมูลที่ต้องการและทันสมัย มีการประชุมร่วมวางแผนกับบุคลากร ทบทวนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกำหนดเกณฑ์ตำแหน่งให้เหมาะสมกับศักยภาพแต่ละบุคคล กระบวนการวางแผนประกอบด้วยการประชุมกลุ่มสาระ เชิญคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมพิจารณา และเสนอแผนต่อต้นสังกัด มีการมอบหมายภาระงานโดยอิงจากขอบเขตหน้าที่และชั่วโมงสอน มีระบบประเมินงานที่ชัดเจน พร้อมทั้งวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ความต้องการของบุคลากร และความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การวางแผนประจำปีอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านสรรหา การบรรจุ และแต่งตั้ง มีแนวทางพัฒนา คือ ผู้บริหารส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานบุคคล โดยร่วมกับครูและบุคลากรจัดทำแผนสรรหาอย่างเป็น ธรรม โปร่งใส สอดคล้องกับปทัศลักษณ์ กาญจนอัตถ์ (2561) พบว่า การใช้ข้อมูลจากระบบสารสนเทศ เช่น HRMS และ TRS เพื่อกำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสมกับภาระงาน พัฒนาครูให้สามารถสร้างและใช้ ฐานข้อมูลส่วนบุคคล เช่น เว็บไซต์แสดงประวัติและผลงาน โรงเรียนมีอิสระในการสรรหาและบรรจุ ตามแผนปฏิบัติงาน โดยตั้งคณะกรรมการพิจารณาจากคุณลักษณะและสมรรถนะอย่างชัดเจน คำนึงถึงความเท่าเทียมและไม่เลือกปฏิบัติ

ด้านอบรมพัฒนาบุคลากรและการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มีแนวทางพัฒนา คือ ผู้บริหารส่งเสริมการศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทุกคน ให้ได้รับประสบการณ์ตรง แลกเปลี่ยนมุมมอง ร่วมแก้ปัญหา และนำความรู้มาพัฒนางานได้อย่างเป็นรูปธรรม จัดอบรมออนไลน์ เพื่อความรวดเร็ว ประหยัด และพัฒนาได้ทุกที่ทุกเวลาสอดคล้องกับปทัศลักษณ์ กาญจนอัตถ์ (2561) พบว่า จัดนิทรรศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นวัตกรรมต่าง ๆ ของครูผู้สอน ผู้บริหารตรวจสอบผลการ ดำเนินงานโดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายในแผนงาน และปรับปรุงแผนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มี ตัวชี้วัดที่ชัดเจนในแผนปฏิบัติงานประจำปี พร้อมจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน เพื่อให้บุคลากรทำงาน สอดคล้องในทิศทางเดียวกัน

ด้านธำรงรักษามูลค่าบุคลากร มีแนวทางพัฒนา คือ ผู้บริหาร ควรส่งเสริมการจัดสวัสดิการ เพื่อ สร้างขวัญกำลังใจที่ดี แก่ครู และบุคลากรอย่างทั่วถึงและเพียงพอ พร้อมทั้งจะปฏิบัติงาน ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา คือ ผู้บริหาร ส่งเสริมครูและบุคลากร มีความรู้ ความเข้าใจ มีความ เจริญก้าวหน้าในสายอาชีพ และสายวิชาชีพ สิทธิประโยชน์ ส่งผลงานเพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพจาก หน่วยงาน ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ที่มีผลงานดีเด่น กิจกรรมสัมพันธ์ตามประเพณี วัฒนธรรม ปรับปรุง สภาพแวดล้อม และบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน มีระบบการจูงใจ มีรางวัลตอบแทน ความ ภาคภูมิใจในตนเอง สถานที่สวยงาม สะอาด เรียบร้อย มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานอย่าง เหมาะสม เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและช่วยเหลือเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน และเป็นสื่อกลางเชื่อมโยง ความสัมพันธ์และความสามัคคี และการประชาสัมพันธ์ ความดี หรือผลงานดีเด่น ผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากร ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ศึกษาดูงาน พัฒนาสถานศึกษา และทำให้ เกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพแก่ตนเอง

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : ตฤณพรพร มงคล, 256๓9.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

ด้านวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ ผู้บริหารจัดการทำคู่มือ ระบุหน้าที่ และโครงสร้างการบริหารบุคคลไว้อย่างชัดเจน รองลงมาคือ มีการศึกษาข้อมูลเพื่อพิจารณาความต้องการบุคลากร และการนำเสนอแผนอัตรากำลังต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การสื่อสารเพื่อนำแนวคิดเทคโนโลยีมาช่วยวางแผนอัตรากำลังครูในสถานศึกษา

ด้านสรรหา บรรจุ และแต่งตั้ง โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีตามแผนบริหารงานบุคลากร รองลงมาคือ การประชาสัมพันธ์รับสมัครพร้อมกำหนดคุณสมบัติที่ชัดเจน และการส่งเสริมให้มีโอกาสสมัครงานอย่างเท่าเทียมตามแผนอัตรากำลัง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน

ด้านอบรมพัฒนาบุคลากรและการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสม รองลงมาคือ การสนับสนุนให้เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน และวิจัยเพื่อพัฒนาตนเอง และการส่งเสริม

ผลงานทางวิชาการเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหาร และการจัดการศึกษา ดูงาน เพื่อพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

ด้านธำรงรักษามูลค่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ ผู้บริหารส่งเสริม ยกย่อง ชมเชยครูและบุคลากรที่มีผลงานดีเด่น รองลงมาคือ การสร้างแรงจูงใจ และจัดระบบความปลอดภัยในการทำงาน ส่งผลให้ครูปฏิบัติงานด้วยความสุขใจ และการนำผลประเมินการปฏิบัติงานมาพิจารณาความดีความชอบประจำปี และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การส่งเสริมสวัสดิการเพื่อสร้างขวัญกำลังใจอย่างทั่วถึง

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล และแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาจอมทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ดังนี้ ด้านวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง และด้านสรรหา บรรจุ และแต่งตั้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมาคือ ด้านธำรงรักษามูลค่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านอบรม พัฒนาบุคลากรและการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กำหนดนโยบายการวางแผนอัตรากำลังอย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนให้สถานศึกษานำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น HRMS และ SCS มาใช้ในการวิเคราะห์และวางแผนอัตรากำลังให้สอดคล้องกับความต้องการจริงของสถานศึกษา

2) สร้างระบบการสรรหาบุคลากรที่โปร่งใสและยุติธรรม ควรมีนโยบายการใช้ข้อมูลดิจิทัลและเครื่องมือวิเคราะห์ศักยภาพในการสรรหาและบรรจุบุคลากร โดยกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้

3) กำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากรแบบยั่งยืนควรสนับสนุนการศึกษาดูงานและอบรมออนไลน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อเปิดโลกทัศน์และยกระดับศักยภาพของครูและบุคลากรทุกคน

4) ส่งเสริมสวัสดิการและระบบแรงจูงใจอย่างทั่วถึง กำหนดนโยบายส่งเสริมขวัญกำลังใจ เช่น รางวัล การยกย่อง ความก้าวหน้าในวิชาชีพ และสิทธิประโยชน์ที่ครอบคลุมทุกกลุ่มบุคลากร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) จัดตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์และวางแผนอัตรากำลัง ให้ผู้บริหารร่วมกับครูและบุคลากรวิเคราะห์ความต้องการบุคลากรในแต่ละกลุ่มสาระ โดยใช้ฐานข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัลประกอบการตัดสินใจ

2) พัฒนาเครื่องมือการสรรหาบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่ง ดำเนินการออกแบบแบบฟอร์ม ข้อมูล และเกณฑ์ประเมินที่ใช้ในการคัดเลือกบุคลากรให้ตรงกับภาระงานจริงในสถานศึกษา

3) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังการศึกษาดูงาน ให้ครูและบุคลากรที่ผ่านการอบรมหรือศึกษาดูงาน นำเสนอสิ่งที่เรียนรู้และแนวทางพัฒนางานในรูปแบบนิทรรศการหรือสื่อดิจิทัล

4) จัดกิจกรรมเสริมสร้างขวัญกำลังใจในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดวันเกียรติยศ การมอบรางวัลผู้มีผลงานดีเด่น การจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม และปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง ระบบบริหารทรัพยากรบุคคลสำหรับข้าราชการครู (Human Resource Management System: HRMS) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 6

2) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรบุคคลสำหรับข้าราชการครู (Human Resource Management System: HRMS) ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6

References

- กาญจนา นามวงศ์. (2566). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ. *ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ดุลชิตร์ มงคล. (2566). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*. ออนไลน์ 4(1). 90-91.
- ทินกร เผ่ากันทะ. (2565). แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. ออนไลน์. *วารสารพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*.
- นพัชญ์ ฉิดจันทร. (2564). การบริหารงานบุคคลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*. ออนไลน์ 5(1), 133-146.
- ปทุมพร กาญจนอรรถ (2561). แนวทางการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารและการจัดการการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปณณัฐ มาเชก. (2565). การบริหารองค์กรทางการศึกษาในยุคดิจิทัล. *ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา*.

- ภรทิพย์ ฉิมพาลี. (2566). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพ การศึกษาของเด็กไร้สัญชาติไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. *ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ภัทรา จรรยาธรรม. (2564). การบริหารสถานศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล. *ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา* มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มาคอเซาะ สาแล. (2565). การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอบันนังสตา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2. *ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- โรจนศักดิ์ อินทนน. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการ บริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. ออนไลน์. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 12(45), 43.
- วสันต์ชัย สดคมขำ. (2563). ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการ บูรณา การเทคโนโลยีและเจตคติต่อการใช้เทคโนโลยีของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. *การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิภาดา สารมัย. (2562). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปทุมธานี. *ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- แวสือมาน หามะ. (2565). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2. *ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- สุเทพ เท่งประกิจ. (2557). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2. *ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- อภิสิทธิ์ กองแก้ว. (2566). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์. *การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อิทธิฤทธิ์ กลิ่นเดช. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีกับการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสระบุรี. *ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลโรงเรียน วัดแมริมวิทยา

Development of Teacher Competency Management Model through the Use of Digital Technology Media at Watmaerimwittaya School

พระกิตติศักดิ์ สมแก้ว Phra Kittisak Somkaew

พศิน แท่งจวง Phasina Tangchuang

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

beebell20008@gmail.com

Received 2025/07/22

Revised 2025/08/21

Accepted 2025/09/01

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารของโรงเรียนวัดแมริมวิทยา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ 2) พัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ 3) ทดลองและประเมินการใช้รูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 8 รูป หรือคน เครื่องมือ ได้แก่ กรอบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กรอบการสังเกต กรอบการบันทึกความคิดเห็น และประเมินผล และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการบริหารของโรงเรียนวัดแมริมวิทยา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ยังขาดระบบการบริหารด้านเทคโนโลยี ขาดแผนร่วมและสนับสนุนอย่างเป็นระบบ รวมถึงขาดกลไกที่เลี้ยงต่อการเรียนรู้

2) ผลของการพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การวางแผนร่วมกัน การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำแผนการสอนร่วมกัน การสังเกตชั้นเรียน การแลกเปลี่ยนข้อเสนอแนะ และการสะท้อนผลร่วมกัน โดยเน้นกิจกรรมการใช้เทคโนโลยี เช่น Canva, Quizizz, Google Forms และ YouTube โดยมีครูพี่เลี้ยงจนเกิดสมรรถนะใน 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ

3) ผลการทดลองและประเมินการใช้รูปแบบการบริหารสมรรถนะของครู พบว่า (1) ความเข้าใจต่อการใช้เทคโนโลยี (2) ความมั่นใจในการเลือกใช้เครื่องมือเทคโนโลยี และ (3) ทักษะปฏิบัติการในห้องเรียน เกิดชุมชนการเรียนรู้ PLC ได้ส่งเสริมบรรยากาศเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยน

แนวคิดและประสบการณ์ รวมทั้งบทบาท "ครูพี่เลี้ยง" ที่เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีในทางที่ดีขึ้น

คำสำคัญ : การบริหารสมรรถนะครู, เทคโนโลยีดิจิทัล, การจัดการเรียนรู้.

Abstract

This research aimed to 1) study the administrative conditions of Wat Mae Rim Witthaya School, Mae Rim District, Chiang Mai Province, 2) develop a teacher competency management model using digital technology in Mae Rim District, Chiang Mai Province, and 3) experiment and evaluate the use of a teacher competency management model using digital technology in Mae Rim District, Chiang Mai Province. The research design was qualitative. The main informants were 8 people or persons. The tools were semi-structured interviews, observation forms, opinion recording forms, and evaluation forms, and content analysis.

The research results found that:

1) The administrative conditions of Wat Mae Rim Witthaya School, Mae Rim District, Chiang Mai Province, found that there was a lack of a technology management system, a lack of joint plans and systematic support, and a lack of a mentoring mechanism for learning.

2) The development of a teacher competency management model using digital technology in Mae Rim District, Chiang Mai Province found that the competency management model had 5 components: joint planning, workshops, joint teaching plans, classroom observation and sharing of suggestions, and joint reflection, with an emphasis on activities using technology such as Canva, Quizizz, Google Forms, and YouTube, with mentor teachers. Until the competence in 3 areas is achieved: knowledge, skills, and attitudes.

3) Experimentation and evaluation of the use of the teacher competency management model using digital technology in Mae Rim District, Chiang Mai Province found that the experimentation of the competency management model in 3 areas: (1) understanding of using technology, (2) confidence in choosing technology tools, and (3) practical skills in the classroom, resulted in the creation of a PLC learning community, an atmosphere of shared learning, exchanging ideas and experiences, and the role of "mentor teachers" that led to learning and changes in attitudes and behaviors in using technology.

Keywords: Teacher Competency Management, Digital Technology, Learning Management.

บทนำ

เป็นที่ทราบกันทั่วไปแล้วว่าเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อทุกมิติของชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงมีผลทำให้การศึกษาไม่สามารถละเลยความจำเป็นในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสมรรถนะของครูได้ การพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างครูให้มีความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม การบริหารสมรรถนะของประเทศไทยในปัจจุบันยังขาดแนวทางที่ชัดเจนและครอบคลุม ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการศึกษาของไทยในภาพรวม ดังนั้น การศึกษาและพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมจึงมีความจำเป็นเพื่อสนับสนุนแนวคิดนี้ ตัวอย่างเช่น มีงานเขียนและงานวิจัยหลายชิ้นได้กล่าวถึงความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการบริหารสมรรถนะของครู ดังเช่น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2562 : 10) กล่าวว่า ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัลอาจไม่ถือว่าเป็นความปั่นป่วน แต่เป็นตัวแปรสำคัญของการเปลี่ยนโลกการศึกษาได้ แม้จะมีผลกระทบถึงเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน แต่ความปั่นป่วนนั้นไม่ได้ส่งผลลบไปทั้งหมด ความปั่นป่วนเชิงบวกของ digital disruption ต่อการศึกษาที่เด่นชัดได้กลายเป็นเป็นเครื่องมือสำคัญของการขยายโอกาสและสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาให้เกิดขึ้นได้ ผ่านแนวคิด Open Education เช่น ทำให้เกิด Massive Open Online Courses (MOOC) ที่ทุกคนสามารถเรียนรู้อะไรก็ได้ทุกที่ ทุกเวลา ซึ่งในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาและผู้ให้บริการด้านการศึกษาทั้งในและต่างประเทศต่างจัดคอร์สเรียนที่น่าสนใจให้สามารถเรียนรู้โดยไม่ต้องเดินทาง อีกทั้งสามารถได้รับการรับรองประกาศนียบัตรในการจบหลักสูตรได้ กอปรกับระบบคลังทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด หรือ Open Educational Resource (OER) ที่เป็นคลังสื่อ ทั้งภาพ วิดีโอ เป็นองค์ความรู้สำหรับการดำรงชีวิตต่าง ๆ ที่เจ้าของผู้สร้างสรรค์ผลงานอนุญาตให้ใช้ได้ภายใต้สัญญาอนุญาตครีเอทีฟคอมมอนส์ (Creative Commons) สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2564 : 10) ซึ่งได้ประกาศนโยบายและจุดเน้นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ส่งเสริมและสนับสนุนวิชาชีพครู บุคลากรทางการศึกษา และบุคลากรสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลตามกรอบระดับสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับการศึกษา โดยจัดหลักสูตรพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลเป็น 3 ระดับ ได้แก่ สมรรถนะดิจิทัลระดับขั้นพื้นฐาน ขั้นกลาง และขั้นสูง เป็นต้น ซึ่งแต่ละระดับต้องมีสมรรถนะที่จำเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skills) และด้านการประยุกต์ใช้ (Apply) โดยสมรรถนะเหล่านี้จะเน้นครูที่สอนทางด้านคอมพิวเตอร์และครูสอนวิชาทั่วไป เพื่อมุ่งเน้นให้ครูทุกคนมีสมรรถนะดิจิทัลและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้และปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขณะที่สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สดช.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ (2562 : 7) ได้กำหนดนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วย การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561 – 2580) ระบุว่า โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลของประเทศไทยยังมีจุดอ่อนในการแพร่กระจาย ส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงและการใช้งานของประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐที่อยู่ในระดับต่ำ ดังข้อมูลในปี พ.ศ. 2559 ว่ามีครัวเรือนไทยเพียงร้อยละ 29.96 ที่เข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง คิดเป็นเพียงร้อยละ 8.99 ของประชากรทั้งหมด แม้อัตราการเข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงผ่านโครงข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่จะอยู่ในระดับที่สูงกว่าคือร้อยละ 52.5 ของประชากรทั้งหมด

ผลจากการศึกษาบริบทและสภาพการบริหาร และเอกสารรายงานการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report : SAR) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2564 ถึงปีการศึกษา 2566 ของโรงเรียนวัดแม่วิทยา อำเภอแม่วิทยา จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พบว่า ยังขาดองค์ความรู้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการ ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น การเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ที่จำกัด นักเรียนไม่สามารถใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัยได้อย่างทั่วถึง การสื่อสารระหว่างครูและนักเรียนไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับการติดตามและให้ข้อมูลย้อนกลับ การจัดการเรียนรู้ขาดความยืดหยุ่น ไม่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียนได้ ขาดโอกาสในการพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลของนักเรียน เช่น ทักษะการใช้เทคโนโลยีและการคิดวิเคราะห์ นอกจากนี้ การประเมินผลการเรียนรู้อย่างต้องพึ่งพาวิธีการแบบเดิมที่ใช้เวลามากและขาดความแม่นยำ การจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลเป็นไปอย่างล่าช้า และมีข้อจำกัดในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน ส่งผลให้ครูไม่สามารถใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ ยังพบอีกว่ามีปัญหาด้านการบริหารสมรรถนะของครูในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนาสมรรถนะของครูในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และการใช้งานยังคงมีข้อจำกัดในบางด้าน แม้โรงเรียนจะมีห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ มีคอมพิวเตอร์ใช้เพื่อการเรียนการสอน มีระบบอินเทอร์เน็ต มีห้องเรียนอัจฉริยะ และมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนก็ตาม

จากสภาพการจัดการเรียนรู้ของครู และเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า 1) สภาพการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดแม่วิทยา อำเภอแม่วิทยา จังหวัดเชียงใหม่ มีสภาพเป็นอย่างไร 2) รูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ของโรงเรียนวัดแม่วิทยา ควรเป็นเช่นไร 3) ผลการทดลองและประเมินการใช้รูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ของโรงเรียนวัดแม่วิทยาเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารของโรงเรียนวัดแม่วิทยา อำเภอแม่วิทยา จังหวัดเชียงใหม่

2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนวัดแม่วิทยา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

3) เพื่อทดลองและประเมินการใช้รูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนวัดแม่วิทยา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลโรงเรียนวัดแม่วิทยา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ร่วมให้ข้อมูลจำนวน 8 รูป/คน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหาร 2 รูป/คน 2) ครูปฏิบัติการ 3 รูป/คน และ 3) ครูผู้รับผิดชอบและเชี่ยวชาญด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล 3 รูป/คน และบุคลากรของโรงเรียนวัดแม่วิทยา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6 รูป/คน ได้แก่ ครูผู้สอนในรายวิชาทั่วไป 3 รูป/คน ครูผู้รับผิดชอบและเชี่ยวชาญด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล 3 รูป/คน เป็น “ผู้ร่วมวิจัย” ซึ่งมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัย ได้แก่ Plan (วางแผน) Action (ดำเนินการ) Observation (สังเกต) React (สะท้อนผล) และ Evaluation (ประเมินผล) โดยกำหนดกรอบแนวคิดการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ระยะก่อนทำวิจัย (Pre – Research Phase) ได้แก่ การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของบริบท

ขั้นที่ 2 ระยะของการทำวิจัย (Research Phase) ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การวิเคราะห์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการ PAR และกำหนดแนวทางแก้ไข การออกแบบวิจัย และเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ 3 ระยะการทำแผน (Planning Phase) ได้แก่ การกำหนดรูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสมรรถนะของครู การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสมรรถนะของครู การวางแผนเพื่อติดตามและประเมินผล

ขั้นที่ 4 ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation Phase) ได้แก่ การกำหนดระยะเวลาในการนำแผนไปปฏิบัติ และการอบรมทีมงานที่เกี่ยวข้องในการนำแผนไปปฏิบัติ

ขั้นที่ 5 ระยะการติดตามและประเมินผลและประเมินผลการปฏิบัติงาน (Monitoring and Evaluation Phase) ได้แก่ การจัดตั้งทีมงานติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อติดตามการดำเนินงานของฝ่ายปฏิบัติทุกระยะ และเสนอผลต่อที่ประชุม

เครื่องมือการวิจัย

1) เครื่องมือประกอบการวางแผน (Plan) ประกอบด้วยกรอบการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อใช้ในการระดมความคิดเห็น ร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน

เพื่อระบุปัญหาและวางแผนการพัฒนาแนวทางที่เหมาะสม โดยมีลักษณะเป็นคำถามเปิดและยืดหยุ่น ในการพูดคุย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ร่วมวิจัย

2) เครื่องมือประกอบการดำเนินการ (Action) เป็นกรอบการบันทึกการใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ (Learning Practice Log) เพื่อครูผู้สอนได้จดบันทึกการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาร่วมกันไปใช้จริงในห้องเรียน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนที่ดำเนินการ สื่อเทคโนโลยีที่ใช้ และปฏิกิริยาของนักเรียน

3) เครื่องมือประกอบการสังเกต (Observation) เป็นกรอบการบันทึกการสังเกตการจัดการเรียนรู้ (Observation Form) เพื่อเก็บข้อมูลระหว่างการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูในชั้นเรียน โดยผู้ร่วมวิจัยร่วมสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของนักเรียน การใช้สื่อเทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

4) เครื่องมือประกอบการสะท้อนผล (React) เป็นกรอบการบันทึกการสะท้อนผลร่วม (Reflection Log) เพื่อบันทึกการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอภิปรายกลุ่ม และข้อเสนอแนะในการประชุมระหว่างผู้ร่วมวิจัย เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ผลการดำเนินการ และวางแผนปรับปรุงแนวทางในรอบถัดไป

5) เครื่องมือประกอบการประเมินผล (Evaluation) เป็นกรอบการประเมินผลแนวทางการจัดการเรียนรู้ (Evaluation Form) เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยประเมินผลการใช้แนวทางในด้านความเหมาะสม ประสิทธิภาพ และความเป็นไปได้ พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเพิ่มเติม

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้นำกรอบการสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและภาษาที่ใช้ เพื่อให้สามารถสื่อความหมายที่ชัดเจนและมีความเข้าใจที่ตรงกัน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน จากนั้นนำเครื่องมือปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษารองเพื่อตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาจัดหมวดหมู่ เกี่ยวกับปัญหา ปัจจัย และเงื่อนไขต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ SWOT แบบมีส่วนร่วม (Participatory SWOT Analysis) เพื่อให้เห็นภาพรวมของสถานการณ์อย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในลักษณะการสรุปเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

สภาพการบริหารของโรงเรียนวัดแม่ริมวิทยา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการวิเคราะห์ด้วย SWOT สะท้อนให้เห็นปัจจัยและเงื่อนไข พบว่าขาดความชัดเจนของนโยบายด้านเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปฏิบัติ และการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน โรงเรียนยังต้องเผชิญกับอุปสรรคด้านงบประมาณและภาระงานของครูที่กระทบต่อ

ความต่อเนื่องในการพัฒนา นับเป็นจุดตั้งต้นสำคัญในการออกแบบรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก

ตารางที่ 1 สภาพการบริหารของโรงเรียนวัดแม่ริมวิทยา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
ครูมีเจตคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน	ขาดทักษะด้านดิจิทัลในระดับประยุกต์และออกแบบการเรียนรู้
มีครูบางคนที่สามารถเป็นผู้นำการใช้เทคโนโลยี	ขาดระบบวางแผนร่วมระหว่างครูในการใช้เทคโนโลยี
มีความร่วมมือระหว่างครูในโรงเรียน	ครูบางคนยังขาดทักษะในการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยี
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
นโยบายของกระทรวงฯ สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้	ขาดงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
แหล่งเรียนรู้ออนไลน์มีมากขึ้นและเข้าถึงได้ง่าย	ครูมีภาระงานที่หลากหลาย ทำให้ไม่มีเวลาพัฒนาเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้
นักเรียนส่วนใหญ่คุ้นเคยกับอุปกรณ์และสื่อดิจิทัล	ไม่มีระบบติดตามและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีอย่างชัดเจน

รูปแบบการพัฒนาการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนวัดแม่ริมวิทยา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากกระบวนการ PAR รอบที่ 1 พบว่า ครูมีทักษะและความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีที่หลากหลาย โดยครูบางคนสามารถวางแผนเลือกใช้เครื่องมือ เช่น YouTube, Quizizz, Canva ได้เหมาะสมกับบริบทของรายวิชา ขณะที่บางคนยังต้องการคู่มือการใช้หรือการฝึกฝนเพิ่มเติมในระดับพื้นฐาน ความแตกต่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการออกแบบรูปแบบการพัฒนาอย่างมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทจริงของผู้เรียนและครู

ผลจากการปฏิบัติจริงในห้องเรียนทำให้ครูได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความเข้าใจในระดับปฏิบัติที่ลึกซึ้ง มีการลองผิดลองถูก เรียนรู้ร่วมกับนักเรียน และสะท้อนผลในลักษณะของการเรียนรู้ร่วม (Collaborative Reflection) ตัวอย่างที่เด่นชัดคือครูบางคนเริ่มสามารถใช้ Google Forms สร้างแบบประเมิน พร้อมตั้งคำถามตอบอัตโนมัติได้ด้วยตนเอง หรือวางแผนบทเรียนล่วงหน้าด้วยการสร้างชุดคำถามใน Quizizz เพื่อใช้ในการทบทวนบทเรียน โดยมีข้อเสนอแนะจากครูสะท้อนถึงปัจจัยสำคัญที่ควรนำไปใช้ในการออกแบบรูปแบบการบริหาร ได้แก่ การจัดกลุ่มฝึกอบรมตามระดับสมรรถนะ การจัดหาอุปกรณ์ให้เพียงพอ การสนับสนุนโดยครูพี่เลี้ยง การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วม (PLC) และการมีคู่มือประกอบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการใช้งานจริง

ผลจากการสังเคราะห์จากข้อมูลทั้งหมดนำไปสู่ข้อเสนอเชิงรูปธรรมในการออกแบบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครู โดยเน้น 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ความเข้าใจในเทคโนโลยี 2) เลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลให้เหมาะสมกับรายวิชา 3) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี 4) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี 5) ประเมินผลการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี 6) ความมั่นใจและการ

สื่อสารกับครูในโรงเรียนทั้งนี้ ด้านสมรรถนะทั้ง 5 ที่ใช้ในการประเมินนี้อ้างอิงจากกรอบสมรรถนะด้านดิจิทัลสำหรับครู ซึ่งประกอบด้วย การเข้าถึง (Access) ความเข้าใจ (Understand) การใช้งาน (Use) การสร้างสรรค์ (Create) และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Ethics) ดังนี้

ตาราง 2 เปรียบเทียบระดับสมรรถนะของครูแต่ละรายก่อนและหลังการพัฒนาใน 5 ด้านหลัก

ครูผู้ร่วม ทดลอง	ความเข้าใจใน เทคโนโลยี		เลือกใช้เครื่องมือ ดิจิทัลให้เหมาะกับ รายวิชา		ออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ด้วย เทคโนโลยี		ประเมินผลการ เรียนรู้ด้วย เทคโนโลยี		ความมั่นใจและการ สื่อสารกับครูใน โรงเรียน	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
ครูคนที่ 1	ปาน กลาง	สูง	ต่ำ	ปาน กลาง	ต่ำ	ปาน กลาง	ต่ำ	ปาน กลาง	ปาน กลาง	สูง
ครูคนที่ 2	ต่ำ	ปาน กลาง	ปาน กลาง	สูง	ต่ำ	ปาน กลาง	ต่ำ	ปาน กลาง	ปาน กลาง	สูง
ครูคนที่ 3	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง	ปาน กลาง	สูง
ครูคนที่ 4	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง	ปาน กลาง	สูง	ปาน กลาง	สูง
ครูคนที่ 5	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง	ปาน กลาง	สูง	ปาน กลาง	สูง
ครูคนที่ 6	ต่ำ	ปาน กลาง	ปาน กลาง	สูง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ปาน กลาง	ปาน กลาง	สูง

ผลการทดลองการใช้อยู่แบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนวัดแมริเมียว อำเภอแมริเมียว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบแสดงถึงพัฒนาการของครูใน 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความเข้าใจเชิงแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในบริบทการเรียนการสอน (2) ความมั่นใจในการเลือกใช้และประยุกต์ใช้เครื่องมือเทคโนโลยี และ (3) ทักษะเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้จริงในห้องเรียน โดยครูมีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ดิจิทัลที่หลากหลายขึ้น และมีการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการวัดผลและประเมินผู้เรียนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่า การสร้างชุมชนการเรียนรู้ PLC ได้ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันอย่างแท้จริง มีการแลกเปลี่ยนแนวคิดและประสบการณ์ รวมถึงเกิดบทบาทของ "ครูพี่เลี้ยง" ที่ช่วยสนับสนุนและให้คำแนะนำแก่เพื่อนครูอย่างเป็นธรรมชาติ กระบวนการ PAR ได้ส่งผลให้ครูเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง และเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทั้งในด้านเจตคติและพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี ส่วนผลการประเมินการพัฒนาอยู่แบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า ครูมีพัฒนาการอย่างชัดเจน 5 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ครูมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ไม่เพียงมองว่าเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือเสริม แต่เห็นว่าการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสามารถช่วยวางแผนการสอน สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน และวัดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูบางคนเข้าใจความแตกต่างระหว่างเครื่องมือแต่ละประเภทและเลือกใช้ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

ด้านที่ 2 ครูมีความมั่นใจมากขึ้นในการใช้เครื่องมือดิจิทัลพื้นฐานและแบบโต้ตอบ เช่น การสร้างแบบประเมินด้วย Google Forms การออกแบบสื่อการเรียนรู้ผ่าน Canva และการจัดกิจกรรมเสริมบทเรียนด้วย Quizizz การฝึกใช้จริงในห้องเรียนทำให้ครูมีทักษะที่มั่นคงขึ้นในการควบคุมกิจกรรม สื่อสารกับผู้เรียน และแก้ปัญหาเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี

ด้านที่ 3 ครูสามารถบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับเนื้อหาวิชาที่ตนสอนได้อย่างสร้างสรรค์มากขึ้น เช่น ครูภาษาอังกฤษนำคลิป YouTube มาฝึกทักษะการฟังและพูด ครูวิทยาศาสตร์ใช้ Quizizz ในการออกแบบกิจกรรมทดลองแบบมีภาพประกอบ และครูคณิตศาสตร์ใช้ Canva ในการสร้างใบงานที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์ทั้งเนื้อหาและผู้เรียน

ด้านที่ 4 ครูตระหนักถึงประเด็นด้านจริยธรรมมากขึ้น เช่น การเลือกใช้สื่อที่มีลิขสิทธิ์ การอ้างอิงแหล่งข้อมูล การใช้ภาพและคลิปประกอบการเรียนอย่างเหมาะสม ตลอดจนการดูแลความเป็นส่วนตัวของนักเรียนในการทำแบบประเมินออนไลน์ และการใช้แพลตฟอร์มอย่างมีความรับผิดชอบ

ด้านที่ 5 การสะท้อนผลและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ครูเริ่มใช้แบบประเมินออนไลน์เพื่อวัดผลลัพธ์การเรียนรู้ และมีการบันทึกผลการสอนพร้อมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมงาน การสะท้อนผลกลุ่มย่อยและการช่วยเหลือกันในลักษณะพี่เลี้ยงทำให้ครูเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนเห็นพ้องว่าเป็นบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมอย่างแท้จริง และควรได้รับการสนับสนุนให้ขยายผลในระดับระบบโรงเรียนต่อไป

ตารางที่ 3 สรุปการเปลี่ยนแปลงของสมรรถนะครูโดยรวมในแต่ละด้านก่อนและหลังการพัฒนา

สมรรถนะ	ก่อนร่วมกิจกรรม	หลังร่วมกิจกรรม	สรุปผล
ความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยี	มีความเข้าใจในระดับพื้นฐาน ใช้เฉพาะเครื่องมือที่คุ้นเคย เช่น YouTube	เข้าใจ การทำงาน ของ เครื่องมือดิจิทัลมากขึ้น สามารถใช้ Google Forms, Canva ได้	ความรู้เพิ่มขึ้น มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกใช้เครื่องมือเพื่อการเรียนรู้มากขึ้น
ทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน	ขาดความมั่นใจ ใช้เทคโนโลยีเฉพาะที่เคยใช้ ยังไม่กล้าลองใช้เครื่องมือใหม่	ใช้เครื่องมือใหม่ได้อย่างมั่นใจมากขึ้น เช่น Quizizz, Google Forms, Canva	ทักษะและความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน
การออกแบบกิจกรรมโดยใช้	ยังไม่สามารถเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับเนื้อหาวิชาได้	สามารถออกแบบกิจกรรมที่ใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับ	มีความสามารถในการวางแผนและบูรณาการ

เทคโนโลยี	ชัดเจน	เนื้อหาวิชาแต่ละรายวิชาได้ดี	เทคโนโลยีเข้ากับรายวิชาได้
การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม	ยังไม่ตระหนักถึงความปลอดภัยในการใช้สื่อออนไลน์และการอ้างอิงแหล่งข้อมูล	เริ่มคำนึงถึงการเลือกสื่อที่เหมาะสม และใช้เนื้อหาที่มีแหล่งอ้างอิง	มีพัฒนาการด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมเพิ่มขึ้น
การสะท้อนผลและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	ไม่มีระบบหรือแบบประเมินตนเองหลังการใช้เทคโนโลยี	สะท้อนผลหลังสอน มีการใช้แบบประเมิน Google Forms และบันทึกผลการสอน	เริ่มเกิดแนวทางในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการบริหารของโรงเรียนวัดแม่ริมวิทยา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่เผชิญกับอุปสรรคด้านงบประมาณและภาระงานของครูนั้นอาจกระทบต่อความต่อเนื่องในการพัฒนา ขาดความมั่นใจ ใช้เทคโนโลยีเฉพาะที่เคยใช้ ยังไม่กล้าลองใช้เครื่องมือใหม่ ยังไม่สามารถเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับเนื้อหาวิชาได้ชัดเจน ยังไม่ตระหนักถึงความปลอดภัยในการใช้สื่อออนไลน์ และยังไม่มีระบบหรือแบบประเมินตนเองหลังการใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้เพราะครูมีภาระอื่นค่อนข้างมาก และขาดการส่งเสริมให้พัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยี จนทำให้สมรรถนะใหม่เกิดขึ้นช้ากว่าปกติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Downes (2007) พบว่า การพัฒนาครูในโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดสมรรถภาพด้านความรู้และความสามารถเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารและขาดผู้ช่วยเหลือในการแนะนำด้านเทคนิคการใช้ในโรงเรียนสอดคล้องกับงานวิจัยของภควรรณ อยู่เย็น (2563) พบว่า การพัฒนาสมรรถนะครูด้านดิจิทัลประสบปัญหาหลักคือความเหมาะสมของระยะเวลาและความพร้อมของเครื่องมือที่ใช้เป็นสื่อ และเครื่องมือที่ใช้ในการอบรมของครูผู้เข้ารับการอบรม

การพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนวัดแม่ริมวิทยา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ วางแผนร่วมกัน อบรมเชิงปฏิบัติการ จัดทำแผนการสอนร่วมกัน สังเกตชั้นเรียนและแลกเปลี่ยนข้อเสนอแนะ และสะท้อนผลร่วมกัน โดยเน้นกิจกรรมการใช้เทคโนโลยี เช่น Canva, Quizizz, Google Forms และ YouTube โดยมีครูพี่เลี้ยง จนเกิดสมรรถนะใน 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ทั้งนี้เพราะได้มีกระบวนการอบรม ฝึกปฏิบัติในเชิงปฏิบัติการจนทำให้ครูมีสมรรถนะที่ดีขึ้นในหลาย ๆ ด้านที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี สอดคล้องกับงานวิจัยของกนิชชา ศิริศักดิ์ และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ (2563) พบว่า สมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล 2. ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล 3. การเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล 4. การผลิตสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล และ 5. จรรยาบรรณในการใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล และสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิวิมล ม่วงกล้า (2562) พบว่า องค์ประกอบตัวชี้วัดด้านความสามารถทางดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการ

ศึกษาในจังหวัดสระบุรีมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัล 2. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3. การเข้าใจเทคโนโลยีดิจิทัล 4. การปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล 5. การสร้างเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัล และ 6. การขับเคลื่อนเทคโนโลยีดิจิทัล และ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของภควรรณ อยู่เย็น (2563) พบว่า ผู้เข้าอบรมทุกคนมีความก้าวหน้าในเรื่องสมรรถนะครูด้านดิจิทัลสูงขึ้น ผลการสังเกตพฤติกรรมครูเรื่องความกระตือรือร้นและการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายอยู่ในระดับดี

ผลการทดลองและประเมินการใช้รูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนวัดแม่วิทยา อำเภอแม่วิทยา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบการบริหารสมรรถนะ 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความเข้าใจต่อการใช้เทคโนโลยี (2) ความมั่นใจในการเลือกใช้เครื่องมือเทคโนโลยี และ (3) ทักษะปฏิบัติการในห้องเรียน เกิดชุมชนการเรียนรู้ PLC เกิดบรรยากาศเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนแนวคิดและประสบการณ์ รวมทั้งบทบาท "ครูพี่เลี้ยง" ที่เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี โดยครูมีพัฒนาการอย่างชัดเจน 5 ด้าน ดังนี้ ด้านเข้าใจการทำงานของเครื่องมือดิจิทัลมากขึ้น สามารถใช้ Google Forms, Canva ได้ ด้านการใช้เครื่องมือใหม่ได้อย่างมั่นใจมากขึ้น เช่น Quizizz, Google Forms, Canva ด้านความสามารถออกแบบกิจกรรมที่ใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาแต่ละรายวิชาได้ดี ด้านคำนึงถึงการเลือกสื่อที่เหมาะสม และใช้เนื้อหาที่มีแหล่งอ้างอิง และด้านสะท้อนผลหลังสอน เช่น การใช้แบบประเมิน Google Forms และบันทึกผลการสอนสอดคล้องกับงานวิจัยของพิรดา ฝาคำ สมเกียรติ อินทสิงห์ และนันท อัครภากรณ์ (2564) พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการประเมินการเรียนรู้ ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ต้องจัดหาสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่ทันสมัยและมีความเหมาะสมเพื่อใช้ในการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนาอาจารย์ควรสนับสนุนและส่งเสริมอาจารย์ให้มีความรู้และบูรณาการเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ramsay (2009) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการสอนและการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารที่ประสบความสำเร็จด้วยการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ ประกอบด้วย การกำหนดประเด็น (Hit List) การกำหนดบทบาทหน้าที่ (Staff Role) ด้านงบประมาณ (Budget) ด้านการสนับสนุนการเรียนการสอน (In-Class Support) การออกคำสั่งเฉพาะเจาะจง (Technical Issue) และการนำ (Leadership)

องค์ความรู้

ตารางที่ 4 แสดงองค์ความรู้

ด้านที่	การบริหารสมรรถนะ	คำจำกัดความ
1	ความรู้และความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	ครูส่วนใหญ่มีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในระดับการใช้งานทั่วไป เช่น การนำเสนอผ่าน PowerPoint การค้นหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต และการใช้ YouTube ประกอบการเรียนการสอน แต่ยังขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับ

ด้านที่	การบริหารสมรรถนะ	คำจำกัดความ
2	สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหรือการวัดผลที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ ครูบางคนสามารถใช้เครื่องมือเชิงโต้ตอบ เช่น Canva, Google Forms หรือ Quizizz ได้ โดยเฉพาะครูที่มีความสนใจใฝ่รู้และทดลองใช้อย่างต่อเนื่อง แต่ครูส่วนใหญ่ยังคงใช้เทคโนโลยีในลักษณะเสริมมากกว่าการบูรณาการอย่างเป็นระบบ
3	ปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะของครูด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	ประสบการณ์ส่วนตัวของครู โอกาสในการเข้ารับการอบรม การสนับสนุนจากผู้บริหาร ความพร้อมของอุปกรณ์ และการมีเพื่อนร่วมงานที่ช่วยเป็นพี่เลี้ยงหรือแหล่งเรียนรู้ร่วม
4	ปัญหาและอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	เรื่องของการเวลาในการเตรียมการสอนภาระงานที่มาก ความไม่มั่นใจในทักษะการใช้เทคโนโลยี รวมถึงการขาดระบบติดตามประเมินผลการใช้เทคโนโลยีที่ชัดเจน
5	ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการบริหารสมรรถนะของครูโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	ครูส่วนใหญ่ต้องการให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการฝึกใช้จริง จัดกลุ่มตามระดับความสามารถ มีคู่มือการใช้งานประกอบ และมีระบบพี่เลี้ยงหรือกลุ่มเรียนรู้ร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
6	รูปแบบการบริหารพัฒนาสมรรถนะครูโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	เป็นรูปแบบที่ยืดหยุ่น ปรับให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก มีเป้าหมายเชิงระบบ ประเมินความก้าวหน้าเป็นระยะ และสร้างแรงจูงใจผ่านการยอมรับของเพื่อนร่วมงานและผู้บริหาร เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

จากตารางสามารถอธิบายได้ว่า การบริหารสมรรถนะของครูโดยใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัล ครูต้องพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้ซอฟต์แวร์บริหารจัดการการเรียนรู้ (LMS) การสร้างสื่อมัลติมีเดีย และการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในยุคใหม่ นอกจากนี้ยังควรบูรณาการเทคโนโลยีในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในด้านการวางแผน การนำเสนอเนื้อหา และการประเมินผลเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักเรียน อีกทั้งควรมีการส่งเสริมผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาแผนงานด้านเทคโนโลยี การสนับสนุนทรัพยากรทันสมัย และการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยให้ครูสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย นำไปสู่การพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของโลกในยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสามารถนำมากำหนดเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยดังนี้

สรุป และข้อเสนอแนะ

การนำเสนอผลการวิจัยจากการดำเนินงานตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นการพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนวัดแม่ริมวิทยา การดำเนินการในช่วงแรกประกอบด้วย การเก็บ

ข้อมูลบริบทและสมรรถนะของครูผ่านการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เชิง SWOT เพื่อหาปัจจัยและเงื่อนไขใช้เป็นฐานข้อมูลในการออกแบบการพัฒนาและกิจกรรมของโรงเรียนเนื้อหา ในบทนี้ประกอบด้วยผลการสรุปผลการดำเนินกิจกรรมในแต่ละรอบของกระบวนการ PAR การอภิปรายผลเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบ พร้อมทั้งเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเสนอรูปแบบให้มีความเหมาะสมและยั่งยืน โดยอาศัยข้อมูลจากครูผู้เข้าร่วมจำนวน 6 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วยครูผู้สอนในรายวิชาปกติและครูผู้มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนถูกนำมาสังเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงด้านสมรรถนะ การเรียนรู้ร่วมกัน และแนวทางที่ส่งผลต่อการยกระดับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรกำหนดแนวทางเชิงนโยบายที่ยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้ครูสามารถเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง ทั้งด้านรายวิชาและระดับชั้นเรียน โดยหลีกเลี่ยงการบังคับใช้รูปแบบเดียวกับทุกคน ควรเอื้อให้ทดลองและใช้นวัตกรรมย่อย ๆ ภายในชั้นเรียน ก่อนนำไปใช้ในวงกว้าง หรือการจัดเวทีแลกเปลี่ยนผลงานของครู เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาต่อยอดในลักษณะ “จากห้องเรียนหนึ่งสู่อีกห้องเรียนหนึ่ง” (Bottom-up Innovation)

2) สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรสนับสนุนอุปกรณ์พื้นฐาน เช่น คอมพิวเตอร์ กล้องถ่ายวิดีโอ อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ตลอดจนซอฟต์แวร์ที่จำเป็นต่อการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ ควรสนับสนุนด้านเทคนิค เช่น เจ้าหน้าที่ IT หรือช่องทางให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความมั่นใจในการใช้งานและลดแรงกดดันจากความไม่แน่ใจทางเทคนิค

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) โรงเรียนวัดแม่ริมวิทยา ควรกำหนดแผนส่งเสริมระบบ พี่เลี้ยง (Mentor System) หรือสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน (Professional Learning Community: PLC) ภายในโรงเรียน โดยการจับคู่หรือจัดกลุ่มครูที่มีระดับความสามารถทางเทคโนโลยีต่างกัน จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้แบบ peer-to-peer ที่มีประสิทธิภาพ ครูผู้มีความสามารถสามารถแบ่งปันแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ขณะเดียวกัน ครูทั่วไปสามารถซักถามและรับคำแนะนำเฉพาะบริบทของตนได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ใหญ่ (Andragogy) ที่เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน

2) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีความต่อเนื่อง โดยแบ่งกลุ่มตามระดับความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (ผู้เริ่มต้น ปานกลาง และเชี่ยวชาญ) เพื่อให้สามารถออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม และส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพของแต่ละคน โดยเฉพาะกลุ่มครูที่มีพื้นฐานน้อยจะได้ฝึกซ้ำหลายรอบอย่างไม่มีรู้สึกกดดัน

3) จัดทำคู่มือแบบ Step-by-step ที่ใช้ภาษาเข้าใจง่าย พร้อมภาพประกอบทุกขั้นตอน และควรมีวิดีโอสาธิตสั้น ๆ สำหรับแพลตฟอร์มสำคัญ เช่น Quizizz, Canva, Google Forms, และ

Kahoot หรือ “วิดีโอสั้น ๆ ที่ครูบันทึกเองในโรงเรียนจะตรงกับบริบทและดูเข้าใจง่ายกว่าสื่อจากต่างประเทศ”

4) การมีครูพี่เลี้ยงและระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียน ช่วยลดช่องว่างความกลัวเทคโนโลยี และสร้างความมั่นใจได้มากกว่าอบรมนอกสถานที่ จึงควรมีการแต่งตั้ง “ครูพี่เลี้ยงด้านเทคโนโลยี” ที่คอยให้คำปรึกษาขณะใช้งานจริง รวมถึงส่งเสริมให้เกิดวง PLC (Professional Learning Community) ภายในโรงเรียน

5) จัดสรรเวลาอย่างเป็นทางการในการฝึกใช้เทคโนโลยี และให้การรับรองการทดลองใช้สื่อในชั้นเรียนเป็นส่วนหนึ่งของงานที่ได้รับการประเมิน

6) โรงเรียนแม่ริมควรติดตามและประเมินผลที่เน้นกระบวนการแทนที่จะประเมินเฉพาะผลลัพธ์จากการใช้เทคโนโลยี ครูหลายคนเสนอว่าควรมีระบบสะท้อนผลในรูปแบบการบันทึกกระบวนการ การถ่ายภาพการสอน หรือการอภิปรายกลุ่ม เพื่อประเมินพัฒนาการของครูและนักเรียนควบคู่กัน โดยไม่สร้างแรงกดดันในรูปแบบการประเมินแบบเดิม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยประเด็นการพัฒนาและบริหารสมรรถนะเชิงวิชาชีพของครูเพื่อความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน

2) การวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบและวัฒนธรรมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของครูที่สะท้อนให้เห็นถึงมิติของการบริหารจัดการเรียนรู้ที่ยึดบริบทโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงระหว่างทักษะ ความมั่นใจ และการสนับสนุนในระดับระบบอย่างมีองค์รวม และจะเป็นพื้นฐานสำคัญ

References

- กนิชชา ศิริศักดิ์ และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ. (2563). การวิเคราะห์ห้องปฏิบัติการสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครู. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 15(2), 1–11.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2562). *แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2561–2580*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *ทิศทางการศึกษาไทยในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- พริดา ผาคำ, สมเกียรติ อินทสิงห์ และนันท อัคราภรณ์. (2564). แนวทางส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในยุคการศึกษา 4.0. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 12(2), 119–131.
- ภควรรณ อยู่เย็น. (2563). *การพัฒนาสมรรถนะครูด้านดิจิทัลของโรงเรียนบ้านห้วยไผ่ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

โรงเรียนวัดแม่ริมวิทยา. (2564). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2564. เชียงใหม่: โรงเรียนวัดแม่ริมวิทยา.

_____. (2565). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2565. เชียงใหม่ : โรงเรียนวัดแม่ริมวิทยา.

_____. (2566). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2566. เชียงใหม่ : โรงเรียนวัดแม่ริมวิทยา.

ศศิวิมล ม่วงกล้า. (2562). การวิเคราะห์องค์ประกอบด้านความสามารถทางดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

Downes, S. (2007). New Technology Supporting Informal Learning. *Journal of Emerging Technologies in Web Intelligence*, 2(1), 27–33.

Ramsay, G. (2001). *Teaching and Learning with Information and Communication Technology: Success through a Whole School Approach*. Paper presented at the National Educational Computing Conference (NECC), Chicago, IL.

**การบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา
โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5**

Management of the moral school in the 21st century in Suwankiri Educational
Quality Development Network under the Chiang Mai Primary Educational Service
Area Office 5.

นรชิต แกนุ Norachit Kaenu
จันทรรณ ยมสูงเนิน Junchai Yomsoongnern
ธีระภัทร ประสมสุข Teerapat Prasomsook
สังวาร์ วังแจ่ม Sangwan Wangcham
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiang Mai University
g663302028@northcm.ac.th

Received 2025/07/23

Revised 2025/08/21

Accepted 2025/09/02

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) ศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้น จำนวน 108 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา มีค่าความเชื่อมั่น 0.96

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการสร้างกลไกลงมือปฏิบัติ ด้านการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการนิเทศ ติดตามงาน และด้านการวางแผนงานคุณธรรม

2) แนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า ในแต่ละด้านมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ด้านการวางแผนงาน คุณธรรม คือ ควรมีการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่าง โรงเรียนในเครือข่ายหรือเขตพื้นที่เดียวกัน ด้านการสร้างกลไกลงมือปฏิบัติ คือ สร้างความตระหนักรู้ และทัศนคติที่ดีต่อโครงการให้กับครูและนักเรียน ด้านการนิเทศ ติดตามงาน คือ วางแผนการนิเทศ อย่างเป็นระบบ ด้านการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงาน คือ สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์และกระบวนการประเมิน โดยใช้กระบวนการ PLC

คำสำคัญ : การบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. , ผู้บริหารสถานศึกษา, เครือข่ายพัฒนาคุณภาพ การศึกษาสุพรรณคีรี.

Abstract

This research aimed to 1) To study the administration of OBEC's Moral Schools in the 21st century by school administrators, and 2) To study the guidelines for developing the administration of OBEC's Moral Schools in the 21st century by school administrators under the Suwannakhiri Educational Quality Development Network, under the jurisdiction of the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 5. The sample group in this research consisted of school administrators, teachers, and experts interviewed, totaling 108 participants. The research instruments included a questionnaire and a structured interview form. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The reliability of the instrument was 0.96.

Research findings revealed that :

1) The study found that the administration of OBEC's Moral Schools in the 21st century by school administrators in the Suwannakhiri Educational Quality Development Network, under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 5, was rated at a high level overall. The average scores, ranked from highest to lowest, were as follows: Implementation Mechanisms, Performance Measurement and Evaluation, Supervision and Monitoring, and Moral Planning.

2) The guidelines for developing the administration of OBEC's Moral Schools in the 21st century by school administrators in the Suwannakhiri Educational Quality Development Network, under the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 5, were as follows: Moral Planning: Establish Professional Learning Communities (PLCs) and organize knowledge-sharing activities among schools within the same network or area. Implementation Mechanisms: Promote awareness and positive attitudes toward

the project among teachers and students. Supervision and Monitoring: Develop and implement a systematic supervision plan. Performance Measurement and Evaluation: Build a shared understanding of the objectives and processes of evaluation using the PLC process.

Keyword: Moral School Management, School Administrators, Suwankiri Educational Quality Development Network.

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) มุ่งพาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เข้มแข็งและยืดหยุ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรม ผ่านการประเมินและมีผลงานด้านวิชาการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน มีกระบวนการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล รวมถึงปฏิบัติตามคู่มือโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. และเป็นแบบอย่างที่ดี (คู่มือมาตรฐานตัวชี้วัดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ., 2565: 30)

คุณธรรมจริยธรรมถือเป็นรากฐานการพัฒนามนุษย์ ทำให้สามารถใช้ความรู้แก้ปัญหา อยู่ร่วมกับเทคโนโลยีอย่างถูกต้อง เป็นพลเมืองที่ดีและสร้างสังคมสงบสุข ผู้บริหารจึงต้องสร้างและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล (พระครูปลัดณัฐกร ปฎิภาณเมธี, กิตติคุณ ภูสายยาว, 2565: 12) อีกทั้งควรได้รับการปลูกฝังในทุกระดับเพื่อสร้างความสมานฉันท์และความเจริญก้าวหน้าของประเทศ (กฤติเดช สมตน, 2565: 55–56)

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม ต้องสร้างวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นคุณธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน รวมถึงสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่สอดแทรกคุณธรรมในทุกวิชา (คู่มือการจัดกิจกรรม – พัฒนาโรงเรียนคุณธรรม, 2560: ออนไลน์) โรงเรียนคุณธรรมจึงเป็นสถานศึกษาที่ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีความรับผิดชอบ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (คู่มือปฏิบัติโรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวพัฒน์, 2558: ออนไลน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 เป็นหน่วยงานการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่รับนโยบายจาก สพฐ. เพื่อขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ลงสู่โรงเรียนต่างๆ ในสังกัด มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบสถานศึกษาทั้งหมด 98 โรงเรียน โรงเรียนขยายโอกาส 33 โรงเรียน ได้ประกาศวิสัยทัศน์ ไว้ว่า “เชียงใหม่ เขต 5 องค์กรเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา พัฒนาผู้เรียนดี มีคุณภาพ สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน”

โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่บนที่สูงและทุรกันดาร นักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์เผ่ากะเหรี่ยง กลุ่มคนดั้งเดิมมีลักษณะนิสัยดี มีคุณธรรม จริยธรรมสอดแทรกจากวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม เนื่องจากความเจริญและค่านิยมได้แผ่อิทธิพลเข้ามาในพื้นที่ ทำให้กลุ่มคนรุ่นใหม่ละเลยวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ละเลยคุณธรรม จริยธรรมอันพึงประสงค์ อีกทั้งพื้นที่สูงดังกล่าวมีความยากลำบากในการเดินทาง ทำให้ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอนอยู่ในพื้นที่ได้ไม่นาน มีการย้ายกลับภูมิลำเนาอยู่บ่อยครั้ง ทำให้เกิดปัญหาบุคลากรขาดแคลน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนขาดความต่อเนื่อง โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี จึงจัดให้มีการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กำหนดแนวทางแก้ไขและส่งเสริม พัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมตามมาตรฐานตัวชี้วัดด้านผู้เรียนของ สพฐ.กำหนด เป้าหมาย ขั้นตอน แนวปฏิบัติ ดำเนินการต่างๆ ในรูปแบบของการบูรณาการ ซึ่งมีได้มีเพียงปัจจัยด้านวิธีการสอนในชั้นเรียนเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาอันจะนำไปสู่การพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม

จากการรายงานข้อมูล ของ SAR (Self Assessment Report) โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา สุวรรณคีรี พบว่า ผู้เรียนร้อยละ 93.69 การมีคุณลักษณะและค่านิยมที่ดี ตามที่สถานศึกษากำหนด ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เอื้ออาทรผู้อื่นและกตัญญู กตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ยอมรับความคิด และวัฒนธรรมที่แตกต่าง และตระหนัก รู้คุณค่า ร่วมอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีผลการประเมิน อยู่ระดับดี (3) ขึ้นไป (SAR. พบว่า ร้อยละ 75 เด็กมีความสุข และแสดงออกผ่านงานศิลปะ ดนตรีและการเคลื่อนไหว มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในระดับ 2 ขึ้นไป จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี ได้ข้อมูล ดังนี้ ผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางการบริหารโรงเรียนคุณธรรม การบริหารโรงเรียนคุณธรรม ต้องอาศัยความร่วมมือจากครูผู้สอนตลอดจนผู้ปกครอง ชุมชน การบริหารโรงเรียนคุณธรรมต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และ การบริหารโรงเรียนคุณธรรมที่สำคัญจะต้องมีการวางแผนที่ดี เป็นขั้นตอน ง่ายต่อการปฏิบัติ และที่จะขาดไม่ได้ คือ การเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน และครูผู้สอน จำนวน 132 คน โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 รวมทั้งสิ้น 141 คน (ระบบสารสนเทศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน ครูผู้สอน จำนวน 94 รวมทั้งสิ้นจำนวน 103 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (อ้างถึงใน สมฤดี ชมภูแดง, 2560) และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

1) **แบบสอบถาม** ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีเนื้อหาและรูปแบบ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ ทัวไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ ในศตวรรษ ที่ 21 . ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 มี 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านวางแผน	จำนวน 10 ข้อ
2) ด้านลงมือปฏิบัติ/ดำเนินงาน	จำนวน 12 ข้อ
3) ด้านนิเทศ ติดตาม	จำนวน 11 ข้อ
4) ด้านวัดและประเมินผลการเรียนรู้	จำนวน 12 ข้อ

2) **แบบสัมภาษณ์** เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 โดยข้อคำถามที่สร้างแบบสัมภาษณ์ นำมาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในตอนที่ 2 ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้าน มากำหนดเป็นประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

- 1) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และปรับปรุงแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม
- 2) สร้างแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบ แก้ไข ให้มีความตรงและความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม
- 3) นำแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา จัดพิมพ์เป็นแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้ วิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง และวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 2 ที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับ การบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของบุญชม ศรีสะอาด และคณะ (2561) อ้างถึงใน ชันแก้ว พรหมคำ, 2564 : 80-81)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การศึกษาการบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

ตารางที่ 1 แสดงสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง วิทยฐานะ และประสบการณ์การทำงาน

การบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ในศตวรรษที่ 21 ของ ผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S. D.	แปลผล
ด้านการวางแผนงานคุณธรรม	4.28	0.78	มาก
ด้านการสร้างกลไกลงมือปฏิบัติ	4.36	0.75	มาก
ด้านการนิเทศ ติดตามงาน	4.30	0.75	มาก
ด้านการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.34	0.75	มาก
โดยรวม	4.32	0.76	มาก

จากตาราง 1 พบว่า การบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ ด้านการสร้างกลไกลงมือปฏิบัติ รองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการนิเทศ ติดตามงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการวางแผนงานคุณธรรม อยู่ในระดับมาก ต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารมีความรู้ในการนิเทศ ติดตามการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า

ด้านการวางแผนงานคุณธรรม มีแนวทางพัฒนา คือ ควรมีการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างโรงเรียนในเครือข่ายหรือเขตพื้นที่เดียวกัน ติดตามการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม ในสถานการณ์ที่เป็นจริง มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการขั้นตอน กรอบแนวคิด วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมอย่างชัดเจน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดทำคู่มือการนิเทศและการศึกษาดูงาน

ด้านการสร้างกลไกลงมือปฏิบัติ มีแนวทางพัฒนา คือ สร้างความตระหนักรู้และทัศนคติที่ดีต่อโครงการโรงเรียนคุณธรรมให้กับครูและนักเรียน การสร้างแกนนำนักเรียนเพื่อเป็นแบบอย่าง การจัดนิทรรศการตลาดนัดคุณธรรมเป็นประจำจะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้และแสดงออกถึงคุณธรรมผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย สนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการนิเทศ ติดตามงาน มีแนวทางพัฒนา คือ วางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ และให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการนิเทศ สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning Environment) มีการสังเกตการสอน (Peer Observation) ให้ครูได้แลกเปลี่ยนเทคนิคการสอนใหม่ๆ และพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน การนิเทศควรเป็นมิตร เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็น และตั้งคำถามที่กระตุ้นการคิด เพื่อพัฒนาคุณภาพการสอนอย่างต่อเนื่อง

ด้านการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงาน มีแนวทางพัฒนา คือ สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และกระบวนการประเมิน โดยใช้กระบวนการ PLC เป็นเครื่องมือหลักในการติดตาม วัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ร่วมกันวางแผนการประเมินโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เลือกร่องมือประเมินที่หลากหลาย เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการสังเกตพฤติกรรม ประชุมสรุปผลร่วมกันเพื่อสะท้อนข้อดีและข้อควรปรับปรุง เพื่อพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 สามารถอภิปรายผลเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

โดยภาพรวมการดำเนินงานด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก แสดงถึงความเข้มแข็งทั้งด้านการวางแผน กลไกการปฏิบัติ การนิเทศติดตาม และการวัดประเมินผล โดยผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรมอัตลักษณ์และกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เปิดโอกาสให้นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการและแผนการเรียนรู้ควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับอนุชา สามขุน (2566) ที่ระบุว่าความสำเร็จมาจากการสร้างการรับรู้ กิจกรรมต่อเนื่อง และการพัฒนาครู-นักเรียนแกนนำ ขณะเดียวกันการสร้างกลไกลงมือปฏิบัติยังอาศัยความร่วมมือจากครู ผู้ปกครอง และเครือข่ายภายนอก ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับณัฐพร ส่งศรี (2561) ที่พบว่าการมีเครือข่ายและการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ นอกจากนี้การนิเทศติดตามได้รับการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารให้คำปรึกษาและกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2558) ที่ชี้ว่าการนิเทศเชิงสร้างสรรค์ช่วยพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมได้ต่อเนื่องและยั่งยืน ส่วนด้านการวัดและประเมินผล ผู้บริหารเน้นความโปร่งใสและเป็นธรรม เปิดโอกาสให้ครูประเมินผลการเรียนรู้จริงของผู้เรียน พร้อมนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับกันต์ลภัส อชิรปัญญานันท์ (2564) ที่เสนอว่าการนำผลประเมินไปวิเคราะห์และพัฒนาช่วยยกระดับคุณธรรมและกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างยั่งยืน.

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ด้านการวางแผนงานคุณธรรม มีแนวทางการพัฒนา คือ ควรมีการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพและจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนในเครือข่ายหรือเขตพื้นที่เดียวกัน พร้อมติดตามการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมในสถานการณ์จริง โดยมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และจัดทำคู่มือการนิเทศและการศึกษาดูงาน สอดคล้องกับ กันต์ลภัส อชิรปัญญานันท์ (2564) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนคุณธรรมสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า การวางแผนงานคุณธรรมเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ซึ่งรวมถึงการกำหนดนโยบาย การประชาสัมพันธ์ และการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนเป็นไปตามนโยบายและเป็นรูปธรรม.

ด้านการสร้างกลไกลงมือปฏิบัติ มีแนวทางการพัฒนา คือ การสร้างความตระหนักรู้และทัศนคติที่ดีต่อโครงการโรงเรียนคุณธรรมให้กับครูและนักเรียน โดยการสร้างแกนนำนักเรียนเป็น

แบบอย่าง และการจัดนิทรรศการตลาดนัดคุณธรรมเป็นประจำ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และแสดงออกถึงคุณธรรมผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและสนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2558) พบว่า การสร้างความตระหนักรู้และทัศนคติที่ดีต่อโครงการโรงเรียนคุณธรรมให้กับครูและนักเรียน การสร้างแกนนำนักเรียนเพื่อเป็นแบบอย่าง การจัดนิทรรศการตลาดนัดคุณธรรมเป็นประจำจะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้และแสดงออกถึงคุณธรรมผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย สนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ.

ด้านการนิเทศติดตามงาน มีแนวทางการพัฒนา คือ การวางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ พร้อมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการนิเทศและสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning Environment) โดยมีการสังเกตการสอน (Peer Observation) เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนเทคนิคการสอนใหม่ๆ และพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน การนิเทศควรเป็นมิตร เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นและตั้งคำถามที่กระตุ้นการคิด เพื่อพัฒนาคุณภาพการสอนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ อนุชา สามขุนทด (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นการพัฒนากระบวนการบริหารโรงเรียนคุณธรรม ของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา พบว่า การนิเทศติดตามงานควรใช้กระบวนการ PLC และการถอดบทเรียนจากโครงการคุณธรรมเพื่อสร้างประเด็นท้าทายเป็นโมเดลของโรงเรียน พร้อมการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ใช้เทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งการประยุกต์ใช้แนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) และจัดทำฐานข้อมูลการบริหารโรงเรียนคุณธรรม.

ด้านการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงาน มีแนวทางการพัฒนา คือ การสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และกระบวนการประเมิน โดยใช้กระบวนการ PLC เป็นเครื่องมือหลักในการติดตาม วัด และประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง พร้อมกันวางแผนการประเมินโดยใช้กระบวนการกลุ่มและเลือกเครื่องมือประเมินที่หลากหลาย เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการสังเกตพฤติกรรม จากนั้นประชุมสรุปผลร่วมกันเพื่อสะท้อนข้อดีและข้อควรปรับปรุง เพื่อพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมาก สอดคล้องกับ ญัฐพร ส่งศรี (2561: 28-65) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3 พบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3 ซึ่งได้กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจนและส่งเสริมองค์ความรู้ให้แก่ครูเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

องค์ความรู้

การบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา

เชียงใหม่ เขต 5 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ สร้างวัฒนธรรมองค์กร และบูรณาการคุณธรรมเข้ากับการจัดการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างเหมาะสมเพื่อเสริมการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และชุมชน โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 จึงเป็นพื้นที่ต้นแบบในการขับเคลื่อนการบริหารโรงเรียนคุณธรรมที่ตอบโจทย์การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน.

ภาพที่ 1 การบริหารโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

ที่มา : นรชิต แกนุ, 2569.

โดยอธิบายรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

ด้านการวางแผนงานคุณธรรม คือ ควรมีการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างโรงเรียนในเครือข่ายหรือเขตพื้นที่เดียวกัน ติดตามการดำเนินงาน โครงการโรงเรียนคุณธรรม ในสถานการณ์ที่เป็นจริง มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการ ขั้นตอน กรอบแนวคิด วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมอย่างชัดเจน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดทำคู่มือการนิเทศและการศึกษาดูงาน

ด้านการสร้างกลไกลงมือปฏิบัติ คือ สร้างความตระหนักรู้และทัศนคติที่ดีต่อโครงการโรงเรียนคุณธรรมให้กับครูและนักเรียน การสร้างแกนนำนักเรียนเพื่อเป็นแบบอย่าง การจัด

นิทรรศการตลาดนัดคุณธรรมเป็นประจำจะช่วยให้ นักเรียนได้เรียนรู้และแสดงออกถึงคุณธรรมผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย สนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการนิเทศ ติดตามงาน คือ วางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ และให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการนิเทศ สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning Environment) มีการสังเกตการสอน (Peer Observation) ให้ครูได้แลกเปลี่ยนเทคนิคการสอนใหม่ๆ และพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน การนิเทศควรเป็นมิตร เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็น และตั้งคำถามที่กระตุ้นการคิด เพื่อพัฒนาคุณภาพการสอนอย่างต่อเนื่อง

ด้านการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงาน คือ สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และกระบวนการประเมิน โดยใช้กระบวนการ PLC เป็นเครื่องมือหลักในการติดตาม วัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ร่วมกันวางแผนการประเมินโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เลือกเครื่องมือประเมินที่หลากหลาย เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการสังเกตพฤติกรรม ประชุมสรุปผลร่วมกันเพื่อสะท้อนข้อดีและข้อควรปรับปรุง เพื่อพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุป และข้อเสนอแนะ

- 1) โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี ควรมีการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างโรงเรียนในเครือข่ายหรือเขตพื้นที่เดียวกัน
- 2) โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี ควรสร้างความตระหนักรู้และทัศนคติที่ดีต่อโครงการโรงเรียนคุณธรรมให้กับครูและนักเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้คุณธรรมระดับเขตพื้นที่เพื่อพัฒนาชุมชนวิชาชีพครู และแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีร่วมกัน
- 2) ผลักดันนโยบายสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณด้านกิจกรรมคุณธรรมในสถานศึกษา ให้เพียงพอและต่อเนื่อง เพื่อขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) กำหนดแนวทางการนิเทศแบบเปิดกว้าง เน้นพัฒนาครูและการเรียนรู้ร่วมกัน เน้นนิเทศแบบเป็นมิตร กระตุ้นความคิด และพัฒนาคุณภาพการสอน
- 4) กำหนดให้ PLC เป็นกระบวนการหลักในการวัดและประเมินผลด้านคุณธรรมในโรงเรียน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง มีระบบ และสะท้อนผลการพัฒนาได้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านคุณธรรมระหว่างโรงเรียนในพื้นที่เดียวกันอย่างสม่ำเสมอ

2) สร้างแกนนำนักเรียนและจัดนิทรรศการตลาดนัดคุณธรรม เพื่อปลูกฝังคุณธรรมผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์

3) ส่งเสริมการสังเกตการสอนและจัดทำคู่มือการนิเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอนและพัฒนาหลักสูตร

4) วางแผนและดำเนินการประเมินผลร่วมกัน โดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ และ PLC อย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษางานวิจัย เรื่อง การบริหารงานนิเทศโรงเรียนคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนในยุคดิจิทัล โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

2) ควรศึกษางานวิจัย เรื่อง การบริหารโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสุวรรณคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

Reference

- กฤติเดช สมตน. (2565) บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- กันตลภัส อธิรปัญญาพันธ์ (2023). *การบริหารโรงเรียนคุณธรรมสังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 7(4), 1354–1369.
- เกรียงไกร ผาตไธสง. (2562) ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ไกรสร เจียมทอง. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 32. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ค.ม. การบริหารจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ณัฐพร ส่งศรี. (2561) การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3. *การค้นคว้าอิสระ ภาควิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปัทมา ประทุมสุวรรณ. (2561). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้อำนวยการโรงเรียนขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

- พระครูปลัดณัฐกร ปฎิภาณเมธี, กิตติคุณ ภูลายยาว (2565). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสอนภาษาไทยของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ปีการศึกษา 1/2562. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 15(1), 172-186.
- มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. เทคโนโลยีราชชมงคลธัญบุรี.
- สัตตบุษย์ โพธิรุท (2564) ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 21 วิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุพัตรา ผลประสาท (2566) ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร วิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อนุชา สามงคฺณ. (2566). การประเมินความต้องการจำเป็นการพัฒนาระบบการบริหารโรงเรียนคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา. วิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

The Role of Women's Groups in Local Development in Mueang District, Nakhon Sawan Province.

เมรินตา เครือฟัก Maylinta Kruephak

ไพศาล เครือแสง Phisarn Khruesaeng

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University

phisarn_sarn@hotmail.com

Received 2025/08/14

Revised 2025/08/28

Accepted 2025/09/19

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่นต้นแบบ จำนวน 17 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์เนื้อหาแบบอุปนัย

ผลการศึกษาพบว่า

1) บทบาทกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า กลุ่มสตรีมีบทบาทด้านกิจกรรมทางการเมือง รับผิดชอบหาเสียงเลือกตั้ง การใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น การจัดทำแผนพัฒนา ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม บทบาทสตรีด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม บทบาทสตรีด้านการกีฬาและนันทนาการ บทบาทสตรีทางด้านการเมือง บทบาทสตรีด้านเศรษฐกิจและสังคม บทบาทสตรีด้านการบริหารงาน และบทบาทการเผยแพร่ข้อมูลในชุมชน

2) แนวทางการพัฒนาบทบาทกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า 1) ด้านผู้นำกลุ่ม เน้นภาวะผู้นำ ความรู้ วิสัยทัศน์ ไม่หวังประโยชน์ส่วนตน มีสัจจะและแบบอย่างที่ดี 2) ด้านสนับสนุนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ การทำงานบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ 3) ด้านกระบวนการดำเนินงานภายในกลุ่ม มีโครงสร้างองค์กร เป้าหมาย การวางแผน และกฎระเบียบขององค์กร 4) การให้อิสระในการดำเนินงานแก่สมาชิกอย่างเต็มที่อย่างเท่าเทียม 5) ด้านการส่งเสริมให้สมาชิกพัฒนาตนเองและให้ความรู้แก่สมาชิก ส่งเสริมให้สมาชิกพัฒนาตนเองและให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง 6) ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพและการการพูดนำเสนอในที่สาธารณะโดยการพัฒนาบุคลิกภาพและความรู้โดยเฉพาะการพูดต่อที่สาธารณะ 7) ด้านการสนับสนุนอาชีพแก่สมาชิก ส่งเสริมการสร้างอาชีพกลุ่มเพื่อสร้างเศรษฐกิจครัวเรือนพึ่งพาตนเองได้

คำสำคัญ: บทบาทของกลุ่มสตรี, การพัฒนาท้องถิ่น.

Abstract

This research aimed to 1) study the role of women's groups in local development in Mueang District, Nakhon Sawan Province, and 2) explore approaches to developing women's groups in local development in Mueang District, Nakhon Sawan Province. The qualitative research methodology involved 17 women's groups in local development, selected purposively. The tools used included in-depth interviews and inductive content analysis.

The study findings were as follows:

1) The role of women's groups in local development in Mueang District, Nakhon Sawan Province, revealed that women's groups played roles in political activities, election campaigning, voting, political participation, proposing local ordinances, developing development plans, education, religion, and culture, public health and the environment, sports and recreation, politics, economics, and society, administration, and community information dissemination.

2) The development approach for women's groups in local development in Mueang District, Nakhon Sawan Province revealed that: 1) group leaders emphasize leadership, knowledge, vision, and non-self-interest, honesty, and good role models; 2) support for relevant agencies and interagency collaboration; and 3) internal group operational processes. There is an organizational structure, goals, planning and regulations of the organization. 4) Giving members complete freedom in their operations equally. 5) In terms of promoting members to develop themselves and provide knowledge to members, encouraging members to develop themselves and provide knowledge continuously. 6) In terms of personality development and public speaking presentations by developing personality and knowledge, especially public speaking. 7) In terms of career support for members, promoting the creation of group careers to create a self-reliant household economy.

Keywords: Role of Women's Groups, Local Development.

บทนำ

ปัจจุบันบทบาทของสตรีไทยทางการเมืองเริ่มเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการเมืองในระดับท้องถิ่น พิจารณาได้จากจำนวนสตรีที่ได้เข้ามามีบทบาทในทางการเมืองระดับท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต ปัจจุบัน ผลการพัฒนาสตรีของไทยมีความก้าวหน้าในระดับที่น่าพึง

พอใจระดับหนึ่งสตรีมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นอกจากนี้สตรียังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอย่างเท่าเทียมกันกับบุรุษ โดยเข้ามามีบทบาทในการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชน เช่น การรวมกลุ่มทอผ้า การรวมกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น กลุ่มแม่บ้านมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในระดับหมู่บ้าน สตรีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจทางเศรษฐกิจในองค์กรทุกระดับ (อัญธิษฐา อักษรศร.2564: 24) แม้ว่าสัดส่วนของสตรีในทางการเมืองจะยังอยู่มีระดับต่ำ กว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้บทบาทของสตรีไทยทางการเมืองเริ่มมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการเมืองในระดับท้องถิ่นโดยรวม สตรีเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศแม้ว่าการพัฒนาสตรีจะมีความก้าวหน้ากว่าในอดีต แต่การพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของสตรีก็ยังเป็นงานที่ต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการพัฒนาสตรีในช่วงต่อไป จำเป็นต้องพิจารณาประเด็นที่ยังเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาสตรีของประเทศไทย (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว,กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2567: 12)

การบริหารการพัฒนาบทบาทสตรีย่อมมีความจำเป็นต่อการกำหนดนโยบายเพราะ เป็นเรื่องของผู้บริหารสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจตัดสินใจทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อการแก้ไขปัญหา หรือเพื่อพัฒนาในสิ่งที่สังคมนั้นๆต้องการ โดยมีรูปแบบและกระบวนการที่จะทำให้นโยบายประสบความสำเร็จอย่างมีระบบ (ณัฐรัฐ ธนธิตกร, 2567 :26) ส่วนการบริหารแผนงานและการบริหารโครงการเป็นสัญญาเพื่อที่จะทำงานร่วมกันทั้งสองฝ่าย คือ เจ้าหน้าที่ขององค์กร หรือสายงานที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารสตรี ที่กำหนดขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์และขอบข่ายงานที่ได้กำหนดไว้ ฉะนั้น แผนงานและโครงการเป็นการเพิ่มศักยภาพการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งต้องมีการปรึกษาหารือกันกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และในแต่ละกิจกรรม แต่ละขั้นตอนต้องกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและระยะเวลาสิ้นสุด มีตัววัดความสำเร็จแต่ละกิจกรรมและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการต่าง ๆ ของผู้นำสตรีจะสร้างให้เกิดการพัฒนาบทบาทสตรีอย่างมีประสิทธิภาพเพราะเป็นเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะองค์กรของรัฐจะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง (เรวัตร์ชาติวิริษฏ์ และคนอื่นๆ, 2553 :49).

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าปัจจุบันสตรีในจังหวัดนครสวรรค์มีบทบาทในด้านการปกครองระดับท้องที่ จังหวัดนครสวรรค์ ช่วยประสานคนหนุ่มมากให้อยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกใน บ้านเมือง และประเทศชาตินั่นเอง จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่องบทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ จากการศึกษา กรณีดังกล่าว จะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจบทบาทสตรี และความสัมพันธ์ของบทบาทสตรีเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนา ผู้ศึกษาวิจัยหวังว่าการวิจัยจะสามารถทำให้มองเห็นถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีบทบาททางการเมืองท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคมซึ่งถ้ามีมากจะทำให้

สตรีเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ทวนในที่นี้หมายถึง ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเชื่อม
รวมถึงบทบาทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ตลอดจนแนวทาง แก้ไข
ปัญหาและการให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพในการดำเนินบทบาทนักการเมือง ท้องถิ่น หรือ
บทบาทผู้นำท้องถิ่นของสตรีในภายภาคหน้าได้ส่วนด้านการปฏิบัติ นั้น นักการเมืองสตรี หรือผู้มี
บทบาทผู้นำท้องถิ่นอื่นๆ สามารถนำเอาแนวคิดต่างๆ ในกรณีศึกษานี้ไปเป็นแนวทาง ปฏิบัติให้เกิด
ประโยชน์ต่อชุมชน ท้องถิ่น หรือพัฒนาในหน้าที่ความรับผิดชอบของสตรีท่านอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
ผู้ดำเนินการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative methodology) เพื่อศึกษาถึงบทบาทของกลุ่มสตรีใน
การพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และแนวทางการพัฒนาบทบาทกลุ่มสตรีในการ
พัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง โดยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษครั้งนี้ ประกอบด้วย คือ (1) กลุ่มผู้นำสตรีสตรีที่มีบทบาท
ผู้นำในท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 5 คน (2) กลุ่มกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดนครสวรรค์
พัฒนาสตรี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 3 คน (3) กลุ่มสมาคมผู้นำสตรีพัฒนาชุมชนไทย จังหวัด
นครสวรรค์ จำนวน 3 คน (4) กลุ่มคณะกรรมการพัฒนาสตรีภาคเหนือ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 1
คน (5) กลุ่มองค์กรสตรีเด็กและเยาวชน จำนวน 3 คน (6) กลุ่มส่งเสริมพัฒนาสตรีและครอบครัว
จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 17 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 17 คน ซึ่งสตรีกลุ่มที่
นำมาเป็นประชากรสำหรับการศึกษาในครั้งนี้มีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นชุมชนในเขตที่
ตนเองรับผิดชอบจนได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วไปเป็นอย่างดี อีกทั้งยังได้รับการยอมรับจาก
สังคม ดังดูได้จากการได้รับโอกาสในการศึกษาดูงานยังต่างประเทศ และเข้ารับการอบรมในด้านต่างๆ
เพื่อนำกลับมาพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษครั้งนี้เนื่องจากเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาจำเป็น จะต้องระบุ
รายละเอียดต่างๆ ที่ผู้วิจัยจะได้รู้จากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย (1) แนวคำถามในการสัมภาษณ์
ระดับลึกที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการศึกษางานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน และในแนวทางรอบแนวคิดทฤษฎี
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Opened Question) ที่สำคัญ
ต้องไม่ชี้นำคำตอบ และใช้ภาษาที่ง่ายในการถาม (2) อุปกรณ์สำหรับบันทึกเสียง เพื่อจะได้
รายละเอียดในการสัมภาษณ์ ซึ่งจะละเอียดกว่าการจดบันทึกเพียงอย่างเดียวดังประเด็นต่อไปนี้

1) กลุ่มสตรีของท่านมีบทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์พัฒนาท้องถิ่นตามแนวทางต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร ได้แก่ (1) เข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมบทบาททางการเมืองท้องถิ่น (2) เข้าร่วมกิจกรรมการสนับสนุนกิจกรรม (3) การณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (4) เข้าร่วมกิจกรรมการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (5) เข้าร่วมกิจกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง (6) เข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการเสนอ ข้อบัญญัติท้องถิ่น และ(7) เข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดทำ แผนพัฒนา

2) มีส่งเสริมบทบาทกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ให้กลุ่มสตรีของท่านได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น ในด้านดังต่อไปนี้ (1) บทบาทสตรีด้านการศึกษาศาสนาวัฒนธรรม (2) บทบาทสตรีด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม (3) บทบาทสตรีด้านการกีฬาและนันทนาการ (4) บทบาทสตรีทางด้านการเมือง (5) บทบาทสตรีด้านเศรษฐกิจและสังคม (6) บทบาทสตรีด้านการบริหารงาน และ (7) บทบาทต่อการรับและเผยแพร่ข้อมูลในท้องถิ่น

3) มีปัจจัยอุปสรรคอะไรบ้างในการเข้ามาพัฒนาท้องถิ่นสำหรับกลุ่มสตรีของท่าน

4) บทบาทส่งเสริมกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ สำหรับกลุ่มสตรีของท่านตามแนวทางอย่างไร

5) ท่านมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการนำแนวทางและวิธีการเสริมสร้างพลังเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นไปขยายผลในพื้นที่อื่นอย่างไร

6) กลไกสำหรับการนำแนวทางและวิธีการเสริมสร้างพลังเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นนำไปขยายผลในพื้นที่อื่นควรเป็นอย่างไร

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญนำไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ หลังจากได้นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องของข้อความ ถ้าพบประเด็นไม่ชัดเจนและต้องการทราบข้อมูลเพิ่มเติม ผู้วิจัยจะทำเครื่องหมายไว้ และนำกลับไปถามผู้ให้สัมภาษณ์ใหม่ โดยติดต่อทางโทรศัพท์ หรือไปพบด้วยตนเอง และเขียนสรุปจากการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methodology) โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาแบบอุปนัย บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดอันนำมาซึ่งความน่าเชื่อถือ ความตรงและความครบถ้วนของงานวิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ให้เกิดความเข้าใจบทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 บทบาทกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

1) การส่งเสริมบทบาททางการเมืองท้องถิ่น บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น มีมาตรการที่มุ่งเพิ่มโอกาสและสนับสนุนให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การบริหาร และการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกับผู้ชาย รวมถึงการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ การให้ความรู้ด้านการเมืองและกฎหมาย การลดอุปสรรคทางสังคมและวัฒนธรรมที่กีดกันผู้หญิงจากการเข้าสู่สนามการเมือง การสร้างเครือข่ายสนับสนุน และการกำหนดนโยบายหรือกลไกที่ช่วยเพิ่มสัดส่วนสตรีในตำแหน่งทางการเมือง เช่น โควตาสำหรับผู้หญิงในสภาท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) การสนับสนุนกิจกรรม บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น ให้ความช่วยเหลือทรัพยากร หรือปัจจัยที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมและเอื้ออำนวยให้กิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การสนับสนุนอาจอยู่ในรูปแบบของเงินทุน อุปกรณ์ บุคลากร คำแนะนำทางวิชาการ เครือข่ายความร่วมมือ หรือการประชาสัมพันธ์ โดยสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานของรัฐและเอกชน

3) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น เน้นกระบวนการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง หรือผู้สนับสนุนดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเผยแพร่แนวคิด นโยบาย และจุดยืนทางการเมืองแก่ประชาชน รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์และความนิยมเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนและคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง กิจกรรมเหล่านี้อาจรวมถึงการปราศรัย การแจกสื่อประชาสัมพันธ์ การใช้สื่อโซเชียลมีเดีย การเดินสายพบปะประชาชน และการจัดเวทีติเบต ทั้งนี้ การรณรงค์ต้องเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนดเพื่อความโปร่งใสและเป็นธรรมในการเลือกตั้ง

4) การใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น กระบวนการที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งแสดงเจตจำนงของตนผ่านการลงคะแนนเสียงเพื่อเลือกผู้แทนหรือสนับสนุนนโยบายต่างๆ ในระบบประชาธิปไตย เป็นสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในการกำหนดทิศทางการปกครอง โดยสามารถทำได้ผ่านการลงคะแนนในคูหาเลือกตั้ง การเลือกตั้งล่วงหน้า หรือการเลือกตั้งทางไปรษณีย์ (ขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเทศ) ทั้งนี้ กระบวนการลงคะแนนเสียงต้องเป็นไปอย่างเสรี โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อสะท้อนเจตจำนงของประชาชนอย่างแท้จริง

5) การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือกลุ่มบุคคลในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเมืองและการปกครองของประเทศ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การเข้าร่วมนี้อาจอยู่ในรูปแบบของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การสมัครเป็นผู้แทนทางการเมือง การเข้าร่วมชุมนุมหรืออภิปรายทางการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การรณรงค์สนับสนุนนโยบายหรือผู้สมัคร รวมถึงการแสดงความคิดเห็นและติดตามประเด็นทางการเมืองผ่านสื่อสาธารณะหรือโซเชียลมีเดีย โดยมีเป้าหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองและการกำหนดนโยบายสาธารณะ

6) การมีส่วนร่วมในการเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น กระบวนการสตรีมีบทบาทในการริเริ่ม แสดงความเห็น หรือร่วมผลักดันการออกข้อบัญญัติหรือกฎหมายระดับท้องถิ่น เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารและพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการ

ของประชาชน การมีส่วนร่วมนี้อาจอยู่ในรูปแบบของการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น การเข้าร่วมเวทีประชาพิจารณ์ การเสนอแนะนโยบายผ่านกลไกทางกฎหมาย หรือการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อให้ข้อบัญญัติที่ออกมามีความครอบคลุม เท่าเทียม และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม

7) การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น กระบวนการที่สตรีมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการในการวางแผนพัฒนา ระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ โดยมุ่งเน้นให้แผนพัฒนาที่มีความครอบคลุมและตอบสนองต่อความต้องการของสตรีและประชาชนในสังคม การมีส่วนร่วมนี้อาจอยู่ในรูปแบบของการเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ การเสนอแนวคิดและนโยบาย การเป็นตัวแทนในคณะทำงาน หรือการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อให้แผนพัฒนาที่มีความเท่าเทียม เป็นธรรม และคำนึงถึงมิติทางเพศสภาพในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาบทบาทกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

1) ด้านผู้นำกลุ่มสตรี พบว่า ด้านผู้นำกลุ่มต้องมีภาวะผู้นำและมีศักยภาพสูง ซึ่งต้องเป็นผู้นำที่มีความรู้ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลเป็นผู้นำที่ไม่เห็นแก่ตัว เป็นผู้นำที่ไม่หวังประโยชน์ส่วนตน ต้องเป็นคนที่มีจิตใจจริง มีจิตสาธารณะ มีจิตอาสา ที่สำคัญต้องวางตัวให้เหมาะสม และเป็นแบบอย่างที่ดีกับสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อการนำไปปฏิบัติตาม นอกจากนี้ผู้นำต้องเป็นคนตรงไปตรงมา อยู่ในหลักธรรมาภิบาล มีความสัตย์สุจริต ปฏิบัติตั้งอยู่บนหลักคุณธรรมและจริยธรรม มีความเสียสละ รู้จักวางตัวให้เหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นตามสถานการณ์ เป็นคนที่มีมองเห็นถึงความจำเป็นในการที่จะช่วยเหลือสังคมท้องถิ่นมีจุดยืนตรงมองเห็นผลประโยชน์ของการพัฒนาท้องถิ่นมาเป็นอันดับแรก ต้องมองการไกล มีวิสัยทัศน์ที่ลุ่มลึก และปรารถนาจะเห็นกลุ่มสตรีมีบทบาทในการพัฒนาช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและสังคมการเมืองอย่างจริงจัง

2) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า รัฐบาลหรือหน่วยงานภาครัฐเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสตรีควรเข้ามาสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพราะแกนนำหลักในการเข้ามาพัฒนาชุมชนก็คือหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มสตรีเปรียบเสมือนผู้ปฏิบัติ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของจังหวัดและท้องถิ่นเข้าควรเข้ามาช่วยกันในการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง อย่างเช่นการส่งเสริมให้ความรู้ ทักษะ ซึ่งทางหน่วยงานราชการจะต้องเปลี่ยนกิจกรรมของกลุ่มสตรีให้เป็นกิจกรรมเพื่อสังคม เพื่อเป็นการเสริมสร้างพลังให้กลุ่มสตรีที่แท้จริง ดังนั้นการทำงานบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ รวมไปถึงองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ กลุ่ม NGO กลุ่มสมาคม พ่อค้า มูลนิธิต่างๆ ต้องเข้ามาร่วมสนับสนุนและขับเคลื่อนกลุ่มสตรีมากกว่านี้ ซึ่งปัจจุบันกลุ่มสตรีได้รับความช่วยเหลือในเรื่องการพัฒนาให้ได้ มากที่สุดและต่อเนื่องกันบางกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมกลุ่มสตรีเวลาท้องถิ่นจัดก็อยากให้เป็นกลุ่มสตรี เพราะตอนนี้เหมือนบางชุมชนยังแบ่ง ๆ อยู่ว่ากลุ่มนี้ทำงานของท้องถิ่นเวลามีกิจกรรม

อะไรก็เป็นกลุ่มเดิมไป เช่น การอบรมอาชีพ ก็อยากให้กระจายให้ครบทุกกลุ่มและเข้าถึงจริง ๆ เพราะจะเป็นตัวช่วยกันในการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวของกลุ่มสตรี

3) ด้านการมีกระบวนการดำเนินงานภายในกลุ่มสตรีให้มีความชัดเจน พบว่า แนวทางสำคัญในการเสริมสร้างของกลุ่มสตรีเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ต้องมีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจนมีแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีเป้าหมาย มีการวางแผนอย่างชัดเจน ภายในองค์กรกลุ่มสตรีมีผู้นำกลุ่ม มีฝ่ายบริหารช่วยในการบริหาร มีสมาชิกช่วยในการดำเนินงาน มีเจ้าหน้าที่ประสานงานด้านต่าง ๆ ต้องมีการกำหนดกระบวนการที่ชัดเจน เพื่อนำกลุ่มสตรีต้องเดินไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะการพัฒนาเรื่ององค์ความรู้ มีการยอมรับกันด้วยกฎระเบียบขององค์กร เช่นเดียวกันกับการดำเนินงานของกลุ่มสตรีในการเข้ามาพัฒนาชุมชนมีความจำเป็นต้องประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกสตรีได้รับรู้ถึงกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรี ต้องมีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน เราต้องแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจนขึ้น เพื่อเนีนงานอย่างไรให้ไปสู่เป้าหมายที่เรากำหนดต้องทำความเข้าใจกันในกลุ่มก่อน เมื่อสมาชิกเข้าใจการดำเนินการก็จะง่ายขึ้น เพื่อให้สมาชิกได้เห็นและตัดสินใจเข้าร่วมพัฒนา โดยการนำเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ในปัจจุบันให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อถ่ายทอดกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรีด้านการมีกระบวนการดำเนินงานภายในกลุ่มที่ชัดเจน การดำเนินการต่าง ๆ ของกลุ่มสตรีประกอบด้วยเทคโนโลยีมันเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น การขายสินค้าเราไม่ได้ขายเฉพาะหาบไปขาย หรือไปวางขายทุกวันนี้นั้นมันขายทางเฟซบุ๊ก ทางไลน์ ทางเว็บไซต์ เพื่อให้ได้เห็นและตัดสินใจเข้าร่วมพัฒนาร่วมกันต่อไป

4) ด้านการให้อำนาจหน้าที่สมาชิกในกลุ่มสตรี พบว่า เป็นการให้อิสระในการดำเนินงานแก่สมาชิกอย่างเต็มที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยสมาชิกมีสิทธิ์ในการตัดสินใจ ซึ่งสมาชิกเหล่านั้นไม่ได้ทำตามคำสั่งจากเบื้องบนอย่างเดียว แต่ตัวสมาชิกมีอิสระทางความคิดด้านการตัดสินใจเช่นกัน ซึ่งมีผลต่อจิตใจสมาชิกในการปฏิบัติงาน การให้อำนาจหน้าที่แก่สมาชิกในการทำ กิจกรรมกับชุมชนอย่างเต็มที่ เช่น ถ้าสมมติเขารณรงค์ทั้งจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียงให้ไปช่วยกิจกรรมทางสังคม กลุ่มสมาชิกทั้งหมดก็จะไปทำ และตัดสินใจลงมือด้วยตนเองว่าจะดำเนินการอะไรอย่างไร เหมือนกับที่เราพยายามฝึกและผลักดันให้เขาเป็นผู้นำไปในตัว เขาอาจจะเป็นผู้นำสำคัญในการเข้าไปมีบทบาทด้านสตรีก็ได้ รวมทั้งการจัดการบริหารภายในกลุ่มต้องชัดเจน หลังจากนั้นกลุ่มควรให้อำนาจแก่เหล่าสมาชิกของกลุ่ม ให้สามารถแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารกลุ่มได้ ควรให้สมาชิกมีอำนาจตัดสินใจในหน้าที่ของตนให้มากขึ้น

5) ด้านการส่งเสริมให้สมาชิกพัฒนาตนเองและให้ความรู้แก่สมาชิก พบว่า สำคัญต้องให้ความรู้เพื่อให้เขาต่อยอดทางความคิดไปได้เรื่อย ๆ พัฒนาเป็นรูปแบบการดำเนินงานไปเรื่อย ๆ ก็จะช่วยพัฒนาท้องถิ่นไปในตัว ควรมีการนำเอาความรู้เข้ามาให้แก่สมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกได้มีความรู้เรื่องการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน ต้องพัฒนาความรู้ให้สมาชิกเรื่อย ๆ เป็นระยะ ๆ การส่งสมาชิกไปฝึกอบรมตามที่ต่าง ๆ ที่ เขาเข้ามาให้ความรู้ จากที่อบรมบ่อยสมาชิกก็พัฒนาการมากขึ้น ฉลาดขึ้น

การทำงานเป็นกลุ่มจะมีเพียงคนเก่งคนเดียวในกลุ่มไม่ได้ ต้องให้เขามีความรู้เหมือนกันทุกคน กลุ่มก็จะเข้มแข็งขึ้นด้านการส่งเสริมให้สมาชิกพัฒนาตนเองและให้ความรู้แก่สมาชิก เพิ่มการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการอบรมอะไรต่าง ๆ ตามหน่วยงานราชการเขาให้ไป ฟឹก็ต้องไป ไปดูงานที่ไหนก็ไป หลังจากที่มีความรู้แล้ว จากนั้นก็จะถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นให้กับสมาชิกของกลุ่ม เพื่อให้ทุก ๆ คนมีความรู้ แล้วจะทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง ไม่เพียงแต่เฉพาะฟឹที่ถ่ายทอดความรู้ให้ ก็ยังมีการส่งสมาชิกในกลุ่มไปร่วมอบรมต่าง ๆ ที่ทางหน่วยงานเขาจัดฝึกอบรมอีกด้วย ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกมีความรู้ที่กว้างไกลมากขึ้น เพื่อเอามาประยุกต์ใช้ให้ตรงกับสถานการณ์

6) ด้านการพัฒนาบุคลากรและการการพูดนำเสนอในที่สาธารณะ พบว่า การพัฒนาสตรี นอกจากการพัฒนาบุคลากรและความรู้ในการทำงานแล้ว จำเป็นต้องมีความสามารถด้านการพูด เพราะเทคนิคการพูดก็เป็นบุคลิกภาพอย่างหนึ่ง ซึ่งในบางครั้งการเข้าไปทำงานพัฒนาท้องถิ่นจำเป็นต้องนำเสนอโครงการ กิจกรรม หรือส่งต่อเรื่องราว ต่อผู้อื่นในท้องถิ่นด้วย ดังนั้น กลุ่มสตรีจำเป็นต้องมีทักษะในการพูดต่อที่สาธารณะด้วยด้านการพัฒนาบุคลากรและการพูดนำเสนอในที่สาธารณะ การพัฒนาสตรีนอกจากการพัฒนาบุคลากร ความรู้ในการทำงานแล้ว การพูดก็ต้องฝึกเพราะก็เป็นบุคลิกภาพอย่างหนึ่ง เวลาที่พูดต้องเสียงดัง น้ำเสียงดี ฟังฉฉาน มีจังหวะ ซึ่งก็จะเน้นให้พัฒนาสตรีในด้านนี้ด้วย

7) ด้านการสนับสนุนอาชีพแก่กลุ่มสตรี พบว่า ควรพัฒนาสตรีด้วยการส่งเสริมสนับสนุนการสร้างอาชีพให้แก่กลุ่มสตรีผู้สูงอายุ หรือเด็กช่วงปิดเทอม เด็กที่ขาดโอกาสเรียนหนังสือ เด็กด้อยโอกาส แล้วเสริมสร้างและสนับสนุนอาชีพซึ่งจะส่งผลทำให้บุคคลเหล่านี้มีรายได้ก็เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในท้องถิ่นอย่างหนึ่ง หรือแม้แต่บุคคลที่ไม่สามารถออกไปทำงานข้างนอกได้ สามารถสร้างอาชีพให้ ซึ่งจะทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเมื่อสตรีมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความมั่นคงทางด้านความเป็นอยู่ ส่งผลให้สตรีก้าวเข้ามามีบทบาทในการเข้าร่วมพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผู้ศึกษาได้นำเสนอการอภิปรายผล ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ปัจจัยส่งเสริมบทบาทการเมืองกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าการส่งเสริมบทบาททางการเมืองท้องถิ่นของกลุ่มสตรี ด้านปัจจัยการส่งเสริมบทบาททางการเมืองท้องถิ่น ส่งเสริมบทบาทของสตรีในทางการเมืองท้องถิ่นเน้นการสร้างความสะดวกสบาย เพิ่มการมีส่วนร่วม และเสริมสร้างศักยภาพของสตรีให้สามารถเป็นผู้นำในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มาตรการที่สำคัญประกอบด้วย การสนับสนุนส่งเสริมสิทธิเท่าเทียม การให้ความรู้ การกำหนดโควตา และการพัฒนานโยบายที่คำนึงถึงมิติทางเพศ ทั้งหมดนี้มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมที่เท่าเทียมและยั่งยืน ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ อุษณีย์ สุวรรณ (2558) พบว่า ระดับของปัจจัยสนับสนุนของสตรีในชุมชนวัดสะพานอำเภอเมืองชัยนาท

จังหวัดชัยนาท ด้านการปฏิบัติตัวของผู้นำ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การปฏิบัติตัวของผู้นำ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อีกทั้งการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น การมีความเชื่อที่แตกต่างกันไม่จำเป็นต้องจำกัดสิทธิของกันและกันที่จะเข้าไปมีบทบาทต่อชุมชน เนื่องจากทุกเพศมีความเท่าเทียม กัน มีการส่งเสริมสถานศึกษาให้ความรู้ต่อการเคารพสิทธิกันและกันอย่างเท่าเทียม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สอดคล้องกับการศึกษาของ ประทีน แสงไทย และคณะ (2561) พบว่า การเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีตามศาสตร์สมัยใหม่ มุ่งส่งเสริมให้ สตรีเริ่มต้นจากการมีบทบาทในครอบครัว เพิ่มความรู้ให้มีอาชีพเพื่อพัฒนาชุมชน มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ รอบรู้กฎหมาย เพื่อเข้าร่วมและมีบทบาททางการเมืองการปกครองในชุมชน หรือท้องถิ่นหลักพุทธธรรมที่ช่วยเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาบทบาทกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ด้านผู้นำกลุ่มสตรีด้านผู้นำกลุ่มต้องมีภาวะผู้นำกลุ่มและมีศักยภาพสูง ซึ่งต้องเป็นผู้นำที่มีความรู้ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลเป็นผู้นำที่ไม่เห็นแก่ตัว เป็นผู้นำที่ไม่หวังประโยชน์ส่วนตน ต้องเป็นคนที่พูดจริงทำจริง มีจิตสาธารณะ มีจิตอาสา ที่สำคัญต้องวางตัวให้เหมาะสม และเป็นแบบอย่างที่ดีกับสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อการนำไปปฏิบัติตาม นอกจากนี้ผู้นำต้องเป็นคนที่ตรงไปตรงมา อยู่ในหลักธรรมาภิบาล มีความสัตย์สุจริต ปฏิบัติตั้งอยู่บนหลักคุณธรรมและจริยธรรม มีความเสียสละ รู้จักวางตัวให้เหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นตามสถานการณ์ เป็นคนที่มีมองเห็นถึงความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณดี เกตแก้ว (2552) พบว่า คุณลักษณะมีของผู้นำการบริหาร มี 2 ด้าน คือ 1) คุณลักษณะส่วนบุคคล มีด้านความร่วมมือ ด้านวิชาการ ด้านเอาใจใส่ต่อผู้ตาม ด้านการเปลี่ยนสภาพ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านบุคลิกภาพเป็นใน การที่จะช่วยเหลือสังคมท้องถิ่นมีจุดยืนตรงมองเห็นผลประโยชน์ของการพัฒนาท้องถิ่นมาเป็นอันดับแรก ต้องมองการไกล มีวิสัยทัศน์ที่ลุ่มลึก และปรารถนาจะเห็นกลุ่มสตรีมีบทบาทในการพัฒนาช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและสังคมการเมืองอย่างจริงจัง สอดคล้องกับการศึกษาของสอดคล้องกับการศึกษาของ สุทธิรักษ์ หงสะมัด (2551: 1) พบว่า ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสตรี และเห็นความจำเป็นที่จะกำหนดแนวทางการดำเนินงานพัฒนาสตรีร่วมกัน โดยใช้วิธีการฝึกอบรมซึ่งกำหนดหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีตามความต้องการของท้องถิ่น การสร้างหลักสูตร การพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรี หลักสูตรมีความสอดคล้องเป็นที่ยอมรับได้และหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับบทบาทสตรีสอดคล้องกับ อ้อมทิพย์ เมฆรักษาวานิช และคนอื่น ๆ (2548) พบว่า บทบาทช่วยเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงใน 3 มิติ ได้แก่ 1.มิติช่วยเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ 2.มิติช่วยสร้างพื้นที่ในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่นของผู้หญิง และ 3.มิติช่วยเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร บทบาทการสื่อสารดังกล่าวเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงมากกว่าผู้หญิงทั่วไป

องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการเสนอแนะในประเด็นที่มีความเชื่อมโยงกับงานวิจัยนี้ รวมถึงมุ่งศึกษาเพื่อขยายองค์ความรู้ให้ครอบคลุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทอื่น ๆ ในการเสริมสร้างบูรณาการการทำงานที่เข้มแข็งของกลุ่มสตรีและมีประสิทธิภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน มองเห็นถึงความสำคัญของภาคประชาชนที่จะช่วยเสริมสร้างพลังของกลุ่มสตรีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์อย่างแท้จริง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย
ที่มา : เมรินตา เครือฟักม 2568.

จากภาพทำให้เห็นว่า บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัด นครสวรรค์ สามารถจะพัฒนาไปสู่กิจกรรมที่ตอบสนองต่อศักยภาพของกลุ่มสตรีให้มีพลังในการเข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคมมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1) การสร้างและการพัฒนาผู้นำกลุ่มสตรีให้มีภาวะผู้นำให้มีความเข้มแข็งทั้งในระดับ ครอบครัว ระดับชุมชน และระดับสังคมที่สามารถตอบสนองต่อการช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาในพื้นที่ นั้น ผ่านการจัดทำโครงการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในชุมชนต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นอย่างน้อยปีละ 2 ครั้งโดยการสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม และสร้างแรงจูงใจให้สตรีเข้ามาพัฒนาตนเอง

2) การสร้างการสนับสนุนให้แก่กลุ่มสตรีจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกันทำงานแบบ บูรณาการผ่านโครงการ ต่าง ๆ และกิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ อาจจะอยู่ในรูปแบบของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกชมรม หรือแกนนำกลุ่มต่าง ๆ ให้สามารถทำงานบนฐานของเครือข่ายสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น

3) การพัฒนากระบวนการและการวางแผนการดำเนินงานภายในกลุ่มสตรีให้มีความชัดเจน โดยเฉพาะการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยการฝึกปฏิบัติตั้งแต่เริ่มแรกของการจัดแผน กระบวนการ ติดตามประเมิน และปรับปรุงพัฒนาแผนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจจะให้มีระบบพี่เลี้ยง ในช่วงเริ่มแรกจนมีประสบการณ์การจัดทำแผนแล้ว ค่อยพัฒนาโครงการจัดการความรู้เพิ่มเติมให้กับ กลุ่มสตรี

4) การมอบอำนาจหน้าที่ให้แก่สมาชิกกลุ่มสตรี เพื่อการคิดค้นโครงการและกิจกรรมการ พัฒนากลุ่มของตนเองได้มากขึ้นทั้งนี้ การมอบอำนาจให้กลุ่มสตรีเท่ากับการฝึกฝนให้สตรีกล้าคิด กล้า ทำ กล้านำเสนอมากยิ่งขึ้นเพราะการทำงานด้วยตนเองจะช่วยให้เกิดแรงจูงใจมากกว่าการสั่งการของ หน่วยงานต่าง ๆ

5) การส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มสตรีมีการพัฒนาตนเองรวมถึงการให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มสตรี เพราะการพัฒนาตนเองมีหลากหลายด้านช่วงเริ่มต้นอาจจะมีการสำรวจความต้องการ และพื้นฐาน ของทักษะความรู้ของแต่ละกลุ่ม แต่ละบุคคลเพื่อการต่อยอด ยกกระดับให้มีความเชี่ยวชาญมากขึ้น หากยังขาดสิ่งเหล่านี้จะต้องส่งเสริมเรื่องการศึกษาแบบต่อเนื่องที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่า ความรู้เชิงวิชาการ หรือส่งเสริมไปพร้อม ๆ กันก็ได้จะช่วยให้เกิดศักยภาพหลากหลายด้านที่นำไปสู่ การทำงานให้กลุ่มสตรีได้ในอนาคต

6) การอบรมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและเทคนิคการพูดนำเสนอต่อที่สาธารณะแก่สมาชิกกลุ่ม สตรี แม้ว่าสตรีจะมีแนวโน้มของการวาจาได้ดีแต่ส่วนมากมักไม่ค่อยจะสนใจในการเป็นผู้นำมากนัก ทำให้การพูด และการแสดงออกในพื้นที่สาธารณะไม่ค่อยดีนัก ดังนั้น อาจจะจัดทำโครงการพัฒนาทักษะ การพูดในที่ชุมชนโดยเริ่มจากการฝึกฝนในพื้นที่เล็ก ๆ ในกลุ่มของตนเอง และค่อยขยายศักยภาพการ พูดให้ใหญ่มากขึ้นเรื่อย ๆ จะช่วยให้ทักษะด้านนี้เข้มแข็งในอนาคต

7) การสนับสนุนอาชีพแก่กลุ่มสตรี โดยเฉพาะสตรีที่มีเวลาว่างมาก หรือกลุ่มที่มีสตรีรวมกลุ่ม กันแล้วสามารถเข้าไปส่งเสริมทักษะอื่น ๆ ที่ทำให้กลุ่มสตรียืนบนความสามารถของตนเองได้ เช่น

เรื่องของการแปรรูปสินค้า การตลาด การพัฒนาช่องทางการขายสินค้า รวมทั้งการสื่อสารทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นต้น หรือพัฒนาอาชีพใหม่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มสตรี

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาบทบาทกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยทำการศึกษาในกลุ่มสตรีต้นแบบ 6 กลุ่ม 1) กลุ่มผู้นำสตรีสตรีที่มีบทบาทผู้นำในท้องถิ่น 2) กลุ่มกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดนครสวรรค์พัฒนาสตรี 3) กลุ่มสมาคมผู้นำสตรีพัฒนาชุมชนไทย จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน (4) กลุ่มคณะกรรมการพัฒนาสตรีภาคเหนือ (5) กลุ่มองค์กรสตรีเด็กและเยาวชน (6) กลุ่มส่งเสริมพัฒนาสตรีและครอบครัว เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวคำ ถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) สามารถนำมาสรุปผลการศึกษาและกำหนดข้อเสนอแนะได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ควรมีความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายจากภาครัฐและแผนยุทธศาสตร์จากส่วนกลาง

2) การแบ่งบทบาทหน้าที่หลักที่ชัดเจนของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ มีแนวทางขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ โดยเสนอให้สำนักงานปกครองท้องถิ่นจังหวัดเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานชี้แจงทำความเข้าใจ สนับสนุนให้คำแนะนำ แก่หน่วยงานอื่น ๆ

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง เป็นหน่วยประสานงานระหว่างสำนักบริหารราชการกลุ่มจังหวัด และกลุ่มสตรีในการจัดทำแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับบทบาทกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการกำหนดเป้าหมายการมีส่วนร่วม และติดตามประเมินผลการอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการส่งเสริมความเข้มแข็ง การเพิ่มศักยภาพให้ภาคส่วนต่าง ๆ ในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายด้วยกันเองด้วยการเชื่อมโยงข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีความรู้ความเข้าใจที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี สมาคมผู้นำสตรี คณะกรรมการพัฒนาสตรีภาคเหนือ และกลุ่มส่งเสริมพัฒนาสตรีและครอบครัวในจังหวัดนครสวรรค์ ควรมีแผน และโครงการพัฒนาผู้นำ การตัดสินใจ บุคลิกภาพและเทคนิคการพูดนำเสนอต่อที่สาธารณะสำหรับกลุ่มสตรีในจังหวัดนครสวรรค์

2) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี สมาคมผู้นำสตรี คณะกรรมการพัฒนาสตรีภาคเหนือ และกลุ่มส่งเสริมพัฒนาสตรีและครอบครัวในจังหวัดนครสวรรค์ ควรมีแผน และโครงการพัฒนาทักษะการทำงานแบบกระบวนการและการวางแผนการดำเนินงานภายใน กลุ่มสตรี

3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี สมาคมผู้นำสตรี คณะกรรมการพัฒนาสตรีภาคเหนือ กลุ่มส่งเสริมพัฒนาสตรีและครอบครัว และแรงงานในจังหวัด นครสวรรค์ควรมีแผน และโครงการการพัฒนาอาชีพสมัยใหม่

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาแนวทางการพัฒนานโยบายและกลไกการเสริมสร้างพลังของกลุ่มสตรีเพื่อการ พัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

2) วิเคราะห์บทบาทของกลุ่มสตรีในการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองใน จังหวัดนครสวรรค์

3) การศึกษาความท้าทายและอุปสรรคกลุ่มสตรีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์

References

- ณัฐรัฐ ธนนิติกร. (2555). ภาวะผู้นำข้ามวัฒนธรรม:สุดยอดภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามือ อาชีพ. *วารสารศึกษาศาสตร์*. 23 (2),1-10.
- ประทีน แสงไทย และคณะ. (2561). รูปแบบการเสริมสร้างพลังศักยภาพสตรีเพื่อพัฒนาชุมชนตามหลัก พุทธธรรม. *วารสารสันติปริทรรศน์*. 6(4), ตุลาคม – ธันวาคม, หน้า 1334 -1346.
- เรวัตร ชาตรีวิศิษฐ์, ศิริพร ภูจินดา, นันทน์ภัส จินานุรักษ์ และพิมพ์ชนก พ่วงกระแสน์. (2553). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : อินเฮาส์โนว์เลจ.
- วรรณดี เกตแก้ว. (2552). การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้นำสตรีทางการศึกษาในภาคใต้. *ดุชนิพนธ์การศึกษาดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุทธิรักษ์ หงสมัต. (2551). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้านการ พัฒนาสตรีโดยกระบวนการมีส่วนร่วม”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขา การศึกษาผู้ใหญ่*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.(2567). *รายงานสถานการณ์สตรี ปี พ.ศ.2567*. กระทรวงการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- อัญชิษฐา อักษรศร. (2564). บทบาทของสตรีไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารวิจัยวิชาการ*. 4(3): 297–310.
- อ้อมทิพย์ เมฆรักษาวนิช และคนอื่น ๆ. (2548). *บทบาทการสื่อสารการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ผู้หญิงในการปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

**การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2**

**The evaluation of the moral improvement project for Soemngam School 1
Group students Lampang Primary Educational Service Area Office 2**

สุธีร์กฤช ใจแก้วมา Suteekrit Jaikaewma

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Northern College

Suteekrit237@gmail.com

Received 2025/04/13

Revised 2025/06/18

Accepted 2025/07/04

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 และ 2) หาแนวทางพัฒนาโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 กลุ่มประชากรและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากร และนักเรียน ปีการศึกษา 2567 จำนวน 460 คน และผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน การเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.82 และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการดำเนินงาน และด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2) แนวทางพัฒนาโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ด้านปัจจัยเบื้องต้น สถานศึกษาควรมีการกำหนดแนวทาง วางแผนการบริหารจัดการตามสภาพแวดล้อม และให้เหมาะสมกับการดำเนินกิจกรรม ด้านกระบวนการดำเนินงาน สถานศึกษาควรดำเนินการตามแผนที่กำหนด เน้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ค่านิยม 12 ประการ ตามหลักคุณธรรม และด้านผลผลิต สถานศึกษาควรมีการให้รางวัล การยกย่อง ชมเชย หรือการเสริมทางบวกเพื่อกระตุ้นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างแรงจูงใจภายในโดยการให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการปฏิบัติตามหลักคุณธรรม

คำสำคัญ : การประเมินโครงการ, การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม, แนวทางการพัฒนาโครงการ.

Abstract

This research study aims to 1) evaluate the project to promote morality and ethics of students in the Soemngam 1 School Group, under the Office of the Lampang Primary Educational Service Area 2 and 2) Find a way to develop a project to promote morality and ethics for students in the Soemngam 1 School Group, under the Lampang Primary Educational Service Area Office 2. The population and data sources used in this research were 460 school administrators, teachers, personnel, and students in the 2024 academic year, and 5 interview informants. Purposive selection. The tools used in this study were questionnaires with a reliability of 0.82 and interviews. Data were analyzed by finding frequencies, percentages, means, standard deviations, and content analysis.

The research results revealed that:

1) Evaluation of the project to promote morality and ethics of students in the Sormngam 1 School Group in terms of basic factors, operational processes, and results of the project to promote morality and ethics of students. Overall, the implementation is at a high level.

2) Guidelines for developing a project to promote morality and ethics for students in the Sormngam 1 School Group. In terms of basic factors, educational institutions should have guidelines and management plans according to the environment and appropriate for the implementation of activities. In terms of operational processes, educational institutions should proceed according to the established plans, emphasizing that all students participate in promoting desirable characteristics and the 12 values based on moral principles and In terms of productivity, educational institutions should provide rewards, praise, or positive reinforcement to consistently encourage the promotion of morality and ethics, in order to create internal motivation by recognizing the value and benefits of practicing moral principles.

Keywords: Project Evaluation, Moral and Ethical Promotion, Project Development Guidelines.

บทนำ

การศึกษาในโรงเรียนเป็นกระบวนการเรียนรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นแก่ชีวิตรวมถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ และวัฒนธรรม กล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการสำคัญที่บุคคลนำมาพัฒนาความสามารถทั้งด้านทัศนคติ และพฤติกรรมตามค่านิยมของสังคม รวมทั้งกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ศีลธรรม และวัฒนธรรมที่สำคัญเป็นเครื่องชี้แนวทางให้ประพฤติ ปฏิบัติและใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคม โดยส่วนรวม อันเป็นเจตคติที่ดีงามทางด้านความมีน้ำใจ ซึ่งการปฏิบัติต่อส่วนรวมในทางที่ดี ก่อให้เกิดทักษะความคล่อง ความชำนาญ ในการปฏิบัติตามแนวทางที่เหมาะสม ตามขอบเขตศีลธรรม ทั้งความประพฤติภายนอก และคุณธรรมภายใน การเรียนการสอนยังไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีต่อการดำรงชีวิต คือ ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพราะการสอนจะเน้นแต่ทฤษฎีและความรู้ จึงทำให้นักเรียนขาดกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ซึ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากนโยบายในการบริหารจัดการศึกษาบางส่วนยังไม่เหมาะสมกับการศึกษาของไทย กระทรวงวัฒนธรรมได้วางยุทธศาสตร์โดยวางระบบรากฐานการเสริมสร้างคุณธรรม ใน สังคมไทย โดยให้ความสำคัญกับการสืบสานความเป็นไทย และยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีภูมิคุ้มกันที่ดี เน้นในจริยธรรมสากลของความเป็นมนุษย์ เป็นคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ ที่เป็นข้อห้ามทำและข้อควรทำ โดยยึดความถูกต้องของส่วนรวม สร้างความเข้มแข็งใน ระบบการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมคุณธรรมให้เป็นเอกภาพ สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมคุณธรรม โดยให้ความสำคัญกับการผนึกกำลังทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในสังคมใหม่ซึ่งเป็นสังคมยุคดิจิทัล เร็ว แรง และเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมในทุกกลุ่มเป้าหมาย (แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566-2570) คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2566 : 5)

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของคนในประเทศ ต้องตระหนักถึงความสำคัญ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีวิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุขในสังคม” จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์และวางเป้าหมายที่สามารถ ตอบสนองการพัฒนาที่สำคัญในยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ที่มุ่งหวังให้คนไทยมีคุณธรรม จริยธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อ การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต มีผลสมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดในเชิงสร้างสรรค์ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 รวมถึงจิตสำนึกประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสามัคคีปรองดอง (แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) กระทรวงศึกษาธิการ, 2566 : 14)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านความรู้ รวมถึงคุณธรรม จริยธรรม และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยยึดแนวการจัดการศึกษาในหมวด 4 มาตรา 23 การจัดการศึกษาต้องเน้นทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ บูรณาการตามความเหมาะสม ในมาตรา 24 (4) ได้กำหนดกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ อีกทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในแต่ละวิชา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560 : 14)

กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 ได้ส่งเสริมจัดการเรียนรู้โดยมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย มีคุณธรรม มีความรู้ ความสามารถ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ อีกทั้งมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลก มีทักษะพื้นฐาน รวมถึงเจตคติที่จำเป็นต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานที่ว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ โรงเรียนจึงจัดการเรียนรู้ ที่บูรณาการหลักคุณธรรม และจริยธรรมใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เหมาะสมกับระดับของนักเรียน เพื่อสร้างให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยประยุกต์ใช้หลักคุณธรรม และจริยธรรม มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเกิดความตระหนักรู้ อยู่เสมอในการดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรม จริยธรรมตลอดจนช่วยยกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น

จากการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ในปีการศึกษา 2566 – 2567 ส่วนใหญ่โรงเรียนมีการดำเนินโครงการ และสรุปโครงการ แต่ยังไม่มีโรงเรียนใดมีรูปแบบ และวิธีการดำเนินตามทฤษฎีระบบ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ขึ้น จากการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเมื่อปีการศึกษา 2566 ผู้วิจัยจึงเห็นควรประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ในกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ขึ้น เพื่อนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลสารสนเทศ และเป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น โดยใช้รูปแบบการประเมินเชิงระบบ (System Approach) มีกรอบในการประเมินเป็น 3 ด้าน คือการปัจจัยเบื้องต้น (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) การประเมินผลผลิต (Output) เพื่อให้ทราบข้อมูลการดำเนินการแต่ละขั้นตอน ตลอดจนจุดเด่น จุดด้อย ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อการดำเนินการว่ามีความรู้ความเข้าใจนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต และเพื่อให้ได้ข้อมูลของโครงการที่จะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาโครงการต่าง ๆ ของกลุ่มโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2

2) เพื่อหาแนวทางพัฒนาโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากร ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 คน 2) ครูและบุคลากร จำนวน 80 คน 3) นักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ประจำปีการศึกษา 2567 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 374

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - มัธยมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 191 คน ซึ่งผู้ศึกษากำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-608) และเทียบสัดส่วนของแต่ละโรงเรียนแล้วสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การหาแนวทางพัฒนาโครงการ ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนจำนวน 9 คน มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ 1) ผู้บริหารการศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการบริหารงานไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 1 คน 2) ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการบริหารงานไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 3 คน 3) นักวิชาการหรืออาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัยที่มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป จำนวน 1 คน 4) พระสงฆ์ ระดับเจ้าคณะตำบล หรือรองเจ้าคณะตำบล ผู้มีประสบการณ์ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 4 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสอบถาม

1.1) แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครู แบ่งออกเป็น 2 ตอน มีเนื้อหา และรูปแบบ ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ขนาดสถานศึกษา เป็นแบบตรวจรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ ด้านปัจจัยเบื้องต้น จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) บุคลากรดำเนินงาน 2) วัสดุ

อุปกรณ์ 3) งบประมาณ และ 4) สถานที่ ด้านกระบวนการดำเนินงาน จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนการเตรียมจัดกิจกรรมโครงการ 2) ด้านการดำเนินกิจกรรมโครงการ 3) การตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลกิจกรรมโครงการ และ 4) การปรับปรุงกิจกรรมโครงการ ด้านผลผลิต จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียนรู้จักนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนิน 2) การส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนด และ 3) การปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีตามแนววิถีพุทธ

1.2) แบบสอบถามสำหรับนักเรียน ด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน แบ่งออกเป็น 2 ตอน มีเนื้อหา และรูปแบบ ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ/ระดับชั้น ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนด้านผลผลิต จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียนรู้จักนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนิน 2) การส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนด และ 3) การปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีตามแนววิถีพุทธ

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ 1) ศึกษากรอบแนวคิด เอกสาร รายงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน 2) สร้างแบบสอบถามฉบับร่างนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อแก้ไขปรับปรุง 3) นำร่างแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน 4) หาค่าดัชนีความสอดคล้องที่ใช้ในการประเมิน มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป 5) นำแบบสอบถามประเมิน ที่ผ่านการตรวจสอบปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับโรงเรียนสันโป่งวิทยา ซึ่งมีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครู จำนวน 30 คน และนักเรียนจำนวน 30 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) หรือหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ที่กำหนดความเชื่อมั่นของแบบสอบถามไว้ที่ระดับ 0.70 ขึ้นไป ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.82 6) นำแบบสอบถามการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และผลที่ได้จากการทดลองใช้ มาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ เพื่อขอเสนอแนะในการปรับเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์ และขอความเห็นชอบก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 7) จัดพิมพ์เครื่องมือเพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2) แบบสัมภาษณ์ นำประเด็นคำถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในแต่ละด้าน กำหนดเป็นประเด็นการสัมภาษณ์แนวทางพัฒนาโครงการ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structural interview) ซึ่งได้จากการนำผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ ข้อที่ 2 เกี่ยวกับการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน มาสังเคราะห์ เรียบเรียง กำหนดเป็นกรอบสร้างข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

การสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาครั้งนี้ ได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางสร้างแบบสัมภาษณ์ 2) วิเคราะห์ขอบเขตการศึกษา จากการนำผลการวิจัยที่ได้จากผลการประเมินรายชื่อที่มีผลการประเมินไม่เหมาะสมหรือค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่นจากขั้นตอนที่ 1 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ 3) รวบรวมข้อมูลจากการศึกษา สร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น 1 ฉบับ เสนออาจารย์ที่ปรึกษา 5) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไข 6) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงจัดพิมพ์ใช้เป็นเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์นถึงผู้เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน 2) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน วิเคราะห์ด้านเนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) แบบสอบถาม

1.1) ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และตรวจแบบสอบถามการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

1.2) ตรวจความสมบูรณ์ของแบบประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนที่ได้รับกลับคืนมาวิเคราะห์ข้อมูล

1.3) วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ (Percentage)

1.4) วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) แบบสอบถามชุดที่ 1 สำหรับกลุ่มประชากรผู้บริหารสถานศึกษาและครูทั้งหมด โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการดำเนินงาน และด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121-128) เกณฑ์การตัดสินมีค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 3.51 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ≥ 1.00 เป็นเกณฑ์ความเหมาะสมของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยถ้า ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.51 หรือ ค่าเฉลี่ยต่ำสุด นำมาเป็นแนวทางการพัฒนาโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

2) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำมาแจกแจงความถี่ และจัดลำดับความสำคัญ เพื่อรวบรวมเป็นแนวทางการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยรวมและรายด้าน

ลำดับ	รายด้าน	ระดับความเหมาะสม		แปลผล	ผลการประเมิน
		μ	σ		
1	ด้านปัจจัยเบื้องต้น	4.07	0.21	มาก	ผ่านเกณฑ์
2	ด้านกระบวนการดำเนินงาน	4.00	0.22	มาก	ผ่านเกณฑ์
3	ด้านผลผลิต	4.01	0.36	มาก	ผ่านเกณฑ์
	รวมเฉลี่ย	4.02	0.26	มาก	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู เกี่ยวกับการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีผลการประเมินตามเกณฑ์การตัดสิน ผ่านเกณฑ์การประเมิน

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยรวมและรายด้าน ของนักเรียน

	รายด้าน	ระดับความเหมาะสม		แปลผล	ผลการประเมิน
		$\bar{x}$	S.D.		
1	ด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้ นักเรียนรู้จักนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต	4.07	0.55	มาก	ผ่านเกณฑ์
2	ด้านการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนด จริยธรรม	4.10	0.56	มาก	ผ่านเกณฑ์
3	ด้านการปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีตามแนววิถีพุทธ	4.07	0.55	มาก	ผ่านเกณฑ์
	เฉลี่ยรวม	4.08	0.55	มาก	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมิน ดังนั้น ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 ผ่านเกณฑ์การประเมิน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 พบว่า ด้านปัจจัยเบื้องต้น การบริหารจัดการอาคาร สถานที่ และงบประมาณอย่างเหมาะสม ทำให้กิจกรรมสามารถดำเนินได้อย่างราบรื่นและต่อเนื่อง ด้านกระบวนการดำเนินงาน การเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนและการปลูกฝังค่านิยม 12 ประการ ช่วยสร้างความตระหนักรู้และพฤติกรรมเชิงคุณธรรม สรุปได้ว่า แนวทาง 3 ด้านนี้ช่วยให้การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนเป็นระบบและต่อเนื่อง สร้างความตระหนักรู้และพฤติกรรมเชิงคุณธรรมในนักเรียนอย่างยั่งยืน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้าน 1) ปัจจัยเบื้องต้น บุคลากรดำเนินงาน โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก บุคลากร มีความรู้ ความเข้าใจด้านคุณธรรมตามอัตลักษณ์และกรอบแนวคิดของโครงการคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน 2) ด้านกระบวนการดำเนินงาน การวางแผนการจัดกิจกรรม โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โรงเรียนมีการดำเนินการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ พฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกเพื่อนำไปใช้ดำเนินโครงการ และกำหนดกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ 3) ด้านผลผลิต การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ให้นักเรียนรู้จักนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก นักเรียนเข้าแถวรับอาหารหรือซื้อขนมทุกครั้ง มีความสอดคล้องกับบทถุณ วิทญานูตฺตํ (2561) พบว่า การประเมินปัจจัยเบื้องต้นด้านความเหมาะสมและพอเพียงเกี่ยวกับวิทยากร งบประมาณ เวลา วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ รวมถึงความรู้ความสามารถของคณะทำงาน และการสนับสนุนของฝ่ายบริหาร บุคลากร ผู้ปกครอง ในชุมชนแต่ละกิจกรรมย่อย พบว่ามี ความเหมาะสม/พอเพียง อยู่ในระดับมากทุกกิจกรรม และผ่านเกณฑ์การประเมิน และสอดคล้องกับผลการประเมินโครงการของจิระพงษ์ สุริยา (2560) พบว่า ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสรรพวิทยาคม ปีการศึกษา 2560 ในด้านความพร้อมของบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณในการดำเนินงานโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและ ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 1) ด้านปัจจัย

เบื้องต้น คือ สถานศึกษาควรมีแนวทางการบริหารจัดการ อาคาร สถานที่ สภาพแวดล้อมจัดทำผังบริเวณโรงเรียนให้เหมาะสมกับการดำเนินกิจกรรม โดยผู้บริหารโรงเรียน คณะครูและบุคลากรทางการศึกษา เห็นความสำคัญของการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของนาวัน เหมือนแสง (2553) พบว่าการบริหารสถานศึกษาและการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของจำรัส บานเย็น (2551) พบว่า มีการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้าน การกำหนดนโยบาย ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านบุคลากร และด้านการประเมินผล ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ด้านกระบวนการดำเนินงาน คือ สถานศึกษาควรดำเนินการตามแผนที่กำหนด จัดกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการอบรมให้ความรู้ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูล แก่ครู หรือผู้เกี่ยวข้องในเรื่องส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ บุคลากรในการจัดการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการสอนแบบบูรณาการ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม 12 ประการ พร้อมมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินโครงการ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของมานพ จาตเปรม (2560) พบว่า 1) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมีการปฏิบัติ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนพบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีปัญหามากที่สุด เรื่องขาดการส่งเสริมสนับสนุนครูผู้สอน และ 3) ผลการศึกษาแนวทาง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม คือ ควรส่งเสริมอบรมครูให้จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเนื้อหาคุณธรรม จริยธรรมกับทุกสาระการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน 3) ด้านผลผลิต คือ สถานศึกษาควรมีการให้รางวัล การยกย่องชมเชย การสร้างระบบแด้มสะสม และการให้แรงเสริมทางบวกเพื่อกระตุ้นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการสร้างแรงจูงใจภายในโดยการให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการปฏิบัติตามหลักคุณธรรม มีการกำหนดตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับคุณธรรม จริยธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญมี แท่นแก้ว (2562) ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึงธรรมชาติหรือหลักธรรม ที่บุคคลควรประพฤติ แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดีงาม ถูกต้อง อันเป็นสิ่งพึงปฏิบัติในสังคม และจริยธรรมตามหลักคำสอนทางศาสนาอันได้แก่ ศีล (Precept) หมายถึงหลัก การประพฤติ ปฏิบัติ ทางกายและวาจา กล่าวคือ การจะพูดหรือทำสิ่งใดให้เป็นไปตามปกติ เช่น พูดให้สุภาพ กระทำให้ถูกต้อง เป็นธรรม จึงเป็นผลของการมีศีลหรือมีคุณธรรม ในจิตใจ

องค์ความรู้

**การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2**

ด้านปัจจัยเบื้องต้น	ด้านกระบวนการดำเนินงาน	ด้านผลผลิต
1. ความพร้อมของโรงเรียน (นโยบาย งบประมาณ สื่ออุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่) 2. ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของครูต่อการส่งเสริมคุณธรรม 3. การสนับสนุนจากผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน 4. ความสอดคล้องของโครงการกับบริบทท้องถิ่นและค่านิยมทางสังคม 5. ปัจจัยแรงจูงใจของนักเรียน (เช่น การยกย่อง ชมเชย หรือระบบเพื่อนช่วยเพื่อน)	1. การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง (นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน) 2. วิธีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและสร้างประสบการณ์ตรง (เช่น กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ การเรียนรู้เชิงโครงการ) 3. การบูรณาการคุณธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 4. การประเมินระหว่างดำเนินงานเพื่อปรับปรุงต่อเนื่อง 5. การใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี เช่น แบบประเมินออนไลน์	1. พฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียนเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด (เช่น ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีวินัย ช่วยเหลือผู้อื่น) 2. การสร้างวัฒนธรรมคุณธรรมภายในโรงเรียน 3. นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์และสะท้อนตนเองทางจริยธรรม 4. โรงเรียนได้รับความเชื่อมั่นจากผู้ปกครองและชุมชน 5. เกิดเครือข่ายความร่วมมือด้านคุณธรรมระหว่างโรงเรียน
ด้านประเมินโครงการ		
1. การประเมินเชิงคุณค่า นักเรียนทำกิจกรรมครบ มีคุณธรรมพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงจริงหรือไม่ เช่น รับผิดชอบต่อสังคม มีวินัย 2. การประเมินแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามาร่วมออกแบบเกณฑ์การประเมิน เพื่อสะท้อนความต้องการและค่านิยมท้องถิ่น 3. การใช้เกณฑ์คุณธรรมเชิงพฤติกรรม เช่น การช่วยเหลือเพื่อน การรักษากฎโรงเรียน การใช้คำพูดสุภาพ มากกว่าเชิงทฤษฎี 4. การติดตามผลระยะยาว ไม่ประเมินเฉพาะจบโครงการ แต่มีการติดตามหลังสิ้นสุดกิจกรรมว่า พฤติกรรมยังคงอยู่ต่อเนื่องหรือไม่ 5. การประเมินแบบผสมผสาน ใช้ทั้งเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม คะแนน rubrics) และเชิงคุณภาพ (การสังเกต การสัมภาษณ์) เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้าน 6. การประเมินเชิงนวัตกรรม เช่น แบบประเมินออนไลน์ แพลตฟอร์มสะท้อนคิดคุณธรรมของนักเรียน		

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

ที่มา : สุธีรฤกษ์ ใจแก้วมา, 2568.

สรุป และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 พบว่า ผลวิจัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกราย พบว่า ด้านปัจจัยเบื้องต้น อยู่ในระดับมาก แสดงถึงการมีการกำหนดเป้าหมาย แผนงาน และทรัพยากรที่เอื้อต่อการดำเนินงานอย่างชัดเจน ด้านกระบวนการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ การมีส่วนร่วมของครู นักเรียน และชุมชน ในระดับที่น่าพึงพอใจ ด้านผลผลิตของโครงการ อยู่ในระดับมาก บ่งชี้ว่านักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมและทัศนคติด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างเห็นได้ชัด ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 มีความสำเร็จในระดับสูง ทั้งในด้านการเตรียมการ กระบวนการ และผลผลิต อย่างไรก็ตาม หากมีการปรับปรุงและพัฒนาตามข้อเสนอแนะ จะช่วยเสริมให้โครงการมีความเข้มแข็งและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น และสามารถขยายผลไปสู่การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในระดับที่กว้างขึ้นต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ควรมีการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นระบบ
- 2) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ควรกำหนดแนวทางและคู่มือการจัดกิจกรรมคุณธรรมที่ใช้ได้จริงในทุกโรงเรียน
- 3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 และกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ควรส่งเสริมโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ และขยายผลสู่เครือข่ายโรงเรียนอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 และกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ควรนำรูปแบบการประเมิน โครงการไปประยุกต์ใช้ เพื่อได้ข้อมูลสารสนเทศสำหรับการพัฒนาการจัดกิจกรรม โครงการส่งเสริมคุณธรรม
- 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 และกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน อย่างต่อเนื่อง
- 3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 และกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ควรจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 และกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

5) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 และกลุ่มโรงเรียนเสริมงาม 1 ควรส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนานตนเอง โดยพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมจิตอาสาในชุมชน ท้องถิ่นตนเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยใช้รูปแบบการประเมินอื่น ๆ
- 2) ควรศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
- 3) ควรศึกษาเปรียบเทียบผลการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามตัวชี้วัดของโครงการอื่น เช่น โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนคุณธรรม สพฐ.
- 4) ควรมีการศึกษาความต้องการพัฒนาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษา
- 5) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษา

References

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570)*. กรุงเทพมหานคร. กระทรวงศึกษาธิการ.
- การศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงานคณะกรรมการ. (2560). *แนวทางการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ปีงบประมาณ 2560*. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- จิระพงษ์ สุริยา. (2563). การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสรรพวิทยาคม. *คุรุสภาวิทยากร*, 1 (3),
- ธีปภา สารพงษ์. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของนักเรียน ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านขวัญพัฒน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. *วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- นฤมล วิทยาอุษิรัตน์. (2561). *การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนคลองเมืองพิทยาคม*. โรงเรียนคลองเมืองพิทยาคม.
- บุญมี แท่นแก้ว . (2562). *จริยธรรมกับชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- พรทิพย์ หาราชพานดร. (2565). *แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1*. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรังสิต.

- พระครูปลัดเฉลิม โชติโกโร (บุญเยี่ยม). (2565). การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของครูและนักเรียนตามแนวทาง พระพุทธศาสนา. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมะลิ ชิตธมโม ท้วมประเสริฐ. (2561). แนวทางการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 6. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวชิระ ไผ่โสภา. (2562). ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระสมพร สมจิตโต (อ่อนไธสง). (2561). การส่งเสริมเด็กและเยาวชนในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. *สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระณัฐพงศ์ โนนายะ. (2561) การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานของนักเรียนโรงเรียนมัธยมวัดไทรราชูร์อุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. *หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก.
- มานพ จาดเปรม. (2560). แนวทางพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

คำแนะนำ

สำหรับผู้เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร. ตรีภุมชัยปริทรรศน์

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับ สำหรับการตีพิมพ์ลงในวารสาร มจร. ตรีภุมชัยปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตเชียงใหม่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาด B5 (JIS) โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนกับด้านซ้าย 2.0 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 1.5 ซม.

1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่งดังนี้

1.2.1 ขนาดกระดาษ ประกอบด้วย

1. ชื่อเรื่องต้นฉบับของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งตรงกลางกระดาษ

2. เลขหน้า ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งตรงกลางด้านล่าง

1.2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.4 ชื่อผู้เขียนไทย-อังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
ใต้ชื่อเรื่อง (ในกรณีที่มิอาจารยที่ปรึกษาให้ลงชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาด้วย)

1.2.5 ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวปกติ ตำแหน่งตรงกลางใต้ชื่อผู้เขียน พร้อมภาษาอังกฤษด้วย

1.2.6 หัวข้อของบทความย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษ

1.2.7 เนื้อหาบทความย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.2.8 หัวข้อของคำคัญเวิร์ด ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษใต้บทความย่อภาษาไทย

1.2.9 หัวข้อของคำคัญเวิร์ด ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษใต้บทความย่อภาษาอังกฤษ

1.2.10 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.11 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ ควรมีความยาวประมาณ 10-17 หน้า

2. การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับ

เนื้อหาภาษาไทยที่มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ควรแปลเป็นภาษาไทยให้มากที่สุด (ในกรณีที่คำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นคำเฉพาะที่แปลไม่ได้ หรือแปลแล้วไม่ได้ความหมายชัดเจนให้ทับศัพท์ได้) และควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจ ชัดเจน หากใช้คำย่อต้องเขียนคำเต็มไว้ครั้งแรกก่อนเนื้อหาต้องเรียงลำดับดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (title of the article) ควรสั้น และกะทัดรัด ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2.2 ชื่อผู้เขียน เป็นภาษาไทย และตัดคำนำหน้านามออกทั้งหมด

2.3 ที่อยู่ ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบัน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.4 บทคัดย่อ (Abstract) เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 350 คำ โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง

2.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

2.6 วัตถุประสงค์การวิจัย (Objective) ให้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2.7 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

2.8 ผลการวิจัย (Results) เป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับอาจแสดงด้วยตาราง กราฟ แผนภาพประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้น ขอบตารางด้านซ้ายและขวา หัวตารางแบบธรรมดา ไม่มีสี ตารางควรมีเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปภาพขาว-ดำ ที่ชัดเจนและมีคำบรรยายใต้รูป กรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพสีได้ และภาพประกอบ (Figure) และตาราง (Table) ควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์ได้ภาพหรือตาราง

2.9 อภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลจากข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการทดลองของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

2.10 องค์ความรู้จากการวิจัย (Body of knowledge) ความคิดรวบยอด หลักการ วิธีการที่อยู่ในตำรา อยู่ในห้องสมุด ซึ่งอยู่ภายนอกตัวบุคคล ที่ส่งสมกันมาเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ โครงสร้างความรู้ หมายถึง ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งไม่ได้ลอกเลียนมาจากองค์ความรู้ แต่ผู้เรียนต้องสร้างขึ้นมด้วยตนเอง เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ เมื่อพัฒนาโครงสร้างความรู้ต่อไปก็สามารถสร้างผลงานเป็นองค์ความรู้ให้คนอื่นค้นคว้าได้

2.11 สรุปผลและข้อเสนอแนะ (Conclusion) และข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิจัย ควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบกับผลการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการ หรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำผลไปใช้ประโยชน์ และการให้ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต หรือ

เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด และแนวทางการอ้างอิงแนวการเขียนตำราของมหาวิทยาลัย และการอ้างอิงคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาให้ใช้ตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงตามมาตรฐานสากลมีรูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

การอ้างอิงแบบ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น (ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : หน้า). ตัวอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2544 : 38).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004 : 69)

2. วารสาร

ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 3 (1) : 14-28.

K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

สามารถ บุญรัตน์, (2557).

4. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ

(Maslow Abraham, 1970 : 58)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2544). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) วารสาร

ผู้เขียน. “ข้อบทความ”. *ชื่อวารสาร*. ปีที่ (ฉบับที่), (เดือน) : หน้า ตัวอย่างเช่น

สามารถ บุญรัตน์. พฤติกรรมภาวะผู้นำกับการสร้างความสุขวิถีพุทธในองค์กร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. 9 (1), 224-243.

3) วิทยานิพนธ์

สามารถ บุญรัตน์. (2557). “การบริหารการพัฒนาบทบาทสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง ตัวอย่าง

ชวน หลีกภัย. (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. *สัมภาษณ์*.

Ross, R. 1980, May 5. Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยุร ธมฺมจิตฺโต). *ธรรมประกาศโนบาย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [7 กันยายน 2566].

2. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. (1970). *Motivation and Personnality*. New York : Harper and Row Publishers.

3. ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆดังนี้

1. **บทความพิเศษ** บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้นและผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการ/วิชาชีพ

2. **บทความทางวิชาการ** ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการไม่เข้มข้นนัก เน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนทั่วไป

3. **บทความวิจัย** (Research article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

4. **บทความปริทรรศน์** (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

5. **ปกิณกะ** (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจัย เสนอเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

4. การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของรูปแบบวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ ได้ที่ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JMHR/submissions>

5. การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอนพร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารก่อน

6. การอ่านประเมินต้นฉบับ

ต้นฉบับจะได้รับการอ่านประเมิน โดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย ในสาขาวิชานั้น ๆ 3 ท่าน ต่อเรื่อง และส่งผลการอ่านประเมินคืนผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

7. ลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร. ตรีภูลชยปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นเสียแต่จะ ได้รับอนุญาตจากวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป็นลายลักษณ์อักษร และเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์ บทความให้แก่วารสาร พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร. ตรีภูลชยปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น

8. ความรับผิดชอบ

เนื้อหาต้นฉบับที่ปรากฏในวารสาร มจร. ตรีภูลชยปริทรรศน์ เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ไม่รวมความผิดพลาด อันเกิดจากเทคนิคการจัดพิมพ์

9. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการเป็นสมาชิกวารสาร มจร. ตรีภูลชยปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “หัวหน้ากองบรรณาธิการวารสาร มจร. ตรีภูลชยปริทรรศน์” วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 192 หมู่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053 – 563163 ต่อ 100 Fax ต่อ 105 e-mail : mcuharipunchai@gmail.com อัตราค่าวารสาร กำหนดออกรวบรวมปีละ 2 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 150 บาท ไม่รวมค่าส่ง อัตราค่าสมาชิก ปีละ 200 บาท

10. อัตราค่าตีพิมพ์

การลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร ตรีภูลชยปริทรรศน์ (Journal of MCU Haripunchai Review) ผู้เขียนหรือผู้วิจัยจะต้องชำระค่าใช้จ่ายจำนวน 3,500 บาทต่อ 1 ผลงานโดยโอนเข้าชื่อบัญชีวารสาร ตรีภูลชยปริทรรศน์ ธนาคารกรุงไทย เลขบัญชี 511-3-06403-3 พร้อมแนบสลิปมาด้วย

หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสาร มจร. ตรีภูลชยปริทรรศน์

1. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดวารสารหนึ่งมาก่อน

2. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาต้องไม่อยู่ในระหว่างเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารอื่น
 3. เนื้อหาในต้นฉบับควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดขึ้น โดยผู้เขียนเองไม่ได้ลอกเลียนหรือตัดทอนมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่น หรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากการอ้างอิงที่เหมาะสม
 4. ผู้เขียนต้องเขียนต้นฉบับตามรูปแบบคำแนะนำที่กำหนด
 5. ผู้เขียนได้แก้ไขความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาตีพิมพ์ ตามข้อเสนอของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่าน ทั้งภายในและภายนอกแล้ว
- หลังจากผู้เขียนได้แก้ไขบทความเรียบร้อยแล้ว กองบรรณาธิการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง
- หนึ่ง

แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณานำลงในวารสาร มจร. ตรีภุชชัยปริทรรศน์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/น.ส.).....

2. วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด.....ตำแหน่งวิชาการ(ถ้ามี).....

3. สถานภาพผู้เขียน ☐ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....โปรแกรม..... คณะ..... ☐ บุคคลทั่วไป
(ชื่อหน่วยงาน)

4. ขอส่งต้นฉบับ (Original Article) เรื่อง.....

.....

5. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี).....

6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวกเลขที่..... ถนน.....

แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....โทรสาร.....

E-mail.....

7. สิ่งที่ส่งมาด้วย ☐ แผ่นดิสก์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....☐ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

ลงนาม.....อาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)

(.....)

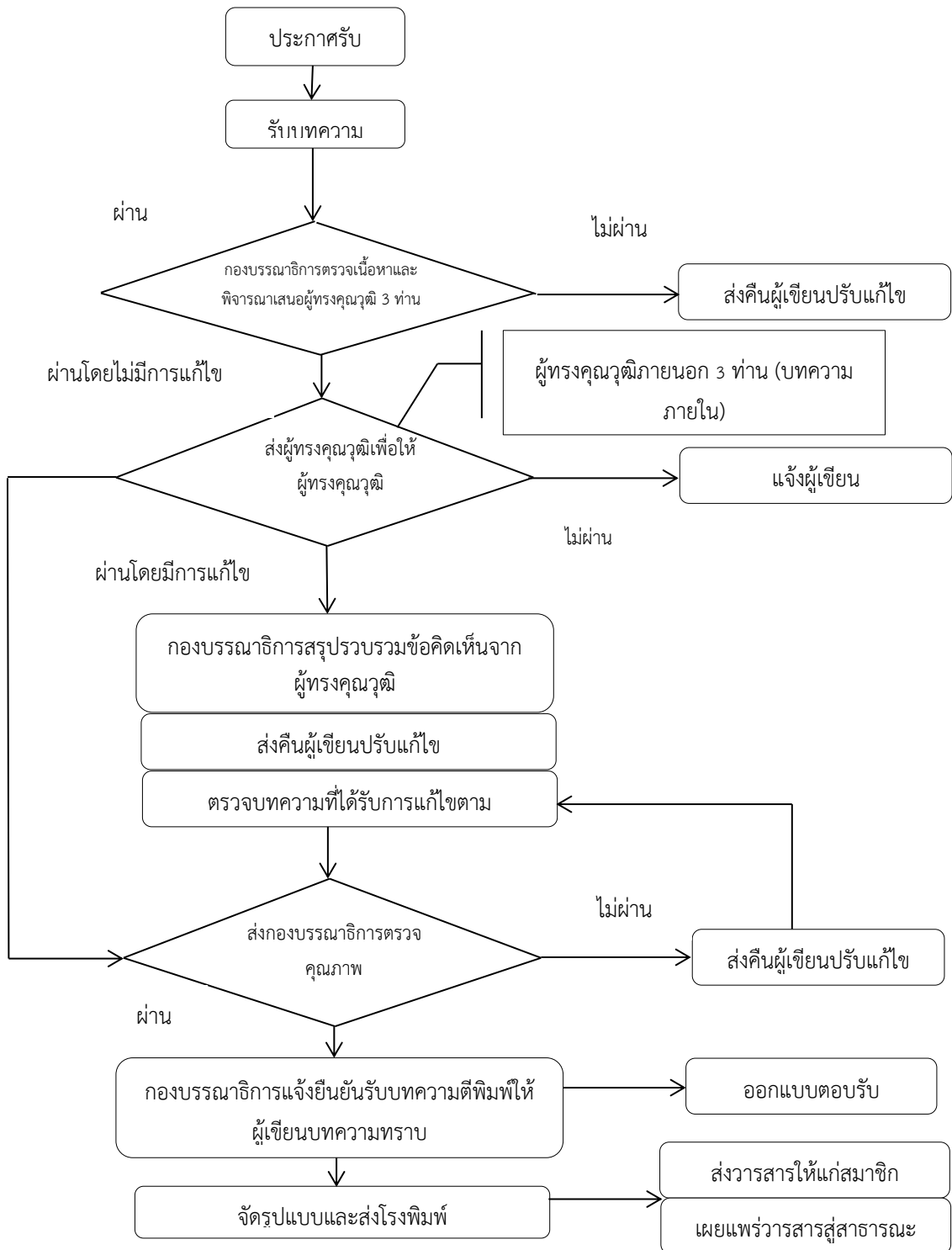
วันที่...../...../.....

กระบวนการจัดทำวารสาร มจร. ตรีภุชชัยปริทรรศน์

วารสาร มจร. ตรีภุชชัยปริทรรศน์ เป็นวารสารทางวิชาการที่มีวัตถุประสงค์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยสาขาวิชา ศาสนา ปรัชญา พระพุทธศาสนา ครุศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย ในการเผยแพร่บทความวิชาการและบทความวิจัยแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านศาสนา ปรัชญา พระพุทธศาสนา ครุศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ซึ่งเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานจัดทำดังต่อไปนี้

1. ประกาศรับต้นฉบับจากคณาจารย์หรือนักวิจัย ช่วงที่ 1 พ.ย.-ม.ค., ช่วงที่ 2 พ.ค.-ก.ค.
2. กองบรรณาธิการวารสารฯ รับบทความตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของต้นฉบับและพิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน
3. กองบรรณาธิการวารสารฯ จัดส่งต้นฉบับให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาวิชานั้นๆ อ่านประเมินต้นฉบับไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ต่อเรื่อง
4. ส่งให้ผู้เขียนแก้ไขตามผลการอ่านประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
5. กองบรรณาธิการวารสารฯ ตรวจสอบคุณภาพบทความและจัดทำเนื้อหาต้นฉบับวารสาร มจร. ตรีภุชชัยปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. กองบรรณาธิการแจ้งยืนยันรับบทความให้ผู้เขียนบทความทราบ
7. ดำเนินการจัดพิมพ์
8. กองบรรณาธิการวารสารฯ ดำเนินการเผยแพร่วารสารฯ

ขั้นตอนการดำเนินงานของวารสาร มจร. ตรีภุชชัยปริทรรศน์

ติดต่อประสานงาน

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
192 หมู่ที่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000
โทรศัพท์ 053 – 563163 ต่อ 100 Fax ต่อ 105
e-mail: mcuharipunchai@gmail.com
ผศ.ดร.สามารถ บุญรัตน์ ผู้ประสานงานประจำวารสาร ฯ มือถือ 089-2909775

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....

วัน.....เดือน.....ปี.....

กราบนมัสการ / เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร. ตรีภุชชัยปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ)

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้)

E - Mail.....เบอร์โทรศัพท์..... โทรสาร.....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิการวารสาร มจร. ตรีภุชชัยปริทรรศน์

() สมาชิกประเภทรายปี 300 บาท (จำนวน 2 เล่ม)

() เล่มละ 150 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() ธนาณัติ (ส่งจ่าย.....)

() ตัวแลกเงินไปรษณีย์

() แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสารตรีภุชชัยปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ [] ที่บ้าน [] ที่ทำงาน [] เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....โทรสาร.....

E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ค่าบำรุงปี พ.ศ.....

ลงชื่อ.....

เลขที่ใบเสร็จ.....

()

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....